

ETICKÁ VÝCHOVA

Hana Ginterová
Světлана Hajdinová

METODIKA

8-9

Etická výchova, Metodika pro 8. – 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia

Autorky: Mgr. Hana Ginterová , Mgr. Světlana Hajdinová

Odborní editoři: PhDr. Pavel Motyčka, Ph.D., Mgr. Zdislava Vyvozilová

Odborná recenze: Prof. PhDr. Vladimír Smékal, CSc., Mgr. David Vaněk, Ph.D.

Odborná spolupráce: Doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D., Mgr. Ivan Podmanický, Ph.D.

Jazykové korektury: PaedDr. Aranka Řezníčková, Dana Štropová

Ilustrace: Alena Legierská

Zlom a sazba: Ing. et Ing. Anna Pospíšilová

Návrh obálky: Ing. Michal Jiříček

Nakladatel: Národní institut pro další vzdělávání,
Senovážné nám. 25; Praha 1, 110 00; IČO: 45768455; DIČ: CZ45768455

Schválilo MŠMT č.j.: MSMT-7934/2014 dne 6. června 2014 k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávání jako součást ucelené řady učebnic pro doplňující vzdělávací obor Etická výchova s dobou platnosti šest let.

ISBN: 978-80-87449-54-7

Tato publikace vznikla v rámci projektu „Etická výchova a učebnice“, registrační číslo CZ.1.07/1.1.00/26.0114, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah

8. ROČNÍK 13

Téma 1: DŮSTOJNOST LIDSKÉ OSOBY..... 15

Lekce 1: Lidská práva pro všechny.....	16
Lekce 2: Co mohu já a co ostatní.....	18
Lekce 3: Co je v člověku skryto.....	22
Lekce 4: Osada Bezpráví	24
Lekce 5: Síla rozhodnutí	26

Téma 2: KOMUNIKACE CITŮ..... 29

Lekce 6: Podvečerní bilance (co polštář neschová)	30
Lekce 7: Co s námi cloumá... ..	32
Lekce 8: Jak se do lesa volá...?.....	34
Lekce 9: Past na hněv	38
Lekce 10: Osobní scénář hněvu.....	40
Lekce 11: Dobrý služebník, ale zlý pán	42
Lekce 12: Zahrada pro všechny smysly	44

Téma 3: ASERTIVITA..... 47

Lekce 13: Děláme něco pro sebe.....	48
Lekce 14: Práva – tentokrát pro mne	52
Lekce 15: Já jsem manipulátor, těší mě	54
Lekce 16: Jak prosadit svou bez ztráty kytičky.....	58
Lekce 17: Od dovednosti k mistrovství	62
Lekce 18: Hedvábí a meč.....	66

Téma 4: SEXUÁLNÍ ZDRAVÍ..... 69

Lekce 19: Doteky lásky	70
Lekce 20: Třináctá komnata	74
Lekce 21: Na prahu dospělosti	78
Lekce 22: Výsadní právo	82
Lekce 23: Já a rodina - nabídky a očekávání.....	84

Téma 5: MÉDIA A JEJICH VLIV NA ČLOVĚKA 87

Lekce 24: Síla slova, moc obrazu	88
Lekce 25: Návštěva „sedmé velmoci“.....	92
Lekce 26: Tajemství reklamy	96
Lekce 27: Žijeme v mediálním světě	100

Téma 6: KOMPLEXNÍ PROSOCIÁLNOST 103

Lekce 28: Prosociálnost v nás104

Lekce 29: Co mohu prosociálně nabídnout?110

Lekce 30: Na kole ke vzdělání, vzděláním ke svobodě112

Téma 7: ETIKA A EKONOMIKA..... 115

Lekce 31: Labyrint financí116

Lekce 32: Finanční pasti a strasti118

Lekce 33: Harpagon, nebo bonviván?122

Lekce 34: Hra s tisícikorunou126

Téma 8: ETICKÉ ČTNOSTI 129

Lekce 35: Dva břehy130

Lekce 36: Piknik života134

9. ROČNÍK 137

Téma 1: SOCIÁLNÍ EMPATIE..... 139

Lekce 1: Co je normální140

Lekce 2: Je spravedlnost slepá?146

Lekce 3: Člověk v síti150

Lekce 4: Svoboda, nebo závislost152

Lekce 5: Člověk je smrti blížek tím, že se narodí156

Téma 2: ASERTIVITA VE SKUPINĚ 159

Lekce 6: Kritizovat, ale nebýt při tom ve sporu160

Lekce 7: Montekové a Kapuleti z naší třídy162

Lekce 8: Král není doma164

Lekce 9: Kritika do kapsy168

Lekce 10: Rizika otevřených karet170

Téma 3: JÁ, POTENCIÁLNÍ VZOR PRO DRUHÉ..... 173

Lekce 11: Dvě strany jedné mince174

Lekce 12: Možnost být vzorem176

Lekce 13: Samé dobré rady178

Lekce 14: Jak změnit lidi, aniž se jich dotkneme182

Lekce 15: Stát si za svým186

Téma 4: KOMPLEXNÍ PROSOCIÁLNOST A ROZVOJOVÁ POMOC 189

Lekce 16: Jaké to je, když jsou karty předem rozdány190

Lekce 17: Když dva dělají totéž194

Lekce 18: Kdo ví, dokáže se bránit198

Lekce 19: Hledá se národ202

Lekce 20: Za závojem poznání.....	206
Lekce 21: Kořeny a kmeny	210
Lekce 22: Nelze žít smysluplný život jen sám pro sebe	214
Lekce 23: Adopce na dálku jako doopravdy	218
Téma 5: DUCHOVNÍ ROZMĚR ČLOVĚKA.....	221
Lekce 24: Otazníky kolem života a smrti.....	222
Lekce 25: Cesty poznání světa	226
Lekce 26: Kdo chce hýbat světem	232
Lekce 27: Můj „betlém“ aneb Kdo ke mně přichází... ..	238
Téma 6: ETICKÁ STRÁNKA LIDSKÉ SEXUALITY.....	243
Lekce 28: Jakou barvu má láska.....	244
Lekce 29: Partnerství – celoživotní úkol	248
Lekce 30: Lásko, přináším ti dar!	250
Lekce 31: Rodinný kruh – rodinný dluh	252
Téma 7: ETICKÉ CTNOSTI	257
Lekce 32: Dveře, kterými ke mně vchází svět	258
Lekce 33: Così tam ve mně.....	262
Lekce 34: Akutní polidštění člověka.....	266
Lekce 35: Druhá šance.....	268
Lekce 36: Na cestu.....	272
ZÁVĚR.....	275
Použitá literatura	276
Přílohy pro 8.ročník	279
Moje hranice - řešení.....	280
Citové křížovky – řešení.....	281
Co na to moje tělo – řešení.....	282
Nepravdivá zrcadla – řešení	283
Já, manipulátor – řešení	284
Manipulátorské budíky - řešení	285
Krok do světa lásky – řešení.....	286
Život s reklamou 2	287
Hra – bankovní cestovatel – řešení.....	288
Těžké rozhodování – náповěda	289
Přílohy pro 9.ročník	290
Pravda, nebo lež – řešení II	291
Hra bublinky – kontrolní list	292
Lásko, přináším ti dar	293

Příklady dobré praxe	294
Mezigenerační vztahy	295
Život s HIV	298
Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova	303
Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy	312

Úvod k metodice etické výchovy

Doplňující vzdělávací obor (DVO) Etická výchova

DVO Etická výchova je založen na systematickém osvojování sociálních dovedností a etických ctností. Důraz je kladen především na prosociálnost, tj. schopnost jedince jednat ve prospěch druhých bez očekávání protislužby. Deset základních témat, která tvoří kurikulum etické výchovy, nazýváme výchovný program.

Edukační metody jsou zaměřeny především na reflexi zkušenosti žáka, kterou získá buď přímo v hodinách etické výchovy při zážitkové výuce, nebo v reálném životě. Důležitou roli při výuce etické výchovy hraje rovněž samotný učitel. Jedná se především o jeho osobní příklad. Soubor faktorů, které jsou zásadní při působení učitele na žáky, nazýváme výchovný styl. Konkrétní informace o DVO Etická výchova naleznete na metodickém webu www.etickavychova.cz nebo <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/2895/eticka-vychova.html/>.

Zásady výuky DVO Etická výchova

Pro osvojování sociálních dovedností a etických ctností u žáků je základem osobní příklad učitele. Učitel etické výchovy by proto měl usilovat o osobní sebezrovnání a vzdělávání, které je v různých kurzech a workshopech nabízeno. V hodinách etické výchovy vystupuje učitel spíše jako moderátor a facilitátor. Podněcuje žáky k přemýšlení nad prožitou zkušeností a k vyjadřování vlastních názorů. Při reflexích je proto vhodné, když své postřehy vysloví až jako poslední. I přitom se ovšem nesnaží vystupovat jako expert, který všechno ví, a tím strhuje pozornost na sebe.

Je také důležité, aby názory jednotlivých žáků učitel nijak nehodnotil, ale vhodnými otázkami je podněcoval k dalšímu přemýšlení. Pokud se ve třídě objeví problém, který chtějí žáci řešit, měl by mít v hodinách etické výchovy přednost před tématem hodiny. Je dobré ovšem i v tomto případě dodržet ve všech ohledech přiměřenost. Vzhledem k tomu, že při hodinách etické výchovy mohou žáci zažívat atmosféru důvěry, mohla by se jak pro jednotlivce, tak pro skupinu stát ohrožující tzv. divoká upřímnost. Výuka etické výchovy není psychotherapeutickým působením a učitel by měl mít tuto skutečnost neustále na paměti.

Je vhodné připomínat žákům, že jednotlivé aktivity (tj. hry, metody) mají experimentální charakter, a proto je vhodné, aby se nebáli prožít dané zkušenosti. Vzhledem k tomuto charakteru aktivit není dobré je přerušovat a přesouvat do další hodiny. Učitel by měl mít proto připraveny různé varianty struktury vyučovací hodiny. Vzhledem k náročnosti některých aktivit by měli mít žáci možnost se jich z osobních důvodů neúčastnit. Zkušenosti ukazují, že se nejedná o častý jev, nicméně učitel by měl být na něj připraven.

Jako vhodná forma se jeví při realizaci aktivit uspořádání židlí ve třídě do kruhu. Pro žáky to může symbolizovat vzájemnou rovnost a také skutečnost, že z uzavřeného kruhu se nevynáší, což může podporovat vzájemnou důvěru. Toto uspořádání také usnadňuje skupinovou komunikaci. Doporučujeme učitelům na začátku hodiny věnovat přiměřený prostor k tomu, aby žáci kruh uspořádali pravidelně a aby např. všichni na sebe navzájem viděli. Taková drobnost na zahájení hodiny může přinést v dalším průběhu svoje efekty.

Co se týče známkování, jeví se jako nejvhodnější způsob slovní hodnocení. V případě, že tato praxe na škole není praktikována, doporučujeme zavést bodový systém a po důkladném zvážení vhodné činnosti bodovat. Jinou formou může být přímé známkování pečlivě vybraných činností, se kterými je nutné žáky na začátku školního roku seznámit. Upozorňujeme ovšem na to, že podstatou etické výchovy je budování vztahu skrze osvojování sociálních dovedností a tento proces nemůže být degradován na pouhé usilování o co nejvyšší body či nejlepší známku. Nepřijatelné je hodnotit názory žáků či jejich osobnostní vývoj.

Zásady práce s učebnicí

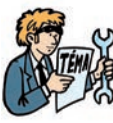
Pro 4.–9. ročník byla vytvořena sada učebnic, pracovních listů a metodik. Pro 1.–3. ročník byly vytvořeny pracovní listy a metodiky. Rozvržení témat do jednotlivých ročníků je dáno Školním vzdělávacím programem (ŠVP), který byl vytvořen odborníky v rámci projektu a který počítá s časovou dotací jedna hodina týdně v každém ročníku. ŠVP pro všechny ročníky lze opět najít na metodickém portálu www.etickavychova.cz.

Základní jednotkou výukových materiálů je lekce, což představuje jednu vyučovací hodinu. Vzhledem k časové dotaci je tedy pro každý ročník vytvořeno 36 lekcí. Pořadí lekcí je doporučené a výuka etické výchovy by se měla na škole řídit především podle celkové koncepce DVO. Zpracování učebnic a pracovních listů přináší více námětů pro výuku etické výchovy, než je možné za 45 minut stihnout. Počítáme s tím, že úroveň osvojování sociálních dovedností je v jednotlivých třídách různá, a je na učiteli, aby na základě znalostí skupiny vybral ty nejvhodnější metody a aktivity. Rovněž počítáme s tím, že na většině škol se etická výchova vyučuje pouze v některých ročnících, takže při vhodné modifikaci lekcí je možné jejich využití i v jiné věkové skupině, než jsou původně určeny. Zpracování jednotlivých lekcí v učebnicích a pracovních listech je uzpůsobeno tak, aby bylo snadné podklady pro žáky podle potřeby okopírovat. Nicméně použití předložených učebních materiálů předpokládá důkladnou přípravu učitele na každou hodinu.

Pro učitele je základní pomůckou při výuce etické výchovy metodika. Pro snadnější práci obsahuje u každé lekce náhled odpovídající strany v učebnici a pracovních listech. Pokud ovšem lekce v učebnici nebo pracovních listech obsahuje více stran, nemohli jsme je z technických důvodů do metodiky zařadit. Proto doporučujeme vždy alespoň rámcově do učebnic a pracovních listů při přípravě na hodinu nahlédnout.

Pro snadnější orientaci v metodice jsme vytvořili sadu ikon. Základním motivem je postava agenta Kixe, který je hlavním aktérem audiovizuální pomůcky, která byla vytvořena jako další podpůrný materiál ke každému z deseti základních témat kurikula DVO. Jednotlivé díly jsou volně přístupné opět v rámci metodického webu www.etickavychova.cz. K této pomůcce byla vytvořena metodika, která obsahuje další poměrně široké odborné informace k výuce DVO Etická výchova. Seznam jednotlivých ikon s vysvětlením jejich významu je následující:

Metodika

Význam	Ikona
Cíl	
Pomůcky	
Práce s tématem	
Na co se mohou žáci ptát	
Varianty	
Doporučení/pozor	
Transfer do života	

Jedním ze základních bodů koncepce DVO Etická výchova je systematický postup nácviku jednotlivých sociálních dovedností. Jedná se o tři fáze, po kterých vždy následuje reflexe ve skupině:

- Senzibilizace – při které dojde ke vhodnému zcitlivění žáků pro dané téma.
- Nácvik ve třídě – při kterém žáci skrze vhodné metody pracují na osvojení si příslušné dovednosti.
- Transfer do reálného prostředí – při kterém žáci přenášejí zkušenosti z výuky skrze určité metody do reálného prostředí.

Učebnice a pracovní listy

Význam	Ikona
Přečti si	
Úkol pro vás	
Doplň	
Odpověz	
Vyhledej	
Zamysli se	
Vytvořte dvojice	
Pracujte ve skupině	
Komunitní kruh	

Chtěli bychom opětovně zdůraznit, že získaná zkušenost nemá význam, pokud nedojde k její reflexi buď skrze vhodné otázky, které žákům klade učitel, nebo další vhodné metody. Náměty a konkrétní aktivity k těmto třem fázím tvoří základní kostru zpracování každé lekce v metodice. Vzhledem k náročnosti některých témat doporučujeme při výuce jít spíše do hloubky, tj. k dostatečnému nácviku. Proto je vhodné v odůvodněných případech lekci raději rozdělit do více hodin a v souvislosti s časovou dotací některá témata vynechat nebo jim vyčlenit jiný časový prostor, např. v třídnických hodinách, projektech, projektových dnech, výjezdech se třídou, výletech atd. Doporučujeme také věnovat dostatečnou pozornost transferu do reálného prostředí a jeho reflexi na začátku další vyučovací hodiny. Jinak žáci postupně ztratí motivaci k plnění úkolů v rámci jeho realizace. Učebnice obsahuje doplňující obrazový materiál, komiks pod názvem Planeta věčného ledu, pro propojení audiovizuální pomůcky s učebnicí.

Na závěr každého tématu zpracovaného v jednotlivých lekcích je nutné provést jednoduché zevšeobecnění buď tak, jak je uvedeno v metodice, nebo jiným vhodným způsobem. Iniciativnosti učitelů se meze nekladou, nicméně vždy je potřeba vycházet z dostatečné odbornosti a respektovat koncepci DVO Etická výchova. Z tohoto důvodu je optimální, když učitel etické výchovy absolvuje dlouhodobý akreditovaný odborný kurz v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Při této práci jsme se neobešli bez pomoci řady odborníků z České republiky (doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D., PhDr. Eva Švarcová, Ph.D.) i ze zahraničí (PaedDr. Olga Křižová, PaedDr. Eva Ivanová, Mgr. Ivan Podmanický, Ph.D.), kteří prokázali vysokou míru prosociálnosti a kterým za vše děkujeme. Vážíme si rovněž práce prof. Roberta Rocheho Olivara a Mgr. Ladislava Lencze, kteří zásadním způsobem inspirovali koncepci DVO Etická výchova.

Pavel Motyčka, metodik

Etická výchova

Metodika pro 8. ročník základních škol a víceletá gymnázia

Světlana Hajdinová

Ilustrovala: Alena Legierská

V rámci projektu CZ.1.07/1.1.00/26.0114 „Etická výchova a učebnice“

vytvořilo Etické fórum ČR, o. s., ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání.

Tento materiál je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

DŮSTOJNOST LIDSKÉ OSOBY (ANEB VÁŽÍM SI TĚ, ČLOVĚČE):

V kapitole „Důstojnost lidské osoby“ by žáci postupně měli přijímat do povědomí, že každý člověk má svou hodnotu, která má být oceněna, má svá práva, která mu nesmějí být odpírána, a má své svobody, ve kterých nemá být omezován. A že lidský život má být za každé okolnosti chráněn.

Pomozme jim vážít si života vlastního i života těch okolo.

K tématu je možné využít audiovizuální pomůcku Zprávy agenta Kixe.

Lekce

1

Lidská práva pro všechny

CÍL:

Cílem první kapitoly je, aby si žáci připomněli lidská práva a jejich formulace ve Všeobecné deklaraci lidských práv (VDLP), dovedli se v nich orientovat a aby si uvědomili jejich dodržování či porušování v běžném životě.

POMŮCKY:

Papíry A4 na jmenovkovou křížovku, tenké fixy různých barev pro každého žáka, **pracovní list 1 – Poznáváme svoje práva**

PRÁCE S TÉMATEM:

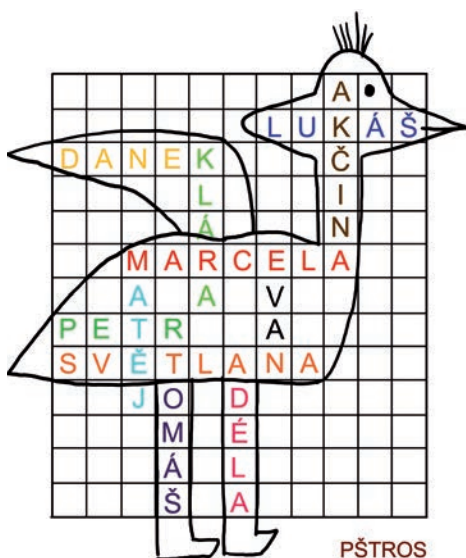
1. Senzibilizace/motivace

Na začátku hodiny si žáci zahrají jmenovkovou křížovku.

Jmenovková křížovka

Každý žák si vezme čistý papír A4 a tenkou fixu. Doprostřed papíru si asi půlcentimetrovým hůlkovým písmem každý napíše své křestní jméno. Na pokyn vyučujícího se pak všichni vydají za ostatními a úkolem každého je slušně a hezky oslovit spolužáka jeho jménem a požádat jej, zda by se mu zapsal do jeho křížovky, např.: „Petře, mohl by ses mi, prosím, zapsat do mé křížovky?“

Ukázka 2 – dokreslená křížovka

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti dařilo oslovovat ostatní?
- Kde všude ses pohyboval/a při získávání jmen?
- Požádal/a jsi o zápis každého ve třídě?
- Chovali se k tobě všichni stejným způsobem?
- Hraješ rád/a různé hry, soutěže apod.? Jaké?

Tato aktivita je zařazena do úvodní hodiny z těchto důvodů – buď seznámení žáků, pokud se jedná o novou skupinu, např. u volitelného předmětu nebo u kolektivu, který se zná, je vhodné vést děti k oslovování křestním jménem.

Propojení s VDLP:

ot. 1 – např. všichni jsou svobodní a sobě rovní

ot. 2 – např. svoboda pohybu

ot. 3 – např. právo na shromažďování

ot. 4 – např. svoboda projevu

ot. 5 – např. právo na odpočinek

Ukázka 1 – vytvořená křížovka ze jmen

Křížovka se tvoří tak, že jména se křížují přes společné písmeno a mohou se psát zleva doprava i zprava doleva, shora dolů i zdola nahoru; využívají se postupně písmena všech jmen na papíře. Na závěr po vzájemném zapsání všech přítomných si každý vezme svůj list a kreativně dotvoří obrázek vzniklý ze jmen obtažením, dokreslením a pojmenováním obrázku. V závěrečném kruhu pak každý představí svůj výtvar. Pokud je žáků hodně, můžete stanovit časový limit, během kterého se jména zapisují.

Náhled pracovního listu

Lekce
1

POZNÁVÁME SVOJE PRÁVA

Všichni jsou svobodní a sobě rovní. Každý má své vlastní myšlenky a svědomí. Všichni mají spolu jednat v duchu bratrství.	Nikdo nesmí nikoho diskriminovat. Každý má všechna práva a svobody bez ohledu na to, jaké jsou mezi námi rozdíly.	Každý má právo na život. Všichni máme právo na život a právo žít ve svobodě a bezpečí.
Žádné otroctví. Nikdo nemá žádné právo nás zotročovat, ani my nemáme právo činit nikoho svým otrokem.	Žádné mučení. Nikdo nemá žádné právo nám ubližovat nebo nás mučit.	Každý má své práva všude na světě. Všichni máme právo pouštět zákon.
Před zákonem jsou si všichni rovni. Všichni jsme pod ochranou zákona. Zákon je stejný pro každého. Musí s námi zacházet nestranně a spravedlivě.	Lidská práva každého z nás chrání zákon. Máme právo na spravedlivé zacházení spravedlivými soudy. Máme právo žádat zákon o pomoc, není-li s námi zacházeno spravedlivě.	Nikoho z nás nesmí nespravedlivě zadržet. Nikdo nemá právo nás uvěznit bez dostatečného důvodu a držet nás ve vězení nebo nás poslat pryč z naší země.
Každý má právo na nezávislý a nestranný soudní proces. Je-li proti nám veden soudní proces, měl by být veřejný. Lidé, kteří nás soudí, by neměli nikomu dovolit, aby jim říkal, co mají dělat.	Každý je nevinen, dokud mu není prokázána vina. Pokud lidé tvrdí, že jsme udělali něco špatného, máme právo prokázat, že to není pravda.	Každý má právo na soukromí. Nikomus nesmí být svévolně poškozeno dobré jméno. Nikdo nemá právo vcházet někomu do soukromí, otevírat mu dopisy nebo ho obtěžovat.
Svoboda pohybu. Všichni máme ve své vlastní zemi právo jít, kam sami chceme, vycestovat z ní a vrátit se dle svého přání.	Každý má právo na bezpečné útočiště. Máme-li obavy z pronásledování ve vlastní zemi, máme v zájmu své vlastní bezpečnosti právo na útek do jiné země.	Každý má právo na státní příslušnost. My všichni máme právo patřit do nějaké země. Nikdo nesmí být zbaven své státní příslušnosti, ani možnosti ji změnit.

2. Návčik ve třídě

Žáci najdou stručný popis aktivity v učebnici, ale je třeba jim **podrobněji vysvětlit postup**.

Po zodpovězení otázek z učebnice a prohlédnutí vytvořených obrázků si přečtete s žáky informace z učebnice a ve volné diskuzi hledejte **souvislost mezi hrou a VDLP**. Pak rozdejte žákům **pracovní list 1 – Poznáváme svoje práva** (Všeobecná deklarace lidských práv, kartičky). Žáci si vyplní úkoly.

Hodnotová reflexe:

- Jak vnímáš myšlenku z úvodního citátu?
- Která práva bývají často porušována? Ve kterých oblastech a při jakých situacích?
- Jak by podle tebe měly reagovat státy, lidé na porušování lidských práv?
- U kterého práva dokážeš vyjádřit související povinnost?
- Které z práv má pro tebe zvláštní význam a proč?

Žákům je třeba připomenout vzájemnou souvislost práv (viz učebnice) a povinností (to, co člověk má nebo musí vykonat), můžete připojit i odpovědnost (nutnost nést důsledky za své konání).

3. Transfer do života

Do příští hodiny žáci vyhledají v tisku informace o hájení lidských práv, o boji za ně i o jejich porušování.

Hodnotová reflexe:

- Proč jsou lidská práva porušována?
- Kdo by podle tebe měl bojovat za jejich dodržování?
- Co jsi ochoten/ochotna pro to udělat?
- Které porušení práva tě nejvíce zasáhlo?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý bez výjimky má určitá základní práva. S právem neoddělitelně souvisí povinnost a odpovědnost.

Na co se mohou žáci ptát:

Pracovní list: ÚKOL 3

Article 3 – Everyone has the right to life, liberty and security of person.

Článek 3 – Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

Article 6 – Everyone has the right to recognition everywhere as a person before the law.

Článek 6 – Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.

Article 9 – No one shall be subjected to arbitrary arrest, detention or exile.

Článek 9 – Nikdo nesmí být svévolně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství.

Doporučení/pozor:

Pracovní list: ÚKOL 2

Do prezentací žáků nezasahujte, každý by si však měl zapsat poznámky, připomínky, doplňující otázky na papír a na závěr dejte prostor pro reakce na jednotlivé spolužáky. Do debaty vstupte ve chvíli, kdy by se vedle názorů dětí objevily nepravdivé informace, a uveďte je na pravou míru.

Kartičky lze také použít na **přirazování k videoklipům** na <http://www.30prav.cz>.

Další odkazy:

<https://www.youtube.com/watch?v=WXqrJfJ-VLUYI> p1-10

<https://www.youtube.com/watch?v=zDvWFFN51D8> p11-20

<https://www.youtube.com/watch?v=2O-s0HKdpSdA> p21-30

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 1: Důstojnost lidské osoby (aneb vážím si tě, člověče)

Lekce 1

Lidská práva pro všechny

„Práva všech lidí jsou omezena tehdy, jsou-li ohrožena práva jednoho člověka.“
John Fitzgerald Kennedy

ZAHREJTE SI HRU - JMENOVKOVÁ KŘÍŽOVKA

Vezměte si každý čistý list papíru, doprostřed napište své křestní jméno tiskacím písmem a vydejte se na cestu za svými spolužáky a spolužačkami. Každého pěkně oslovte a požádejte ho o zapsání do vaší křížovky. Až se sejdete se všemi, posadte se na místo.

1. Jak se ti dařilo oslovovat ostatní?
2. Kde všude ses pohybovala při získávání jmen?
3. Požádala jsi o zápis každého ve třídě?
4. Chovali se k tobě všichni stejným způsobem?
5. Hraješ ráda různé hry, soutěže apod.? Jaké?

Vezměte si znovu svůj papír s křížovkou a dobře si je prohlédněte. Popusťte uzdu své fantazii a dotvořte poskládaná písmena do kreativního obrázku, obrázek pojmenujte. Na závěr vytvořte třídní galerii.

PRÁVO JE:

- oprávnění, možnost chovat se určitým způsobem;
- oprávněný nárok podložený zákony, zvyklostmi.

Eleanor Rooseveltová, vdova po bývalém prezidentovi USA, byla spoluautorkou Všeobecné deklarace lidských práv. Deklarace byla přijata 10. prosince 1948 Valným shromážděním OSN a tento den se stal Dnem lidských práv.

LIDSKÁ PRÁVA:

- každá osoba už jen díky tomu, že je lidskou bytostí, má určitá základní práva, která nazýváme lidskými právy;
- s těmito právy by měli být všichni obeznámeni, aby dokázali ochránit sebe, své rodiny a své sdružení před těmi, kteří by tato práva chtěli porušovat.

Práva, která náleží každému člověku, popisuje **Všeobecná deklarace lidských práv**.

Zamysli se nad citátem v úvodu stránky a zapiš několik situací (aspoň 3), ve kterých došlo k porušení některého lidského práva (z reálného života, z filmu, z literatury apod.).

Nyní se ve skupinkách podělte o své poznatky a rozdělte všechny situace do skupin podle toho, které právo bylo porušeno.

Které právo bylo ve vašich situacích porušováno nejčastěji?

Jak jste na tom s dodržováním práv vy? Do příští hodiny si všimněte dění kolem sebe a svého chování k druhým. Zaznamenejte si podstatné informace do diskuse.

S právem neoddělitelně souvisí povinnost a odpovědnost.

Co mohu já a co ostatní

CÍL:

Cílem je pomoci žákům pochopit pojmy svoboda a rovnost v souvislosti s děním kolem sebe a vnímat důstojnost lidské osoby u každého člověka jako běžnou součást svého života.

POMŮCKY:

Pracovní list 2 – Moje hranice, pracovní list – Moje hranice – řešení

PŘÍPRAVA TŘÍDY: židle do kruhu

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Kolečka – kolečko stížností, kolečko pochval

Žáci sedí v kruhu. Aby bylo zřejmé, kdo má právě slovo, můžete po kruhu posílat nějaký předmět, který si žáci předávají.

Kolečko stížností: Každý z přítomných má možnost si **postěžovat na cokoli, na kohokoli**. Každý má možnost pojmenovat svoje starosti, říct ostatním svoje trápení. Žáci mají především sdělit **důvody negativních pocitů, nikoli jména**, i když ani těm se nedá vždy zcela vyhnout.

Aktivita pomáhá „ventilovat“ problémy a dává žákům možnost projevit negativní emoce přijatelným způsobem. **Účelem není problémy řešit, ale pojmenovat je.**

Doporučení: Učitel by se měl zdržet komentářů, reakcí, vysvětlování, poznámek či moralizování a dbát pouze na dodržování pravidel diskuzního kruhu a pravidel aktivity.

Také je důležité žákům připomenout, že všechno, co bude během aktivity řečeno, je záležitostí třídy a této hodiny, tj. nemělo by se to přenášet nikam dál a rozebírat v jiných skupinách.

Pravidelné používání této aktivity pozitivně ovlivňuje klima školní třídy. Její efektivní zařazení však předpokládá určitou „zdatnost“ a zkušenost učitele a znalost dětského kolektivu.

Učitel se může setkat se situacemi, na které bude muset vhodným způsobem reagovat:

Popisovat pouze situaci, nebo uvádět také jména?

Dát osobám, o nichž se hovoří, možnost reagovat?

Hovořit o lidech, kteří nejsou právě přítomní? Reagovat na nepřesné informace?

Usměrňovat kulturu projevu, či ne? (Negativní emoce mohou být tak silné, že při jejich vyjádření použijí žáci nevhodná slova.)

Pokud si učitel netroufá na kolečko stížností, může použít místo **kolečka stížností** např. **dokončování vět:**

Každý z účastníků může použít pouze jednu tuto větu a její formulaci nesmí pozměnit.

Vadí mi, že... Vadí mi, že mi Petr nadává.

Vadí mi, když... Vadí mi, když mi někdo lže.

Vadí mi... Vadí mi špatné počasí.

Kolečka můžete opakovat několikrát a vždy nepatrně pozměnit úvodní formulaci:

Nelíbí se mi...

Rozesmůtní mne, když...

Naposledy mne rozzlobilo, že...

Kolečko pochval – postupujte analogicky podle předcházejícího návodu k činnosti, změní se pouze téma „kolečka“ – nyní mohou žáci **pochválit kohokoli, cokoli**.

Náhled pracovního listu

Lekce
2

MOJE HRANICE

A. SVOBODA POHYBU Je jedním z lidských práv. Na mapě světa označ:

- a) 2 místa - státy, které jsi navštívil/a – červeně
- b) 2 místa - státy, které by sis přál/a navštívit – zeleně
- c) 1 místo - stát, ze kterého někoho znáš – modře
- d) 1 místo - stát, ze kterého bývají návštěvníci našeho státu, s nimiž ses u nás potkal/a – žlutě

http://www.mapysveta.eu/slepa_mapa_sveta_hranice_2.php

B. V ČEM JSOU SI ROVNÍ?

Spoj každou dvojici z prvního řádku s těmi nabídkami druhého řádku, o kterých si myslíš, že pro ně platí rovnost mezi osobami.

MUŽ A ŽENA	ČECH A PŘÍSTĚHOVALEC	ZDRAVÝ ČLOVĚK A TĚLESNĚ POSTIŽENÝ ČLOVĚK
------------	----------------------	--

výše platu na stejném pracovním místě	možnost účastnit se voleb	nabídka práce	zdravotní a sociální zabezpečení	soudní proces	mateřská dovolená	uzavření manželství	ucházení se o politickou funkci
---------------------------------------	---------------------------	---------------	----------------------------------	---------------	-------------------	---------------------	---------------------------------

Aktivita má stejná pravidla jako kolečko stížností.

V případě pochval nehrozí taková rizika jako v případě stížností, ale i tady lze využít dokončování vět:

Líbí se mi, když...

Radost mi udělá, když...

Potěšilo mne...

Komentáře – každý ze zúčastněných má možnost **vyjádřit se k oběma aktivitám** a k situacím, které během nich nastaly, reagovat na stížnosti, na pochvaly. Každý má možnost upřesnit, vysvětlit či doplnit to, co zaznělo v předchozích aktivitách.

Zde už nepostupujte po kruhu, ale dejte možnost vyslovit se všem žákům podle toho, jak se přihlásí o slovo. Je důležité dát tuto možnost opravdu všem a neukončit aktivitu např. z časových důvodů ve chvíli, kdy se ještě někteří z účastníků chtějí vyjádřit.

Vyučující si opět musí dávat pozor na to, aby do aktivity nevstupoval jako „ovlivňovatel“, ale pouze jako účastník. Hlídá dodržování pravidel diskuzního klubu, nehodnotí názory ostatních.

Hodnotová reflexe:

- Jak vnímáš a přijímáš, když tě někdo hodnotí?
- Myslíš si, že je dobré druhým říkat, s čím nesouhlasíš vůči nim nebo co se ti nelíbí?
- Jaký způsob sdělování hodnocení považuješ za nejvhodnější a který používáš?

2. Návěst ve třídě

Můžete zvolit jednodušší variantu (podle učebnice) nebo variantu delší (podle metodiky; pro vyspělejší skupinu). Přečtete si s žáky text v učebnici a citáty pod obrázky a nechte je vyslovit názor. Rozdejte pracovní listy – Moje hranice.

Nechte žáky zpracovat úkoly a nechte je navzájem si prohlédnout pracovní listy a porovnat je.

Náhled učebnice

Etická výchova Metodika pro 8. ročník ZŠ Téma 1: Důstojnost lidské osoby (aneb vážím si tě člověče)

Co mohu já a co ostatní

Lekce
2

„Ale k čemu je svoboda, ne-li k tomu, aby ses angažoval?“

Jean Paul Sartre

AKTIVITA KOLEČKA

Sedněte si do kruhu. Nyní máte možnost svobodně vyjádřit, co vás trápí, s čím nebo s kým máte problémy a jaké máte starosti. Každý z vás dokončí větu: „Vadí mi...“ (Vadí mi, že..., Vadí mi, když...,...) Snažte se problémy pojmenovat, nikoli je řešit. A nyní změňte téma kolečka – můžete kohokoli nebo cokoliv pochválit. Dokončete větu: „Líbí se mi...“ (Líbí se mi, když..., Líbí se mi, že...,...) Jednotlivá kolečka můžete několikrát opakovat.

- Jaké jsi měl/a pocity při vyslovování názorů v první a druhé části aktivity?
- Tykaly se některé věty tebe nebo tvého chování, jednání?
- Jakým způsobem jsi reagoval/a?

Všeobecná deklarace lidských práv – ano, mnohdy však i ne!

Není toho málo, co lze v české kotlině v této souvislosti kritizovat, neboť ani u nás doma není stav lidských práv dosud ideální. Ne všech práv mohou užívat Romové, senioři, ženy, lidé s tělesným či mentálním postižením, homosexuální či přístěhovači. Diskriminace z nejrozumnějších důvodů je u nás každodenní realitou. A právě ona je překážkou praktického naplnění lidských práv.

<http://www.vzdechfrepress.cz/jiri-bata/vseobecna-deklarace-lidskych-prav-ano-mnohdy-vsak-i-ne.html>

- „Svět je nebezpečné místo, ne kvůli těm, kteří zlo páchají, ale kvůli těm, kteří to vidí a nedělají nic.“ Albert Einstein
- „Lépe žít den jako lev, než sto let jako ovce.“ Italské přísloví
- „Svoboda je bezcenná, neznamená-li také svobodu myslit se.“ Mohandas Karamchand Gándhi

Zamyslete nad citáty a příslovím a diskutujte ve skupině.

„Dodržuj tři pravidla: uctu k sobě samému, ohledy na druhé, zodpovědnost za všechny činy, které vykonáš.“

Dalajláma

Hodnotová reflexe:

Část A:

- Máš některá místa vybarvená stejně jako ostatní? Proč si myslíš, že tomu tak je?
- Která část světa zůstala nevybarvená? Proč?
- Proč lidé cestují do jiných zemí?
- A za jakým účelem přijíždějí lidé k nám?
- Mají všichni lidé stejné právo na svobodu pohybu? Kde ano a kde ne a proč?
- Je všem lidem v naší republice zajištěna stejná ochrana z hlediska lidských práv?
- Na které povinnosti by nikdo neměl zapomenout?
- Za jakou věc či jednání by si každý měl nést odpovědnost?
- O jakou „svobodu“ bys nikdy nechtěl/a přijít?

Část B:

Společnost někdy nepřijímá tzv. rovný přístup k situaci, i když by podle práva měla být rovnost zajištěna, např. postavení muže a ženy v politice – právo vstoupit do politiky mají oba, ale žen je zvláště ve vyšší politice velmi málo. Uvedeš další příklady? Jak by se podle tebe dala tato situace řešit?

Lekce

2

- Kdy je rovnost pro lidi důležitá?
- U kterých prací se předpokládá, že je budou vykonávat pouze muži nebo pouze ženy?
- O kterých domácích pracích se říká, že jsou ryze mužské nebo ženské?
- Vadí ti některé z nich udělat? Které a proč?
- Zvládl/a bys pracovat v mateřské škole nebo u tavicí pece?
- Povolání „zdravotní sestra“ nemá mužský tvar, „horník“ nepoužívá ženský tvar. Najdeš další příklady?

3. Transfer do života

Žáci si sestaví krátký dotazník a provedou ve svém okolí (u rodičů, prarodičů, kamarádů/dek, spolužáků/ček apod.) krátké šetření na téma lidská práva.

Příklad otázek: Dokážete uvést příklad nějakého lidského práva? Víte, kolik práv obsahuje Všeobecná deklarace lidských práv? Setkali jste se ve svém životě s porušením práva – u druhých, u sebe? Jak jste reagovali?

Hodnotová reflexe:

- V závěrečné reflexi lze propojit informace z učebnice a pracovního listu.
- Jak podle tebe lidé vnímají lidská práva a jejich ochranu?
- Můžeš nějak přispět k tomu, že všichni lidé budou bráni jako sobě rovni?
- Co můžeš udělat pro to, aby se ve tvém okolí nedělo bezpráví, neomezovala svoboda, neubližovalo se nikomu kolem tebe?
- Co ti vplynulo z ankety?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

„Dodržuj tři pravidla: úctu k sobě samému, ohledy na druhé, zodpovědnost za všechny činy, které vykonáš.“

Dalajláma

Varianty

Aktivita Kolečka může být časově náročná, proto na **pracovním listu 2 – Moje hranice** je možné vyřešit pouze jeden z úkolů, popř. nechat celý list na domácí práci a v další hodině úkol rozebrat.

Na co se mohou žáci ptát

Jean-Paul Sartre (1905–1980) byl francouzský filozof, spisovatel a dramatik, jeden z nejvýznamnějších existencialistů.

Poznámky:

[illegible]

Co je v člověku skryto...

CÍL:

Uvažovat o všem krásném a velkém, vznešeném, co je v člověku potenciálně skryto, co může dokázat a jaké potenciality zvládne najít sám v sobě.

POMŮCKY:

Pro každou skupinu 4–6 žáků velký papír A3 na brainstorming, izolepa pro slepení všech papírů do jednoho velkého, **pracovní list 3 – Překonám sám sebe?**

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Skupiny si vytvoří z lavic pracoviště.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Vhodným textem, příběhem např. o člověku z okolí nebo o aktuálním dění, se snažíme navodit pozitivní naladění, aby žáci přemýšleli o tom, jaké možnosti jsou v člověku skryty.

Např. Nicholas Winton (<http://tema.novinky.cz/nicholas-winton>); Michal Velíšek (<http://www.osobnosti.cz/michal-velisek.php>).

Příklady potencialit: Schopnost snášet extrémní teploty, schopnost odpustit, neúnavně hledat vědeckou pravdu, obětovat se ve prospěch druhých.

Pokud nestačí návodné obrázky v učebnici, vytvářejte si postupně vlastní galerii.

Hodnotová reflexe:

- Máš nějakou touhu si vyzkoušet nějakou specifickou činnost? Jakou?
- Co ti umožní adrenalinový zážitek?
- Jakou roli hrají při překonávání lidských možností strach a pud sebezáchovy?

2. Nácvik ve třídě

Žáci pracují podle učebnice – uvažují nad skrytými možnostmi člověka v obecné rovině. Přejít na **pracovní list 3 – Překonám sám sebe?**, zaměřený na hledání vlastních skrytých možností.

Brainstorming (bouře mozků, smršť nápadů) Nejčastěji se využívá při řešení problému. Podporuje tvořivou činnost mozku na základě neuvědomělé a nekontrolované psychické činnosti.

Postup:

- Jasně stanovte před oči cíl (zapsat na tabuli), srozumitelně popište problém.
- Spontánně vyjadřujte nápady (kritika nepovolena).
- Vše okamžitě zapisujte (na papír, tabuli, do sešitu).
- Po ukončení nápady s kolektivem posuzujte, třídte.
- Hledejte optimální řešení – tentokrát cestou racionálního posouzení.
- Aktivitu vyhodnoťte a shrňte výsledky.

U početnější třídy nejprve pracuje menší skupina, společně pak vyhodnocujeme práci všech skupin.

Náhled pracovního listu

Lekce
3

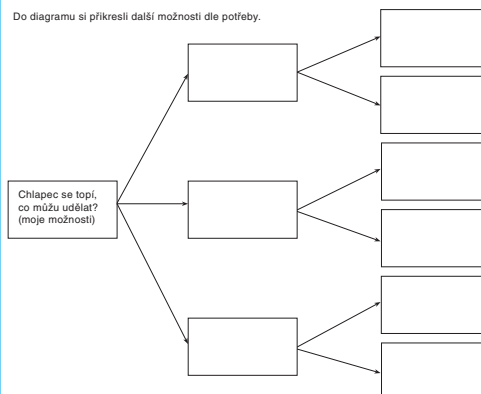
PŘEKONÁM SÁM SEBE?

Přečti si příběh a zkus pomocí rozhodovacího diagramu zapsat své možnosti řešení:

Dneska byla ve škole nuda. Ještěže jsem domluvil na odpoledne tu schůzku. Těším se, že se s Katkou projdeme kolem řeky, kam skoro nikdo nechodí, budeme si povídat... A vezmu sebou Peddyho, ať se trochu proběhne.
U řeky vážně nikdo nebyl, Peddy lítal kolem nás a nám bylo dobře. Najednou jsem si všiml, že po zamrzlé hladině běží malý kluk. Utíkal si pro tenisák. Kde se tu vzal, s kým tu je? Běží mi hlavou. Co když ten led praskne?
Ani jsem to nedomyslel, když se to stalo...

Do diagramu si přikresli další možnosti dle potřeby.

Ovlivní tvé rozhodování,
- když budeš sám?
- když nebudeš umět plavat?
- když bude opodál ještě někdo druhý?
- když se bude jednat o chlapce jiné národnosti, jiné barvy pleti apod.?

Hodnotová reflexe:

Diskuze zaměřená na to, jaké okolnosti přispívají k tomu, aby se v člověku jeho potenciality uplatnily, a co brání tomu, aby se uplatnily tytéž potenciality u druhých lidí.

3. Transfer do života

Žáci mohou popsat člověka, který je jim blízký, kterého si váží, vyjádřit jeho potenciality, zamyslet se nad tím, jestli tyto potenciality mohou být inspirací pro ně.

Hodnotová reflexe:

- Znáš nějakého Čecha, na jehož čin bys byl/a hrdý/á?
- Kterého člověka si vážíš a za jaké jeho činy?
- Jak se podle tebe dívá společnost na hrdinství?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

„Na zásadní životní rozhodnutí má člověk někdy jenom zlomek vteřiny a nikdo a nic z něj nemůže sejmut odpovědnost za ně.“

http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2005/09/050921_analyza.shtml

Na co se mohou žáci ptát:

POTENCIÁL – souhrn schopností, celková možnost něco udělat

Doporučení/pozor:

Nenechte žáky zaměřit se pouze na složky záchranného systému, navedte je i na **jiné obory** – věda, lékařství, charita, výzkum atd.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 8. ročník ZŠ Téma 1: Důstojnost lidské osoby (aneb vážím si tě, člověče)

Lekce
3

Co je v člověku skryto...

„Není možné být vždy hrdinský, ale vždy je možné být lidský.“

Goethe

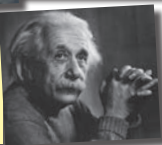
Voda z přívalemého deště zaplavovala ulice i přízemí domů. Hasičské jednotky čerpaly vodu ze zaplavených míst a prováděly další záchranné práce.

Policisté už druhou noc pátrali po zmizelém dítěti...

Vědci se ve svých výzkumech zabývají světem uvnitř atomu. Protony, neutrony, elektrony... Jak se chovají, jak vypadají a k čemu vlastně na světě jsou?

Michal Velíšek, stříhač TV Nova, byl v roce 2005 zavražděn v Praze na Karlově náměstí, když se rozhodl pomoci napadené ženě s kočárkem. Nadace Adra uděluje každoročně Cenu Michala Velíška lidem, kteří prokázali v situacích, v nichž jde o záchranu lidského života, občanskou statečnost a slušnost.

Vytvořte 4-6členné skupiny a formou brainstormingu uvažujte na téma „skryté možnosti člověka, jeho potenciality (co je v možnostech člověka uskutečnit)“. Na závěr si všechny skupinky sdílejí své poznatky.

- Co člověka vede k překonávání svých možností?
- V jakých situacích dochází k hledání skrytých možností v sobě a k jejich nalezení?
- Dokáže každý člověk odhalit své skryté možnosti? Proč ano, proč ne?
- Využívá každý svůj potenciál (souhrn schopností, celková možnost něco udělat)? Za jakých okolností raději člověk neuplatní všechny své schopnosti, možnosti?

Znáte takového člověka ve svém okolí? Připravte si do příští hodiny povídání o člověku, který je vám blízký, kterého si vážíte, vyjádřete, co může dokázat; mohou být inspirací pro vás jeho činy, schopnosti?

Na zásadní životní rozhodnutí má člověk někdy jenom zlomek vteřiny a nikdo a nic z něj nemůže sejmut odpovědnost za ně.

Osada Bezpráví

CÍL:

Uvědomit si význam a obsah slova „bezpráví“, dopad bezpráví na život člověka, vést žáky k pozitivnímu hodnocení druhých v obtížných situacích.

POMŮCKY:

Pracovní list 4 – Jak jsem na tom já(?)

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Bude potřeba prostor na hraní scének.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Snažte se příliš nevysvětlovat „sousedy“ z tabulky, ať se žáci rozhodují podle vlastní úvahy. Proberte **důvody odmítnutí i ponechání souseda**, prodiskutujte otázky z kruhu. Jako motivace poslouží **pracovní list 4 – Jak jsem na tom já(?)**, který žáci vypracují **před prací s učebnicí**. Dostatečně rozeberte otázky z **pracovního listu 4 – Jak jsem na tom já(?)**, každý žák by měl mít možnost se vyjádřit.

Hodnotová reflexe:

Využijte otázky na pracovním listu.

2. Nácvik ve třídě

Pak následuje práce podle učebnice – představu OSADY BEZPRÁVÍ nechte na žácích – ať už v ní budou dodržována lidská práva, nebo ne. Po dramatizaci dokončete diskuzi nad tabulkou svobod. Pozor na čas – třídu stačí rozdělit na **tři skupiny**.

Hraní rolí:

Vycházíme z dramatické situace zachycující určitý děj. My vyjádříme základní body tohoto děje a zprostředkujeme je žákům. Oni se stávají spoluvůrci děje. Vstupují do rolí, které více nebo méně tvořivě dotvářejí. Pedagog se stává aktivním spoluvůrcem příběhu, moderátorem či pouze pozorovatelem. Udržuje dějovou osнову a vymezuje hranice, v nichž se aktéři pohybují. Metoda učí empatii, porozumění příběhu i osobám v jednotlivých rolích, vede k tvořivosti. Rozvíjí fantazii, schopnost vytvořit postoje, názory.

Postup:

- Zadáme role, zpočátku nenáročné.
- Poskytneme dostatek informací k rolím.
- Dáme čas na přípravu a zvládnutí rolí.
- Vedeme ke spolupráci.
- Vedeme k toleranci, pochopení různých pohledů na téma.
- Pozitivně hodnotíme vystoupení, vyzvedneme přínosy.
- Rozebereme v diskuzi.

Pomozte žákům se zadáním rolí:

Např. policista, který může za každou maličkost udělovat pokuty; soudce, který může při rozhodování nadržovat; úřednice na sociální správě, kterou nemusí zajímat důvody žadatelů; pracovník na úřadu práce, který nemusí být ochoten pomoci; maminka se třemi dětmi žádající o finanční podporu; zahraniční dělník pracující na stavbě; nezaměstnaný hledající práci; bohatý podnikatel obviněný z podvodu; politik beroucí úplatek atd.

Nastiňte příběh:

- Maminka s dětmi spěchá na sociální úřad mimo přechod pro chodce a zastaví ji policista (právo na slušné zacházení, na slušné bydlení).
- U soudu se rozhoduje o udělení trestu pro politika, který požadoval úplatek (právo na spravedlivý soud).

Náhled pracovního listu

Lekce
4

JAK JSEM NA TOM JÁ (?)

Představ si, že spokojeně bydlíš ve svém doměčku/bytu. Vedle tebe je volné bydlení. Vypil tabulku:

SOUSEDÉ	NECHCI JAKO SOUSEDA	NEVADÍ MI JAKO SOUSED	ZDŮVODNĚNÍ
RODINA S MNOHA DĚTI			
TĚŽKÝ ALKOHOLIK			
PRÁVICOVÝ EXTREMISTA			
LEVICOVÝ EXTREMISTA			
MUSLIM			
ČLOVĚK NEMOCNÝ AIDS			
ŽIDOVSKÁ RODINA			
HOMOSEXUÁLNÍ PÁR			
ROMSKÁ RODINA			
ČERNOCH			
VIETNAMCI			
SKUPINA UKRAJINSKÝCH DĚLNÍKŮ			
BÝVALÝ VĚZEŇ			
DROGOVĚ ZÁVISLÁ ŽENA			
CITOVĚ NEVYROVNANÁ OSOBA			

Rokuje v kruhu:

1. Jaké je mého důvody k odmítnutí nebo neodmítnutí souseda, měl někdo podobný?
2. Jaké možnosti mají tyto lidi? Mají právo na své svobody?
3. Do jaké skupiny jsi se vřadil, tímto patříš ty? Jsi pro toto odlišný? Proč?
4. Jaké vlastnosti by člověk měl mít, aby získal žit v sousedství se všemi lidmi?
5. Dáš se tyto vlastnosti trénovat a rozvíjet? Jak?
6. Jsi ty ten zachovávající v situaci nechtěného souseda? Může by taková situace nastat?

- Policista kontroluje doklady zahraničnímu dělníkovi na stavbě (právo na volný pohyb).
- Nezaměstnaný hledá zaměstnání a žádá o informace na úřadu práce (právo na práci).
- Bohatý podnikatel, který se dopustil finančního podvodu, nechce sdělit při vyšetřování, kde má získané peníze (zákaz mučení).
- Zaměstnanec odmítne pracovat společně s muslimem (svoboda náboženství).
- Starosta zakáže lidem scházet se v zájmových spolcích či ve skupinách na veřejnosti (svoboda sdělovací, shromažďovací) atd.

Nechte žáky rozvinout situace podle vlastní fantazie. Připomeňte, že všichni žijí v Osadě Bezpráví, a po-
nechte na nich, zda budou postavy respektovat lidská práva či ne. Pouze usměřujte žáky, aby nedocházelo k nepřiměřeně negativním či hrubým reakcím. V závorce za situací je uvedena možnost porušení práva.

Hodnotová reflexe:

Po hraní scének pomozte uvést **do spojitosti** hrané situace a lidské svobody (viz učebnice). Přečtěte si s žáky o skutečné osadě a vytvořte na závěr fantazii, jací lidé zde pravděpodobně žili a zda mohl název ovlivnit jejich životy.

- Jak ses cítil/a, když bylo porušeno tvoje právo?
- Jaké tě napadly možnosti řešení situace?
- Co sis uvědomil/a ve své roli?

3. Transfer do života

Žáci vyplní tabulku **pracovního listu 4 – Jak jsem na tom já(?) za DÚ** s jedním členem rodiny (např. jinou barvou) a podiskutují s ním.

Hodnotová reflexe:

- Jak reagoval oslovený člověk na tvůj požadavek?
- Které jeho odpovědi tě překvapily?
- Shodli jste se v něčem?
- V čem jste měli rozdílné odpovědi?
- Co jste si uvědomili během diskuze?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Budeme-li k sobě navzájem ohleduplní, tolerantní a vstřícní, budou také všechny svobody přirozenou součástí našeho života.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 1: Důstojnost lidské osoby (aneb vážím si tě člověče) Lekce 4

Osada Bezpráví

„Důstojnost pro člověka je tolik, co pro rybu voda.“ John Quincy Adams

Bezpráví je označení pro křivdu, nespravedlnost nebo příkoří, příp. protiprávnost.

Pracujte ve skupinách

Každá skupina popíše život v OSADĚ BEZPRAVÍ: jak společenství lidí řeší každodenní situace a problémy, kdo stojí v čele, kdo se o co stará, jak se řeší vzdělání, majetkové vztahy, manželské a rodinné vztahy, vztahy mezi nadřazenými a podřazenými, jak a kdo v této společnosti vykonává trestní právo, jak je postaráno o staré a nemocné lidi, děti a matky...

(Na pomoc si vezměte kartičky Všeobecné deklarace lidských práv)

Připravte si ukázkou ze života v OSADĚ BEZPRAVÍ formou dramatizace a předveďte ji.

Některým lidským právům se přiřazuje vznešený název svobody. Jedná se o tato práva:

- svoboda projevu
- svoboda pohybu
- svoboda shromažďovací
- svoboda sdělovací
- svoboda umělecké tvorby
- svoboda myšlení
- svoboda náboženského vyznání
- svoboda pobytu
- osobní svoboda
- svoboda koaliční
- svoboda svědomí
- svoboda vědeckého bádání

• Sleduj ve scénkách ostatních skupin, jak byly svobody naplňovány. Pokud nebyly ve scénce vyjádřeny, zeptej se na ně.
• Ve které z předvedených osad by se ti žilo nejlépe, ve které nejhůře?
• Vyhledej názvy obcí a měst s pozitivním smyslem (např. Chvalkovice).
• Myslíš, že osada Bezpráví existuje ve skutečnosti? Zjistíš to na následující straně.

Budeme-li k sobě navzájem ohleduplní, tolerantní a vstřícní, budou také všechny svobody přirozenou součástí našeho života.

Na co se mohou žáci ptát:

Politický extremismus je krajně radikální politický postoj, který se zakládá na odmítání základních norem a hodnot ve společnosti. Usiluje o změnu politického systému a odstranění politických elit s cílem získat podíl na výkonu státní moci.

V rámci politického extremismu rozlišujeme mezi tradičními formami, jako jsou levicový a pravicový extremismus, a později vzniklými formami extremismu, např. extremismus náboženský, ekologický a nacionalistický či extremismus středu.

Pravicový extremismus vychází z rasismu (postoj definovaný jako rasová nenávisť) a xenofobie (strach z cizinců). Je založen na přesvědčení, že v aktuální společnosti existuje nerovnost. Podle ideologie o rasové čistotě (vytvoření společnosti jedné vybrané rasy) chtějí zastánci pravicového extremismu vytvořit novou společnost. Mezi klasické projevy pravicového extremismu patří: rasismus, antisemitismus (nenávisť vůči Židům) a s jistými modifikacemi fašismus/neofašismus, nacismus a neonacismus.

Levicový extremismus rovněž usiluje o vytvoření nové společnosti. Tato nová společnost má být založena na naprosté rovnosti a vztazích postavených na principu dobré vůle a obětavosti. Cílem levicového extremismu je potlačení individualismu, sociální politika a odstranění kapitalismu. Mezi hnutí představující levicový extremismus můžeme zařadit anarchisty (hnutí odmítající jakoukoli formu nadřazenosti a nadvlády) a stoupence různých směrů socialistické a komunistické ideologie.

<http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=7&tema=147>

Síla rozhodnutí

CÍL:

Přivést žáky k přijetí základních myšlenek o lidských právech a k jejich přenesení do reálného života.

POMŮCKY:

Žáci budou potřebovat **pracovní list 1 – kartičky VDLP** (je třeba žákům připomenout, aby si je přinesli) a **pracovní list 5 – Můj soud**.

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Třidu je možné připravit jako soudní dvůr; místo pro soudce, žalobce, obhájce.

PRÁCE S TÉMATEM:

V úvodu si žáci připraví **pracovní list 1 – Kartičky** a plní první úkol nad čarou z **pracovního listu 5 – Můj soud** (diskuze).

1. Senzibilizace/motivace

Obvykle žáci dojdou k závěru, že práva jsou vzájemně provázaná a nelze vybrat nejdůležitější.

Hodnotová reflexe:

- *Dají se práva od sebe oddělit?*
- *Je možné některé právo z Deklarace postavit nad ostatní?*
- *Je naopak možné některé odsunout za všechny jako nepodstatné?*

2. Návuk ve třídě

Četba podle učebnice. Je vhodné, abyste pro zvýraznění příběhu **přečetli příběh sami**.

Po přečtení příběhu se žáci stávají senátem, který má posoudit případ, zjistit vinu, nevinu, popř. stanovit trest. Učitel je předsedou senátu, uděluje slovo, vede hlasování o vině a nevině, řídí diskuzi. Může stanovit žalobce, státního zástupce i obhájce. Ostatní jsou soudci.

V závěru hodiny poskytne učitel skutečné řešení případu.

Hodnotová reflexe:

Otázky 1:

Myslíte si, že tito muži udělali něco špatného?

Měli by být obviněni ze spáchání zločinu?

Měli by být všichni tři stejně potrestáni?

DOKONČENÍ PŘÍBĚHU: Přečte učitel.

Případy podobné tomuto se stávaly i v minulosti. Dudley, Stephens a Brooks však byli velice překvapeni, že byli okamžitě obviněni z vraždy. Později byl Brooks viny zproštěn. Veřejnost se o tento případ velice zajímala a okamžitě bylo všechno podrobně popisováno v novinách. Byly pořádány finanční sbírky na zaplacení dobrých obhájců. Při vlastním soudním procesu se všichni shodli, pokud šlo o fakta případu, avšak porota stála před velmi obtížným úkolem. Sympatizovala s těmito třemi muži a byla by ráda souhlasila s tím, že nebylo špatné zabít jednoho pro záchranu ostatních. Zároveň si však byla vědoma, že úmyslné zabití člověka, který neohrožuje ostatní, musí být hodnoceno jako vražda. Soudce navrhl porotě způsob, jak vyřešit tento problém: povolil jim ne zcela obvyklý postup – tzv. zvláštní verdikt. To znamenalo, že porota konstatovala fakta, ale rozhodnutí o obvinění z vraždy bylo ponecháno pěti soudcům.

Otázky 2:

Kdybyste byli jedním z pěti soudců, shledali byste Dudleyho a Stephense vinnými (nevinnými)?

Čím byli vinní? Proč?

Pokud byli vinní, jaký trest by je měl postihnout?

Náhled pracovního listu

Lekce
5

MŮJ SOUD

ÚKOL: Vrať se k pracovnímu listu č. 1 – kartičky s články Všeobecné deklarace lidských práv. Znovu si je projdi a vyber pět nejdůležitějších. Svůj výběr porovnej s ostatními.

Příběh o námořnících z jachty Mignonette je z reálného života. Přemýšlej, co by se stalo, kdyby... příběh měl jiný vývoj.

Co by se stalo, kdyby muži Námořnímu úřadu o zabiti chlapce nic neřekli?

Jak by pravděpodobně žili po deseti letech, jak by se cítili po tom, co provedli?

Cítili by vinu? Proč ano? Proč ne?

Jak byste se zachovali, kdybyste byli kamarádi Richarda Parkera?

ZÁVĚR:

Bylo smyslné vyměnit záchranu více lidských životů za jeden jediný, navíc nejistý? Kdo jediný směl rozhodovat o této výměně, o životě R. Parkera?

LIDSKÝ ŽIVOT JSME POVINNI ZA VŠECH OKOLNOSTÍ CHRÁNIT.

ÚKOL: Proved ve svém okolí (kamarádi, rodina, známi – aspoň u 10 lidí) průzkum názorů na otázku: „Jaká práva považujete za svá přirozená práva?“

Výsledky průzkumu shromáždí a použij v diskusi.

DISKUZE:

- Právo Richarda Parkera na život bylo porušeno. A co právo na život ostatních námořníků?
- Co byste udělali? Raději byste zemřeli, než zabili někoho jiného?
- Tento příběh se odehrál 64 let před sepsáním Všeobecné deklarace lidských práv. Měl by tento dokument vliv na Richardovo právo na život?
- Někteří lidé jsou přesvědčeni, že na světě odjakživa existují „přirozené“ zákony a práva, která jsou spravedlivá a všem jasná. Např. právo na život by mělo být „přirozeným“ právem. Souhlasíte s touto myšlenkou?
- Co dalšího, kromě samotného života, bychom měli mít jako „přirozené“ právo? (viz úkol **pracovní list 5 – Můj soud.**)

ZÁVĚR:

Po dokončení jednání uvedeme výsledky reálného líčení:

1. Muži byli postaveni před Námořní soud a shledáni vinnými vraždou (úmyslné zabití).
2. Obvinění byl posléze zproštěn Brooks (na vraždě se nepodílel).
3. Trest byl udělen, původní trest za vraždu byl změněn na šest měsíců vězení. Veřejnost se o případ velmi zajímala a trest se jí zdál přísný.

3. Transfer do života

Žáci mohou uvádět příklady lidí, kteří se rozhodli obětovat svůj život pro druhé.

Kdyby nastala situace, že pro záchranu mnoha lidí je potřeba vyzkoušet nový preparát, má vědec právo použít jiného člověka k tomuto experimentu? (Možno zadat jako **úvahu za DŮ a ohodnotit.**)

Hodnotová reflexe:

- Zamyslete se nad příběhem a nad diskuzí k tomuto tématu a vyjádřete pocity, které ve vás příběh vyvolává. Sdělte je ostatním.
- Je reálné, aby se podobný příběh odehrál v současnosti?
- A jak by pravděpodobně byl čin souzen?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Lidský život jsme povinni za všech okolností chránit.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 1: Důstojnost lidské osoby (aneb vážím si tě, člověče) **Lekce 5**

Síla rozhodnutí

MIGNONETTE

19. května 1884 vypluli čtyři muži na plavbu z Anglie do Austrálie na jachtě jménem „Mignonette“. Byl to kapitán Thomas Dudley, první důstojník Edwin Stephens, námořník Ned Brooks a Richard Parker – třetí plavčík. Po dvouhodinové plavbě 5. července 1884 zpozorovali plavčík z boku na jachtu a ta se začala potápět. Muži měli čas vzít pouze dvě krabice s konzervami a dostat se na záchraný člun, než se loď zcela potopila.

Čtyři nešťastní námořníci se nacházeli uprostřed Atlantiku, 1600 mil od pevniny, s několika málo konzervami zeleniny. Který je měl dát při životě. Po třech dnech se jim podařilo chytit žalvu, která jim zajistila jídlo na dalších devět dní. Ale ještě 1000 mil bez jídla a pitné vody je dálelo od pevniny. Občas se jim podařilo chytit pár kapek dešťové vody, ale námořníci začali ztrácet naději a byli zoufalí. Kapitán napsal dopis své manželce, že pokud se neobjeví loď, „... musíme brzy umřít...“.

„... tluji toho, že jsem se vydal na tuto cestu...“ Byla tu však šance na přežití o několik málo dnů déle alespoň pro tři členy posádky, kdyby byl obětován jeden muž na jídlo pro ostatní. Kapitán navrhl losovat o tom, kdo by měl být zabit, ale Stephens a Brooks nesořhlasili.

„Pokud máme zemřít,“ řekl, „měli bychom zemřít všichni společně.“

„Mladý Richard Parker, ležící téměř v bezvědomí na zádi člunu, nic neřekl.“

Po dvou dalších dnech bez vody a jídla kapitán přesevěřil Stephense, že jeden z nich musí být obětován pro záchranu ostatních a že jasným kandidátem je Richard Parker. Byl sirotek, neměl ani manželku, ani rodinu a byl už blízko smrti. Ze svého kómatu se probíral jednou za dlouhý čas, aby se napil mořské vody, která však jeho stav jen zhoršovala, a opět upadal do bezvědomí. Ostatní věděli, že se blíží k pásmu, kudy vedou lodní trasy. Mohli uvidět loď každým dnem, anebo také ne. Dohodli se na tom, že pokud neuvidí loď ani další den, tak Richarda zabijí. Žádná se neobjevila.

Brooks se nechtěl účastnit zabíjení. Zatímco si na opačném konci člunu schoval oblíbené do košile, Dudley a Stephens poklekl nad bezvládným Richardem, „Richard, chlapče,“ šeptal kapitán, „nadešel tvůj čas.“ Stephens byl připraven přidržit mladíkovi nohy, ale nebylo to třeba. Chlapec byl příliš slabý, než aby zápasil o život. Kapitán vytáhl kapsení nůž a bodl chlapce do krku. Smrt nastala okamžitě. Všichni tři pili krev a jedli srdce a píce po tři následující dny. Čtvrtý den je zachránila německá loď Montezuma. Všichni tři byli velmi zesláblí. Prvního důstojníka a kapitána museli vytáhnout na loď pomocí lana.

Muži přistáli v Anglii 7. září 1884. Dudley, Stephens a Brooks předstoupili před Námořní úřad, aby vysvětlili chlapcovu smrt.

POJMY, SE KTERÝMI PRACUJEME:

Všeobecná deklarace lidských práv je jedním ze zásadních míníků historie lidstva. Stala se prvním mezinárodním uznáním svobod a práv každého člověka bez rozdílu kulturního a náboženských kořenů, rasy, pohlaví a místa původu.

Valné shromáždění přijalo deklaraci 10. prosince 1948. Den přijetí se pak symbolicky stal Dnem lidských práv. Připomínáme si ho dodnes.

Poprve v historii se lidstvo dokázalo shodnout na dokumentu, jehož hodnota byla považována za univerzální.

Deklarace obsahuje a popisuje rovnost těchto práv všude ve světě (článek 1 a 2), občanská a politická práva (články 3–21), ekonomická a sociální práva (články 22–27) a povinnosti a zodpovědnosti prosazování těchto práv pro ostatní (články 28–30).

Svoboda je možnost, případně také schopnost volit, rozhodovat a jednat „podle své vůle“ a nést za to přiměřenou odpovědnost.

Rovnost vychází z toho, že všem lidem náleží rovná práva, s každým člověkem by se mělo zacházet stejně, bez ohledu na jeho rasu, etnicitu, sociální původ či náboženství, věk, společenské či ekonomické postavení, každý má rovnou možnost účastnit se politického života a ucházet se o veřejné funkce.

Diskriminace je nejčastěji používána v negativním významu rozlišování lidí na základě rasy, náboženského přesvědčení, politického přesvědčení, pohlaví, věku apod.

Potencialita – možnost, schopnost.

Na co se mohou žáci ptát:

Žáci se mohou zeptat, **jak by se v takové situaci zachoval/a učitel/ka** a jak by soudil/a, proto je dobré připravit si odpověď.

Doporučení/Pozor

Aktivita je náročná, je vhodné ji použít ve vyzářejším kolektivu, připraveném na vážná rozhodování.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Pětílístek – Vyberte libovolné slovo z obsahu tématu Lidská důstojnost a zadejte žákům vytvoření „pětílístku“ podle návodu: Zamysli se nad pojmem a doplň pětílístek:

1. řádek: název, zadaný pojem (1 slovo) – např. Hrdinství
2. řádek: přídavná jména (2 slova) – např. odhodlaný, silný
3. řádek: slovesa vyjadřující dějovou složku (3 slova) – např. zachránit, rozhodnout se, konat
4. řádek: jednoduchá věta, slogan, pocit, vcítění se do námětu (4 slova) – např. Hrdina si zaslouží ocenění.
5. řádek: shrnutí, synonymum, metafora (1 slovo) – např. Odvaha

Delší: Aplikace křížovky – místo jmen zapisují žáci pojmy, které používali v hodinách a které souvisejí s tématem. Každý oslovený žák řekne jeden pojem, majitel křížovky si sleduje, aby se pojmy neopakovaly; opět možno kreativně dotvořit.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

KOMUNIKACE CITŮ

(ANEB CESTA DO HLUBIN DUŠE)

Citová výchova je velmi důležitá oblast rozvoje osobnosti dítěte a je jí potřeba věnovat velkou pozornost. Kvalita citů a emocí ovlivňuje i motivaci člověka např. k učení nebo k sebezdokonalení.

V kapitole „Komunikace citů“ budou žáci poznávat své city a emoce, jak je zvládat a rozlišovat u druhých lidí, motivovat sebe sama, nevzdávat se, když přijdou potíže, ovládnout své nálady a zabránit vzteku a strachu, aby je ovládl, vcítit se do druhého člověka a ani v těžkých chvílích neztrácet naději.

Emocionální dovednosti, které způsobují, že dítě je oblíbené ve škole a při hrách, mu pomohou, aby se stalo úspěšným i v dospělosti – v zaměstnání, v manželství i v přátelských vztazích.

Podvečerní balance (co polštář neschová)

CÍL:

Uvědomit si **pojmy** označující emoce, propojit je s okamžiky denního života, rozšířit si slovní zásobu, zaměřit se na nácvik vyjádření citů, na hodnocení jevů z pohledu emocí.

POMŮCKY:

Pracovní list 6 – Citové křížovky, pracovní list 6 – kontrolní

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Emoce, city a pocity jsou součástí našeho života, ovlivňují naše chování a jednání. Když se naučíme poznávat emoce své i rozpoznávat, jaké emoce cítí lidé kolem nás, budeme daleko lépe zvládat úskalí, která nám život připravuje.

Přečtete žákům následující příběh:

NESUĐ, NEHODNOŤ, NEZNÁŠ CELÝ PŘÍBĚH

V malé osadě žil starý muž se svým synem. Lidé k němu chodili pro radu, byl uznáván za nejmoudřejšího stařešinu až do dne, kdy se spustil řetěz podivuhodných událostí.

Onoho dne se muž se synem vydal na lov a vrátil se s hříbětem, které přišlo o matku. Hříbě vyrostlo v divukrásného hřebce.

Všichni říkali: „Dědo, ty máš ale štěstí!“

„Štěstí? Možná ano, možná ne. Neznáme celý příběh!“ odpovídal stařík.

„Jak může pochybovat?“ divili se ostatní.

Náčelník kmene se dověděl o krásném hřebci a nabídl za něj muži deset svých nejlepších koní. Stařík však výměnu odmítl.

„Blázen!“ komentovali dědovo rozhodnutí...

Jednoho dne hřebec zmizel.

„Takové neštěstí!“ lamentovali všichni.

„Možná neštěstí, možná štěstí, neznáme celý příběh,“ odpověděl muž.

„Pomátl se na rozum,“ soudili a přestali jej považovat za mudrce.

Za dva týdny se hřebec vrátil z hor a přivedl s sebou pět klisen.

„Ten děda má ale štěstí!“ volali sousedé.

„Zda je to štěstí, či ne, to ukáže život,“ odpověděl muž.

„Radostí mu přeskočilo!“ domnívali se druzí.

Mudrcův syn začal klisny cvičit a jedna z nich jej shodila na zem tak, že si vážně zlomil nohu. Šaman prohlásil, že už nikdy nebude chodit jako dřív.

„To je hrozné, taková smůla!“ litovali jej lidé.

„Smůla? Štěstí? Kdo ví.“

„Bolestí se zbláznil!“ křičeli ostatní.

Druhého dne vstoupil kmen do války a všichni zdraví muži museli odejít do boje. Mudrcův syn kvůli svému zranění nikam neodešel, nemohl. Z bitvy se nikdo nevrátil...

Hodnotová reflexe:

Použijte chvilku ticha. Nechte v žácích dozrát příběh, věnujte jim chvíli času na vstřebání. Pokud se bude chtít někdo k příběhu vyjádřit, dejte mu možnost.

Náhled pracovního listu

Lekce
6

CITOVÉ KŘÍŽOVKY

Vytvořte skupiny po čtyřech. Spojte čarami CIT + PODNĚT, který cit vyvolá, + REAKCI, kterou způsobí.

CIT	
1. Radost	
2. Smutek	
3. Strach	
4. Hněv	
5. Očekávání	
6. Důvěra	
7. Znechucení	
8. Překvapení	
9. Naděje	
10. Starost	
11. Úlek	

PODNĚT	
A. Ztráta, neúspěch	
B. Nepříjemná věc nebo situace	
C. Překážka, nepřítel	
D. Silný neočekávaný podnět	
E. Neznámá, nejistá situace	
F. Nebezpečí, hrozba	
G. Očekávání zisku	
H. Zisk, úspěch	
I. Přátelství, přímé jednání	
J. Nečekaná situace	
K. Nejistota	

REAKCE	
a) Spolehnutí se na druhého	
b) Útok, agrese	
c) Orientace, získávání informací	
d) Únik, útek, boj	
e) Uvolnění, úsměv	
f) Odstranění zdroje znechucení, únik	
g) Jiná emoce (strach, očekávání, radost...)	
h) Útok, útek, znehybnění	
i) Napětí, úzkost	
j) Povzbuzení, dodání energie	
k) Pláč, apatie	

2. Návěst ve třídě

Přečtete si s žáky emotivně popsané dny v učebnici (dramatizaci provedte osobně nebo využijte schopné žáky). Ti si pak vyhledají v jednotlivých činnostech dne emoce, které vyjadřují stav osoby. Mohou k tomu využít Svitek emocí.

Žáci pracují podle učebnice, na Svítku emocí si projdou **pojmy vyjadřující emoce**; zeptejte se, zda žáci rozumí všem slovům, a případně vysvětlíte.

Potom zpracují **pracovní list 6 – Citové křížovatky**. Podle vyspělosti třídy a žáků lze pracovat samostatně, ve dvojicích nebo i ve skupinkách. Žáci k vybranému citu vyberou to, co jej může vyvolat – podnět, a pak to, jak se můžeme zachovat – reakce. Vyberte jednu možnost z pracovního listu s řešením a dejte jim ukázkový příklad, aby postup lépe pochopili.

Hodnotová reflexe:

- Co sis uvědomil/a při procházení obou rozdílných dnů?
- Všímáš si u lidí kolem sebe, jaké city projevují?
- Které pocity snáze poznáš u svých blízkých? Jak se projevují?
- Můžete nechat žáky „zahrát si na poradnu“:
- Co doporučíte, jak poradíte chlapci z učebnice?
- Čím by si mohl svou náladu vylepšit, zlepšit?
- Jaký je váš osobní osvědčený recept?

3. Transfer do života

Je možné použít úkol z učebnice – **zamyšlení** nad svým dnem a vytváření smajlíků u svého dne, a jako **domácí úkol** provést **zápisky** citů odpozorovaných kolem sebe.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

„Negativní emoce přináší nemoce“. Nenechme si jimi ovládat život a více vnímejme a prožíváme pozitivní okamžiky.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 2: Komunikace citů (aneb cesta do hlubin duše)

Lekce
6

Podvečerní bilance (co polštář neschová)

„Chceme-li porozumět nějaké osobě, musíme prožít její pocity, trpět jejími bolestmi a užívat si její radost.“
Thérèse Jacobs-Stewartová

TO BYL DNESKA ZASE DEN...

- budík... zase do školy
- až ráno jsem si vzpomněl na písečku z matky
- máma mi zase nachystala „zdravou svačinku“
- ujele mi městská
- v čestné poznámce – prý jsem se bavil
- a ta matka – hrůza
- Alena odesla po vyučování ze školy s Danem, ani se neotočila, když jsem na ně volal
- v basketu jsem si namohl kotník
- na zítřka – referát do dějepisu, ale jaké téma?
- zítřka bych nejradši onemocněl...

DNES BYL FAKT BEZVA DEN...

- ten účes se mi dnes povedl, holky koukaly
- a Petr na mě čekal, šli jsme spolu do školy
- máma mi půjčila svůj nový svetlík, protože jsme šli na koncert
- zkoušení v zeměpisu dopadlo dobře
- konečně se mi podařilo stáhnout tu novou písničku
- trochu nás sjezd školník, že jsme se prý s holkama „bavily moc hlasitě“ v šatně
- odpoledne jsem v tanečním kolečce zvládl udělat ty kroky, co jsem pořádku pletla
- pomohla jsem nachystat večeři a maminka mě za to pochválila
- bráška mi dal pusku za pohádku na dobrou noc
- už se těším na zítřka...

Varianty:

Žáci si mohou oba dny „zahrát“ s příslušným vyjádřením pocitů **dramaticky, pantomimicky**.

Na Svítku emocí si mohou žáci **provést dělení** pojmů podle pozitivního a negativního vyjádření emoce, podle frekvence na velmi časté až výjimečné apod.

Po vypracování pracovního listu si žáci mohou vybrat jednu trojici a dotvořit k ní příběh: např. OČEKÁVÁNÍ – NEJISTOTA – ZJIŠTOVÁNÍ INFORMACÍ. Napjaté očekávání (pocit) zažíváme, když nás čeká cesta na letní tábor, kde nikoho neznáme, což může způsobit právě nejistota (podnět) z budoucích okamžiků, a to není zrovna příjemné. Abychom ji zvládli, snažíme se co nejdříve zjistit pár informací o prostředí, o lidech, o činnostech, které nás čekají, což nás může uklidnit a budeme se lépe orientovat v nové situaci: (reakce).

Na co se mohou žáci ptát:

Thérèse Jacobs-Stewartová – psychologka, autorka knihy Zapomenejte na vyjeté koleje a prošliápněte si nové cesty... Ve své knize unikátním způsobem spojuje vědecké poznání s duchovními naukami, zkoumá duchovní rozměry emoční inteligence.

Co s námi cloumá...

CÍL:

Uvědomit si význam pojmů afekt, nálada, vášně, citový vztah a jejich vliv na člověka a jeho vztahy, přiměřeně komunikovat city.

POMŮCKY:

Pracovní list 7 – Co na to moje tělo, pracovní list 7 – Co na to moje tělo – řešení

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Připravte třídu na práci ve skupinách, upravte vhodný prostor na hraní scének.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K navození tématu může posloužit úvodní citát a zamyšlení nad ním.

Hodnotová reflexe:

- Proč je hněv považován za nepřítele?
- Jak ovlivní hněv tvoje chování?
- Dokážeš nastupující pocit hněvu potlačit? Jak? Umíš jej převést třeba na legraci nebo nadhled?

2. Návěst ve třídě

Než začnete pracovat s textem v lekci, projděte se žáky v závěru tématu POJMY, SE KTERÝMI PRACUJEME, a vysvětlíte si obsah slov afekt, nálada, vášně, citový vztah. Jednotlivé pojmy můžete uvést také krátkou dramatickou ukázkou. Žáci vytvoří skupiny, přečtou si text v učebnici a vypracují úkoly pod článkem. Své myšlenky porovnají s ostatními skupinami.

PŘÍKLADY Z ČLÁNKU:

AFEKT	NÁLADA
Soused z metra: „Dejte si tu hlavu někam...“ – afekt zloby.	Pisatelka: Byl to takovej blbej den – nepříjemná nálada.

VÁŠEŇ	CITOVÝ VZTAH
Pisatelka: upozornění na znečištění – vášně pro čistotu, pořádek.	Majitel psa: „obrana psa“ – i když nevhodná, dokazující vztah k psovi.

Podobně se dá pracovat i s **FOTOALBEM PLNÝM EMOCÍ:** Žáci srovnávají svoje subjektivní pohledy. S fotografiemi pracujte podle následných otázek.

- Co prožívají lidé na obrázcích? (Pomůže ti Svítek emocí.)
- Jsou jejich prožitky dlouhodobé, krátkodobé, prudké či intenzivní? (Rozděl je.)
- Shodují se tvoje názory na obrázky s názory ostatních? (Proč ano – proč ne?)
- Máš svůj osobní zážitek s afektem? (Chceš-li, sděl ho ostatním.)
- Co dokáže ovlivnit tvou náladu? (K lepšímu i k horšímu.)
- Pro jakou činnost, osobu, myšlenku či věc máš vášně?
- Máš k něčemu (někomu) citový vztah?

Pracovní list 7 – Co na to moje tělo si žáci mohou vyplnit ve škole nebo doma a společně porovnájí doplněná úsloví. Na co žáci nepřijdou, to je třeba jim vhodně napovědět podle řešení pracovního listu nebo vlastní fantazie.

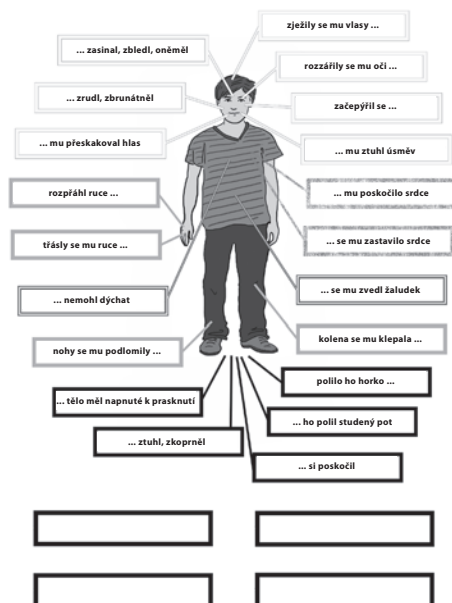
Náhled pracovního listu

Lekce 7

CO NA TO MOJE TĚLO

Doplníte do rámečků, jaké emoce způsobují tělesné stavy a změny, pak počkejte na pokyn, sejděte se s někým ve dvojici a porovnejte spolu svá doplnění. Pak se na další pokyn znovu sejděte s další dvojicí a znovu porovnávejte. Snažte se najít co nejvíce různých variant, popřípadě doplněte další.

Hodnotová reflexe:

Využijte citáty mezi úkoly, přečtěte si je se žáky a povídejte si o nich a jejich obsahu.

Možno okomentovat:

- když někdo tzv. vybuchne vzteky, může ho zarazit hurónský smích protějšku (jedna emoce přebije druhou)
- když má někdo stále dobrou náladu, mohou mu to sice lidé nepřát, ale jemu se i tak rozhodně žije lépe než jim (optimismus)
- když se někdo začne vášnivě zabývat nějakou činností a zapomene, že existují i jiné věci kolem, pak už nedokáže činnost ukončit (gamblerství)
- *Podařilo se ti najít vhodné doplnění v pracovním listu?*
- *Co jsi pocítoval/a, když tě nic nenapadalo?*
- *Co jsi naopak prožíval/a, když jsi přišel/la na originální doplnění?*
- *Naše těla reagují na emoce každé jinak. Co ti například rozzáří oči a co tvému kamarádovi/tvé kamarádce? Porovnej si s ostatními i další vyjádření.*
- *Proč je dobrá nálada u lidí často vnímána jako „podezřelá“ (viz druhý citát)?*
- *Čím je dobrá nálada pro mne a čím pro mé okolí?*

3. Transfer do života:

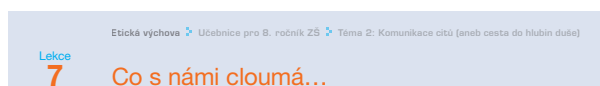
Zadejte žákům úkol **sledovat do příští hodiny** u lidí kolem sebe základní složky emocí – afekty, nálady, vášně a citové vztahy. Žáci zapíší do tabulky: kdo, stručný popis situace, označení citu (viz tab. nahoře). Úkol je možné **hodnotit známkou**.

Hodnotová reflexe:

- *Jaké poučení ti přineslo sledování lidí a jejich emočních projevů?*
- *Byl pro tebe některý projev neobvyklý nebo tě příjemně překvapil?*
- *Dokázal/a sis představit svoje projevy ve sledovaných situacích a byly jiné, nebo stejné?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Emoce by neměly ovládat nás, ale naopak – my bychom se měli naučit emoce zvládat.

Náhled učebnice

„Kdo přemáhá svůj hněv, vítězí nad největším nepřítelem.“

Publilius Syrus

Byl to takový blběj den, do kterého se člověk čas od času probudí. Sedím v metru, pozoruj oknem kilometry barevného vedení a přemýšlím, jakou energii v sobě ukrývají. Tu najednou cítím obrovský výdej kloužou na vlastním těle. „Dejte si tu hlavu někým,“ slyším vedle sebe a jenom pomalu mi dochází trapnost situace. Usmula jsem a zabořila se svým oblíbeným do ramene spolucestujícího. Chápu, tohle se neobstá. Jeho prudká reakce mi ale náladu rozhodně nezvedla. Je ráno, kolem musí být cítit můj skvělý parfém (vánoční dárek) a vůbec nejsem nijak odpudivá, takže decentní popostrčení by dle mého bylo adekvátní. Zřejmě nebylo. Stále jako zřejmě není patřičné vyhýbat se lidem, kteří při přestupu z áčka do bédka nenasadí tempo mírného pokusu. Nemluví o tom, když si v předklonu zavazují kaničku, tudíž se nenachází v zorném poli spěchájcích. Tolik nechtěných plácnutí můj zadek nazažil ani na venkovské diskotéce. Vrchol blběho dne ale měl teprve přijít. Zasloužila jsem se o něj vlastně sama, ale posuďte. Když před vámi udlá pes baskervillský bobek, za který by se nemuselo stydět ani koňské spřežení ze Staromáku, a jeho pán dělá jakoby nic, nezvalí byste se? Já ano, ovšem namísto sáčku se mi před očima zjevila ruka s vulgárním gestem a v uších zněla slova, při kterých jsem se přestala červenat v sedmnácti. A tak přišlo, až zas nastane blběj den a já se budu opírat o nevrle spolucestující anebo nabídat k úklidu psích ekstremit, usměju se na neslušná gesta, nasypu si popel na svojí těžkou hlavu a tkaničky si budu zavazovat jenom mimo dav. (upraveno pro potřeby učebnice podle <http://www.ceska televize.cz/zpravodajstvi-bmo/blo-gy/159875-jako-male-deti/>)

Vytvořte 3 – 4 členné skupiny a pracujte s textem:

Autorka článku Kateřina Kořínková je novinářka a popisuje jedno své ráno.

1. Vyhledejte situace, které vzbuzují u pisatelky emoce (city), a tyto emoce pojmenujte.
2. Totéž proveďte i u ostatních účastníků – souseď v metru, přestupující kolemjdoucí, majitel psa.
3. Rozdělte tyto city na AFEKTY a NÁLADY. Najdete v článku i nějakou VÁŠŇ či CITOVÝ VZTAH? Vysvětlení pojmů najdete na konci kapitoly.

Přečtěte si a pokuste se k citátu uvést příklad ze života.

- ✓ Afekty se nikdy neruší rozumem, nýbrž ještě silnějšími afekty. (Spinoza in Dietrich Bonhoeffer)
- ✓ Mějte dobrou náladu. Dobrá nálada vaše problémy sice nevyřeší, ale naštve tolik lidí kolem, že stojí za to si ji užít. (Jan Werich)
- ✓ Jestliže se ti podařilo ovládnout vášně dříve, než ona ovládla tebe, pak se můžeš radovat. (Titus Maccius Plautus)

ZAHRAJTE SI – hrajte role a vyjadřete ve scéně emoce (city):

- lékařka, který přišel k havarovanému autu;
- dítě, které dostalo vysněného psa;
- švadlena, která dostala zakázku pro známou celebritu;
- policisty, který chytil zloděje;
- závodníka, který vyhrál závod;
- člověka, kterému povodně vzala dům.

Varianty:

Při **hraní scének** je možné vyjadřovat se nejen slovně, ale zkusit vyjádřit emoce beze slov a hrát scénky **pantomimicky**.

S pracovním listem můžete pracovat také společně a formou brainstormingu doplňovat reakce těla.

Na co se mohou žáci ptát:

Publilius Syrus (také Publius Syrus) byl římský dramatik a básník (1. století př. n. l.).

Dietrich Bonhoeffer (1906–1945) byl německý luteránský pastor a teolog, umučený v koncentračním táboře.

Jan Werich (6. 2. 1905–31. 10. 1980) byl dramatik, prozaik, jeden z tvůrců meziválečného avantgardního divadla a poválečné české divadelní kultury, herec a spisovatel.

Titus Maccius Plautus (asi 254 př. n. l.–184 př. n. l.) byl římský dramatik, nejvýznamnější římský autor komedií.

Kateřina Kořínková je rodačka z Vysočiny, absolventka žurnalistiky a politologie.

Doporučení/pozor:

Dejte pozor na možnost, že **podobnou situaci**, jaká je uvedená ve scénkách, mohl některý **žák zažít**. V takovém případě je třeba postupovat citlivě.

Jak se do lesa volá...?

CÍL:

Uvědomit si a vyzkoušet si, že náš způsob jednání vyvolává odpovídající emoce u druhých a ovlivňuje jejich jednání s námi; vhodným usměrněním citů však lze dojít k nekonfliktnímu závěru.

POMŮCKY:

Pracovní list 8 – ...tak je v lese hlasito

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Příběh hněvu i dobroty /úterý 13. říjen 2009 17:04/

Přečtete žákům Příběh hněvu a dobroty a společně v něm hledejte **spojitost se schématem** v učebnici (např. farář Jelínek se na otce vypravěčky nerozzlobil, neoplatil mu jeho hněv, a to způsobilo, že ten svoji zlobu přehodnotil a farář se omluvil).

Šel jsem chodbou a pozorně pročítal cedulky se jmény, které fixem napsala kterási z místních sester. Konečně jsem našel to, jež mi bylo nahlášeno. Zaklepal jsem a vešel. U postele zpříma seděla žena, která mě čekala. Přejela mě přísným pohledem a potom zřetelně pronesla: „Vy jste pan Naňák?“ Aniž čekala odpověď, pokračovala: „Musím s vámi mluvit. Musím vám říct příběh, který se stal mému otci. Příběh zlosti a zároveň obrovské dobroty. Sedněte si.“ Poslední slova už řekla tónem, který nedával prostor k diskuzi.

Posadil jsem se tedy na nabízenou židli, a když jsem si odkládal lehkou bundu, snažil jsem se odhadnout, kolik let může mít. Osmdesát? Nebo víc? Měla dlouhé světlé vlasy sepnuté do puritánského culíku. Tvář podlouhlou, ostré rysy se už ztrácely pod vráskami, přesto budily dojem, že obličej se kdysi chlubil přirozenou krásou. A oči, oči byly naprosto jasné. Pokud tělo té ženy žádalo zasloužený odpočinek, tak mysl byla čirá jak studánka.

„Proč chcete vyprávět příběhy mně?“ opáčil jsem. Věděl jsem totiž, že má hostitelka si vyžádala na personálu, aby mě sehnali a domluvili schůzku. Nikdy před tím jsem však tu ženu neviděl.

V dlaních držela šálek čaje. Prstem přejela po zlacené hraně a potom se mi podívala do očí. „Vy jste ve své knize psal o Jakubu Jelínkovi, že ano?“

„Ano, psal,“ odpověděl jsem, aniž jsem tušil, kam tím směřuje, „ale věnoval jsem se hlavně jeho korespondenci.“ Jakub Jelínek byl knězem v sousedním Brumově a na počátku století se stal hybatelem akce, která vyústila v nadšení prostého lidu a následnou výstavbu našeho farního kostela.

„Já vám teď chci povědět, co ve spojitosti s ním zažil můj tatínek. A vy to potom sepište, ať se ta událost nezapomene. Věřím vám.“

Přiznám se, že jsem měl smíšené pocity. Nebyl jsem si jist, zda jsem toho zrovna já hoden. Ale žena na mé pocity nedbala.

„Víte, můj tatínek se s páterem Jelínkem znal. Snad byli přátelé nebo dobří známí, každopádně do své smrti o něm otec mluvil jenom uctivě a v dobrém. Událost, kterou vám chci popsat, se stala v letech před první světovou válkou. Zima tehdy přišla velice rychle, sníl svou obrovskou peřinou pozvolna přikryl celou krajinu a jeho bílá krása se najednou stávala nepříjemnou.

Nevraživost a nejistota lidí stoupala úměrně tomu, jak klesala rtuť teploměru. Zvěř

Náhled pracovního listu

Lekce
8

...TAK JE V LESE HLASITO

Zamysli se nad situacemi a doplň možné pocity druhé osoby, vyvolané tvým jednáním. Podle schématu v učebnici dokonči s kamarádem/kamarádkou vývoj situace a zahraj ji jako dramatičtí.

MOJE JEDNÁNÍ	PŘÍKLADY	OSOBNÍ DOJEM, POCITY DRUHÉ OSOBY
BAVÍM SE VE VÝUCE, VYRUŠUJI.		UČITEL:
ZAPOMNĚLA JSEM JÍT S KAMARÁDKOU DO KINA.		KAMARÁDKA:
NECHCE SE MI UKLÍZET POKOJ ZROVNA TEĎ.		MAMINKA:
MÁM VYSVĚTLIT PODVOD V ŽÁKOVSKÉ KNÍŽCE.		UČITELKA:
MÁM HUDBU PŘÍLIŠ HLASITĚ A NECHCI JI ZTLUMIT. (Doplň další.)		TÁTA:

v lesích hynula, jelikož nebyla schopná si obstarat potravu, vrstva sněhu byla příliš vysoká. Otec tehdy uviděl Jakuba Jelínka, jak se choulí před farou a někoho vyhlíží. Zastavil se a nebohý kněz se mu svěříl, že nemá, čím by si zatopil. Otec nejdřív pomyslel na to, že o zásobu dřeva se měl starat dřív, protože stará moudrost pravila: Gazdo, nečekaj, až sa zima zeptá, cos dělal v létě. Jenomže potom se mu Jelínka zželelo.

Počasi se horšilo, přesto se otci podařilo dát dohromady několik mužů, kteří byli ochotni přidat na vůz několik polen ze svých hromad. Objel je a nakonec to bylo na víc než fůru. Jelínek, zralý muž, který prožil ledacos, plakal, když mu otec první várku skládal na zahradě.

Ale slzy měl uronit hlavně otec. Při tom, až bude skládat várku druhou.

Koně táhli vůz Brumovem k faře, když najednou otec v chumelenici rozeznal postavy. Nějaký dareba, ne, bylo jich víc, dříví, které včera navozil, rychle házou na vozík. Spustil křik, vzal bič a několika ranami dal najevo, že zloděje nestrpí. A už vůbec ne na farské zahradě. Ovšem ke svému údivu zjistil, že farář vyběhl z budovy a s křikem se těch darebáků zastal.

Otec stál jako opařený. Podle řeči pochopil, že těm lumpům – byl to muž a jeho dvě děti – Jelínek ty polena snad sám dal. Křičel na něho: „Co to děláte? Pane, já jezdím po městě, prosím, žebrám dřevo, abyste se ohřál, a vy to tu rozdáváte kdekomu?! Zbláznil jste se?!“

Ženě vyskočily krůpěje potu. Poprosila mě o papírový ubrousek, který ležel na stole. Usrkla čaj a pokračovala.

„Otec byl vzteky bez sebe. Ti lidé od polen odešli a kněz stál pod stříškou a choulil se v černé dece. Můj otec byl velmi impulzivní, proto rychle otáčel koně a nemohl pochopit, proč je ten duchovní tak hloupý. Ovšem Jelínek ho přece jen zastavil a tiše, provinile pravil: „Počkejte, já si moc vážím vaší pomoci. Opravdu! Ale v rodině toho nebožáka jich mrzne sedm. Já tu mrznu sám. Musel jsem jim pomoci...“

Otec mu nijak neodpověděl, hněv mu zaslepil oči. Práskl do koní a odjel.

Žena se odmlčela. Mně bylo jasné, že čeká, jak zareaguji.

„To nebylo nejrozumnější,“ prohodil jsem nesměle.

„No nebylo!“ rozhodila najednou ruce. „Ale pochopte to! On vynaložil tolik sil a měl pocit, že to přišlo vniveč... Ale... Ale potom si to uvědomil.“

Rozplakala se.

„Uvědomil si, že on se zachoval jako hlupák a sobec! Jenže on to tak nemyslel... Prosím, napište to, že to tak nemyslel! Jeho to mrzelo. Opravdu mrzelo...“

Zvedla hlavu a utišila slzy. „Po čase se omluvil.

Jenže vevnitř, tam ho to pořád sžíralo. Chtěl to odčinit, tu svoji pýchu, ale nevěděl jak... Tak to zkouším já...“

Byl jsem nervózní.

„Ale co s tím mám já...?“

„Nic!“ odsekla. „Jen to napište. Třeba se mi uleví.“

Tak to piší, moji milí čtenáři, piší příběh hněvu a dobroty... Je na vás, jak ho přijmete.

Aleš Naňák

Při čtení či vyprávění článku můžete po větě „...Zbláznil jste se?“ udělat přestávku a nechat žáky dokončit, jaká byla reakce a pocity faráře a popř. i následně otce. Po vyjádření příběh dočtete.

Hodnotová reflexe:

- Vžij se do role duchovního a popiš jeho pocity, když mu otec vynadal.
- Vžij se do role otce a popiš jeho pocity, když viděl lidi brát si dřevo.
- Proč se otec i po omluvě pořád styděl za své jednání?
- Jaké poučení ti příběh nabízí?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 2: Komunikace citů (aneb cesta do hlubin duše)

Lekce
8

Jak se do lesa volá...?

„Pocity jsou nakažlivé – ty pozitivní více, než ty negativní.“

Daniel Goleman

Jak se odráží váš způsob jednání v jednání partnera k vám a naopak?
Zamyslete se nad následujícím schématem a zkuste uvést konkrétní příklady.

Na příkladech ze života zkuste ukázat, jak se vzájemně ovlivňuje nejen to, **CO JE SDELOVÁNO**, ale zároveň **JAKÝM ZPŮSOBEM a FORMOU**. Jistě jste mnohdy pocítili, že když na vás někdo mluví arogantně, zvýšeným hlasem, prudce, máte chuť a tendenci reagovat podobně. Je však lepší ve většině takových situací jednat uvažlivě, bez zbytečných afektů. Při komunikaci se vám to může vrátit ve vstřícném a laskavém jednání od vašeho partnera. Naše jednání by mělo směřovat k prosociálnímu chování (ochotné pomoci druhým, udělat jim radost, přinést jim užitek, atd.) a můžeme jej vyjadřit darem, podporou, sympatií, porozuměním, nabídkou spolupráce apod. Je pak pravděpodobné, že se podobně při jednání zachová i partner.

UKÁZKA: REVIZOR A ZASNĚNÝ PÁN

Jedete v autobuse a pozorujete lidi kolem sebe. Na plošině pro kočárky stojí zasněný pán. Přistoupili revizor a mladá paní s kočárkem, jenže pán stojí v prostoru pro kočárky zamýšlen dále.
Revizor (velmi arogantně): „Pane, vy neumíte číst?“ Prstem ukáže na přepravní řád pro cestující.
Pán (probral se ze zasnění), klidně, avšak s nádechem jemné ironie: „Uhm, potřebujete něco přečíst?“

Nejprve si promyslete úkol sami za sebe. Pak vytvořte skupinky a zamyslete se nad touto situací. Zvažte morální oprávněnost požadavku revizora směřem k pánovi, i způsob a formu sdělení obou osob (revizora i pána).

- Byl obsah požadavku revizora, aby pán uvolnil prostor na plošině autobusu, z morálního hlediska oprávněný?
- Jak charakterizujete způsob „revizorovy výzvy“ k cestujícímu?
- Jak byste v roli revizora sdělili zmíněnou výzvu cestujícímu vy?
- Co v dané chvíli pravděpodobně prožíval revizor a co zmíněný pán?

Všimněte si citů, mluvte o nich, pochopíte lépe sebe i své blízké. Buďte k sobě upřímní, buďte optimisté, protože „s úsměvem jde všechno lépe“.

2. Návěst ve třídě

Žáci dále pracují podle učebnice.

Přečtou si samostatně nebo společně nahlas text o revizorovi a zasněném pánovi. Potom si v malých skupinách sdělí odpovědi na otázky z učebnice.

- Byla žádost revizora, aby pán uvolnil prostor na plošině autobusu, z morálního hlediska oprávněná?
- Jak charakterizujete způsob „revizorovy výzvy“ k cestujícímu?
- Jak byste v roli revizora sdělili zmíněnou výzvu cestujícímu vy?
- Co v dané chvíli pravděpodobně prožíval revizor a co zmíněný pán?

Na závěr si vypracují **pracovní list 8 – ...tak je v lese hlasito**.

Při práci s pracovním listem vedte žáky k tomu, aby si v situacích uvědomili, že naše jednání vyvolá u druhých nějaké pocity a ovlivní tím jejich jednání, a to zase má dopad na nás, takže vlastně je na nás, zda svým jednáním dokážeme tento „kruh“ vést příznivě.

Např.

- 1. maminka pokárá dítě, že přišlo špinavé ze školy, dítě pociťuje lítost a pláče, maminka si uvědomí svou příkrost a utěší ho a poradí mu, jak dát špinavé věci do pořádku, dítě se zklidní.
- 2. maminka pokárá dítě, že přišlo špinavé ze školy, dítě se cítí provinile a odmlouvá, maminka pociťuje vztek, udělí trest a dítě jej s pláčem vykoná, cítí se ukřivděně.

Emoce ve velké míře ovlivňují naši ochotu pomáhat – chovat se prosociálně. Pokud jsme v dobré náladě (po příjemném zážitku, dobré zprávě nebo za slunečného dne), je naše vstřícnost vůči druhým rozhodně vyšší, než když je to obráceně. Špatná nálada někdy podporuje a někdy blokuje prosociální chování. Zvláštní pozici má pocit viny – chceme-li odčinit pocit viny, konáme dobré skutky, chováme se prosociálně, abychom si opravili dobré mínění sami o sobě, ale také pokud o naší vině ví okolí, abychom se napravili v očích ostatních.

V rámci dramatizace z pracovního listu vyberte situaci a dejte žákům úkol, aby ji rozehráli tak, že původní negativní pocity druhé osoby nezpůsobí negativní jednání, ale naopak převedou jej do pozitivní roviny, aby aktéři situaci zakončili bez nepříjemných pocitů.

Např. druhá situace z pracovního listu:

- Zapomněla jsem na kamarádku a návštěvu kina, takže aby se nezlobila, omluvím se a nabídnu jí jinou společnou činnost co nejdřív.

Hodnotová reflexe:

Zaměřte se na to, aby si žáci během práce uvědomili, že je „v jejich rukou“, s jakými pocity budou ze životních situací vystupovat oni i jejich komunikační partneři.

- Je pro tebe náročné ovládnout své chování, když v tobě chování protějšku vyvolá nelibé pocity?*
- Jak řešíš situace, u kterých si uvědomíš, že tvé chování způsobilo nepříznivý vývoj?*

3. Transfer do života

Do následujícího setkání budou žáci sledovat osoby ve svém okolí a poznačí si situace, ve kterých tyto osoby i díky příjemné náladě, pozitivním pocitům jednaly prosociálně – nabídly pomoc, povzbudily, půjčily nebo poradily, naslouchaly apod. Situace a pocity zúčastněných přednesou ostatním, sdělí svoje dojmy ze sledování.

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti dařilo vnímat lidi kolem sebe a jejich pocity?
- Kolik lidí upoutalo tvou pozornost?
- Je to v chování lidí častý jev, že pozitivně naladěné lidé ovlivní jednání a pocity druhého?
- Snažíš se i ty takto pozitivně ovlivňovat pocity lidí svým jednáním?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

- Všimněte si citů svých i emocí u osob ve svém okolí. Mluvte o nich. Vyznáte-li se v nich, pochopíte lépe sebe i své blízké.
- Hledejte možnosti, jak převést nepříjemné pocity v pozitivní.
- Pamatujte, že neuvolněné emoce vám mohou způsobit zdravotní problémy.
- Buďte k sobě upřímní, buďte optimisté, protože „s úsměvem jde všechno líp“.

Varianty:

V případě **kratší** časové varianty lze k senzibilizaci využít příběh z učebnice Revizor a zasněný pán, pro **delší** variantu můžete přečíst nebo převyprávět Příběh hněvu i dobroty.

Na co se mohou žáci ptát:

Daniel Goleman (Californie 7. března 1946) je psycholog, který se stal známým především v oblasti studia emocí, po tom, co vydal r. 1995 knihu Emoční inteligence.

Doporučení/pozor:

Sledujte u žáků, zda se drží zadání – **mají sledovat pocity, emoce**, nemají zaměřit pozornost na chování a jeho popis!

Past na hněv

CÍL:

Přijít na to, co nám přivodí pocity hněvu (jaké situace, reakce, způsoby chování a vystupování) a jak se zachovat, když nás zlost ovládne.

POMŮCKY:

Pracovní list 9 – Skryté zlosti, poznámkový papír (A5)

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Na skupinovou práci s pracovním listem.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K senzibilizaci můžete využít úvodní citát a otázky u obrázků v učebnici.

Hodnotová reflexe:

- Proč je hádka odnepaměti považována za nejhorší formu komunikace?
- Co tě nadzvedne, vytočí, dorazí?
- Na koho vyjedeš a proč?
- Co mají odpovědi na tyto otázky společného?
- Jak často se dostáváš do situací, kdy tě něco vytočí atd.?
- Ovlivňuje to i tvoje nálada?
- Uvědomíš si, co jim předchází?

2. Nácvik ve třídě

Žáci si projdou pojmy ve sloupcích, provedou své ohodnocení a součty. Než se pustí do práce, můžete s nimi probrat jednotlivé položky a společně si vysvětlit, že:

ve prvním sloupci u jednotlivých položek – je hodně, většina lidí, kteří mne dovedou rozhněvat? nebo jen jednotlivci? a do jaké míry to mohu zapříčinit já (neprovokuji je, nevyvolávám hádky, neútočím?)

ve druhém sloupci u jednotlivých položek – na kterých místech, prostorách miněcohodněvadí? a co a proč? a kde jsem v pohodě? a co to způsobuje? (jsou to třeba pravidla či požadavky na daném místě, se kterými se neztotožňuji nebo je nedodržuji?)

ve třetím sloupci u jednotlivých položek – jak moc mne rozzlobí jejich porušení, nedodržení, nevhodnost, nesplnění? a jakou zásluhu na tom mohu mít já? (to, co čekám od druhých, dodržuji také sám/sama?)

Po společné diskuzi si každý provede hodnocení a promyslí si odpovědi na otázky z učebnice. V pracovním listu se žáci ve skupinách pokusí popsat situace ze života, tak jak navozují text a citát v tabulce.

Např.

- můžeme být smutní, že nás někdo zklamal či odmítl, ale najevo mu dáme zlost (jsem smutná a zklamaná, protože mne kamarádka najednou nechťejí vzít mezi sebe a já nevím proč, takže místo snahy o objasnění se rozzlobím a vynadám jim, že se mnou nejsou)
- můžeme se nudit, nikdo nás neocení, takže nás to naštve a upozorníme na sebe agresivitou (když nemám co dělat, tak jdu ven a něco pomaluji sprejem nebo rozbiju, a hned je mi líp)
- můžeme se snažit něco vydržet nebo pracovat, ale ono už to dál nejde, je to nad naše síly, a okolí po nás chce další výkony, tak vy-

Náhled pracovního listu

Lekce
9

SKRYTÉ ZLOSTI

HNĚV JE KRÁTKÉ ŠILENSTVÍ (CICERO)

Vytvořte skupiny a zamyslete se: ke zlosti a k agresivnímu chování mohou vést důsledky různých situací – pokuste se uvést konkrétní příklady ze života.

SKRYTÁ PŘÍČINA ZLOSTI	PŘÍKLAD
Zlost jako snaha zvládnout smutek ze zklamání a odmítnutí 	
Rozhněvat se na správnou osobu, ve správnou dobu, správným směrem a správným způsobem - to není v moci každého a není to snadné. (ARISTOTELES) 	
Zlost a agresivní chování z nudy a pocitu neuspokojenosti, snaha upozornit na svoji neuspokojivou situaci 	
Kdo přemáhá svůj hněv, vítězí nad největším nepřítelem. (PUBLILIUS SYRUS) Hněv a zlost při překročení hranic lidských možností – vyjádření překročení hranice únosnosti 	
Hněv dává sílu ruce jakkoliv slabé. (OVIDIUS) Hněv při sdělování vlastních potřeb a prosazování jejich uspokojení a při střetávání s požadavky druhých 	

Neumíš-li ovládat hněv, začne on ovládat tebe. (SENECA ml.)

buchne zlostí (chci se učit, vím, že mám málo času, tak se soustředím, ale kolem jezdí malý bratr s autíčkem a vrčí tak dlouho, až to nevydržím a auto mu hodím do koše, místo abych se s ním domluvil)

- můžeme po svém okolí něco chtít, ale to se tváří nepřístupně nebo nechápavě, tak se rozhněvám a prosazuji svůj požadavek zlostně (chci jet na výlet s kamarády, ale maminka má připravený jiný program a nechce mne pustit, tak místo vhodných argumentů přesvědčuji maminku křikem a rozčilováním, že všichni mohou, jen já ne apod.)

Pokud budete mít čas, popovídejte si o citátech na pracovním listu.

Rozhňevat se na správnou osobu, ve správné míře, ve správnou dobu, správným směrem a správným způsobem – to není v moci každého a není to snadné. (ARISTOTELES)

- ne vždy namíříme svůj hněv správně a občas to „schyťá“ nezaslouženě někdo úplně jiný

Kdo přemáhá svůj hněv, vítězí nad největším nepřítelem. (PUBLILIUS SYRUS)

- v hněvu mnohdy děláme a říkáme věci, které bychom jinak nedělali a neřekli, proto je hněv naším nepřítelem, kterého stojí za to přemoci

Hněv dává sílu ruce jakkoliv slabé. (OVIDIUS)

- i křehká dívka či malé dítě má v rozčilení a hněvu velkou sílu

Neumíš-li ovládat hněv, začne on ovládat tebe. (SENECA ml.)

- nenaučíme-li se chovat a jednat bez zloby, budeme se brzy zlobit na všechno a na všechny

Hodnotová reflexe:

- O čem vypovídají jednotlivé součty?
- Co znamenají nízké a co vysoké hodnoty?
- Co značí větší rozdíl hodnot mezi jednotlivými sloupci?
- U kterých položek máš nejvyšší hodnoty a co uděláš pro jejich snížení?
- Jakou zásluhu máš ty osobně na tom, že se někde zlobíš víc a jinde méně?
- Co uděláš pro změnu stavu?
- Popovídáš si s někým o tom, co tě zlobí?
- O čem je snadnější hovořit – co tě hněvá nebo co tě těší?

3. Transfer do života

K transferu poslouží **Návod pro „výbušniny“ – co dělat, když mám zlost** a jak ji mám zvládnout. Úkolem pro žáky může být nejen začít zapracovávat kroky do svého chování, ale i **seznámit někoho ve svém okolí s tímto postupem.**

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 2: Komunikace citů (aneb cesta do hlubin duše) Lekce 9

Past na hněv

„Hádka je nejhorší formou komunikace.“ Jonathan Swift

Jsou místa a prostory, ve kterých se pohybujeme, jsou lidé nebo skupiny lidí se kterými se setkáváme. Projdi si následující položky ve sloupcích a přiřdi jim body podle stupnice 0 až 10. (0 bodů – v žádném případě, nikdy u mne nedochází k projevům hněvu – obavy, zlost, vztek, nenávisť, zlobivost atd. 10 bodů – v každém případě, téměř pořád u mne dochází k projevům hněvu – obavy, zlost, vztek, nenávisť, zlobivost atd.) Zapiš si celkový součet bodů a také součty v jednotlivých sloupcích. Porovnej si je se spolužáky.

CO MĚ NADZVEDNE?	CO MĚ VYTOČÍ?	CO MĚ DORAZÍ?	NA KOHO VYJEDU?
• spolužáci/ky, kamarádi • sourozenci • učitelé • rodiče, příbuzní	• třída, vyučování • školní prostory (chodba, jídelna) • domov • kroužky, pobyt venku	• spolupráce, pomoc • dodržování dohod • chování druhých • přátelství	

O čem vypovídají jednotlivé součty?
Co znamenají nízké a co vysoké hodnoty?
Co značí větší rozdíl hodnot mezi jednotlivými sloupci?
U kterých položek máš nejvyšší hodnoty a co uděláš pro jejich snížení?

Když člověk přijde na to, co ho zlobí, může pracovat na tom, aby si jej hněv nepodmanil a aby mu mohl předejít.

Hodnotová reflexe:

- Koho sis vybral/a, abys mu věnoval/a Návod pro výbušniny?
- Jak jej přijal?
- Kdy jsi použil/a něco z Návodu při výbuchu vzteku?
- Podařilo se ti hněv zvládnout?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Když člověk přijde na to, co ho zlobí, může pracovat na tom, aby si jej hněv nepodmanil a aby mu mohl předejít.

Varianty:

Žáci si mohou navzájem ve dvojicích provést hodnocení a porovnat jej se svým, zda se od sebe liší, a tudíž může být rozdíl, jak každý vnímá projevy hněvu u sebe a jak jeho projevy vnímá jeho okolí.

Na co se mohou žáci ptát:

Jonathan Swift (1667–1745) byl anglický spisovatel, básník, pamfletista, satirik a anglikánský kněz, autor slavného fantastického cestopisu Gulliverovy cesty.

Doporučení/pozor:

Příprava na další hodinu: na **Koláž hněvu** budou žáci potřebovat **časopisy, noviny, letáky** apod., je třeba si je **přinést**.

Osobní scénář hněvu

CÍL:

Během práce si uvědomit, jak zvládat hněv, jak pracovat se svými pocity hněvu a jak postupovat při zvládání emocí hněvu.

POMŮCKY:

Pracovní list 10 – Až napočítáš do deseti, výkresy, lepidla, výstřižky z časopisů na koláž, pastelky, barvy, kartička tvrdého papíru (velikost hrací karty)

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Během hodiny budou žáci pracovat samostatně na koláži, pak ve skupinách s pracovním listem a nakonec budou v kruhu diskutovat.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako senzibilizace poslouží koláž hněvu, žáci vypracují tvořivé práce na téma „Můj hněv“, které pak prezentují před ostatními (s dobrovolným komentářem). Po prezentacích žáci koláže demonstrativně zničí, např. roztrháním jako důkaz zbavení se hněvu.

Hodnotová reflexe:

- Jaký jsi měl/a pocit, když jsi „likvidoval/a“ svou koláž hněvu?
- Jaké používáš způsoby uvolnění – vybití, když se v tobě nahromadí vztek? Porad' spolužákům.

2. Nácvik ve třídě

Po kolážích se žáci zaměří na nácvik **zvládnutí hněvu** – podle učebnice pomocí **SEMAFORU** (žáci uvádějí příklady z vlastních zkušeností). Na **pracovním listu 10 – Až napočítáš do deseti** si ve formě rady kamarádovi vyzkoušejí, jak postupovat, když je člověk nespokojen s chováním protějšku.

Práci s pracovním listem uveďte například takto:

Rozdělte se do dvojic a představte si, že vás jiný/a kamarád/ka něčím rozzlobil/a. Zavřete oči a chvíli promýšlejte, jak byste situaci řešili. Pak oči otevřete a společně ve dvojici promyslete, jak nabízené věty poskládáte do souboru rad.

Upozornění pro vás: věty na pracovním listu nebudou mít jednoznačné uspořádání a ani to nelze očekávat, takže po poskládání vět můžete se žáky provést třeba statistikou, která věta se ve třídě objevila na prvním, druhém atd. místě nejčastěji, kterou větou většina žáků ukončila, daly by se některé věty použít opakovaně apod. Z diskuze by mělo vyplynout, že nejpravděpodobněji začít by měli větou „Třikrát se zhluboka nadechni...“ a končit větou „Vyjádři svoje očekávání...“. Pokud žáci budou mít jiné pořadí, dejte jim prostor pro vysvětlení.

Hodnotová reflexe:

Hněv, zlost, vztek, který nedáme najevo v pravou chvíli adekvátním způsobem a správným směrem, nám může způsobit spoustu problémů zdravotních, psychických, vztahových atd.

Náhled pracovního listu

Lekce
10

AŽ NAPOČÍTÁŠ DO DESETI

KDYŽ SE VZTAHY ZPRÉTRHAJÍ KVŮLI HÁDKÁM,

SNAŽME SE TO NAPRAVIT SPRÁVNOU KOMUNIKACÍ.

PORADÍŠ MI, JAK MÁM POSTUPOVAT, KDYŽ SE NA NĚKoho ROZZLOBÍM, CHCI TO ŘEŠIT A NECHCI JÍT DO KONFLIKTU?

Sestav postup pro kamaráda/kamarádku, co by měl dělat, když ho někdo rozzlobí.

Očísluj pořadí vět, v jakém bys poradil/a kamarádovi/kamarádce:

Dej kamarádovi/kamarádce možnost se také vyjádřit.	○
Na kamaráda/kamarádku nekřič, tím jen zvýšíš napětí. Zachovej chladnou hlavu.	○
Popiš kamarádovi/kamarádce chování, které je důvodem tvého vzteku. („Přej si, abys nedělal/a...“, „Byla bych ráda, kdybys přestala/a...“)	○
Řekni kamarádovi/kamarádce, co přesně tě rozzlobilo. („Vadí mi...“, „Stve mě, když...“)	○
Vyjádři svoje očekávání, že kamarád/kamarádka ukončí chování, které tě zlobí („Uvítám, když už nebudeš...“, „Budu ráda, když přestaneš...“)	○
Třikrát se zhluboka nadechni, napočítej do deseti a vydej se za kamarádem/kamarádkou.	○
Zeptej se kamaráda/kamarádky, jestli ses srozumitelně vyjádřil/a, jestli pochopil/a, proč se zlobíš.	○
Bud připraven na to, že ti kamarád/kamarádka na tvůj hněv může říct: „Je mi to jedno.“, „Nechci.“, „Nebudu ...“.	○
Doplň vlastní doporučení, radu:	○

- Jak sneseš, když ti někdo řekne, že se na tebe rozzlobil/a?
- Existují lidé, na které se nikdy nerozhořčíváš?
- Jsou lidé, kteří se nikdy nerozzlobí na tebe?
- Umíš se omluvit a uznat svou chybu?
- Proč je důležité, abys rovnou řekl, proč se zlobíš?
- Kdy tvůj vztek zmizí rychleji: když ho zamlčíš, nebo když o něm mluvíš?
- Snažíš se o vzájemnou dohodu?
- Jaké postupy používáš, chceš-li najít společné řešení bez hádek?

3. Transfer do života

Transfer do života můžeme realizovat jednak prostřednictvím **semaforu** – žáci si jej mohou nakreslit jako **kartičku**, která jim v pravý okamžik připomene postup jednání – jednak prostřednictvím diskuze v kruhu o pozitivním využití hněvu. Do dalšího setkání si žáci poznačí situace, ve kterých oni nebo někdo z jejich okolí jednal podle semaforu a v jaké situaci. Je také možné nechat žáky sledovat momentálně probíhající vhodný televizní pořad a jednání podle semaforu sledovat v něm.

Hodnotová reflexe:

- Komu ve svém okolí bys doporučil/a použití semaforu?
- Dokážeš ty sám/sama pozitivně využít svůj vztek?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Sleduj, co způsobuje tvůj hněv. Možná přijdeš na to, že mnohé věci nestojí za to, aby ses zlobil/a. Než dáš průchod svému hněvu, několikrát se zhluboka nadechni a dej si pár vteřin na rozmyšlenou. Pak jedne.

Varianty:

Pracovní list 10 – Až napočítáš do deseti mohou žáci vyplňovat **přímo** nebo je možné jej **rozstříhat** na proužky a žáci si mohou přesouvat věty na lavici před sebou.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 2: Komunikace citů (aneb cesta do hlubin duše)

Osobní scénář hněvu

Lekce
10

„Kdykoliv se tě zmocní hněv, nemluv a nic nedělej dříve, než si v duchu přetřásáš všech čtyřiašacet písmen.“
Caesar

Začíná-li nás ovládat zlost, naše tělo reaguje na zlostné podněty zvýšeným průtokem krve v rukou, což způsobí a usnadní uchopení zbraně nebo udeření nepřítele. Zrychluje se také srdeční frekvence a v důsledku vyplavení hormonů, hlavně adrenalinu, dojde k rychlému uvolnění energie. Z biologického hlediska je tělo připraveno na fyzickou reakci plnou energie.

Koláž hněvu:

Jsou dny a chvíle, kdy nás opouští dobrá nálada, jsme vzteklí, podráždění, rozhořčení, aniž bychom věděli proč, a popudí nás každá maličkost. Pokuste se vytvořit pomocí koláže známou takového pocitu. Sledujte při tom, jak v člověku hněv vzniká, narůstá, jaké změny může dostat, na co je zaměřen, co ho usměrňuje atd. Po ukončení práce prezentujte své koláže a hovořte o svých pocitech hněvu.

- Jak často máš podobné pocity?
- Na koho nebo na co se nejčastěji zlobíš?
- Kdo nebo co ti pomůže zbavit se hněvu?

SEMAFOR JEDNÁNÍ

ZASTAV SE

ZAMYSLI SE

JEDNEJ

Rady dobře miněné:

Když se na tebe někdo zlobí, ...?

Vánuj nazlobené osobě pozornost – dívej se na ni, přestaň s činností.

Nabídní prostor pro vyjádření – nepřerušuj, nesákej do řeči.

Soteli pochopení pro jeho/jej hněv – asi tuším, proč se zlobíš a chápu to.

Vyslov svoji podporu pro řešení situace – jsem rád/a, že o tom mluvíme...

Snaž se pozornost nazlobené osoby převést na pozitivnější věci, když to bude vhodné – chci s tebou pořád kamaráditi..., líbí se mi, že to chceš řešit..., oceňuji, že jsi za mnou přišel/a

Přesuň se z kritického místa střetu do jiného prostoru – pojď, budeme to řešit někde, kde nás nebudou rušit, nebo kde nebudeme nikoho rušit.

Nabídní něco k pití, při pití se uklidní dech – dáme si limonádu, asi to bude trvat déle...

Neměch se strhnout ke křiku, raději káň a urážkám.

Když nic nepomůže a emoce jsou příliš silné, odejdi se sdělením, že pokračovat budete až po uklidnění situace.

Vybavte si situaci, ve které jste se rozzlobili na konkrétní osobu a její chování. Vzpomeňte si na průběh situace a pokuste se popsat, jak jste/byste ji řešili **podle SEMAFORU**. O svůj způsob řešení se podělte s ostatními.

Pokud se nám podaří hněv ovládnout, může to mít spoustu pozitivních využití; stačí si vybavit mnohé vědecké objevy, za jejichž vznikem stála něčí nesmířlivost s myšlenkou na nemoc či smrt. Najděte **příklady pozitivního využití hněvu**.

Sleduj, co způsobuje tvůj hněv. Možná přijdeš na to, že mnohé věci nestojí za to, aby ses zlobil/a. Než dáš průchod svému hněvu, několikrát se zhluboka nadechni a dej si pár vteřin na rozmyšlenou. Pak jedne.

Na co se mohou žáci ptát:

Gaius Julius Caesar (100 př. n. l.–44 př. n. l., Řím) byl římský vojevůdce, politik a jeden z nejmocnějších mužů antické historie.

Doporučení/pozor:

Na příští hodinu si připravte plakáty na úvodní aktivitu **Tři kouty**.

Dobry služebník, ale zly pán

CÍL:

Uvědomit si, že strach je součástí života, že není třeba se za něj stydět, že je dobré a vhodné se s obavami někomu svěřit; občas nás ochrání a je možné naučit se ho překonávat.

POMŮCKY:

Pracovní list 11A – Boj? – Neboj!, pracovní list 11B – Rady pro horké chvíle, připravené plakáty s nápisy Kdo je silný...

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Do tří rohů v místnosti umístěte plakátky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Úvod tématu můžete navodit povídáním se žáky o citátu z učebnice a o nadpisu. Můžete připojit „soutěž“, kdo si vzpomene na nějaké **příslloví o strachu, obavě**, např. *Kdo se bojí, nesmí do lesa. Opatrnost matka moudrosti. Naděje umírá poslední. Kdo umí zpívat a smát se, ten se neleká žádného neštěstí. Pravda se nebojí ničeho, leda toho, že bude utajena. Nezdár není hanbou – hanbou je bázeň před nezdarem. Strach má velké oči atd.*

Hodnotová reflexe:

- Proč je potřeba přemýšlet o svém strachu, obavách? (Abychom si uvědomili, že je součástí našeho života.)
- Kdy dokáže strach ochránit život nebo zdraví? (Tzv. racionální strach – nedělat ohrožující věci, být obezřetný, předvídat nebezpečí...)
- Kdy nám strach život komplikuje a mnohdy zbytečně ztěžuje? (Tzv. iracionální strach – pověry o černé kočce, pátku třináctého, rozbitém zrcadle, víku od kanálu, rozsypané soli atd.)

2. Návěst ve třídě

Žáci se nejprve zamyslí nad **pracovním listem 11A – Boj? – Neboj!**: K jednotlivým větám si doplní, zda v nich dané situace vyvolávají pocit strachu, úzkosti, napětí, obav, deprese. Můžete jim napovědět pomocnou tabulkou, kterou jim přečtete nebo napíšete na tabuli:

MÁM strach.	NEMÁM strach.
MÁM stavy úzkosti.	NEMÁM stavy úzkosti.
MÁM pocit napětí.	NEMÁM pocit napětí.
MÁM obavu.	NEMÁM obavu.
MÁM depresi.	NEMÁM depresi.
Atd.	

Následuje **diskuze o celém pracovním listu 11A – Boj? – Neboj!**:

- Jakým dojmem na vás působí list jako celek? (Tvary každý jiný, černé rámečky, rozházené – může působit smutně, depresivně, nechutně, chaoticky...)
- U kterých vět jste si doplnili „MÁM...“ a proč?
- U kterých vět jste si doplnili „NEMÁM...“ a proč?
- Která činnost obdržela při tvém třídění číslo 1 a která zůstala poslední?

ÚKOL: Co byste udělali s pracovním listem, aby nepůsobil smutně? Proveďte.

Následuje práce podle učebnice – **aktivita Tříkouty** a rozdělení do skupin, práce ve skupinách.

Pracovní list 11B – Rady pro horké chvíle využijte k úkolu vytvořit seznam činností k překonání strachu.

Náhled pracovního listu

Lekce
11

A) BOJ? – NEBOJ!

Když nejsem připraven/a do školy na výuku ...

Když mám někdo hodnotí ...

Když mám hovořit s neznámými lidmi ...

Když mám před sebou důležité jednání ...

Když mám mluvit před velkou skupinou lidí ...

Když mám někoho hodnotit já ...

Mám-li řešit konfliktní situaci ...

Když se mi nedaří naplnit své cíle a předsevzetí ...

Když mám řídit činnost druhých a vést je ...

Když mám někoho požádat o pomoc ...

Doplň další situace, ze kterých máš strach:

Po vyplnění se zamysli nad tím, která z uvedených situací je pro tebe nejpříjemnější (očíslov 1) a která ti způsobuje největší pocit strachu.

Hodnotová reflexe:

Člověk si strach uvědomí zvláště v neznámých podmínkách, při nadměrné zátěži, kdy jsou jeho možnosti a síly omezené. Určitý stupeň strachu, obav, úzkosti může být prospěšný – udržuje pozornost, ponouká k vyšší aktivitě, rozšiřuje životní zkušenosti a obzor.

- Kdy je strach dobrý služebník a kdy je zlý pán?
- Může být strach příjemný? Kdy?
- Které obavy, strach ses naučil/a překonat?
- S čím, s jakou obavou, situací zatím nejvíc bojuješ?
- Znáš člověka, kterému se dokážeš svěřit se svými obavami, strachem?

3. Transfer do života

Transfer do života lze vhodně realizovat prostřednictvím kartičky SEMAFOR z minulé hodiny. Když se dostanu do situace, že mne ovládne strach:

ČERVENÁ – zastavím se, uklidním se, nadýchnu se.

ORANŽOVÁ – popřemyslím, jak strach zvládnout, překonat, na koho se obrátit o pomoc.

ZELENÁ – jdu do toho, snažím se situaci zvládnout.

Žáci si promyslí, kdo potřebuje na pomoc proti strachu také kartičku SEMAFORU, a věnují mu ji s nabídkou promluvit si v případě potřeby.

Hodnotová reflexe:

- Víš, co je to fobie? Jaké druhy znáš?
- Patří do racionálního, nebo iracionálního strachu?
- Jak přijal tvůj člověk kartičku SEMAFORU a nabídku popovídání si?
- Nabídl/a jsi už někdy dřív něco podobného jinému člověku?
- Potřeboval/a sis někdy sám/sama popovídat o svých obavách?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Strach je součástí našeho života, nemusíme se za něj stydět. Občas nás ochrání a můžeme se naučit jej překonat.

Varianty:

V senzibilizaci můžete použít **postup s citátem** tak, že jej rozstříháte na jednotlivá slova a žáci ve skupinách jej mají poskládat, vysvětlit a přidat rčení, pořekadla o strachu.

Při nácviku ve třídě můžete dřív, než žáci otevrou učebnici, **využít úkol** Máš občas obavu, že... a pokládat jim otázky, na které budou odpovídat tak, že se postaví. Přidejte si další otázky aktuálně se týkající vaší skupiny.

Rovněž můžete využít knihu Robinson Crusoe a přečíst žákům úryvky z knihy, kde se mluví o strachu, žáci mohou zapisovat, jaké emoce Robinson při strachu prožíval a jak se jeho strach projevoval po fyzické stránce.

Na co se mohou žáci ptát:

Daniel Defoe (rozený Daniel Foe; 1660–1731) byl anglický spisovatel a novinář, jeho nejslavnější román je Robinson Crusoe.

Doporučení/pozor:

Na příští hodinu si žáci mohou přinést **podložku na relaxaci** (karimatku, deku).

Na aktivitu „**Vyberte si nový rám**“ si vystříhnete z A3 výkresu nebo kartonu **dva rámy** široké asi 10 cm. Do jednoho (optimistického) rámu vpište: **DOKÁŽU TO. – SVĚT JE NÁDHERNÝ. – MÁM SPOUSTU PŘÁTEL. – ŽIVOT JE KRÁSNÝ.** Do druhého (negativního) napište: **NIC NEDOKÁŽU. – VŠICHNI JSOU PROTI MNĚ. – SVĚT JE ŠPATNÝ. – VŠECHNO JE K NIČEMU.** Připravte si veselý a smutný obrázek a barevné papíry.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 2: Komunikace citů (aneb cesta do hlubin duše)

Lekce 11 Dobrý služebník, ale zlý pán

„Strach z nebezpečí je tisíckrát horší než nebezpečí samo.“ D. Defoe

Tři kouty
Rozdělte se do skupin podle toho, pro které stanovisko se rozhodnete. V každé skupině se chvíli bavte o svém výběru.

Kdo je silný, nemá žádnou slabost. Kdo je silný, nedává své slabosti najavo. Kdo je silný, může připustit i své slabosti.

Každá skupina si určí mluvčího, který bude zastupovat stanovisko daného koutu. Pokuste se najít odůvodnění a příklady pro „svůj argument“.

- Jak probíhala diskuse?
- Na jakých odůvodněních jste se dohodli?
- Proč by zrovna vaše skupina měla prosadit svůj argument?

Máš občas obavu, že ...
... tě někdo nazve slabochem?
... černá kočka přes cestu znamená neštěstí?
... se v pátek 13. něco nepříjemného stane?
... když šlápneš na kanál, budeš mít smůlu?
... nejsi dost atraktivní pro ostatní?
Ve skupinách, které vznikly v „koutech“, formou brainstormingu napište, z čeho mají lidé strach, co jim působí obavy, z čeho mají úzkost. Zapište všechny nápady, svoje zápisy porovnejte s ostatními.

DÁ SE STRACH PŘEKONAT? (JAK? KDO (CO) TI POMŮŽE?)

Pokuste se vytvořit seznam činností, které vám pomohou strachu předjet, překonat ho a vyrovnat se s ním.

Využijte kartičku SEMAFORU k návodů, jak postupovat, když nás přepadne „nitřní“ či „vnější“ strach.

Strach z neúspěchu.
Strach někomu ošlovit a být ošlaven.
Strach vystupovat na veřejnosti.
Strach, že nejsem pro ostatní atraktivní.
Strach říct „ne“.
Strach vytknout vlastní názor.
Strach z odmítnutí.

Strach ze tmy.
Strach ze všeho cizího.
Strach z uzavřených prostor.
Strach z pavouků.
Strach z bacilů.
Strach, že mi někdo ublíží.

Strach je součástí našeho života, nemusíme se za něj stydět. Občas nás ochrání a můžeme se naučit jej překonat.

Zahrada pro všechny smysly

CÍL:

V této kapitole si žáci vyzkoušejí, jak vnímají své „vyšší city“, jak je vnímají a projevují ostatní, jak dokáží v životě pomocí pozitivních citů obohatit svůj vnitřní život, a zkusí si pomocí relaxace trénovat navození citů umožňujících krásné prožívání života.

POMŮCKY:

Podložka na relaxaci, pro každého žáka výkres **A3 nebo karton**, pastelky, fixy nebo barvy, nůžky, dva obrázky (jeden veselý a jeden smutný), několik barevných papírů větších než obrázky, **pracovní list 12 – Smíšená přání**

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Třidu připravte na začátku hodiny tak, aby si každý **žák mohl lehnout** na zem a měl dost prostoru kolem sebe (nedotýkal se ostatních), vyvětrejte. Pokud někomu nebude ležení vyhovovat, může relaxovat **vsedě**. Můžete si připravit vhodnou relaxační hudbu.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Téma můžete uvést citátem a textem v učebnici.

Hodnotová reflexe:

Chvilka ticha, během níž žáci přemýšlejí o úvodním slovu a o citátu, zklidní se a připraví se v nitru na relaxaci.

2. Návlek ve třídě

Nechte žáky připravit se na relaxaci, pusťte hudbu a uveďte ji např. větou: „Lehněte si/posadte se pohodlně a zavřete oči. Chci vám ukázat, jak se i v těžkých časech můžete vnitřně uklidnit a načerpat čerstvé síly. Teď třikrát zhluboka vydechněte a pozorně poslouchejte můj hlas...“

Představ si, že jdeš do zahrady, do které mnoho let nevskočil žádný člověk. Dostal jsi za úkol pečovat o tuto zahradu. Chtěl bys ji uvést do pořádku a shrabat všechno staré listí, ulámané větve a opadané květy. Přineseš si lehké hrábě a jiné potřebné nářadí a začneš s čištěním zahrady. Odřízneš větve, které jsou odumřelé nebo ubírají světlo jiným rostlinám. Vytrháš plevel, jímž jsou zarostlé malé cestičky, a postaráš se, aby bylo zase všechno v pořádku a aby ses mohl těšit z uklizené zahrady... Potom vypěstuješ nové květiny a keře a najdeš místo i pro několik neobvyklých, vzácných rostlin. Teď vypadá zahrada mnohem pestřeji a všude jsou krásné zářivé květiny. Jdeš se projít po úzké cestičce, kolem tebe jsou krásné vysoké stromy, náhle uslyšíš zručení vody. Dojdeš na most, pod kterým uvidíš úzký potok. Uprostřed mostu se zastavíš a díváš se dolů. Vidiš, jak se ve vodě zrcadlí tvůj obraz. A najednou cítíš, že nejsi sám. Blízko je nějaká jiná osoba, která ti dává klidný a dobrý pocit, že někdo stojí při tobě. Pod sebou vidiš, jak se vedle tvého obrazu vynořuje na hladině obraz jiné osoby. Cítíš, že tato druhá osoba je někdo, kdo tě má rád a rozumí ti. Možná je to někdo, kdo tě potkává poprvé. Může to být někdo z tvých představ, může to být někdo, koho potkáváš, může to být kdokoli. Cítíš, že je to spojenec, někdo, kdo tě už dlouho zná a komu můžeš důvěřovat. (pauza)

Náhled pracovního listu

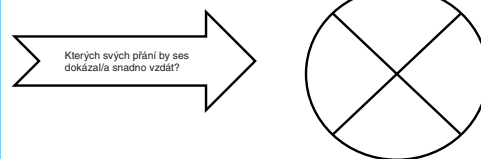
Lekce
12

SMÍŠENÁ PŘÁNÍ

Doplní vlastní symbol:

Doplní do části kruhu:

Doplní, co si asi přejí/co si přeješ ...

1. Malé děti si přejí ...	12. Můj nepřítel si přeje ...
2. Školní děti si přejí ...	13. Můj učitel/Moje učitelka si přeje ...
3. Jedinci mého věku si přejí ...	14. Moji rodiče si přejí ...
4. Dospělí si přejí ...	15. Oheň si přeje ...
5. Starší lidé si přejí ...	16. Řeka si přeje ...
6. Svět si přeje ...	17. Vzduch si přeje ...
7. Naše země si přeje ...	18. Zeměkoule si přeje ...
8. Růže si přeje ...	19. Dříve jsem si přál ...
9. Kočka si přeje ...	20. Dnes si přejí ...
10. Včela si přeje ...	21. Snad si přejí ...
11. Můj kamarád/ Moje kamarádka si přeje ...	22. Toužebně si přejí ...

A tvůj spojenec tě vyzývá, abys šel s ním. Jdete přes můstek do mírného kopce, ve kterém najdete jeskyni. Tvůj spojenec vstoupí první a sedne si. Zve tě, aby sis šel také sednout dovnitř. Pak začíná mluvit o tobě. Vypráví ti pouze věci z tvého života. Jsi udivený, že by někdo jiný znal tebe a tvé myšlenky a po-city tak dobře a mluvil o nich s takovým porozuměním. (pauza)

Uvědomíš si, že s tímto spojencem můžeš mluvit dokonce o velmi důležitých problémech. Třeba máš nějakou zvláštní otázku, kterou bys mu chtěl položit. To můžeš nyní udělat. Možná uslyšíš, jak ti odpovídá slovy, nebo ti odpoví jinak, zvuky, zvláštním výrazem obličeje či zvláštním pohybem. (pauza)

A tvůj spojenec říká, že se k němu můžeš vrátit, kdykoli budeš potřebovat radu a pochopení. Najdeš ho vždy v této jeskyni a můžeš si s ním promluvit o důležitých věcech a vyslechnout jeho názor. Teď svému spojenci poděkuješ za jeho podporu a pro dnešek se s ním rozloučíš. Jdi pomalu po pěšin-ce z kopce zpět k potůčku, až na malý můstek. Podívej se ještě jednou na svůj obraz ve vodě. Vzpomeň si, jak bylo dobré, když jsi zpozoroval, že nejsi sám. Později můžeš o všem dál přemýšlet a uvědomovat si, jak je úžasné, když máš ve svém nitru někoho, komu můžeš důvěřovat. (pauza, ztlumit hudbu)

Nyní jednou zhluboka vydechni a se zahradou se rozluč. Víš, že se do ní můžeš kdykoli vrátit. A teď se narovnej, trochu se protáhni a vrať svou pozornost sem k nám. Pomalu otevři oči. Buď zase zpátky s námi, osvěžený a pozorný.

Hodnotová reflexe:

Pomocí takové řízené fantazie se mohou žáci naučit pročistit si hlavu a soustředit energii. Zároveň si mohou uvědomit, že na své problémy nemusí být sami.

K reflexi využijte **otázky v učebnici**.

Otázky je možné položit podle toho, jak žáci reagovali na relaxaci, například až další hodinu.

- S kým se bavíš, když máš nějaký problém?
- Kam jdeš, když chceš o důležitém problému přemýšlet sám/sama?
- Co se ti během tvé cesty líbilo nejvíc?
- Co ti dělá největší potěšení: ochutnat něco dobrého, něco krásného slyšet, dotýkat se něčeho krásného, něco krásného cítit nebo si něco krásného prohlížet?
- Z čeho dokážeš načerpat novou energii?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 2: Komunikace citů (aneb cesta do hlubin duše)

Zahrada pro všechny smysly

Lekce
12

„Chytil jsem motýla - zahrnul. Utrhl jsem květinu - zvaldla. Poznal jsem, že všechno, co je krásné, se mohou dotknout pouze srdcem.“
John Lennon

City jsou vášním žitím v prožívání a chování člověka. Mají mimořádný význam pro správný a všestranný rozvoj osobnosti, jsou jeho nutnou podmínkou. Slabé a chudé city dávají životu pečeť šedivosti a nudy, nepodněcují k aktivitě. Záporné city se podílejí na rozvoji záporných povahových a charakterových vlastností a často vedou ke zvrácenému chování člověka. Naproti tomu silné, bo-haté a kladné city pomáhají člověku osvojit si kladné rysy osobnosti a podmiňují jeho bohatý vnitřní život. Umožňují mu těšit se ze života, z výtvarů lidí, z krásy přírody.

Zaujměte pohodlnou pozici (vsedě nebo vleže), zavřete oči, uvolněte se a vnímejte pouze zvuky kolem sebe. Soustřeďte se na svoje dýchání.

Představ si, že tě život zavál do míst, kde jsi ještě nikdy nebyl...

- S kým se bavíš, když máš nějaký problém?
- Kam jdeš, když chceš o důležitém problému přemýšlet sám/sama?
- Co se ti během tvé cesty líbilo nejvíc?
- Co ti dělá největší potěšení: ochutnat něco dobrého, něco krásného slyšet, dotýkat se něčeho krásného, něco krásného cítit, nebo si něco krásného prohlížet?
- Z čeho dokážeš načerpat novou energii?

AKTIVITA NA ZÁVĚR: VYBER SI NOVÝ RÁM

Každému se řeší problémy lépe, když se dívá na svět optimisticky. Pojďme zkusit pozorovat život skrz rám ze svých myšlenek. Když si vybereme rám s černými myšlenkami, jak potom vidíme svět? Když si však dokážeme vybrat rám s jasnými, příjemnými myšlenkami, jaký svět a jaké dění v něm vidíme?

- Čím to je, že někteří děti se dívají častěji přes smutný rám, zatímco jiné častěji skrz rám plný naděje?
- Jak se cítíš, když vidíš svět skrz rám, který jsi právě vyrobil?
- Bylo pro tebe těžké vyzdobit svůj rám?
- Či rám se ti líbí nejvíc?
- Jaké možnosti se ti nabízejí, když se díváš na svět přes rám plný nadějných vyhlídek?

Jíme lidé plní emocí a citů, proto je vnímejme, přijímejme, poskytněme jim v sobě náležitý prostor. A nestydíme se za ně.

3. Transfer do života

Transferu do života se věnuje poslední aktivi-ta: **Vyber si nový rám**.

Připravte si **dva obrázky** – veselý a smutný. Ukazujte je žákům postupně (nejprve veselý, pak smutný) na různých podkladech (černém, šedém, modrém, červeném, žlutém) a ptejte se, jak barva rámu mění jejich náladu při pozorování obrázku.

Když pozorujeme svět, používáme rámy ze svých myšlenek. Někdy použijeme rám s černými myšlenkami, jako je tento (ukážte žákům **pesimistický rám** a vyzvěte je, aby uvedli příklady, kdy sami zvolili podobný duševní rám). Někdy zase použijeme rám s jasnými, příjemnými myšlenkami, který může vypadat takto (ukážte žákům **pozitivní rám** a vybídněte je, aby uvedli příklady, kdy sami použili podobný duševní rám). Nyní rozdejte každému výkres A3 (karton), ze kterého si žáci vystříhnou svůj rám (šířka nej-méně 10 cm), a instruujte je, aby si jej každý pomaloval, vyzdobil a popsal tak, aby ukazo-val, jak by se rádi dívali na svět. Po dokonče-ní si žáci vyzkoušejí nový pohled na svět skrz svůj rám a mohou odpovědět na otázku:

„Co si myslíte, když se díváte na školu, učite-le, spolužáky přes svůj speciální rám?“

Lekce
12**Hodnotová reflexe:**

- Čím to je, že některé děti se dívají častěji přes smutný rám, zatímco jiné častěji skrz rám plný naděje?
- Jak se cítíš, když vidíš svět skrz rám, který jsi právě vyrobil?
- Bylo pro tebe těžké vyzdobit svůj rám?
- Čí rám se ti líbí nejvíce?
- Jaké možnosti se ti nabízejí, když se díváš na svět přes rám plný nadějných vyhlídek?
- Co ovlivňuje náš pohled na svět?
- Jak můžeš ty sám/sama ovlivnit, jaký bude tvůj pohled – zda více optimistický, pozitivní, nebo naopak?
- Myslíš si, že okolí na tobě pozná, jakým „rámem“ se právě díváš?
- Jak to poznáš ty u druhých?
- Co pro ně můžeš udělat, dívají-li se pesimisticky?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Jsme lidé plní emocí a citů, proto je vnímejme, přijímejme, poskytněme jim v sobě náležitý prostor. A nestydíme se za ně.

Varianty:

Po relaxaci můžete využít k doplnění představy zadání úkolu – **Nakresli svoji zahradu.**

Pracovní list 12 – Smíšená přání využijte jako doplňkovou možnost na domácí práci, pro rychlé žáky nebo pro ty, kteří nebudou zvládat relaxaci, popř. na doplnění činnosti v hodině.

Na co se mohou žáci ptát:

John Winston Ono Lennon, MBE (9. října 1940 Liverpool, Spojené království – 8. prosince 1980 New York, Spojené státy americké) byl britský zpěvák a hudební skladatel, člen hudební skupiny The Beatles. Prosadil se také jako malíř, herec, spisovatel a politický aktivista.

Doporučení/pozor:

Je vhodné, aby si žáci **vyzkoušeli** několik krátkých relaxací před touto relaxací řízenou, aby byli obeznámeni se způsobem práce. Jinak by se napoprvé mohla imaginace zvrtnout v nežádoucí reakci.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Hra Tři obličej

Můžeme si zahrát tuto hru, která se hraje podobně jako Kámen – nůžky – papír. Ukážeme si tři obličej:

První obličej je smutný – skloníme hlavu do dlaní, protáhneme koutky úst, sklopíme oči. Druhý obličej je rozzuřený – srašíme obočí, vyceníme zuby, sevřeme ruce v pěst.

Třetí obličej je šťastný – doširoka se usmějeme, rozjasníme oči, ruku si položíme na srdce. Nyní se ve dvojicích postavte zády k sobě, budeme počítat 1, 2, 3 a na povel 3 se všichni otočí k sobě a ukáží jeden ze tří obličejů. Snažte se ve dvojici o shodu obličejů bez domluvy. (Po několika pokusech spojit dvojice do čtveřic atd., až se vytvoří dva velké týmy.)

Delší: Kresba citů – kostka emocí

Pomocí abstraktní kresby – čar, obrazců, klikyháků... a různých barev – vyjadřujeme různé city (emoce). Z nakresleného obrázku pak vystříháme čtverec s kreací nejlépe vystihující danou emoci, tyto čtverce nalepíme na tvrdý papír a slepíme do krychle (žáci si sestojí síť). Z kostek pak mohou stavět „zeď momentálních emocí“.

ASERTIVITA

(ANEB POZNÁNÍ – PROJEVENÍ – PROSAZENÍ)

V životě se občas dostáváme do situací, kdy nejsme se svým jednáním spokojeni nebo si nevíme rady. Buď často ustupujeme a vadí nám, že málokdy dosáhneme svého, nebo naopak jsme v jednání útoční, někdy až agresivní a druzí nás za to odsuzují. Jak tedy jednat, abychom byli sami se sebou spokojeni a měli ze sebe dobrý pocit?

V kapitole „Asertivita“ se žáci budou učit principy asertivity, tj. umění přiměřeně se prosadit či ubránit v dané situaci, umění dát najevo svá přání a požadavky, vyjádřit své vlastní stanovisko a nebát se oponovat.

Seznámí se s taktikami, jak prosadit svůj oprávněný požadavek či umět říkat „ne“ na nepřijatelné nároky, aniž se tím dotknou práv druhých.

Naučí se, že kompromis je často největším vítězstvím.

Protipólem asertivity je manipulativní chování. Jednou ze základních úloh asertivity je takové chování rozpoznat, zastavit a odrazit. To ovšem není vůbec jednoduché a je třeba takový nácvik dobře natrénovat.

Děláme něco pro sebe

CÍL:

Žáci si zopakují pojmy „pasivní, agresivní a asertivní chování“, připraví se na asertivní trénink.

POMŮCKY:

Pracovní list 13 – ASERTIVNÍ JEDNÁNÍ – TEST, výkres pro každého, výtvarné potřeby – pastelky, barvy, fixy apod.

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Místo pro hraní scének podle učebnice můžete upravit část učebny jako prostor v kavárně, restauraci.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K navození tématu využijte výtvarnou práci žáků podle učebnice. Po vytvoření galerie, případně i během práce, si s žáky můžete povídat i o způsobech vyjádření pasivity a agresivity. Naveďte žáky spíše **k abstraktnímu vyjádření, vytvořte vlastní obrázek** a přidejte ho ke galerii. S obrázkem se dá i dále pracovat, např. vyznačit si místo, které se mi nejvíce líbí, které něco připomíná apod.

Hodnotová reflexe:

- Jaké barvy jsou ve tvém vyjádření použity a kolik?
- Co by mohly použité barvy vypovídat o autorovi?
- Má tvůj obrázek nějakou podobnost s vyjádřením jiného/ho žáka/žákyně?
- Co mají společného a co rozdílného vyjádření pasivity a agresivity?
- Jak ses cítil/a při zpracovávání pasivity a jak při zpracovávání agresivity?

2. Práce ve třídě

Po práci s obrázkem si s žáky **přečtete** v učebnici definici asertivity a žáci si připraví dramatizaci situace v restauraci. Veďte žáky k tomu, že se nejedná o zábavné scénky, které mají pouze pobavit, ale má v nich být obsažen a správně **vyjádřen** požadovaný způsob chování.

Můžete **zkombinovat všechny tři možnosti** jednání jak u Jany, tak u číšníka (pasivní Jana a pasivní nebo agresivní nebo asertivní číšník, agresivní Jana a pasivní nebo agresivní nebo asertivní číšník atd.). Žáci tak dostanou více variabilních situací.

Přidejte i další situace, např.

- u pokladny po zaplacení si všimnu, že sáček s bonbóny, co jsem koupil, je natržený, a chci ho vrátit paní prodáváče...
- kamarádka mě pozve na výlet ke své babičce s přenocováním, ale rodiče jsou proti...
- paní ze sousedství mi začne vytýkat, že jí vadí hluk, který vzniká, když jezdím kolem domu po chodníku na skejtu...
- cizí muž hledá a chce ukázat cestu k nějakému místu a ty víš, že je to odlehlé místo...
- kamarádi tě přemlouvají, abys s nimi šel/šla na zakázanou oslavu narozenin...
- kamarád tě nabádá, abys vzal (odcizil) v obchodě čokoládu...

Náhled pracovního listu

Lekce
13

ASERTIVNÍ JEDNÁNÍ – TEST

1. Jsi schopen zahájit rozhovor s kterýmkoliv člověkem?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
2. Působí ti potíže udržovat rozhovor se spolužáky nebo známými?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
3. Působí ti potíže udržovat zrakový kontakt s člověkem, se kterým rozmlouváš?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
4. Víš, jak se máš zachovat, když tě někdo chválí?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
5. Umiš pochválit své známé, přátele nebo členy vaší rodiny?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
6. Máš obtíže s kritizováním svých známých, přátel nebo členů vaší rodiny?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
7. Umiš požádat své známé, přátele či příbuzné o službu nebo o pomoc?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
8. Umiš být otevřený a jednoznačný při vyjadřování svých pocitů navenek?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
9. Jsi při hrách bezprospěšný, zapojuješ se dobrovolně?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
10. Snažíš se vyhnout určitým lidem nebo situacím z obav před potížemi?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
11. Umiš se o své vnitřní pocity podělit s nějakým jiným člověkem?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
12. Pokud máš jiný názor než někdo, koho si vážíš, sdělíš mu své stanovisko?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
13. Máš obtíže se získáním slova v diskusi ve větší skupině lidí?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne
14. Vadí ti, když tě někdo pozoruje při práci?	☐ Ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Ne

- kamarádi tě lákají, aby sis šel/šla s nimi zaplavat do zatopeného lomu, kde je vstup zakázán...
- dospělý příbuzný ti nabídne alkohol, když jsi u něj na návštěvě...
- spolužák tě pozve na film nevhodný pro děti a mládež, když rodiče nebudou doma... atd.

Základy „asertivního tréninku“ popsal v roce 1949 Andrew Salter. Cílem bylo naučit jeho žáky (klienty) přiměřenému projevování emocí, umění dát najevo svá přání, oprávněné požadavky. Člověk se nemá bát oponovat, říci ne, a to jak za použití argumentů, tak i pouhým setrváváním na svém. Má být schopen „druhým ukázat sám sebe“ – takový, jaký je, bez příkras. Ovšem tak, aby nebyla dotčena práva ostatních. Člověk se má dále naučit umění vyrovnávat se s (oprávněnou i neoprávněnou) kritikou i s vlastními chybami. Má se naučit požádat druhého o laskavost bez pocitů trapnosti, má ovládnout umění přistoupit na kompromis, má se naučit bránit se, když s ním chtějí druzí manipulovat. (<http://www.chovani.eu/asertivni-vycvik/c227>)

Pro správné pochopení podstaty asertivity a pro její praktické použití v chování je ovšem třeba si uvědomit, že nelze důraz na prosazování svého přehánět, jak se někdy stává. Prosazení (případně obrana vlastních zájmů) v duchu asertivity je především:

- aktivní, přiměřené okolnostem co do obsahu, důrazu i trvání,
- respektuje práva ostatních a zavedená sociální pravidla, je tedy „slušné“,
- co do jednání vůči ostatním přímé a otevřené bez různých triků.

Člověk nemůže být asertivní v každé situaci a za všech okolností. Nebylo by to ani možné a ani by to vždy neodpovídalo tomu, co si za daných okolností on sám nebo někdo z jeho okolí přeje. Znalost asertivity a příslušné dovednosti ale jistě doplňuje repertoár jeho sociálních dovedností a může mu usnadnit komunikaci.

Asertivní člověk dovede:

- s plným vědomím své odpovědnosti aktivně a otevřeně prosadit oprávněné požadavky bez úzkosti, agresivity či pasivity a bez nepoctivých manipulací a tlaků,
- jasně a bez pocitu vnitřního napětí požádat o laskavost, vyjádřit své myšlenky, představy, dojmy i pocity a je připraven přijmout odmítnutí bez negativních reakcí,

Náhled učebnice

Etická výchova • Učebnice pro 8. ročník ZŠ • Téma 3: Asertivita (aneb poznání - projevení - prosazení) Lekce 13

Děláme něco pro sebe

„Já sám jsem ten jediný, kdo může změnit můj život. Nikdo jiný to za mě neudělá.“ *Carol Burnett*

Vezmi si papír a libovolnou výtvarnou techniku vyjádři, co si představuješ pod pojmem ASERTIVITA, jaké představy, emoce i tobe tento pojem vyvolává. Se svým výtvozem se předved ostatním, vytvořte společnou galerii.

DEFINICE ASERTIVITY
Asertivita je zdravé, přiměřené sebeprosazení. Jednat asertivně tedy znamená nejednat na úkor druhých, ale také nepřipustit jednání ostatních na náš účet. Jedná se vlastně o takový trénink, jak se:
a) vhodně vyjadřovat;
b) přiměřeně prosadit;
c) účinně bránit.

Jana si objednala v restauraci kávu. Číšník ji přinesl, ale káva byla jen vlažná a na šálku byl otisk rtěnký. Jak se Jana zachová, jak bude řešit situaci?

 Ve dvojicích si připravte dokončení situace
A: pasivně
B: agresivně
C: asertivně
(pomocnou teorii k zopakování najdeš na konci kapitoly)

ASERTIVNÍ TECHNIKY (opakování)

1. přeskakující gramofonová deska
2. otevřené dveře
3. přijatelný kompromis

Každý se může rozhodnout, kdy, ke komu, za jakých okolností a do jaké míry bude v jednání s lidmi asertivní.

Proč asertivitu trénovat?

- ✓ Budeš se lépe vyrovnávat se záležitostmi životními situacemi.
- ✓ Zbavíš se přehnané sebekritičnosti a získáš přiměřené sebevědomí.
- ✓ Naučíš se vyhrávat a přijímat prohru.
- ✓ Odmítneš bez pocitu viny a úzkosti.
- ✓ Budeš řešit nepřijemné situace s nadhledem.
- ✓ Zvládneš jednání s lidmi v běžných situacích.
- ✓ Dokážeš prosadit své názory.
- ✓ Zabrániš manipulativnímu jednání druhých lidí vůči sobě.
- ✓ Přijmeš odpovídajícím způsobem hodnocení ostatních.
- ✓ Můžeš být sám sebou.
- ✓ Naučíš se mluvit s lidmi, kteří člověka svojí řečí zahánějí do nesvobody.

Být asertivní znamená stát si za svými právy, aniž budou poškozena práva ostatních.

23

- bez zbytečných kritických poznámek odmítnout neoprávněné požadavky druhých,

- věcně, aniž druhé urazí či zesměšní, vyjádřit svůj nesouhlas či kritiku,

- přijmout protikladné stanovisko, nesouhlas s vlastním názorem, kritiku od ostatních,

- zahájit, udržovat a podle potřeby vhodným způsobem ukončit konverzaci,

- dohodnout se na kompromisu.

S určitým zjednodušením můžeme asertivitu charakterizovat pomocí **tří P**:

- **POZNÁNÍ** (vlastních potřeb, myšlenek, pocitů, dojmů)

- **PROJEVENÍ** (názorů, pocitů, potřeb, postojů, zájmů)

- **PROSAZENÍ** (respektující přijaté společenské zásady i druhé lidi)
(<http://projekty.fs.vsb.cz/415/psychologicke-zaklady-lidske-komunikace.pdf>)

ASERTIVNÍ TECHNIKY (stručné opakování)

1. technika přeskakující gramofonové desky – vytrvalé opakování toho, čeho chci dosáhnout bez vzteku, křiku

2. technika otevřených dveří – uznání pravdivých partnerových argumentů, nebránit se, nereagovat odvetou, přijmout kritiku se souhlasem

3. technika přijatelného kompromisu – domluva na tom, s čím souhlasí obě strany, ale také obě strany z něčeho ustoupí, bez zasahování do sebeúcty obou stran
Metody se dají použít v rozdílných situacích.

Hodnotová reflexe:

V reflexi nejprve nechte žáky samostatně uvažovat, proč by člověk na sobě měl pracovat a **učit se být asertivní**, a následně využijte učebnici se seznamem důvodů, proč asertivitu trénovat, a s dětmi si o nich popovídejte.

- *Myslíš, že asertivita je vrozená, nebo se dá naučit?*
- *Proč je dobré naučit se být asertivní?*
- *Co to člověku přinese?*
- *Jaký důvod pro nácvik asertivity máš ty?*
- *Dá se chovat vždy asertivně?*

3. Transfer do života

Do dalšího setkání si žáci zapisují situace, ve kterých jednali oni asertivně vůči jiným, a situace, ve kterých jednali druhí asertivně s nimi.

Jednoduchý test v **pracovním listu 13 – ASERTIVNÍ JEDNÁNÍ – TEST** umožní žákům, aby sami sebe zhodnotili a zamysleli se, jak se budou dál zdokonalovat v asertivním chování.

Hodnotová reflexe:

- *Jak obtížné bylo pro tebe soustředit se na použití asertivního jednání?*
- *Jak bys takovou situaci řešil/a dříve?*
- *Zaznamenalo tvoje okolí změnu ve tvém jednání?*
- *Jak jsi prožíval/a komunikaci oboustranně asertivní?*
- *Pokud se ti to nepodařilo, umíš to zdůvodnit?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Být asertivní znamená stát si za svými právy, aniž jsou poškozena práva ostatních.

Varianty:

Můžete rovněž začít **pracovním listem 13 – ASERTIVNÍ JEDNÁNÍ – TEST** a výtvarnou práci nechat na závěr.

Pro živější třídu můžete použít místo výtvarné práce hru **NAJDI A DOTKNI SE...**

Učitel/ka zadává úkoly, např. najdi a dotkni se kliky u okna, a žáci se dané věci musí dotknout.

Platí pravidla:

Hledání věcí platí pouze ve vymezeném prostoru (třída).

Hledané věci se dotýká pouze jeden hráč.

Za nalezení věci a dotyk si každý sám započítá bod (kdo nenajde, bod nedostává).

Platí pravidla fair play, nikdo záměrně nikomu neublíží.

Hodnotová reflexe:

- *Jak se ti dařilo ve hře?*
- *S jakým přístupem se zapojili do hry ostatní?*
- *Jakým způsobem se prosazovali ostatní, aby získali bod?*
- *Jaký jsi měl/a pocit, když jsi nenašel/nenašla žádné místo doteku? A jak jsi reagoval/a?*
- *Jak ti bylo, když místo doteku bylo na tobě?*

Doporučení/pozor:

Vysvětlete žákům, že vyhodnocení testu **Asertivní jednání** mají brát s nadhledem, ne jako odborný psychologický rozbor svého chování.

Na co se mohou žáci ptát

Carol Burnettová (26. 4. 1933, Texas, USA) – herečka, skladatelka, producentka; v 70. letech byla v Americe populární The Carol Burnett Show.

Práva – tentokrát pro mne

CÍL:

Žáci se postupně seznámí s asertivními právy a povinnostmi; cílem je, aby pochopili obsah a smysl jednotlivých práv a povinností a aby se naučili rozpoznávat manipulační pověry vztahující se k těmto právům.

POMŮCKY:

Pracovní list 14A – NEPRAVDIVÁ ZRCADLA, pracovní list 14A – NEPRAVDIVÁ ZRCADLA – ŘEŠENÍ (pro učitele), **pracovní list 14B – PORADENSKÁ SLUŽBA**, nůžky a lepidla
PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci použijte latinské přísloví v úvodu lekce a text **Asertivní lidská práva**.

Asertivní práva – pro lepší vysvětlení žákům

1. Máme právo na vlastní hodnocení a vnímání svého chování, vnitřních pocitů i názorů a máme právo na vlastní rozhodnutí.
2. Máme právo nevysvětlovat pohnutky svých činů, byť nás o to někdo žádá.
3. Máme právo sami posoudit, zda převezmeme odpovědnost za někoho jiného a jeho problémy.
4. Máme právo změnit svůj názor a tuto změnu nikomu nevysvětlovat.
5. Máme právo dělat chyby nejen proto, že se jimi člověk učí, ale i pro to, že neexistuje na světě člověk, který by chybu nikdy neudělal. S tímto právem však musí být spojeno vědomí, že za tyto chyby musíme nést osobní odpovědnost a neměli bychom je svádět na jiné.
6. Máme právo říci, že něco nevíme či neznáme, a neměli bychom v takovém případě trpět komplexy méněcennosti.
7. Máme právo odmítnout.
8. Máme právo činit jakákoliv rozhodnutí, i ta, která na první pohled působí nelogicky. V případě jejich realizace bychom si opět měli být vědomi případných důsledků.
9. Máme právo říci druhému, že ho nechápe-me nebo že mu nerozumíme.
10. Máme právo říci, že nám na něčem nezá-leží, byť je to pro druhého důležité.

(Vybráno z publikace Pavel Horák a kol.: **NEŽ (AŽ) PŮJDETE K LÉKAŘI**, vyd. Agentura Lucie s.r.o ve spolupráci s VZP 2009.)

Hodnotová reflexe:

- Kdy sis připadal/a opravdu šťastný/á?
- Co nebo kdo k tomu přispěl a čím?
- Má spokojenost člověka vliv na jeho uplatňování asertivních práv v životě?
- Která asertivní práva jsou pro tebe obtížná na použití? Vysvětlí.

2. Návěst ve třídě

Rozdejte žákům **pracovní list 14A – NEPRAVDIVÁ ZRCADLA** a nejprve si společně přečtete věty v „rozbitých zrcadlech“. Kdy a od koho děti slyšávají takové a podobné věty? Jak na ně působí, jak se při tom cítí? Mají pocit, že se proti nim chtějí nějak postavit, oponovat jim, mají při nich pocit nátlaku?

Náhled pracovního listu

Lekce
14

A) NEPRAVDIVÁ ZRCADLA

Rozbité zrcadlo nevěstí nic dobrého. Ani pokřivené zrcadlo není k ničemu. Nakoukni do těchto zrcadel – myslíš, že ukazují pro tebe přijatelné výrokky? Vyhledej asertivní právo, které napravi „pokřivený“ výrok ze zrcadla, a zalep rozbitou díru.

Schopný člověk přece chyby nedělá!	Sluší se to, tak to tak udelej!	Přece nemůžeš sám posuzovat své chování, myšlení a emoce!
Když jsi ten názor vyslovil, nesmíš ho přece změnit!	To přece ví už sedmileté dítě!	Přece mi musíš pomoci, je to morální povinnost!
To mi musíš vysvětlit, co tě k tomu vedlo!	Je nutné se přizpůsobit, když to chtějí!	To je nerozumné a nelogické, ta přece nemůžeš udělat!
To jsi přece mohl vědět!		

Máme právo dělat chyby a být za ně odpovědní.	Máme právo dělat nelogická rozhodnutí.
Máme právo sami posoudit své chování, myšlenky, emoce a nést za ně a za jejich důsledky odpovědnost.	Máme právo sami posoudit, zda a nakolik jsme odpovědní za problémy druhých lidí.
Máme právo říci: „Já nevím.“	Máme právo říci: „Já ti nerozumím.“
Máme právo nenabízet žádné výmluvy či omluvy, ospravedlňující naše chování.	Máme právo změnit svůj názor.
Máme právo být nezávislí na dobré vůli ostatních.	Máme právo říci: „Je mi to jedno.“

Můžete jim pro lepší pochopení věty uvést v kontextu nějaké konkrétní situace.

Potom si žáci rozstříhnou tabulku s asertivními právy a přiřadí je k zrcadlům (přilepit pouze okrajem lístečku). Správné přiřazení najdete v **pracovním listu 14A – NEPRAVDIVÁ ZRCADLA – ŘEŠENÍ**.

Na závěr přidejte 11. asertivní právo.

V další části si žáci natrénují v jednoduchých rozhovorech, jak asertivně odpovědět

na manipulativní nátlak. Použijí **pracovní list 14B – PORADENSKÁ SLUŽBA**.

Podle počtu dětí dostanou dvojice jednu nebo dvě kartičky (buď si je vylosují, nebo jim je přidělte) a připraví se podle textu na pracovním listu. Opět zdůrazněte, že nejde pouze o zábavné scénky. **Příklady** uvedené v rámečcích jsou jen pro inspiraci, žáci mohou využít **vlastní zkušenosti, fantazii atd.**

Hodnotová reflexe:

- Jaké dovednosti má asertivní člověk?
- Má být člověk asertivní v každé situaci?
- Pokud ne, kdy by mohl být pasivní a kdy se projevit i agresivně?
- Považuješ se za asertivního?
- Co z asertivních práv vyplývá?

3. Transfer do života

Navažte se na reflexi, projděte se žáky **asertivní povinnosti** a v domácí přípravě nechte žáky vybrat jednu povinnost a popsat k ní konkrétní situaci z vlastního života – osobní nebo odpozorovanou (např. kdy jsi udělal/a chybu a jak jsi ji napravit/a, kdy jsi díky naslouchání dospěl/a k dohodě, kdy jsi naposledy musel/a zvládat emoce atd.); práci ohodnoťte.

Hodnotová reflexe:

- Týkal se tvůj příběh tebe, nebo někoho jiného?
- Které povinnosti nemáš problém dodržovat? Se kterými máš naopak problém?
- Proč je důležité propojit asertivní práva s povinnostmi?
- Jak by vypadalo asertivní chování bez dodržování povinností?

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 8. ročník ZŠ Téma 3: Asertivita (aneb poznání - projevení - prosazení)

Lekce 14 Práva – tentokrát pro mne

„Skutečně šťastný je, kdo připadá šťastný sobě, ne jiným.“ latinské přísloví

Asertivní lidská práva

Asertivita vede člověka k tomu, aby se uměl rozhodovat sám za sebe a za svá rozhodnutí nesl odpovědnost. Ten, kdo chce jednat asertivně (jasně a jednoznačně, slušně, leč důrazně, odolávat manipulaci a vyrazit se v sobě i druhých), by měl znát zásady asertivních lidských práv. Základem těchto práv je zásada, že nikdo s námi nemůže manipulovat, pokud mu to sami nedovolíme.

A jaká jsou tedy základní asertivní práva?

1. Máme právo sami posuzovat své chování, myšlenky, emoce a nést za ně a za jejich důsledky odpovědnost.
2. Máme právo nenabízet žádné výmluvy či omluvy, ospravedlňující vaše chování.
3. Máme právo sami posoudit, zda a nakolik jsme odpovědní za problémy druhých lidí.
4. Máme právo zmínit svůj názor.
5. Máme právo dělat chyby a být za ně odpovědní.
6. Máme právo říci: „Já nevím.“
7. Máme právo být nezávislí na dobré vůli ostatních.
8. Máme právo dělat nelegální rozhodnutí.
9. Máme právo říci: „Já ti nerozumím.“
10. Máme právo říci: „Je mi to jedno.“

Co z asertivních práv vyplývá? Je třeba prosazováním svých práv **neporušovat asertivní práva druhých a přijmout svoje asertivní povinnosti vůči ostatním.**

A také mít možnost využít 11. asertivní právo:

11. Máme právo sami se rozhodnout, jestli se budeme chovat asertivně.

Asertivní práva byla zformulována proto, aby pomohla odstranit pasivní, agresivní a manipulativní chování z komunikace. Dodržování asertivních povinností pomáhá při jednání s druhými vytvářet rovnocenný vztah.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Asertivní práva byla zformulována proto, aby pomohla odstranit pasivní, agresivní a manipulativní chování z komunikace.

Dodržování asertivních povinností pomáhá při jednání s druhými vytvářet rovnocenný vztah.

Varianty:

Pracovní list 14B – PORADENSKÁ SLUŽBA můžete okopírovat, rozstříhat na kartičky a nechat žáky losovat (nebo je nechat vybrat přímo z pracovního listu).

Doporučení/pozor:

1. Při zalepování zrcadel poraďte žákům, aby přilepili pouze kraj z jedné strany, aby se mohli na obě věty podívat při dalších činnostech.
 2. Dávejte dobrý pozor na vysvětlení a pochopení asertivních práv, proto je možné věnovat této lekci více času.
- Asertivní práva a povinnosti se mohou stát součástí třídní nástěnky.

Lekce
15

Já jsem manipulátor, těší mě

CÍL:

Žáci se seznámí s pojmem „manipulátor“, typy manipulátorů, druhy manipulací a měli by se naučit rozpoznat manipulativní jednání.

POMŮCKY:

Pracovní list 15 – JÁ, MANIPULÁTOR, pracovní list 15 – JÁ, MANIPULÁTOR – ŘEŠENÍ
PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přečtete žákům krátký příběh o chytrém zlodějovi, který „dobrou radou“ zmanipuloval ochranku ve svůj prospěch.

Ten, kdo nás VARUJE, může taky pouze MANIPULOVAT. Manipulace přichází i formou „přátelského“ VAROVÁNÍ.

Zloděj si jednoho dne usmyslel, že chce krást v obchodě bez toho, aby ho vyrušovala ochranka obchodu. Vymyslel jednoduchý plán. Uvědomil si, že stačí, když nějak přesvědčí ochranku a prodavače v obchodě, aby jednali přesně tak, jak chce on.

Jak zloděj donutí dělat ochranku obchodu to, co chce on?

Jediné, co musí zloděj udělat, je získat důvěru ochranky, tak aby jednala podle instrukcí zloděje a uvolnila mu tak cestu. Zloděj se vydává za spojence ochranky a za dobrého rádce a povídá jim: „Až uvidíte, že se bude dít znamení, co jsem vám řekl, tak to znamená, že vás někdo jde vykrást. Proto se všichni seberte a hlídejte u zadního vchodu. Tam někde bude zloděj a tam ho dopadnete.“

Ochranka byla naivní a důvěřivá a uvěřila tomuto varování. V den krádeže pak zloděj způsobí svá znamení, ochranka se rychle přesune k zadním dveřím a tam hlídá. Zloděj potom vejde hlavními dveřmi a nerušeně si odnese z krámu, co chce.

Ochranka krámu se tak nechá řídit zlodějem!

Příběh je sice prostoduchý a členové ochranky naivní, ale ukazuje, jak lehce mnohdy podlehneme klamnému dojmu o pomoci, a to se pak obrátí proti nám.

Hodnotová reflexe:

- Jak se cítíš, co si pomyslíš, když si uvědomíš, že jsi byl/a zmanipulován/a tam, kde jsi nechtěl/a?
- Jak dotyčné osobě – manipulátorovi/ce dáš najevo, že jsi ho prokoukl/a?

2. Návěst ve třídě

Projděte se žáky v učebnici **projevy manipulátora – Já, já, já, jenom já** a nechte je vyjádřit, zda takové projevy znají ze svého okolí, z televize, filmu, literatury apod. Mohou uvést konkrétní příklady situací.

Popište žákům jednotlivé typy manipulátorů bez jejich názvů (místo diktátor – typ č. 1 atd.). Práci s pojmy směřujte tak, aby nevytvářela dojem návodu k manipulaci.

9 TYPŮ MANIPULÁTORA – vysvětlení pojmů (kurzívou je zapsána dětská varianta – pomoc pro učitele)

Náhled pracovního listu

Lekce
15 JÁ MANIPULÁTOR

Shostormovo dělení nachází prvky manipulace v devíti charakteristických stylech osobnosti. Zamysli se nad označením a charakteristikou stylu a pokus se k sobě přiřadit správné pojmy.

1. Diktátor

A. Řídí se tím, co je pro něj v dané situaci nejvýhodnější, tu náhle „zapomene“ či „nemocni“, obvykle nemá touhu vyniknout a plní jen jednodušší úkoly. Formulace: „Zapomněl jsem/nebylo mi dobře, můžete mi s tím teď rychle někdo pomoci?“

2. Chudáček

B. Manipuluje hrubostí, je pevně přesvědčen o své pravdě, nepřipouští kompromis, ani použitou diskuzi, každého ukráčí, používá nadávky a vyhružky. Formulace: „Nic měnit nebudu, o tom nediskutuji, jestli mne neposlechnete...“

3. Počtář

C. Neustále se stará o druhé, často proti jejich vůli. Sám ví nejlépe, co je pro ostatní dobré, ale zapomene se jich zeptat, jestli o to stojí. Typické zejména pro autoritativní rodiče. Formulace: „Zařídila jsem ti ..., nedělej si starosti, já to udělám, to se ti bude líbit...“

4. Břečtan

D. Vystihuje ho výrok „nejhorší jsou nejhodnější lidé“, nechce nic pro sebe, jen pro dobro druhých, po vás chce jen „občas malíčkovost“, nezajímá ho váš názor. Je zastoupen především v osobě matky. Formulace: „Já ti nejlip rozumím, jsem tu pro tebe, dělám to pro tvoje dobro, tak mi můžeš vyjít vstříc, udělat to pro mne...“

5. Drsník

E. Odvolává se na autoritu a tradici, hojně využívá citáty. Bývá to často autoritativní šéf nebo otec rodiny, jeho zbrani bývá formulace: „Řekl jsem!“

6. Oběť

F. Předstírá závislost na ostatních, rád je do značné míry zneužívá, aby se o něj starali. Típi často hypochondrii a zdůrazňuje nepříteli osudu. Formulace: „Bez vás to nezvládnu, nikdo nemá tak těžké úkoly jako já, nemohli byste...“

7. Poslední spravedlivý

G. Zdůrazňuje, co ho znevýhodňuje, jaké má překážky, zakládá si na svém pocitu méněcennosti. Svou jakoby neschopností zaskládá neochotu, nepřijímání úkolů „neslyší“. Formulace: „To já nedokážu, to po mně nemůžete chtít...“

8. Opatrovník

H. Manipuluje silou, ale zároveň nabízí užitočnou ochranu a záštitu. Udělá pro vás leccos, vy ale nesmíte udělat nic, s čím nesouhlasíte. Jeho heslem je: „Kdo nejde se mnou, jde proti mně.“ Tento typ manipulace se často používá v politické sféře. Formulace: „Pomůžu ti, ale ty pro mne uděleš..., podpořím tě, když ty se za mne přimluvíš..., ochráním tě, ale jestli mne podrazíš...“

9. Mafián

I. Neustálou kritikou ve svém okolí vyvolává pocit viny, nedostatečnosti, své chyby ale přehlíží, považuje se za bezchybného. Typický především pro muziké po hlavi. Formulace: „Takovou chybu bych já nikdy neudělal, všichni jste nemožní, všechno musím dělat já...“

DIKTÁTOR – nekompromisně a tvrdě prosazuje své názory, zájmy, postoje. Využívá vhodně vybrané citace, bonmoty. Vyvíjí nátlak. (*Já tam chci jet a hotovo. Na to mám právo. Jestli mne nepustíte, tak...*)

CHUDÁČEK – zdůrazňuje své nedostatky, svou neschopnost a závislost na druhých. Naznačuje, že pokud mu nepomůžou, jsou vlastně odpovědní za jeho neúspěchy. (*Sám to dělat nebudu, to je těžké. Já to neumím. Budeš za to moci ty, když mi nepomůžeš!*)

POČTÁŘ – rád by něco dokázal, ale vždy je nějaká překážka, která brání tomu, aby toho dosáhl. Má po ruce vždy seznam důvodů, proč něco nejde. (*Nemohl jsem se naučit, protože... Já bych to nádobí umyla, ale...*)

BŘEČTAN – předstírá naprostou závislost na druhé osobě. Bez ní by ničeho nedosáhl, vše chce dělat s její pomocí a míní tím, že vše někdo udělá za něj. (*Zvládnou to jenom s tebou, když mi pomůžeš. Půjdeš tam se mnou?*)

DRSŇÁK – prosazuje svou velmi důrazně až nevybíravě. Má tendenci všechny ukřičet, překřičet. (*Já to chci dělat tak a nebudu se s tebou o tom bavit! Tohle nosit nebudu, nebudu vypadat jako... Nekecej mi do toho. Nebudu s tebou o tom mluvit!*)

OBĚTAVEC – je ten nejhodnější, nejlaskavější. Všechno dělá pro jiné, výhradně pro jejich dobro, nic pro sebe. Dokonce je ochoten ve prospěch ostatních jedinců, skupiny či společnosti dělat i neregulární či nezákonné věci. Tak má právo na určité výsady, které si díky své „nezištné“ péči o druhé plně zaslouží. Ostatní to musí pochopit a řídit se tím. (*Zanesl jsem třídní knihu, tak půjdu první na oběd. Uklidila jsem byt, tak můžu mít pozdější večeři.*)

POSLEDNÍ SPRAVEDLIVÝ – vyvolává pocity viny u jiných. On je ten, který ví, co je správné, a je tím nejpopovanejším kontrolovat, soudit, kritizovat. (*Ukaž, ty to neuděláš dobře, já to udělám sám. Tobě paní učitelka neřikala, mně jo, tak já... Já jsem tam byla s našima, tak to vím líp.*)

Náhled učebnice

Etická výchova • Učebnice pro 8. ročník ZŠ • Téma 3: Asertivita (aneb poznání - projevení - prosazení)

Lekce 15 **Já jsem manipulátor, těšit mě**

„Nikdy jsem nemyslel, že by svoboda člověka záležela na tom, aby dělal, co chce, nýbrž spíše v tom, aby nikdy nedělal, co nechce.“ Jean Jacques Rousseau

Já, já, já, jenom já...

- Můj úspěch především.
- Když se mi něco nepovede, obětí beránek za mne se vždycky najde.
- Za všechno mohou oni.
- Napovídám chytřem, je to snadné a bezproblémové.
- V mé řeči se nikdo nevzná, druhé chytím za slovo.
- Já nic neříkám, ale na moje slova dojde...
- Moje heslo: Rozděluj a panuj.
- Když chci něco pro sebe, říkám: Bude to pro nás všechny užitečné.
- Žádám náznakem: Mělo by se udělat...
- Nikdo to nemá tak těžké, složitě jako já, ale vždycky všem nabídnu pomoc (když to jde).
- Nic nepíšu, musíte mi věřit.
- Vše chytily jsou moje zbraně.
- Stokrát opakovaná lež se stává pravdou - já umím opakovat.
- Informace zásadně podávám tak, aby vyhovovaly mně, překročitím, co se dá.
- Zavírám.
- Lžu.

JAK DOKÁŽU MANIPULOVAT:

Manipulaci můžeme poznat podle toho, jaké pocity máme z komunikace. Pokud na základě slov a jednání někoho jiného cítíme nepříjemné pocity jako strach, rozpaky, vinu za svoje jednání, pravděpodobně se někdo snaží s námi manipulovat. Pro potvrzení takové domněnky je dobré druhého pozorovat častěji, pokud to jde, a v jeho chování určit prvky manipulace. Pak začneme s obranou proti ní.

a) **manipulace přímá** – nátlaková, manipulovaný si plně uvědomuje, že musí udělat něco, co nechce (jynovi se moc nechce na brigádu, kterou mu otec domluví ve svém podniku, aby mu mohl pomoci, ale taký kontrolovat, ale na jinou brigádu jej otec nepustí)

b) **manipulace nepřímá** – taktizující, manipulovaný si neuvědomuje, že momentálně dělá něco pro něj nevýhodného (nakupující v supermarketu se nechá ovlivnit nabídkou typu „3 za cenu 2“, „pouze dnes za poloviční cenu“ apod. a nakoupí i zboží, které nepotřebuje)

A. manipulace pozitivní – lidumilná, manipulátor působí na ostatní s využitím autority a zkušenosti, např. ve zdravotnictví (psychologie), při vyjednávání, uklidňování zachraňovaných, při řešení situací nekonfliktně (žáci si prosazují výlet na kolech, ale učitel je přesvědčí o vhodnější možnosti výletu)

B. manipulace sobecká – ubližující, manipulátor myslí pouze na vlastní prospěch za každou cenu (dívká ocení znalosti spolužačky a později ji požádá o vypracování úkolu s omluvou, že to sama nezvládne)

1. **manipulace vědomá** – úmyslná, manipulátor promyšleně působí na manipulovaného, aby získal prospěch, výhodu (chlapec důmyslně vysvětluje sestře, že nikdy nedokáže uklidit jako ona, aby to udělala za něj)

2. **manipulace nevědomá** – neúmyslná, manipulátor nevědomky působí na manipulovaného, většinou v případě žádosti – vyvolání lítosti, lichotky (dítě si má samo zavázat tkaničky a nejde mu to, začne plakat a mamince mu ho přide lito a pomůže mu)

Téměř každý člověk se někdy uchýlí k manipulativnímu chování, aby získal pro sebe výhodu. Pokud se ale takové chování stane jeho životním přesvědčením, není život s ním a vedle něj vůbec jednoduchý. Naspak, když si uvědomíme, že nás někdo manipuloval do toho, s čím souhlasíme, není nám to proti myslí, ba dokonce nám to vyhovuje, pak nemusíme automaticky toto jednání odmítat, ale měli bychom se zamyslet, co a jak přístě uděláme sami za sebe.

OPATROVATEL – sám ví, co je nejlepší pro všechny, a to také udělá. Ty, které si vyvolil, vede. Rozhoduje za ně a chrání je před všemi vlivy, které by mohly ohrozit jeho záměry. (*Pojďte, holky, přece se s nimi nebudeme bavit. Budeme hrát, hoši, fotbal, když jsem přinesl balón.*)

MAFIÁN – tváří se jako ochránce slabých, ovšem nikoliv nezištně. Za své služby nekompromisně vyžaduje protislužby (něco za něco), nezřídkada neúměrné své pomoci. Neváhá prosazovat své zájmy i více či méně zastřenými hrozbami. (*Když za tebe vyluxuji, budeš mi týden chystat svačinu. Jestli mi nepůjčíš tablet, neukážu ti novou hru. Když mi nedáš opsat úlohu, řeknu na tebe, že...*)

Zdroj: http://ona.idnes.cz/pozor-mozna-mate-doma-manipulatora-dur-vztahy-sex.aspx?c=A080520_173621_ona_vztahy_jup

Potom jim rozdejte **pracovní list 15 – JÁ, MANIPULÁTOR**. Po přiřazení a kontrole správnosti projděte ještě jednou všechny typy manipulátorů a jejich charakteristiky a podrobně i s je příklady rozeberte na konkrétních situacích.

V učebnici pak vysvětlíte způsoby manipulace, opět se pokuste doplnit příklady a zadejte žákům úkol, které typy manipulátorů by zařadili do přímé a které do nepřímé manipulace.

Hodnotová reflexe:

- Musí být vždy použití citace nebo křik znakem manipulace?
- Když pro nás někdo něco udělá jen tak, je třeba mít se na pozoru před manipulací?
- Jak se dají vyzorovat první příznaky manipulace?
- Jak říct kamarádovi/kamarádce, blízké osobě, že je obětí manipulace?

3. Transfer do života

Zadejte **žákům úkol**, aby si během stanoveného časového úseku (např. týden nebo do příštího setkání) dělali záznamy o svém chování a situacích, ve kterých se uchýlili k manipulativnímu jednání. Také si poznačí, zda jejich jednání byla úspěšná či nikoli a proč.

Totéž zkusí pozorovat na vybrané osobě ze svého okolí, pozorování si také poznamenají. Získané poznatky z pozorování si srovnají s teorií z učebnice a pokusí se je roztřídit podle druhů manipulace.

Hodnotová reflexe:

- Co pro tebe znamená uvědomění, že občas použiješ vůči ostatním manipulativní postup?
- Bylo složité odhalit u druhých manipulaci?
- Jak často se lidé uchylují k manipulaci?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Téměř každý člověk se někdy uchýlí k manipulativnímu chování, aby získal pro sebe výhodu. Pokud se ale takové chování stane jeho životním přesvědčením, není život s ním a vedle něj vůbec jednoduchý. Naopak, když si uvědomíme, že nás někdo vmanipuloval do toho, s čím souhlasíme, není nám to proti mysli, ba dokonce nám to vyhovuje, pak nemusíme automaticky toto jednání odmítat, ale měli bychom se zamyslet, co a jak příště uděláme sami za sebe.

Varianty:

Místo textu v senzibilizaci můžete použít vhodnou filmovou nebo literární ukázkou, např. ukázka Noky z filmu Pelíšky (<http://www.youtube.com/watch?v=YHptGDWX10U>), kde válečný invalida Kraus manipuluje všechny kolem sebe do přesvědčení, co vlastně jí – noky, či knedlíčky? V ukázce lze poznat styl diktátora, posledního spravedlivého, drsňáka.

Doporučení/pozor:

Při rozboru **pracovního listu 15 – JÁ, MANIPULÁTOR** je velmi vhodné, abyste dětem jednotlivé typy „přehráli“ ve scénkách, kde **vy budete ukázkoví manipulátoři**. Jinak by někteří žáci nemuseli pochopit obsah sdělení.

Na co se mohou žáci ptát:

Typy přímé manipulace – diktátor, drsňák, mafián, poslední spravedlivý

Typy nepřímé manipulace – chudáček, počtář, brečťan, obětavec, opatrovatel

Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) – byl francouzský filozof a spisovatel švýcarského původu; podstatou jeho učení bylo, že lidé se rodí dobří a kazí se teprve vinou společnosti. Jeho dílo ovlivnilo Velkou francouzskou revoluci.

Poznámky:

Jak prosadit svou bez ztráty kytičky

CÍL:

Žáci se seznámí s několika manipulativními technikami a s obranou proti nim, zamyslí se nad tím, jaké pocity manipulace vyvolává, a opět si vyzkoušejí na ni asertivně reagovat.

POMŮCKY:

Pracovní list 18 – MANIPULÁTORSKÉ BUDÍKY, pracovní list 18 – MANIPULÁTORSKÉ BUDÍKY – ŘEŠENÍ

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Můžete využít citát v úvodu lekce a úvodní text v učebnici.

Přečtěte příběh a propojte jeho obsah s citátem.

Karlík postával u stolu a trochu s rozpaký sledoval svoji maminku, jak čte kus papíru, který jí před chvílí podal. Stálo na něm:

vynesení odpadků:	5,- Kč
vyluxování obývacího:	10,- Kč
uklizení pokojíčku:	10,- Kč
nákup:	5,- Kč
hlídání brášky:	15,- Kč
utření nádobí:	5,- Kč
celkem:	50,- Kč

Maminka se na něj podívala, jak tam stál a žmoulal si ruce, a myslí se jí začaly honit vzpomínky. Sedla si ke stolu, otočila papír a začala psát:

- devět měsíců, kdy jsem tě nosila: **zdarma**
- všechny noci, které jsem proseděla u tvého lůžka, když jsi stonal: **zdarma**
- všechny modlitby za tebe: **zdarma**
- slzy, které jsem kvůli tobě vyplakala: **zdarma**
- hračky, jídlo, oblečení, dokonce utírání nosu: **zdarma**
- všechny starosti minulé i budoucí: **zdarma**
- když si to všechno sečteš, cena mé lásky je: **zdarma**

Když si Karlík přečetl, co mu maminka napsala, skutálely se mu po tvářích dvě velké slzy. Vzal si tužku a pod svůj seznam velkými písmeny napsal: **ZAPLACENO V HOTOVOSTI**.

Hodnotová reflexe:

- Proč je důležitější to, jak na situaci reagujeme, než samotná situace v životě?
- Považuješ Karlíkův čin za manipulaci?
- Pokud ano, čeho chtěl docílit?
- Jak mohla maminka zareagovat?

2. Nácvik ve třídě

Přečtěte si společně všechny techniky a obrany proti nim, vysvětlíte případné nejasnosti, doplňte příklady. Rozdělte žáky **do dvojic** a každé dvojici přiřadíte **dvě různé techniky**. Každá dvojice si připraví pro každou krátkou scénku, ve které představí techniku a obranu, a zároveň se vystřídají v rolích ma-

Náhled pracovního listu

Lekce
16

MANIPULÁTORSKÉ BUDÍKY

Manipulátoři v našem okolí se nás vědomě i nevědomě snaží přesvědčit o svých pravdách, a je jen na nás, zda se jim dokážeme včas vyhnout nebo se jim alespoň účinně bránit. Vytvořte skupiny a doplňte podle smyslu manipulačních vět, jaký pocit tyto věty budí v člověku. Nedokončené věty zkuste dokončit. Potom vytvořte možnosti asertivních odpovědí na dané reakce. Nezapomeňte, že i mlčení někdy může být asertivní odpovědí.

1. Manipulace budící pocit..... :

- a) „Každý by to pochopil, ale ty...“
- b) „Všichni už jsou hotoví, zatímco ty...!“
- c) „Ostatní ve třídě už splnili úkol naprosto jasně, ale ty...?“

2. Manipulace budící pocit..... :

- a) „Co by tomu, co děláš, asi řekla matka...“
- b) „Tohle si asi nenechám pro sebe...“
- c) „Příště si rozmyslím, jestli se obrátím zrovna na tebe...“
- d) „Co bys dělala ty na mém místě?“

3. Manipulace budící pocit..... :

- a) „Už tu s tebou sedím hodinu. Místo toho jsem mohl...“
- b) „Radši ani nemyslet, kvůli komu jsem na tom takhle!“
- c) „Všichni ostatní by mi pomohli, tak bys taky mohla.“

nipulátora a manipulovaného. Ostatní mohou po scénce doplnit vlastní komentáře a hodnocení. Žáci mohou mít problém s námětem scénky, věnujte jim tedy dostatečnou pozornost a pomozte jim s nápady. Společně projděte techniky bez komentáře, nechte žáky, aby je popsali.

Nyní si žáci vezmou **pracovní list 16 – MANIPULÁTORSKÉ BUDÍKY** a po přečtení (můžete opět vy-pomoci ukázkovým přednesem pro lepší pochopení) doplní vzbuzené pocity. Uvedené asertivní odpo-vědi si žáci zapíší do pracovního listu. Seznamte je s možnostmi, na které nepřijdou, podle **pracovního listu 16 – MANIPULÁTORSKÉ BUDÍKY – ŘEŠENÍ**.

Budíky v pracovním listu jsou použity jako asociace na část věty „...budící pocit...“. Jejich výtvarné zpracování napovídá příslušný pocit – 1. méněcennost, 2. úzkost, 3. vinu.

Hodnotová reflexe:

- Jak často si uvědomujete, že někdo ve vaší blízkosti použil nějakou manipulativní techniku? A u koho?
- Uvědomujete si vlastní manipulativní chování (vůči komu a kdy)?
- Myslíte si, že po nácviku se vám bude lépe vystupovat proti manipulaci?

3. Transfer do života

Zeptejte se rodičů, zda někdy zažili např. v zaměstnání manipulaci či pokus o ni. Jak se s takovou si-tuací rodiče vypořádali?

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se ti po nácviku lépe odhalit snahu o manipulaci a asertivně ji odrazit?
- Zaregistroval/a jsi směrem k sobě pozitivní manipulaci a jak jsi ji přijal/a?
- Poradili ti rodiče nějaký vhodný postup proti manipulaci?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý z nás má při komunikaci právo na svůj názor a může přijímat jiné názory pouze podle svého uvážení. Proto nic lidem nevnučujeme a ani sobě vnutit nenecháme. Buďme těmi, kdo jednájí férově a neférovému jednání se dokáží ubránit.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 3: Asertivita (aneb poznání - projevení - prosazení)

Jak prosadit svou bez ztráty kytičky

Lekce
16

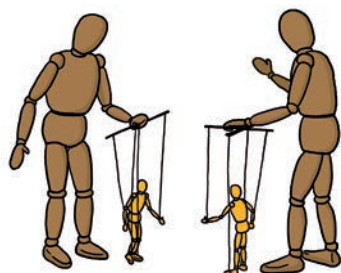
„Život je z 10% to, co se mi stane, a z 90% to, jak na to reaguji.“

John C. Maxwell

Ne každý člověk jedná jako manipulátor, přesto pokud na někoho narazíme, je těžké se z jeho vlivu vymáknout. Dokáží se schovat za masku, citově vydírají, získávají nadřadit. Ukážeme si několik manipulativních technik. Lidé aplikující tyto postupy zneužívají důvěru druhých, jsou zákešní či škodolibí, lžou nebo předstírají. Když techniky budeme znát, můžeme je v chování lidí snadněji odhalit a účinně se proti nim bránit.

Pracujte ve dvojicích. Rozdělte si podle pokynů manipulativní techniky a připravte si krátkou scénku, v níž si natrénujete obranu proti manipulativnímu jednání. Uvědomte si, že nejde o to, kdo ve slovním souboji vyhraje, ani o pobavení spolužáků, ale o trénink, který vás má připravit na obranu proti manipulaci.

Na závěr diskutujte nad technikami uvedenými bez komentáře – co si pod takovou manipulací před-stavujete?

27

Varianty:

Je-li třída **méně kreativní v dramatické ob-lasti** a nemá zájem hrát ukázky manipulačních technik, provedte pouze slovní rozbor technik podle učebnice a nechte je žáky aplikovat na školní prostředí, např.:

TECHNIKA AKTUALIZACE (připomínání se)
cílené zdravení, čekání na vytipovaného, protože je známý dostatkem peněz; následně přijde žá-dost o půjčení peněz, koupení něčeho v bufetu...

TECHNIKA ASOCIACÍ (použití emočních slov)
před písemkou, zkoušením, závodem: to ne-dáš, nemáš šanci, nemáš na to...

TECHNIKA AUTORITY (udílení příkazů)
jeden z dvojice služby přikazuje druhému: ve-zmi třídní knihu, utři tabuli, jdi pro pomůcky...

TECHNIKA DISONANCE (vyvolání nejistoty)
při odevzdávání, nahlašování: vybíraly se do-mácí sešity, když jsi tu nebyl; než jsi přišel, všichni jsme se přihlásili na exkurzi; když jsi chyběl, domluvili jsme se na výletu

TECHNIKA FIXACE (veřejné zajištění slibu)
odpověď za druhého: kdo udělá nástěnku, vy-zdobí třídu, připraví program...? Ozve se: Mi-rek! Ten to umí nejlíp!

TECHNIKA BAD GUY/GOOD GUY (využití důvěry)

při hrozbě průšvihů, nedopatření: 1. on to fakt rozbít nechtěl a já mu pomůžu s úklidem; 2. zdržel jsem se s tebou, uděláš mi na zítra referát, dáš mi opsat úkol...

Pokud usoudíte, že rozbor technik není pro danou skupinu momentálně přijatelný a vhodný, můžete si **zahrát hru**:

Připravíte si **cedulky s nápisy** „postav mě k oknu“, „nasad' nebo sundej mi papírovou čepici (nebo kšiltovku)“, „chyť mě za ruku a projdi se se mnou“, „nevšímej si mě“, „usmívej se na mě“, „poplácej mě po rameni“, „pohlad' mě po tváři“, „potřep si se mnou pravicí“, „polož mi ruku na rameno a otoč mne“ apod. Každý žák dostane číslo, které si zapamatuje. Připravené cedulky připevníte žákům na záda tak, aby dotyčný nevěděl, co má napsáno. Pak se žáci rozejdou a pokud možno bez mluvení si čtou texty na zádech jednotlivých spolužáků a podle toho s nimi jednají. Každému, jehož text uskuteční, se svým číslem zapíše na jeho cedulku. Po přiměřeném časovém limitu (asi 10–15 minut podle počtu žáků) činnost ukončete a povídejte si, jak se komu líbilo ovládat a být ovládaný, jak rychle žáci poznali, jaký mají pokyn na zádech, zda se nějak bránili proti ovládnutí a jestli naopak přidali něco k pokynu, když jej plnili.

Doporučení/pozor:

Dávejte pozor, aby při hraní scének **nedošlo k urážkám a jiným slovním atakům** a aby žáci pochopili dané téma správně.

Zadejte žákům úkol na příští hodinu (téma kompromisu a konsenzu):

Dohodněte se, jaká třídní trička si objednáte na závěr školního roku (popř. školní docházky) – jakou zvolíte barvu a jaké bude moto.

V příští hodině využijte poznatky z dohadování a rozhodnutí v nácviku ve třídě.

Na co se mohou žáci ptát:

John C. Maxwell (1947) je mezinárodně uznávaný odborník na vedení, řečník a spisovatel z Michigánu, byl dlouhá léta pastorem třech amerických církví.

Manipulativní technika:

- **ATRAKTIVITA** – sebe sama učinit atraktivním nebo atraktivně vnímaným a využít toho.
- **JAZYKOVÉ MANIPULACE** – pasivní, neosobní formulace („bylo dosaženo“, „došlo k“), jazyk podmaňování si (mlčením, vzbuzením pochyb, mnohoznačnost, ztráta zájmu o vyprávění apod.).
- **OBĚTNÍHO BERÁNKA** – pokud něco selhalo, ať to odnese někdo jiný.
- **POVĚŘČIVOSTI** – je-li někdo pověřčivý, dá se toho nenápadnými poznámkami zneužít.
- **SOUCITU** – apel na soucit s naší osobou (a jeho zneužití).

Od dovednosti k mistrovství

CÍL:

V životě se člověk dostane do situací, kdy se kompromis stává jediným možným řešením. Ne vždy se však jako řešení dá použít. Cílem je, aby žáci pochopili možnosti využití kompromisu, jeho důsledky a zkusili na několika modelových situacích dojít ke kompromisnímu řešení.

POMŮCKY:

Pracovní list 17 – ZN.: DOHODA MOŽNÁ
PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Rozeberte se žáky úvodní **cítát** a nechte je **uvést osobní příklady**, kdy se jim podařilo dospět ke kompromisu. Můžete pokračovat malou anketou v úvodu lekce.

Hodnotová reflexe:

Použijte otázky z anket.

- *Považuješ kompromis za dobré řešení?*
- *Přistupuješ ke kompromisu často?*
- *Nabídneš dříve svou verzi řešení než tvůj protějšek?*
- *Podaří se ti vždy dohodnout se na kompromisním řešení?*

2. Nácvik ve třídě

Teorie pro učitele:

Kompromis je dohoda vzniklá na základě vzájemných ústupků, na kterou jsou ochotni přistoupit všichni zúčastnění. Kompromis něco rozhoduje nebo řeší spory. Říká se mu také „minusová varianta“, protože nevyhovující části řešení se jen „odečítají“ a zůstatky se propojují do řešení, nic nového nevzniká.

Konsenzus je rozhodnutí podmíněné jednohlasnou shodou všech zúčastněných (nemusí všichni souhlasit, ale respektovat a podpořit jej ano). Říká se mu také „plusová varianta“, protože jednotlivá počáteční řešení se berou jako základ pro „přičítání“ opravdu nejlepších nebo nových částí řešení.

Podmínky pro konsenzus: vytyčení společného cíle, ochota všech se zapojit, vzájemná důvěra a otevřenost, respekt ke všem názorům, dostatek času, aktivní podíl všech na řešení.

Klíčové schopnosti pro konsenzus: aktivní naslouchání, vytváření souhrnů – krátkých a přesných průběžných závěrů, slučování a propojování (i zdánlivě protichůdných návrhů).

Projděte se žáky **teorií v učebnici**, popř. doplňte informace podle metodiky, a pak se zabývejte poznatky žáků z jejich **vyjed-**

Náhled pracovního listu

Lekce
17

ZN.: DOHODA MOŽNÁ

Vytvořte skupiny po čtyřech a v následujících situacích navrhnete řešení kompromisem. Vývoj situace a řešení můžete zdramatizovat a předvést ostatním.

Použijte následující kroky:

a) vyjádřit pochopení, b) sdělit názor a možnost případného ústupku, c) vyslechnout názor protistrany a možnost případného ústupku, d) hledat vzájemně přijatelný kompromis

SITUACE 1

David a Martina jsou dvojčata a rádi sportují, problém je však v tom, že Davida baví zimní sporty, kdežto Martina miluje léto. Od babičky s dědou dostali společně nějaké peníze, které se rozhodli využít na svoje koníčky. Problém nastal při rozhodování, zda je použít na nový snowboard pro Davida nebo na nové kolo pro Martinu. Oba si chtěli pořídit na příští sezonu nové vybavení, ale žádný nemá dostatek svých prostředků. Co jim poradíte?

Zapište možnosti:

SITUACE 2

Petr a Jana jsou spolu teprve necelé dva roky. Jana by z města ráda každý víkend jezdila k rodičům na venkov, kde je příroda, les a prostorný dům. Petr by nejraději každý víkend nahodil batoh na záda a šel se toulat do přírody třeba pod širák. Toho se Jana bojí, Petr zase nechce jen vymínit být za dům, i když na venkově. Poradíte jim s jejich soužitím?

Zapište možnosti:

SITUACE 3

Plánuje se školní výlet. Zhruba polovina třídy je pro návštěvu zámku a pak hurá rozhod ve městě. Zbytek se rozlihuje, že je to nebavi, chtějí mimo město, ven, vzít si balon a něco si zahrát, aby je nemusel pořádek někdo umravňovat, že jsou hluchí apod. Třídní je bezradná, co s takovou situací? Poradíte?

Zapište možnosti:

návání o barvě a motu třídních triček. Ptejte se, jak probíhalo dohadování, jak dlouho trvalo, zda se účastnili všichni, zda se dohodli a na čem, apod. Na této situaci můžete znovu připomenout základní informace o kompromisu a konsenzu.

Dále můžete využít **příklady dalších situací** (s komentářem i bez) k procvičení a pochopení tématu. S příklady situací seznámte žáky a dejte jim prostor na vlastní návrhy řešení. Upozorněte je však, že konfliktní řešení nemají uvádět, ale mají se zaměřit na řešení kompromisní, popř. konsenzuální. Můžete rovněž žákům ukázat některé **konkrétní kauzy** a jejich řešení, viz:

<http://www.jicinskozpravy.cz/zpravy/2013/1/918-cyklostezka-v-bolzanove-ulici-v-jicine-je-jednosmerna-zvitezil-kompromis.htm>

<http://www.via-volley.cz/495-nechteli-najit-kompromis-rika-po-vyhazovu-blokar-vesely.html>

<http://www.iprima.cz/krizovatky/zeptajte-se-odbornika/krizovatky-zivota-ukazaly-jak-nema-vypadat-kompromis>

<http://prozeny.blesk.cz/clanek/pro-zeny-dobrou-chut/146697/alternativa-stedrovecerni-tabule-kompromis-ve-jmenu-tradice.html>

<http://www.vysokeskoly.cz/clanek/studium-v-bratislave-je-to-kompromis-mezi-domovem-a-cizinou?page=14>

Příklady situací:

1. Dva kamarádi se rozhodují, jak stráví volné odpoledne – jeden přijde s návrhem projížďky na kole a druhý s novou počítačovou hrou. Je hezké počasí. Hra je půjčená jen na dnešní den. Jak se mohou dohodnout? S jakými pocity ukončují své rozhodnutí? Jak budou chtít spolu trávit další volný čas?

Kompromisem je možnost, že jeden se vzdá úplně svého návrhu a podřídí se druhému, ať kvůli počasí nebo jednodennímu limitu. Nebo si vyjedou jen na krátký výlet, dokud bude pěkně, a se soumrakem se sejdou u jednoho z nich a hru vyzkoušejí, zda stojí za to, aby se půjčila ještě jednou.

2. Sourozenci Adam a Bára se dohadují, kdo bude u počítače, když jeden už má volno a chce

si hrát a druhý potřebuje pracovat na úkolu. Jak se mohou dohodnout? S jakými pocity ukončují své rozhodnutí? Jak si pravděpodobně přistě zařídí možnost použití počítače? Kompromisem je možnost, že Adam Báře ustoupí a pustí ji k počítači, ale jen na půl hodiny, pak mu Bára počítač uvolní. Adam nemá celý čas k dispozici počítač, ale ví, že se k němu dostane. Bára má jen určitý časový limit, ale může pracovat hned.

3. Třída se rozhodne připravit zábavnou hodinu fyziky pro prvňáčky. Všichni se chtějí nějak zapojit. Je třeba vytvořit pět stanovišť s různými činnostmi. Příprava bude probíhat po vyučování.

4. Tři dívky mají vypracovat společně obsáhlý referát do zeměpisu. Mají jej odevzdat i v písemné podobě. Jedna má doma počítač, internet, ale nemá tiskárnu, u druhé mají doma velkou knihovnu, do které ale smí jen v přítomnosti rodičů, a třetí vyhrála krajské kolo zeměpisné olympiády.

Potom nechte žáky ve skupinách zpracovat pracovní list – ZN.:DOHODA MOŽNÁ a z návrhů vyberte společně nej... (vhodnější, lepší, originálnější...) dohodu.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 3: Asertivita (aneb poznání - projevení - prosazení) Lekce 17

Od dovednosti k mistrovství

„Kompromis je forma vyřešení sporu, umožňující oběma protínáním číhť zadoslučnění při myšlen- ce, že získali to, co jim patřilo a museli se vzdát jen toho, co jim až tak nepřišlo.“
Neznámý autor

Malá anketa:
Považuješ kompromis za dobré řešení?
Přistupuješ ke kompromisu často?
Nabídneš dříve svou verzi řešení než tvůj protějšek?
Podaří se ti vždy dohodnout se na kompromisním řešení?

KOMPROMIS
Při snaze o kompromis prosazuje nejprve každý své hotové řešení, ze kterého však postupně ubírá, a podaří se mu prosadit jen část svého původního návrhu. Zbytek obětuje pro dosažení dohody.
Výsledek může být někdy horší než původní návrhy, účastníci se rozcházejí s pocitem ztráty a nedůvěry v další spolupráci.
Na kompromis dochází většinou, když spolu strany „bojují“ a trvají na svých pozicích, chybí mezi nimi potřebná důvěra.

KONSENZUS
Při snaze o dosažení konsenzu přichází každý se svými nápady, ale je připraven je při vyjednávání měnit, hledat tvůrčím způsobem nové řešení, které může i nemusí vycházet z původních nápadů. Každý má respekt k názorům ostatních a je ochoten upustit od svých v dobré víře, že společné řešení bude lepší.
To se pak stává pozitivním impulsem k další spolupráci a posiluje vzájemnou důvěru.

CO KOMPROMIS NEZPŮSOBÍ
○ nedotkne se nič sebeúcty
○ neznamená vzdát se svého názoru
○ nezpůsobí pocit prohry

CO KOMPROMIS UMOŽNÍ
✓ být přijatelný pro všechny strany
✓ získat čas a prostor na další jednání
! udělat z dočasného řešení trvalý stav

Přijatelný kompromis je vzájemný ústupek z požadavků tak, aby řešení vyhovovalo každému, i když jen částečně. Konsensus je řešení vyhovující všem.

Lekce
17**Hodnotová reflexe:**

- Jaké důvody vedou lidi, aby přistoupili na kompromis?
- Proč je důležité umět se dohodnout, navrhnout či přijmout kompromisní řešení?
- Jaké máš pocity, když se ti nepodaří úplně dosáhnout svého?
- Jak se díváš na člověka, který tě přiměl ke kompromisu?

3. Transfer do života

Člověk v životě přistoupí na různé kompromisy. Žáci dostanou za úkol zeptat se dospělých lidí ve svém okolí na tři otázky (každou otázku může odpovědět někdo jiný):

1. Který kompromis svého života si nejvíce pamatují a proč?
2. O jakém řešení kompromisu by řekli, že se jim nejlépe povedlo?
3. Který svůj kompromis považují za zbytečný?

Hodnotová reflexe:

- Jak byli dotázaní lidé ochotni odpovídat?
- Které řešení kompromisem se ti líbilo, zaujalo tě?
- Objevil se mezi odpověďmi také konsenzus?
- Co si zapamatuješ z těchto informací do budoucna?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Přijatelný kompromis je vzájemný ústupek z požadavků, tak aby řešení vyhovovalo každému, i když jen částečně. Konsenzus je řešení vyhovující všem.

Varianty:

Při hodnocení dohod v **pracovním listu 17 – ZN.: DOHODA MOŽNÁ** žáci mohou vybrat návrh, který se jim nejvíc líbí, je nejtípnější, by vedl asi ke sporu apod. Rovněž si mohou vybrat situaci a její dohodu k dramatizaci.

Doporučení/pozor:

Žáci se při diskuzích mohou dostat k otázce, jak často, s kým a v jaké věci jít do kompromisu. Je potřeba si uvědomit a s dětmi probrat, že je na nás, jak se v dané situaci rozhodneme, připomeneme 11. asertivní právo spolu s ostatními a že je podstatné, abychom z dané situace vycházeli bez nepřímých pocitů, ne se skalpem v ruce nebo naopak bez něj.

Poznámky:

Hedvábí a meč

CÍL:

Cílem je, aby si žáci procvičili a osvojili dvě dovednosti – umět požádat o laskavost a sdělit/přijmout stížnost, tak aby se při tom necítili nepříjemně, nezpůsobili konflikt a uměli přijmout závěr situace.

POMŮCKY:

Pracovní list 18 – NA LAMPÁRNĚ, lístečky se jmény všech žáků

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná, je třeba si připravit asi 10- až 15minutovou pracovní činnost žáků, během které se budou moci vzájemně požádat o laskavost, např. úklid třídy, umytí lavic, skládání nějakých materiálů atd.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu lekce si žáci odpoví na otázku, zda je pro ně těžké požádat o laskavost. Většina odpoví, že to pro ně není problém, takže je nechte vyzkoušet tuto dovednost. Každý žák si **vylosuje lísteček** se jménem spolužáka a během následující činnosti skupiny jej může požádat o laskavost. Zda oslovení žáci vyhoví nebo ne, nechte na nich, rozeberte to pak v reflexi.

Hodnotová reflexe:

- *Otázka znovu – je pro tebe těžké požádat o laskavost?*
- *S jakými pocity přistupuješ k člověku, když jej o něco žádáš?*
- *S jakými pocity od něj odcházíš, když ti vyhoví a když ne?*
- *Vyhovíš žádosti o laskavost ty sám/sama?*
- *Co když tě žádá člověk, který tě před nedávnem odmítl?*

2. Návěst ve třídě

Pracujte s učebnicí a vysvětlete si se žáky **po-věry o požádání o laskavost** (škrtnuto) a postup, jak **požádat o laskavost**. Znovu nechte žáky zkusit žádost předvést, využijte kladné i záporné odpovědi (žádost o půjčení sešitu na dopsání; o půjčení mobilu na zavolání; o půjčení bundy při špatném počasí; o půjčení peněz; o pomoc při zpracování úkolu; o do-učení; o odnesení věcí atd.)

V další části podle učebnice seznámte žáky se vhodnými kroky při podávání a přijímání stížnosti a nechte žáky **vypracovat pracovní list 18 – NA LAMPÁRNĚ**. Pověďte si o potřebných náležitostech k podání i přijetí stížnosti (viz tabulka). Můžete ji žákům dát k dispozici jako **pomůcku**.

Podle následujícího návodu, jak sepsat stížnost, vytvořte dopis společně se žáky na tabuli a postupně jim objasňujte jednotlivé kroky, aby pak následně mohli správně zpracovat pracovní list. Můžete průběžně nebo souhrnně na závěr aplikovat tento postup také na ústní stížnost.

Náhled pracovního listu

Lekce
18

„NA LAMPÁRNĚ“

Už se vám někdy stalo, že vám někdo řekl, že stěžovat si můžete na nádraží na lampárnu? Aby stížnost, se kterou chceme uspět, nebyla takto předem odsouzena, měla by mít potřebné náležitosti.

Vše dvojicích vytvořte písemnou stížnost na pozdní a nevalitní dodávku pracovního sešitu, objednaného v internetovém knihkupectví, text doplňte podle vlastní úvahy.

Knihkupectví _____
Zásilkové oddělení
Slunečná 658
985 21 Pohodovice

V _____ dne _____

Stížnost na _____

Protože pracovní sešit přišel se zpožděním a je navíc nekvalitně natištěn (strany 5 a 6 jsou neúplné), posílám vám jej zpět a ...

S pozdravem, _____

Etická výchova Metodika pro 8. ročník ZŠ Téma 3: Asertivita

Představte si, že žáci vedlejší třídy si přijdou stěžovat, že jim někdo polil dvě aktovky v první lavici u okna. Sedněte si do kruhu, doprostřed dejte prázdnou židli. Nyní se pokuste přijmout a řešit vznesenou stížnost za imaginární spolužáky na prostřední židli, ke kterým stížnost míří. Kdo má odvahu, může si na židli sednout.

Dobrovolníci si naopak mohou zahrát stěžovatele.

PODÁNÍ STÍŽNOSTI – DOPIS**Oslovení** – klasické formální oslovení typu:

Vážený pane, Vážená paní.

Proč píšete (1. odst.) – nepište, kdo jste, ale sdělte, proč stížnost píšete.

Píši vám stížnost ohledně (např. dovolené organizované vaší cestovní kanceláří) Byl jsem nespokojen s (např. několika věcmi)

Na co si stěžujete (2. odst.) – zcela jasně popište předmět vaší stížnosti, jasně oddělte jednotlivé body vaší stížnosti a vhodně je propojte s detaily.**Zaprvé:** (např.: Slíbili jste, že budeme bydlet v centru letoviska, ale ve skutečnosti byl náš hotel v okrajové čtvrti města.)**Zadruhé:** (např.: Bylo mi u vás rovněž řečeno, že z pokoje bude výhled na řeku, ale bylo vidět pouze hotelové parkoviště.)**Zatřetí:** (např.: Musel jsem si také zvlášť připlácet za večeři, přestože jste uváděli, že večeře jsou v ceně pobytu.)**Začtvrté:** (Např.: Také střední návštěva botanické zahrady byla z neznámého důvodu nahrazena návštěvou muzikálu, který jsem již dříve viděl.)**Co požadujete (3. odst.)** – shrňte své požadavky, velmi krátce vyjádřete své pocity.

Např.: Na svou dovolenou jsem se velmi těšil, ale jejím průběhem a nastalými problémy byla úplně bezcennou. Na základě výše uvedených skutečností považuji za seriózní řešení navrácení poloviny zaplacené částky jako kompenzaci mého zklamání.

Dejte najevo, že čekáte odpověď – pokud v reakci na svou stížnost očekáváte písemnou odpověď, sdělte to příjemci v samostatném jednovětném odstavci. Napište adresu pod své jméno.

Např.: Těším se na vaši brzkou odpověď. Děkuji za brzké vyrozumění, jak bylo s mým podnětem naloženo.

Závěrečný pozdrav a podpis (adresa) – před podpisem použijte jeden ze standardních závěrečných pozdravů.

S pozdravem

Pokud cokoliv požadujete a chcete mít do budoucna důkaz, že jste to požadovali, je vhodné vaši stížnost buďto zaslat doporučeně, anebo ji zanést osobně a na její kopii požadovat podpis, případně i razítko, potvrzující její převzetí.

Náhled učebnice

Etická výchova Metodika pro 8. ročník ZŠ Téma 3: Asertivita (aneb poznání - projevení - prosazení)

Lekce 18 Hedvábí a meč

„Laskavost nespočívá v tom, že levou rukou poskytujeme malíčkosti, když v pravé, že největší věci dáváme tak, jako by byly malíčkostí.“
Walter Benjamin

HEDVÁBNÉ RADY k umění požádat druhé o laskavost:

- prosát se postupy jemnými jako hedvábi
- nečekej, až ti přetloupnou pláň z očí
- intonaci zvol odpovídající prosbě, ne rozkazu či vyčítce
- vyhovi-li ti, poděkuj a projev radost
- nevynovi-li ti, ber to sportovně a měj radost ze sebe, že jsi to zkusil
- s odmítnutím počkej předem, nebuď uražený, naštváný, zklamaný, nechytěj pomstu
- své přání řekni jasně a srozumitelně
- netvař se ponížene, jinak se ve tvém projevu projeví úzkost, nejistota
- očekávej splnění

SPRÁVNÉ ZBRANĚ A VODNÉ TECHNIKY při podání a přijetí stížnosti:

- stížnost je písemná, ústní vyjádření nespokojenosti, výhrad, nesouhlasu
- obsah stížnosti je vždy věcný, jasný a přehledný
- věcné argumenty na podporu svého rozhodnutí jsou uspořádány přehledně, např. očíslovány
- v závěru je vysloveno očekávání zjevné nápravy
- neptá se neověřené informace, vyhrůžky
- vyjadřování pouze slušné

PODÁNÍ STÍŽNOSTI – DOPIS

Oslovení
Samotná stížnost (2-3 odstavce; proč přišel, na co si stěžuješ, co požaduješ)
Očekávání odpovědi (samostatný odstavec)
Závěrečný pozdrav a podpis

PŘIJETÍ STÍŽNOSTI – JEDNÁNÍ

Vezmi na vědomí hněv druhého.
Užij existenci problému.
Projev zájem – empatie.

„Ochladi situaci“ – projev účast, najdi klidnější místo.
Zjist fakta – otevřené otázky.
Udělej, co je třeba, informuj příslušné osoby.

AKTIVITA NA ZÁVĚR:

Tvoje kamarádka hraje na kytaru. Přítel sobotu se bude konat koncert, na kterém bude dvakrát vystupovat. Ty dostaneš pozvánku a slibíš, že na koncert přijdeš. Ve stejný den ale hraje tvůj mladší bráška důležitý zápas v basketbalu a byl by moc rád, kdybys ho přišla na zápas podpořit. Když půjdeš na zápas, nestihněš koncert. Právě o tom mluvíš s kamarádkou, která ti říká: „To jsem nevěděla, že je pro tebe důležitější bráška než nejlepší kamarádka. To si teda přišel rozmyslet, jestli tě někdo pozve.“

- Co by se v ukázkě muselo změnit, aby nešlo o manipulaci?
- Vymenujte alespoň tři emoce, které ve vás manipulace vyvolá.
- Co byste poradili člověku, který mluví s někým, kdo právě použil manipulativní komunikaci? Navrhněte alespoň dvě doporučení.

O laskavost žádáme jasně a srozumitelně, očekáváme splnění a nevyčítáme nespokojenosti. Stížnost předneseme stručně, výstižně a slušně, přijmeme ji empaticky.

PŘIJETÍ STÍŽNOSTI – JEDNÁNÍ**vezměte na vědomí hněv druhého** – nebagatelizujte problém a hněv druhého, představte si, jak byste chtěli, aby stejnou věc řešil někdo s vámi**uznejte existenci problému** – co není problém pro vás, může být pro jiného**projevte zájem** – vyslechněte a naslouchejte, pokuste se vcítit do situace druhého**ochladte situaci** – stěžovatele zklidněte nabídnutím jiného prostoru, projevením účasti**zjistěte fakta** – pomocí otevřených otázek se pokuste dovědět více o problému**udělejte, co je třeba** – pokud můžete stížnost řešit sami, udělejte to, pokud ne, informujte a předejte příslušné osobě

Pro oboustrannou spokojenost je třeba na sobě neustále pracovat, zamýšlet se nad svým jednáním a napravovat komunikační chyby.

Lekce
18**Hodnotová reflexe:**

- Podařilo se ti během úvodní činnosti vylosovaného/nou spolužáka/čku o něco požádat?
- Měl/a jsi pocit, že se od tebe předpokládá vyhovění žádosti o laskavost?
- Kdy by si člověk měl stěžovat? A jakým způsobem?
- Podařilo se ti vznést stížnost a uspět?
- Který krok z návodu na přijetí stížnosti používáš a který ti dělá problém?

3. Transfer do života

Žáci dostanou za úkol sledovat v médiích, jakým způsobem se lidé chovají a jednají, mají-li k něčemu či někomu výhrady, jsou-li nespokojeni nebo s něčím/někým nesouhlasí a chtějí si stěžovat. Svoje poznatky si poznamenají s možným ohodnocením a rozбором v další hodině.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

O laskavost žádáme jasně a srozumitelně, očekáváme splnění a nevyčítáme nesplnění. Stížnost předneseme stručně, výstižně a slušně, přijmeme ji empaticky.

Varianty:

Aktivitu na závěr můžete použít na shrnutí kapitoly, ve kterém zopakujete jak učivo této kapitoly, tak i předcházející.

Doporučení/pozor:

Návod na sepsání stížnosti je dobré dát žákům k dispozici, aby měli vzor a malou nápovědu. Totéž platí o instrukcích k přijetí stížnosti, aby dramatizace nesklouzla k hádce nebo trumfování.

Na co se mohou žáci ptát:

Walter Bendix Schönflies Benjamin (1892–1940) – byl německý židovský literární kritik, filozof a překladatel.

Lampárna byla speciální místnost pro petrolejové lampy různých velikostí a různého účelu. Většina sloužila k osvětlení prostor nádraží, ale například mechanická návěstidla v noci osvětlovaly rovněž petrolejky.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Poradenská služba pozpátku – využijte téma pracovního listu 16 – PORADENSKÁ SLUŽBA a nechte žáky, aby si připravili rozhovor s manipulací a asertivní reakcí, ostatní hádají, o které právo jde.

Delší: Hrajeme si na manipulátory – opět využijte pracovní list 17 – JÁ, MANIPULÁTOR a nastiňte žákům problémovou situaci mezi manipulátorem a manipulovaným, ve které postupně mají reagovat jako diktátor, chudáček...

SEXUÁLNÍ ZDRAVÍ (ANEK KDYŽ SE OZVE PŘÍRODA):

Dospívání je pro člověka mimořádnou životní kapitolou a má dnes daleko větší společenský význam než v minulosti. V nových sociálních a kulturních podmínkách se dospívající výrazně změnil. Začíná hledat vlastní identitu, a coby poutník na cestě k dospělosti vstupuje na neznámé území.

Sebehodnocení, první láska, citové a vztahové konflikty – dítě vyžívá v osobnost v plném slova smyslu.

A dospívající mají zvládnout nejen nápor emocí a přebytek tělesné energie, ale zcela nově se před nimi otevírá nová neprobádaná oblast – sexualita, proto potřebují dostatek jasných a seriózních informací.

Vstoupit do jednoho z nejsložitějších období života je nevyhnutelné, složité a náročné, a přece každý člověk musí tímto obdobím projít. Je dobré vnést více světla do otázek lásky a sexuality, aby si každý mohl postupně volit svou osobní cestu v této oblasti.

Někteří mají sklon natolik přeceňovat sílu lásky, že nutně musí zažít zklamání. Jiní se naopak uchylují k cynismu a berou lásku jako nezávaznou hříčku a zábavu.

My se pokusíme nahlédnout na tuto problematiku tak, aby nebylo porušeno určité její kouzlo a tajemství.

Doteky lásky

CÍL:

Cílem je, aby žáci přijali a vnímali období zamilovanosti a následně lásku jako důležitý a podstatný faktor ovlivňující nejen citovou složku jejich života, ale celkově i ty ostatní – duchovní, fyzickou, sociální, duševní, a aby ztratili ostych sami před sebou, před ostatními i před možností o lásce mluvit.

POMŮCKY:

Pracovní list 19 – Co lásku...?, CD přehrávač nebo PC, nahrávka skladby „Vyznání“ na CD nebo na YouTube, papíry A4
(<http://www.youtube.com/watch?feature=fvwp&NR=1&v=veAc-EZEmMU>)

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Úprava třídy na skupinovou práci.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Posadte žáky do kruhu, ztište je a nechte je vyslechnout píseň Vyznání. Pro lepší vnímání jim můžete rozdat text písně a poslechnout si skladbu ještě jednou.

Vyznání – text

Znám tě pouze krátce, možná to byl sen
měsíc jasně svítil, byl to zvláštní den
vítr mírně foukal, cítila jsi chlad – já jsem –
poprvé tě objal, chvíli jsem tě hrál.

Rtům svým stále dáváš zámek nebo mříž
všechny plody lásky klidně zahodíš
trápím se a nevím, co si myslet mám – náhle
marně tady stojím, tebe přemlouvám.

Ty jsi má láska, ty jsi můj sen
tebe chci líbat snad celý den
ty jsi má touha, tebe chci mít
nocí se loudat, životem jít.

Tvým vlasům teď zpívá vítr píseň svou
podávám ti růži rosou zkrápěnou
povídáš, tak sundej zámek, těžkou mříž – prosím –
jen mě dlouze líbej, právě ty to smíš.

Ty jsi má láska, ty jsi můj sen, (...)

Hodnotová reflexe:

- Proč lidé v období zamilovanosti rádi poslouchají hudbu, písně o lásce a vztazích?
- Která je tvoje oblíbená píseň s tématem láska, zamilovanost?
- Která část písně tě oslovuje, líbí se ti?
- Jaké pocity v tobě vyvolává tato a jí podobné písně?
- Čím je důležité pro člověka (zamilované lidi) období zamilovanosti?
- Jak ovlivní zamilovanost a láska chování lidí?

Náhled pracovního listu

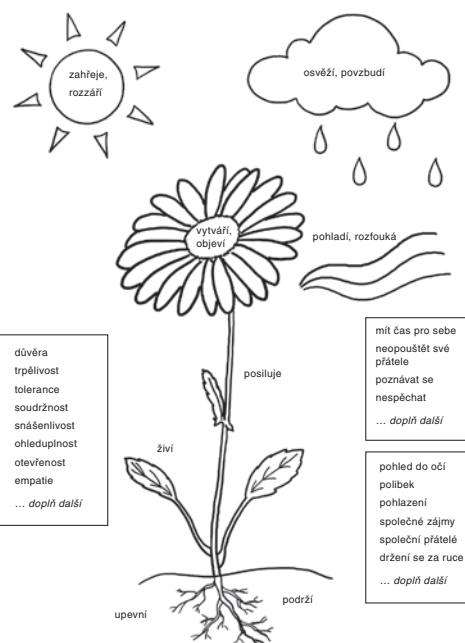
Lekce
19

CO LÁSKU...?

Láska nás provází životem v různých podobách, směřuje k různým objektům, objevuje se v různých situacích.

Do otázky CO LÁSKU...? doplň pojmy z obrázků a odpověď zapiš vlastními slovy, nebo se inspiř v návodních rámečcích (vepisuj do paprsků, kapek, okvětí, listů atd.).

2. Nácvik ve třídě

Na začátku práce přečtete se žáky báseň Naše ruce a pak „rozhýbejte myšlenky“ pomocí brainstormingu při dokončování vět se slovem LÁSKA.

Nyní rozdejte žákům papíry A4, na tabuli napište otázky a nechte žáky zaznamenat své poznámky – písemně nebo kresbou. Upozorněte je, že papír nebudou vystavovat, pouze z něj mohou sdělit jimi vybrané informace.

1. Jaké znáš **podoby (druhy) lásky**? (láska mateřská, láska synovská, láska k rodné zemi, k domovu, ke zvířatům, k práci, láska dětská, sourozenecká, partnerská, manželská, milenecká, láska k přírodě, láska k sobě samému, opičí láska, láska k penězům, oboustranná i neopětovaná...)
2. Jaké znáš **symboly lásky**? (srdce, Amor, rudá barva, hrdličky...)
3. Které znáš **svátky lásky**? (Valentýn, 1. máj, Den matek, Vánoce...)
4. Která/é osoba/y se ti vybaví, když přemýšlíš o těchto otázkách?

V kruhu si sdělte možné odpovědi na otázky 1–3, na otázku 4 mohou odpovědět jen dobrovolníci.

Nechte rozdělit žáky do skupin, nejlépe do čtveřic (dobrovolných). Další práci uveďte otázkami, na které žáci nemusí hned odpovídat:

Tyto otázky napište žákům na tabuli, aby se k nim mohli vyjádřit.

Jak poznáme, že nás má někdo rád? Když se potkají dva lidé, jak poznají, že jsou si milí? Jak si to mohou projevit? Je rozdíl v projevu ženy k muži a projevu muže k ženě? Jak se projevují zamilovaní? Kdo si myslí, že dovede rychle poznat, že ho má někdo rád? Kdo už se v tom někdy zmýlil?

Sdělte jim, že se ve skupinách budeme zabývat **signály sympatií a lásky**. Žáci si povídají, jakými projevy vyjadřují lidé náklonnost a kdy byli svědky určitých projevů sympatie, lásky. Také si povídají o tom, jak se mohou přesvědčit, že sami tyto projevy pochopili správně a zda se někdy ve svých předpokladech zmýlili. Mluvcí skupiny přednese stručné shrnutí, může odpovědět na předcházející otázky (ostatní ze skupiny jej mohou doplnit). Na závěr se věnujte otázce: **CO JE TO TEDY LÁSKA?** (Viz učebnice.) Formou společných odpovědí dokončete větu:

Láska je...

Láska je, když...

Láska je jako...

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 4: Sexuální zdraví (aneb když se ozve příroda)

Lekce
19

Doteky lásky

„Láska je záznak, který se může udát kdykoliv.“

Friedrich Dürrenmatt

Naše ruce

Co asi tvoje ruka šeptá mojí?
Ten nádherný pocit, až dech se tají...
Někde teplo u srdce, když ruce se spojí...
Prsty navzájem si spolu trají.
Co asi jedna ruka druhé šeptá?
Srdce ví – na nic se neptá.

(zdroj: <http://lucisb.txt.cz/clanky/99476/laska/> - upraveno)

Po lásce se touží ...

... nelze bez ní plnohodnotně žít.

Láska se hledá ...

... v každém věku.

Láska slibuje ...

... modré z nebe.

Na lásku se čeká ...

... mnohdy kus života.

O lásce se mluví, píše ...

... mnoho krásných slov.

CO JE TO LÁSKA? LÁSKA JE ...

Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá.
Láska nejedná nečestně, nehledí svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy.
Ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá. Láska nikdy nezanikne.

(Bible, 1. Korintským 13:4,5,7,8 <http://www.bible.net.cz/appli/Cor1/chapter/13#v4>)

Zamysli se nad dokončením věty CO LÁSKU...? podle pracovního listu, zeptej se na názory několika lidí ve svém okolí a vypracuj úkol plněs do příští hodiny.

- Co sis uvědomil/a při dokončování vět?
- Které z doplnění od jiného člověka tě překvapilo, líbilo se ti?
- Je podle tebe správné a vhodné mluvit otevřeně o otázkách lásky a sexu?

Jako motivaci můžete použít obrázky v učebnici – Láska je povznášející, nasazuje různé brýle, je jako kopretina rozhodující má mě rád/a – nemá mě rád/a, je někdy i zlomené srdce, přináší slzy, je dotek.

Jestli ve třídě nenastane atmosféra příznivá pro kreativní doplňování vět, mohou žáci využít v učebnici stránku na konci tématu Co je to láska (inspirace pro vás) a pouze si vybrat věty, které je osloví, popř. se k nim vyjádřit.

Hodnotová reflexe:

Zamyslete se s žáky nad tím, jak vnímáme, přijímáme a zároveň prezentujeme projevy sympatií a náklonnosti.

- Jak se vám cvičení líbilo?
- Co lidi vede k hledání lásky, k hledání náklonnosti u druhých?
- Jakými projevy naznačují druhým, že jsou mi sympatičtí?
- Jsou lidé, kteří nepotřebují přátelství a lásku?
- Co pro vás bylo nové a v čem se chcete zdokonalit?
- Co nového, zajímavého nebo překvapivého jste se dozvěděli?

Myšlenkové dokončení **na závěr** provedeme přečtením krátkého **textu z Bible** – viz učebnice.

3. Transfer do života

Pro žáky bude jistě přínosem, když poznají názory na toto téma a postoje k němu i od svého okolí. Mohou využít **pracovní list 19 – Co lásku...?** tak, že ho vyplní nejen oni sami, ale požádají rovněž někoho ze svého okolí – rodiče, jiného příbuzného, kamaráda – o vyjádření. Mohou si tak rozšířit povědomí o názorech svého okolí a porovnat svá stanoviska se stanovisky ostatních.

Pokud je ve třídě přijatelná situace, můžete zadat také tvorbu vlastní básně, úvahy o lásce nebo vymyšlení vlastního citátu.

Hodnotová reflexe:

- *Získal/a jsi vyjádření lidí z různých generací, např. osob v důchodovém věku, v předškolním věku, ve věku tvých rodičů?*
- *Co ses od nich dozvěděl/a nového, jiného a v čem je tvoje vyjádření stejné s ostatními?*
- *Které části pracovního listu tě zaujaly a které zaujaly tebou oslovené lidi?*
- *Myslíš si, že je třeba přemýšlet o tom, co lásku...?*
- *Co bychom si při tom mohli uvědomit, připustit (navést žáky na to, že neopatrným chováním můžeme lásku zničit a naopak vhodným posílit)?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce:

Myšlenkové dokončení na závěr provedeme přečtením krátkého textu z Bible:

Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá.
Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy.
Ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá. Láska nikdy nezanikne.

Varianty:

Pokud výše uvedená skladba nebude vyhovovat, vyberte podle charakteru třídy jinou vhodnou píseň. Následuje nabídka možných variant.

Palo Habera – Love song

<http://www.youtube.com/watch?v=omXkzPbzudY&feature=related>

Lucie Vondráčková – Láska na sto let, Ten, kdo má tě rád

http://www.youtube.com/watch?v=Qk_4zvy

AB8c&feature=fvwrel

<http://www.youtube.com/watch?v=fLrXLYhZMU&feature=related>

Monika a Ben – Chci

<http://www.karaokektexty.cz/texty-pisni/bagarova-monika/monika-a-ben-chci-288119>

Dejte žákům prostor, aby mohli uvést příklady písní s texty o lásce a zamilovanosti, které poslouchají a líbí se jim.

Žáci mohou sami vyhledat na internetu reakce jiných lidí, např. na jejich oblíbenou píseň.

Pro kratší variantu můžete na otázky 1–4 (podoby, symboly, svátky lásky) odpovídat v kruhu ústně.

Doporučení/pozor:

V celé kapitole platí důležité pravidlo – každý má právo vzdát se odpovědi, vyjádření či účasti na aktivitě. Vhodné je nabídnout soukromý rozhovor žákům, kteří projeví zájem, pokud je tíží nějaký problém, o němž si chtějí popovídat.

Na co se mohou žáci ptát:

Friedrich Dürrenmatt (1921–1990) – švýcarský dramatik, vystudoval teologii, filozofii a literaturu. Pracoval jako kreslič a grafik, brzy se však stal literárním kritikem.

Poznámky:

Třináctá komnata

CÍL:

Cílem je, aby žáci pochopili, že je důležité utvářet si k sexualitě zodpovědný vztah již od mládí a aby si uvědomili dopady nevhodně zahájeného sexuálního života.

POMŮCKY:

Pracovní list 20 – Bingo, psací potřeby, papíry větší velikosti (A3, A2).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K navození tématu použijte úvodní citát z učebnice a můžete přidat i následující:

„Znej míru v lásce, ať je stálá, zmešká, kdo otálí, i ten, kdo příliš cválá.“ William Shakespeare

Hodnotová reflexe:

- Jak rozumíš tomuto sdělení?

Při povídání můžete navázat na to, co vyplynulo z hodnotové reflexe u pracovního listu Co lásku... v minulé hodině.

2. Nácvik ve třídě

Přečtěte příběh:

Když Eva přišla ráno do školy, hořela nedočkavostí svěřit se hned se vším svým dvěma nejlepšími kamarádkám.

„Včera jsem to udělala...“ vyhrkla ze sebe. Víc říkat nemusela – její potutelný úsměv byl dost výmluvný. Děvčata rázem pochopila, že jde o sex. Eva pak docela rozpustile, ale i s trochu tajemným výrazem vyprávěla, co prožila. Bylo to i se spoustou podrobností a obě kamarádky se pak ještě dlouze na různé věci vyptávaly. Zdálo se, že Eva tak ve svých šestnácti udělala další významný krok k dospělosti. Večer si ale do deníku napsala:

„Už se to nedalo vydržet. Asi chci být stejná jako ostatní... Tak jsme se s Adamem milovali. Ale kde nic, tu nic. Prázdná. Zklamalo mě to – žádný skvělý pocit. Cítím v sobě vzdor proti tomu všemu. Ale v partě bych byla odepřaná, neodpustili by mi tu odlišnost. Dělá to přece každý...“

(Převyprávěno podle knihy Juliána Melgosa: Žít naplno)

Posaďte se do kruhu, doprostřed umístěte jednu židli pro „imaginární postavu“ – Evu – a představte si, co byste jí řekli, kdyby na ní skutečně seděla.

Začněte kolo vyjádření: **ŘEKL/A BYCH JÍ...**

Reflexe:

- Měla Eva jinou možnost, jak přistupovat k takové situaci?
- Jak se mohla Eva zachovat?
- Co mohla říct partě?
- Jaký je tvůj názor na důvody zahájení sexuálního života?

Náhled pracovního listu

Lekce
20

BINGO

Dospívání je obdobím plným problémů, otázek a nových situací. Základem pro zvládnutí těchto situací je dostatek správných informací o lidské sexualitě, odpovědný přístup k partnerskému životu a sexuálnímu chování.

Oslov své spolužáky a najdi mezi nimi někoho, kdo:

(do volného pruhu запиš jméno a k otázce odpověď dotazovaného)

1. zná různé způsoby účinné regulace početi;	2. si myslí, že interrupce není vhodné řešení ukončení těhotenství;	3. ví, na koho se zaměřuje člověk s pedofilní sexuální orientací;
Který?	Proč?	Na koho?
4. zná způsoby přenosu viru HIV;	5. si myslí, že dívka může při prvním pohlavním styku otěhotnět;	6. si myslí, že sexuální přenosné choroby se dají léčit;
Který?	Proč?	Jak?
7. ví, který den cyklu dochází k ovulaci;	8. ví, jak manželé, kteří nemohou mít děti, mohou řešit tuto situaci;	9. si myslí, že by bylo vhodné zvýšit věkovou hranici legálnosti pohlavního styku.
Který?	Jak? Kam se obrátit?	Proč?

Pozn.: Hledej tak, abys u každé otázky měl/a jméno a odpověď někoho jiného.

Souhlasíš se všemi zjištěnými názory? Pokud ne, napiš svoje vlastní:

.....

.....

.....

.....

.....

Práci s tabulkou **Sexualita a dospívání** v učebnici můžete začít dotazem:

- Proč se v současné době začátek pohlavního života neustále posouvá do nižších věkových skupin?

Se žáky rozeberte a prodiskutujte informace předložené v tabulce, nechte žáky doplnit případné další možnosti. Věnujte se **faktorům brzdícím a povzbuzujícím**. Žáci se rozdělí do 4–5 skupin a každá skupina si na velký papír poznačí faktory jednotlivých oblastí (rodina, církev, kultura společnosti, sdělovací prostředky) a zapisuje nebo symbolicky zakreslí jejich působení na dospívající a ovlivnění sexuální aktivity mládeže. Ze zapsaných informací pak vyberou ty, o kterých si myslí, že jsou nejvýznamnější. Po dokončení mluvčí každé skupiny přednese, co si skupina poznačila a vybrala.

V závěrečném shrnutí použijte úvodní příběh a aplikujte na něj ILUZE MLADÝCH – viz učebnice.

Než rozdáte žákům **pracovní list Bingo**, připravte si na druhou stranu pracovního listu označení ke hře NÁKAZA podle dalšího návodu:

Hra **NÁKAZA**: Na zadní stranu pracovního listu každého dítěte napište jedno z písmen: N, B, K, V, A (N = nakažený, B = bez použití kondomu, K = použití kondomu, V = vadný kondom, A = abstinence). Nakažený je vždy jeden, většina třídy abstínuje, pár jedinců použije kondom, jeden až dva ze žáků použije vadný kondom, jeden až dva žáci jsou bez použití kondomu. Děti se pohybují po třídě a spolupracují při vyplňování první strany pracovního listu Bingo. Po ukončení práce mají za úkol otočit pracovní list a zjistit svoje písmeno. Role učitele: Musím vám sdělit, že se mezi vámi ocitl jeden nakažený pohlavně přenosnou chorobou. Postaví se ten, který má na zadní straně pracovního listu písmeno N (nakažený). Následně se postaví všichni, kteří s nakaženým přišli během úkolu do kontaktu (tedy celá třída). Ti, kteří mají na zadní straně písmeno A, jsou v bezpečí – abstinovali a mohou si sednout. Ti, kteří mají písmeno K, jsou také v bezpečí a mohou si sednout – použili totiž kondom. Ti, kteří mají písmeno V, jsou možná nakažení – použili sice kondom, ale ten byl vadný, a proto zůstanou stát. Ti, kteří mají písmeno B, jsou ve velkém nebezpečí, stýkali se s nakaženým bez kondomu a zůstávají stát. Následuje diskuze nad tím, jak snadno se pohlavní choroby šíří a jak je nebezpečné mít nechráněný pohlavní styk. Žáci, kteří byli v roli nakažených, sdělují své pocity z role, kterou na okamžik hráli... Jak jim bylo, když ostatní si mohli sednout a oni ne...

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 4: Sexuální zdraví (aneb když se ozve příroda)

Lekce 20

Třináctá komnata

„Láska je jako sklo. Rozbije se, když je někdo uchopí příliš nejistě, nebo příliš prudce.“
Lucas Durtain

SEXUALITA A DOSPÍVÁNÍ

Tělesné změny
Touha po lásce
Zvědavost
Projev dospělosti
Snaha vyrovnat se (v páře)

Společensko-kulturní kontext
Rodina
SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY
Církev

DOSPÍVÁJÍCÍ

SEXUÁLNÍ AKTIVITA

Vliv sexuality na dospívající je velice silný a mnohdy i složitý. Zatímco řada faktorů (levá část grafu) vede adolescenty k uspokojování jejich sexuální touhy, je pro ně lákavá a vzrušující, jiné faktory (práva oblast tabulek) nepůsobí tak jednoznačně a přímo – některé brzdí (rodina, církev), jiné povzbuzují (sdělovací prostředky, společensko-kulturní kontext).

(upraveno podle knihy Juliana Melgosa: Žít naplno)

ILUZE MLADÝCH

➤ Vstup do sexuálního života berou jako důkaz, že jsou někým milováni, ceněni
=> **zvýšení sebevědomí, ALE**

➤ bez zodpovědného přístupu a osobní připravenosti toto počínání může způsobit zmatenost, příloži, ublížení
=> **snížení sebevědomí.**

Vyber si z Binga na pracovním listu tři otázky a získáš odpovědi od dospělých ze svého okolí. Odpovědi si zaznamenej a připrav do příští hodiny.

- Jak se ti mluvílo s dospělými i kamarády o daných otázkách?
- Líš se v něčem jejich odpovědi?
- Co ses dověděl/a nového, co sis uvědomil/a při získávání odpovědí?

Lásce se musí učit každý z nás, láska není chvilkové pobouzení, pohlavní vzrušení, hormonální funkce nebo biologický pud. Teprve až mladí lidé dospějí k tomu, že láska je vědomé rozhodnutí sdílet se vzájemně a dlouhodobě, mohou uvažovat o odpovědném sexuálním vztahu.

Hodnotová reflexe:

- Za jakých okolností a v jakých věcech vzniká nátlak okolí (skupiny, rodiny atd.) na jednotlivce?
- Jaké nátlakové prostředky používá skupina? Jaké jednotlivce?
- Jaké důvody můžeme uvést, jestliže chceme trvat na názoru nebo rozhodnutí, které považujeme za správné? (Např. zůstat sám sebou, být věrný svému přesvědčení, stát za svou pravdou.)
- Jak se může jednat bránit?

3. Transfer do života

Zadejte žákům tři otázky:

- Jaká jsou rizika těhotenství u mladistvých dívek, popř. otcovství u chlapců?
- Jaké jsou nežádoucí účinky předčasného sexuálního života mladistvých?
- Co by měl člověk u sebe posilovat, aby se „ubránil sexuálnímu naléhání“ jak druhé osoby, tak i vlastních myšlenek?

Odpovědi by žáci měli doma probrat s některým z rodičů nebo s jiným jim vyhovujícím dospělým a společně možné odpovědi napsat. Žáci by si měli označit své myšlenky a myšlenky dospělého.

PŘÍKLADY:

Rizika těhotenství u mladistvých dívek, popř. otcovství u chlapců:

- pozastavení sociálního rozvoje matky
- odsunutí či omezení profesionálního života
- odtržení od vrstevníků
- často absence či neodpovědnost otce – mladistvého
- zdravotní problémy mladistvé matky i dítěte (nedonošenost)
- nezralost a psychická i fyzická nepřípravenost na rodičovství
- zvýšení závislosti na rodičích – pomoc při výchově, finanční pomoc
- nepřípravenost na manželský či partnerský život – vyšší rozvodovost, častý rozchod partnerů
- častější socioekonomické problémy – dokončení vzdělání, hledání zaměstnání
- atd.

Nežádoucí důsledky předčasného sexuálního života mladistvých:

- nechtěné těhotenství, popř. umělé přerušování těhotenství
- ohrožení nedozrálého organismu zdravotními problémy ve spojitosti se sexuálním životem
- sklon k promiskuitě, častější střídání partnerů/rek
- ohrožení sexuálně přenosnými chorobami
- absence vzniku kvalitní citové vazby k druhé osobě, problematické navazování vztahů s jinou osobou
- touha po sexu jen jako možnost uspokojení sebe sama
- citové ochladnutí a prázdnota
- strach z prázdnoty, opuštěnosti nebo zklamání vede k povrchním a krátkodobým známostem
- atd.

Co by měl člověk u sebe posilovat, aby se „ubránil sexuálnímu naléhání“ jak druhé osoby, tak i vlastních myšlenek?

- odhad situace, míra vhodnosti jednání sebe sama i druhých
- stanovení mezí svému chování v době dospívání – co si mohu dovolit, jednání vítané, tolerované a nepřipustné
- zdrženlivost a sebeovládání
- odmítání jistých myšlenek, slov a skutků
- vyhýbání se příležitostem, které podněcují a vedou k sexuální aktivitě – sledování filmů, prohlížení časopisů se sexuální tematikou apod.
- vyhýbání se místům, kde může dojít k nabídce sexuálních činností – večerní a noční pohyb venku či v zábavních podnicích bez doprovodu apod.
- přemáhání a ovládnutí pudových impulzů své vlastní přirozenosti
- atd.

Hodnotová reflexe:

- Má přemýšlení o těchto otázkách vliv na tvůj názor na toto téma? Jaký vliv? Proč ne/má?
- Na které věci jsi nepřišel/šla sám/sama?
- Souhlasíš s myšlenkami, které ti doporučil tvůj dospělý člověk?
- Kdo měl více nápadů na odpovědi – ty, nebo tvůj dospělý a proč?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Většina mladých lidí hledá přátelství, lásku a pozornost. Mylně se domnívají, že sexuální souhlas vyvolá intimní přátelství. Měli by si užívat jeden druhého, vzájemného poznávání a sdílení, aniž by museli řešit odpovědnost za důsledky sexuálního života.

Lásce se musí učit každý z nás, láska není chvilkové poblouznění, pohlavní vzrušení, hormonální funkce nebo biologický pud. Teprve až mladí lidé dospějí k tomu, že láska je vědomé rozhodnutí sdílet se vzájemně a dlouhodobě, mohou uvažovat o odpovědném sexuálním vztahu.

Varianty:

Pracovní list můžete využít rovněž k transferu do života – viz učebnice. Samostatná domácí práce s otázkami z Binga pomůže žákům poznat názory druhých a dá jim možnost srovnání názorů a postojů, napomůže k rozvinutí diskuze.

Doporučení/pozor

U aktivity ŘEKL/A BYCH JÍ... dopředu připomeňte, že žáci se nebudou vyjadřovat neslušným, ponižujícím či zesměšňujícím způsobem.

Na další hodinu si připravte větší obrázek znázorňující lidi v určité situaci (pár mladých lidí, zralá dvojice, v kavárně, na procházce, při sportu, při řešení situace atd.), vhodný k popisu děje.

Na co se mohou žáci ptát:

Durtain Lucas (1881 – 1959, skutečné jméno je André Robert Gustave Nepveu) – francouzský básník, prozaik, dramatik a esejista.

Léčba sexuálně přenosných nemocí náleží odborníkům (gynekolog, kožní lékař, venerolog); pacientům jsou podávána antibiotika a pokud je nemoc diagnostikována včas, lze ji vyléčit bez vážnějších následků (kromě AIDS), v opačném případě hrozí rozsáhlé poškození zdraví až smrt.

Přehled některých druhů a metod antikoncepce:

- Metoda plodných a neplodných dnů
- Metoda sexuální abstinence
- Přerušovaný pohlavní styk
- Hormonální antikoncepce
- Nitroděložní tělísko
- Kondom

Ovulace přichází obvykle v polovině menstruačního cyklu (většinou 28denního). Je to proces, během kterého je zralé vajíčko uvolněno a nastává čas pro možné oplodnění vajíčka.

Způsoby přenosu viru HIV jsou známy v současné době pouze tři. K přenosu dochází buď pohlavním stykem bez ochrany, transfuzí nebo sdílením injekčních stříkaček, případně v průběhu těhotenství či porodu (z infikované matky na plod). Virus HIV vůbec není odolný proti běžným vlivům prostředí. Jednak hyne velice rychle po zaschnutí krve nebo sekretů, ve kterých se vyskytuje, ale také jej spolehlivě ničí teploty přesahující 60°C, látky obsažené ve slinách a také obvyčejné dezinfekční prostředky.

Na prahu dospělosti

CÍL:

Cílem je, aby žáci vnímali rozdílnost mezi mužem a ženou v myšlení, chápání, postojích a reakcích, a naučili se ji akceptovat.

POMŮCKY:

Pracovní list 21 – Muži z Marsu, ženy z Venuše, větší obrázky ženy a muže (dívky a chlapce) znázorňující určitou situaci – v kavárně, na procházce, doma, rozzlobené, smutné, veselé apod., aby mohli žáci popsat, co se pravděpodobně na obrázku odehrává (k popisu děje).

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny vymezte ve třídě dvě místa naproti sobě, označená písmeny M (muži) a Ž (ženy) a sdělte žákům téma úvodu – rozhodování, v čem jsou v průměru lepší ženy a v čem muži. Vysvětlíte, že budete pokládat otázky, na které žáci budou odpovídat tak, že zaujmou místo u příslušného písmene, prostor mezi nimi bude určen pro odpověď „muž i žena stejně“. Také sdělte žákům, aby o odpovědi uvažovali skutečně jako o většinové, protože existují samozřejmě výjimky jak u mužů, tak u žen. Pokládejte otázky a počkejte, až žáci zaujmou stanovisko. Průběžně se můžete jednotlivců ptát, proč se postavili na dané místo. Žáci si mohou počítat, kolikrát se svým odhadem trefili.

V čem jsou v průměru lepší ženy a v čem muži?

Kdo má lepší matematické myšlení? M

Kdo je lepší v pravopise? Ž

Kdo má lepší prostorovou orientaci? M

Kdo umí lépe srovnávat detaily? Ž

Kdo je lepší v matematických výpočtech? Ž

Kdo umí přesněji házet na cíl? M

Kdo má lepší odhad vzdálenosti? M

Kdo lépe dokáže vyjádřit svoji představu pomocí slov? Ž

Kdo má lepší vidění periferních oblastí a barevného spektra? Ž

Kdo má tenčí kůži? Ž

Kdo má vyšší práh bolestivosti? M

Kdo se v průměru dožívá vyššího věku? Ž

Kdo má větší mozek? M

Kdo řeší spory více přímo? M

Kdo je soutěživější? M

Kdo má lepší schopnost všimnout si chybějícího předmětu? Ž

Zdroje:

<http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/texty/ruzne/rozdil-mez-muzem-a-zenou-v-mysleni-a-schopnostech-v-cem-je-kdo-lepsi>

<http://www.evalabusova.cz/clanky/rozdily.php>

<http://www.vesmir.cz/clanek/rozdily-mez-muzem-a-zenou>

Hodnotová reflexe:

- Kolik správných odpovědí jsi měl/a ze 16 možných?
- Které odpovědi tě překvapily?
- O kterých jsi nikdy neslyšel/a?
- Jak ovlivní získané informace tvůj náhled na opačné pohlaví?

Náhled pracovního listu

Lekce
21

MUŽI Z MARSU A ŽENY Z VENUŠE

Toto označení mužů a žen má naznačit rozdílnost chápání, vnímání a reagování každého z obou pohlaví.

V prožívání sexu jsou mezi dívkami a chlapci velké rozdíly. Důsledky těchto rozdílů jsou velmi významné. Pokud jsou dospívající s nimi seznámeni, lépe pochopí své **výsadní právo rozhodnout se** k pohlavnímu životu bez pocitu manipulace okolím, **nenechat se přemoci touhami**, protože silná osobnost se dokáže ovládat, a se začátkem sexuální aktivity **vyčkat** do doby citové zralosti a vnitřní stability.

♂ MARTANÉ	♀ VENUŠANKY
Chlapec ve vztahu přemýšlí spíše o tělesném kontaktu než o lásce a citu.	Dívka více touží po lásce a citu než po tělesném uspokojení.
Chlapec si chce vzít dívku, která si zachovala svou cudnost a panenství.	Chlapec, s kterým došlo k důvěrnému sblížení, si dívka přeje mít ráda a touží si ho vzít.
K důvěrné schůzce s dívkou nepotřebuje chlapec ani mnoho času ani speciální místo.	První důvěrný kontakt s chlapcem ovlivní sexuální život dívky na celý život.
Chlapci jsou vášnivější a v intimních projevech postupují rychleji.	Dívky jsou pomalejší, rozvážnější při rozhodování o zahájení sexuálního života.
Chlapci touží prožít s dívkou sexuální uvolnění, přičemž na lásku vůbec nepomyslí.	Dívky touží po něžnosti, citu, velké lásce, a sexualita je jen vyjádřením této lásky.
Chlapci po získání přízné dívky hledají potěšení jinde.	Dívka musí mít v oblasti sexu víc rozumu.
Chlapec je „dobytvař“, musí na dívku naléhat.	Dívka má výsadní právo říct „ne“ na chlapcovu naléhání.
Chlapec nechce dlouho čekat na sex, žádá „důkaz lásky“, nebo volí rozchod.	Dívka, která odmítne sex, získá u chlapce větší respekt.
Chlapec reaguje na zrákavé vjemy a představy – na to, co vidí, co si dokáže představit.	Dívka reaguje na citový vztah a na dotyk – na to, co cítí, jak se k ní chlapec chová.
Chlapci jsou více zaměřeni na sexuální zážitky.	Dívky jsou zaměřeny více na osobnost partnera a vzájemný vztah.

Přečti si texty v obou sloupcích a křížkem si označ ty výroky, se kterými souhlasíš. Doplníš další možnosti rozdílného přístupu k sexu a životu. Pak vytvoř s ostatními 3-4členné oddělené skupinky dívek nebo chlapců a sdělte si uvnitř skupiny vaše výběry a důvody k nim. Následně se spojte do větších skupin, tentokrát smíšených, a porovnejte si, jak dívky a chlapci označovali výroky a u kterých výroků jste se shodli s opačným pohlavím.

Zjistěte, na základě čeho vznikly symboly ♂ ♀ ?

2. Nácvik ve třídě

Přečtete si se žáky texty o představě partnera/ky v učebnici.

Zeptejte se žáků: Jaké rozdíly jsou podle vašeho názoru mezi muži a ženami, chlapci a dívkami – fyziologické, psychologické, kulturní a sociální?

Odpovědi zapisujte (odděleně dívky a chlapci) na tabuli.

Vhodnými otázkami, případně doplněním názorů, se snažte žáky přivést k poznání, že obě pohlaví mají nezastupitelnou úlohu. Například agresivita a tvrdost chlapců je prvním, ještě nezvládnutým projevem energie, pevnosti ve sledování cílů, schopnosti chránit sebe a své drahé. Přecitlivělost dívek je projevem vnímavosti a srdečnosti budoucí matky.

Požádejte žáky, aby si v **pracovním listu 21 – Muži z Marsu a ženy z Venuše** – přečetli oba sloupce (nejprve sloupec náležející k jejich pohlaví a pak druhý) a křížkem označili výroky, se kterými souhlasí. Nechte je doplnit další možnosti rozdílného přístupu k sexu a životu. Pak je nechte vytvořit s ostatními 3- až 4členné oddělené skupinky dívek nebo chlapců a sdílet si uvnitř skupin své výběry a důvod. Následně je spojte do větších skupin, tentokrát smíšených, a nechte je porovnat, jak dívky a chlapci označovali výroky a na kterých se shodli.

Nyní ukažte žákům obrázek. Žáci se pokusí dovypřávit příběh – doplní k situaci, co mohlo předcházet a co by mohlo následovat na základě získaných informací v předcházejících činnostech. Vývoj situace postupně popisují. Např.: naznačení možností z obrázku.

Situace před: pár se pohádal, protože..., nebo chlapec přišel pozdě, nebo dívka se dívá po jiném, nebo oba se dlouho neviděli, protože... atd.

Situace po: dívka přemýšlí o rozchodu a ..., nebo chlapec se omlouvá za ..., nebo oba jsou rádi, že jsou konečně spolu, protože ..., nebo jsou vystrašení, aby je spolu nikdo neviděl, nebo chlapec se snaží dívku uklidnit, konejšit atd.

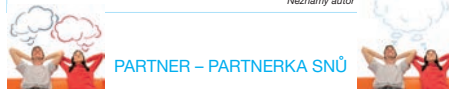
Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 4: Sexuální zdraví (aneb když se ozve příroda)

Lekce
21

Na prahu dospělosti

„Co je to láska? Tmu, kdo ji prožil, to vysvětlovat nemusíte, tomu, kdo ji neprožil, to nevysvětlíte.“
Neznámý autor

Chtěla bych kluka, který na mě bude hlavně co nejvíce hodný, a chci, aby mi byl i věrný. Od kluka očekávám, že si mě bude všimnout a udělá si na mě čas, bude si se mnou chtít povídat a bude to takový rytíř, který mě bude chránit. Chtěla bych, aby si i uměl hrát s dětmi a aby vydělal dost peněz, abychom se neměli špatně. A hlavně - chci, aby mě měl opravdu rád.

Ideální vzhled (nezáleží na něm, ale jde o sen ne :)) zatím přibližně tak vypadají všichni kluci, do kterých jsem se zbláznila. Zelený oči, hnědý vlasy, štíhlý, smysl pro humor, citlivost - ne nějaká ufuukaná panenka, ale kluk co se mi dokáže svěřit, když mu je těžko, bohatství není důležité, snad jen to vnitřní :)... a měl by mít dlabky v očích...

180 cm vysoký, modré oči, dlouhé vlasy, smysl pro humor, inteligentní, pokusitel...no prostě ON

Určitě by mě měl přitahovat, ale nemusí to být jenom vzhledem, ale i chováním, mimikou, nebo chytrostí... ale co je u mě nejdůležitější - nesmí lhat, to nesnáším a pokud bych to zjistila, i kdyby to byl Brad Pitt, tak by letěl :)

Partnerka mých snů? Asi taková, vedle níž bych se cítil neustále šťastný. Šťastný proto, že jsem ji potkal, že mě má stejně, jako já ji, že jsme nalezli pro sebe nepostradatelní. Asi dost ideální představa. Ale na to ses ptal. (26 let)

Hazká, milá, inteligentní, ale ne náleštěná fíflona, se smyslem pro humor, nijak extravagantní, přiměřeně otevřená a ne zas příliš uzavřená, pokud možno vyrostlá z puberty, štíhlá, ale ne vychrtlá, vlastně může být i trochu kulatější, ale s mírou, všeho moc škodí. Nesmí kouřit, rodinný typ, věrná, taky trochu sexy...

Inteligentní: nemusí to být zrovna intelektuálka, jde mi spíš o přirozenou inteligenci. Přiměřeně vzdělaná: ne nějaká chodící encyklopedie, ale měla by vědět, kdo napsal Fausta a kdo to byl J. S. Bach...

Duchovně založená: hluboká povaha, která neklouže jenom po povrchu života; pro mě je to zásadní a rozhodující kritérium.

Introvertní: souvisí s předchozím bodem. Měla by mít vlastní duševní svět, který by mi stálo za to objevovat...

Nenaročná: chápat, co znamená dobrovolná skromnost...

Věrná a milující pravdu: k tomu není co dodat.

Praktičtější v každodenním životě, než jsem já - no, to je skoro každá...

Tolerantní vůči mnoha mým povahovým výstřednostem...

Aspoň trochu hezká: ne že by mi na tom až tak záleželo, ale neměli bychom se vyloučeně fyzicky odpuzovat...

Zdroj: <http://www.poradna-lasky.cz/cs/prubeh/partner-ka-mych-snu> <http://www.zpevecnice.cz/detail.php?statistik=172134>

Ženy a muži jsou rozdílní jako voda a oheň, přesto se po tělesné, duševní i emoční stránce vzájemně doplňují. Osobní nevědomost těchto rozdílů, jejich nerespektování může kvalitu partnerských a manželských vztahů narušit.

Hodnotová reflexe:

V reflexi se žáky se zaměřte na uvědomění si dopadu nesprávného rozhodnutí a na míru tolerance a pochopení opačného pohlaví.

- Které výroky – *marťanské i venušanské* – tě překvapily?
- Nesouhlasíš s některými výroky, nebo naopak najdeš takový výrok, se kterým na-prosto souhlasíš?
- Měli při porovnávání ve společné skupině ostatní jiný výběr, nebo ses s některými shodl/a?
- Myslíš si, že je třeba znát rozdíly v myšlení, chování a jednání mezi muži a ženami? Proč?
- Co může nerespektování těchto rozdílů způsobit ve vztahu?
- Která informace tě natolik oslovila, že si ji budeš pamatovat a snad i uplatňovat v životě?

3. Transfer do života

Zadejte žákům úkol k zamyšlení: JAKÁ/Ý BY MĚL/A BÝT? Pro žáky, kteří by měli problém s představou, využijte reálná vyjádření dívek a chlapců v učebnici a nechte žáky vybrat, s čím souhlasí, a potom doplní své nápady.

- Máš představu, jaké vlastnosti, schopnosti, charakter by měl/a mít tvůj chlapec/tvoje dívka?
- Jaké životní postoje od něj/ní očekáváš?
- Jak moc bude rozhodovat o tvé náklonnosti vzhled?
- Žáci si zapíší doma své představy a dobrovolníci mohou některé části svých záznamů přednést ostatním v další hodině. Zároveň si porovnají své zápisky s učebnicí a s kamarády.

Hodnotová reflexe:

- *Máš podobné vlastnosti či schopnosti, jaké si představuješ u svého protějšku? Nebo je tvoje charakteristika odlišná?*
- *Jaké životní postoje nabízíš ty – co je pro tebe důležité?*

Druhým úkolem je vyhledat na internetu nebo v literatuře, na základě čeho vznikly mužský a ženský symbol pohlaví (viz pracovní list).

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Ženy a muži jsou rozdílní jako voda a oheň, přesto se po tělesné, duševní i emoční stránce vzájemně doplňují. Osobní nevědomost těchto rozdílů, jejich nerespektování může kvalitu partnerských a manželských vztahů narušit.

Varianty:

Vyprávění podle obrázku můžete provést dvěma způsoby: všichni popisují **stejný obrázek** a na závěr vyberou nejoriginálnější, nejvíce empatický... příběh ze všech, nebo do skupin po čtyřech žácích přidělíte **různé obrázky** a po sdělení skupinou necháte ostatní příběh doplnit, obměnit atd.

Doporučení/pozor:

Dávejte pozor, aby vyhledávání rozdílných charakteristik mužského a ženského přístupu k sexualitě nesklouzlo k trumfování.

Na co se mohou žáci ptát:

Označení ženského a mužského pohlaví vychází ze symbolů vesmírných těles – Marsu a Venuše. Odtud pochází i náhled na muže a ženy jako na Marťany a Venušanky, tedy jako na bytosti z jiných planet.

Mars

Venuše

Merkur

Měsíc

Slunce

Země

Pluto

Jupiter

Saturn

Uran

Neptun

Výsadní právo

CÍL:

Cílem je, aby si žáci vstúpili přesvědčení, že odložení sexuální aktivity a samotná příprava na sexuální život poskytuje hodnoty, které tomuto období čekání na lásku dávají jedinečnou plnost a krásu.

POMŮCKY:

Pracovní list 22 – KROK DO SVĚTA LÁSKY Příloha - KROK DO SVĚTA LÁSKY - ŘEŠENÍ.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Zahrajte si hru **Vnitřní hlasy**: hlavní postava má svou roli a zůstane ve „štronzu“; ostatní k ní postupně přistupují a vyslovují myšlenky, pocity, přání. Vyslovenými názory mohou ovlivnit rozhodnutí této postavy a sled dalších událostí.

Role postavy mohou být např.:

- Zamiloval jsem se do dívky, která však o mně nechce ani slyšet.
- Mám chlapce, kterého mám velmi ráda, a on po mně chce sex jako důkaz lásky.
- Dívka mého kamaráda mi projevuje přílišnou náklonnost. Apod.

Na závěr řekne postava v roli, jak by situaci řešila a co by využila ze získaných informací.

Hodnotová reflexe:

- Jak ses cítil/a v roli?
- Byly pro tebe rady, myšlenky a pocity ostatních přínosné?
- Setkal/a ses někdy s člověkem v podobné situaci? Pokud ano, jak ji řešil?

2. Nácvik ve třídě

Seznamte žáky s příběhy mladých lidí v učebnici. Pokud budou chtít vyjádřit nějaké názory či postoje k předloženým situacím, nechte je chvíli diskutovat.

Hodnotová reflexe:

- Jak bys charakterizoval/a dívky a chlapce v příbězích?
- Je možné považovat jejich vztahy za přátelství?
- Jaký vliv mělo jejich chování na jejich vzájemný vztah?
- Jak jejich chování pravděpodobně ovlivní jejich psychiku a další život?

Sedněte si do kruhu a vyzkoušejte se žáky „řetězový dialog“. Nejprve vysvětlete žákům pravidla dialogu a řetězového dialogu:

Řetězový dialog

Děti sedí v kruhu a každý, kdo je na řadě, vyjadřuje svůj názor k názoru vedle sedícího; vstupní názor může učitel koncipovat i kontroverzně (např. „Každý umělý potrat je zločinem na nenarozeném dítěti.“).

Dialog (řecky dialogos, od slovesa dialegomai, rozvažovat, rozmlouvat) je rozhovor dvou nebo více osob, který může vést k nalezení společného stanoviska. Aby rozhovor mohl vést k vytvoření společného výchozího stanoviska, k lepšímu nebo hlubšímu poznání, musí jeho účastníci splňovat jisté podmínky:

Náhled pracovního listu

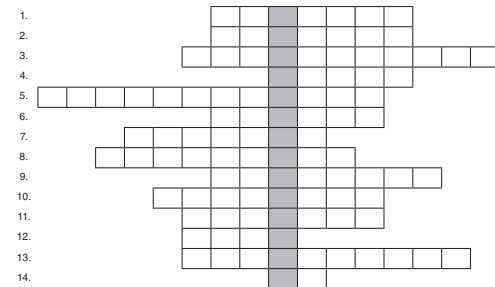
Lekce
22

KROK DO SVĚTA LÁSKY

Zahájení sexuálního života vyžaduje zodpovědnost. Jedno nepromyšlené rozhodnutí může člověka poznamenat na celý život.

V křížovce využij své znalosti pojmů z přírodopisu a výchovy ke zdraví o tělovědě a sexuální výchově.

1. období dospívání
2. mužská pohlavní buňka
3. kondom
4. narození dítěte
5. ochrana před otěhotněním
6. oplodnění lidského vajíčka
7. látky produkované žlázami s vnitřní sekrecí (vyměšováním)
8. splynutí vajíčka a spermie
9. párová ženská pohlavní žláza, v níž dozrávají pohlavní buňky
10. příjemný emoční stav vznikající při sexuální aktivitě
11. ženská pohlavní buňka
12. syndrom získaného selhání imunity
13. umělé přerušení těhotenství
14. chromozomy, které rozhodují o pohlaví ženy

Napiš krátkou úvahu na téma z tajemky.

.....

.....

.....

1. musí mít vlastní názor, který jsou schopni zdůvodnit, případně i podložit konkrétními příklady;
2. musí být schopni tento názor jasně, srozumitelně a pokud možno stručně vyslovit;
3. musí být ochotni poslouchat i názory a argumenty druhých a
4. případně se jimi i nechat přesvědčit.

Závěrem dialogu je vědomost nebo i postoj žáka, ke kterému došel vlastním myšlenkovým úsilím v dialogu. Závěr formuluje velmi často žák sám nebo za pomoci učitele.

Sdělte jako první úvodní myšlenku, ostatní postupně vyjadřují své názory. Žák se vyjadřuje k tomu, co řekl předcházející diskutující, reaguje na jeho názor nebo na myšlenku v něm obsaženou. Nemusí tedy zákonitě mluvit k úvodní větě.

Např. :

K sexu by mělo mezi dvěma lidmi dojít až po svatbě, v manželství.

Pohlavní styk je důkazem lásky.

Ve druhé části lekce je popsáno několik možností dopadů předčasného pohlavního styku na mladé lidi. Projděte text s žáky a důsledky, které budou žáky zajímat, na které budou reagovat, rozeberte podrobněji.

Následně rozdejte žákům **pracovní list 22 – KROK DO SVĚTA LÁSKY**, dejte jim čas na vylustění křížovky. Vysvětlíte případné nejasnosti nebo doplňte informace o pojmech vyskytujících se v křížovce.

Hodnotová reflexe:

- Co ses dověděl/a nového?
- Přemýšlel/a jsi už někdy o těchto tématech?
- Jaké to pro tebe bylo vyjádřit svůj názor před spolužáky?
- Které názory ostatních tě překvapily?
- Byl pro tebe problém vydržet nereagovat na názor jiného žáka než svého souseda?

3. Transfer do života

Jako **domácí úkol** žáci vypracují úvahu v pracovním listu (můžete využít možnosti ohodnocení).

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 4: Sexuální zdraví (aneb když se ozve příroda)

Výsadní právo

Lekce
22

„Láska je ze všech vášní nejněžnější, neboť útočí současně na hlavu, srdce i tělo.“

Voltaire

Jana (15 let) píše: Všimla jsem si ho na diskotéce. Pozval mě k tanci, dlouho jsme se spolu bavili, Miša mě doprovodil domů a na rozloučenou mě pláse polibil. Za tři dny jsem měla 15. narozeniny. Kdosi zazvonil. Otevřela jsem a nevěřila vlastním očím: stál tam Michal a v ruce držel nádhernou orchidej. Moji „stařiči“ se netvářili ani moc špatně, nakonec Michalovi bylo už 18 let. Od toho dne jsme scházeli denně, buď u mě, nebo u něj. Musím poznamenat, že náš pro nás měl velké pochopení, i když mi bylo teprve 15. Když jeho rodiče odjeli na 10 dní na dovolenou, chodil jsme spolu dva měsíce. A tehdy se to stalo. Za ¼ roku jsem otěhotněla. Byla jsem z toho tak vedle, že jsem se nakonec po poradě s našima rozhodla pro potrat. Od té doby nastal zlom v mém vztahu k Michalovi. A za pár měsíců jsme se definitivně rozešli.

Simona (16 let): Mezi mnou a chlapcem, kterého jsem nejraději na světě, vzniklo nečekaně přátelství a láska. Padlo několik pohledů a polibků, k pohlavnímu styku jsem nedošla. Dohodli jsme se, že to stane, až budeme oba dva a hlavně já chci.

Petr (16 let): Jsem chlapec, který je oblíbený u dívek, i když se tomu dost divím, protože nejsem příliš hezký. Chtěl bych vypadat jako Van Damme, ale zatím se mi to nedaří. Myslel jsem, že to doženu sexem, protože i při něm namáhám všechny svaly. Bojím se však pohlavních chorob, ale neodolám, když mi dá nějaká dívka najevo svou náklonnost. Je to už vlastně jako droga. Nemůžu bez sexu žít. Pohlavní styk jsem měl přibližně ze 40 dívkami.

Jakub (16 let): Kubovi kamarádi ve škole často mluví o svých dívkách. Jakub se intenzivně věnuje zájmům, které jsou pro něj velmi důležité, a dívky ho zatím příliš nezajímají. Je přesvědčený, že všechno má svůj čas, přestože si ho kamarádi kvůli tomu často dobírají.

CO MŮŽE BÝT DŮSLEDKEM PŘEDČASNÝCH SEXUÁLNÍCH VZTAHŮ?

Z hlediska vývoje osobnosti:

- přeskocení stadia citové lásky jako osobního vztahu – ochuzený citový život;
- sklon k citovému chladu vůči jiným lidem – „cool sex“;
- sexuální styk jako návyk – sex bez lásky;
- vytvoření svazku lidí nehodících se k sobě – rozpolcenost, ztráta pocitu štěstí ze života;
- vznik manželství kvůli těhotenství – pomnutí jiných okolností (duševní soulad, rozdílný věk).

Z hlediska rozvoje vztahů:

- zveřejnění, ztráta tajemnosti – sexuální aktivita nezaručí úspěch vztahu;
- ohrožení věrnosti a úspěšného manželství – střídání sexuálních partnerů;
- zdravotní komplikace – pohlavní choroby, nechtěné těhotenství, sportovní potrat apod.;
- přerušování těhotenství – zásah do zdraví dívky, zkouška vztahu.

Etická a morální odpovědnost v sexuální oblasti – úcta a respekt vůči druhému pohlaví.

35

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Etická a morální odpovědnost v sexuální oblasti = úcta a respekt vůči druhému pohlaví.

Varianty:

Je-li skupina vyspělá a je schopna této formy dialogu, zadejte více témat. Rovněž můžete nechat projít řetězový dialog mezi žáky druhým kolem, mají-li důvod či argument k vyjádření.

Doporučení/pozor:

Žáci mohou při vyjadřování se k tomuto tématu (zvláště k příběhům) zaujmout stanovisko ne zcela adekvátní jen proto, aby se zviditelnili. Buďte tedy připraveni vhodně usměrnit, ale neshazovat jejich názory.

Na co se mohou žáci ptát:

Voltaire (1694–1778, vlastním jménem Francois-Marie Arouet) – francouzský spisovatel, dramatik, filozof a historik, významný představitel francouzského osvícenství.

Lekce
23

Já a rodina - nabídky a očekávání

CÍL:

Cílem je, aby si žáci uvědomili, jak důležitá je pro ně jejich současná rodina, ve které by měla sexuální výchova začínat, a vztahy v ní pro spokojenou budoucnost a vlastní život, protože kvalitní základy své budoucí rodiny budou stavět na informacích, vědomostech, postojích a dovednostech získaných právě v ní.

POMŮCKY:

Pracovní list 23A – CO V MLÁDÍ POCHOPÍM, Pracovní list 23B – MLÁDÍ – ČAS PŘÍPRAVY NA LÁSKU, papíry na myšlenkové mapy

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Pro práci ve skupinách.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Písni jste začínali, písni také skončete. Pusťte žákům skladbu Lucie Bílé – Žádný party

Žádný party – Lucie Bílá

Žádný party
alkohol a sparty
Že ví jak to chodí
co se pro mě hodí...
Vždycky táta řek' – a já měla jsem vztek!

Táta měl v předsíni brokovnici
že šamstry vodstřelí
a s každým kdo šel kolem nás
viděl mě hned v posteli.
Kluci z party
chtěli líbat na rty
i já o to stála
jen se táty bála.
Táta ve dveřích zkazil mi každé hřích.

Vyrazil z domu jak Zorro – Mstitel
a běda milenci
S jedním to táta přes pole vzal
doběhli až k Slivenci.

Žádný party
alkohol a sparty
že ví jak to chodí
co se pro mě hodí...
Vždycky táta řek' – a já měla jsem vztek!

Až jednou můj syn si přivede k nám
Sněhurku toužící
Já v předsíni bazuku mám –
ustřelím ji palici!

Žádný party
alkohol a sparty
vím jak to chodí
co se hodí...

Jak by táta řek' – a ať má klidně vztek!

<http://www.ujdete.cz/lyrics/lucie-bila/zadny-party-cz/>

<http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/bila-lucie/zadny-party-270377>

Hodnotová reflexe:

- Co způsobuje, že lidé v dospělosti jednají a chovají se v určitých situacích tak, jak jim nevyhovovalo nebo vadilo chování a jednání v dospívání? Povídají vám o tom rodiče někdy z vlastních zkušeností?
- Proč se rodiče občas chovají jako v písni? Jaké jim dávají mladí k tomu důvody?

Náhled pracovního listu

Lekce
23

A) CO V MLÁDÍ POCHOPÍM

Kamarádi tě pozvali na chatu, kde bude probíhat oslava narozenin.

- Raději nikam nepůjdeš, ani rodiče nepožádáš, ale řekneš jim o tom?
- Vymyslíš si náhradní historku, abys mohl/a ven?
- Zeptáš se přímo některého z rodičů, zda se můžeš účastnit?
- Jiné:

Vyber si odpověď a zapiš svůj názor:

Jaké jsou rodičovské „nabídky“ dítěti v případě tvého výběru?

A jaká jsou „očekávání“ dětí od rodičů?

..... zde oddělte

ZÁVĚREČNÉ SROVNÁNÍ MYŠLENEK

Co si odnesu do svého budoucího života z poznatků o sexuálním životě, získaných v rodině?	Jaké informace mi poskytla výuka ve škole?
Jaké informace jsem si vyhledal/a jinde (literatura, internet, film atd.)?	Jakou roli v získávání poznatků o sexu a pohlavním životě hrají u mne kamarádi?
MŮJ NÁZOR na zahájení pohlavního života a sexuální aktivitu:	

- Jak probíhá/probíhalo u vás doma rodičovské vymezování hranic (co smíte, musíte, můžete a co ne)?
- Čím si budujete důvěru rodičů?
- Souhlasíte s rodičovskými postupy doma – kdy ano a kdy ne?
- Jak přijímají rodiče vaši touhu po svobodě a osamostatnění?

2. Nácvik ve třídě

Žáci si přečtou (samostatně nebo společně – podle možností ve skupině) v učebnici text Význam rodiny v sexuální výchově.

Rozdělte žáky do pěti skupin, každá skupina si vezme jeden bod z učebnice a připraví si ukázky konkrétních situací formou myšlenkových map, jak se v rodinách projevuje BLÍZKOST, DŮVĚRA, HODNOTY, SITUACE A vliv PŘÍBUZENSTVA.

Např.

BLÍZKOST – kdy se členové rodiny obejmou, zda se pohladí, zda je nahota chápána jako přirozená součást života, zda a kolik času spolu tráví a jak?...

DŮVĚRA – odpoví rodiče vždy na otázky dětí, sdělují děti pravdivé informace rodičům, nezatajují, řeknou si upřímně, jak se v dané chvíli cítí, jak na ně působí chování druhých?...

HODNOTY – zajímají se rodiče i děti navzájem o to, co si myslí ten druhý o tom, co já uznávám, co mne zajímá, jak vnímám životní hodnoty (které?), ukazují rodiče, jak se na ně dívat a přijímat je?...

SITUACE – dovedou rodiče diskutovat o některých ožehavých tématech, nevyhýbají se některým odpovědím, dovedou se společně dívat i na film s milostnou scénou, znají rodiče přátele svých dětí, ví, kde a s kým se stýkají?...

PŘÍBUZENSTVO – poslechnou si děti vyprávění starších členů rodiny o tom, jaké to bylo za jejich mládí, dávají jim dospělí nějaké rady a jaké, jsou mladí ochotni je přijmout a proč, je prarodič vzorem v něčem v oblasti intimního soužití?...

Pomozte žákům s mapami malou nápovědou, nasměrujte je, ale nechte je přemýšlet samostatně, s inspirací v učebnici.

Potom mluvčí z každé skupiny sdělí ostatním, co si poznačili.

Ve druhé části učebnice je nástin toho, co rodiče nabízejí v dobré víře svým dětem, a toho, co naopak děti očekávají od rodičů. Dejte žákům po přečtení možnost doplnit další – pište je na tabuli, aby je mohli žáci použít v pracovním listu.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 4: Sexuální zdraví (aneb když se ozve příroda)

Lekce 23 **Já a rodina – nabídky a očekávání**

„Výchova dětí je nejdůležitější a nejodpovědnější úlohou člověka, úlohou, která předpokládá největší moudrost, nejjemnější takt a nevyčerpatelnou trpělivost. Láska splní všechny tyto podmínky. Proto chceme-li své dítě vychovat, jdi cestou lásky.“
Orison Swett Marden

VÝZNAM RODINY V SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ

1. **BLÍZKOST A INTIMITA** – patřme k sobě, umíme se obejmout.
2. **DŮVĚRA, ATMOSFÉRA SDÍLENÍ** – mluvíme spolu upřímně a pravdivě, sdílujeme si své pocity.
3. **RODINNÉ HODNOTY** – společně přemýšlíme o mezidělových vztazích, účtě, víře, výchově, penězích, zdravém životním stylu atd. a přijímáme pozitivní postoje za své.
4. **PŘÍROZENÉ SITUACE** – řešíme a přiměřeně otevřeně si povídáme o životních stavech – těhotenství a narození dítěte, vzájemné soužití, sexualita ve filmu apod.
5. **ŠIRŠÍ RODINA** – přijímáme rady prarodičů a hledáme osobní vzory ve svém okolí.

NABÍDKY A OČEKÁVÁNÍ

rodčovská láska
smysl pro odpovědnost
hranice chování a rozhodování
pozornost

nabídka důvěry
možnost jít za svým cílem, snem
vzor chování a jednání
pochopení emočního prožívání

V době seznamování potřebují mladí lidé usměrnění a vedení, aby dosáhli takového stupně zralosti, který je nezbytným předpokladem pro začátek pohlavního života. Dospělí by je měli vést tak, aby se mladí dokázali rozhodovat svobodně a odpovědně.
V prostředí vzájemné důvěry a lásky, jež se v rodině utvářelo řadu let, se dospívajícím nabízí nejlepší možnost najít odpovědi na svoje otázky.

V práci pokračujte na **pracovním listu 23A – CO V MLÁDÍ POCHOPÍM** (první část). Nejprve si každý žák promyslí doplnění sám za sebe, potom se žáci spojují do skupin systémem „sněhové koule“ (jednotlivci se spojí do dvojic, dvojice do čtveřic...). Spojování ukončíme po vytvoření dvou větších skupin. V každé skupině se žáci dohodnou na společném vyjádření nabídek a očekávání a dobrovolníci s nimi seznámí ostatní. Nyní rozviňte debatu na téma, jak, kdy, o čem a zda vůbec rodiče žáků mluvili se svými dětmi o otázkách z oblasti sexu. V učebnici využijte text Význam rodiny v sexuální výchově. S touto součástí rodinné výchovy by se měli žáci seznámit, aby ji mohli využít v době založení vlastní rodiny.

Kamarádi tě pozvali na chatu, kde bude probíhat oslava narozenin.

a) Raději nikam nepůjdeš, ani rodiče nepožádáš, ale řekneš jim o tom?

R – nabízí ochranu před nebezpečím, D – očekává pochopení svých emocí (např. strachu)

b) Vymyslíš si náhradní historku, abys mohl/a ven?

R – nabízí určitou toleranci ke způsobu prosazování svých tužeb, potřeb, D – očekává posunutí hranic

c) Zeptáš se přímo některého z rodičů, zda se můžeš účastnit?

R – nabízí pozornost, D – očekává nabídku důvěry

d) Jiné:

Lekce
23**Hodnotová reflexe:**

- Dověděl/a ses v této kapitole něco nového, zajímavého?
- Je správné mluvit s dětmi o sexu? Odkdy?
- Mluvili s tebou rodiče na toto téma?
- Jak u vás probíhaly/probíhají diskuze na téma láska, sexuální život?
- Jaký názor máš na věrnost?
- Které návyky si budeš chtít přenést od rodičů do své rodiny?
- Jak se lze připravit na dlouhodobý vztah a manželství?

Po ukončení reflexe rozdejte žákům **pracovní list 23B – MLÁDÍ – ČAS PŘÍPRAVY NA LÁSKY**.

3. Transfer do života

V závěrečném zamyšlení ve druhé části **pracovního listu 23A – CO V MLÁDÍ POCHOPÍM** si žáci ujasní, odkud získávají informace o sexuálním životě, popř. si uvědomí, jaké informace by ještě rádi získali.

Úkol pro žáky

Zeptejte se rodičů na období jejich chození: jak se seznámili, jak dlouho spolu chodili, jakým zájmovým aktivitám se společně věnovali apod.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

V době seznamování potřebují mladí lidé usměrnění a vedení, aby dosáhli takového stupně zralosti, který je nezbytným předpokladem pro začátek pohlavního života. Dospělí by je měli vést tak, aby se mladí dokázali rozhodovat svobodně a odpovědně.

V prostředí vzájemné důvěry a lásky, jež se v rodině utvářelo řadu let, se dospívajícím nabízí nejlepší možnost najít odpovědi na jejich otázky.

Varianty:

Pokud si troufáte, můžete navrhnout žákům, aby na lístky napsali otázky k tématu Sexuální zdraví, které ještě nemají zodpovězeny, a pokuste se na ně odpovědět.

U některých skupin je možné senzibilizaci zorganizovat jako přehrávání situací, které si žáci sami zdramatizují.

Doporučení/pozor:

Dávejte pozor, aby vyhledávání rozdílných charakteristik mužského a ženského přístupu k sexualitě nesklouzlo k trumfování.

Na co se mohou žáci ptát:

Orison Swett Marden (1850–1924) – americký spisovatel, filozof, manažer hotelu a zakladatel časopisu.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:**Krátká:**

Doplň větu – citát (o doplněných citátech můžete diskutovat):

„První (láska) je jen jedna. Ale existuje tisíc nejrůznějších napodobenin.“ François de La Rochefoucauld

„Těla se v lidech milují častěji než (duše). Kdo ve svém životě poznal třeba sto žen, možná že vůbec nepoznal (lásku).“ Jan Blahoslav Čapek

„Láska má vždy (pravdu).“ Maria von Ebner-Eschenbachová

„Duchovní láska je radost z (totožnosti), (tělesná) z rozdílnosti.“ Johann Christian Friedrich Hölderlin

„Nemám nic proti knoflíkům. V přiměřeném (počtu).“ William Makepeace Thackeray

Delší:

ZAMILOVANÍ (pokus o vidění světa očima druhého pohlaví)

Představte si, že se nějaký chlapec zamiloval do dívky, která nemá o jeho existenci ani potuchy. A naopak: Představte si, že se dívka zamilovala do chlapce, který si jí nikdy ani nevšiml. V obou případech jde o začínající lásku. Jaké tajné myšlenky má chlapec? Jaké jsou tajné myšlenky dívky? Jsou jejich pocity různé? Vymyslete pro obě osoby monolog, v němž každá osoba hovoří o své situaci a sděluje své nejtajnější myšlenky a přání.

Ve vyhodnocovací fázi se předčítají nejprve monology zamilovaných dívek, pak chlapců. Srovnávejte monology. Někdy je zajímavé srovnat monology jednoho autora.

MÉDIA A JEJICH VLIV NA ČLOVĚKA (ANEB DŮVĚŘUJ, ALE PROVĚŘUJ):

Žijeme ve světě médií, obklopeni informacemi, obrazy, slovy, a nelze tento svět nevnímat. Jsme otevření jeho přijímání, ale zároveň bychom měli být bdělí k informacím přicházejícím z masových, sociálních a zájmových médií současnosti, měli bychom si k nim pěstovat rozlišující, kritický, pozitivní a poučený vztah.

Svět médií není hodnotově neutrální, proto je třeba do něj vnést etické hodnoty. Dobrá znalost rizik spojených s nevyhnutelným zkreslením, se kterým média pracují, znamená poučený vztah. Rozlišující a pozitivní vztah ke tvorbě médií získáme nejlépe na vlastní zkušenosti s obtížemi uveřejňování jejich důvěryhodných a podstatných či závažných obsahů.

Nahlédněme tedy médiím pod pokličku a seznámme se s jejich způsoby práce a myšlení, abychom se jimi nenechali manipulovat, provokovat nebo mást, abychom nakonec nezjistili, jak moc nás dokáží ovlivnit.

Síla slova, moc obrazu

CÍL:

Cílem je, aby žáci vnímali propojení textu, popř. mluveného slova a obrazu jako základního nástroje tvorby médií.

POMŮCKY:

Pracovní list 24 – UMÍTE TVOŘIT NOVINKY?, tři obrázky – jednoduchý, složený, složitý (k popisu – podobné jako v učebnici), novinové články (s netradičním, neobyčejným, zajímavým titulkem), lístky s názvy známých periodik

Výběr obrázků:

- **jednoduché obrázky**, které lze popsat v podstatě jedním slovem nebo souslovím (veverka, Velká čínská zeď, Mona Lisa apod.), u kterých si všichni představíme téměř to samé, jakmile označení zaslechneme nebo uvidíme;
- **složené obrázky**, které ukazují nějakou ne zcela běžnou situaci, ale přitom se dají docela dobře popsat slovy;
- **složitě obrázky** (abstraktní obrazy, velké obrazy, zvětšeniny mikroskopu apod.), které se slovy popisují velmi těžce.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Využijte **obrázky v učebnici** (pro tři osoby, které si zkusí popis) nebo si připravte obrázky vlastní a rozdejte je žákům. Poučte je, aby si je neukazovali navzájem (těžší varianta). Žáci pak ve dvojicích zkoušejí popsat obrázky tak, aby druhý pochopil, co na obrázku je, a zároveň se snaží použít co nejméně slov. Při použití obrázků z učebnice si mohou vybraní žáci předem samostatně připravit popis obrázku písemně s použitím co nejméně slov a pak své popisy přednést skupině, která vyhodnotí, který popis nejlépe vystihl obrázek. Pozor – nejkratší nemusí být zákonitě nejvýstižnější.

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti dařilo hledat vhodná slova na popis?
- Jak rychle pochopil tvůj protějšek, o co se jedná? (Kolik slov jsi potřeboval?)
- Jak fungují obrázky a slova v našich myslích? Co vyvolávají?
- Jak využíváme slova a obrazy pro komunikaci?
- Jak slova a obrázky využívají média?

Slovo vyvolá v hlavách stejné jazykové skupiny podobné mentální představy – obrazy. Když se u nás řekne „pes“, většina z nás si představí konkrétního psa (a ne např. kočku). Naopak máme-li v hlavě nějaký zajímavý obrázek, představu, myšlenku, kterou nelze vyjádřit jedním slovem, popisujeme ji více slovy – vlastně v hlavách ostatních lidí malujeme slovy obrázek, který vidíme jen my.

2. Nácvik ve třídě

Na základě informací, které zjistili žáci při popisu obrázků, a po vašem vyjasnění vztahu SLOVO – OBRAZ se věnujte v učebnici **základním stavebním kamenům** myšlení, komunikace a médií.

Náhled pracovního listu

Lekce
24

UMÍTE TVOŘIT NOVINY?

Mezinárodní kalendář ploché dráhy způsobil v Pardubicích střet s tradičním dostihem.

Více než stoletá tradice Velké pardubické je narušena. Už 122. ročník

legendárního dostihu se uskuteční místo obvyklé druhé říjnové neděle o den dříve. Pořadatelé ustoupili mezinárodnímu plochodrážnímu kalendáři. Druhý víkendový den v Pardubicích proběhne tradiční Zlatá přílba.

Kolize přináší problémy i finanční ztráty. Už v pátek, kdy se závodíště v

Pražské ulici začne plnit účastníci Velké a rámcových běhů, je hned v sousedním motoareálu ve Svítkově na programu závod o Zlatou stuhu juniorů. V sobotu se pak finále mistrovství světa jezdců do 21 let uskuteční přímo proti velkému svátku českého turfu.

Češi se k penězům na takzvaných vkladních knížkách na doručitele, které tradičně vydávala Česká

spořitelna, moc nehlásí. Možnost výběru podle deset let starého zákona skončí 31. prosince. Koncem září ale stále bylo 2,31 miliardy korun na 2,53 milionu knížek.

Nevyzvednuté peníze připadnou České spořitelně.

Banka včera HN potvrdila, že oproti jejím odhadům z letošního června postupují výběry pomaleji. Aktuálně se už proto chystá převést víc z nevybraných peněz do nově založené nadace na podporu vědy a výzkumu.

Jamajský sprinter Usain Bolt, šestinásobný zlatý medailista z olympijských her, v japonském městě Jokohama odstartoval kampaň na supersport Nissan GT-R. Jde o spojení nejrychlejšího muže planety s jedním z nejrychlejších sériově vyráběných vozů na světě (jezdí až 310 km/h). Součástí

kampaň bude i dražba unikátního vozu Bolt GT-R na aukční síni eBay, jejíž výtěžek chce Bolt věnovat na rozvoj vzdělání a kulturního zájmu pro mládež na své rodné Jamajce. Specifikací auta zatím firma tají. Jistě je ale, že má některé prvky interiéru vyvedeny ve zlatě a je na něm sportovcův podpis. A také to, že za něj majitel bude muset dát o hodně více než 2,5 milionu korun, což je základní cena Nissanu GT-R v Česku. Bolt je v současnosti

z atletů vůbec nejdůležitější marketingovou značkou - londýnské finále běhu na 100 metrů hlavně díky němu sledovaly čtyři miliardy lidí. Jeho roční příjmy jsou odhadovány na 20 milionů dolarů a po letošním olympiádu jdou nahoru. Jen od německého výrobce sportovního vybavení Puma inkasuje ročně podle odhadů 10 milionů dolarů. Puma už ale naznačila, že si další prodloužení smlouvy, která vyprší příští rok, zřejmě nebude moct dovolit.

- Bylo těžké vymyslet ke článkům titulky?
- Jaký byl rozdíl ve tvorbě titulků pro různá média?
- Přiblížili jste se svým titulkem ke skutečnému nadpisu článku?
- Jak jste se ve skupině dohodli na formulacích?
- Cítili jste odpovědnost za myšlenku vnesenou do nadpisu?
- Který článek je nejvíce faktický / názorově neutrální?
- Je možné psát názorově neutrální texty?

Můžete přidat:

- Slova jsou popisky základních jednoduchých obrázků – objektů, jejich vlastností, dějů, vztahů atd.
- Slovy se dají malovat i velmi složité obrázky.
- Dojmy, pocity, emoce jsou hybnou silou, která nás aktivizuje ke konkrétním akcím a činům.

Nyní rozdejte do skupin 3–4 žáků **pracovní list 24 – UMÍTE TVOŘIT NOVINY?** nebo použijte vlastní výstřižky – články z novin bez titulků. Také jim přiřadte názvy periodik – jednu seriózní a jednu bulvární tiskovinu každé skupině (Blesk, Aha!, MF dnes, Lidové noviny, Hospodářské noviny atd.). Úkolem žáků je doplnit podle obsahu článku vhodný titulek odpovídající tomu, do jakých novin nebo do jakého časopisu je určen, a zdůvodnit ostatním svou tvorbu. Informace o tom, co má obsahovat titulek, je v učebnici. Po prezentaci prací můžete sdělit skutečné titulky článků a název periodika.

Budete-li mít méně času nebo pocit, že text je pro žáky předimenzovaný, rozdělte skupinu na šest skupinek, dvěma skupinám přiřadte první text, dalším dvěma druhý text a dalším dvěma poslední text. Každá skupina dostane jedno bulvární periodikum a jedno seriózní – tzn. vymyslí dva názvy k jednomu článku. Skupiny vymyslí titulky a při přednesení ostatních vyberou z dvojice ten, který se jim více líbí, a zdůvodní proč.

HN.IHNED.CZ 12. 10. 2012 00:00

Na kolizi Velké a Zlaté doplatí všichni

Mezinárodní kalendář ploché dráhy způsobil v Pardubicích střet s tradičním dostihem.

Více než stoletá tradice Velké pardubické je narušena. Už 122. ročník legendárního dostihu se uskuteční místo obvyklé druhé říjnové neděle o den dřív. Pořadatelé ustoupili mezinárodnímu plochodrážnímu kalendáři. Druhý víkendový den v Pardubicích proběhne tradiční Zlatá přilba.

Kolize přináší problémy i finanční ztráty. Už v pátek, kdy se závodíště v Pražské ulici začne plnit účastníky Velké a rámcových běhů, je hned v sousedním motoareálu ve Svítkově na programu závod o Zlatou stuhu juniorů. V sobotu se pak finále mistrovství světa jezdců do 21 let uskuteční přímo proti velkému svátku českého turfu.

<http://hn.ihned.cz/c1-57883840-na-kolizi-velke-a-zlate-doplaci-vsichni>

HN.IHNED.CZ 12. 10. 2012 00:00

Spořitelně z vkladních knížek zůstanou dvě miliardy

Češi se k penězům na takzvaných vkladních knížkách na doručitele, které tradičně vydávala Česká spořitelna, moc nehlásí. Možnost výběru podle deset let starého zákona skončí 31. prosince. Koncem září ale stále bylo 2,31 miliardy korun na 2,53 milionu knížek.

Nevyzvednuté peníze případnou České spořitelně. Banka včera HN potvrdila, že oproti jejím odhadům z letošního června postupují výběry pomaleji. Aktuálně se už proto chystá převést víc z nevybraných peněz do nově založené nadace na podporu vědy a výzkumu.

<http://hn.ihned.cz/c1-57883770-sporitelne-z-vkladnich-knizek-zustanou-dve-miliardy>

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 8. ročník ZŠ Téma 4: Sexuální zdraví (aneb když se ozve příroda)

Síla slova, moc obrazu

Lekce 24

„Slovo má lehkost větru a sílu hromů.“ Victor Hugo

Kolik slov potřebujete na popis obrázků?

Základní stavební kameny myšlení a komunikace (a médií) – slovo a obrázek

- Slova i obrázky využíváme při komunikaci na obou stranách – při vyjadřování sdělení i při pochopení sdělení.
- Obrázky si spojujeme s našimi životy, vcítujeme se do nich.
- Slova i obrázky mají sílu a moc vyvolávat emoce, formovat postoje člověka, přimět ho k činům.
- O slovech ještě občas pochybujeme (jdou do hlavy přes sluch), pro obrázky platí – vidět znamená věřit (přímá cesta do našich hlav).

Boj o titulek

Zkuste se stát redaktory – podle redakce celostátního deníku doplňte k článkům na pracovním listu titulek. Vytvořené titulky představte ostatním a vysvětlíte, proč jste zvolili právě tyto.

Jak má vypadat správný titulek?
Obsahově shrnuje podstatu článku.
Poutá a provokuje ke čtení.
Tvůrčí vášně.
Je pro čtenáře srozumitelný.

Graffiti do každé rodiny. Nebo raději ne

- Jaký obsah článku si představíte pod takovým titulem?
- Rozhodujete se podle nadpisu, zda si článek přečtete, koupíte časopis nebo noviny?
- Proč se v médiích objevují takové titulky?
- Je správné (etické) vkládat do nadpisů např. dvojsmysly, neúplnou informaci atd.?

Cílem médií je prostřednictvím slov a obrázků vyvolávat emoce, které nás podnětují k dalším akcím, a to jak společensky prospěšným, tak i naopak.

HN.IHNED.CZ 12. 10. 2012 00:00

Bolt bude dražit zlatý sporták

Jamajský sprinter Usain Bolt, šestinásobný zlatý medailista z olympijských her, v japonském městě Jokohama odstartoval kampaň na supersport Nissan GT-R. Jde o spojení nejrychlejšího muže planety s jedním z nejrychlejších sériově vyráběných vozů na světě (jezdí až 310 km/h). Součástí kampaně bude i dražba unikátního vozu Bolt Gold GT-R na aukční síni eBay, jejíž výtěžek chce Bolt věnovat na rozvoj vzdělání a kulturního zázemí pro mládež na své rodné Jamajce. Specifikaci auta zatím firma tají. Jisté je ale, že má některé prvky interiéru vyvedeny ve zlatě a je na něm sportovcův podpis. A také to, že za něj majitel bude muset dát o hodně více než 2,5 milionu korun, což je základní cena Nissanu GT-R v Česku. Bolt je v současnosti z atletů vůbec nejhodnotnější marketingovou značkou – londýnské finále běhu na 100 metrů hlavně díky němu sledovaly čtyři miliardy lidí. Jeho roční příjmy jsou odhadovány na 20 milionů dolarů a po letošní olympiádě jdou nahoru. Jen od německého výrobce sportovního vybavení Puma inkasuje ročně podle odhadů 10 milionů dolarů. Puma už ale naznačila, že si další prodloužení smlouvy, která vyprší příští rok, zřejmě nebude moci dovolit.

Hodnotová reflexe:

- *Být novinářem není lehké. Jak se ti dařilo uspět se svými nápady ve skupině?*
- *Jaký pocit v tobě vyvolávají titulky v tisku nebo upoutávky v televizi?*
- *Mají vaše titulky „šmrnc“? Myslíte, že byste s nimi uspěli u šéfredaktora?*
- *Nepostrádají vaše titulky základní etiku?*

K reflexi využijte také otázky v pracovním listu.

3. Transfer do života

Na domácí práci využijte poslední úkol v učebnici – GRAFFITI DO KAŽDÉ RODINY. NEBO RADĚJI NE a otázky k němu. Každý pro spolužáky připraví podobný úkol – vyhledá zajímavý nadpis a ostatní budou hádat, o čem článek je.

Hodnotová reflexe:

- *Jaký nadpis se ti podařilo vyhledat? Z jakého periodika?*
- *Přišli ostatní na to, co je obsahem článku ke tvému nadpisu?*
- *Splňuje tvůj titulek podmínky uvedené v předcházející lekci? (Boj o titulek)*
- *Jak je na tom tvůj titulek i článek s etickým přístupem ke zveřejňování informací?*

Graffiti do každé rodiny. Nebo raději ne

13. října 2012 7:00

PRAHA – První velká mezinárodní výstava graffiti v našem prostředí Městem posedlí byla otevřena tento týden v Městské knihovně Galerie hlavního města Prahy. Představa, že graffiti je jen zábavou revoltivních pubertálních výrostků, neodpovídá výtvarným dílům vytvořeným přímo na stěnách galerie.

http://www.lidovky.cz/graffiti-do-kazde-rodiny-nebo-radeji-ne-dhx-/ln_kultura.asp?c=A121012_174640_ln_kultura_wok

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Cílem médií je prostřednictvím slov a obrazů vyvolávat emoce, které nás podněcují k dalším akcím, a to jak společensky prospěšným, tak i naopak.

Varianty:

Jinou variantou může být **soutěž „O prestižní titulek“** – žáci pracují na tvorbě titulku samostatně a pak třída hlasováním vybere nejpovedenější výsledek.

V senzibilizaci můžete rovněž použít takovou možnost: Skupinu rozdělte na jedničky a dvojky; jedničky si nakreslí obrázek (jakýkoliv – čas jen krátce) a potom ho dvojčkám musí popsat, aby ho mohly dvojky co nejvěrněji nakreslit. Zároveň si sledují, kolik slov potřebovali k popisu, zda mají dobrou slovní zásobu, jestli je napadala vhodná slovní vyjádření atd.

Na co se mohou žáci ptát

Victor Hugo [ygo] (1802, Besançon – 1885, Paříž) – francouzský básník, prozaik, dramatik, esejista a politik, představitel romantismu.

Graffiti je druh výtvarného projevu vytvářený ve veřejném prostoru technikou nanášení barev (spreje, fixy, škrábání, leptání). Graffiti se stalo jedním z původních pilířů kultury hip hopu, označované za kulturu protestu. V pozdější době je obohaceno o další techniky vyjadřování a stává se street artem.

Doporučení/pozor

Pokud budou žáci připravovat články a titulky pro ostatní, upozorněte na nevhodnost používat hanlivé, kontroverzní texty nebo texty se sexuálním podtextem.

Na **další hodinu** budete potřebovat **různé druhy tiskovin**, ve kterých budete vyhledávat – zaúkolujte žáky, případně je zajistěte sami.

Návštěva „sedmé velmoci“

CÍL:

Cílem je, aby si žáci osvojili dovednost čtení s porozuměním a dovedli posoudit kvalitu mediálního sdělení.

POMŮCKY:

Různé druhy novin a časopisů

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K navození tématu využijte pojem „sedmá velmoc“ z nadpisu a citátu.

Hodnotová reflexe:

- Co podle vás je sedmá velmoc?
- Proč se jí přikládá takový význam?
- Co udělá z textu zprávu?

2. Nácvik ve třídě

Ukažte žákům jednu **titulní stranu novin** a požádejte je o vyjádření, jak na ně strana působí, čeho si všimnou jako první, co se jim líbí a co ne. Než otevřete učebnici, položte žákům otázku, zda si myslí, že umějí číst s porozuměním.

Formou brainstormingu nechte žáky přemýšlet o tom, čeho si při čtení novin všimají, aby sdělení bylo pochopeno správně, a co naše vnímání při čtení ovlivňuje.

Pak žáky rozdělte do skupin, skupiny si vezmou výtisk novin nebo časopisu a hodnotí jej podle otázek v učebnici. Můžete přidat kritéria, která popřípadě ještě vyplynou z brainstormingu.

Nechte skupiny přednést svá zjištění a porovnejte kvalitu a obsažnost hodnocení jednotlivých skupin.

Následně si žáci vyberou jeden článek a maximálně ve trojici si připraví posouzení (podle učebnice). Na závěr text zpracují jiným způsobem – jako přednášku, myšlenkovou mapu, prezentaci, divadelní představení, báseň atd. – a ukážou ostatním.

Hodnotová reflexe:

- Čím upoutávají noviny své čtenáře?
- Co bys doporučil/a redaktorovi, který chce uspět se svými články?
- Jaké opatření bys navrhl/a vydavateli, aby se zvýšil náklad?
- Mohl/a bys pracovat jako novinář/ka? Proč?
- Co si myslíš o novinářské etice?

3. Transfer do života

Ne vždy jsou média objektivní, spravedlivá nebo pravdivá. V současné době se čím dál více mluví o vlivu médií na naši populaci. Jestlipak někdo ze žáků ví, co je novinářská kachna?

Vyhledejte v tisku nebo v televizním zpravo-

Náhled pracovního listu

Pro tuto lekci není
pracovní list

dajství, případně na internetu informaci uváděnou jako „novinářská kachna“. Na základě zjištěného se pokuste vymyslet co **největší novinářskou kachnu**, která by se mohla objevit ve vašem místním tisku, a domyslete, co vše by mohla způsobit.

Ukázky z médií

Na oficiálních stránkách francouzských drah se ráno objevila dramatická zpráva o nehodě rychlovlaku TGV na středovýchodě země, při které mělo zahynout přes sto lidí. Nakonec se ale ukázalo, že k žádné katastrofě nedošlo. Dráhy prováděly cvičení krizové situace a zpráva unikla na veřejnost omylem.

Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/francouzske-drahy-omylem-oznamily-nehodu-vlak-u-stovkou-mrtvych-11c-/zahranicni.aspx?c=A100316_132458_zahranicni_bt看

Případy „předčasně pohřbených“ osobností se vůbec objevují poměrně často a nevyhýbají se ani české kotlině. Před dvanácti lety si mohl bývalý prezident Václav Havel přečíst zprávu o své smrti, kterou omylem vydala agentura ČTK. V roce 1994 zase média předčasně pohřbila Jaroslava Foglara, autora Rychlých šípů.

Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/nejhloupejsi-prezident-a-potrhani-trpaslici-aneb-kdyz-kachny-utoci-110-/zahranicni.aspx?c=A100323_161641_zahranicni_bt看

Jihoafričané, kteří v pondělí odpoledne sledovali stanici ETV News, se dozvěděli o úmrtí George Busha. Bývalému prezidentovi Spojených států se nic nestalo, to se jen spletl technik. Zmáčkli špatné tlačítko a na obrazovce se nakrátko objevil pruh oznamující mimořádnou zprávu: George Bush zemřel.

Novinářská kachna se zrodila poté, co za technikem přišel člen vedení televize a chtěl vidět, jak by na obrazovce vypadal běžící pruh, který hlásí mimořádné zprávy.

Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/george-bush-je-mrtvy-odvysilala-omylem-jihoafricka-televize-prw-/zahranicni.aspx?c=A090211_142902_zahranicni_ip看

Trapas s připravenými nekrology zřejmě dodnes vyvolává husí kůži v redakci americké televizní stanice CNN, která jich v roce 2003 nechtěně zveřejnila hned několik. Čtenáři webových stránek známé stanice si mohli přečíst o smrti kubánského „El Comandante“ Fidela Castra, tehdejšího viceprezidenta Dicka

Cheneyho nebo afrického revolučního vůdce Nelsona Mandely.

Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/nejhloupejsi-prezident-a-potrhani-trpaslici-aneb-kdyz-kachny-utoci-110-/zahranicni.aspx?c=A100323_161641_zahranicni_bt看

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 8. ročník ZŠ Téma 5: Média a jejich vliv na člověka

Lekce
25

Návštěva „sedmé velmoci“

„Když pokouše pes člověka, není to nic nového, ale když člověk pokouše psa - to už je zpráva!“
Charles Anderson Dana

Čteme noviny s porozuměním (?)

Během života přijdeme do kontaktu s mnoha publicistickými texty. Je dobré vědět a pochopit, co čteme. Co tedy znamená mít dovednost číst noviny s porozuměním? Čeho by si měl poučený čtenář všimnout?

1. Je titulek větší než zpráva sama?
2. Odpovídá dramatickosti titulu obsahu samotného článku?
3. Jak vypadá grafika? Užívá barev, do fotografií vepsaných výřků a upoutávek?
4. Objevují se na prvních stranách společenské skandály, celebrity a dopravní nehody?
5. Je jazyk zpráv přiměřený, nebo užívá hovorových a působivých slov?
6. Pracují noviny na titulu s chytlavými tématy (ceny zboží, výše platů)?
7. Je jasné, odkud novinař informace získal? Obsahuje článek odkazy na zdroje?
8. Dává novinař stejný prostor oběma stranám sporu?
9. Jsou informace přesné i v detailech?
10. Snaží se novinař udělat z důležité zprávy zajímavý článek, nebo je to naopak?
11. Jsou noviny schopné vysvětlit i pozadí a souvislosti sledovaného případu?
12. Dovedou se noviny omluvit za nepřesnou nebo chybnou informaci?

Trénujte nácvik uvědomělého, pozorného čtenářství. Vezměte si výtisk novin nebo časopisu a hledejte odpovědi na předcházející otázky. Porovnejte své poznatky s poznatky spolužáků.

1. Vyberte ze svého periodika jeden článek a posuďte jej z hlediska předchozích poznatků:
Zaměřte se na titulky, obsah, grafiku, zdroje, přesnost, pravdivost, souvislost.
Seznamte ostatní se svými závěry - zpracujte je jako přednášku, myšlenkovou mapu, prezentaci, divadelní představení, básně atd.

2. Vyhledejte v novinách nebo v televizi zprávu, které se říká „novinářská kachna“.
Falešnou zprávu může způsobit mystifikační záměr, technické nedopatření i chyba lidského faktoru.

Média zasahují do života společnosti i do života jednotlivce, avšak ne vždy příznivě. Účinky masových sdělovacích prostředků jsou jak antisociální, tak prosociální. Média stále více ovlivňují společenský, kulturní, ekonomický a politický život společnosti.

Hodnotová reflexe:

- Uvědomil/a sis někdy při četbě či poslechu zpráv, že informace by nemusela být pravdivá?
- Které druhy médií obvykle takové zprávy uvedou a proč (bulvár kvůli senzaci)?
- Jak ses cítil/a, když jsi přišel/a na to, že tě média „nachytala kachnou“?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Média zasahují do života společnosti i do života jednotlivce, avšak ne vždy příznivě. Účinky masových sdělovacích prostředků jsou jak antisociální, tak prosociální. Média stále více ovlivňují společenský, kulturní, ekonomický a politický život společnosti.

Lekce
25

Na co se mohou žáci ptát

Charles Anderson Dana (1819–1897) byl americký novinář, spisovatel a vládní úředník.

Sedmá velmoc – označení masových médií (původně jen periodického tisku), které má vyjadřovat jejich moc a vliv ve společnosti. Někdy jsou média označována také jako čtvrtá moc (v návaznosti na systém moci zákonodárné, výkonné a soudní).

Periodikum – publikace vycházející opakovaně (pravidelně i nepravidelně) – deník, týdeník, měsíčník, ročenka. Nepravidelně vycházející tiskovina – občasníky.

Novinářská kachna je výraz, kterým se označuje neověřená, senzační či skandální, často nepravdivá zpráva. Proč právě kachna? Patrně za to mohou francouzské Zemědělské noviny, které roku 1775 otiskly článek *Nový způsob chytání divokých kachen*. Kachny měly být chyceny za pomoci žaludu uvařeného v projímadle a uvázaného na rybářský vlasec. Ten měl lovec přinést k rybníku, kde žijí kachny, a předhodit jim ho. Některá z kachen nastražený žalud spolkla, ale díky projímadlu ho ihned vykálela, pak žalud spolkla druhá, opět ho vykálela a tak to pokračovalo, dokud nebylo celé hejno navlečené v řadě za sebou na vlasci jako korálky. Tento způsob lovu je samozřejmě nesmyslný, ale dostal se i do literatury. Obdobně měl totiž chytat kachny i legendární baron Prášil. Tuto a jí podobné kuriózní neověřené informace vydavatelé novin opatrovali latinskou zkratkou N. T. (*Non testatum*) – neověřeno. Fonetická podoba zkratky [enté] se zvukově podobá německému *die Ente*, česky kachna. Je tedy pravděpodobné, že za vznikem tohoto pojmu stojí jak vymyšlená historka o chytání kachen, tak i slovní hříčka se zkratkou N. T.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Novin%C3%A1%C5%99sk%C3%A1_kachna

Úkol do příští hodiny

Sleduj během týdne několik různých pořadů a zapiš si, jaké reklamy jsou během nich uváděny.

Zapiš si:

- co propagují (výrobek, zážitek, službu atd.),
- jakým způsobem (humor, nadsázka, krása, zábava, spokojenost, zdraví, úspěch, snadné cesty, barvy, hudba, zážitek, ohromení, strach, závist atd.),
- jaká je cílová skupina (děti, studenti, ženy, muži, rodiny, podnikatelé, nemocní atd.),
- zda je jejich působení etické (posuzování vzhledu, společenského postavení; nejsme nic, když nemáme to a to; člověk utratí těžce vydělané peníze za něco, co vůbec nepotřebuje; když je problém, alkohol pomůže; když něco chceš, tak si to vezmi; násilí apod.).

Doporučení/pozor:

Hlídejte a kontrolujte žáky, zda hodnocení novin provádějí, aniž hodnotí obsah zpráv podle svého pohledu vnímání.

Pro práci v další hodině rozdejte žákům **pracovní list 26 – ŽIVOT S REKLAMOU 1** a vysvětlete jim, že si mají během doby **do další hodiny** zaznamenávat informace o různých reklamách (podle úkolu v učebnici v následující lekci).

Poznámky:

Lekce
26

Tajemství reklamy

CÍL:

Cílem je, aby žáci rozeznali způsoby působení reklamy, uvědomili si její dopad na své myšlení a počínání, a s tím spojenou možnost manipulace.

POMŮCKY:

Pracovní list 26 – ŽIVOT S REKLAMOU 1, ŽIVOT S REKLAMOU 2 – příloha Metodiky, počítač nebo projektor s přístupem k internetu

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Tvorba reklamních sloganů je považována za mistrovskou disciplínu copywriterů. Správný slogan by měl v několika málo slovech nejen vystihnout značku, ale být také lehce zapamatovatelný, dobře rozpoznatelný, vtipný apod.

Pokud si troufáte, připravte si několik reklamních sloganů a při vstupu do třídy je na začátku vhodně použijte.

Jestli ne, použijte známé slogany a nechte žáky hádat nebo dokončovat, případně určovat značku.

Inspirovat se můžete:

<http://www.mediaguru.cz/2012/01/jak-vytvorit-efektivni-reklamni-slogan/>

<http://marekhrkal.cz/reklamni-slogany.htm>

<http://aktualne.centrum.cz/finance/grafika/2011/10/30/test-reklamni-slogany-kampane/#>

<http://www.studentpoint.cz/168-literatura/5233-10-nejlepsich-ceskych-reklamnich-sloganu/#.UH2iPsVmLs4>

Např.

„Když ji miluješ, není co řešit.“ (Kofola) ; „Když musíš, tak musíš.“ (Fidorka) ; „Kde to žije, tam je...“ (Mat-toni).“ ; „Pro muže to nejlepší.“ (Gillette) „Je krásné být sama sebou.“ (Astor); „I muži mají své dny.“ (Fernet); „Kompletní od A až po železo.“ (Centrum); „Jdi do Snickers.“; „A mám to zadarmo.“ (Mountfield); „Patentováno přírodou.“ (Rajec).

Rovněž můžete žáky seznámit s **KODEXEM REKLAMY**, kde se mohou dozvědět, co reklama smí a co ne.

Výtah z Kodexu reklamy:

Kapitola II

VŠEOBECNÉ ZÁSADY REKLAMNÍ PRAXE

1. Slušnost reklamy

1. 1.

Reklama nesmí obsahovat tvrzení a vizuální prezentace, které by porušovaly hrubým způsobem normy slušnosti a mravnosti obecně přijímané těmi, u nichž je pravděpodobné, že je reklama zasáhne. Zejména prezentace lidského těla musí být uskutečňována s plným zvážením jejího dopadu na všechny typy čtenářů a diváků. Porušení Kodexu budou posuzována s ohledem na celkový kontext, vztah reklamy k produktu, zvolenou cílovou skupinu a použité média.

1. 2.

Reklama nesmí zejména obsahovat prvky snižující lidskou důstojnost.

2. Čestnost reklamy

2. 1.

Reklama nesmí být koncipována tak, aby zneužívala důvěru spotřebitele či využívala nedostatek jeho zkušeností či znalostí či jeho důvěřivost.

Náhled pracovního listu

Lekce
26

ŽIVOT S REKLAMOU 1

Sleduj během týdne několik různých pořadů a zapiš si, jaké reklamy jsou během nich uváděny. Zapiš si:

- co propagují (výrobek, zážitek, službu atd.),
- jakým způsobem (humor, nadsázka, krása, zábava, spokojenost, zdraví, úspěch, snadné cesty, barvy, hudba, zážitek, ohromení, strach, závist atd.),
- jaká je cílová skupina (dětí, studentů, ženy, muži, rodiny, podnikatelé, nemocní atd.),
- zda je jejich působení etické (posuzování vzhledu, společenského postavení; nejsme nic, když nemáme to a to; člověk utratí těžce vydělané peníze za něco, co vůbec nepotřebuje; když je problém, alkohol pomůže; když něco chceš, tak si to vezmi; násili apod.).

reklama (název)	stručný popis	v jakém pořadu	co propaguje a jakým způsobem	cílová skupina	etické nebo neetické vyjádření
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					

Etická výchova Pracovní listy pro 8. ročník ZŠ Téma 5: Média a jejich vliv na člověka

SVĚT BEZ REKLAMY

Ve skupinách se zamyslete a zformulujte názor na to, jak by podle vás vypadal svět bez reklamy.

- Přineslo by takové opatření více škody, nebo užiti?
- Má smysl reklamu zakázat?
- Dá se odhadnout, na co asi vznikla první reklama a kdy?

2. 2.

Reklama nesmí využívat podprahové vnímání spotřebitele.

2. 3.

Reklama nesmí být skrytá, zejména nesmí předstírat, že jde o jiné způsoby šíření informací (vědecké pojednání, reportáž apod.), než je reklama.

3. Pravdivost reklamy

3. 1.

Reklama nesmí šířit klamavé údaje o vlastním nebo cizím podniku, jeho výrobcích či výkonech. Klamavým údajem je i údaj sám o sobě pravdivý, jestliže vzhledem k okolnostem a souvislostem, za nichž byl učiněn, může uvést v omyl.

3. 2.

Reklama nesmí na základě klamavých údajů sjednávat vlastnímu či cizímu podniku prospěch na úkor jiného.

3. 3.

Reklama nesmí obsahovat klamavé označení zboží či služeb, které je způsobilé vyvolat mylnou domněnku, že označené zboží nebo služby pocházejí z určitého státu, určité oblasti nebo místa nebo od určitého výrobce anebo že vykazují zvláštní charakteristické znaky nebo zvláštní jakost.

3. 4.

Za klamavé označení se pro účely tohoto kodexu chápe i označení zboží nebo služeb, k němuž je připojen dodatek sloužící k odlišení od pravého původu, a toto označení je přesto způsobilé vyvolat o původu nebo povaze zboží či služeb mylnou domněnku.

3. 5.

Reklama nebude považována za klamavou v případě označení zboží nebo služeb, která jsou všeobecně zažita jako údaje sloužící k označování druhu nebo jakosti zboží, pokud k ní nebude připojen dodatek způsobilý klamat o původu zboží nebo služeb.

4. Společenská odpovědnost reklamy

4. 1.

Reklama nesmí bez oprávněného důvodu využívat motiv strachu.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 8. ročník ZŠ Téma 5: Média a jejich vliv na člověka

Tajemství reklamy

Lekce 26

„Televize není nepřítel, televize se dá vypnout.“ Jan Werich

Ríká se, že do hlavy a do melounu se nevidí. Přesto se o to pokouší různé mediální agentury s cílem zjistit, jak náš mozek reaguje na různé televizní pořady. Podle toho pak zařadí reklamu s odpovídajícím dopadem

- Víte, jak na vás působí sledování hokejového zápasu?
- Jaký druh paměti se aktivuje u telenovely?
- Co se děje v našem mozku při reality show? A při zprávách?

http://vidimevamdohlavu.cz/

Jak náš mozek reaguje na jednotlivé televizní pořady?

Jednotlivé pořady velmi rozdílně působí na náš mozek. Například při sledování vědomostní soutěže se nám aktivuje centrum řeči a pozornosti. V každé vteřině čekáme novou otázku a snažíme se na ni vzápětí nahlas odpovídat, pokud možno dříve než soutěží. Přitom vypne své motorická centra a periferní vidění a úplně zapomeneme na sebe – sedíme bez hnutí, nevidíme kolem sebe. Naopak naše živění se do situace silí ve chvíli, kdy se díváme na reality show. Ač třeba vědomě nechceme, ztotožňujeme se s jejími protagonisty a prožíváme jejich mnohdy emočně vypjaté situace – komentujeme, co bychom udělali my, jak bychom je řešili, co je podle nás nejlepší. Ve chvíli, kdy jsme takto naladěni, různým způsobem přijímáme různé druhy informací, tedy i reklamní sdělení. U kvízu je tedy efektivně zapojit informativní reklamu, u reality show spíše tu, jež hraje na emoce.

Reklama nás zaplňuje doslova ze všech stran – v televizi se prolíná vysíláními pořady, na internetu na nás bliká, v časopisech upoutává barevností, na billboardech předvádí úspěchy, mlaď, usměv. Ovlivňuje nás mnohdy neprůhledným a škodlivým způsobem a my se těžko dokážeme bránit. Je jen na nás a naší vůli naučit se odolat, abychom se reklamy nemuseli obávat, ale s její pomocí se mohli dozvědět něco nového.

4. 2.

Reklama nesmí zneužívat předsudky a pověry.

4. 3.

Reklama nesmí obsahovat nic, co by mohlo vést k násilným aktům nebo je podporovat.

4. 4.

Reklama nesmí obsahovat nic, co by hrubým a nepochybným způsobem uráželo národnostní, rasové nebo náboženské citění spotřebitelů.

4. 5.

Reklama může užívat také tradice, zvyky a symboly, které nejsou v České republice obvyklé (například Santa Claus). Reklama ale nesmí popírat či znevažovat tradice, zvyky a symboly, které v České republice obvyklé jsou (Ježíšek, mikulášské a velikonoční zvyky apod.).

http://www.rpr.cz/cz/dokumenty_rpr.php

Hodnotová reflexe:

- Co děláte, když jde v televizi reklama?
- Kterou reklamu máte rádi? Ve kterém pořadu bývá nejčastěji?
- Je některá reklama, která vás pohoršuje, znechucuje, pobuřuje? Proč?

2. Návěst ve třídě

Máte-li možnost použít internetové stránky <http://vidimevamdohlavy.cz/>, podívejte se společně na výsledek experimentu jedné mediální agentury.

Mediální agentura PHD se v uplynulém roce totiž ve spolupráci s Akademií věd ČR pustila do unikátního vědeckého experimentu, při kterém zjišťovala, **jak náš mozek reaguje na jednotlivé televizní pořady**.

Zjistila, že jednotlivé pořady velmi rozdílně působí na náš mozek. Například při sledování vědomostní soutěže se nám aktivuje centrum řeči a pozornosti. V každé vteřině čekáme novou otázku a snažíme se na ni vzápětí odpovídat. Přitom vypneme svá motorická centra a periferní vidění a úplně zapomeneme na sebe.

Naopak naše sebeprojekce sílí ve chvíli, kdy se díváme na reality show. Ač třeba vědomě nechceme, ztotožňujeme se s jejími protagonisty a prožíváme jejich mnohdy emočně vypjaté situace.

Ve chvíli, kdy jsme takto naladěni, různým způsobem přijímáme různé druhy informací, ale například i reklamní sdělení. U kvízu je tedy efektivní zapojit informativní reklamu, u reality show spíše tu, jež hraje na emoce.

<http://vidimevamdohlavy.cz/>

V případě, že nemáte k internetu přístup, použijte předcházející text a grafické znázornění v učebnici. Povídejte si o tom, jak, kdy a v čem nás reklamy ovlivňují a co se dá (dá-li se vůbec) proti tomu něco dělat.

Např. při sledování vědomostní soutěže se aktivuje pozornost a řeč, proto je vhodné zařadit informativní reklamu, např. o slevách, u pořadů, které hrají na emoce, se uplatní imageová reklama, např. nový typ auta.

Žáci si vezmou **pracovní list 26 – ŽIVOT S REKLAMOU 1**, který si doma připravili, a sdělují si své poznatky. Vybere se jedna reklama z některého pracovního listu a všichni, kteří si ji poznačili, se k ní vyjádří, ostatní dostanou slovo později.

Po probrání reklam z pracovních listů (Život s reklamou 1) přidáme úvahu o světě bez reklamy, popsanou na konci.

Rozstříhejte na kartičky **ŽIVOT S REKLAMOU 2 – příloha Metodiky** a pro práci s ním rozdělte žáky do tří skupin – podle znalosti žáků volte rozdělení tak, aby ve skupinách byli rovnoměrně zastoupeni žáci s kreativním myšlením, kreslíři nebo třeba žáci s literárním nadáním.

Pracovní list rozstříhejte a každé skupině dejte jeden z následujících textů se zadáním, aby se zaměřili na otázky, které na něm dostávají. Žáci vytvoří prezentaci výsledků práce skupiny a obhájí názor své skupiny v následné diskuzi všech skupin.

TEXT 1. SKUPINY:

Ne každá reklama je podbízivá a manipulativní a může budoucímu spotřebiteli jednoduše přinést skvělý tip na věc nebo službu, kterou velmi využije. Jak by měli zákazníci získávat informace o produktech, které potřebují nebo chtějí?

Např. zjistit si výsledky kontrol České obchodní inspekce, D-test, reference druhých apod.

TEXT 2. SKUPINY:

V souvislosti s reklamou slyšíme často slova jako klamání, podbízání, manipulace.

Diskuze se pak točí kolem toho, do jaké míry reklama zneužívá principy lidského vnímání, intenzity lidských tužeb a neschopnosti své potřeby a přání racionálně vyhodnocovat. Má konečnou odpovědnost za volbu o nákupu čehokoli spotřebitel, nebo prodávající volbou „šikovného“ reklamního sdělení? Jaký typ reklamy byste povolili?

Např. spotřebitel má odpovědnost za své rozhodnutí, pokud prodejce nepoužije klamavou nebo neetickou reklamu – prodejní akce pro seniory, nabídka léků, přípravků na hubnutí apod.

TEXT 3. SKUPINY:

Při přemýšlení o reklamě často uvažujeme pouze o výrobci nebo obchodníkovi, kteří zboží dodávají. Jejich motivací je zisk s jejich podnikáním spojený. Nevyhnutelnou součástí ceny každého výrobku je ale i práce všech, kteří se na jeho výrobě podíleli a kteří se mohou díky prodejnímu úspěchu firmy ve svém zaměstnání realizovat a získat obživu. Jak by pak podle vás mohli všichni podnikatelé informovat zákazníky o tom, čím jim mohou být užiteční?

Např. obchodní značkou Fair Trade, Klasa apod.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám pracovalo ve skupině?
- Podařilo se vám dohodnout se na prezentaci práce?
- Co jste si uvědomili při zpracovávání textu?
- Ovlivní vyzkoušená práce s textem váš pohled na reklamu – na její význam, stavbu, potřebnost, vliv atd.?
- Díváte se na stejnou reklamu opakovaně vícekrát, např. desetkrát? Z jakého důvodu?

3. Transfer do života

Žáci provedou srovnání zápisů ve svém **pracovním listu 26 – ŽIVOT S REKLAMOU 1** s výsledky experimentu popsaného v učebnici, tj. jsou reklamy zařazovány do příslušných pořadů podle jejich výsledků tak, aby působily na určitou část mozku?

S působením reklamy seznámí např. členy své rodiny nebo jiné spolužáky, kamarády.

Hodnotová reflexe:

- V jakých médiích se ještě objevují reklamy (internet, rádio, tisk, venkovní panely, billboardy)?
- Na kterou část mozku musí působit, aby byly úspěšné (tisk – aktivace pozornosti – barevnost, známé osoby, rádio – sluchové centrum – jasné informace)?
- Byl ve tvých zápiscích obsah reklamy zaměřený na ta centra mozku, která jsou aktivována televizním pořadem (viz učebnice)?
- Shodly se tvoje zápisky s vědeckým výzkumem – jak moc?
- Co můžeme dělat, jak ovlivnit, abychom nepodléhali trikům reklamy?
- Jak reagovali lidé, které jsi seznamoval/a s působením reklamy?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Reklama nás zaplavuje doslova ze všech stran – v televizi se prolíná vysílanými pořady, na internetu na nás bliká, v časopisech upoutává barevností, na billboardech předvádí úspěch, mládí, úsměv. Ovlivňuje nás mnohdy neprůhledným a škodlivým způsobem a my se těžko dokážeme bránit. Je jen na nás a naší vůli naučit se odolat, abychom se reklamy nemuseli obávat, ale s její pomocí se mohli dozvídat něco nového.

Varianty:

Aby žáci jen nediskutovali, můžete jim podle časových možností dát prostor na **hraní scének – reklam** se zadáním vyjádřit, zda je reklama etická, či ne. V případě neetičnosti reklamy se žáci pokusí ji upravit. Můžete žáky také seznámit s možností stěžovat si na nevhodnost a neetičnost reklamy, viz: <http://www.mediaguru.cz/2012/08/problemove-reklamy-2-krusovice-skoda-ci-prima-cool/>

Pro oživení můžete žákům ukázat staré reklamy, např. ze 70.–80. let minulého století a zhodnotit vývoj reklamy.

<http://www.mediaguru.cz/2012/09/ceskoslovenska-reklama-v-70-letech-skoro-zlaty-vek/#.Unqa68r-hb4g>

Doporučení/pozor:

Opět můžete **pracovní list 27A – VĚŘTE – NEVĚŘTE** z následující lekce nechat žákům **zpracovat doma**, aby měli dost času vyhledat potřebné informace.

Žijeme v mediálním světě

CÍL:

Cílem je, aby žáci rozvíjeli schopnost rozlišovat podstatné od nepodstatného, kriticky přistupovali k informacím z médií a stali se „aktivními konzumenty médií“ – lidmi, kteří hledají dostatek informací a nespokojí se s jediným výkladem události a naučili se klást důraz na svobodu volby a zodpovědnosti za vlastní výběr programů.

POMŮCKY:

Pracovní list 27A – VĚŘTE – NEVĚŘTE, pracovní list 27B – VE FILMU TO NEBOLÍ, noviny a časopisy s televizním programem nebo přístup k internetu, počítač nebo projektor, velký papír, nůžky a lepidlo

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu pusťte žákům **dvě ukázky z pořadu „Věřte – nevěřte“** a nechte je hádat, zda se jedná o FAKT, nebo FIKCI. Dopředu jim neprozrazujte závěry ukázek.

Věřte – nevěřte: Tabule (fakt)

<http://www.youtube.com/watch?v=PqDFPb56uEw>

Věřte – nevěřte: Prsten (fikce)

<http://www.youtube.com/watch?v=t-zKYw5UmGk&feature=related>

Hodnotová reflexe:

- Zjišťujete si více informací, než uvěříte?
- Necháte se snadno přesvědčit o stavu věci?
- Jste důvěřiví, nebo raději všechno prověřujete, než uvěříte?
- Jaký máte pocit, když se tzv. necháte nachytat?
- Máte bujnou fantazii?

2. Nácvik ve třídě

Než otevřete učebnice, formou brainstormingu nechte žáky vyjmenovat vše, co považují za média. Ve druhé fázi je nechte přemýšlet, jaké možnosti média využívají při působení na člověka; přiveďte je na rozdělení „horkých a chladných“ médií. Žáci zkusí vyjádřit, proč zrovna tyto názvy. Pak si žáci vezmou vyplněný **pracovní list 27A – VĚŘTE – NEVĚŘTE** a rozstříhají jej na jednotlivé proužky. Na velkém papíře nalepí na společné místo všechny proužky s akčními filmy, na další místo proužky s detektivkami atd. Tím se seskupí názory celé skupiny na daný žánr a vznikne koláž, kterou žáci společně doplní kresbami či symboly. Své dílo vystaví, aby si každý mohl prohlédnout výsledky zkoumání celé skupiny. Každý tak může posoudit, zda se jeho vnímání reality shoduje s ostatními, či se od nich liší.

Podle časových možností nechte žáky doplnit **pracovní list 27B – VE FILMU TO NEBOLÍ**. V první části se žáci zamýšlejí nad tím, jak sami vnímají agresí ve filmu, jak na ně působí. Ve druhé části volně v myšlenkové mapě vyjádří, co se v lekci naučili, co si uvědomili.

V závěrečném shrnutí o agresí v médiích v učebnici si žáci promyslí a zapíšou na papír, co pro sebe udělají, aby důsledky vlivu médií byly co nejmenší. Listy uložte do společné obálky, zalepte a uschovejte. Kontrolu plnění proveďte na konci roku nebo v devátém ročníku.

Náhled pracovního listu

Lekce 27

A) VĚŘTE – NEVĚŘTE

Zapiš příklady televizních pořadů za poslední měsíc a zařaď je do předepsaných filmových kategorií (pokud si nevzpomeňš, vezmi si časopis s televizním programem).

Vyber, zda pořad popisuje realitu, nebo pseudorealitu.

Do volných řádků zapiš pořady, které nedokážeš zařadit.

filmová kategorie (druh, žánr)	název pořadu	realita, fakt	pseudorealita, fikce
akční			
detektivní			
historický			
válečný			
katastrofický			
komedie			
western			
sci-fi			
fantasy			
kreslený			
animovaný			
pohádka			
dokument			
reportáž			
zpravodajství			
reality show			
reklama			
videoklip			
sitcom			

U některých pořadů můžeš najít zkratku PP. Znamená „product placement“. Vyhledej ve slovníku cizích slov nebo na internetu jeho definici a pokus se jej objevit v některém z pořadů.

Text o důsledcích vlivu médií v učebnici můžete využít několika způsoby:

- a) přečtete si jednotlivé body a necháte žáky uvádět konkrétní příklady z médií a ze života,
- b) zadáte žákům vypracování koláže k některým bodům – výběr je na vás nebo na žácích,
- c) žáci mohou propojit body v učebnici s pracovním listem Věřte – nevěřte a přiřazují zapsané pořady k bodům, tj. hledají v obsahu pořadu (pokud jej znají) nějaký důsledek vlivu média.

Hodnotová reflexe:

- Nudíte se často? Jakou dobu průměrně strávíte u televize?
- Věříte všemu, co vidíte a slyšíte v televizi?
- Chtěli byste být akčním hrdinou? Kterým a proč?
- Napodobujete někdy s kamarády, spolužáky některé scény z filmu?
- Uvědomujete si, že některé scény ve filmu jsou životu a zdraví nebezpečné?
- Kdy jste naposledy vypnuli televizi a povídali si, zahráli si hru – s rodiči, sourozenci, babičkou apod.?
- Čím jsou média tak atraktivní a proč? (Snadná dostupnost médií, zvyšující se počet televizních kanálů, digitální a satelitní příjem, možnost sledovat film na širokoúhlém plátně s prostorovým stereozvukem, používání trikové techniky, detailně propracované záběry ve filmech a počítačových hrách, v případě počítačových her je umožněno aktivní zasahování do průběhu děje.)
- Jak se dá ovlivnit působení médií na člověka?

3. Transfer do života

Vyjděte se žáky do okolí školy a vyhledejte prostory, které využívají hlavně „chladná média“ ke své prezentaci. Žáci pak zpracují přehled, statistiku, o jaká média jde, co přenášejí, a posoudí míru jejich vlivu. V domácí práci žáci vyhledají význam „**product placementu**“ a pokusí se jej vyhledat v nějakém pořadu. Požádají o pomoc někoho z rodiny při sledování televize.

Hodnotová reflexe:

- Proč jsou do některých pořadů umísťovány nenápadné upoutávky na různé předměty, činnosti atd. – „product placement“?
- Je divák upozorněn na jeho použití v pořadu? Jak, čím? (zkratkou PP při zahájení a po reklamách)
- V jakých typech pořadů se PP objevuje?

Náhled učebnice

- V jakých médiích?
- Co jsi zjistil/a, že propaguje?
- Jaký dojem na tebe PP dělá?
- Jak často si jej uvědomíš, všimneš si jej často?
- Vadí ti, nebo ne?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Média lze jen velmi těžce v dnešní době oddělit od každodenního života společnosti i jedince. Přetvářejí stále více nejen sociální prostředí, v němž žijeme, ale ovlivňují chování a jednání mnoha lidí. Před negativními dopady médií je potřeba chránit zvláště děti.

Na co se mohou žáci ptát:

Jim Morrison (1943, USA–1971, Francie, celým jménem **James Douglas Morrison**) byl americký zpěvák, básník, textař a lídr rockové skupiny The Doors. Zemřel ve věku pouhých 27 let. Důvodem byla těžká alkoholová a drogová závislost a celkově špatný tělesný stav.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Slogan – Vezměte nějakou věc a zaďte žákům, aby vymysleli reklamní slogan tuto věc propagující. Vyhodnoťte nej... slogany.

Dlouhá: Ředitel televize – Kdybys byl/a ředitel/ka televize a tvým úkolem by bylo omezit, až zamezit promítání násilí v televizi, jaké kroky bys podnikl/a, jaká opatření bys provedl/a? Vytvořte soubor opatření.

Poznámky:

KOMPLEXNÍ PROSOCIÁLNOST (ANEB KDE MOHU, POMOHU)

Chovat se prosociálně znamená jednat tak, aby naše jednání přinášelo prospěch druhé osobě nebo více osobám. Zároveň toto chování nevyplývá ze striktní povinnosti a nedochází k očekávání jakékoliv formy odměny.

Řídí se zlatým pravidlem: „Co nechceš, aby dělali tobě, nedělej druhým.“

Při výchově k prosociálnosti je třeba u žáků nejprve probudit a rozvinout schopnosti, způsobilosti a dispozice, které navozují prosociální chování, a zároveň upevnit pozitivní charakterové vlastnosti každého jednotlivce.

Z každodenní zkušenosti víme, že odevzdávat vědomosti lze i se zamračenou anebo přísnou tváří, ale získat si srdce žáků a vychovávat je k přátelství a spolupráci je možné jen s přátelstvím a radostným úsměvem.

Prosociálnost v nás

CÍL:

Cílem je, aby žáci pochopili význam prosociálního chování a osvojili si znaky prosociálního chování a prosociální osobnosti.

POMŮCKY:

Pracovní list 28 – HLEDÁM V SOBĚ, ALE I KOLEM SEBE, Rainbow game (Hra na duhu), velký papír – A0, barvy nebo pastelky, samolepky nebo nastříhané papírky tvaru obdélníku a lepidlo, pro každého sešit nebo sadu papírů v barvách duhového spektra (žáci si mohou zajistit sami)

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Ve třídě je potřebné najít prostor pro umístění velkého plakátu – na delší dobu.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Citát v úvodu lekce lze použít jako výzvu k přemýšlení o našich postojích, jejich změnách a vývoji. V reflexi použijte návodné otázky směřující k postoji žáků k pomoci bez očekávání odměny.

Hodnotová reflexe:

- Co způsobuje, že lidé si vytvářejí postoje k něčemu, někomu?
- Jsi pro radikální (jednoznačné, jasné) postoje k situacím a lidem, nebo raději pro postoje liberální (mírné, s možností změny)? Kdy pro které?
- Jaký je tvůj postoj k pomoci druhému?
- Kdy jsi naposledy někomu pomohl/a? Požádal/a sis o nějakou odměnu za pomoc, byla ti nabídnuta odměna?
- Znáš ve svém okolí člověka, který pomáhá druhým nezištně? Jak se ti takové chování líbí?
- Slyšel/a jsi někdy pojem prosociální chování? Co asi znamená? Popiš takové chování.

2. Nácvik ve třídě

V této lekci zahajte práci přípravou na hru Na duhu.

HRA NA DUHU

Hra původem z Anglie představuje program na několik týdnů. Podstatou hry je uvědomovat si prosociální chování u sebe i u druhých, rozvíjet jej, vnímat možnosti prosociálního chování a využívat je.

Žáci si připraví zápisníky buď z volných listů barevných papírů duhového spektra, nebo sešity, které si mohou upravit jako plakát. Pro každou barvu mají jeden list a tam si zapisují své zkušenosti a poznatky ze hry NA DUHU do rámečků, bublinek apod.

Každou barvu je dobré uvést příběhem, pohádkou, ukázkou z filmu nebo obrázkem, fotografií, kde protagonisté jsou vzorem činností, jichž se barva týká. Můžete využít příběhy z knihy **Malý princ (Antoine de Saint-Exupéry)** nebo z knihy **Příběhy pro potěchu duše (Bruno Ferrero)** apod.

Dále si žáci společně nakreslí na velkém papíru pruhy duhy a vše, co s ní souvisí: sluníčko, mraky, vodu, zem – viz obrázek pro inspiraci. Během kreslení je můžete seznámit s jednotlivými barvami – **Rainbow game (Hra na duhu)**.

Náhled pracovního listu

Lekce
28

HLEDÁM V SOBĚ I KOLEM SEBE

Zapiš do první tabulky informace zjištěné o vybrané osobnosti a do druhé zapiš informace o sobě.

JMÉNO OSOBNOSTI	
ČÍM SE V ŽIVOTĚ ZABÝVÁ/ZABÝVALA?	
ŽIVOTNÍ NÁZOR, HESLO, MOTTO:	
JAKÝ MĚLA POSTOJ K ŽIVOTU?	
PROJEVY PROSOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ:	

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 6: Komplexní prosociálnost

MOJE JMÉNO	
ČÍM SE CHCI V ŽIVOTĚ ZABÝVAT?	
MŮJ ŽIVOTNÍ NÁZOR, HESLO, MOTTO:	
JAKÝ JE MŮJ POSTOJ K ŽIVOTU?	
MOJE PROJEVY PROSOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ:	

Proč jsem si vybral/a tuto osobnost?

Máme něco společného?

V čem jsme rozdílní?

Může být tato osobnost mým vzorem? V čem?

Vyprávějte žákům, jak mohou jednotlivé barvy získat: sluníčko hřeje, dává světlo a svými paprsky jako jediné dokáže na obloze ukázat duhu. Každý ze žáků se může takovým sluníčkem stát, když bude konat takové skutky, které jsou obsahem duhových barev. Podstatné je, aby si žáci uvědomovali několik věcí – nenárokovat si odměnu za vykonaný skutek (**konat nezištně**), nečekat na vyzvání (**konat iniciativně**) a nezviditelňovat se (**konat skrytě**). Nejde přece o množství samolepek, ale o vykonání skutku. Poté se žáky proberte, co znamená chovat se prosociálně – viz učebnice. Použijte na vysvětlení příklady ze života: např.

jednat ve prospěch druhého, bez povinnosti – pomoci doma, nabídnout doučení spolužákovi/žačce...
neočekávat protislužbu nebo vnější odměnu – nežádat zvýšení kapesného za domácí práce, nepožadovat oplátkou úlevy...

podporovat vzájemnost, vyvolat podobné chování u druhého – přizvat sourozence ke spolupráci, pobídnout spolužáka/žačku k podobnému jednání...

nenarušit svou vlastní identitu – nepodbízet se a nevnučovat pomoc, nezlobit se při odmítnutí

Pravidla hry:

- každý/á se seznámí s obsahem barev;
- při vykonání skutku dané barvy si jej zapíše do svého deníku a na samolepku, kterou přilepí do příslušného pruhu;
- skutky se zapisují konkrétně, např. pro modrou – včera jsem si uklidila skříň, pro červenou – dnes ráno jsem uvařil čaj a připravil snídani i pro maminku a sestru atd.;
- za získání celé sady duhových barev získá žák 1. sluníčkový stupeň, při získání další sady zvyšujeme stupně.

Varianty:

1. **Dlouhá – sedmítýdenní** varianta – Seznamte žáky se všemi barvami najednou a po každém týdnu proveďte vyhodnocení – můžete přečíst příběh jedné barvy a pak žáci sdělují své skutky zapsané ve svých denících, ostatní je společně hodnotí a doporučují k nalepení na duhu.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 6: Komplexní prosociálnost

Lekce 28 Prosociálnost v nás

„Nemůžeme si vybrat, kolika let se dožijeme, ale můžeme si sami zvolit, kolik života našim letům dokážeme dát. Nemůžeme ovlivnit krásu naší tváře, ale můžeme ovlivnit její výraz. Nemáme kontrolu nad těžkými okamžiky života, ale můžeme si je ulehčit. Nemůžeme ovlivnit negativní atmosféru celého světa, ale můžeme ovlivnit atmosféru, která panuje v naší mysli. Často se snažíme ovlivňovat věci, se kterými nemůžeme nic dělat. Přilít málo se snažíme ovlivňovat to, co je v našich silách... naše postoje.“
John C. Maxwell

CO ZNAMENÁ CHOVAT SE PROSOCIÁLNĚ?

jednat ve prospěch druhého, bez povinnosti (BUDU vstřícný, iniciativní, dobrodružný)	neočekávat protislužbu nebo vnější odměnu (JSEM nesobecký, nezištný, skromný)
podporovat vzájemnost, vyvolat podobné chování druhého (UJÍMŮM jí příkladem, být vzorem, dát náznak)	nenarušit svou vlastní identitu (ZŮSTANU osobitý, jedinečný, originální)

CHCI SE STÁT PROSOCIÁLNÍ OSOBNOSTÍ:

1. soucítím s lidmi, kteří mají těžkosti
2. raduji se z obdarování druhého nebo rozdělí se
3. vynakládám náhnu ve prospěch druhých lidí
4. přijímám bez závidění úspěchy druhých lidí
5. mám pochopení pro starosti a těžkosti svých známých a příbuzných
6. prožívám s druhými jejich starosti a radosti

Prosociální chování vyžaduje moudrost, identitu, náhled nezbytný pro humor, schopnost vést druhé ke známým a citlivě reagovat na problémy, které tyto změny přinášejí. Je charakteristikou mnoha úspěšných a oblíbených osobností. Vyhledej takovou osobnost (ze současnosti nebo historie) a připrav si pro ostatní stručnou charakteristiku jejího prosociálního chování podle pracovního listu.

Při konání dobra prožíváme pocity spokojenosti, pohody a štěstí, a také pocity zvýšení sebeodvěry. Budujeme si vztahy, důvěru a spolupráci k druhým lidem, přistupujeme k nim na základě poznání jejich osobnosti.

2. **Krátká – týdenní** varianta se může udělat tak, že žáky seznámíme s „duhovými úkoly“ a ti si během týdne budou sledovat a zapisovat svoje činy. Potom si doma nebo ve škole (pozor, ve škole to může ale znamenat zdržení, takže to můžeme povolit jen zapomenutlivcům) připraví lístky v barvách duhy a na ně napíší, co vykonali. Pak už jen stačí nalepováním lístků vedle sebe na větší papír „jako tvořit duhu“ a žáci ji nemusí malovat. Proveďte vyhodnocení, jehož součástí může být, že žáci na nalepené lístky ostatních dělají souhlasné čárky, pokud se jim někdy povedl podobný čin – připojte rozbor častých, mimořádných, neobvyklých, obtížných atd. činů.

Při získání všech sedmi barev můžete udělovat drobné ocenění – pochvalu, diplom, zápis do sluníčka... Hru můžete hrát jen jeden týden (při sbírání barev najednou) nebo až sedm týdnů (pro každou barvu jeden týden), záleží na vás a na kolektivu dětí.

Ukázka příběhu pro variantu 1:

Poslední stéblo (příběh z knihy Bruna Ferrera Příběhy pro potěchu duše)

Bylo to takové typické zimní odpoledne, kdy je každý zalezlý doma. U McDonaldů se všechny čtyři děti už zase do sebe pustily – hádaly se, posmívaly, tahaly o hračky. V takových chvílích si jejich matka skoro začala myslet, že se snad ani nemají rády, i když v hloubi duše věděla, že to není pravda. Všichni sourozenci se hádají a perou, to je jasné, ale tahle banda na sebe byla poslední dobou výjimečně hrozná – zvlášť Eric a Kelly, které od sebe dělil jen rok. Nejspíš si usmysleli, že z téhle zimy udělají jeden druhému peklo.

„Dej to sem! To je moje!“

„Není, ty tlouštiku, já to měl první!“

Matka si povzddechla. Zase další hádka, a to jsou Vánoce za dveřmi. Zbývá už jen měsíc a u McDonaldů není po vánoční atmosféře ani stopy. Tohle by přece měl být čas vzájemné lásky, vřelých citů a štěstí. K vánočnímu duchu je doma zapotřebí něco víc než jen barevně zabalené dárky a rozsvícené svíčky na stromku. Jak ale může matka přesvědčit své děti, že z předvánočních příprav je nejdůležitější být vlídný jeden k druhému? Něco ji napadlo. Před lety se od babičky dozvěděla o jednom starobylém vánočním zvyku, který lidem pomáhal objevovat skutečný smysl Vánoc. Mohl by zabírat i na její rodinu? Za zkoušku to stojí. Svolala si všechny čtyři rošťáky a usadila je na schodech od nejmenšího po největšího – Mike, Randi, Kelly a Eric.

„Co kdybychom si letos udělali zvláštní vánoční plán?“ zeptala se jich. „Byla by to taková hra, ale může ji hrát jen ten, kdo dokáže zachovat tajemství. Umíte mlčet?“

„Já jo!“ vykřikl Eric a divoce mával rukou.

„Já umím mlčet líp než on!“ volala Kelly, vyskočila a taky mávala rukou. Jestli šlo o soutěž, chtěla rozhodně porazit Erika.

„Já to dokážu taky!“ přidal se Randi, i když přesně nevěděl, oč jde. Nechtěl zůstat stranou.

„Já taky! Já taky!“ pištěl nejmenší Mike a skákal nahoru dolů.

„Tak poslouchejte, hraje se to takhle,“ vysvětlovala matka. „Překvapíme letos Ježíška, až k nám na Štědrý večer přijde. Přichystáme mu tu nejměkčí postýlku. Vyrobíme přímo tady doma kolíbkou a vystelíme ji slámou, aby byla pohodlná. Ale je v tom háček: každé stéblo slámy bude představovat jeden dobrý skutek, který ode dneška do Vánoc pro někoho vykonáme. Čím víc dobrých skutků, tím víc slámy pro Ježíška. A teď to tajemství – nikomu nesmíme říct, jaký dobrý skutek děláme, ani pro koho ho děláme.“

Děti zrozpáčitěly. „Jak Ježíšek pozná, že je to jeho kolíbkou?“ zeptala se Kelly.

„Pozná to,“ ujistila ji matka. „A podle toho, jak bude postýlka měkká, pozná, kolik lásky jsme do ní vložili.“

„Ale pro koho budeme ty skutky dělat?“ ptal se Eric.

„To je jednoduché,“ řekla matka. „Budeme je dělat jeden pro druhého. Ode dneška do Vánoc dáme vždycky jednou týdně papírky s našimi jmény do klobouku. Moje a tátovo jméno taky. Pak si každý vytáhneme jedno jméno a budeme týden dělat pro toho člověka dobré skutky. Ale pozor! Nejtěžší je, že nesmíme nikomu říct, čím jméno jsme si vytáhli. Vykonáme co nejvíc dobrých skutků, ale nesmíme se při tom nechat chytit. A za každý tajný skutek položíme do kolíbkou stéblo slámy.“

„Ale co když si vytáhnu někoho, koho nemám ráda?“ zamračila se Kelly.

Matka chvíli přemýšlela. „Možná bys mohla za dobrého člověka položit ty nejsilnější stébla, protože bude těžké je vykonat. Čím víc tlustých stébel, tím rychleji se kolíbkou naplní. A na Štědrý večer se Ježíšek uloží do postýlky s matrací naplněnou láskou. Určitě se mu to bude líbit, co myslíte?“

„A kdo nám postaví tu kolíbkou?“ chtěla vědět Kelly.

Eric byl nejstarší, a protože měl jako jediný povoleno pracovat s nářadím, odešel to dolů do dílny zkusit. Několik hodin se pak odtud ozývalo mocné bouchání a řezání. Potom nebylo dlouho slyšet nic. Nakonec přišel Eric nahoru s jeslemi v rukou. „Tak tady to je,“ zakřenil se. „Nejlepší kolíbkou na světě! A udělal jsem ji úplně sám!“ Všichni s ním výjimečně souhlasili: jesličky byly ta nejlepší kolíbkou na světě. Jedna noha sice měla o pár centimetrů míř, takže se jesle trochu kymácely, ale byly vyrobené s láskou a s použitím asi stovky ohnutých hřebíků. Určitě dlouho vydrží.

„Ted' potřebujeme nějakou slámu,“ prohlásila matka a hned společně vyrazili autem k nedalekým polím, aby ji našli. Projížděli venkovské cesty, hledali pokosené pole a nikdo se kupodivu nehádal o právo sedět na předním sedadle. Nakonec objevili malou loučku, na které v létě vyrostla vysoká tráva, a teď v prosinci tu stály dlouhé žluté stonky. Vypadaly jako opravdová sláma.

Matka zastavila, děti se vrhly na loučku a dychtivě trhaly vysokou suchou travu.

„To stačí!“ zavolala nakonec matka, když už papírová krabice v kufru přetékala. „Nezapomeňte, že máme jen malé jesličky.“ A tak se vydali domů a tam seno opatrně rozprostřeli na táč s jesličkami na kuchyňském stole. Kratší noha se v něm úplně schovala.

„Kdy si budeme moct vylosovat jména?“ volaly děti.

„Jen co přijde tatínek večer domů,“ řekla matka.

Po večeři napsali na papírky šest jmen, přeložili je a pořádně zamíchali ve staré baseballové čepici. Pak začalo losování.

Kelly táhla první a hned se začala chichotat. Randi si vytáhl po ní. Tatínek mrkl jedním okem na svůj papírek a přikryl si pusou dlaní, aby nebylo vidět, že se směje. Pak táhla maminka, ale její tvář nic neprozradila. Jako dal-

ší sáhl do čepice malý Mike, a protože ještě neuměl číst, pošeptal mu jméno do ucha tatínek. Poslední přišel na řadu Eric. Když si přečetl jméno, zamračil se. Pak však zastrčil papírek do kapsy a neřekl nic. Mohli začít. Následující týden přinesl samá překvapení. Vypadalo to, jako kdyby k McDonaldům přitáhlo celé vojsko skřítků, kteří konají na každém kroku dobré skutky. Kelly například objevila večer v ložnici svoje pyžamo krásně složené a postel ustlanou. V dílně někdo uklidil bez říkání piliny pod pracovním stolem. V kuchyni jednou po obědě zmizely jako zázrakem z pobryndaného stolu zbytky želé dřív, než se maminka vrátila od dveří s novinami. **A Erikovi každé ráno někdo ustlal postel, zatímco si v koupelně čistil zuby.** Nebyla sice dokonale ustlaná, ale ustlaná byla. „Kde mám boty?“ zeptal se jednou ráno tatínek. Nikdo nevěděl, ale než odešel do práce, měl je zase zpátky na místě – čisté a nablýskané.

Matka si během týdne všimla i další změny. Děti se tolik nehádaly a nepraly jako dřív. Začaly sice občas, ale pak bez jakéhokoli důvodu zase skončily. Dokonce i Eric s Kelly spolu vycházeli líp. Všechny děti se tajemně usmívaly a občas se samy pro sebe uchechtly. Nemohly se dočkat neděle, až si zase vytáhnou jména. Tentokrát si při tom užily ještě víc legrace a dosyta se nasmály – s výjimkou Erika. Vytáhl jméno, podíval se na ně, a pak je zase zastrčil beze slova do kapsy. Matka si toho všimla, ale mlčela.

Druhý týden hry přinesl ještě překvapivější události. Odpadky zmizely v popelnici bez upozorňování, a kdosi dokonce vyřešil za Kelly dva těžké příklady z matematiky, když nechala přes noc svůj sešit otevřený na stole. Kupučka sena se v jeslích zvětšovala čím dál víc. Zbývaly už jen dva týdny do Vánoc a děti si dělaly starosti, jestli jejich postýlka bude pro Ježíška dost měkká.

„Kdo bude dělat Ježíška?“ zeptal se Randi, když si potřetí vytáhl jména z čepice.

„Možná bychom mohli použít nějakou panenku,“ navrhla matka. „Můžeš ji s Mikem vybrat.“

Obě nejmenší děti utíkaly hledat svoje panenky, ale všichni ostatní si chtěli taky vybírat Ježíška. Mike vytáhl ze svého pokoje hadrovou postavičku klauna Bozo a hrdě ji předal. Když se všichni rozesmáli, začal popotahovat. **Za chvíli přibyl na gauči notně ošoupaný Erikův medvídek Bruffles, Barbie a Ken a taky Kermit a Frog, pak plyšový pejsci, jehňátka, a dokonce i hebounká opička, kterou jednou poslali babička s dědečkem Mikovi.** Ani jedna hračka jim však nepřipadala tak úplně nevhodnější.

Jen jedna stará panenka, kterou děti umilovaly skoro na kusy, vypadala, že by snad mohla představovat Ježíška. Kdysi se jmenovala „Mluvicí panenka“, dokud nepřestala mluvit díky neustálému koupání.

„Vypadá teď tak legračně,“ řekl Randi a měl pravdu. Kelly ji totiž jednou ostříhala, když si hrála na kadeřnictví. Okousala tenkrát sebe i Mluvicí panenku na ježka. Jí samozřejmě vlasy zase narostly, ale panence ne. Chomáče žlutých vlasů jí teď trčely na všechny strany a vypadala jako ztracená a zapomenutá chudinka. Očička se však pořád dívala kolem sebe jasným pohledem a na ústech jí zůstal úsměv, i když tvářičku poznamenaly leccaké špinavé prstíky.

„Myslím, že je dokonalá,“ řekla matka. „Počítám, že Ježíšek taky neměl moc vlasů, když se narodil, a určitě by rád viděl, že ho představuje panenka, se kterou jste se všichni tolik namazlili.“

Tím bylo rozhodnuto a děti se pustily do výroby nového oblečku pro svého Ježíška. Ze zbytků kůže ušily košílku a z měkké látky plenky. Nejbáječnější na panence bylo, že se přesně hodila velikostí do jesliček. Protože však ještě nenastala ta nevhodnější chvíle, aby ji tam položily, daly ji prozatím na polici do skříně v předsíni. Počká tam až do Štědrého dne.

Kopka sena mezitím rostla víc a víc. Každý den přinášel nová a nová překvapení. Tajemní skřítkové stupňovali aktivitu a u McDonaldů konečně zavládla vánoční nálada. Jen Eric byl od třetího losování neobvykle zamklý. Poslední neděle a poslední tahání z čepice připadlo na den před Štědrým večerem. Celá rodina se sešla u stolu a čekala, až budou všechna jména v čepici. Maminka si vzala slovo a řekla: „V jeslích jsou stovky stébel, možná i tisíc. Odvedli jste skvělou práci a můžete být na tu měkkou postýlku pyšní, ale nezapomeňte, že máme před sebou ještě celý den. Do zítřejšího večera můžeme udělat matraci ještě měkkší. Tak se o to pokusíme.“

Čepice naposledy obešla stůl. Mike si vytáhl papírek a tatínek mu jako vždycky pošeptal jméno. Pak táhl Randi, přečetl jméno, pokrčil rameny a usmál se. Kelly sáhla do čepice, a když se podívala na jméno, ve-sele se rozesmála. Potom přišli na řadu tatínek s maminkou a nakonec předali čepici s posledním papírkem Erikovi. Když rozbalil útržek papíru, přečetl si ho, sešpulil obličej a vypadal najednou, že se rozbere. Beze slova se zvedl a vyběhl z místnosti.

Všichni hned vyskočili od stolu, ale matka je zastavila. „Počkejte, zůstaňte tady, já si s ním nejdřív promluví sama.“

Když vystoupila na poslední schod, otevřely se prudce dveře Erikova pokoje. Snažil se obléknout si jednou rukou kabát a ve druhé držel kufr.

„Musím odjet. Jestli to neudělám, zkazím vám všem Vánoce,“ mumlal tiše skrz slzy.

„Ale proč? A kam bys jel?“ zeptala se matka.

„Můžu pár dní bydlet v mém iglú. Vráťm se hned po Vánocích. Slibuju.“

Matka začala říkat cosi o mrazu a sněhu a že nemá rukavice a teplé boty, ale tatínek, který za nimi přišel, jí položil ruku na rameno a zavrtěl hlavou. Domovní dveře se zavřely a rodiče pozorovali oknem malou postavu se skleslými rameny, jak se bez čepice ztěžka vleče přes ulici a sedá si na zasněženou mez. Venku byla černočerná tma a na chlapce s kufrům se sneslo několik vloček sněhu.

„Ale vždyť zmrzne!“ namítla matka.

„Dopřej mu pár minut klidu,“ řekl potichu otec. „Pak si s ním můžeš promluvit.“

Když matka po deseti minutách vyšla ven, byla už schoulená postavička pokrytá bílým popraškem. Sedla si vedle ní do sněhu.

„Co se děje, Eriku? Poslední týdny ses choval tak dobře, ale vím, že tě něco trápilo od té chvíle, co jsme začali s jeslemi. Můžeš mi říct, čím to je?“

„Ach, mami, copak to nevidíš?“ posmrkl Eric. „Já se tak snažil, ale teď už dál nemůžu a zkazím všem Vánoce.“ A rozplakal se a zabořil hlavu do maminčina klína.

„Nerozumím ti, miláčku,“ řekla maminka a otřela mu slzy. „Co už nemůžeš dál? A jak bys nám mohl zkazit Vánoce?“

„Mami, ty mi nerozumíš,“ vzlykal Eric. „Všechny čtyři neděle jsem si vytáhl Kelly! A já ji nenávidím! Kdybych měl pro ni udělat jediný další dobrý skutek, tak snad umřu! Snažil jsem se, mami. Vážně jsem se snažil. Každý večer jsem se vplížil do jejího pokoje a ustlal jsem jí postel. Dokonce jsem jí skládal to její zmačkané pyžamo a vysypával koš a jednou, když byla v koupelně, tak jsem za ni napsal úlohu. A mami, jednou jsem jí i půjčil svého závodáka, ale ona s ním napálila do zdi jako vždycky! Snažil jsem se být na ni hodný, mami. Ani jsem jí nenamlátil, když se mi posmívala, že jsem pitomec, jak jsem udělal jeslím kratší nohu. A pokaždý v neděli jsem doufal, že už to konečně skončí. Ale když jsem si ji dneska zase vytáhl, bylo mi jasné, že další dobrý skutek už pro ni neudělám. Nemůžu, mami! Prostě nemůžu. A zítra je Štědrý večer. Všem vám ho zkazím, zrovna když máme dávat Ježíška do jeslí. Tak vidíš, že musím odejít.“

Několik minut tak spolu tiše seděli na mezi. Občas se ozval vzlyk nebo škytnutí. Maminka držela Erika kolem ramen.

Po chvíli začala tiše mluvit. „Eriku, jsem na tebe opravdu pyšná. Každý dobrý skutek, který jsi vykonal, by se měl počítat dvakrát, protože to pro tebe bylo hrozně těžké, že ses choval ke Kelly hezky tak dlouho. A dokázal jsi to, stébko po stébku. Dával jsi lásku, i když to bylo tak těžké. V tom je možná skutečná podstata Vánoc. Když dáváme lehce, nedáváme možná tak moc. Tvoje stébka byla nejspíš ta nejdůležitější. Měl bys být na sebe hrdý. Jak by se ti líbilo, kdybys dostal příležitost získat pár snadných stébel tak jako my ostatní? Mám ještě pořad v kapse svůj papírek a nerozbalila jsem ho. Pojďme si ho na ten poslední den vyměnit. Bude to naše tajemství.“

„A není to podvod?“

„Není,“ usmála se maminka.

Otřeli slzy, oprášili sníh a vrátili se spolu domů. Nazířící celá rodina pilně vařila a zdobila dům na Štědrý večer. Všichni balili poslední dárky a samým vzrušením málem praskli. I když měli tolik práce a netrpělivost neznala mezí, hromádka sena v jeslích rostla jako o závod. Do večera málem přepadávala přes okraje. Každý člen rodiny, ať malý nebo velký, se co chvíli během dne u jeslí zastavil, podíval se na tu báječnou kupu trávy, usmál se a šel dál. Nadešel čas jesličky použít. Byla však matrace dost měkká? Což takhle přidat ještě jedno stébko?

Maminka se potichoučku, po špičkách vplížila do Kellyina pokoje, aby složila modré pyžamo a ustlala postel. Ve dveřích však zůstala překvapeně stát. Někdo už tu byl! Pyžamo bylo úhledně položené přes postel a vedle něj na polštáři leželo červené závodní autíčko.

Tak poslední stébko nakonec přiložil přece jen Eric.

Paula McDonallová

Nyní si s žáky projděte v učebnici **znaky prosociálního chování**, vysvětlete si pojmy, a žáci mohou uvést příklady, kdy a jaké chování zažili osobně nebo ve svém okolí.

Na výzvu, zda se chtějí stát prosociální osobností, si mohou odpovědět formou **sebehodnoticího kvízu**. Přečtou si heslo a přiřadí k němu bodové hodnocení podle stupnice:

- 1 bod** – platí pro mne minimálně, nikdy;
- 2 body** – platí pro mne částečně, občas;
- 3 body** – platí pro mne plně, vždy.

18–15 bodů: Není pro tebe problém chovat se prosociálně, už vlastně téměř prosociální osobností jsi, ale stále je co zdokonalovat.

14–10 bodů: Některé skutky vykonáš snadno, není pro tebe problém je vykonat pro někoho konkrétního, ale někdy je třeba se chovat prosociálně třeba i k cizímu člověku nebo ve ztížených podmínkách.

9–6 bodů: Když se začneš řídit zlatým pravidlem etiky „Co chceš, aby dělali lidé tobě, to dělej i ty jim.“, zjistíš, že budovat prosociální osobnost není tak obtížné, a dokonce to může přinést něco pozitivního i tobě.

Hodnotová reflexe:

- Který z charakteristických znaků prosociální osobnosti už ovládáš?
- Na kterém začneš pracovat? Jaké kroky pro to podnikneš?
- Jak moc je pro tebe obtížné vykonání dobrého skutku?
- Co oceňuješ na prosociálním chování?

3. Transfer do života

Přenesení do života proveďte podle pokynů v učebnici, tj. pozorování prosociálního chování v rodině a okolí a vyhledání prosociální osobnosti. Zápis o výsledku svého hledání žáci zapíší do **pracovního listu 28 – HLEDÁM V SOBĚ I KOLEM SEBE**.

Hodnotová reflexe:

- Proč sis vybral/a tuto osobnost?
- Máte něco společného?
- V čem jste rozdílní?
- Může být tato osobnost tvým vzorem? V čem?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Při konání dobra prožíváme pocity spokojenosti, pohody a štěstí a také pocity zvýšení sebedůvěry. Budujeme si vztah úcty, důvěry a spolupráce ke druhým lidem, přistupujeme k nim na základě poznání jejich osobnosti.

Varianty:

Příběh **Poslední stéblo** můžete použít nejen jako úvodní příběh, ale můžete jej vytisknout a rozdat do skupin, žáci si pak vezmou pastelky v barvách duhy a v příběhu vybarví příslušnou barvou místo textu, které vyjadřuje obsah barvy ze hry Na duhu.

V textu jsou uvedeny ukázky vybarvení, žáci mohou najít další možnosti, které vysvětlí a zdůvodní.

Pokud by pro skupinu předešlý příběh a duha nevyhovovaly, můžete využít **příběh „Muž, který sázel stromy“**.

text knihy:

<http://www.uloz.to/x3Qe3V4/jean-giono-muz-ktery-sazel-stromy-e-book-doc?do=downloadDialog-freeDownloadForm-submit>

animovaný film:

<http://www.youtube.com/watch?v=W2oOaA2aqZQ>

http://www.youtube.com/watch?v=h1_cAuK5Bf0

píseň:

http://www.youtube.com/watch?v=kRxG9X_IBR0

Také můžete použít **audioknihu „Malý princ“** – Antoine de Saint Exupéry

<https://www.youtube.com/watch?v=HZB8aqi9Hmc>

Doporučení/pozor:

Lekce má několik možností, jak v ní pracovat, vyberte proto možnost nejvhodnější pro vaši třídu.

Na co se mohou žáci ptát:

Anders Nordström Kjell (1958) je švédský ekonom, spisovatel a veřejný mluvčí.

Co mohu prosociálně nabídnout?

CÍL:

Cílem je, aby se žáci seznámili s formami prosociálního chování a osvojili si použitelnost získaných dovedností v reálném životě.

POMŮCKY:

Pracovní list 29A – HÁDANKY – PŘÍSLOVÍ, pracovní list 29B – DENNĚ ASPOŇ JEDEN ČIN, papíry na myšlenkovou mapu pro každého

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Pracovní místo pro práci ve skupinách při senzibilizaci.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Rozdejte žákům **do skupin** nejlépe po čtyřech **pracovní list 29A – HÁDANKY – PŘÍSLOVÍ** a zadejte úkol – poskládat či vyhledat v textu přísloví a zapsat je do pracovního listu. Skupiny mohou soutěžit o nejrychlejší zapsání všech přísloví.

1. **Lidé pro nás stromy sázeli, sázejme my též. (České přísloví)**
2. **Přátelské služby se neúčtují. (České přísloví)**
3. **Až když se pod tebou prolomí led, poznáš, kdo je ti přítelem. (Eskymácké přísloví)**
4. **Dobry přítel přinese topení, když svět zapadne sněhem. (Čínské přísloví)**
5. **Příteli k pomoci třeba o půlnoci. (České přísloví)**
6. **Komu není rady, tomu není pomoci. (České přísloví)**
7. **Koně můžeš přivést k vodě, ale napít se musí sám. (České přísloví)**
8. **Všeho nechám, už tam spěchám. (České přísloví)**

Hodnotová reflexe:

- Pomohl/a jsi někomu při luštění?
- Požádal/a jsi někoho o pomoc?
- Co hodnotíš jako kladné na spolupráci skupiny?
- Na čem se ti ve skupině dobře pracovalo?
- Jak se vám podařilo zorganizovat práci, rozdělit si ji?
- Přistupoval/a jsi ke své práci zodpovědně? Stanov svoji míru na stupnici 1–5 (jako ve škole).
- Co mají vylustěná přísloví společného s prosociálností?

2. Návzik ve třídě

Provedte hodnocení hry **Na duhu** z minulé hodiny. Žáci, kteří mají připravené své záznamy a samolepky se zapsaným skutkem, je přednesou a po zhodnocení ostatními si je nalepí na duhu. Pracujte s učebnicí a grafem Formy prosociálního chování. Vysvětlete jednotlivé formy, žáci uvedou konkrétní příklady ze života, vy je doplňte. Správné pochopení je důležité ke zpracování **pracovního listu 29B – Denně aspoň jeden čin**.

Na závěr nechte žáky samostatně přemýšlet nad textem v učebnici – **CO UDEĚLÁŠ?** Rozdejte jim papíry, vysvětlete tvorbu myšlenkové mapy a žáci odpovědi na otázky **CO UDEĚLÁŠ?** zaznamenají. Vybidněte je k poznačení více možností a k použití prosociálního chování. Barevně si každý označí možnosti, které by pravděpodobně udělal sám. Myšlenkové mapy dejte vzájemně k nahlédnutí.

Náhled pracovního listu

Lekce
29

A) HÁDANKY – PŘÍSLOVÍ

1.	stromy	my	sázeli,	Lidé	pro	těž.	nás	sázejme
2.	se	služby	Přátelské	neúčtují.				
3.	poznáš,	když	ti	prolomí	Až	pod	přítelem,	kdo se je tebou led.
4.	když	topení,	přítel	přinese	sněhem.	Dobry	svět	zapadne
5.	asedijPříteljuhýokžítobatrepomocimnhuákizžétěbalkfotgxowthuzičeskíjklepůlnocigertitěha.							
6.	RetsuiPkiamKomuJlseButneninysdášorady,běkhýstomuAskálneniūpolichjukipomocizývertziděsk.							
7.	DUjinklofvýčKoněaermůžeshřikřpřivéstawikmxvodě,oúnisáleihunapitzrysáhlúsejmálmusid-čerpěnsámgujýfrt.							
8.	ZiklobůVšehobeRtýnechám,trávkodeužFiakidrtamoěšeklijásněchámuzi.							

Hodnotová reflexe:

- Kterou z forem prosociálního chování už jsi v životě použil/a?
- Dokážeš se chovat prosociálně vůči jakémukoli člověku?
- Jakou formou by ses nejpravděpodobněji projevil k cizímu člověku?
- Kdo se k tobě takto zachoval? Kterou formu použil?

3. Transfer do života

K transferu využijte buď hru Na duhu a její hodnocení, nebo **pracovní list 29B – Denně aspoň jeden čin**. Pokud chcete využít obojí, vymezte pro každou práci jiný prostor, např. **na duhu** mohou získávat skutky **mimo školu, do pracovního listu ve škole**.

Pozn.: Naznačené ukázky skutků v pracovním listu si žáci přepíší vlastními činy.

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro tebe snadné vykonat alespoň jeden čin denně? Proč?
- Co můžeš říct o lidech, kteří jsou zapsáni ve tvé tabulce?
- Máš u některé formy prosociálního chování více činů než jinde?
- Máš i neobsazené kolony v pracovním listu – které a proč?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Využijte citát v úvodu lekce:

„Život činný je opravdový život. Zahálka je hrotem člověka zaživa. Co máš udělat, do toho se dej s chutí; co sám můžeš udělat, to nečekej od jiných a bez příčiny neodkládej s ničím. Když můžeš někomu pomoci, učiň to s největší radostí.“

Jan Amos Komenský

Varianty:

Kratší varianta: Přečtete úvodní citát Jana Amose Komenského jako senzibilizaci a věnujte se udělování barev za prosociální činy, **pracovní list 29A – Hádanky – přísloví** si nechte na volnou chvíli nebo domácí práci.

Delší varianta: Využijte **pracovní list 29A – Hádanky – přísloví** jako senzibilizaci.

Doporučení/pozor:

1. Připomeňte žákům, že jedním ze znaků je **zachování vlastní identity**, takže by při konání prosociálních skutků nemělo docházet k podbízení, vnucování se, aby u nich nakonec nevystal pocit poníženosti ze své strany nebo využívání ze strany druhých.
2. Připravte žáky na **tvorbu prezentace o charitativním projektu v příští hodině** – žáci si mohou již sbírat materiál na vybranou práci.

Ukažte žákům v závěru lekce Pojmy, se kterými pracujeme, aby se už předem doma mohli seznámit s nabídnutými společnostmi a jejich činnostmi, popř. si ještě vyhledali další, a získané informace pak využili při přípravě prezentací.

Na co se mohou žáci ptát

Jan Amos Komenský (1592–1670) byl filozof, myslitel a jeden z největších českých spisovatelů, poslední biskup jednoty bratrské; dodnes je považován za zakladatele moderní pedagogiky a nazýván Učitelem národů.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 6: Komplexní prosociálnost

Lekce 29 Co mohu prosociálně nabídnout?

„Život činný je opravdový život. Zahálka je hrotem člověka zaživa. Co máš udělat, do toho se dej s chutí; co sám můžeš udělat, to nečekej od jiných a bez příčiny neodkládej s ničím. Když můžeš někomu pomoci, učiň to s největší radostí.“
Jan Amos Komenský

Formy prosociálního chování

- poskytnout fyzickou pomoc
- poskytnout fyzickou službu
- darovat, půjčit, rozdělit se
- poradit, vysvětlit
- potěšit, povzbudit smutné a utrápené
- pozitivně hodnotit druhé, posílit sebeúctu
- naslouchat se zájmem, soustavně
- snažit se chápat druhé, být empatický
- být solidární k situaci, stavu druhých
- dohodnout se ve skupině, atmosféru svornosti

Je pěkný slunečný den a ty se jdeš s několika přáteli projít ulicemi, možná se zastavíš na zmrzlinu. Vtom uvidíš paní ze sousedství, jak lepi na sklo vykladu letáček o ztrátě svého pejska. Vždyť ho také znáš, vidíš je je spolu... **CO UDELAŠ?**
Koupíte si zmrzlinu a jdete do parku. Než si vyberete tu správnou lavičku, všimneš si starého pána, jak se bezradně rozhlíží a rád by se asi na něco zeptal... **CO UDELAŠ?**
Na lavičce jste probrali události dne a rozházíte se každý domů. Jdeš pomalu ulicí a vnímáš krásný západ slunce, když tě najednou vyruší rozložbený hlas pevně komentující rozsypaný nákup. Mladé ženě s kočárkem se roztrhla chatrná igelitka... **CO UDELAŠ?**
Přichází domů, v kuchyni přemýšlíš, co si dáš k večeři, co budeš dělat potom, a vidíš maminku dávat prádlo do pračky, smutnou, bez nálady... **CO UDELAŠ?**

Na kole ke vzdělání, vzděláním ke svobodě

CÍL:

Cílem je, aby žáci získali informace o možnostech poskytování pomoci anonymnímu člověku a aby tyto informace dovedli předat dalším lidem.

POMŮCKY:

Pracovní list 30A – PREZENTACE – TABULKA A OSNOVA PRO ZPRACOVÁNÍ, pracovní list 30B – PREZENTACE – ORGANIZACE A ZAJIŠTĚNÍ, počítače s přístupem na internet, velké papíry (na tvorbu plakátů, informačních panelů), nůžky, lepidla, barvy, fixy, pastelky.

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Přesun do počítačové učebny, příprava lavic na tvorbu velkých plakátů nebo panelů.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Práci na tomto tématu uveďte krátkým zamyšlením nad pojmy dar, darování. Přečtete žákům povídku: **Peníze v ráji**

Jeden bohatý člověk přišel do ráje. Ze všeho nejdříve se šel podívat na trh a překvapeně zjišťoval, že je všechno zboží nabízeno velmi levně.

Hned vytáhl peněženku a začal si poroučet to nejkrásnější, co viděl. Když měl zaplatit, podal andělovi, který tam prodával, plnou hrst velkých bankovek.

Anděl se na něj usmál: „Je mi líto, ale tyto peníze tu neplatí.“

„Jak to?“ užasl muž.

„Tady platí jen ty peníze, které byly na zemi darovány,“ odpověděl anděl.

Hodnotová reflexe:

- Jaký je tvůj názor na vybírání finančních částek do „kasiček“ (sbírka Tří králů, Světluška, Bílá pastelka, Lékaři bez hranic, pro mentálně postižené...)?
- Když tě potká venku na ulici někdo s „kasičkou“ a vybírá příspěvek, věnuješ nějaké peníze?
- Jsi ochoten věnovat finanční obnos na charitu za předmět (přívěsek ke klíčům, magnetka)?

2. Nácvik ve třídě

Do učebnice je vybrána ukázka možného zpracování prezentace o společnosti „Kola pro Afriku o.p.s.“. Jejím ústředním motem je název lekce – NA KOLE KE VZDĚLÁNÍ, VZDĚLÁNÍM KE SVOBODĚ – a může být použit jako např. hlavní myšlenka prezentace. Další informace se dají získat na www.kola-proafriku.cz.

Inspiraci a jiné možnosti charitativních společností najdou žáci na konci lekce v Pojmech, se kterými pracujeme, kde jsou také uvedeny webové stránky společností.

Projděte si společně v učebnici obě stránky, které slouží k inspiraci, a rozdělte žáky do skupin maximálně po šesti.

Náhled pracovního listu

Lekce
30

A) TABULKA A OSNOVA PRO ZPRACOVÁNÍ

členové skupiny:	1.	3.	5.
skupina (označení):	2.	4.	6.
osnova (části prezentace)	materiál (naše poznámky)	zpracovatel (zodpovídá)	
název charitativního projektu, organizace:			
místo (země, oblast), pro kterou je pomoc určena:			
informace o zemi, do níž pomoc míří (poloha, rozloha, počet obyvatel, státní zřízení, vláda, zemědělství, průmysl, školství, náboženství, kultura, cestovní ruch, postavení mužů a žen ve společnosti, rodina a její soužití...):			
cílová skupina (ke komu pomoc směřuje):			
náplň činnosti (na co se poskytovatel pomoci zaměřuje a proč):			
kontakty (telefon, www, email, kontaktní místa a osoby...):			
další:			

Úkolem skupiny je zpracovat jako **prezentaci** informace o nějakém **charitativním projektu** a seznámit s ní další žáky. Každá skupina si promyslí formu zpracování – powerpointová prezentace, informační panel nebo plakát s upoutávkou na charitativní organizaci, akci nebo místo s potřebou pomoci. Poté si vybere konkrétní charitativní projekt a shromáždí si potřebný materiál. Výstupem jejich práce je vybraná forma prezentace plus další doplňky, např. vizitky s kontakty a sběrnými místy, kartičky s termíny akcí apod. Žáci se dohodnou ve své skupině na úkolech, které budou vypracovávat. Pro záznamy své práce využije každý žák **pracovní list 30A – Prezentace – tabulka a osnova pro zpracování**, kam si poznačí potřebné informace pro sebe i pro další členy skupiny, aby měli navzájem přehled, co kdo zpracovává.

Po zhotovení práce si každá skupina zajistí **zveřejnění své práce**:

- promítnutí prezentace jiné třídě/třídám;
- vystavení informačního panelu;
- umístění plakátu na vhodné místo;
- způsob nabídky vizitek a kartiček.

K tomu použijí žáci **pracovní list 30B – Prezentace – organizace a zajištění**. Každý si poznačí i zajištění druhých skupin, aby se práce nekumulovaly.

Práce na prezentaci je časově náročnější, takže si můžete zvolit více možností organizace práce a propojit zpracovávání i s jinými předměty. Žáci si mohou v hodině etické výchovy provést vyhledání a výběr materiálu za pomoci a kontroly vyučující/ho a zpracování a grafickou stránku můžete ponechat na žácích samostatně nebo spolupracovat s kolegy a přesunout dokončení prezentace do výtvarné výchovy, pracovní výchovy, informatiky, českého jazyka apod. Při druhé možnosti, kdy si žáci vyhledají materiály sami a s vaší pomocí udělají prezentaci v hodině etické výchovy, se nabízí možnost předvedení prezentací spolužákům, což by předcházelo veřejné prezentaci.

Hodnotová reflexe:

Využijte tabulku HODNOCENÍ PRÁCE VE SKUPINĚ ve druhé části **pracovního listu 30B – Prezentace – organizace a zajištění**. Každý žák si připraví hodnocení členů své skupiny podle tabulky včetně

hodnocení celkového a ve své skupině se s ním navzájem seznámí. Do kolonky se svým jménem si žáci zapíší hodnocení ostatních a aritmetickým průměrem si zjistí konečné hodnocení. Stejně hodnocení každého žáka nebo skupin si můžete udělat také a na závěr s ním seznámit žáky.

Debatujte se žáky o tom, co se jim na práci líbilo, co bylo pro ně přínosem, s kým se jim pracovalo velmi dobře, co se při práci naučili nového, zda a jak se dokázali o práci podělit apod.

3. Transfer do života

Transferem je vlastně samotné vytvoření a zajištění zveřejnění práce žáků.

Kromě toho si žáci mohou doma zjistit, zda jejich rodina věnuje/věnovala něco na charitativní účely (peníze, oblečení, pracovní pomoc atd.).

Hodnotová reflexe:

- Jak jste si sami ohodnotili svou práci?
- Jaké reakce jste zaznamenali při vaší prezentaci?
- Jak na ni reagovali lidé, kterým byla představena?
- Máte dojem, že by vaše práce mohla pozitivně ovlivnit názor druhých na charitu a aktivity s ní spojené? Čím?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 8. ročník ZŠ ■ Téma 6: Komplexní prosociálnost

Na kole ke vzdělání, vzděláním ke svobodě

„Člověk je zrozen k vzájemné pomoci.“ Seneca

PREZENTACE CHARITATIVNÍHO PROJEKTU

kola pro Afriku

Věříme, že udržitelnost leží spíše v tom, co dáváme, než v tom, co dovedeme získat. Věříme také, že je mnoho dobrého v lidech, jen najít cestu smysluplnosti dobra přesto, že se spousta lidí okolo nás ptá, „a co z toho budu mít, když někomu něco dám“.

kola – možnost školní docházky pro dívky

kolo – důležitý pomocník v domácnosti

kolo – funkčnost má přednost před značkou

kolo – nákladní vozidlo

kola – opravy

Chovat se prosociálně znamená přinášet druhé osobě nebo osobám prospěch, a o bez nutné povinnosti, a neprovádí jej očekávání odměny. Motivaci k takovému chování dává vnitřní potřeba či tendence konat prospěšné věci pro druhé. Příkladem je charitativní činnost.

Lekce
30

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Chovat se prosociálně znamená přinášet druhé osobě nebo osobám prospěch, a to bez nutné povinnosti, a neprovází jej očekávání odměny. Motivaci k takovému chování dává vnitřní potřeba či tendence konat prospěšné věci pro druhé. Příkladem je charitativní činnost.

Varianty:

Jednou z možností je, že pokud žáci vytvoří více materiálů různých druhů, mohou si připravit ve škole **výstavu svých prací s vernisáží**, na kterou pozvou spolužáky, učitele, popř. rodiče a na které mohou rozdat vizitky a kartičky a promítat prezentace.

Další možnost nabízí rozdělení práce na menší části, které budou žáci postupně zpracovávat v několika hodinách vždy jen určitou dobu, a mimo to se budou práci věnovat i v jiných hodinách, např. ve výtvarné výchově, informatice či českém jazyce.

Doporučení/pozor:

Kontrolujte průběžně rozdělení práce a plnění úkolů, aby nedošlo k tomu, že ve skupině pracují jen někteří. S ohledem na náročnost práce je vhodné, abyste promysleli vytvoření skupin – nebude pravděpodobně dobré nechat to na žácích či náhodnosti.

Na co se mohou žáci ptát:

Lucius Annaeus Seneca (4 př. n. l. Španělsko–65 Itálie) byl římský politik, dramatik, básník a filozof. **Různé charitativní organizace** – viz stručný výčet některých v učebnici.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká:

Formy prosociálnosti v příslovích – využijte poskládaná přísloví v **pracovním listu 29 – Hádanky – přísloví** a vyzvěte žáky, aby v nich hledali formy prosociálního chování podle zobrazení ve 29. lekci.

Delší:

Žalování „naruby“

Tuto aktivitu můžete využít v případě volné chvíle nebo opakovaně při senzibilizaci či transferu.

Žáky posadte do kruhu a během stanoveného času (podle počtu žáků) žáci i učitel „žalují“ na spolužáky, kteří někomu pomohli, rozdělili se s ostatními, vyřešili efektivně konflikt, někoho potěšili apod.

Takovéto žalování „naruby“ má za následek:

- nepřímé zvyšování přirozených prosociálních akcí ve třídě,
- postupné snižování negativních projevů chování,
- zvyšování soudržnosti ve třídě skrze práci třídy na stejném úkolu,
- neformální ocenění druhého, když se chová prosociálně,
- pomoc při začlenění „odmítaného“ žáka do kolektivu, ztlumení jeho negativních projevů a rozvíjení jeho pozitivních vzorců chování.

(Upraveno – Cashwell 2001)

ETIKA A EKONOMIKA

(ANEB PENÍZE JAKO PROSTŘEDEK, NE CÍL)

Orientovat se ve světě financí není v dnešní době jednoduché. Na jedné straně stojí množství různých nabídek a možností získání peněz, které člověka lákají pro jejich schůdnost, na druhé straně je osobní odpovědnost za jejich využití a následné vyrovnání a v neposlední řadě schopnost odolání takovým nabídkám.

Žijeme ve světě, který učí „žít na dluh“. Uvážená půjčka nemusí vždy uškodit a pro řadu lidí je třeba jedinou šancí na slušné bydlení nebo studium. Z půjčky by každopádně měl být užitek i po jejím splacení.

Projděme se tedy světem financí, a dokud na nás neleží plně tíha odpovědnosti, vyzkoušejme si, jak obstaráme.

Labyrint financí

CÍL:

Cílem je, aby si žáci osvojili základní ekonomické pojmy a vztahy, uvažovali nad rozumným nakládáním s penězi a pochopili důležitost své finanční gramotnosti pro další život.

POMŮCKY:

Pracovní list 31 – PENÍZE, PENÍZE, PENÍZE..., Slovníček pojmů.

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Úvod lekce můžete zahájit myšlenkou: **Co všechno se dá koupit a co se koupit nedá?** Nechte žáky přemýšlet o hodnotách, které za peníze nezískají, a podle vyspělosti třídy rozved'te debatu např. o tom, že zdraví se sice koupit nedá, ale nadstandardní péče ano.

Hodnotová reflexe:

- Jsou všechny tvoje potřeby nezbytné?
- Co tě přiměje přemýšlet o tom, zda koupit, či ne?

2. Návčik ve třídě

Přečtete si společně příběh Jany z učebnice a nechte žáky samostatně vyhledat pojmy spojené s bankovníctvím a financemi. Projděte **Slovníček pojmů** na konci lekce v učebnici. V debatě žáci vysvětlí jim známé pojmy a vyhledají ve slovníčku pojmy neznámé.

Text z učebnice:

Jana je úspěšná středoškolačka. Protože chce studovat ještě několik let, začala se zajímat, jak si zajistit dostatek finančních prostředků na dobu studií.

Kamarádka jí poradila: „Zajdi do banky, tam se tě ujme finanční poradce, pomůže ti zřídit běžný účet, ke kterému dostaneš platební kartu, a ještě ti ukáže, jak si platit svoje pohledávky pěkně z domu – internetbankingem.“ Maminka přidala ještě pár dobrých rad: „Než se do banky vydáš, podívej se na nabídky a možnosti ve všech bankách ve městě. Zjisti si výši úroku, který banky poskytují za vklady, poplatky za služby a za vedení účtu. Také si promysli, zda pro tebe nebude výhodnější spořicí účet.“

V bance se Jany skutečně ujal solidní úředník, který jí podrobně vysvětlil vše, co ji zajímalo, hlavně konečně pochopila význam a důležitost zkratky RPSN. Odcházela domů se spoustou informací, nějakými letáky a domácím úkolem – promyslet si, zda využije zřízení kreditní i debetní karty ke svému budoucímu účtu.

Pokud budou mít žáci zájem, můžete jim vysvětlit pojmy z bankovníctví a financí pomocí spotů FINANČNÍ RÁDCE – 36 dílů vysvětluje základní pojmy a vztahy:

https://www.youtube.com/watch?v=0ZHgQEcf-I4&list=PLvmY-HVP_3D_Se5GJnnec9g0Kn-hHWBb4L

V další části si žáci napíší **krátkou úvahu** o tom, jak by si představovali finanční zajištění své studijní budoucnosti. Mohou využít nápo- vědu v učebnici pro výběr bankovního účtu.

Náhled pracovního listu

Lekce
31

PENÍZE, PENÍZE, PENÍZE...

„Neznalost zákona neomlouvá.“ Máš alespoň částečné znalosti z oblasti finančníctví? V testu vyber ke každé situaci odpověď, kterou podle tvého názoru považuješ za nejvhodnější.

1. Jsi v pojistovně a zaměstnanec pojistovny ti předloží k podpisu smlouvu na životní pojištění; jak se zachováš?
a) Zběžně ji projedu očima, protože vše musí být podle zákona správné, a podepíšu ji.
b) Důkladně si smlouvu přečtu, v případě nejasností se zeptám zaměstnance pojistovny a poté ji podepíšu.
c) Smlouvu si vezmu domů a projedu ji společně s odborníkem. Poté ji, v případě, že vše bylo v pořádku, přinesu podepsanou zpět na přepážku.
2. V obchodě narazíš na vysněné zboží (šaty, mobil...) s 50% slevou. Ale minulý týden sis koupil/a značkové boty a utratil/a za ně většinu svých úspor. Co tedy uděláš?
a) Nekoupím si nic, dokud opět nebudu mít na účtu dostatečnou rezervu.
b) Samozřejmě si to koupím. Taková cena už by se nemusela opakovat. Kdyby něco, tak můžu jít do kontokontu.
c) Koupím si to. Příští měsíc se trochu uskrním a rezervu znovu doplním.
3. Máš založené stavební spoření, které ti tento rok končí; co si smíš za peníze našetřené na stavebním spoření koupit?
a) Cokoliv, ale než je utratím, tak se ho pořádně rozmyslím, za co.
b) Můžu koupit pouze byt, dům či pozemek, případně materiál na rekonstrukci bytu či domu.
c) Peníze můžu použít jen na plánovanou nebo již zahájenou stavbu – je to přece stavební spoření.
4. Nedávno ti bylo 25 let a právě jsi nastoupil/a do svého prvního zaměstnání na plný úvazek. Jako benefit ti zaměstnavatel nabídne příspěvek na penzijní připojištění ve výši 50 %, měsíčně by sis však musel/a sám/sama platit 1 000 Kč. Co ty na to?
a) Skvělá nabídka, to beru!
b) Tisícovka je moc. Radši si založím vlastní připojištění a budu platit něco mezi pěti a osmi stovkami.
c) Penzijní připojištění? Vždyť je mi teprve 25. O to se začnu starat až někdy po čtyřicítce.
5. Chtěl/a by sis vzít hypotéku, ale vůbec se neorientuješ v současném nabídkách bank. Co uděláš?
a) Jeden kamarád si ji nedávno vzal, tak se ho zeptám. Ten určitě bude vědět.
b) Zkontaktuji se s nezávislým finančním poradcem, aby mi porovnal nabídky jednotlivých bank a doporučil mi pro mě tu nejvhodnější.
c) Zajdu na pobočku „své“ banky, kde si nechám poradit od hypotečního poradce.
6. Nečekaně zdědíš 100 000 Kč. Jak s nimi naložíš?
a) Konečně si koupím tu velkou televizi, doplním sportovní vybavu a pojednu na luxusní dovolenou!
b) Rozdělím částku na dvě poloviny – za jednu část si užiju dovolenou a pořídím něco do domácnosti, druhou část uložím do pravidelného spoření nebo investic.
c) Většinu peněz uložím na spořicí účet nebo investuji do méně rizikových fondů. V delším časovém horizontu se mi peníze více zžhodnotí.
7. Sejdeš se po čase s kamarádkou a ta se ti zmíní, že se bojí dluhové pastě. Z čeho má obavu?
a) Bojí se, že podlehe reklamní nabídce, ve které nebankovní instituce láká na levné a rychlé půjčky, aby mohla jít na dovolenou k moři.
b) Bojí se, že exekutor přijde do jejího bytu a zabaví ji všechny cenné předměty, aby se tak uhradily její dluhy.
c) Bojí se situace, kdy si musí půjčit na splacení dalších dluhů, protože již nezvládá splácet půjčky, které si nerozvážně vzala.
8. V obchodním centru tě prodávce přemlouvá k založení vlastní kreditní karty, ke které vám sblíží 45denní bezúročnou dobu. Co to pro tebe znamená?
a) Vždy, bez ohledu na to, kdy s kartou zaplatím, budu mít 45 dní na to, abych peníze bance vrátil/a. Pokud bych ale zaplatil/a později než za 45 dní, budu platit vysokou pokutu.
b) Jednou za rok si můžu od banky na 45 dní půjčit, kolik chci, a nebudu za půjčku platit žádné poplatky ani úroky.
c) Je to maximální bezúročná doba, které mohu využít, ale mění se dle toho, kdy kreditní kartu používám – ať již k platbám, nebo k výběrům hotovosti z bankomatu.

V pracovním listu 31 – Peníze, peníze, peníze... si každý žák samostatně vyzkouší, zda má dobrý finanční odhad situace a dobrou volbu řešení. Pokud budou žáci chtít vyjádřit názor k některým otázkám a jejich odpovědím, popř. k bodování, dejte jim možnost a vysvětlete, že test je spíše určen k seznámení se s variantami řešení a k následnému přemýšlení o nich.

I při neznalosti pojmů nechte žáky test vypracovat – možným tipováním odpovědí – a po vyhodnocení jim potřebné věci vysvětlete nebo odkažte na Slovníček pojmů, dejte možnost opravit si, co potřebují, a znovu vyhodnotí. Mohou si porovnat stav před a po obeznámení s finanční terminologií. Využijte toho k posílení vědomí důležitosti se zajímat a vědět některé základní informace = **mít finanční gramotnost**.

Hodnotová reflexe:

- Jak jsi na tom s finančními vědomostmi?
- S kým se v současné době poradiš, když máš v této oblasti problém?
- Jak velkou finanční částku spotřebuješ pro sebe měsíčně a jaká by ti vyhovovala?
- Víš, jak velký díl (procentuálně) tvoří tvoje kapesné z rodinného rozpočtu? Za domácí úkol si to zjisti přesně.

Připojte i zamyšlení nad úvodním citátem.

3. Transfer do života

Získané teoretické znalosti si žáci ověří v praxi vyhledáním konkrétních produktů některých finančních společností. Vyhledají podmínky pro založení běžného nebo spořicího účtu, úroky a poplatky, zjistí studentské výhody.

Hodnotová reflexe:

- Která ze získaných informací tě překvapila příjemně a která nepříjemně?
- Mluvil/a jsi o nich s rodiči? Jaké ti dali rady?
- Jaký názor máš na půjčování peněz (pro sebe i od tebe)?
- Budeš mít v budoucnu o nějaké bankovní produkty zájem? O jaké?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Bankovní peníze jsou peníze, které si uložíme na účtech a jsou určené k bezhotovostnímu placení přes internetové nebo telefonické bankovníctví a k placení platební kartou. Většinu plateb lze provést bezhotovostně, proto dnes u sebe nepotřebujeme téměř žádnou větší hotovost.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 8. ročník ZŠ Téma 7: Etika a ekonomika

Labyrint financí

„Peníze Vám svobodu dají i vezmou.“ F. Schlé

Projdi si text a vyplíš slova, která mají spojitost s bankovníctvím a financím.
Vyhledej si k nim potřebné informace a zapoj se do společné debaty s ostatními.

DŮLEŽITÁ KRITÉRIA PRO VÝBĚR BANKOVNÍHO ÚČTU

- **Jak je banka blízko**
(co nejblíže bydliště, školy nebo jiného místa, kde býváš žák a jeho rodiče často)
- **Studentské výhody**
(např. snížené nebo nulové poplatky na běžných účtech, propálení poplatků za ISIC karty atd.)
- **Přístup k účtu**
(přímé bankovníctví – mobilním telefonem nebo přes internet)
- **Poplatky a úroky**
(porovnat si, kolik lze u které banky získat na úrok z běžného účtu a kolik prodávát na poplatcích)
- **Ostatní výhody**
(pojištění k platební kartě, možnost čerpat kontokorentní úvěr do určité výše nebo tzv. osobní bankéř – člověk, který se na zavedení věnuje klientovi, jenž pak nemusí čekat na pobočkách)

zdroj: <http://www.dolceta.eu/ceska-republika/Mod4/Dulezita-kriteria-pro-vyber.html>

Do příští hodiny zjisti skutečné údaje o nabízených produktech bank a vyber tu, která tě nejvíce osloví. Svůj výběr zdůvodni.

Bankovní peníze jsou takové peníze, které si uložíme na účtech, a jsou určené k bezhotovostnímu placení přes internetové nebo telefonické bankovníctví a k placení platební kartou. Většinu plateb lze provést bezhotovostně, proto dnes u sebe nepotřebujeme téměř žádnou větší hotovost.

Varianty:

Jako senzibilizaci můžete použít ukázky z TV pořadu **Krotitelé dluhů** (videoarchiv).

<http://www.ceskatelevize.cz/po-rady/10213556322-krotitele-dluhu/311292320110001/>

Doporučení/pozor:

Pochopení pojmů zkuste ověřit několika otázkami typu:

Jaký je rozdíl mezi kreditní a debetní kartou? (Debetní kartou čerpáte svoje peníze z účtu, kreditní kartou čerpáte peníze banky.)

Co je to RPSN? (Roční procentová sazba nákladů – sazba v procentech, která udává celkovou roční nákladovost úvěru.)

Co je to dluhová past? (Situace, kdy se jedná o půjčka splácí druhou.)

Na co se mohou žáci ptát:

JUDr. Fidelis Schlée – český právník, vydavatel novin a časopisů, autor knih o soukromém podnikání.

Finanční pasti a strasti

CÍL:

Cílem je, aby žáci vnímali nebezpečí zadlužování, ohrožení podvodnými a neseriózními nabídkami a naučili se vnímat neetické jednání některých finančních společností. Žáci by také měli pochopit, že za své rozhodnutí nesou odpovědnost se všemi důsledky.

POMŮCKY:

Pracovní list 32 – HRA BANKOVNÍ CESTOVATEL, pracovní list 32 – HRA BANKOVNÍ CESTOVATEL – ŘEŠENÍ, novinová stránka s inzercí na půjčky.

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná; příp. počítačová učebna nebo učebna s interaktivní tabulí a internetem.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Než se pustíte do závažného tématu o úskalích půjček, ukažte žákům inzerci na půjčky, nechte je inspirovat se konkrétními nabídkami konkrétních společností a zahrajte si krátkou hru: rozdělte žáky do skupin asi po třech až čtyřech, úkolem každé skupiny bude po vzoru z učebnice vymyslet co nejvtipnější slogan PROTI nabízeným inzercím.

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti líbilo vymýšlet „odrážku“ na neetickou nabídku půjčky?
- Koho ve své skupině oceňuješ za dobré nápady?
- Který slogan se ti nejvíce líbil, který byl nejvýstižnější?

2. Nácvik ve třídě

Téma lekce uveďte příběhem dlužníka, např.:

Pomoc synovi

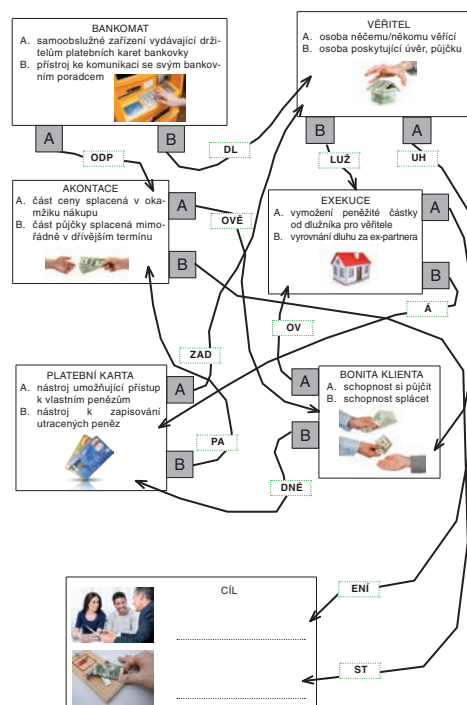
(podle vyprávění paní Zuzany, 2008)
Celý život jsem byla na děti sama a zvládala jsem sice s odřenýma ušima, ale zvládala. Pak se syn vyučil a dostal se na maturitní nástavbu. V té době začaly mé finanční problémy narůstat. Nějakou dobu jsem byla bez práce, a abych mohla splácet své dluhy, sháněla jsem další a další brigády. Nakonec jsem měla pět zaměstnání, spala dvě hodiny denně, postupně vrátila dluhy přátelům a začala jsem stačit na nutné platby. Můj příjem se pohyboval kolem 25 000 Kč. To jsem vydržela dva roky a pak jsem zkolabovala. Následovala tříměsíční pracovní neschopnost s příjmem 9 000 Kč měsíčně. A najednou bylo jen na nájem, ale nic dalšího, žádné placení složenek, žádné splátky půjček. Syn navíc propadl automatům a neustále potřeboval peníze. 20 000 Kč stála oprava auta, 72 000 Kč doplatek elektřiny za dva roky, dluh na školném 30 000 Kč. Přesto jsem vše zvládla, syn dostudoval úspěšně, začal si vydělávat. A já pořád platila.

Náhled pracovního listu

Lekce
32

HRA – BANKOVNÍ CESTOVATEL

Vyber si písmeno odpovědi a cestu podle šípek. Po cestě sbírej písmena a sestav v cíli sousovlí. Vysvětli získané pojmy.

Když už jsem myslela, že bude konečně lépe, přišla mi výzva exekutora. Ihned jsem jej kontaktovala a dozvěděla jsem se, že syn neuhradil fakturu za mobilní služby 15 000 Kč. Oni to rok nechali uležet a bylo z toho 150 000 Kč. Sehnala jsem nebankovní půjčku Smart, kde mi dluh uhradili, a já jim na splátkách dala 300 000 Kč. Jenže kvůli tomu jsem nestačila hradit půjčku u banky, tak jsem to řešila další půjčkou, kterou nezvládám. V současné době je mi 42 let, celý život dlužím a společnost ACM po mě chce 640 000 Kč do tří dnů. Tak si říkám, kde jsem udělala chybu? A proč vlastně žiju? Je zajímavé, že mohou podnikat takové společnosti, které využívají toho, že se člověk dostane do tísně; lichva je zcela běžná. A banky? Ty se s vámi nebaví, pokud je exekuce v běhu.

(Podle <http://www.nadluh.ic.cz/index.php?p=30>)

Další příběhy je možné najít např.:

http://finance.idnes.cz/rucitel-na-pujcku-a-exekuce-dds-/viteze.aspx?c=A120329_113856_viteze_sov
http://finance.idnes.cz/pocitila-co-je-nemit-ani-korunu-drive-pocitala-miliony-ppv-/viteze.aspx?c=A100609_083640_viteze_sov
<http://www.jakou-pujcku.cz/vas-pribeh-dluznike-bez-pricineni/>

Také můžete opět využít videoukázky z TV pořadu Krotitelé dluhů, např.: Půjčky pana Ďuračky a ohlednutí za třetí řadou pořadu nebo neetické půjčování bank.

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213556322-krotitele-dluhu/310292320110004/video/>
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213556322-krotitele-dluhu/311292320110001/video/>
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213556322-krotitele-dluhu/309292320110023/video/>

Pročtete se žáky (a popřípadě vysvětlíte), co musí ze zákona reklama obsahovat, a podmínky spotřebitelských úvěrů. V ukázkách reklam **hledejte chyby**.

Ukázky reklam v učebnici najdete na:

<http://www.nasepenize.cz/zbytecne-zadluzovani-aneb-galerie-neetickych-reklam-11138>.

Máte-li ve třídě možnost připojení k internetu a promítání, vyhledejte společně takové nabídky (na stránkách s příběhy dlužníků jsou vedle popisů mnohdy bezvýhodných situací lidí umístěny reklamy na půjčky).

Naveďte žáky k úvaze o morálnosti a etice takových nabídek, o chování finančních společností a o (ne)odpovědnosti některých lidí.

Na závěr si žáci zahrají hru na **pracovním listu 32 – Hra Bankovní cestovatel** a vyluští dva pojmy, které si v případě potřeby společně objasní. Po cestě všech správných odpovědí najdou jeden pojem, po cestě nesprávných odpovědí druhý.

Cesta správných odpovědí: bankomat A, akontace A, bonita klienta B, platební karta A, věřitel B, exekuce A, cíl ODPOVĚDNÉ ZADLUŽENÍ.

Cesta nesprávných odpovědí: bankomat B, věřitel A, bonita klienta A, exekuce B, platební karta B, akontace B, cíl DLUHOVÁ PAST.

Hodnotová reflexe:

- Jak na vás působil příběh dlužníka?
- Máte nějaký nápad, jak popsanou situaci řešit jinak – které její části?
- Setkali jste se v reálném životě s podobným příběhem?
- Jak hodnotíte jednání společnosti, která nechá dluh desetinásobně narůst bez upozornění?

Náhled učebnice

3. Transfer do života

- Žáci vyhledají reklamu na úvěr v tisku, zapíší si slogan nabízející půjčku v televizi nebo na internetu a srovnají poskytované informace s požadavky podle zákona.
- Žáci prodiskutují s rodiči, jak doma řeší finanční záležitosti, zda si nechají poradit od odborníka, zda mají zkušenosti s některými finančními nabídkami a jaké.

Hodnotová reflexe:

- Co jste zjistili při porovnání nalezených peněžních půjček se zákonem?
- Kde všude jste reklamy na finance našli?
- Jaké typy lidí se nechají nalákat na takové půjčky?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

„Domnívám se, že máme-li být skutečně šťastni, musíme zvolit jiný životní styl než životní styl neustále rostoucího konzumu. A že bude správné, pokud se právě v této oblasti vrátíme ke ctnosti, která je známa pod jménem zdrženlivost.“

DRÁPAL, Dan. Konzervativní etika 1.: Peníze a dluhy. [on-line]. s. 2 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: http://www.dan-drapal.cz/media/com_acymailing/upload/cl693%20penize%20a%20dluhy.pdf

Varianty:

Pokud by se vám příběhy dlužníků zdály příliš tvrdé, použijte k senzibilizaci Pohádku o chamtivosti z doplňkových aktivit.

Můžete žákům ukázat virtuální prohlídku České národní banky a využít animovaný film O penězích a lidech na jejích stránkách <http://www.cnbprovsechny.cnb.cz/cs/>

Doporučení/pozor:

Může se stát, že některé dítě zažívá nebo prožilo ztíženou finanční situaci v rodině, proto je třeba sledovat reakce dětí a jednat citlivě.

Na co se mohou žáci ptát:

Ing. Lech Przeczek (* 18. 7. 1961) je český spisovatel a básník publikující česky a polsky; povoláním ekonom, člen Obce spisovatelů a Mensy ČR.

Dan Drápal (1949) je šéfredaktor časopisu Konzervativní listy, český evangelikální teolog a publicista.

Poznámky:

Harpagon, nebo bonviván?

CÍL:

Cílem je, aby žáci vnímali význam takových vlastností, jako jsou lakota, rozhazovačnost a šetrnost, skromnost a náročnost, a uvědomili si jejich pozici ve vlastní charakterové výbavě.

POMŮCKY:

Pracovní list 33 – JÁ NA TO MÁM!, lístečky pro žáky (jedenáct pro každého) – mohou si připravit sami

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Téma lekce navodíte hrou **VĚCI, KTERÝCH SE DOKÁŽEME ZBAVIT**.

Každý žák se zamyslí a napíše na deset lístečků deset věcí, kterých si nejvíce cení. Začněte vyprávět nějaký dobrodružný příběh o tom, že se vydáváme na cestu do dalekého světa a máme s sebou těch deset nejcennějších věcí. Do příběhu vložíme různé překážky, každou z nich překonáme jen tehdy, vzdáme-li se jedné věci. Na jednotlivých překážkách žáci zvolí, které věci se vzdají; daný lísteček označí číslem (1–10) a odloží. Příběh končí, když žáci mají jen jednu věc, tu nejvzácnější, a dostávají se do nejtěžší zkoušky, při které zápasí o svůj život. Na zvláštní lísteček napíšou odpověď na otázku: Jak ti nyní tato věc pomůže zachovat si život?

Ukázka příběhu: CESTA DO NEZNÁMA

Člověk od věků touží po poznávání jiných krajů. Ty dostáváš nabídku se jedné z takových cest zúčastnit. Neváháš ani chvíli a jsi okamžitě připraven vydat se na cestu do neznáma.

Jsi vybaven deseti pro tebe cennými věcmi, „ceninami“, které sis sám vybral, aby ti pomohly cestu zdolat.

Cesta ubíhá dobře a ty se přiblížíš k řece, která je však velmi prudká, takže za loďku odevzdáš jednu věc, ceninu, která ti pomůže získat loď. Očísluj ji číslem 1 a dej bokem.

Za řekou pokračuješ v cestě, ale dostáváš se do míst, kde jsou bažiny, které nepřejdeš bez průvodce, který zná cestu. Tomu předáš za převod druhou ceninu. Očísluj ji číslem 2 a odlož.

Pokračuješ přes louku a najednou upoutá tvoji pozornost jakýsi hukot. V momentě si uvědomíš, že je to roj divokých včel, a hledáš úkryt v nedalekém srubu. Za jeho poskytnutí odevzdáš další ceninu. Očísluj ji číslem 3 a odsuň.

Jdeš dál a v dálce uvidíš hradby. Za otevření brány dovnitř hradeb zaplatíš další ceninou. Označ ji číslem 4 a polož vedle.

Za bránou tě však čeká nepříjemné překvapení. Přepadnou tě lupiči, kterým se vyplatíš pouze další ceninou. Označ ji číslem 5 a přidej k odloženým.

Odcházíš z tohoto nebezpečného místa a jdeš raději k blízkým skalám. Abys je mohl překonat, potřebuješ horolezeckou výstroj, za kterou dáš další ceninu. Označ ji číslem 6 a odlož.

Náhled pracovního listu

Lekce 33

JÁ NA TO MÁM!

Co bych všechno chtěl/a?

1. Představ si, že jsi dospělý/á a máš zaměstnání, ve kterém jsi spokojený/á. Napiš, co bys rozhodně chtěl/a mít/koupit si:

2. Představ si, že jsi dospělý/á, jsi ženatý/vdaná a brzy budeš mít dítě. Z předcházejícího seznamu vyber ty položky, které oželiš (škrtni), a doplň ty, které budou pravděpodobně potřebné.

3. Představ si, že máš průměrný plat 25 000 Kč hrubého. Z toho zaplatíš daně, sociální a zdravotní pojištění, bydlení, základní jídlo a ošacení a cestu do práce. Z výplaty ti zůstane 9 000 Kč měsíčně. Opět se vrať ke svému seznamu:

- Odhadni, kolik peněz budeš potřebovat na jednotlivé tvoje položky. Pokud nevíš, zkonkultuj své odhady se sousedem nebo učitelem.
- Označ ZELENE, které položky si budeš moci ze svého průměrného platu dovolit, a ČERVENÉ označ ty, na které by sis musel/a půjčit.

4. Ne každá půjčka musí být vždy špatná. Představ si, že s manželem/manželkou berete oba kolem 18 000 Kč čistého, ale plánujete mít brzy dítě, takže jeden příjem se sníží na výši mateřské; ze společných 36 000 Kč máte nyní 28 000 Kč. Přesto se vám daří ušetřit kolem 5 000 Kč měsíčně.

- Jednotlivé nápady na půjčky označuj od nejlepšího (1) po nejhorší (5) – jako ve škole.
- Porovnej svoje známkování se dvěma spolužáky – jedním chlapcem a jednou dívkou.
- Společně se dohodněte, proč je taková půjčka dobrý, nebo špatný nápad, a запиšte si každý do své tabulky.
- Pokud tě zaujmou argumenty spolužáků, můžeš své pořadí změnit.

NÁPAD	ZNÁMKA (1-5)	ZDŮVODNĚNÍ (Proč je to dobrý/špatný nápad?)
Půjčme si na nové auto, protože to od rodičů je už staré – náročné opravy, vysoká spotřeba.		
Půjčme si na dovolenou, ať si ještě trochu užijeme.		
Půjčme si na vybavení bytu a nějakou elektroniku, abychom bydlili trochu moderně.		
Půjčme si na koupi bytu, protože se nám nechce platit nájem.		
Půjčme si a zkusíme šetřit na burze, třeba vyděláme velké peníze.		

zdroj: <http://www.cfme.net/>

5. A trochu matematiky na závěr (trénuj úsudek, ověř výpočet). Zda jsou tvoje výsledky správné, ti sdělí vyučující.

I. Na spořicí účet si chceš uložit 100 Kč a úrok jsou 2% p. a. Kolik bys měl/a na účtu za 5 let?

- a) méně než 110 Kč b) více než 110 Kč c) přesně 110 Kč

II. Syn dostává v půli každého měsíce kapesné 250 Kč a nemá žádný další příjem. Starší dcera dostává kapesné stejné, na brigádě si vydělá 500 Kč měsíčně, které obdrží rovněž v půli měsíce. Oba dohromady utratí za své potřeby měsíčně 700 Kč. Mohou z celoročních úspor na začátku prosince utratit společně za vánoční dárky 3 000 Kč?

- a) ano, ještě 300 Kč jim zbude b) ne, mají úspory o 100 Kč méně c) ano, ale utratí vše

III. Půjčíš si v bance na dobu jednoho roku 95 000 Kč při roční úrokové sazbě 10%. Při splácení úvěru bance zaplatíš:

- a) 105 400 Kč b) 100 000 Kč c) 104 500 Kč

Chvíli se kocháš krásnou vyhlídkou z vrcholu, jdeš dál, jenže po pár metrech přijdeš ke srázu. To, co jsi vyšplhal nahoru, musíš teď slézt dolů. Cesta je velmi riskantní, proto bude na sestup nejlepší použít padák, za který dáš další ceninu. Označ ji číslem 7 a dej na bok.

Ocitáš se na dně propasti, ze které vede cesta ven jen podzemní štolou. Aby ses neztratil v podzemních chodbách, musíš mít jejich plánek. Za něj vydáš další ceninu. Očísluj ji číslem 8 a odlož.

V podzemí není moc možností úniku při nebezpečí, proto potřebuješ světlo na cestu. To tě bude stát další ceninu. Označ ji číslem 9 a polož vedle.

Konečně se dostáváš na konec podzemní cesty a těšíš se na denní světlo. Jaké je tvoje překvapení, když uvidíš, že chodba ústí do zcela pusté krajiny, do pouště beze stromů, vody a kohokoliv, kdo by ti mohl pomoci. Jsi vysílený, na pokraji smrti. Máš poslední ceninu, ale nemáš ji komu dát. Označ ji číslem 10 a přemýšlej. Jak ti tato věc, které si nejvíce ceníš, pomůže zachovat život?

Svou odpověď napiš na poslední lístek.

Hodnotová reflexe:

Po skončení vyprávění každý žák seřadí svých deset věcí podle tří různých kritérií. V prvním seznamu věci uspořádá podle citového vztahu k nim (od nejmenšího k největšímu), ve druhém seznamu podle jejich ceny v penězích (od nejlevnější po nejdražší) a ve třetím seznamu podle jejich významu pro život obecně (od nejmenšího po největší).

Potom si porovná, kterému seznamu se nejvíce přiblížila posloupnost věcí při odevzdávání na překážkách. Nakonec všichni společně uvažují, o čem to svědčí a jaké hodnoty se tím prezentují. V rozhovoru se zaměřte na hodnoty, ne na osoby.

Na závěr jako součást reflexe řekněte následující citát:

„Až bude pokácený poslední strom, až bude poslední řeka otrávená, až bude chycena poslední ryba, tehdy poznáme, že peníze se nedají jíst.“

(Indiáni kmene Cree)

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 8. ročník ZŠ Téma 7: Etika a ekonomika

Harpagon, nebo bonviván?

Lekce
33

„Peníze, jež držím, jsou prostředkem svobody. Peníze, jež sháníme, jsou prostředkem zotročení. Proto jsem šetrný a proto nemám potřeb.“
Jean Jacques Rousseau

Dovedeš si představit, že bys vyhrál/a milion? Je to málo, nebo mnoho? Jak bys peníze využil/a, na co? Nechal/a by sis poradit, nebo by ses rozhodl/a sám/sama? Rozdělil/a by ses s někým, nebo by sis schoval/a peníze na horší časy?

RADĚJI PENÍZE SCHRAŇUJES, OPATRUJEŠ A MÁŠ O NICH PŘEHLED?

NEBO

JSI NÁZORU, ŽE PENÍZE SE MAJÍ TOČIT A ČLOVĚK SI MÁ UŽÍT, KDYŽ JE MÁ?

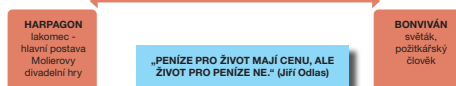
KDYŽ VLASTNÍ URČITOU ČÁSTKU PENĚZ, PROMÝŠLÍŠ SI, JAK S NÍ NALOŽIT?

NEBO

JAKMILE MÁŠ NĚJAKÉ FINANCE, KOUPIŠ SI TO, CO UŽ TĚ DÁVNĚ LÁKÁ A TOUŽÍŠ PO TOM?

Každý má občas chuť roztočit peníze, užít si, ale také je rád, když nějakou částku vlastní, a má tak rezervu pro případ potřeby. Promysli si, kam bys umístil/a svou pozici na následující přímce, a ke svému rozhodnutí uveď konkrétní příklad tvého rozhodování o financích.

55

2. Nácvik ve třídě

Otázky o výhře milionu z úvodu lekce využijte k rozmyšlení žáků nad tím, zda mají větší sklon k rozhazování a utrácení peněz, nebo ke spořivosti.

Každý žák si sám pro sebe promyslí odpovědi na otázky odhalující, zda je více „harpagon, nebo bonviván“, a provede pomyslné umístění na šipku. K dané volbě si připraví doplňující konkrétní příklad ze svého života.

Na **pracovním listu 33 – Já na to mám!** se žáci zabývají uvažováním o budoucnosti (představ si...) a zkoušejí si, zda by uměli plánovat svůj život vzhledem k finanční situaci.

Žáci postupují podle pokynů na pracovním listu. Uvažují nejprve samostatně, potom se dohodnou na skupinkách tak, aby měl každý možnost porovnat své zápisy s chlapcem i dívkou. Proto se skupiny budou přeskupovat podle toho, kdo si koho vybere.

Matematika na závěr: podle zdatnosti žáků je můžete nechat pracovat samostatně nebo ve dvojicích a s kalkulačkou.

VÝSLEDKY A VÝPOČTY:**I. Na spořicí účet si chceš uložit 100 Kč a úroky jsou 2 % p. a. Kolik bys měl/a na účtu za 5 let?**

- a) méně než 110 Kč
- b) více než 110 Kč
- c) přesně 110 Kč
- p. a. = ročně

- 1. rok: 2 % jsou 2 Kč, jistina je 102 Kč
- 2. rok: 2 % je 2,04 Kč, jistina je 104,04 Kč
- 3. rok: 2 % je 2,0808 Kč, jistina je 106,1208 Kč
- 4. rok: 2 % je 2,122416 Kč, jistina je 108,24321 Kč
- 5. rok: 2 % je 2,1648642 Kč, jistina je 110,40807 Kč

Správná odpověď: b)**II. Syn dostává v půli každého měsíce kapesné 250 Kč a nemá žádný další příjem. Starší dcera dostává kapesné stejně, na brigádě si vydělá 500 Kč měsíčně, které obdrží rovněž v půli měsíce. Oba dohromady utratí za své potřeby měsíčně 700 Kč. Mohou z celoročních úspor na začátku prosince utratit společně za vánoční dárky 3 000 Kč?**

- a) ano, ještě 300 Kč jim zbude
- b) ne, mají úspory o 100 Kč nižší
- c) ano, ale utratí vše

příjem obou dohromady: $250 + 250 + 500 = 1\,000$ Kčzisk za 11 měsíců šetření: $11 \cdot 1\,000 = 11\,000$ Kčútrata za 11 měsíců: $11 \cdot 700 = 7\,700$ Kčúspora na začátku prosince: $11\,000 - 7\,700 = 3\,300$ Kčzůstatek po nákupu za 3 000 Kč: $3\,300 - 3\,000 = 300$ Kč**Správná odpověď: a)****III. Půjčíš si v bance na dobu jednoho roku 95 000 Kč při roční úrokové sazbě 10 %. Při splacení úvěru bance zaplatíš:**

- a) 105 400 Kč
- b) 100 000 Kč
- c) 104 500 Kč

10 % z 95 000 Kč je 9 500 Kč

celková splatná částka je $95\,000 + 9\,500 = 104\,500$ Kč**Správná odpověď: c)****Hodnotová reflexe:**

- Uvědomil/a sis své sklony ve vztahu k penězům?
- Už jsi od někoho někdy slyšel/a, že jsi takový/á?
- Jak se ti daří vycházet se svými penězi?
- Vydělal/a sis někdy nějaké peníze? Za co? Jaký jsi měl/a pocit při jejich převzetí?
- Jsou peníze v životě důležité? A podstatné?
- Umíš hospodařit s penězi? Jakou radu bys dal/a ostatním?

3. Transfer do života

Žáci si zahrají na reportéry a doma si připraví otázky k interview na téma **Můj velký sen a peníze**. Otázky položí dospělé osobě, kterou si vyberou.

Otázky pro inspiraci: Jaký je tvůj velký sen? Co pro jeho splnění musíš udělat? Jakou úlohu na cestě k němu hrají peníze? Jsou podstatnou, nebo spíše okrajovou podmínkou dosažení tvého velkého snu? Na kterém úseku cesty a v čem ti mohou pomoci peníze? Kde ne? Dal by se tvůj sen splnit bez peněz? Atd. Každý žák také sám za sebe nakreslí cestu ke svému vysněnému cíli a na ní vyznačí vše, co musí udělat k jeho dosažení. U jednotlivých mezníků pak vyznačí symbolem peněz, zda mu v něm mohou peníze pomoci.

Hodnotová reflexe:

- Jaké bylo mluvit s dospělým o jeho snu?
- S jakou ochotou s tebou mluvil?
- Byl překvapený tvým zájmem?
- Jak na tebe zapůsobilo seznámení se se snem druhého?
- Jaké jsou shody a jaké odlišnosti mezi tvým snem a snem dospělého?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

„Peníze pro život mají cenu, ale život pro peníze ne.“ (Jiří Odlas)

Varianty:

1. V úvodu nácviku ve třídě můžete použít z učebnice **4 rozhodnutí o penězích** způsobem „rozhýbání“ žáků – umístěte jednotlivé věty na čtyři stanoviště a žáci se postaví k té větě, se kterou nejvíc souhlasí.
2. Podle transferu můžete také se žáky vyzkoušet **interview o velkém snu a penězích** ve třídě. Ve dvojicích si žáci formou dotazování sdělí svoje sny a jejich spojitost s penězi.
- 3) Budete-li mít čas a možnost, pusťte žákům např. **Lakomou Barku Jana Wericha** – zkrácená verze (<http://www.pohadkar.cz/pohadka/lakoma-barka/>) nebo **Úspornou pohádku J. Wericha** (<http://cestadopohadky.xf.cz/modernipohadky.html>) nebo **Potrestaného lakomce K. V. Tučka** ([http://cs.wikisource.org/wiki/Poh%C3%A1dky_\(Tu%C4%8Dek\)/Potrestan%C3%BD_lakomec](http://cs.wikisource.org/wiki/Poh%C3%A1dky_(Tu%C4%8Dek)/Potrestan%C3%BD_lakomec))

Doporučení/pozor:

Při vytváření skupin podle pracovního listu dbejte na to, aby např. na jednoho žáka nečekala fronta jen pro jeho oblíbenost. Vhodně organizujte tvorbu skupin, aby práce netrvala příliš dlouho.

Na co se mohou žáci ptát:

Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) byl francouzský filozof a preromantický spisovatel švýcarského původu. Podstatou jeho učení bylo, že lidé se rodí dobří a kazí se teprve vinou společnosti. Volal po návratu k přírodě a k lidské přirozenosti. Jeho dílo ovlivnilo Velkou francouzskou revoluci.

harpagon – lakomec; jmenuje se tak hlavní postava Molièrový divadelní hry

bonviván – svěťák, požitkářský člověk

hrubá mzda (plat) – základní mzda s příplatky a doplatky, přímiemi a odměnami, náhradami

čistá mzda (plat) – hrubá mzda snižená o pojistné na všeobecné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení, zálohové splátky daně z příjmů a další zákonné nebo se zaměstnancem dohodnuté srážky

Hra s tisícikorunou

CÍL:

Cílem následující kapitoly je rozehrát různé situace a objasnit způsob usuzování v jedné z nejběžnějších situací v životě: dělení o materiální hodnotu, která prvotně nepatří ani jednomu z účastníků. Jejich subjektivní pocity se mohou velmi lišit a objektivní normy neexistují.

POMŮCKY:

Pracovní list 34 – ADVOKÁT EX OFFO, pravá a falešná tisícikorunová bankovka (není podmínkou)

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako velmi silná a účinná senzibilizace může posloužit **malá divadelní scénka**, kterou sehraje pro žáky učitel. Klíčovou roli má tisícikorunová bankovka (pravá), kterou učitel jakoby náhodou najde pod svými věcmi na katedře. Je přesvědčen, že není jeho. Mezi žáky se rozproudí **přirozená diskuze** s návrhy, komu peníze patří, a také, co by se s nimi mělo udělat. Pokud je učitel skutečně herecky nadán, může nepozorovaně vyměnit bankovku za věrohodnou papírovou kopii a tu před žáky roztrhnout: „Ať tedy nepatří nikomu...“

2. Nácvik ve třídě

a) Vysvětlíte žákům, že úvodní aktivita byla jenom hra. Ale bylo to opravdu tak? Podobné **modelové situace** se odehrávají v našem životě velmi často a právě v nich se projevují naše skutečné morální kvality. Pokud by se reakce žáků točily kolem slova **krádež**, můžete zabrousit do oblasti lidové moudrosti a použít přísloví: „Příležitost dělá zloděje.“

b) Dále pracujte se zadáním v učebnici, přečtěte se žáky pokyny a vyhodnoťte základní situaci.

c) Rozdejte žákům **pracovní list 34 – Advokát EX OFFO**. Vysvětlíte žákům úvodní právní termín.

Advokát ex offo = právník, kterého účastníkovi soudního řízení přidělí soud, na kterého má účastník ze zákona právo.

- Celá aktivita se bude odehrávat jako **improvizovaná soudní pře**. Přidejte dvojicím nebo skupinám jednotlivé modifikace (je jich osm, ale není nutné využít všechny).
- Ze svého středu si jednotlivé skupiny zvolí
 - a) člena poroty** – sedí vpředu a hodnotí návrhy, vznášá dotazy;
 - b) navrhovatele** – přečte popis dané situace;
 - c) advokáta** – přednáší a obhájí dané řešení (role b a c se mohou spojit).
- Žáci si připraví návrh svého řešení a jeho obhajobu, kterou přednese zvolený advokát.
- Soudní dvůr klade dotazy. Na pořadu dne je ale celá řada dalších případů, **čas je tedy přesně vymezen** (určete podle možností).
- Soudní dvůr hlasuje o návrhu.
- Přichází další případ.

Náhled pracovního listu

Lekce
34

ADVOKÁT EX OFFO

Situace 1. Otázka štěstí

Oba nějakou dobu hledají na různých místech trávníku, náhle tisícikorunu spatří Karel a zvedne ji, vltězoslavně ukazuje Vláďovi a volá: „To mám dneska štěstí!“

Vznikne otázka, zda a jak se o ni podělit.
Karlovi navrhuje.....%, Vláďovi.....%.

Situace 2. Rozdíl v rozumových schopnostech

Oba nějakou dobu hledají, liší se však v názorech, kde by se tisícikoruna mohla nalézat. Karel se zamýšlel nad možným působením větru, zjistil jeho směr a soudil, že by ji vtr mohl odnést směrem

k dolní části trávníku, kde byla jasná bariéra z keřů a stromů. Vláda trval na tom, že by měli důkladně hledat v místech, kde ji starý pán ztratil. Karel však podle svého názoru hledal dole a tam ji našel.

Vznikne otázka, zda a jak se o ni podělit.
Karlovi navrhuje.....%, Vláďovi.....%.

Situace 3. Rozdílné úsilí

Zpočátku hledají oba chlapci společně, ale Vláda ve své pochybnosti ve zdar hledání stále častěji odpočívá. Právě si ve skriptech něco zatřáhl (zítra ho čeká zkouška), když uslyšel Karlov pokřik. Na dálku přesně neviděl, co má Karel v ruce, ale když přišel blíž, bylo to jasné. Karlova vytrvalost přinesla úspěch.

Vznikne otázka, zda a jak se o ni podělit.
Karlovi navrhuje.....%, Vláďovi.....%.

Situace 4. Rozdílné schopnosti posoudit lidi (věrohodnost výpovědi)

Oba začnou hledat, ale již po několika málo minutách Vláda řekne, že se mu věc nezdá. Prostě nevěří v to, co ten starý pán říká, avšak nemůže posoudit, zda si dělal jen legraci, nebo zda byl poněkud pomatený. Vláda se s Karlem rozloučil se slovy, že do tak pochybného podniku nemůže investovat čas a námažou. Karel namítal, že se mu ve výpovědi starého pána nezdálo nic pochybného. Hledal dál už sám a asi deset minut po Vláďově odchodu peníze našel.

Vznikne otázka, zda a jak se o ni podělit.
Karlovi navrhuje.....%, Vláďovi.....%.

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi se vraťte k úvodnímu citátu.

- Co znamená citát: „Peníze často stojí příliš mnoho.“?
- Najdete jiná podobná tvrzení, rčení a přísloví týkající se peněz? Vysvětlete je.
 - Peníze hýbou světem.
 - O peníze jde vždy až na prvním místě.
 - Peníze nesmrdí.
 - Nic není zadarmo, ani peníze.
 - Dobrá pověst je lepší než peníze.
 - Chceš-li ztratit přítele, půjč mu peníze.
 - Peníze kazí charakter.
 - Když promluví peníze, pravda zmlkne.

3. Transfer do života

Zadejte žákům úkol vyhledat v literatuře nebo ve filmu či seriálu situaci, kdy peníze narušily vztahy a rozdělily přátele či rodinu, a naopak kdy je stmelily. Žáci situaci popíší a zhodnotí, zda v příběhu hrály roli etika, spolupráce a přátelství, nebo nevraživost, závist a lakota.

Hodnotová reflexe:

- Jak těžké bylo najít potřebnou situaci ve filmu, seriálu nebo knize?
- Přinesly peníze aktérovi štěstí nebo problémy?
- Proč peníze často rozdělují lidi?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce:

„Peníze budou asi vždycky stejné. Jen lidské konání má mravní kategorii.“

Václav Klaus

Náhled učebnice

Etická výchova Metodika pro 8. ročník ZŠ Téma 7: Etika a ekonomika

Lekce 34 Hra s tisícikorunou

„Peníze často stojí příliš mnoho.“
Ralph Waldo Emerson

...Stalo se to v Praze jednoho neviditelného podzimního dne odpoledne na petřínském trávníku. Bylo tam téměř vylištěno, schylovalo se k dešti, foukalo a několik kapek již spadlo na zem. Po cestě od fontány šli dva mladí studenti, vysokoškoláci Vláda a Karel. Viděli před sebou staršího pána, jak na trávníku něco hledá a je celý neklidný. „Takhle si pokazit výlet do Prahy,“ říkal si sám pro sebe a udělal zlostné gesto pravou rukou. Když k němu naše dvojice došla, zadíval se na ni nepřítomným pohledem a poviřil: „Za dvacet minut mi to jede z místního nádraží, mám tedy co dělat. Právě tady na cestě jsem si chtěl zkontrolovat, zda mám jízdenku po ruce. Nemohl jsem ji najít, prohrabávám se papíry a penězi a najednou mi vypadla tisícikoruna. Viděl jsem, jak s ní vítr zatočil, a zmizela mi z očí. Nemůže být moc daleko, ale nemohu ji najít, jako by se po ní země slehla. Jsem také částečně barvoslepy, její modrá barva a barva trávy mi splyvají. Víte co, když ji najdete, bude vaše. Já sám už nemám čas na další hledání. Na shledanou!“ S těmito slovy se starší pán se studenty rozloučil a spěchal na stanici tramvaje. Karel a Vláda se skutečně pustili do hledání, neboť by se jim ty peníze náramně hodily.

... Oba dva nějakou dobu hledají, chodí po trávníku křížem krážem a náhle oba současně spatří bankovku před sebou v trávě. Je už jedno, kdo ji zvedne. Vznikne otázka, jak se o ni rozdělí:
Karlovi navrhuje %, Vládovi %.

1919 1934 1932 1985

„Peníze budou asi vždycky stejné. Jen lidské konání má mravní kategorii.“ Václav Klaus

Varianty:

V případě **nedostatku času** je možné **pracovat s pracovním listem 34 – Advokát EX OFFO** pouze společně se třídou. Vyberte některé situace a vyhodnoťte možná řešení. Na tabuli запиšte ke každé situaci žakovské návrhy rozdělení peněz a diskutujte pouze o zcela rozdílných návrzích.

V přípravné fázi můžete **rozdat celý pracovní list** se všemi situacemi, aby se mohl soudní dvůr připravit na všechny varianty.

Na co se mohou žáci ptát:

Ralph Waldo Emerson (1803–1882), americký unitářský duchovní, esejista, básník a filozof. Byl vůdčí postavou hnutí „transcendentalistů“, americké verze romantismu se zvláště blízkým vztahem k přírodě.

Václav Klaus (1941) je český politik a bývalý český prezident (2003–2013)

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:**Krátká: Bankovka**

Vezměte bankovku vyšší hodnoty, buď hodně starou a ošuntělou, nebo novou a neopotřebovanou, a vymyslete si krátký úvod o „jejím životě“. Nechte ji poté kolovat po kruhu. Každý žák řekne o bankovce jednu větu, naváže přitom na předcházejícího žáka, a postupně tak vzniká příběh o životě bankovky. Příběh můžete uzavřít vy krátkým závěrem.

Je-li bankovka stará, směřujte povídání k tomu, co zažila, kde všude byla, kdo ji vlastnil, jak s ní zacházel, co za ni asi koupil atd. Je-li nová, uvažujte, k čemu může být použita, komu splní přání, jak si jí budou vážit atd.

Delší: Pohádka o chamtivosti

Vyprávění o nenasytnosti a touze mít stále víc, které je člověk ochoten obětovat svou rodinu i všechny své děti, je moudrým podobenstvím o vyčerpávání Země. Přečtěte začátek pohádky a dejte žákům prostor k jejímu dokončení.

Král Jindřich jednou zabloudil a dostal se do podzemí a tam potkal krásnou sestru podzemního krále. Zamilovali se do sebe a byla svatba. A král – teď už švagr podzemního krále – musel před svatbou slíbit, že nikdy nesmí dolovat z pokladů země nic, co je níž než třicet sáhů. Jenže král byl chamtivý a zatoužil po bohatství svého švagra. Dobře věděl, že v podzemí – níž než třicet sáhů – je obrovské bohatství. Odjakživa se mohlo v horním království těžit jen do určité hloubky, ale ty nejvzácnější drahokamy a nejlepší zlaté žíly byly pod touto stanovenou hranicí. A tak neodolal. Ale stal se malér – zmizely královské děti.

zdroj: <http://www.citarny.cz/index.php/nove-knihy/knihy-deti/pohadky-pro-deti/3760-o-chamtivem-krali-stransky-forman>

ETICKÉ CTNOSTI

(ANEB Z HLEDISKA VYŠŠÍHO PRINCIPU MRAVNÍHO)

Lidské chování a jednání nemáme posuzovat jen podle výsledků, ale také podle úmyslu, záměru, s nímž něco konáme.

Morální přestupek je považován za špatný, protože má podstatný vliv na práva a dobro druhých lidí. Morální čin je brán za hodna následování.

Z tohoto důvodu jsou morální pravidla považována za závazná, univerzálně platná, neosobní a normativní.

Něco dostaneme do vínku, něco získáme během života, v každém případě bychom měli cíleně pracovat na svém charakteru, posilovat v sobě vše dobré a také se učit rozhodovat a usuzovat z různých hledisek.

Dva břehy

CÍL:

Cílem je, aby si žáci uvědomili své hodnoty a jejich důležitost ve svém životě.

POMŮCKY:

Pracovní list 35 – CÍLOVÉ HODNOTY, papíry na poznámky – žáci si mohou zajistit sami

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Úvod lekce můžete zahájit přečtením povídky:

O BUVOLU A OPICI

Bylo to již dávno, co žil v překrásném lese u města Gája v severovýchodní Indii mocný buvol. Byl na něj opravdu úchvatný pohled – silný, s vypracovanými svaly a obrovskými zatočenými rohy, jejichž koncečky byly ostré jako dýky. Byl jako obrovská temná hora pohybující se lesem. Lvi a tygři se mu klidili z cesty, protože věděli, že se mu co do síly nemohou rovnat.

Ovšem buvolova povaha byla pravým opakem jeho zjevu. Byl to ten nejnežnější a nejlaskavější ze všech tvorů. Jedna škodolibá opice zjistila, jak je buvol hodný, a rozhodla se, že ho trochu potrápí. Přišla na to, že se buvol smíří s jakýmkoli zlým kouskem, který mu provede. A tak mu křepčila po zádech, jezdila na něm jako na koni, houpala se mezi jeho obrovitými rohy nebo mu zakrývala oči, takže nemohl najít cestu, anebo mu stála v cestě, když se chtěl jít napást, skákala mu po hlavě, zatímco spal a probouzela ho, ba dokonce ho píchala klacíkem do uší. Ať opice udělala cokoli, býk si hleděl svého, a zdálo se, že mu to vůbec nevadí. Opice si ve své kruté zábavě libovala a vymýšlela si stále nové a nové způsoby, jak by buvola potrápila.

Sova, která v tom lese žila, často opici a buvola pozorovala a byla z jejich vztahu velmi zmatená. Jednoho dne se buvola zeptala: „Velký buvole, bojí se tě tygr i lev, a ty přesto necháš opici, aby tě tak krutě zneužívala. Během okamžiku bys mohl to drzé malé zvíře rozmáčknout na kaši a skoncovat s ním jednou provždy. Proč to neuděláš?“

„Já samozřejmě vím, jakou mám sílu,“ odpověděl buvol, „ale nikdy by mě nenapadlo, abych ji použil proti hloupé malé opici. Je snadné být trpělivý a tolerantní k těm, kdo se k tobě chovají dobře. Výzvou je být trpělivý a tolerantní k těm, kdo se k tobě chovají špatně. Tato opice mi svými zlými kousky ve skutečnosti prokazuje službu. Tím, že se s jejím chováním smírám, pracuji na rozvíjení ctností tolerance a soucitu. Možná se z mého příkladu poučím, možná ne. Nepřísluší mi trestat ji. Všichni potřebujeme výzvy, abychom mohli prohlubovat své ctnosti. Tato opice mi dává šanci růst.“

„Tvoje velikost, úžasný buvole, netkví jen ve tvé mohutnosti, ale také v pozoruhodné moudrosti. Děkuji ti, že jsi mě naučil téhle důležité lekci,“ řekla sova, která se buvolovi poklonila a odletěla zpátky do vrcholů stromů, aby tam přemítala nad jeho pozoruhodnými slovy.

Hodnotová reflexe:

- V čem spočívala velikost buvola?
- O čem přemítala sova po buvolových slovech?
- Jaká výzva potkala v životě tebe?
- Co ses díky ní naučil/a, uvědomil/a si?

Náhled pracovního listu

Lekce
35

CÍLOVÉ HODNOTY

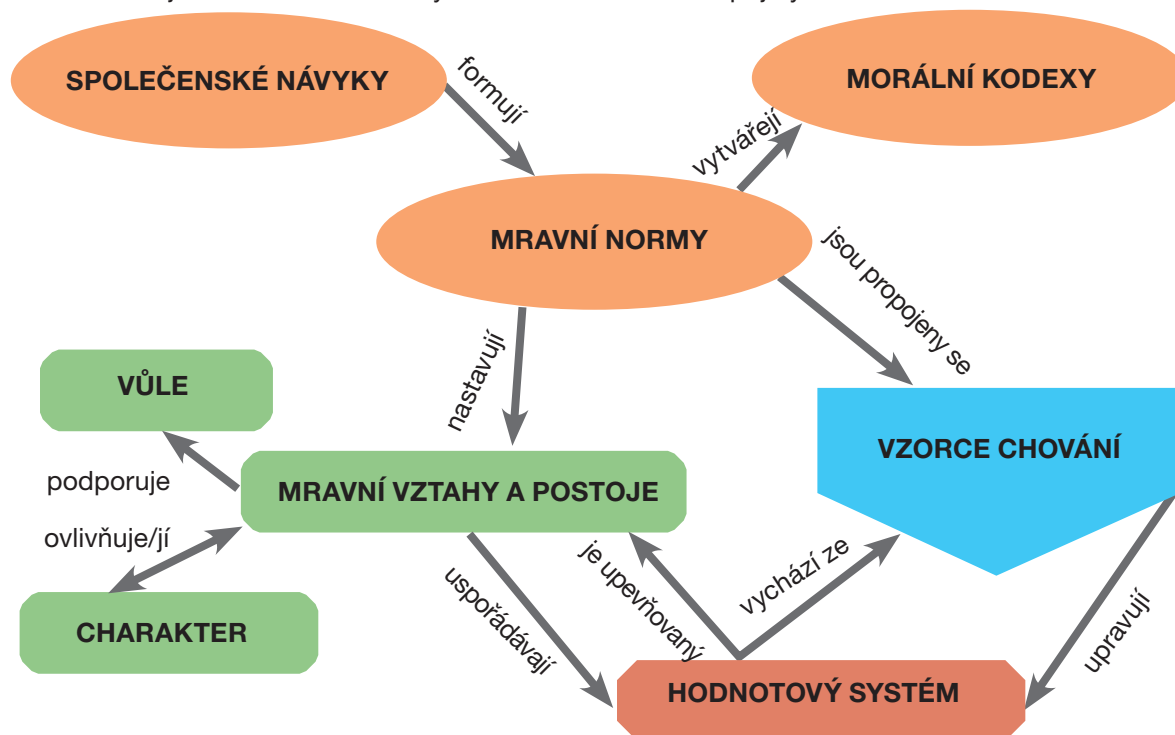
Co znamenají hodnoty v našem životě? Které jsou pro nás podstatné a které méně důležité? Do levého žebříku vepíš ty hodnoty, které jsou pro tebe významné, do pravého ty, které nepovažuješ za příliš důležité. Doplň své vlastní, pokud potřebuješ. (V žebříku nalevo jsou nejdůležitější hodnoty v horní části, v pravém žebříku jsou nahoře ty hodnoty, které pro tebe mají nejmenší význam.)

2. Nácvik ve třídě

Rozdějte žákům **pracovní list 35 – CÍLOVÉ HODNOTY** a dejte jim dostatek času na promyšlení. Během práce si s nimi povídejte a nechte je mezi sebou diskutovat o jednotlivých pojmech z pracovního listu. Po sestavení žebříčků si povídejte o pořadí, důležitosti a podstatnosti hodnot.

Teprve teď se podívejte do učebnice na schéma s pojmy o morálce a mravnosti. Vysvětlení pojmů najdou na konci lekce. Úkolem žáků je hledat souvislosti a pojmy provázat pomocí sloves – viz učebnice. Šikovní žáci najdou určitě více vhodných sloves i vztahů mezi pojmy.

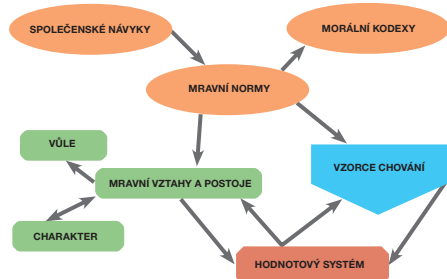
Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 8. ročník ZŠ Téma 8: Etické ctnosti

Dva břehy

„Člověk se plně projeví teprve, když změní své síly s nějakou překážkou.“
Antoine de Saint-Exupéry

Projděte pojmy ve schématu, zamyslete se nad vztahy mezi nimi a ve dvojici doplňte k šipkám slovesa, vyjadřující tyto vztahy, např.
VYTVÁŘET, TVOŘIT, FORMOVAT, FORMULOVAT, VYCHÁZET, PODPOROVAT, NAVAŽOVAT, OVLIVŇOVAT...

PŘÍBĚH 1

Spěcháš na oslavu narozenin své nejlepší kamarádky, těšíš se a nechceš zmeškat předávání dárků na začátku oslavy. Po cestě na autobus uvidíš, jak spolužačka, kterou zrovna nemusíš, si jde zaběhat a náhle padá k zemi. A nezvedá se. Když jí půjdeš pomoci, ujede ti autobus a nestihněš oslavu. Ty teď nevíš, co máš udělat.

PŘÍBĚH 2

Tvůj nejlepší kamarád se ti svěřil, že se mu neopatrností podařilo rozbít chemickou soupravu za několik tisíc korun. Nikdo jiný to neví. Učitel chemie ji chce zaplatit, a když se viník nepřizná, bude se na zaplacení podílet celá třída. Spolužáci jsou naštvaní a chtějí, aby se viník přiznal. Tvůj kamarád se nechce přiznat, i když jsi ho přesvědčoval. Ty teď nevíš, co máš dělat.

Přečti si oba příběhy a pokus se v nich najít a vysvětlit některé pojmy a vztahy z grafu, např. jaké společenské návyky ovlivní rozhodování, jaký mravní postoj je očekáván, jaké hodnoty mají prioritu atd.

Rozdělte žáky do **čtyř smíšených skupin** a přiďte jim příběhy – každý pro dvě skupiny, aby se mohly vyjádřit dvěma názory na jeden příběh. Žáci se pokusí dohodnout ve skupině na tom, co by měli aktéři příběhu udělat, a přidají propojení s grafem v učebnici – vyhledání mravní normy, postoje, vliv charakteru a vůle, důsledky společenských návyků a vzorců chování, upřednostněním podle systému hodnot atd. Všichni své závěry přednesou a pak se navzájem mohou vyjádřit k druhým.

PŘÍBĚH 1

Tvůj nejlepší kamarád se ti svěřil, že se mu neopatrností podařilo rozbít chemickou soupravu za několik tisíc korun. Nikdo jiný to neví. Učitel chemie ji chce zaplatit, a když se viník nepřizná, bude se na zaplacení podílet celá třída. Spolužáci jsou naštvaní a chtějí, aby se viník přiznal. Tvůj kamarád se nechce přiznat, i když jsi ho přesvědčoval. Ty teď nevíš, co máš dělat.

PŘÍBĚH 2

Spěcháš na oslavu narozenin své nejlepší kamarádky, těšíš se a nechceš zmeškat předávání dárků na začátku oslavy. Po cestě na autobus uvidíš, jak spolužačka, kterou zrovna nemusíš, si jde zaběhat a náhle padá k zemi. A nezvedá se. Když jí půjdeš pomoci, ujede ti autobus a nestihněš oslavu. Ty teď nevíš, co máš udělat.

Lekce
35

Na závěr se zamyslí nad seznamy ctností a neřestí, nad tím, jakou úlohu a důležitost zaujímají v jejich životě. Nechte žáky uvést příklady z jejich života, kdy jednali pod vlivem některé neřesti nebo ctnosti. Když nebudou mít žáci nápad nebo budou ostýchaví, můžete použít příklady:

střídmost – vím, že bramborové chipsy a cola nejsou příliš zdravé, takže se vyhýbám jejich konzumaci nebo ji aspoň mám co nejmenší, i když je miluji

obžerství – miluji bramborové chipsy s colou, takže když se k nim dostanu, sním celý sáček najednou a je mi jedno, že jsou nezdravé

přejícnost – přenechám kamarádce halenku, která se líbí i mně a chtěla jsem si ji koupit, protože z ní má radost

závist – kamarádka si koupila halenku, která se líbila i mně, tak jí aspoň řeknu, že jí nesluší nebo že má vadu

Hodnotová reflexe:

- Jak obtížné bylo pro tebe sestavení hodnot?
- U kterých hodnot jsi nejvíce přemýšlel/a a proč?
- Doplnil/a sis ještě nějaké další hodnoty do pracovního listu? Jaké?
- Našel/našla sis ve třídě někoho, kdo má stejný nebo hodně podobný žebříček hodnot?
- Proč je důležité uvědomovat si své životní hodnoty?
- Na kterou svoji ctnost jsi hrdý/á a které neřesti by ses chtěl/a zbavit?
- Kterou ctnost bys chtěl/a mít a která neřest ti nejvíce vadí u druhých?

3. Transfer do života

Žáci doma požádají své rodiče o sestavení jejich žebříčku hodnot, mohou s nimi porovnat své a prodiskutovat ty hodnoty, které je zaujmou. Rovněž mohou požádat některého vyučujícího, zda se s nimi podělí o svůj žebříček hodnot.

Hodnotová reflexe:

- Byli dospělí ochotni zabývat se hodnotami?
- Jaké bylo jejich pořadí?
- Co dospělí více upřednostňují?
- Změnil/a bys něco na svém pořadí na základě vědomostí od dospělých?
- Vezmeš si něco pro sebe ze získaných informací?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

O čem je život? Ne o tom, co získáme, ale o tom, co vytvoříme, čím prospějeme, kým se staneme. A to dá smysl našemu životu.

Varianty:

Debatu o ctnostech a neřestech můžete žákům oživit možností výtvarného vyjádření vybrané ctnosti nebo neřesti, nebo ctnosti, kterou mám, nebo ctnosti, kterou chci mít.

Doporučení/pozor:

Pokud se žáci začnou zaměřovat na hmotné statky jako pro ně důležité hodnoty, zaveďte diskuzi na jejich pomíjivost.

Na co se mohou žáci ptát:

Seznam sedmi ctností

Pokora – skromné chování, nesobeckost.

Štědrost – láska, charita, velkorysost, ochota dávat, uskutečňování šlechetných myšlenek nebo činů.

Přejícnost – laskavost, lidskost, obdiv, charita, soucit, přátelství bez předsudku a bez příčiny.

Mírnilovnost – trpělivost, laskavost, shovívavost, vyrovnanost, vyřešení konfliktu smírně, i když se druhá strana uchýlí k násilí, schopnost odpustit.

Cudnost – mravní čistota, prospěšnost, zdrženlivost, bezúhonnost, čistota duše. (Obzvlášť ve vztahu k pohlavnímu životu.)

Střídmost – sebekontrola, zdrženlivost a umírněnost, vnímání plnou myslí, sebeovládání.

Činorodost – úsilí, pracovitost, píle, přičinlivost, iniciativa, energická pracovní morálka, dobré hospodaření s časem, schopnost sledovat vlastní činnosti a vyvarovat se lenivosti.

Seznam sedmi hlavních hříchů

Pýcha – nadutost, domýšlivost, povýšenost, přehnaná sebeláska, nerozumná nadřazenost kvůli kráse, bohatství, postavení ve společnosti nebo nadání.

Lakomství (též lakota) – touha samoúčelně navyšovat majetek a realizování této touhy.

Závist – vášnivá touha po majetku (nebo vlastnostech) druhé osoby.

Hněv – nekontrolovatelné pocity zlosti a nenávisti vůči jiné osobě.

Smilstvo – jakákoliv přemrštěná touha po sexuálním uspokojení.

Nestřídmost (též obžerství) – prudká, nemírná touha po potravě.

Lenost (též malomyslnost) – zahálčivost, odpor k práci, v duchovní oblasti pohodlnost, sklíčenost, lhostejnost k tomu, co je dobré.

Piknik života

CÍL:

Cílem je, aby si žáci v poslední lekci srovnali získané informace z předcházejících lekcí a propojili je s myšlenkou mravního usuzování.

POMŮCKY:

Pracovní list 36 – TĚŽKÉ ROZHODOVÁNÍ, TĚŽKÉ ROZHODOVÁNÍ – NÁPOVĚDA V METODICE, losovací **kartičky se jmény žáků**, papíry na výrobu obálky, lepidla, pastelky nebo fixy, dostatečný počet proužků papíru (podle počtu žáků ve skupině aspoň každému 5) – žáci si mohou připravit samostatně

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Žádná.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Využijte úvodní citát a rozeberte se žáky různé pohledy na věc, na život atd.

Hodnotová reflexe:

- Jaký pohled na svět upřednostníš obvykle ty?
- Co jej může ovlivnit, změnit?

2. Nácvik ve třídě

Žáci si vezmou **pracovní list 36 – TĚŽKÉ ROZHODOVÁNÍ** a jednotlivé situace posoudí na základě mravního usuzování. Není úkolem, aby řešili, co by skutečně udělali, ale co o situaci soudí, aby se zaměřili na mravní usuzování, nikoli na skutečné jednání a chování. O svých soudech si promluví se spolužáky v menších skupinách. Na závěr se snaží v každé situaci najít spojitost s některou již probranou lekcí. Na pomoc jim je přehledná tabulka témat na konci lekce.

Žáky můžete vést k úvaze nad příběhy pomocí čtyř fází morálního rozhodování (podle Jamese Resty):

1. Morální citlivost – je v příběhu naznačeno, řešeno morální jednání? Jaké?
2. Morální úsudek – co je žádoucí udělat?
3. Morální rozhodování – jaké jsou možnosti, pro a proti v souvislosti s pravděpodobnými následky pro všechny zúčastněné?
4. Morální čin – jaké by bylo mé rozhodnutí v takové situaci a vím, jak na to?

Tuto část práce zahajte úvodem:

Každý člověk dostává při narození košík na piknik. Rodiče ho mají dítěti plnit, dokud nezačne být samostatné. Pak se o svůj košík stará samo. Žáci si prohlédnou učebnici a na základě analogie s piknikovým košem si vyrobí obálku, na kterou si takový koš nakreslí, a opatří si ji jménem. Poté si vylosují kartičku se jménem spolužáka. Tomuto spolužákovi na proužek papíru napíší, čeho si na něm cení, v čem by mohl být vzorem, co dokáže, jak spolupracuje, co mu přeje do života apod., a vloží jej do příslušného košíku. Podle počtu žáků lze kolo opakovat 5–8krát. Poté si žáci na dva proužky sami napíší, co jim vložili do košíku rodiče a o co budou usilovat v životě sami.

Hodnotová reflexe:

- Která situace se ti rozhodovala nejsnadněji a která nejobtížněji?
- Zažil/a jsi někdy něco podobného? Nebo někdo jiný, koho znáš?
- Připadá ti, že je tvůj život piknik? Jaký je?
- Co by ve tvém košíku nemělo scházet?
- Čím jsi jedinečný/á?
- Jaký máš pocit z naplněného košíku?
- Co jsi při této práci zjistil/a?

Náhled pracovního listu

Lekce
36

TĚŽKÉ ROZHODOVÁNÍ

Zopakuj si – najdeš souvislost mezi situacemi a předcházejícími lekcemi? Promysli, jaké vidíš možnosti řešení.

Situace 1

Jdeš ze školy a už jsi nedaleko od domova, když uvidíš dva výrostky o něco starší, než jsi ty, jak si dělají legraci ze starší paní. Poskakují kolem ní, paní se po nich ohlala svou holi a zavrávorala. Co uděláš?

Situace 2

Maminka ti ráno dala peníze na oběd a ty si je cestou do školy strčíš do kapsy bundy. Když se pro ně před obědem vracíš, v kapse už nejsou, ale v satně sedí třináctá a hrubě, kterému se každý raději vyvine. Řekneš mu o svém problému, zeptáš se ho, jestli něco nevidí? Proč ano, proč ne?

Situace 3

S několika spolužáky máš domluvenou akci po vyučování. Přijde však třídní a žádá někoho o pomoc při výzdobě třídy. Ruku zvedne tvůj spolužák, který se má také účastnit akce, obrátí se na tebe a řekne nahlas: „Nejlíp bude, když to uděláš ty, protože minule se ti to bezvadně povedlo. A navíc chodíš do výtvarky, máš na to cit.“ Jak zareaguješ?

Situace 4

Jedeš sám/sama autobusem za babičkou. Když si kupuješ lístek, všimneš si vzadu samotné dívky. Vidíš, že si k ní přisedá dospělý muž, vrávorající jako pod vlivem alkoholu, a obtěžuje ji nevhodným chováním. Vstoupíš do situace? Pokud ano, jak? Pokud ne, proč?

Situace 5

Lákavá nabídka reklamy tě přiměje koupit kosmetický přípravek jako dárek pro maminku. Po zakoupení zjistíš, že výrobek má prošlou lhůtu spotřeby. Prodávačka se však s tebou nechce o řešení vůbec bavit. Jak budeš situaci řešit a proč?

Situace 6

Jdeš s kamarády ven a po cestě potkáte dvojici mladých lidí s kasičkou na charitu. Účel vybírání se vám líbí, takže každý přispěje drobným obnosem. Ty vkládáš minci poslední a všimneš si, že kasička nemá žádnou pečetě či zámek. Jak zareaguješ?

Situace 7

Půjčila jsi polovinu svého kapesného nejlepšímu kamarádovi. Kamarád slíbil, že ti půjčku vrátí hned druhý den, ale nevrátil. O týden později stále nic, kamarád se s tebou nechce bavit. Ty ale peníze potřebuješ, protože musíš zaplatit zálohu na školní výlet. Co uděláš?

3. Transfer do života

Na závěr nechte zaznít „Myšlenku na závěr“ z učebnice, žáci si košík zalepí a odnesou si jej domů.

Hodnotová reflexe:

Vzhledem k tomu, že hodina má být poslední, reflektovat můžeme za delší dobu při vhodné příležitosti, zda žáci našli ve svých koších = obálkách hodnocení od spolužáků potěšující, povzbudivé, překvapivé apod. a které mělo pro ně největší hodnotu.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce:

„Santalové dřevo, dřevo aloe, modrý lotos, rozkvetlý jasmín – i mezi těmito voňavými věcmi je ze všeho nejlepší vůně čestného jednání.“ (Buddha)

Varianty:

Pokud by bylo nad možností žáků zpracovávat všechny příběhy v pracovním listu, rozdělte skupinu na sedm skupinek a každá zpracuje jednu situaci. Svůj úsudek sdělí ostatním a prodiskutuje s nimi jejich názory. Může také situaci zdramatizovat i s návrhem řešení.

Doporučení/pozor:

Dohodněte se s žáky, že pokud si vylosují opakovaně jednoho žáka, kartičku si vymění.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Žebřík

Využijte **pracovní list 35 – Cílové hodnoty** a zadejte žákům, aby přemýšleli, jaké uspořádání by si napsali např. politik, kněz, bezdomovec apod.

Delší: Aukce

Žáci si vezmou malé kartičky, na které si budou zapisovat výsledky aukce. Napiší si tam hodnotu peněz, kterou mají k dispozici: 100 euro.

Vyučující má na papírku napsané předměty, které se budou dražit. Minimální vyvolávací cena je 1 euro, maximální je 100 euro.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 8. ročník ZŠ Téma 8: Etické ctnosti

Piknik života

Lekce
36

„Pesimista říká, že vidí sklenici poloprázdnou, optimista tu samou sklenici vidí zcela plnou a štědrý člověk vidí sklenici s vodou a hledá někoho, kdo by mohl mít žízeň.“
G. Donald Gale

Piknik je příjemné setkání s milými lidmi, v pěkné přírodě, na sluníčku, s dobrým jídlem a pitím a veselou náladou.

Život může být jako košík na piknik.
Co si do něj vložíš, to si s sebou přineseš celý život. A to budeš mít také pro lidi kolem sebe.

MYŠLENKA NA ZÁVĚR:

„Santalové dřevo, dřevo aloe, modrý lotos, rozkvetlý jasmín – i mezi těmito voňavými věcmi je ze všeho nejlepší vůně čestného jednání.“ (Buddha)

Následně probíhá klasická dražba, věc získává po třetím přiklepnutí nejvyšší nabídka. Žáci nevědí, co všechno se bude nabízet. Každou věc učitel vychválí podle své fantazie. V průběhu aukce se učitel snaží dostat třídu do „varu“. Postupně přechází od hmotných statků k duševním hodnotám. Na soupis nabídky může využít pojmy z pracovního listu 39, doplněné o nějaké hmotné věci. Po poslední položce aukci ukončí a nastává diskuze. Ti, co v aukci něco získali, se vyjádří, jak jsou spokojeni s výsledkem. Diskutujte o tom, zda je lepší rozhodovat se rychle, nebo až po důkladném uvážení. Připomeňte, že nerozhodnost, ale i ukvapenost mohou být stejně zlé a že někdy se potřebujeme rozhodnout rychle (např. při úrazu) a někdy je na místě uvážlivost (výběr školy).

Etická výchova

Metodika pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia

Hana Ginterová

Ilustrovala: Alena Legierská

V rámci projektu CZ.1.07/1.1.00/26.0114 „Etická výchova a učebnice“

vytvořilo Etické fórum ČR, o. s., ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání.

Tento materiál je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

SOCIÁLNÍ EMPATIE (KOHO POTKÁM NA ULICI)

V tématu Sociální empatie jsou žáci vedeni k zamyšlení „Koho potkávají na ulici“.

Úspěch budeme slavit tehdy, když si žáci sami začnou klást otázky:

Jací jsou to lidé? Jaké mají starosti? Co jim působí radost? Kdo jim pomáhá řešit jejich problémy? Jsou stejní, nebo se odlišují natolik, že bych jim nemohl porozumět? Jak si k nim mohu nalézt cestu? Hledají oni cestu ke mně? Potřebují někdy moji pomoc nebo podporu? Dokázal bych jim ji poskytnout? Co by to pro mě znamenalo? Přineslo by mi to do života něco nového?

Pomozte jim se začít ptát.

K tématu je možné využít audiovizuální pomůcku Zprávy agenta Kixe.

Co je normální

CÍL:

Žáci se učí vnímat rozdílnost jako běžnou součást života.

Žáci respektují rozdíly mezi lidmi, snaží se pochopit odlišné zvyky, obyčeje a tradice.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 1 **CO JE NORMÁLNÍ?**

PRÁCE S TÉMATEM:

Než začnete pracovat na první lekci, bylo by dobré nejdříve **oživit žákům pojmy** související se zaměřením kapitoly, tedy EMPATIE, EMPATICKÉ NASLOUCHÁNÍ, SOCIÁLNÍ EMPATIE a SOCIÁLNÍ INTELIIGENCE. V 9. ročníku tyto pojmy žáky zajímají a jsou schopni je pojmut do svého „slovníku“ alespoň v pasivní podobě. Pojmy a jejich stručné vysvětlení najdete na závěr kapitoly v učebnici.

1. Senzibilizace/motivace

Na úvod hodiny předložte žákům **první stranu Pracovního listu číslo 1 – CO JE NORMÁLNÍ?** V krátkém čase jsou žáci schopni vyplnit tabulku. Někteří z nich budou požadovat upřesnění, jak mají dané otázky chápat. Naveďte je tedy k tomu, aby skutečnosti **hodnotili vzhledem ke své osobě** – tedy co jim připadá normální a co ne.

Hodnotová reflexe:

K následné hodnotové reflexi můžete využít otázky:

- *Liší se názor na to, co je normální, mezi chlapci a dívkami?*
- *Shodnete se s ostatními ve třídě? Proč ano, proč ne? Čím jsou shody a rozdíly ve vašich názorech podmíněné?*
- *Bylo pro vás těžké posuzovat jednotlivá témata? U kterého jste se nejvíce zamýšleli a proč?*
- *Myslíte si, že pokud byste žili v jiné zemi, byly by vaše odpovědi jiné? Čím by to bylo způsobeno?*

2. Návěst ve třídě

Přečtěte si se žáky doplňující informace v učebnici a **sledujte jejich reakce**. Pokud budou na některé téma reagovat živěji, můžete doplnit další informace nebo o něm se žáky diskutovat. Vraťte se k pracovnímu listu a ponechte žákům čas na opětovné zvážení odpovědí. Tentokrát by měli k tvrzením přistupovat **z hlediska obecné reality** – tedy v rámci celé lidské společnosti.

Hodnotová reflexe:

V následné diskuzi se snažte přivést žáky k uznání různých pohledů na tutéž věc, zvyklost, tradici, společenskou hodnotu. Naveďte je na myšlenku, že lidé s rozdílným chováním ještě nemusí být vůči nám nepřátelští. Chovájí se prostě jen tak, jak jim připadá normální.

Můžete využít následující otázky:

- *Zamyslete se nad zvyky a obyčeji v naší zemi. Našli byste něco dalšího, co by mohlo cizincům připadat nezvyklé, nenormální nebo dokonce odpuzující?*
- *Setkali jste se v zahraničí s příklady chování lidí, které ve vás vzbuzovalo nepříjemné pocity nebo dokonce pocity ohrožení a strachu?*

Náhled pracovního listu

Lekce
1

CO JE NORMÁLNÍ

běžný, obvyklý, pravidelný, průměrný,
představující normu
...tak praví slovník

Test (ne)normálnosti

Rozhodni se, zda je/není normální.

K zápisu do tabulky využij první sloupce u odpovědi ano/ne.

	Ano	Ne
1. Snídat míchaná vajíčka		
2. Zpívat si ve sprše		
3. Nosit sukni		
4. Smrkat na ulici		
5. Prát prádlo v ruce		
6. Vyzout se, když přijdete do bytu		
7. Chodit do práce		
8. Vzít si na návštěvě něco z lednice		
9. Pít alkohol na veřejnosti		
10. Mít víc než jednu manželku		

Přečti si informace v učebnici... možná budou pro tebe nové a možná také změni tvůj názor. Pokud se tak stalo, využij druhý sloupec pracovního listu.

- Když se nad těmito situacemi nyní pozastavíte, bylo chování cizinců vůči vám skutečně nepřátelské, nebo jen obvyklé v jejich zemi?
- Proč nás tolik znepokojuje rozdílné chování? Existuje nějaký způsob, jak tomu zabránit nebo jak se těmto pocitům v budoucnu vyhnout? (Zjistit si co nejvíce informací a snažit se poznat zemi a její obyvatele.)

3. Transfer do života

Druhou část **Pracovního listu číslo 1 – MYSLÍTE SI, ŽE JSTE NORMÁLNÍ?** využijte k transferu do reálného života. Jako příklad a inspirace poslouží názory jejich vrstevníků ze studentského chatu. Žáci mohou vyhledat na internetu podobné diskuze a přímo se do nich zapojit se svými názory.

Možno zadat jako domácí přípravu na další hodinu (v tomto případě se ale musíte k tématu vrátit na začátku další hodiny a provést se žáky hodnotovou reflexi).

Hodnotová reflexe:

- Seznámil/a ses s podobným komunikačním chatem na internetu? Pokud ano, řekni o něm ostatním.
- Bylo pro tebe jednoduché vyjádřit se k položené otázce?
- Dá se normalita nebo normalnost posuzovat obecně, nebo ji vždycky vztahujeme k nějakému prostředí?
- Co je příčinou skutečnosti, že to, co jedni považují za normální, je pro jiné nepřijatelné?
- Dokázal/a bys najít nějaké příklady?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce:

Rozdílnost je přirozená a ve většině případů s sebou nepřináší žádnou hrozbu. Abychom mohli pochopit a přijmout odlišné jednání druhých, musíme je co nejlépe poznat.

Varianty:

Protože se jedná o úvodní hodinu daného ročníku a některé vaše skupiny se teprve nově utvářejí (etická výchova vyučována například jako volitelný předmět), můžete zařadit zábavnou hru z kategorie tzv. ledolamek. **Cílem je nejen navodit příjemnou humornou atmosféru, ale také upozornit na rozdílné zvyklosti jednotlivých národů, které jsou tématem první lekce.**

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 1: Sociální empatie (Koho potkám na ulici)

Lekce
1

Co je normální?

„Tolerance není hostejnost, ale moudrá víra, že i ten druhý může mít pravdu.“ Jiří Menzel

Kilt je výhradně mužská součást skotského národního kroje (ženy, až na výjimky, kilt nenosí) v podobě mužské zavinovací skládané suknice s barevným kárem, ozdobnými třísněmi a ozdobnou broží.

Po pár návštěvách jsem zcela šokovaná jednou odporoučkovou vlastností, a to přezouváním. Když přijde k někomu na návštěvu, tak vás nutí se vyzout často už před dveřmi z bot a tlapat všude v ponožkách, nebo vám vnúti nějaké „rozkladňoučké“ bačkůrečky. Co to probíhá? Přijde mi pěkně nechutné lézt do cizích bačkůr, plných cizích pláň. Nehledě na to, že je trapné, když jsou vám nohy citit, protože po delší době v botách prostě jsou, s tím nic nenaděláte. Nebo Češi zbožňují oděr cizích nohou? Američanka

Tak si představte, co mi napsala kamarádka. Je na stáži v Japonsku a prý tam mají teď nepříznivé počasí. Každý chvilu, smráká. Seděla u stolu s Japoncem v restauraci a on místo, aby se vysmál, tak mu celou dobu tekla obrovská, zelená... Fúj, to je nechutné.

Když ale sledujeme očistu v této řece, včetně čistění zubů, poněkud nás, Evropany, zamrazí. Do indické řeky Gangy samozřejmě vytékají splašky z přilehlých domů, plavou zde zbytky ošatých těl, koupou se tu vodní buvol, pers se zde prádlo...

Kdežto Švédci jako by se za alkohol styděl. Teda ti slušní. Některým je špatná reputace úplně volná, neberou si žádné servisky a kličné se opijí na veřejnosti. To slušíci ne, ti jako by chtěl celý ten svůj vztah k alkoholu utužit, dá-li se to tak nazvat. Všechno je to zahalené jakousi rouškou spikleneckví, pocitem něčeho zakázaného.

Ve většině islámských zemí je povoleno mnohoženství, přesněji čtyři manželky a neomezený počet souložnic. Podmínkou však je, že muž je musí uživit, neboť ženy v tradičních islámských zemích nechodí do zaměstnání.

Pokyny ke hře:

Žáci se volně pohybují v prostoru. Učitel je slovy „zavede“ do některé země a vysvětlí, jak se její obyvatelé zdraví. Žáci se postupně potkávají a zdraví.

Afrika – ohmatání hlavy druhého

Rusko, Řecko – přiložit ruku na srdeční krajinu a vyměnit si pohledy z očí do očí

Tibet – přiložit ucho k uchu a dlouze naslouchat

Čína – dotýkat se bosými chodidly

Mongolsko – navzájem se očichat

Francie – dvojí políbení na tváře

Eskymáci, Nový Zéland – tření nosů

Korea – čelem k sobě spojit dlaně vzpažených rukou, dlaně stále spojené a pomalu upažovat

Jižní Amerika, indiáni – třít záda o sebe, při velké sympatii si vyměnit svršky

Nepál – sepnout ruce na prsou, mírně se uklonit. Vždy s úsměvem ve tváři.

Pokud žáky téma zaujme, motivujte je k **samosvatnému vyhledání informací**, které mohou sdělit například formou referátu nebo prezentace – pro vás to bude znamenat možnost ohodnotit jejich práci známkou.

Využijte jejich znalosti z jiných vzdělávacích oblastí a veďte je k vyhledání dalších podobných sociokulturních odlišností.

<http://www.ptejteseknihovny.cz/uloziste/aba001/2007-2009/pozdrav-aho>

<http://www.youtube.com/watch?v=vGe-67FviRVO>

Na co se mohou žáci ptát:

Autorem úvodního citátu je **Jiří Menzel**, významný český režisér, herec a spisovatel. Menzelův první celovečerní film *Ostře sledované vlaky* získal Oscara za nejlepší zahraniční film. Další z jeho filmů, *Vesničko má středisková*, byl na Oscara nominován.

Připravte si informace o daných tématech (Skotsko a sukně, Američané a přezouvání, Indie a rituály řeky Gangy, Japonsko a zdvořilost, Švédsko a prohibice, arabský svět a mnohoženství).

I. Skotská sukně neboli kilt

Nejedná se o sukni v pravém slova smyslu, ale o řasený a rafinovaně skládaný pléd s kostkovaným vzorem, který se, stejně jako látka, nazývá **tartan**. Použití tartanového vzoru vyjadřuje příslušnost ke klanu. Všeobecným míněním je, že jde o prastarý кроj. Ve skutečnosti je kilt **velmi „moderním“ oděvem**. První zmínky o kiltu – skotské sukni – pocházejí z oblasti skotské vrchoviny až z konce 16. století (zbytek Skotska akceptoval kilt jako národní кроj až v průběhu 19. století). Kilt dnes tvoří součást jednoho z **nejznámějších mužských krojů na světě** a je s hrdostí nošen během slavnostních příležitostí nejen v samotném Skotsku, ale prakticky po celém světě, kde žijí potomci skotských vystěhovalců, a tak se může stát, že nejvíce mužů v sukni nepotkáte ve Skotsku, ale ve Spojených státech, Kanadě nebo v Austrálii či na Novém Zélandu.

Ke kiltu patří celá řada **doplňků**. Nejvýraznější je **pevný opasek** z hovězí kůže zdobený masivní sponou, **brašnička** (sporrán) sloužící jako úložný prostor pro drobné nezbytnosti, protože kilt nemá žádné kapsy, a **silné podkolenky z vlny**. Stužka na podkolenkách je připevněna na šňůrce nebo na gumičce. Nejčastěji je nošena v klanových barvách, tak aby ladila s ostatními částmi kiltu. Slouží k dekoraci a brání podkolenkám ve shrnování.

Muži v sukních: Víkend s Želetavou: Zajímavosti na cestách. In: [on-line]. [cit. 2013-06-11]. Dostupné z: <http://www.zeletava.cz/1-100167-muzi-v-suknich-miluji-haggis?zclid=ca885aed27f3269192306708dd30b59f>

Další informace:

Kilt. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-06-11]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kilt>

II. Japonské zvyky:

Japonsko je vyspělá země s úžasnými technologiemi i starobyloou kulturou. Země mnoha tváří, která má stále co nabídnout. Mnoho lidí běžně do Japonska jezdí na dovolenou nebo třeba na služební cesty. Napadlo vás ale někdy, jestli se umějí na svých cestách chovat? Nedělají si jenom ostudu svou neznalostí? Dnes se proto zaměříme na deset zvyků, o kterých jste možná ještě neslyšeli.

1. Japonci se běžně **při setkání uklánějí**. Délka a hloubka úklony je závislá na postavení. Od cizinců se klanění nevyžaduje.
2. **Spropitné se v Japonsku nedává**. Japonci jsou příliš hrdým národem a toto by je mohlo velice urazit.
3. Používat mýdlo nebo šampon ve vaně je nepřipustné. **Japonci se umývají jen ve sprše**.
4. **Srkání a mlaskání dovoleno!** Všechny tyto prohřešky si můžete v Japonsku bez problému v kdejaké restauraci dovolit. Naopak tím projevíte, že vám daný pokrm chutná.
5. **Smrkání je ovšem zakázáno**. Popotahovat můžete, ale použít ve společnosti kapesník je neslušnost. Při rýmě mnoho Japonců nosí přes ústa roušku, aby neroznášeli bacily do okolí.
6. V japonských osobních jménech se můžete setkat s tím, že je **nejprve řazeno příjmení a až poté křestní jméno**. Japonci ovšem při kontaktu s cizinci někdy pořadí automaticky prohazují.
7. Samotné boty jsou důležitou součástí etikety, na kterou nesmíme zapomenout. Pokaždé, když vcházíte dovnitř domu nebo bytu, **je třeba si obutí sundat**. Někdy se odkládají boty i při vstupu do restaurací, to ovšem záleží na jejím typu. Vždy se můžete rozhlédnout, jestli v okolí nevidíte obutí jiných hostů.
8. **Dávání darů je jednou z nejdůležitějších věcí**. Japonci své okolí obdarovávají prakticky neustále. Nikdy neopomenou dovést dárek z dovolené pro svou rodinu nebo pro kolegy z práce. Dary se dávají většinou malé, aby se ten druhý necítil zavázán. Když chcete Japonce darovat květinu, rozhodně by to neměla být chryzantéma, která je pohřební květinou.
9. **Japonci nechápou naše vtipy**. Hlavně ty, které jsou urážlivého ražení a dělají si legraci ze starých nebo postižených lidí.
10. Když se na něčem Japonci domluví, platí to na 100 %. **Nedodržení slibu je nemyslitelné a ostudné**.

Zdroj: 10 japonských zvyků, které možná neznáte. In: *Zapni mozek*: Studentský magazín pro každého [on-line]. [cit. 2013-06-11]. Dostupné z: <http://www.zapnimozek.cz/10-japonskych-zvyku-ktere-mozna-neznate/>

III. Spalování mrtvých u řeky Gangy:

Po celém toku indické Gangy je možné sledovat **spalování mrtvých**, které je pro hinduisty **symbolickým přechodem k jejich znovuzrození**. Žil-li člověk řádně, doufá v lepší existenci v příštím životě. Největším přáním je být po smrti spálen v posvátném Benáresu, kde platí pro cizince přísný zákaz fotografování.

Spalování doprovází řada náboženských obřadů. Mrtvý je zahalen do roušky, připevněn k márám a postaven na břehu Gangy tak, **aby mu kotníky omýval** naposledy posvátný proud vody. Potom **je položen na hranici** (vyšší kasty si mohou dovolit santalové dřevo) a nosítka jsou odstraněna. Často je mrtvola potřena červenou hlinkou a polévána posvátnou vodou za odříkávání modliteb. **Ženy se těchto obřadů aktivně nezúčastňují** a stojí v pozadí, zatímco muži držíce se za ruce, obcházejí třikrát hranici s nebožtíkem ve směru hodinových ručiček a házejí na mrtvého drobné mince. Úzkostlivě se přitom dbá, aby se šaty nedotkly těla, protože je nečisté.

U vyšších kast bývalo zvykem, že se vdova nechala spálit se svým mužem. Dobrovolná smrt v plamenech měla ženě zajistit tolik tisíců let v nebi, kolik měla vlasů na hlavě. Věřilo se, že je to nejpádňější důkaz věrné lásky, který oba zprostil hříchů. Satí byla v roce 1829 Angličany zakázána. V Indii se však na tyto ženy vzpomíná s úctou a jejich oběti jsou připomínány.

Nejstarší syn poté otevře mrtvole ústa, vloží do nich **zapálené bankovky**, které posléze uhasí kokosovým mlékem. Často se nechává čelist otevřená, zalije se olejem nebo máslem a hranice se zapaluje právě zde. Mrtvý je zbaven svého roucha, které je vhozeno do řeky, a obložen slámou s hrudkami másla, aby oheň rychleji vzplanul. Podivně nasládlá vůně spalujícího se masa citlivé lidi dráždí k dávení.

Hranice hoří asi 4–6 hodin, poté se popel a zbytky kostí nasypou do řeky, v níž se o kus níže lidé myjí a perou své špinavé prádlo, ale i medituji a podstupují svoji denní rituální očistu.

Mnoho chudáků **spoří na pohřební obřad celý život**, v průměru stojí jedno spálení kolem 2 000 rupií, což je přibližně 1 500 korun. Není výjimkou, když náhlá úmrtí v přibuzenstvu ruinují celé rodiny, které si peníze na spálení musí vypůjčit na lichvářský úrok.

Zdroj: http://cestovani.idnes.cz/mrtvi-u-reky-gangy-0nc-/kolem-sveta.aspx?c=A011218_131354_igpohlednice_kah

Další zajímavé zdroje:

<http://www.youtube.com/watch?v=SKrFKasqntU>

<http://www.youtube.com/watch?v=2R3qfqXF1Sk>

http://www.youtube.com/watch?v=wb_yDBmRgmU

IV. Alkohol ve Švédsku

Pokud je něčím Švédsko v České republice proslulé, tak **prohibicí**. Ne tak jako že by se tady nesměl alkohol prodávat vůbec, ale stát vás různými zákony a nařízeními od jeho konzumace odrazuje nebo ji stěžuje. Mezi nejdůležitější symboly Švédska se rozhodně musí počítat Systembolaget (v překladu něco jako „systémová společnost“), nebo jak to Švédové rádi zkracují – Systemet.

Systembolaget je státem vlastněná monopolní síť obchodů s alkoholem. Nikdo jiný ve Švédsku alkohol prodávat nesmí. V rámci tohoto systému platí **několik zajímavých zákonů**, například:

- Všechny produkty, včetně plechovek a lahví piva, se **musí prodávat samostatně**. Žádné šestibalení, kartony nebo snad basy. Můžete si koupit basu pív, ale zároveň musí být možné si koupit pouze jedno pivo. Existují výjimky, když dodavatel nedovoluje objednat z různých důvodů určité množství, například ochutnávkové balíčky.
- **Množstevní slevy** nebo jiné podobné akce typu „tři za cenu dvou“ nebo „jedna za deset, dvě za patnáct“ jsou zakázány.
- Žádný produkt nesmí být nijak zvýhodněn oproti ostatním. Nejvíce se to projeví na pivu: chlazené pivo je zvýhodněné oproti nechlazenému. Obchod by tedy musel chladit všechno pivo, ale protože to by přišlo příliš drahé, nechladí žádné. **Nikde ve Švédsku se nedá koupit chlazené pivo**, vychladit si ho musíte doma.
- Oficiální věková hranice pro konzumaci alkoholu (například v restauracích) je osmnáct let, ale Systembolagetu **můžete nakupovat až od dvaceti**. Tohle je jeden z hlavních důvodů, proč Systembolaget existují: aby stát mohl přísněji kontrolovat věkovou hranici.
- Systembolaget **nesmí zvyšovat své prodeje reklamou**. Může však vyvěsit cedule kolem obchodů, tak aby o své existenci dal přiměřeně vědět. Nicméně výrobci alkoholu mohou od roku 2005 propagovat své produkty reklamou.

- **Všechny produkty si musí být rovny**, proto se aplikuje na všechny produkty stejná marže. Zároveň se ale daň za alkohol počítá z procentuálního obsahu alkoholu. Například za import jednoho litru čtyřicetiprocentní vodky si stát účtuje 200 SEK. Proto je například možné, že hnusná levná vodka se šedesáti volty se prodává za cenu srovnatelnou se single-malt skotskou.
- **Strašně podivná otevírací doba.** V neděli zavřeno, v sobotu tři hodiny dopoledne, ve všední dny do šesti do večera. Takže když nejvíce potřebujete doplnit zásoby, nemůžete.

Zdroj: Švédsko: Radosti a strasti jednoho Erasmáka ve Stockholmu. In: ZÁVĚRKA, Jakub. [on-line]. [cit. 2013-06-11]. Dostupné z: <http://www.zaverka.com/2011/09/alkohol.html>

V. Tradice v islámských zemích: viz metodika, lekce 20

Další zajímavé zdroje:

<http://www.youtube.com/watch?v=xDfDBkqxNQo&list=PLzTFc9UE6d3DsVds6wclILqNvqGXo2IO6>

<http://www.youtube.com/watch?v=lumLTVwDUas&list=PLzTFc9UE6d3DsVds6wclILqNvqGXo2IO6>

<http://www.youtube.com/watch?v=vuZ1o4XMdMk&list=PLzTFc9UE6d3DsVds6wclILqNvqGXo2IO6>

Doporučení/pozor:

Je možné, že některé téma žáky natolik zaujme (například rituální pohřbívání mrtvých do řeky Gangy nebo problematika mnohoženství v arabském světě), že o něm budou chtít diskutovat mnohem déle, než jsou vaše časové možnosti. Nezapomeňte sledovat cíl hodiny a odkažte žáky na další zdroje příslušných informací, například na internet.

Poznámky:

Je spravedlnost slepá?

CÍL:

Žáci se dovedou podívat na pojem spravedlnost z různých úhlů pohledu.

Žáci vnímají nespravedlivé jednání, snaží se analyzovat a srovnat jeho důsledky a dopad.

Žáci pracují ve skupině a dodržují pravidla diskuze.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Pracujte s učebnicí. Použijte motivační obrázek sochy Spravedlnosti a diskutujte se žáky nad úvodními otázkami. Upozorněte je, **že žádná z odpovědí není správná ani špatná**. Motivujte je k vyjádření vlastního názoru. Máte-li pocit, že žáci nerozumějí zadání či potřebují návod na diskuzi, přečtěte další dovysvětlující komentáře nebo použijte internetové odkazy. Pokud máte možnost, využijte k senzibilizaci píseň Aleše Brichty Spravedlnost bývá slepá.

Náměty k přiblížení tématu:

Slepá dáma s váhami a s mečem mi nepřipadá jako dobrý symbol spravedlnosti.

Chápu, že tím autor chtěl říci, že spravedlnost nikomu nenadržuje, že všem váží stejně. Jenže v tom vidím první problém. Každý člověk jde životem jinou cestou a každému prospěje něco jiného. Druhý problém vidím v tom, že spravedlnost má meč. Useknout někomu hlavu je až ta poslední možnost, když selhaly všechny předchozí.

Spravedlnost musí mít zavázané oči, aby se nerozptylovala ničím jiným kromě případu, který má posoudit. Nesmí přihlížet k původu či významu jedné ze stran, neměla by se dívat na postavení osob, o kterých rozhoduje. Nesmí zohledňovat jejich moc, postavení či majetek. Musí rozhodovat beze strachu a vidiny prospěchu.

Od římské bohyně Justice, která má oči převázané šátkem, vznikl název práva = justice.

Když o tom tak přemýšlím, symbolem spravedlnosti by mělo být kromě váhy také oko. Oko, které vidí všemi směry, oko, které vidí do minulosti a vidí do lidských duší. V těch duších čte, proč co kdo udělal a dal na misku vah. **Ta žena by neměla mít pásku na očích, ale měla by být jasnovidná.**

Socha spravedlnosti se zavázanýma očima – diskuze k tématu

<http://deosum.com/Articles/421-je-spravedlnost-slepa-symbolika-spravedlnosti.aspx>

Pojem spravedlnost a její zobrazení

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Spravedlnost>

Aleš Brichta:

píseň Spravedlnost bývá slepá

http://www.youtube.com/watch?v=ngN3U4_kgkA&list=PLB1B2032FF59676F6

Ivo Jahelka: Ať žije spravedlnost

<http://www.karaoke-texty.eu/ivo-jahelka/at-zi-je-spravedlnost>

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi se pokuste přivést žáky k zobecnění. Reagujte na předchozí diskuzi a názory žáků. Pokuste se je přivést k poznání, že lidská spravedlnost v sobě nese také prvek úcty ke druhému, ochoty vcítit se do situace druhých a schopnost vzdát se vlastního prospěchu.

Náhled pracovního listu

*Pro tuto lekci není
pracovní list*

Můžete využít následující otázky:

- Je vždy jednoduché určit, co je spravedlivé a co nespravedlivé?
- Může se stát, že spravedlivé rozhodnutí někoho poškodí? Našel/Našla bys nějaký příklad?
- Mohou mít lidé na spravedlnost nebo nespravedlnost rozdílné názory? Čím je to způsobeno? Na čem to záleží?
- Co musí zvážit člověk, který chce být spravedlivý?
- Je právo a spravedlnost to samé? Z čeho vychází právo? Na jakých základech staví lidská spravedlnost?

2. Návěst ve třídě

- Nyní pracujte ve skupinách. Velikost a počet skupin volte podle počtu žáků ve třídě, možno pracovat ve dvojicích, počet ve skupině by neměl překročit pět osob.
- Skupiny pracují podle zadání.
- Čas na přípravu (10–15 minut) můžete podle potřeby upravit.
- Ved'te žáky k tomu, aby si zaznamenali stručnou osnovu (odkažte na slohovou přípravu v ČJ). Motivujte žáky k tomu, aby se pokusili hledat příběhy ze svého života nebo okolí. Otázky a problémy zprostředkované médii nejsou pro tento účel příliš vhodné.
- Pokud sledujete, že žáci do posuzování „míry nespravedlnosti“ příběhů vkládají prvek sympatií či nesympatií ke členům skupin, zastavte hodnocení a pokuste se to eliminovat.
- Pro úsporu času je možné hodnocení „míry nespravedlnosti“ jednotlivých příběhů zapisovat na tabuli.

Hodnotová reflexe:

U příběhů s nejvyšší mírou nespravedlnosti **se žáky diskutujte:**

- Kdo byl v příběhu původcem nespravedlnosti?
- Kdo by mohl nespravedlnosti zabránit?
- Jak by se dala nespravedlnost odstranit či zmírnit její následky?

K závěrečné hodnotové reflexi využijte otázky v učebnici.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 1: Sociální empatie (Koho potkám na ulici)

Je spravedlnost slepá?

Lekce
2

„Doufej ve spravedlnost, ale buď připraven i na bezpráví.“

Seneca

Hra (na) Nespravedlivý svět

Spravedlnost je slovo, které se dotýká každého z nás. Říká se, že spravedlnost je slepá. Co si o ní myslíte vy? Diskutujte ve třídě nad následujícími tvrzeními.

Spravedlnost se zavazánými očima je slepá, a tudíž nic nevidí a nemůže rozhodovat, kdo je vinný a kdo nevinný.

Spravedlnost má zavazáné oči proto, aby byla nestranná a nikomu ne nadřizovala.

Nyní pracujte ve skupinách:

✓ Každá skupinka si připraví krátký příběh o nespravedlnosti nebo křivdě, která se přihodila jemu, někomu blízkému nebo známému.

Posaďte se do kruhu.

✓ Pomocí bodovacích lístků s čísly 1 – 5 se pokuste zhodnotit míru nespravedlnosti přednesených příběhů (můžete hodnotit za sebe nebo také za celou skupinu).
✓ Sečtením bodů by se vám mělo podařit odstupňovat příběhy od nejméně nespravedlivých po nejvíce nespravedlivé.

1. Souhlasíte všichni se zjištěným pořadím?
2. Dá se jednoznačně určit míra nespravedlnosti?
3. Je spravedlnost subjektivní, nebo objektivní pojem?
4. Platí tedy stejná spravedlnost pro všechny?
5. Pokuste se vysvětlit čtení Dostál se do rukou Spravedlnosti.
6. Jaká pravda se skrývá v lidové moudrosti Boží mlýny melou pomalu, ale jistě?
7. Přípomeň si osudy dona Quijota z knihy Miguela de Cervantese.

Je boj za spravedlnost bojem s větrnými mlýny? (úkol navíc)

A co vy? Najděte také někdy zbytečně nespravedlivý? Do příštího setkání se pokuste pozorně sledovat, co se okolo vás děje. Zamyšlete se nad svým každodenním jednáním a pokuste se „být spravedlivý“. Zapište si, ať máte o čem povprávět svým spolužákům.

67

3. Transfer do života

Motivujte žáky k zamyšlení nad tím, jak by oni sami mohli přispět k odstranění nebo zmírnění nespravedlnosti, se kterou se setkávají ve svém okolí.

Lidský život je často velmi složitý, ale platí v něm, že i **zdánlivě malé a nevýznamné činy dokáží změnit věci k lepšímu**. Zaměřte pozornost žáků právě na tyto „maličkosti“. (Př.: budu dodržovat spravedlivé rozdělení úkolů v domácnosti; zastanu se spolužáka, i přestože není mým nejlepším přítelem; nebudu využívat slabší; nebudu „popichovat“ ostatní proti někomu, s kým mám „nevyřízené účty“; atd.)

Variantou transferu může být zadání krátké úvahy na téma „Jsem vždy spravedlivý?“

Z hlediska úspory času je možné spolupracovat s vyučujícím českého jazyka.

Hodnotová reflexe:

- Zamysleli jste se nad otázkou, jestli jste za všech okolností vždy spravedliví? Je možné toho beze zbytku dosáhnout? Pokud ne, proč?
- Našli jste si nějakou oblast, ve které se chcete zlepšit? Udělali jste něco jinak než obvykle?
- Všiml si někdo vaší aktivity? Jaká byla reakce okolí a jaké byly vaše pocity?
- Co byste poradili ostatním, kteří by chtěli následovat vašeho příkladu?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Lidská spravedlnost v sobě nese prvek úcty ke druhému, ochotu vcítit se do situace jiných lidí a schopnost vzdát se vlastního prospěchu.

Varianty:

I. Využijte znalosti žáků z jiných předmětů a srovnajte různá morální desatera v historii, motivujte je k hledání podobnosti a obecných morálních norem platných napříč časem.

Biblické desatero Božích přikázání

V jednoho Boha věřiti budeš.
Nevezmeš jména Božího nadarmo.
Světiti budeš sváteční den.
Cti otce svého i matku svou.
Nezabiješ.
Nesesmilníš.
Nepokradeš.
Nebudeš křivě svědčiti proti bližnímu svému.
Nepožádáš manželky bližního svého.
Nebudeš dychtit po majetku bližního svého.

Skautské desatero – modifikace

Buď pravdomluvný.
Buď věrný a oddaný.
Pomáhej jiným.
Buď přítelem všech dobrých lidí.
Buď zdvořilý.
Ochraňuj přírodu a památky.
Poslouchej rodiče a představené.
Buď veselý.
Buď spořivý.
Buď čistý v myšlení, slovech i činech.

II. Využijte znalosti žáků z jiných předmětů – například z výchovy k občanství a diskutujte nad rozdílem mezi **MORÁLNÍ NORMOU A PRÁVNÍ NORMOU**. Ved'te je k zamyšlení nad skutečností, že morální normy nejsou na rozdíl od právních vynutitelné státní mocí. Co tedy vede člověka k jejich respektování?

III. U tříd, které řeší spory mezi sebou nebo jsou v neadekvátních vztazích s vyučujícími, je možné toto téma **přímo omezit na školní prostředí**. Diskuze pak získává na aktuálnosti. Pozor na loajalitu a nestrannost.

Na co se mohou žáci ptát:

Miguel de Cervantes y Saavedra [migel de servantes y savedra] – španělský spisovatel 16.–17. století. Autor nejslavnějšího díla španělské renesance Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha [don kichot de la manča].

- Hlavním hrdinou je chudý venkovský šlechtic (moudrý blázen).
- Ze svých výprav se vrací zesměšněn.
- Cestuje na sešlém starém koni jménem Rocinante.
- Za svou paní si zvolil neexistující Dulcineu [dulsineu].
- Jako zbrojnoš ho doprovází sedlák Sancho Panza [sančo panza].
- Román vznikl jako parodie na středověké rytířské romány.

Rčení „Je to boj s větrnými mlýny.“ označuje boj, který je marný, zbytečný.

Doporučení/pozor:

Na úvod této kapitoly zopakujte se žáky pravidla pro vedení diskuze a pravidla pro práci ve skupině.

Diskuze

Pravidla:

- Diskuzi vždy začínáme tím, co je známé, k čemu má hodně členů skupiny co říci.
- Povzbuzujeme k vyjádření vlastních názorů a myšlenek.
- Neodsuzujeme, nevnučujeme svůj názor.
- Pozitivně hodnotíme i dílčí postřehy.
- Vedeme skupinu ke vzájemné úctě.
- Jsme moderátorem, partnerem v diskuzi.
- Stanovíme jasné pravidla diskuze a dodržujeme je (popřípadě vyvěsíme ve třídě).
- Mluví jen jeden.
- Máme právo na rozdílné názory.
- Hovoříme stručně, k věci.
- Nekritizujeme se.

Jsme připraveni změnit názor.

Práce ve skupině

Postup:

Rozdělíme žáky do skupiny:

- Dvojice – pomocí obrázků pexesa; podle pohlaví; pomocí provázků – učitel v ruce drží střed, žáci náhodně vyberou konce; doteky slepců – žáci se procházejí se zavázanýma očima, na povel se dotknou nejbližšího souseda.
- Trojice – barvy vlajky; kámen, nůžky, papír; živly: oheň, voda, vzduch.
- Čtveřice – roční období; karty kvarteta; měsíce spojit do ročního období; živly: oheň, voda, vzduch, země.
- Libovolné – molekuly – hráči se pohybují a na pokyn „molekuly spojit po...“ se rychle tvoří skupiny; rozstříhané puzzle – fotografie rozstříhat na tolik částí, kolik bude členů skupiny, žáci sbírají jednotlivé kusy a ti, co najdou díly stejného obrázku, se spojí do skupiny, apod.

Optimální je lichý počet žáků ve skupině.

Pravidla:

- Úkol zadáme jasně, obvykle před rozdělením do skupin.
- Předem obvykle ohlásíme časový limit.
- Obcházíme skupiny, usměrňujeme zvýšený ruch.
- Skupina volí moderátora, který dbá na to, aby byl každý ze skupiny vyslechnut (upozorníme žáky na vlastnosti, které má dobrý moderátor – citlivost ke druhým, spravedlnost, nestrannost, odvaha usměrnit, vybídnout)

V případě potřeby volí skupina mluvčího, který prezentuje výsledky skupiny (opět upozorníme žáky na vlastnosti, které by měl mít mluvčí – komunikační dovednosti, zodpovědnost, přesnost, výstižnost slov...)

Člověk v síti

CÍL:

Žáci se seznamují s různými sociálními problémy a s termínem sociální síť.
Žáci se zamýšlejí nad objektivitou informací o sociálně slabších občanech.
Žáci se pokoušejí o empatické vnímání nelehké situace svých spoluobčanů.
Žáci hledají možnosti, jak vlastními silami pomoci.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 3A – **LIDÉ MEZI NÁMI**, Pracovní list číslo 3B – **PROČ MĚ BAVÍ SVĚT**.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny pracujte s učebnicí. Porovnejte se žáky obrázky a symboly a snažte se najít co nejvíce skupin sociálně potřebných občanů. Diskuzi ved'te **pouze věcně**, úkolem tématu není hodnotit státní sociální systém, ale upozornit na skutečné potřeby občanů.

Hodnotová reflexe:

- Postupujte podle otázek v učebnici, zastavte se u termínu sociální síť a podpořte vytvoření paralely se symbolem **záchranné sítě**.
- Ved'te žáky k zamyšlení nad **jinými způsoby pomoci** potřebným občanům, které jsou založeny na občanské vzájemnosti, sousedské výpomoci, přátelských nebo rodinných vazbách.
- Zajímavý může být **exkurz do historie** (jakým způsobem se tyto otázky řešily v různých stádiích vývoje lidské společnosti – prvobytně pospolná, otrokářská...).

Hodnotovou reflexi zakončete společným přečtením podbarveného textu ve spodní části učebnice.

2. Nácvik ve třídě

Po úvodní debatě předložte žákům Pracovní list číslo 3A – **LIDÉ MEZI NÁMI** a ponechte jim dostatečný čas na vyplnění.

Hodnotová reflexe:

V početnějších třídách proved'te hodnotovou reflexi formou dobrovolných skupin, v menším nebo vyspělejší kolektivu pracujte společně.

Můžete využít další **náměty** v závěru pracovního listu.

3. Transfer do života

Zadejte žákům do příštího setkání úkol, který souvisí s poslední otázkou. Jejich cílem bude zaměřit se na konkrétní osobu ve svém okolí.

Jako domácí úkol můžete zadat **Pracovní list číslo 3B – PROČ MĚ BAVÍ SVĚT**. Ten je také připraven jako námět na **samostatnou nebo doplňkovou činnost pro žáky v případě**, že vám to dovolí vaše časová situace.

Náhled pracovního listu

Lekce
3

A) LIDÉ MEZI NÁMI

Přečtete si následující krátké příběhy a doplňte vhodný název.

Pozorně se zamyslete nad jejich obsahem a pokuste se popsat pocity, které podle vás **POSTAVY PROŽÍVAJÍ**.

Až budete hotoví, povězte si o svých názorech ve dvojicích nebo skupinkách.

1. Název

Už rok jsem na vozíčku. Často slychám věty: „Takový mladý...“ „To je hrůza...“ „Proboha, co bude dělat...“ „Já bych raději...“

Myslím si

Cítím

2. Název

Moje maminka nemůže sehnat práci a táta? Ten se o to ani nesnaží. Jak si asi dovedete představit, šetříme, kde se dá. Většinou to odnese oblečení. Nového trička se člověk zkrátka nenajde. Jen... často musím vyslechnout poznámky typu: „Ty ale vypadáš!“ „To je poslední móda?“

Myslím si

Cítím

Hodnotová reflexe:

- Našel/Našla jsi ve svém okolí osobu, která podle tvého názoru potřebuje naši pomoc? Hledal/a jsi sám, nebo jsi požádal/a o radu dospělé?
- Domníváš se, že existuje způsob, jak bys ty sám/a mohl/a této osobě její situaci ulehčit?
- Pokusil/a ses již něco podniknout? Pokud ano, jaká byla odezva a jaké jsi prožíval/a pocity?
- Pokud zadáváte pracovní list, k hodnotové reflexi využijte otázky v jeho závěru.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Pomoc sociálně slabším spoluobčanům a lidem v nouzi patří mezi základní projevy společnosti, na jejichž základě se dá srovnávat a hodnotit její sociokulturní vyspělost.

Doporučení/pozor:

U této kapitoly je nutný empatický přístup učitele, a to hlavně v případě, jsou-li ve třídě zastoupeni žáci některé diskutované skupiny.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 1: Sociální empatie (Koho potkám na ulici)

Lekce
3**Člověk v síti**

„Chvilka pomoci je lepší než deset dní soucitu.“

Rumunské přísloví

V každém státě žijí občané, kteří jsou schopni postarat se o sebe a své rodiny samostatně a žádnou podporu od státu nepotřebují. V každém státě ovšem žijí také občané, kteří se bez státní podpory neobejdou. K sociálně potřebným lidem patří:

1. Přiřaďte symboly k obrázkům a vyjmenujte čtyři skupiny sociálně potřebných osob.
2. Dovedli byste přidat ještě další?
3. Co znamená výraz sociální síť? Má něco společného se záchrannou sítí?
4. Musí se sociálně potřební lidé spoléhat pouze na pomoc státu? Kdo by jim ještě mohl podat pomocnou ruku a jakým způsobem?

Většina lidí zařazených do sociální sítě skutečně pomoc potřebuje, zároveň jsou to ale lidé s vlastní důstojností. Je smutné, že přístup okolí někdy vytváří jediné skutečné nepřekonatelné překážky na jejich každodenních cestách.

Ze všeho nejvíce zraňuje projevovaný soucit a nejméně pomáhá nevhodná pomoc. Místo litošlivých pohledů a zbytečné pomoci si lidé přejí, aby s nimi ostatní jednali jako se sobě rovnými a nebáli se je normálně oslovit.

Lekce

4

Svoboda, nebo závislost

CÍL:

Žáci rozvíjejí schopnost empatického vcítění.
 Žáci využívají své vědomosti k analýze problémové situace.
 Žáci vyjadřují své názory a postoje.
 Žáci se podílejí na práci ve skupině.
 Žáci rozvíjejí kreativitu.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 4A – **PRAVDA, NEBO LEŽ** (tři verze, pro žáky je určena první), Pracovní list číslo 4B a 4C – **CESTA LABYRINTEM ZÁVISLOSTI I. A II.** (dvě verze, dáváme k dispozici postupně), číslé listy papíru na poznámky pro jednotlivé skupiny

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Pracujte s úvodní částí tématu v učebnici. Na základě dvou motivačních textů ved'te žáky především k zamyšlení nad pohnutkami, které vedou různé kategorie lidí k užívání drog.

Je dobré předem pověřit dva žáky, aby si texty připravili.

Hodnotová reflexe:

Na základě ukázkových textů (není potřeba využít oba dva) zobecněte téma v hodnotové reflexi. Využijte otázky v učebnici.

2. Nácvik ve třídě

Využijte Pracovní list číslo 4A – **PRAVDA, NEBO LEŽ**, který je určen ke shrnutí informací, jež by žáci měli vědět o drogách. Jsou pro vás připraveny tři verze.

a/ První z nich je určena na **přípravu (rozstříhání) kartiček pro žáky**. Možno nakopírovat na tvrdší papír nebo laminovat a poté používat opakovaně. Žáci si vyberou po jedné kartičce.

b/ Ve třídě vytvořte **dvě stanoviště**. Na prvním se shromáždí žáci, kteří s tvrzením na své kartičce souhlasí, na druhém ti, kteří nesouhlasí. Uprostřed místnosti mohou zůstat žáci, kteří si nejsou jisti. Těmto žákům pomozte s jejich rozhodnutím.

Žáci postupně čtou svá tvrzení, třída hodnotí správnost zařazení a v případě nesrovnalostí se žák přesune na správné stanoviště.

c/ V další části aktivity směřujeme **žáky k vytvoření šesti skupin** podle zaměření tvrzení (obecná tvrzení, alkohol, cigarety, tvrdé drogy, gambling, doping). Je dobré, když aktivita proběhne bez mluvení. Pro vaši kontrolu je určena kontrolní verze pracovního listu III. Diskutujte se žáky o jednotlivých druzích závislosti.

Náhled pracovního listu

Lekce
4

A) PRAVDA, NEBO LEŽ

Verze k přípravě kartiček pro žáky

Neléčená závislost na heroinu končí většinou tragicky.	Gambler je ochoten obětovat veškeré finanční prostředky.
Člověk závislý na tvrdých drogách si sám nedokáže pomoci.	Léčba závislosti je nezbytná a nikdy na ni není pozdě.
Čím dříve se s léčbou závislosti začne, tím je naděje na úspěch větší.	Pro závislého je důležitá podpora jeho blízkých.
Závislý člověk není schopen brát svůj problém s potřebným objektivním nahlédem.	Závislý sportovec si vymyslí desítky logických důvodů, proč mu doping prospívá.
Normální je nekouřit.	V prvním stádiu člověk pije kvůli příjemným účinkům, které alkohol na organismus má.
Závislý sportovec pokračuje v užívání dopingu i přesto, že jsou zjevné důkazy o poškození vlastního organismu.	O gamblerství hovoříme v okamžiku, kdy se nemůžeme obejít bez pravidelného hraní na automatech.
Nezralý člověk je mnohem náchylnější ke vzniku závislosti.	Návyk na alkohol vzniká několik let, na tvrdé drogy již po několika dávkách.
K rychlému šíření tabáku přispěl fakt, že se mu přisuzovaly léčivé účinky.	Nejrozšířenější drogou je alkohol.
Doping je problémem moderní doby.	Cigarety „light“ zdraví neohrožují.
Kouření vadí jen ženám a dětem.	Léky a alkohol mohou být užívány současně.
Ve veřejných budovách v ČR neplatí zákaz kouření.	Doping je sice škodlivý, ale nedochází při něm k poškození organismu.
Hraní počítačových her není závislost.	Hazardní hry nejsou věkově omezené.
Vyléčený alkoholik se může občas napít.	Na alkohol si organismus může postupně zvyknout.
Marihuana u nás patří mezi legální drogy.	Droga extáze nemá žádné vedlejší účinky na nervový systém.

Připravte pro žáky Pracovní list číslo 4B – **CESTA LABYRINTEM ZÁVISLOSTI I.** I – okopírujte a rozstříhejte na jednotlivé části. V početnějších třídách mohou mít dvě skupiny stejné zadání (zajímavost aktivity se zvýší), dbejte ale na to, aby byly ve třídě zastoupeny všechny čtyři kategorie.

Nyní se vraťte k učebnici a společně se žáky přečtete úvod ke hře „Potřebuji pomoc“ a krátké příběhy, které uvádějí do situace. Rozdejte skupinám jednu část **Pracovního listu číslo 5 – CESTA LABYRINTEM ZÁVISLOSTI** a nechte je pracovat podle připravených otázek (k pracovnímu listu přidejte volný list papíru na poznámky). Čas na přípravu ve skupinách je velmi relativní, záleží na vašich možnostech, úrovni třídy a na tom, jak žáky příběh osloví.

Je také možné, že některé skupiny budou potřebovat vaši pomoc. K tomuto účelu je určen Pracovní list číslo 4C – **CESTA LABYRINTEM ZÁVISLOSTI II.**, který by se vám mohl hodit. Sdělte žákům některé informace, nebo jim tuto verzi předložte jako inspiraci. Nestříhejte, i když je pomocný pracovní list opět rozdělen na čtyři části, **informace je možné vzájemně propojit.** Váš postup bude hodně závislý na úrovni skupiny.

Hodnotová reflexe:

Jednotlivé skupiny se vystřídají a jejich zástupci odpoví na dané otázky. Pokud stejné téma zpracovávalo více skupin, kombinujeme jejich odpovědi a porovnáváme po jednotlivých otázkách. **Vedte žáky k respektu k názorům druhých** a potírejte rezolutní a odsuzující stanoviska (například u hodnocení rodičovského chování).

3. Transfer do života

Zadejte úkol na domácí přípravu – **příprava vakcíny proti závislosti.**

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro vás jednoduché vymyslet a napsat své poselství? Proč ano, proč ne?
- Jakého druhu je informace, kterou jste za sebe vložili do láhve? Je to přání, rada, nabídka nebo třeba motivační obrázek?
- Dají se společně příspěvky nějakým způsobem rozdělit do kategorií? Do které kategorie spadá nejvíce lístečků? Dovedli byste vysvětlit, proč tomu tak je?
- Jaký obecný smysl má poselství, na jehož sestavení a odeslání se podílí větší skupina lidí?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 1: Sociální empatie (Koho potkám na ulici)

Svoboda nebo závislost

Lekce
4

„Čin je protilákou zůstat.“

Joan Baezová

**ZDRAVÍ, NEBO NEMOC
SAMOTA, NEBO PŘÁTELSTVÍ
PRAVDA, NEBO LEŽ**

Zkus odpovědět na následující otázky:

1. Po čem touží vězněný člověk?
 2. Co si přeje těžce nemocný?
 3. O čem sní člověk osamocený?
 4. Po čem touží člověk poškozený tíží?
- Odpovědět na tyto otázky je pro vás jistě velmi snadné, ale ve svém životě budete muset zodpovědět mnohem těžší otázky a budete je muset zodpovědět především sami sobě. Pokusme se společně připravit na skutečnost, že v lidském životě má jen málokterý problém jednoznačné řešení.

Na další planetě bydlí pijan. Návštěva u něho byla velice krátká, ale malého prince velice rozzlobila.
„Co tady děláš?“ řekl pijanovi, který seděl míle před řadou prázdných a řadou plných lahví.
„Piji,“ odpověděl pochmurně pijan.
„A proč piješ?“ zeptal se malý princ.
„Abych zapomněl,“ řekl pijan.
„Nech zapomněl?“ vyvolal malý princ a už ho začínal litovat.
„Abych zapomněl, že se stydím,“ přiznal pijan a sklonil hlavu.
„A zač se stydíš?“ vyptával se dále malý princ, protože by mu byl rád pomohl.
„Stydím se, že piji!“ dodal pijan a nadobro se odmítl.
A malý princ zmaten odešel.

Ze které knihy byla převzata ukázka? Znáte jejího autora?

Já, obrýlenec

... Jsou smášní, ti z letitě... S tak silnými brýlemi prý nemohu být zařazen do výcviku... Tam někde vzedou teď též moje brýle, tam, co jsem dopravil pohonné látky, tu éterickou sílu lékající z plechovky. Potím bez nich a taky bez holek ze třídy, co se jen chichotají nad mými dioptriemi. Bez žlice nevěříme, i kdyby byl oblečen jen do té své krásné kůže, tak na ni kašlu, na všechny kašlu. To bylo kdysi hodně a hodně dárno, kdy mě to švalo. To bylo včera, ale dneska je teď a všechno je jinak.
Ale to už jsem se musel hodit soustředil, cítil jsem, jak nabírám rychlost, jak mi mravenčí v konečcích prstů. Dýchali jsem turbulenci, která mě za okamžik vyvrhne nad červený les, a dlaněmi jsem se opíral o hrady molekul vzduchu. Jen malý skok a odpoutám se od země vlastní levitací. Já, obrýlenec bez brýlí, já, první z lidí!
Už skončilo všechno minulé, vítr utichl, stromy se zastavily a moje vteřina explodovala. Teď! Mávám pažemi a letím...
Lesní dřeviny ho našli za několik dní pod svatojánskou skálou. Ve tváři měl rozbitý obraz svých šestnácti let a v sevřených pěsti plechovku od fedita.
(Podle Milana Valenty - Občanská výchova pro 8. ročník, zkráceno a upraveno)

- Na první pohled by se mohlo zdát, že hrdinové našich dvou ukázek nemají nic společného. Je tomu ale skutečně tak?
1. Oba příběhy v sobě nesou poselství. Dovedete ho přetlumočit?
 2. V obou příbězích hrdinové něco hledají, po něčem touží, co dělají pro to, aby to získali? Jdou správnou cestou?
 3. Má jejich problém nějaká jiná řešení? Pokud se nějaká navrhnou.
 4. Jak se jedním slovem nazývá téma, kterému se v této kapitole budeme společně věnovat?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Největším problémem závislosti je skutečnost, že si postižený jedinec nedokáže nebo ještě hůře nechce sám pomoci. Je na ostatních, aby ho trpělivým a zároveň nekompromisním způsobem dokázali navést na správnou cestu a pomohli mu po ní kráčet dál.

Varianty:

S tématem budete pravděpodobně pracovat po více hodin. Jako motivaci pro další hodinu je možné využít následující příběh.

Co mi bere sílu a svobodu... (starý indiánský příběh)

Mladý muž krácel po zasněžené pláni. Zahlédl hada. Hada ležel zkřehlý a prosil ho:

„Zachraň mě! Vezmi mě k sobě a zahřej mě, jinak zahynu.“

„Nemůžu,“ bránil se muž. „Jsi nebezpečný. Kdybys mě uštkl, zemřu.“

„Neublížím ti,“ šeptal had. „Jen mě vezmi k sobě. Zahřej mě pod košilí. Odměním se ti.“

Mladík váhal. Potom ale vzal hada a přitiskl ho na své tělo. Dlouho se had nehýbal. Ale postupně se mu vracely síla a život. Když ušlí kus cesty, hadovi se vrátila jeho síla. Ovinul se muži kolem hrudi a uštkl ho.

*Mladý muž ještě stačil zašeptat: „Slíbil jsi, že mi neublížíš, a teď kvůli tobě umírám.“
Had zasyčel: „Věděl jsi, kdo jsem. Věděl jsi, že zabírám. Tvoje chyba, neměl sis se mnou zahrávat.“*

K oživení, senzibilizaci a seznámení s tématem můžete využít následující odkazy:

Kapela Kryštof – píseň Malý princ (zamyšlení „Kdo ví, kam jdeme?“)

<http://www.youtube.com/watch?v=CZBAQN4IG24>

Antoine de Saint-Exupéry – videosekvence fotografií

<http://www.youtube.com/watch?v=1Y2APJNfXmg&feature=related>

Malý princ – videosekvence známých ilustrací ke knize

<http://www.youtube.com/watch?v=8hcpdhT8jyU&feature=related>

Krátká motivační upoutávka na téma drogy

<http://www.youtube.com/watch?v=thcC885E05U>

Když musíš, tak musíš? Dokument České televize věnovaný drogám

<http://www.youtube.com/watch?NR=1&v=jtec3oZEK8I&feature=endscreen>

Varianta transferu (námět z pilotáže):

Žáci mohou zpracovat v hodině slohu svou představu této vakcíny spojením obrázků a slov v prezentaci (nejlépe na PC). Výsledkem může být wordový dokument nebo powerpointová prezentace, které dále poslouží jako vyučovací pomůcka pro nižší ročníky.

Na co se mohou žáci ptát:

Antoine de Saint-Exupéry [antoán de san exipery]:

- Francouzský spisovatel 1. poloviny 20. století.
- Povoláním letec (později válečný pilot).
- Autor oblíbené pohádkové prózy Malý princ.
- Tragicky zemřel za zvláštních okolností – při svém posledním letu pravděpodobně spáchal sebevraždu, protože pro postupující oční chorobu nemohl dále létat.

Staré řecké báje a pověsti – Mínotaurus byl člověk s býčí hlavou, který byl uzavřen v labyrintu krétského krále Mínoa. Královská dcera Ariadna dala mladému Théseovi klubko nití, aby našel cestu z labyrintu.

Doporučení/pozor:

Ve vaší třídě se mohou vyskytnout žáci v různých stadiích závislosti. **Dobře sledujte dění ve třídě** při práci skupin, ale nesnažte se zasahovat okamžitě. V případě podezření řešte situaci s rodiči, metodikem prevence nebo s některým specializovaným zařízením.

Zmapujte si **aktuální situaci v místě svého bydliště** a opatřete si informace o institucích, které se touto tematikou zabývají.

Poznámky:

Lekce

5

Člověk je smrti blízek tím, že se narodí

CÍL:

Žáci se snaží empaticky vnímat pocity, hodnoty a prožitky související s poslední etapou života člověka.
Žáci procvičují pozitivní komunikaci.
Žáci rozvíjejí tvořivost a kreativitu.

POMŮCKY:

V případě, že se rozhodnete realizovat aktivitu „Setkání po padesáti letech“ s obsáhlejší „výpravou“ a v netradičním prostředí, je nutné předem zadat přípravu pomůcek a místnosti.

A. Hra na pozitivní myšlení:

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako senzibilizaci využijte úvodní texty v učebnici – citát, úryvek z písňového textu Jiřího Suchého a motivační úvod.

Pokud vám to umožňují vaše technické podmínky, **využijte některý z odkazů** (je možné zařadit v různých částech hodiny). Fotografie aktivních seniorů lze také vytisknout, stejnou službu vám prokáží reklamní a informační letáky zaměřující se na tuto věkovou skupinu.

Foto – aktivní stáří

<https://www.google.cz/search?q=aktivn%C3%AD+st%C3%A1%C5%99%C3%AD+foto&tbm=isch&bo=u&source=univ&sa=X&ei=PQDdUeGwB5HNswab7oG4BQ&sqi=2&ved=0CDgQsAQ&biw=1366&bih=628>

Co přináší stáří? (Ankety, názory odborníků, vymezení pojmu stáří.)

<http://www.youtube.com/watch?v=UmA4vaspDRc>

Daniel Hůlka, Petr Kolář a Bohouš Josef – To stárnutí zrádné (píseň)

<http://www.youtube.com/watch?v=eDopvB03BaA>

Trip do stáří – Zbyněk Loucký (Výchovný dokument pro mladé)

<http://www.youtube.com/watch?v=8Kv0ud9CQ4U>

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi reagujte na situace v motivačních materiálech, které žáky nejvíce zaujaly.

Můžete také využít otázky:

1. Kdo z vás má prarodiče, kteří se snaží žít aktivním životem?
2. Jakým činnostem se věnují?
3. Co jim to umožňuje a co jim v aktivním životě naopak brání?
4. Co by jim podle vás nejvíce usnadnilo život a zkvalitnilo jeho prožívání?
5. Zamysleli jste se někdy nad tím, co by si vaši prarodiče přáli, na čem jim záleží a co by rádi dělali?
6. Myslíte si, že byste jim v tom mohli pomoci? Jak?

2. Nácvik ve třídě

Hra na pozitivní myšlení rozvíjí schopnost žáků přeformulovat negativní soudy do komunikačně mnohem přijatelnější podoby.

Hodnotová reflexe:

Postupujte se žáky podle otázek. Motivujte je k tomu, aby podobné otázky kladli sami svým spolužákům.

3. Transfer do života

Využijte úkoly v učebnici a příští hodinu proveďte úvodní shrnutí s hodnotovou reflexí.

Náhled pracovního listu

*Pro tuto lekci není
pracovní list*

Hodnotová reflexe:

- Pokusili jste se zaměřit svoji pozornost k hodnotícím soudům, které lidé okolo vás nebo v médiích směřují k seniorům?
- Byly tyto soudy převážně pozitivní, nebo negativní? Proč tomu tak podle vás je?
- Jak byste se asi cítili na místě starších lidí, ke kterým je směřována kritika? Jak se naopak cítí senioři, kteří žijí v láskyplném a přijímajícím prostředí?

Varianty:

V početné třídě je možné zadat realizaci hry nejdříve do skupin, které si ze svého středu zvolí zástupce pro třídní soutěž. Hra se tím sice prodlouží, ale získá na přitažlivosti.

Doporučení/pozor:

Téma vztahu dvou generací může být **pro mnoho rodin velmi citlivé**. Vnímejte reakce svých žáků a podle potřeby pohovořte s některými žáky individuálně o způsobu realizace domácího úkolu. Pravděpodobně budete muset **potlačit některá vulgárnější tvrzení**, protože mnozí žáci budou vycházet ze své životní reality.

B. Setkání po padesáti letech**PRÁCE S TÉMATEM:****1. Senzibilizace/motivace**

Na úvod tématu diskutujte se žáky na téma „**Jak si představuji svoji budoucnost**“. Pokud máte možnost, spolupracujte s kolegy a požádejte je, aby v hodině českého nebo cizího jazyka se žáky vypracovali jednoduchou úvahu na toto téma.

V diskuzi se nezaměřujte pouze na otázku volby profese, ale směřujte pozornost žáků k dalším důležitým životním hodnotám.

Hodnotová reflexe:

V odpovědích žáků se budete pravděpodobně setkávat s opakující se hodnotou peněz. Nesnažte se jim tento postoj vymluvit, pokuste se je směřovat k úvahám, jaké další hodnoty (péče o zdraví, vzdělání vlastní i potomků, zabezpečení pro stáří, koníčky, dovolená, duchovní růst apod.) jim může dostačující finanční zajištění poskytnout.

2. Návlek ve třídě

Bude jistě zajímavé, když se na hodinu předem připravíte.

- Upravte třídu do podoby příjemné hospůdky... Poloha stolů, ubrusy, občerstvení napomohou vytvoření atmosféry. Pokud máte ve škole možnost, realizujte tuto aktivitu v netradičním prostředí (školní klub, cvičná kuchyně, relaxační prostory).
- Žáci se mohou předem trochu upravit – nalíčit, učešat, obléci tak, aby vypadali a cítili se starší. Bude se jim snáze vžívat do dané situace.

Hodnotová reflexe:

Postupujte podle otázek v učebnici.

U žáků 9. ročníku bude jistě zajímavé celou aktivitu natočit na video, jež si žáci pustí na závěr školního roku a které bude u některého z nich uschováno. Jistě je potěší i pobaví na jejich příštích srazech po 10... 20... 30 letech.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 1: Sociální empatie (Koho potkám na ulici) **Lekce 5**

Člověk je smrti blízek tím, že se narodí

„Stáří se nevysmívají! Vždyť k němu směřuješ!“ (Menandros z Atén)

Jiří Suchý: Člověk je smrti blízek (zkráceno)

Člověk je smrti blízek
Tím že se narodí
Zatímco žere řízek
srdce mu marodí

I moje srdce stůně
A venku mňolí
Každý bych byl ještě v lůně
Tam kde nic neboli

Kdosi řekl, že jako mládí spíše nezadržitelná k dospělosti, tak dospělost zraje postupně k životní moudrosti. A k životní moudrosti patří nadhled, tolerance, laskavost, porozumění a především láska k životu ve všech jeho podobách... Období životní moudrosti se nazývá slovem stáří. Slovem, na které lidé pomyslejí jen nerad. Slovem, kterého se někteří dokonce bojí... Zamýšlejí je se někdy nad tím, co člověku do života přináší stáří? Proč mají lidé ze stáří strach, proč se na toto životní období těší jen málokdo?

Společně si zahrajte hru na pozitivní myšlení. Myslet pozitivně znamená umět se na vše podívat z lepší stránky a soustředit se na to dobré ve všech životních situacích.

- Rozdělte se ve třídu na poloviny. Nebude důležitá, do které poloviny budete patřit, protože se ve svých rolích vystříkáte.
- Během pěti minut se pokuste vymyslet co nejvíce negativních tvrzení, které slyšíte od stáří a starých lidí. Myslete při tom na pravidla slušného vyjadřování.
- Zástupce první skupiny vysloví nahlas negativní tvrzení a zástupce druhé se pokusí stejnou myšlenku vyjádřit přátelskou formou. Má na to 15 sekund. Poté se skupiny vystřídají.
- Příklady:

Je starý.	Je na světě už mnoho let.	
Je pomalý.	Potřebuje trochu více času než ostatní.	Atd.

1. Co bylo pro vás těžší? Vyslovovat negativa, nebo je převádět do pozitivní podoby?
2. Jaký máte vztah se svými prarodiči? Jak často se s nimi vidíte? Snažte se jim nějak pomoci? A co naopak dělají oni pro vás?

Jak mluví o prarodičích vaši rodiče? Přáli byste si, aby se na jejich vztahu něco změnilo? Pokud ano, pokuste se s nimi o tom při vhodné příležitosti promluvit.
Do příštího setkání se pokuste více vnímat rozhovory okolo sebe. Jak se lidé vyjadřují o stáří a starých lidech? Využijte televizi nebo některé stránky na internetu.

Vážení a milí, organizační výbor třídy vás co nejdříve zve na setkání po PADESÁTI LETECH

Pozvání na třídní sraz

Milá Marie, milý Josefe,
je na čase, abychom se vrátili o 50 let zpět a pokračovali v lumpáckých, které jsme za mlada nestihli dotáhnout do konce.
Pokud k tomu nedojde, můžeme aspoň zavzpomínat na krásnou životní etapu, kterou naše 9. třída ukončila v roce
Naprostou neformální setkání, kde bude téměř vše dovoleno, se koná v restauraci

Účast přislíbilo již patnáct spolužáků, a proto doufáme, že uvidíme i Tebe.
Za třídní organizační výbor

Jaroslav Mrkvicka
nástěnkář a šatnář

3. Transfer do života

Motivujte žáky k tomu, aby o hodině povyprávěli svým rodičům nebo prarodičům a zeptali se jich na dojmy, které u nich zanechávají podobná reálná setkání se spolužáky.

V úvodu následující hodiny se k tomuto tématu vraťte a ptejte se žáků na jejich zjištění.

Hodnotová reflexe:

- Co jste zjistili v rozhovoru s rodiči nebo prarodiči? Jsou v kontaktu se svými bývalými spolužáky, nebo o nich již nemají žádné zprávy?
- Domníváte se, že pro starší generaci je již obtížné navazovat nové kontakty?
- Co přináší lidem setkání s přáteli, kteří jsou jim i po letech blízcí? Proč většina starších osob vyhledává takováto společná setkání?
- Je důležité tyto vztahy udržovat a proč?

Varianty:

V početnějším kolektivu můžete opět realizovat **přípravu v menších skupinkách**, kde si žáci navzájem sdělí (a zároveň nacvičí) své promluvy. Průbojnější jedince to bude inspirovat k ještě lepším výkonům a ti, kteří si věří méně, budou mít možnost inspirovat se od ostatních.

Doporučení/pozor:

Natáčení videa zvažte u skupin, kde mají žáci problém s vyjadřováním před třídou. Aktivita by nesplnila daný cíl.

Dbejte na to, aby se aktivita **nepřeměnila v humornou scénku**. Neustále připomínejte žákům cíl – snahu vcítit se do myšlenek, přání a problémů starší generace.

C. Závěrečné zamyšlení

Po přečtení informace směřujte žáky k historickému ohlédnutí na téma generační vztahy dříve a nyní. Bude zajímavé sledovat jejich představy od pravěku do dnešní doby. Zde není potřeba hledat přesné informace, veďte žáky především k rozvoji zajímavých představ.

Zamyšlení můžete směřovat také k porovnání života starší generace v jiných zemích (američtí důchodci na Floridě...).

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Projevy úcty ke starší generaci se v naší společnosti postupně vytrácí. To, co bylo dříve samozřejmostí, je dnes spíše výjimkou. Je třeba pracovat s pozitivními vzory, neboť v této oblasti se více než kde jinde naučíme pomocí nápodobování.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Na závěr jakékoli aktivity můžete přistoupit k hodnocení toho, jak se žákům aktivita líbila. Není k tomu potřeba žádných pomůcek, pouze:

A/ Palec: nahoru – absolutní spokojenost, podélně – něco mezi, dolů – nespokojenost.

B/ Ruce mluví: každý má k hodnocení pět prstů – spokojenost s aktivitou se hodnotí jejich součtem.

C/ Výraz obličeje: široký úsměv – spokojený, bez výrazu – něco mezi, koutky dolů – nespokojený.

Delší: Kdykoliv během celé kapitoly můžete zařadit práci s Pracovním listem číslo 3 – PROČ MĚ BAVÍ SVĚT. Tento list obsahuje všechny čtyři kroky od senzibilizace, práce s tématem po reflexi a jako transfer do reálného života může být zvolena spolupráce s rodiči, kteří si mohou tento list také doma doplnit. Ve většině případů je tato činnost pro žáky působivá a sugestivní.

ASERTIVITA VE SKUPINĚ (TŘÍDA JINÝMA OČIMA)

Celé toto téma je propojeno snahou žáků sledovat třídní prostředí z jiných, pro ně netypických úhlů pohledu, pokusit se zbavit zavedených stereotypů v chování a jednání a celkově směřovat zájem dětí k dění v třídním kolektivu, který se začas rozejde. Mohli bychom jim přát, ať se tedy rozchází s co nejlepším pocitem, ať jsou neshody a konflikty vysvětleny a zůstává jen řada příjemných vzpomínek.

Ne ve všech kolektivech je to ale cíl dosažitelný. Zůstaňme tedy nohama na zemi a pokusme se jim alespoň ukázat cestu, která by mohla být dalším dobrým začátkem.

Kritizovat, ale nebýt při tom ve sporu

CÍL:

Žáci opakují termíny z oblasti komunikace, hledají jejich praktický obsah.

Žáci vyhledávají chyby v komunikaci.

Žáci nacvičují komunikační situace.

Žáci se pokoušejí odhalit vlastní komunikační chyby.

POMŮCKY:

Pokud vám nepostačují fotografie komunikačních situací, které jsou v učebnici, je třeba připravit vlastní. Uschovejte pro další použití, a vytvořte si tak **zásobník**, ke kterému se můžete v případě potřeby vracet.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Motivací k tématu bude tentokrát studium teorie, která je umístěna v učebnici na konci kapitoly Asertivita ve skupině.

K lepšímu pochopení jednotlivých typů chování a komunikačních situací vám poslouží obrázky v učebnici.

Hodnotová reflexe:

K hodnotové reflexi využijte otázky v učebnici a ved'te žáky k uvědomění si vlastních komunikačních chyb.

2. Návuk ve třídě

Rozdělte třídu do dvojic, trojic nebo čtveřic (podle počtu žáků a především podle vašich časových možností). Každá z nich si vybere jednu komunikační situaci **na fotografiích v učebnici** a podle jednotlivých kroků provede **návuk komunikačních dovedností**:

A/ práce ve skupinách

- stručně popíše zápletku a zdroj problému
- sehraje část rozhovoru nejprve s pasivním, poté agresivním a nakonec asertivním přístupem
- zhodnotí, který z nich byl pro ně nejsnazší

B/ společně před třídou

- skupiny postupně vystoupí a předvedou některou ze svých nacvičených komunikací
- třída se snaží odhadnout, o co ve sporu jde (zvýšení pozornosti)
- společně zhodnotí předvedený výkon a využijte k získání známky

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi ved'te tak, aby si žáci uvědomili, jaký způsob reakce na kritiku používají oni sami.

K hodnotové reflexi můžete využít následující otázky:

- Jaké jsou podle vás nejčastější chyby v komunikaci?
- Jakých chyb se dopouštíte vy sami?
- Domníváte se, že to souvisí s vaší povahou a temperamentem?
- Dá se tento váš přístup změnit?
- Na co byste si měli dát pozor a jak byste měli postupovat?
- Myslíte si, že vám může odstranění komunikačních chyb, kterých se dopouštíte, být v dalším životě přínosné? V čem?

3. Transfer do života

Žáci mají za úkol vyhledat podobné obrázky nebo alespoň popsat komunikační situaci, se kterou se v průběhu týdne setkali (ve třídě, v rodině, při mimoškolních aktivitách, v televizi, v počítačové hře atd.). Výsledky transferu můžete použít také pro vlastní potřebu a fotografie a obrázky si uschovat.

Náhled pracovního listu

Pro tuto lekci není
pracovní list

Hodnotová reflexe:

- Našli jste (na obrázcích, v mediálních sděleních, ve svém okolí) chyby v komunikaci? Jaké a kdo se jich dopustil?
- Jak by se daná komunikační situace měla ideálně odehrát?
- Dopouštíme se chyb v komunikaci i přesto, že si jich jsme vědomi? Co to způsobuje?
- Znáte ve svém okolí někoho, kdo by mohl být v této oblasti pro ostatní příkladem?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Je třeba soustavně analyzovat komunikační situace, do kterých vstupujeme, zejména pak v případě, že zažíváme nepříjemné pocity. Je možné, že uplatňujeme chybný vzorec chování (příliš pasivní nebo příliš agresivní). Změny je možné dosáhnout pouze opakovaným nácvikem.

Varianty:

Zajímavou variantou pro vyspělejší skupiny může být tzv. kontrolovaný dialog, při kterém jeden člen skupiny (musí být alespoň tříčlenná) dialog sleduje a upozorňuje na chyby v přístupu. To je zvláště cenné při nácviku asertivní komunikace.

Varianty nácviku komunikačních dovedností a asertivních technik (zkušenosti z pilotáže):

1. Z nabídky www.dumy.cz si po zadání termínu asertivita vyberte prezentaci, která vyhovuje vašim potřebám a časovým možnostem.

Přímý odkaz:

<http://dumy.cz/vyhledavani?fraze=asertivita&x=51&y=20>

2. Využijte nabídku videokurzů, které si sami nejprve prohlédnete.

a) asertivita – pilotní díl:

<http://www.youtube.com/watch?v=VmakWxIOhql>

b) asertivita – restaurace:

<http://www.youtube.com/watch?v=IOlhYOGsnZc>

c) Supermáma – asertivita na všední den:

<http://www.youtube.com/watch?v=mrLZbCEoXI8>

d) Buď suverénní v nepříjemných situacích

<http://www.youtube.com/watch?v=SvXCprpyqGs>

e) Pozitivní verbální a neverbální komunikace

<http://www.youtube.com/watch?v=aWT-yYVP60Y>

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 2: Asertivita ve skupině (Třída jinýma očima) Lekce 6

Kritizovat, ale přitom nebýt ve sporu

„Spor by netrval tak dlouho, kdyby chyba byla jen na jedné straně.“
François de La Rochefoucauld

Nevím, jestli se mnou budete souhlasit, ale trochu teorie nikdy nezaškodí. K dnešní hodině ji totiž budeme potřebovat. Nášlísti jsme ji napsali za vás, takže stačí nahlédnout na konec tématu. Pojmy, které tam najdete, vám ještě nejsou neznámé. Pokud ano, jen se tím potvrzuje první věta.

1. Jaké komunikační chyby dělají osoby na fotografiích?
2. Mohli bychom se od nich naopak něčemu přiučit?
3. Kdo se chová agresivně, kdo pasivně a kdo uplatňuje některou z asertivních technik?
4. Poznáváte se v některé z komunikačních situací?

Po této hodině byste měli být mnohem lépe připraveni na situace, které asi většina z vás přímo nevyhledává, ale které přesto patří ke každodennímu životu lidí. Pokuste se je zvládnout. Do příští hodiny vyhledejte podobné obrázky, nebo si připravte popis komunikační situace, se kterou jste se v průběhu týdne setkali (ve třídě, v rodině, při mimoškolních aktivitách, v televizi, v počítačové hře).

73

3. Hry a nácvik:

Komunikační dovednosti (návrh z pilotáže)
Učitel připraví dvě hromádky kartiček. Na jedné jsou slova např. lhostejnost, vztek, nenávisť, pochvala apod., na druhé jsou tři kartičky. Na jedné kartičce je obrázek hlavy (může mluvit), na druhé obrázek ruky (nesmí mluvit) a na třetí je celá postava. Kartičky jsou textem a obrázkem dolů. Žák si vezme z každé hromádky jednu kartičku a vyjádří situaci. Př. Pomocí rukou vyjádří vztek apod. Aktivita žáky baví.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Autorem úvodního citátu je **François de La Rochefoucauld**, kníže de Marcillac (1613–1680).

Byl to francouzský spisovatel a moralista, autor aforismů, drobných úvah a postřehů o lidské povaze a jejích slabostech.

Doporučení/pozor:

Při této aktivitě je potřeba „hlídat čas“, aby vám zbyl dostatečný prostor pro prezentace jednotlivých skupin. Přesun na následující hodinu by už byl z hlediska aktuálnosti a nácviku nevhodný.

Také budete potřebovat posledních pár minut na rozdání obálek s hodnocením.

Montekové a Kapuleti z naší třídy

CÍL:

Žáci aplikují znalosti z jiných předmětů, uplatňují mezipředmětové vztahy.

Žáci pozorně vnímají dění v třídním kolektivu.

Žáci se učí kritizovat a také kritiku přijímat.

POMŮCKY:

Obálky pro všechny žáky, nůžky, listy papíru na poznámky (mohou být i použité), **Pracovní list číslo 7 – VE TŘÍDĚ NEJSI SÁM**. (PL namnožte vícekrát – pro žáky, kteří by chtěli vložit stejná tvrzení do více obálek nebo jim budou chybět prázdné lístky k vlastním hodnocením).

Příprava na hodinu: Pro tuto aktivitu budete potřebovat **obálky normální velikosti** (pro každého žáka jednu). Žáci si obálky buď přinesou (spoléháte na ně?), nebo je obstaráte pro všechny.

Obálky **budeme používat opakovaně**. Je zajímavé, když si každý žák svoji obálku ozdobí a odliší od ostatních tak, aby vyjadřovala jeho osobnost. Na tuto aktivitu pravděpodobně nebudete mít dostatek času, ale je možné spolupracovat s vyučujícím výtvarné výchovy nebo k tomu využít čas, který vám zbude v některé z následujících hodin.

Bílé nebo barevné obálky musí být **zřetelně označeny jménem a příjmením žáka**.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přečtěte si se žáky úvodní citát a komentář. Příběh Romea a Julie je většinou z nich znám, ale pokud bude potřeba, shrňte zápletku. Pokud máte pocit, že děj a poselství divadelní hry nejsou žákům známy, odkážete je na některé z úspěšných filmových zpracování nebo na prezentace na Youtube. Pro rychlé připomenutí můžete využít následující odkazy:

Romeo a Julie – stručný děj divadelní hry
<http://www.youtube.com/watch?v=4FHp-mn-KYec>

Příběh Romea a Julie – upoutávka na film
http://www.youtube.com/watch?v=o_HB6PQj2Gc&feature=fvwrcl

Hodnotová reflexe:

K hodnotové reflexi využijte úvodní text a otázky v učebnici.

2. Návěst ve třídě

V této lekci věnujte, prosím, zvýšenou pozornost Doporučení pro učitele a oddílů příprava učitele na následující hodinu. Rozdejte žákům **Pracovní list číslo 7 – VE TŘÍDĚ NEJSI SÁM** a upřesněte zadání. Žáci si ještě před rozstříháním přečtou celou nabídku tvrzení (levý sloupec – nelichotivá tvrzení, pravý sloupec – pochvaly, prostřední – kombinace obou). Obyčejnou tužkou si na jednotlivé kartičky **označí iniciálami jména žáků**, kterým chtějí sdělení na kartičce dát do obálky. Není nutné (a ani možné) využít všechny kartičky a žáci se nemusí vyjadřovat ke všem ve třídě. Poté si žáci kartičky **rozstříhají** a připraví si jen ty, které si označili.

Náhled pracovního listu

Lekce
7

VE TŘÍDĚ NEJSI SÁM

VADI MI, KDYŽ POŘÁD JENOM KRITIZUJES A SÁMA NIC NOVEHO NEVYMYSLÍŠ.	NIKDY JSEM TI DOSTATEČNĚ NEPODĚKOVALA ZA TO, ŽE MI POUČUJES SEŠITÝ A POMŮCKY.	NIKDY JSEM TI TO NEŘEKL/A, ALE OCEŇUJI TE, PROTOŽE DOKÁŽES BYT SÁMA SEBOU.
MOC BYCH OCEŇILA, KDYBYS BYL CHVÍLI ZTIŠA. CHCI SE VE ŠKOLE UČIT.	OCEŇUJI, KDYŽ UDELAŠ PRO TŘIDU VĚCI, DO KTERÝCH SE NIKOMU NECHCE.	DOKÁŽES POCHVÁLIT. TAKY BYCH TO CHTĚLA UMĚT JAKO TY.
OBČAS MI JOŠ NA NERVY SVÝM POUČOVÁNÍM.	RÁD/A S TEBOU PRACUJI VE SKUPINĚ.	MOC JSI MI POMOHL/A. PAMATUJES?
VŠIMLA JSEM SI, ŽE SVOJE NEUSPĚCHY VŽDYCKY HODÍŠ NA DRUHÉ.	JSI VĚTŠINOU VTIPNÝ/A V NĚKTERÝCH SITUACÍCH SE HUMOR MOC NEHODÍ.	LÍBI SE MI, JAK SE STAŘÁŠ O SVÉ SOUROZENCE.
VADI MI, KDYŽ DRUHÝM UBLÍŽUJES JEN PROTO, ABYS BYLA ZAJÍMAVÝ/A.	JSI DOBRÝ VŮDCE, ALE NĚKDY BYS MOHL DÁT PŘÍLEŽITOST I OSTATNÍM.	ZVLÁDNĚŠ ZA DEN SPOUSTU POVINNOSTÍ, A PŘITOM TO VĚTŠINA LIDÍ VE TŘÍDĚ NEVÍ.
VADI MI, KDYŽ KVŮLI TVÝM ZBYTEČNÝM PROVOKACÍM MÁME ÚKOLY NAVÍC.	RÁD/A S TEBOU TRÁVIM ČAS, PROTOŽE VŽDYCKY NĚCO ZAJÍMAVÉHO VYMYSLÍŠ.	TEŠÍM SE NA TEBE DO ŠKOLY, PROTOŽE SE S TEBOU VE TŘÍDĚ NEČITÍM SÁMA.
VADI MI, KDYŽ DRUHÉ SHAZUJES JEN PROTO, ABY SIS ODREAGOVALA ŠPATNOU NÁLADU.	MRŽÍ MĚ, ŽE SE SE MNOU KAMARÁDIS JEN MIMO ŠKOLU A VE TŘÍDĚ DELÁŠ, JAKO BYS MĚ NEZNALA.	RÁD/A S TEBOU SPOLUPRACUJI, PROTOŽE SE MI NESMĚJES, KDYŽ MI NĚCO NEJDE.
NESNÁŠIM, KDYŽ SI BEREŠ MOJE VĚCI BEZ DOVOLENÍ.	VIM, ŽE MÁŠ PROBLEMY. RÁD/A BYCH TI POMOHL/A.	VŠIMLA JSEM SI, ŽE JSI SE ZMĚNIL/A K LEPŠÍMU.
MRŽÍ MĚ, KDYŽ OSTATNÍM RÍKÁŠ VĚCI, KTERÉ JSEM SVĚŘILA JEN TOBĚ.	MRŽÍ MĚ, KDYŽ MĚ NIKDY POŘÁDNĚ NEPOSLOUCHAŠ.	BUDU MOC RÁD/A, KDYŽ ZUŠTANEME KAMARÁDY I PO SKONČENÍ ŠKOLY.
MÍSTO PRO VAŠI VĚTU:	MÍSTO PRO VAŠI VĚTU:	MÍSTO PRO VAŠI VĚTU:

Mezitím učitel umístí všechny obálky na jedno místo ve třídě, nebo lépe třeba na jednu lavici na chodbě. Žáci **přistupují po jednom** a vkládají hodnocení do příslušných obálek. Pokud máte pocit, že je dobré žáky při této činnosti kontrolovat, stoupněte si tak, abyste viděli na obě „pracoviště“.

Po skončení aktivity obálky seberte a odnese s sebou. Řekněte žákům, že pokud budou v následujícím týdnu cítit potřebu něco v obálkách změnit (doplnit nebo vyjmout), mohou přijít za vámi.

Hodnotová reflexe:

Žáci by si tentokrát měli provést hodnotovou reflexi prostřednictvím otázek v učebnici sami, nebo lépe řečeno každý sám za sebe. Je na vás, jestli je necháte odpovědi napsat.

3. Transfer do života

Transferem bude protentokrát úkol, který mají žáci na závěr kapitoly. Závěry využijete při setkání za týden.

Hodnotová reflexe:

- Vaším úkolem bylo zaměřit se na dění v třídním kolektivu. Sdělte, prosím, spolužákům svá zjištění.
- Událo se něco, co vás zaskočilo, překvapilo, vykolejilo, nebo naopak potěšilo či příjemně naladilo?
- Přišli jste na něco, co vám připadá zajímavé a na co byste chtěli ostatní upozornit?
- Překvapily vás dnešní postřehy ostatních? Proč?

4. Závěrečné zevšeobecnění a transfer

Vytváření prvních vztahových vzorců v rámci školního kolektivu dokáže velmi silně ovlivnit naše role, které ve svém budoucím životě budeme hrát. Je velmi důležité pochopit svoji pozici v kolektivu a zamyslet se nad jejími příčinami.

Varianty:

Pokud pracujete s početnější skupinou, zvažte, jestli nedáte žákům pracovní list s kartičkami k přípravě domů. Počítejte ale s tím, že ne všichni žáci budou mít pracovní list s sebou, a raději nakopírujte náhradní.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 2: Asertivita ve skupině (Třída jinýma očima)

Lekce
7

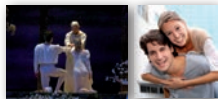
Montekové a Kapuleti z naší třídy

„Opakem pravé lásky není nenávisť, ale lhostejnost.“

Robert Fulghum

Kde začal konflikt mezi Romeovou rodinou a mocným klanem, ze kterého pocházel Julius? Všichni rádi šplhají v Romeem na balkon, sní s Julii a potají vytahují kapesníky při scéně z hrobky, ale kdo si dnes vzpomene na jiskru, která zažehla nesmířitelné nepřátelství mezi oběma rody? Některé příběhy, a ty shakespearovské zvláště, se v životě neustále opakuji. My se dnes půjdeme podívat do divadla, které se každý den odehrává právě ve vaší třídě. Možná vás udiví, jak často se k sobě chováte jako ty pověsné zneprátelené rody. Možná se pozastavíte také nad tím, že už jste důvody svého chování dávno zapomněli. Možná vás překvapí, že vaši spolužáci jsou už dávno jiní a vy jste si toho jen nestačili všimnout.

Pokuste se vrátit v myšlenkách v čase. Vzpomeňte si na to, když jste spolu v šesté třídě začínali. Projděte si následující ročníky, lyžák, výlety, lásky dávno minulé i současné, nepřítelství na život a na smrt i prostá nedorozumění. Vzpomeňte si na učitele, jaci byli, jak jste na ně reagovali, jak jste se proti nim často semknuli jako jeden muž.

- 1) Máte pocit, že se vaše třída mění, nebo si připadáte pořád stejní?
- 2) Vímáte si všech svých spolužáků, nebo máte jen blízký okruh přátel, se kterými prožíváte svoje životy?
- 3) Dovedou vás vaši spolužáci někdy překvapit, nebo se všichni vždy chovají tak, jak se od nich „očekává“?
- 4) Dovedete dát svým spolužákům najevo, že se na ně každý den nejen díváte, ale že je také vidíte?
- 5) Říkáte svým spolužákům vždycky to, co si opravdu myslíte, nebo je to pro vás těžké?
- 6) Pomohlo by vám, kdybyste jim svá sdělení mohli vložit do obálky.

Nyní máte příležitost ...

Pokud jsi vložil své lístečky do obálek, pokus si odpovědět na následující otázky na tělo.

1. Přísti hodinu dostaneš svou obálku do ruky i s obsahem. Jaká jsou tvá očekávání? Těšíš se na ni, nebo máš spíše strach?
2. Jsou pro tebe sdělení od spolužáků důležitá? Myslíš si, že o tobě mohou něco vypovídat? Jsi ochoten se nad nimi zamyslet?
3. Která z připravených tvrzení bys nechtěl v žádném případě mít ve své obálce? Která by tě naopak velmi potěšila?

Většina z vás je zvyklá, že je hodnotí a známkují jenom učitelé. Jsme přece ve škole... Obálky ale situaci trochu mění. V následujícím týdnu se pokus více přemýšlet o sobě a o svých spolužácích. Věnuj jim o trochu více pozornosti. Pokus se občas promluvit i s těmi, se kterými se ve třídě spíše mluvíte. Možná tě spousta věcí překvapí. Zapíš si své postřehy, ať máš o čem mluvit.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Autorem úvodního citátu je **Robert Fulghum**. Doposud žijící americký spisovatel, pastor, filozof, učitel, zpěvák, malíř. Popularitu si po celém světě získal především svými knížecími s drobnými úvahami. Jeho nejznámějším textem je Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce.

Doporučení/pozor:

Při aktivitě s obálkami zdůrazněte, že je důležité, aby žáci pracovali samostatně a nekonzultovali svá hodnocení s ostatními. Hrozí zde riziko, že se mohou tzv. spolčovati proti některým osobám, a to by rozhodně nesplnilo účel dané činnosti.

Příprava učitele na následující hodiny

Je na posouzení každého z vás, jestli projdete obálky všech žáků a uděláte si poznámky, nebo si prohlédnete pouze obsahy obálek „problematických“ žáků. V každém případě máte dostatek času, abyste se připravili na možné alternativy hry Král není doma.

Král není doma

CÍL:

Žáci se pokoušejí o zvládnutí asertivní komunikace v praxi.
Žáci přiměřeným způsobem komunikují své pozitivní a negativní city.
Žáci nacvičují asertivní postoje ve ztížených podmínkách.

POMŮCKY:

Všichni žáci by měli mít své obálky, **Pracovní list číslo 8 – MOJE MEDITAČNÍ MINUTKA**.

Příprava na hodinu: Poté, co rozdáte žákům jejich obálky a ponecháte jim dostatečný čas na seznámení s obsahem, upravte třídu do podoby...

Práce v kruhu (komunitní kruh) – zvýraznění pozice rovnosti

Úvodem lze připomenout krále Artuše, který u kulatého stolu hradu Camelot sjednotil roztržštěnou Anglii. Kruh přináší poselství: já ti naslouchám, jsi pro mne důležitý, jako lidé mající důstojnost jsme si rovni, vážíme si jeden druhého.

Postup:

- Vyzveme žáky k usednutí do kruhu.
- Motivujeme je k dialogu, otevřenosti, úctě, respektu.
- Jasně zadáme téma, úkol.
- Místa můžeme prohodit formou hry – např. „Vymění se všichni, kteří mají na nohou tenisky.“
- Předmět putující z ruky do ruky je symbolem daného slova.
- Slovo dané někomu z nás respektujeme.
- Udržujeme zrakový kontakt se všemi žáky.
- Symbol vložený do středu kruhu může být symbolikou tématu.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Rozdejte žákům jejich obálky a ponechte jim prostor a čas na seznámení s obsahem. Někteří z nich budou pravděpodobně hotovi dříve, jejich pozornost obraťte k **úvodnímu modrému textu** v učebnici a poté je požádejte, aby začali připravovat třídu do podoby **komunitního kruhu**. Vy sami využijte tento čas na **pozorné sledování reakcí žáků** a případné osobní „konzultace“ s těmi, kteří reagují na sdělení problematicky.

Poté všichni zaujměte svá místa u „kulatého stolu“ (komunitní kruh).

K senzibilizaci rytířského prostředí rovnosti, cti a hrdinství může posloužit píseň Kulatý stůl z **muzikálu Excalibur** (http://www.youtube.com/watch?v=hg1d_4fM2tQ), jehož zhlédnutí můžete žákům doporučit.

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi směřujte pozornost žáků k **základním pravidlům**, kterými se budou po celou hodinu řídit. Předem také zdůrazněte **ocenění** pro ty, kterým se podaří tato pravidla dodržovat i v těchto ztížených podmínkách.

Náhled pracovního listu

Lekce
8

MOJE MEDITAČNÍ MINUTKA

V uplynulém období jste měli za úkol

Na základě zjištění, která jste učinili, doplňte následující věty:

- V minulém období jsem si všiml/a, že

- Nejvíce mě překvapilo, že

- Naštvalo mě, když

- Musel/a jsem se smát, když

- Bylo mi trochu smutno z toho, že

- Největší radost mi udělala/a

Nyní se pohodlně usadte na židli, nohy nechte volně na zemi, ruce na lavičce. Zavřete oči a hlavu si položte na ruce. Pokuste se uvolnit své tělo, jak to jen půjde. Vraťte se v myšlenkách ke svému „pokusnému“ období. Projděte ještě jednou otázky, a jakmile skončíte s meditací, doplňte další zjištění.

MOJE MEDITAČNÍ MINUTKA

V uplynulém období jste měli za úkol

Na základě zjištění, která jste učinili, doplňte následující věty:

- V minulém období jsem si všiml/a, že

- Nejvíce mě překvapilo, že

- Naštvalo mě, když

- Musel/a jsem se smát, když

- Bylo mi trochu smutno z toho, že

- Největší radost mi udělala/a

Nyní se pohodlně usadte na židli, nohy nechte volně na zemi, ruce na lavičce. Zavřete oči a hlavu si položte na ruce. Pokuste se uvolnit své tělo, jak to jen půjde. Vraťte se v myšlenkách ke svému „pokusnému“ období. Projděte ještě jednou otázky, a jakmile skončíte s meditací, doplňte další zjištění.

Můžete využít následující **návodné otázky**:

- **Jaké hodnoty jsou spojeny se symbolem „rytířů kulatého stolu krále Artuše“?**
(symbol rovnosti)
nikdo nemá výsadní postavení
rytíři se na svých místech střídají
všichni mají stejné právo vyjádřit svůj názor
hlas každého má stejnou váhu
ostatní vyjadřují mluvčímu respekt
soustředěně naslouchají
souhlas i nesouhlas vyjadřují důstojnou formou
i negativní reakce a nesouhlas jsou vyjádřeny s respektem atd.)
- **Myslíte si, že byste se mohli pokusit tyto hodnoty uplatnit v následující práci ve třídě?**
- **Proč to může být nesnadné a co budete muset udělat pro to, aby hodina proběhla bez problémů?**
(vyrovnat se s negativní kritikou v obálkách, překousnout zklamání, zkrotit emoce a najít odvahu o tom promluvit před třídou)
- **Jak mohou ostatní pomoci těm, kteří se nedokáží s obsahem svých obálek vyrovnat?**
(pozorně vyslechnout, vyjádřit pozitivní hodnocení a pochopení).

2. Návěst ve třídě

A/ V zámku – pomocí instrukcí v učebnici vysvětlíte zadání komunikační hry. Během hry by se měli **vystřídat všichni žáci ve třídě**, pokud jsou vaše časové možnosti omezené, utvořte komunitní kruhy dva (na základě dobrovolnosti), a to tak, aby se žáci pokud možno navzájem nerušili.

Pokud některý ze žáků nebude chtít mluvit, nenuťte ho.

Ved'te žáky k respektování práva promluvy jedné osoby a postupného střídání rolí. V žádném případě by si neměli skákat do řeči. V tomto případě hru zastavte a znovu vysvětlíte důležitost tohoto pravidla.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 2: Asertivita ve skupině (Třída jinýma očima) Lekce 8

Král není doma

„Když je hra dohrána, vrací se král i pěšák do stejné krabičky.“ *Italské přísloví*

Napadlo vás někdy spočítat, kolik času týdně trávíte se svými spolužáky, ve své třídě, ve své škole? Možná budete překvapeni, když tuto dobu porovnáte s časem, který trávíte s rodinou. Nebude to dlouho trvat a váš třídní kolektiv se rozejde a každý z vás bude muset někde znovu začít. Každá skupina lidí je jiná, ale bohužel se stává, že člověk i v novém prostředí opakuje své omyly. Pokuste se dnešní hodinu brát jako příležitost tyto omyly pochopit a využít k zamyšlení, jak co nejlépe prožít ten kousek času, který vaši třída ještě zbývá.

V ZÁMKU

V následující hře se ocitáme na královském dvoře. Král sedí v kruhu svých dvořanů a všichni mu do slova visí na rtech. Co řekne král, to je svaté. Na trůně se ale nedá sedět pořád, je koneckonců dost tvrdý. A v tu chvíli začíná pro dvořany ta správná zábava. No, jenom si to klidně vyzkoušejte. Na trůn usedne každý z vás.

Slyšte... hovoří král: Proberte si obsah své obálky a vyjádřete se ke všemu, co se vás dotklo, co vás překvapilo, s čím nesouhlasíte, co vás potěšilo, za co jste vděční, čeho si ceníte. Vystupujte jako skuteční králové.

Příklad: „Dělel jsem se, že...“ „Mí zvědové mě informovali, že...“ „Tajně jsem vyslechl rozhovor...“ „Můj královský rádce se ke mně chová, jako bych...“ „Moc mě potěšilo, když jsem si v královských novinách přečetl, že...“

Král není doma: Dvořané mají právo komentovat královu promluvu. Protože král není doma, nesmí nikdo zasahovat.

Příklad: „Vím, že se to našemu králi nebude líbit, ale stejně si myslím, že...“ „Ať se mnou budete souhlasit, když...“ „Náš král je většinou dobrý, ale občas...“

Král se nám vrací: Pokud se chcete ještě vyjádřit, máte slovo.

Příklad: „Děkuji vám, že jste vyslovili svá hodnocení, i když pro mě nebyla zrovna lichotivá. Protože se chci udržet na trůně ještě hodně dlouho, zamyslím se nad svým chováním.“

V PODZÁMČÍ

V podzámčí se zatím všichni dobře bavi a královské starosti k nim nedoléhají. Postavte se všichni do kruhu, uvolněte se a podejte se rytmu hry. Vyvolavač (jako první začne učitel) stojí uprostřed a zatočí se jako u rulety. Ukáže na jednoho žáka a vysloví název zvířete. Oslovený žák zvíře předvede a jeho sousedé mu pohybem „vyjadřují sympatie“.

Kačka – naznačí pohyb zobákem, sousedé se zavínají v bockách.
Prasátko – zachrochtá, sousedé ho poškrábou za ouškem.
Kůň – zahrabe kopytem, sousedé ho uklidní poplácáním.

Vyvolavač postupuje svižným tempem a sleduje, jestli se někdo nespole. S tím si pak vymění místo.

K realizaci cíle je zvolena **forma hry**, a to zejména z důvodu, aby se zmírnily negativní dopady některých soudů a hodnocení. Vysvětlíte žákům, že jakmile hra skončí, „vrací se do stejné krabičky“ tak, jak je to předepsáno v úvodním citátu. Za hry by se měli poučit, ale **neměli by si přenášet negativní emoce do běžného života**.

Může se ale stát, že vaši žáci nebudou chtít vystupovat v rolích, ale rozhodnou se **promluvat za sebe** (viz zkušenosti z pilotáže). Vyjděte jejich požadavku vstříc, účel aktivity bude splněn.

K usnadnění průběhu hry okopírujte pro žáky **tabulku s promluvy krále a dvořanů**, aby měli při hře vodítko pro sestavení promluvy:

Hovoří král: „Doslechl jsem se, že...“ „Mí zvědové mě informovali, že...“ „Tajně jsem vyslechl rozhovor...“ „Můj královský rádce se ke mně chová, jako bych...“ „Moc mě potěšilo, když jsem si v královských novinách přečetl, že...“
Dvořané: „Vím, že se to našemu králi nebude líbit, ale stejně si myslím, že...“ „Asi se mnou budete souhlasit, když...“ „Náš král je většinou dobrý, ale občas...“
Odpověď krále: „Děkuji vám, že jste vyslovili svá hodnocení, i když pro mě nebyla zrovna lichotivá. Protože se chci udržet na trůně ještě hodně dlouho, zamyslím se nad svým chováním.“

B/ V podzámčí – bude dobré, když se žáci po této aktivitě budou moci uvolnit pomocí hry, která opět navodí atmosféru radosti a humoru. Můžete vymýšlet další alternativy hry.

Podle reakcí a ohlasů z pilotáže se jedná o jednu z klíčových aktivit celé lekce. Přečtete si pro-sím zkušenosti pilotujících učitelů, které vám mohou v mnohém napomoci:

1. Jedna dívka (velmi snaživá jedničkářka, ale milá) dostala mnoho pochvalných lístečků (zvláště s poděkováním za práci pro třídu). Když dostala slovo, upřímně se divila a řekla, že nic mimořádného nedělá. Nastalo ticho, do kterého promluvila jiná dívka a řekla: Ty opravdu nic mimořádného neděláš, ty totiž mimořádná jsi. Jeden chlapec naopak dostal i kritická sdělení. Řekl, že je mu to líto, ale že je to oprávněné, protože se tak opravdu chová. Přitom bylo vidět, že se za to stydí. Ostatní spolužáci jeho sebekritiku ocenili potleskem.
2. Král nahlédl do některých obálek a zjistil, že ve třídě panuje nepohoda. Anonymní zasouvání lístečků je poměrně jednoduché, ale může být i velmi zraňující – následovala aktivita na téma anonym. Poté: Postavme se problémům čelem a pojmenujme je přímo. Každý se posadil na trůn coby král a měl za úkol prozradit jednu věc, které si na sobě váží (pozitivní), a jednu věc, o které ví, že na ní musí zapracovat (negativní). Problémy se tak přirozeně dostanou na světlo světa a nejsou skryty za anonym. Ostatní se pak mohou vyjádřit, co mu na králi vadí a čeho si váží. Vydařená hodina, která alespoň částečně „vyčistila“ vztahy. Náročná na řízení, zabrala dvě vyučovací hodiny.
3. Přímo ke krizovým situacím v hodině nedošlo, nicméně žáci měli problém s tím, aby dokázali vyhodnotit, zda kritika, kterou jim spolužáci dali do obálky, byla oprávněná či ne, zda s danými tvrzeními souhlasí či ne, a byli velmi rozpačití, často měli tendenci celou situaci „zlehčovat a shazovat“.
4. Pozor na příliš sebestředné a extrovertní typy žáků, my jsme měli trochu problém v momentě, kdy tento vůdce třídy byl opakovaně anonymně kritizován, velmi těžko se s tím srovnával a chvílemi začínal urážet ty, o kterých si myslel, že jsou autory kritiky.
5. Dvě děvčata dostala nesmyslně kritické lístečky. Na výzvu, jestli by někdo mohl vysvětlit důvod, nikdo nereagoval. Uzavřeli jsme to s tím, že buď to byl omyl, nebo nějaký hloupý žert, za který se pisatel asi nyní stydí, a proto se k němu nechce vyjadřovat.
6. Aktivita žáky velmi bavila do okamžiku, než nastala chvíle pravdy a měli vyjádřit své pocity. Do této aktivity jsem se zapojila i já, protože tuto aktivitu znám z kurzu EtV a vím, že není snadná. Žáky velmi povzbudilo, že jsem se zapojila a nebála jsem se přiznat jak pochvalu, tak výtku. Doporučuji tedy, aby se do této aktivity zapojil i vyučující, protože to žáky povzbudí a motivuje.
7. Velmi povedená hodina. Hru vzali žáci velmi pozitivně a také tak výborně dopadla. Krásně se do tématu vžili, vyústění bylo velmi přínosné. Nechtěli skončit. Na pracovní list jsme měli málo času (velká škoda).
8. Aktivitu V zámku celkem jednohlasně odmítli. Chtěli pracovat v komunitním kruhu a jeden po druhém komentovali velmi hezky obsah svých obálek. Chtěli skutečně BÝT a nic NEHRÁT.

9. Nejvíce ocenili text v rámečku = připomenutí skutečnosti, že do konce společného soužití v jedné třídě už zbývá jen pár měsíců. Možná by bylo dobré zvýraznit královské sdělení (= to, k čemu se má každý žák vyjádřit). Já jsem to napsala na tabuli, aby žáci měli na očích, k čemu se mají vyjádřit, když dostanou slovo: co se jich dotklo, co překvapilo, s čím nesouhlasí, co je potěšilo, za co jsou vděční, čeho si cení.

10. Přestože žáků bylo 24, chtěli zůstat pohromadě, aby slyšeli komentáře spolužáků – návrh pracovat ve dvou skupinách jsem ani nenavrhovala. Hru V podzámčí jsme nestihli. Atmosféra byla tak dojemná, že by se ani nehodila. Žáci znovu opakovali, že by uvítali, aby se alespoň pod kladná vyjádření spolužáci podepisovali.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi zaměřte na úkol, který dostali žáci zadán na závěr první kapitoly Montekové a Kapuleti z naší třídy.

3. Transfer do života

Doporučte žákům, aby si vyhledali jednu osobu (ve třídě i mimo ni), jíž budou ochotni sdělit pocity, které mají v souvislosti s hodnocením od spolužáků a které doposud nikomu nesdělili.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se vám promluvit si o svých pocitech s „nezúčastněnou osobou“?
- Čím byl tento rozhovor přínosný? V čem vám pomohl?
- Proč lidé komunikují s druhými o svých pocitech?
- O co přichází člověk, který své pocity záměrně skrývá? Co je naopak rizikem nadměrného zveřejňování osobních záležitostí?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Úspěšná komunikace má svá pravidla. Většinou je respektujeme, ale ve ztížených komunikačních situacích na ně rychle zapomínáme. Úspěšné použití některé z asertivních technik je nejlepší cestou k tomu, aby se takové žádoucí chování stalo součástí našich každodenních reakcí.

Varianty:

Pro vaše potřeby (a to kdykoli během práce se třídou a opakovaně) je připraven **Pracovní list číslo 8 – MOJE MEDITAČNÍ MINUTKA**, pomocí kterého můžete provést jakoukoli reflexi nebo zpětnou vazbu.

Kritika do kapsy

CÍL:

Žáci se seznamují s metodou brainstormingu.

Žáci pracují ve skupinách.

Žáci se tvořivým způsobem seznamují s pravidly konstruktivního přijetí kritiky.

Žáci se učí reagovat na neoprávněnou kritiku.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 9 – KAPESNÍ RÁDCE KRITIZOVANÉHO ČLOVĚKA, listy papíru A4 pro každého žáka, list (listy) s nápisem KRITIKA

Příprava na hodinu:

Na část této hodiny bude potřeba vytvořit volný prostor na podlaze pro aktivitu brainstorming beze slov. Pokud takový prostor nemáte, před začátkem hodiny přizpůsobte třídu.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Využijte úvodní citát a diskutujte se žáky o tom, jestli je pravdivý za všech okolností. Jeden ze žáků může mezi tím nastudovat úvodní text a reprodukovat ho tak, aby byl dostatečně sugestivní.

Na základě fotografií v učebnici (můžete využít i fotografie k lekci 6 a 7) a s využitím zásobníku fotografií komunikačních situací, který máte z lekce 6, hledejte se žáky způsoby reakce osob na kritiku a výtky.

Hodnotová reflexe:

K hodnotové reflexi využijte otázky v učebnici pod úvodním textem.

2. Návěst ve třídě

Zadejte aktivitu brainstorming beze slov podle zadání v učebnici. Pokud máte početnou pracovní skupinu, rozdělte žáky na dvě poloviny.

Brainstorming (bouře mozků, smršť nápadů)

Nejčastěji se využívá při řešení problému. Podporuje tvořivou činnost mozku na základě neuvědomělé a nekontrolované psychické činnosti.

Postup:

- Jasně stanovte před oči cíl (zapsat na tabuli), srozumitelně popište problém.
- Spontánně vyjadřujte nápady (kritika není povolena).
- Vše okamžitě zapisujte (na papír, na tabuli, do sešitu).
- Po ukončení nápady s kolektivem posuzujte, tříděte.
- Hledejte optimální řešení – tentokrát cestou racionálního posouzení.
- Aktivitu vyhodnoťte a shrňte výsledky.

U početnější třídy nejprve pracuje menší skupina, společně pak vyhodnocujeme práci všech skupin.

Hodnotová reflexe:

Proveďte hodnotovou reflexi aktivity podle otázek v učebnici a využijte i obecné poučení o druzích kritiky. Poté volně přejděte k vyplnění **Pracovního listu číslo 9 – KAPESNÍ RÁDCE KRITIZOVANÉHO ČLOVĚKA**. Po jeho vyplnění pouze stačí překontrolovat správné odpovědi ve skupinách nebo v celé třídě.

- Během naslouchání zůstávám vždy klidný.*
- Dýchám zhluboka a snažím se překonat příznaky stresu (napjaté svaly, chvění, zrychlený dech... existují i další možnosti).*

Náhled pracovního listu

Lekce
9

KAPESNÍ RÁDCE KRITIZOVANÉHO ČLOVĚKA

Poskládej a zapiš zásady asertivního přijetí kritiky
(žádné ze slov ti nesmí zbyť)

1. ZŮSTÁVAM VŽDY KLIDNÝ
NASLOUCHÁM BĚHEM

2.) ZRYCHLENÝ SNAŽÍM (CHVĚNÍ SVALY PŘEKONAT
PŘÍZNAKY A NAPJATÉ SE DECH STRESU

3. A POZORNĚ KONTAKT
OČNÍ UDRŽUJI POSLOUCHÁM

4. VYSVĚTLENÍ SE DALŠÍ VYPROVOKOVAT
HÁDCE K POŽADUJI NENECHÁM A

5. ČAS NA VYŽÁDÁM
ROZMYŠLENOU SI

6. EMOCÍ PARTNEROVI BEZ
NÁZOR SVŮJ SDĚLÍM

- Pozorně poslouchám a udržuji oční kontakt.
- Nenechám se vyprovokovat k hádce a požaduji další vysvětlení.
- Vyžádám si čas na rozmyšlenou.
- Bez emocí sdělím partnerovi svůj názor.

3. Transfer do života

Zadání domácího úkolu využijte k „nahlédnutí“ do právních termínů souvisejících s konflikty. Žáci mohou požádat o radu rodiče či známé pracující v oboru, nebo vyhledat informace na internetu.

Hodnotová reflexe:

- V hodnotové reflexi využijte níže uvedené informace.
- Existuje podle vás rozdíl mezi ublížením v afektu a promyšleným násilným činem. Pamatuje právo na tento rozdíl?
- Domníváte se, že oběť násilí tento rozdíl vnímá, nebo je výsledný „efekt“ z jejího pohledu stejný?
- Co je nejdůležitější v případě, že k násilí v afektu již došlo?
- Zažili jste již někdy podobnou situaci? Byli byste ochotni ji zprostředkovat ostatním?

Ublížení na zdraví

§ 146 tr. zákoník

Ublížení na zdraví

- (1) Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.
- (2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchal-li čin uvedený v odstavci 1
 - a) na těhotné ženě,
 - b) na dítěti mladším patnácti let,
 - c) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,
 - d) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochrany zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, nebo

e) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.

- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.
- (4) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

Zdroj:

Ublížení na zdraví. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, o.s. Bílý kruh bezpečí: Pomoc obětem trestných činů v ČR [on-line]. 24. 9. 2009. [cit. 2013-07-13]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/ublizeni-na-zdravi/>

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Kritika je součástí mezilidských vztahů. Přijetí kritiky je ovlivněno schopností oddělit od sebe obsah a formu kritického sdělení a také schopností empaticky se vcítit do osoby pronášející kritiku. Pokud se nám podaří lépe pochopit celou situaci, dokážeme posoudit oprávněnost kritického sdělení a vyvodit odpovídající závěry.

Na co se vás mohou žáci ptát

Autorem úvodního citátu je **Lao-c'** (čínsky = Starý mistr). Je jednou z nejvýraznějších postav čínské filozofie, jejíž historická existence je ovšem nejasná.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 2: Asertivita ve skupině (Třída jinýma očima)

Lekce
9

Kritika do kapsy

„Pravdivá slova nebývají příjemná. Příjemná slova nebývají pravdivá.“ Lao-c'

Už to znáte... a zase je to tady... atmosféra by se dala krájet... nic není na svém místě... začínáte vnímat první varovné signály... nervózní podupávání, propletené ruce, chvění... do hry vstupují mimoslovní projevy... seřvané rty, tékavý výraz očí... už se to nedá vydržet... „Tak co jsem zase provedl/a?...“ následuje studená sprcha.

1. Co pro vás znamená kritika a s jakým pocitem si ji spojujete?
2. Jak se chováte, když jste kritizováni?
3. Za co jste nejčastěji kritizováni?
4. Co vám dělá největší obtíže, když máte někomu něco vytknout?

BRAINSTORMING BEZE SLOV?

Vezměte si list papíru a roztrhejte ho na tolik částí, kolik písmen má vaše křestní jméno nebo přezdívk. Na každý lístek napište velkým tiskacím písmem vymyšlené nespravedlivé tvrzení, které by vás zaručeně „rozpálilo do běla“. Na volné prostranství na zemi, kde je připraveno slovo kritika, položte své návrhy. V naprosté tichosti se pokuste společně poskládat vaše návrhy podle oblastí, které podle vás mohou tvořit. Pozor... nejmenom vaše řešení je to správné.

1. Jaké skupiny jste utvořili? Rozdělili každého jiný podnět, nebo jsou příčiny konfliktů podobné?
2. Shodli jste se na tomto dělení vlniční, nebo došlo ke sporům?
3. Jak se vám pracovalo beze slov?
4. Mohli byste pochválit někoho, kdo nejvíce přispěl k řešení?
5. Víte, jak správně reagovat na kritiku? Přesvědčte se o tom v pracovním listě

KAPESNÍ RÁDCE KRITIZOVANÉHO ČLOVĚKA

TYPY KRITIKY: zapíšte si za uši

Kritika oprávněná – má pravdivý obsah a je podána přijatelnou formou.

Kritika oprávněná, ale nevhodně podaná – říká pravdu, ale nevhodným tónem.

Kritika neoprávněná – nespravedlivé obvinění, zobečkování, manipulace, zveličování, citové vydírání.

Rizika otevřených karet

CÍL:

Žáci si formou hry ožívují znalosti asertivních práv.

Žáci se pokoušejí zmapovat své způsoby jednání v komunikačních situacích.

Žáci provedou sebereflexi netradiční formou.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 10 – **BUBLINKY**

Příprava na hodinu: K závěrečnému hodnocení je vhodné uspořádat třídu do podoby komunitního kruhu.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Pracujte s úvodním textem v učebnici a diskutujte se žáky nad způsoby, jakými reagují na podněty z okolí. Veďte je k zamyšlení nad tím, jestli jim jejich reakce přinášejí užitek, jestli pomocí nich dosahují svých cílů, nebo se naopak dostávají do opakovaných konfliktních situací.

Může se stát, že si žáci **nebudou schopni vybavit situaci**, kterou by použili k analýze svého chování. Pro tento případ je navedte na **příklady**:

- **Míša** několik dní usilovně pracovala na přípravě referátu, který mají společně s Věrkou přednést v hodině přírodopisu. **Věrka** si připravený referát rychle přečetla před hodinou, ale protože je pohotovější mluvčí, paní učitelka nakonec pochválila ji. Míša se nezmohla na odpor. Nechtěla kamarádku „shodit“. Celá situace ji však velmi mrzí. Co měla Míša udělat jinak? Jaké má možnosti to napravit?
- **Kamil** dostal za úkol pohlídat svého mladšího bratra, měl ale jiné plány, takže ho mamčin úkol velmi rozladil. Po celou dobu se na bratra utrhoval, nechtěl mu půjčit žádné věci a nakonec, když se bratr „dožadoval svých práv“, uhodil ho větší silou, než měl v úmyslu. Protože si uvědomil, že by mohl být problém, pod pohrůzkou dalšího ubližování přikázal bratrovi o celé věci mlčet. Večer, když si v posteli „promítal“ události dne, uvědomil si, že si vlastně na bratrovi jen vyléval zlost. Má ho velmi rád a rád by své chování odčinil. Jaké má možnosti a co by měl příště udělat jinak?

Hodnotová reflexe:

K hodnotové reflexi můžete využít **otázky v učebnici** a také některé další:

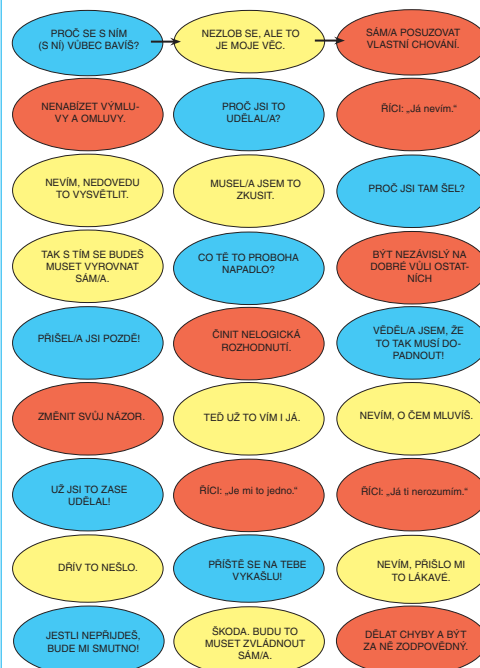
- Máte někdy pocit, že **všechny situace řešíte podobným způsobem**? Bud' se tzv. podvolíte a přizpůsobíte druhým, i když byste popravdě chtěli něco úplně jiného, nebo se snažíte za každou cenu oponovat, a to i v případě, že vlastně o nic nejde?
- Domníváte se, že to souvisí s vaší **povahou**?
- Jste **ovlivněni** někým ve svém okolí, kdo to „tak dělá“.
- Máte z takového jednání **prospěch**? Jaký?
- V čem vám vaše způsoby jednání naopak **překážejí**? Způsobují vám nějaké **potíže**?
- Jak se nazývá **způsob jednání** a vystupování, díky němuž si lidé prosadí oprávněné požadavky, aniž někomu ublíží? atd.

Náhled pracovního listu

Lekce
10

HRA BUBLINKY

Umíte reagovat na neoprávněnou nebo manipulativní kritiku? Někdy pomáhá, když si představíte, že váš protějšek místo nepřímých slov vypouští bublinky. Přidejte k sobě trojice podle vzoru: **KRITIKA – REAKCE – UPLATNĚNÉ ASERTIVNÍ PRÁVO**

2. Návěst ve třídě

Rozdejte žákům Pracovní list číslo 10 – **BUBLINKY** a vysvětlete zadání. Jejich úkolem je vytvořit trojice (kritická formulace – reakce – uplatněné asertivní právo). Je možné, že se žákům podaří nalézt i jiná možná spojení, než máte uvedena v kontrolním pracovním listě.

Pro lepší manipulaci s bublinkami si mohou žáci PL **rozstříhat** na jednotlivé části, **přiřadit** odpovídající trojice a po společné kontrole znovu **nalepit**.

Zvláště ve skupinách, které **nejsou s asertivními právy dostatečně obeznámeny**, bude dobré zvolit takový postup, při kterém se budete nejdříve věnovat jejich výkladu. Využijte PL (**červené bublinky** obsahující přehled asertivních práv) a postupně je **společně se žáky** projděte.

V tomto případě bude také dobré alespoň **část PL doplnit nebo poskládat společně**, abyste měli dostatečný přehled o tom, zda jsou žáci schopni úkol splnit.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi propojte se závěrečným zamyšlením. Pomocí otázek a symbolu stromu a jeho částí vedte žáky k úvaze, jaké postoje zaujímají ve skupině a při společných činnostech.

Je celkem pravděpodobné, že vaši žáci budou mít se splněním úkolu jisté problémy. V aktivitě je nutné propojit několik myšlenkových operací a pracovat se symboly. Není nutné, aby byli úspěšní všichni žáci.

Pomozte jim tak, že jim hodnocení „předvedete“.

Př. Když jsem sledoval/a vaši práci, všiml/a jsem si, že:

*Petr má vynikající nápady (to on mívá vždy), ale nechá se zatlačit do pozadí. Z práce skupiny pak zbuduje jen **holý nezajímavý strom a úsilí nepřinese žádné plody**.*

*Zuzana vždy svědomitě plní úkoly a stará se o to, aby se skupina držela zadání. Má vždy připravený materiál a pomůcky. Každý ve třídě s ní rád spolupracuje. Můžeme ji směle přirovnat k **pevným kořenům**, ze kterých může vyrůst silný strom.*

*Nika má talent nacházet zajímavá řešení, ale protože je jako **ohybná bříza**, vždy se přizpůsobí ostatním a přikloní se k názoru většiny. Její nápady pak často ani nezazní.*

*Michal je pracant. Díky němu má jejich **skupinový strom vždy krásné zelené listy** a úkol je dotažen do konce. Elen krásně maluje a má smysl pro detaily. **Skupinový strom díky ní vždy vykvete** a ostatní ho mohou jen obdivovat.*

Nyní je třeba, aby se žáci pokusili podobným způsobem zhodnotit sami sebe. Mohou si navzájem pomáhat a „nahazovat si udičky“.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 2: Asertivita ve skupině (Třída jinýma očima) Lekce 10

Rizika otevřených karet

„Pravda vítězí, ale dá to fušku.“ T. G. Masaryk

Občas se v životě dostáváte do situací, v nichž se obtížně orientujete a do jejich řešení se vám ani trochu nechce. Až dostatečně si uvědomíte rozpor mezi tím, jak jste jednali, a co jste přitom prožívali. Tento rozpor vychází z pocitu nespokojenosti se sebou samým, úzkosti z toho, že jste byli pasivní, příliš rychle jste se vzdali a neháji dostatečně svá práva. Jiný naopak prožíváte pocit viny, že jste svoje požadavky prosazovali příliš důrazně a bezohledně. Jak tedy komunikovat, abychom ostatním nepodléhali, ale ani sami nikým nemanipulovali? Jak tedy „být sami sebou“?

- Dovedli byste rychle zrekapitulovat události posledního týdne? Najdete v nich alespoň jednu situaci, která by odpovídala předcházejícímu popisu?
- Jste ochotní nám ji popsat? Nezapomeňte na pocity, které ve vás vyvolala.
- Trvalo vám dlouho, než jste se s nimi vyrovnali?
- Máte na to nějaký osvědčený recept?

Ve hře **BUBLINKY** možná pár takových receptů najdete.

ZÁVĚREČNÉ ZAMYŠLENÍ

Končí další kapitola, ve které jste si mohli vyzkoušet řadu různých, příjemných i nepříjemných rolí a komunikačních situací. Pokuste se nyní zhodnotit své postoje, které jste v průběhu předcházejících aktivit nejčastěji zaujímali.

- Patřili jste mezi ty, kteří neustále přicházeli s novými nápady, nebo jste se účastnili jen pasivně?
- Pomáhali jste ostatním a zůstávali přitom v pozadí, nebo jste se snažili získat hlavní roli?
- Pokusili jste se zmínit své obvyklé chování a překvapili tím sebe i ostatní, nebo jste měli strach projevit své skryté já?

Pokuste se vyjádřit své postoje a role v jednotlivých aktivitách pomocí symbolu stromu.

- Byli jste kořenem, silným kmenem, pružnými větvemi, zelenými listy nebo šfavnatými plody?
- Byl váš strom odolný a pevný, nebo se přizpůsoboval větru? Měli jste pocit, že vás někdo poráží nebo omezoval?

3. Transfer do života

Motivujte žáky k domácí úvaze. Každý z nich by se mohl pokusit zamyslet se nad tím, jestli postoje, které zaujímá v třídním kolektivu, jsou pro něho typické i v jiných prostředích. Někdy děti uplatňují navykklé vzorce chování všude, ale nezřídka se stává, že v jiných skupinách (doma, vrstevnická skupina – parta, zájmové činnosti) přijímají naprosto jiné role. **Bude velmi zajímavé**, když si žáci **připraví tabulku**, do které si zapíšou některá prostředí, v nichž vstupují do vzájemných vztahů. **Ke každému prostředí si pak dopíšou „typ“ své role**. Na začátku příští hodiny se k tomuto úkolu vraťte.

Hodnotová reflexe:

- Přinesla vám práce s tabulkou nějaká zajímavá zjištění o vašem vlastním chování nebo o rolích, do kterých vstupujete?*
- Setkáváte se v různých prostředích se stejnými reakcemi okolí, nebo pociťujete rozdíly v přístupu ostatních k vám. Čím je to podle vás způsobeno?*
- Co je možné udělat pro to, abychom v ostatních vzbuzovali pro nás žádoucí reakce?*
- Můžeme si přenést zkušenosti z jednoho prostředí do druhého nebo se inspirovat u ostatních?*

4. Závěrečné zevšeobecněné lekce

Uplatňování asertivních práv musí stát na pevných základech pozitivního a vstřícného přístupu k ostatním, protože jinak se může naše chování převážít na stranu agrese. Na opačném protipólu pak stojí pasivita, která je projevem nedostatečné schopnosti projevit a prosadit své požadavky.

Varianty:

Pokud máte větší časový prostor, můžete provést závěrečné zamyšlení formou kresby Stromu postoje. Žáci nakreslí jednoduchou siluetu stromu na list papíru a své postoje zakreslí (nebo zapíší) podle pomocných instrukcí v učebnici přímo do obrázku. Závěrečnou reflexi pak provedte nad jednotlivými obrázky. Kresby vyvěste ve třídě.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Diskutujte nad citátem, jehož autorem je opět François de La Rochefoucauld:

„Jsou výtky, které znamenají hold, a pochvaly, které jsou utrhaním na cti.“

Delší: Být jiný

Učitel nebo žáci rychle připraví lístečky se slovy (dva žáci budou mít NE, zbytek třídy ANO), lístečky se složí nebo vloží do nádoby, každý vylosuje pro sebe jeden lísteček.

Zápletka: Navodte ve třídě situaci, ve které budou žáci hlasovat o nějaké pro ně velmi důležité otázce (např.: Pojedeme letos na výlet?). Hlasování by mělo vyznít jednoznačně ANO, žáci ale musí hlasovat podle toho, co mají napsáno na lístečku.

Postupně navozujte atmosféru nátlaku: „Rozhlédněte se, prosím, po třídě, jak kdo hlasuje? Kdo hlasuje proti věci tak důležité pro celou třídu? Členové skupiny, kteří hlasují proti, ať povstanou!“ Proveďte reflexi formou otázek: Jaké bylo dostat lísteček se slovem NE? Bylo těžké při tom NE vytrvat? Zažíváte takové situace ve třídě? Vytrvali byste i v případě, že by to bylo doopravdy?

JÁ, POTENCIÁLNÍ VZOR PRO DRUHÉ

(Návod na použití světa)

V této kapitole by žáci měli dostat příležitost uvědomit si, že se dostávají do životního období, ve kterém se budou postupně stávat vzorem (kladným, ale i záporným) pro své mladší kamarády, sourozence, přátele apod. Tento pocit je pro mnohé z nich nový a doposud nepoznaný a vyžaduje od nich značnou dávku empatie.

Empatii si budou moci vyzkoušet při přípravě vtipného časopisu pro mladší kamarády, a když se jim ještě podaří uplatnit literární nadání, dovednost při práci s počítačem a smysl pro humor, mohou být výsledky jejich práce velmi zajímavé.

Jednotlivé aktivity jsou mimo jiné sestaveny tak, aby při jejich realizaci mohli vyniknout různě zaměření žáci: angličtina, slovní zásoba jazyka, výtvarné nadání, smysl pro humor a vtip, literární vloh, všímavost k dění okolo sebe, pohotové jednání, šikovné ruce, pečlivost...

Dvě strany jedné mince

CÍL:

Žáci hledají a vyjadřují tvrzení, která je charakterizují.

Žáci procvičují pozitivní sebehodnocení.

Žáci uplatňují mezipředmětové vztahy.

Žáci se pokoušejí o nový pohled v otázce životních cílů a dosahování potřeb.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 10 – ZEMĚPISNÉ SOUŘADNICE.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako senzibilizaci k tomuto tématu využijte citát a úvodní řádky v učebnici. Žáci nemusí mít učebnici zatím otevřenou, aby jejich pozornost nesváděly následující texty a fotografie:

„Život se skládá z mnoha malých mincí. Kdo je dovede zvednout, je bohatý.“

Jean Anouilh

Ve světě lidí se nic neodehrává ve vzduchoprázdnu. Jako každý bod na naší planetě máte i vy své „zeměpisné souřadnice“. I vy jste se narodili do složité sítě vztahů a konfliktů, podnětů a reakcí, možností a cílů, úspěchů i zklamání.

Posadte se se žáky do kruhu (může být i na zemi, v tureckém sedu). Nechte žákům chvíli na rozmyšlenou, aby si **připravili o své osobě alespoň dvě tvrzení**, která podle jejich mínění nejlépe vyjadřují jejich „zeměpisné souřadnice“ (například: jsem syn, jsem dobrá žákyně, jsem fotbalista, jsem kamarádka, jsem naštvaný, jsem zamilovaná apod.). Postupně ve směru hodinových ručiček pak žáci pronášejí své charakteristiky, ale tak, že nejdříve musí zopakovat všechny předchozí informace.

Příklad: Michal je syn, Jana je dobrá žákyně, Kamil je fotbalista, Zuzka je kamarádka, Petr je naštvaný a já jsem zamilovaná... **Nejedná se o soutěž**, proto si mohou navzájem pomáhat a napovídat.

Hru ukončete podle vašich časových možností, nejdříve však, až promluví poslední žák. Pokud máte velký počet žáků, opět můžete třídu rozdělit na dva nezávisle pracující kruhy.

Hodnotová reflexe:

Provedte se žáky hodnotovou reflexi, ve které budete žáky motivovat k zamyšlení nad tím, jaké charakteristiky vybírali a jakým způsobem přistupují k sebehodnocení.

Můžete využít následující otázky:

- Bylo pro vás jednoduché charakterizovat se pomocí jednoduchého tvrzení?
- Vybírali jste si charakteristiky, které slyšíte z úst ostatních, nebo jste sestavovali vlastní?
- Byli jste ochotni jít tzv. s kůží na trh a pronášeli jste hodnotící soudy (Jsem dobrý kamarád, Jsem spolehlivá atd.), nebo jste se drželi jen zjevných skutečností (Jsem žák, Jsem dcera apod.)?
- Proč je první varianta o tolik těžší?

2. Návěst ve třídě

Přečtete se žáky informace v učebnici, pokud máte k dispozici počítač s internetem, můžete někoho pověřit vyhledáním a doplněním dalších postřehů. Rozdejte žákům **Pracovní list číslo 10 – ZEMĚPISNÉ SOUŘADNICE** a v případě potřeby jim pomozte s překladem otázek. Pokud jsou někteří žáci zdatní v angličtině, mají příležitost se „blýsknout“ (koneckonců jsme v kapitole Já, pozitivní vzor pro druhé).

Náhled pracovního listu

Lekce
11

ZEMĚPISNÉ SOUŘADNICE

Přečteli jste si texty? Vyhledali jste si další informace na internetových stránkách?
Nyní „popustte uzdu své fantazii“ a odpovězte na následující otázky.

Question:	It's David	It's Jakub	It's me
Who is it?			
How old is he/she?			
Where does he/she live?			
What does he/she do?			
How does he/she help others?			
Who does he/she rely on?			
What is his/her purpose?			
			

Malá (a pro vás jistě zcela nepotřebná) nápověda:

help others (pomáhat ostatním), rely on (spoléhat na někoho), purpose (životní cíl)

Question	Otázka	What does he/she do?	Co dělá? Čím se zabývá?
Who is it?	Kdo to je?	How does he/she help others?	Jak pomáhá ostatním?
How old is he/she?	Kolik má let?	Who does he/she rely on?	Kdo se na něj spoléhá?
Where does he/she live?	Kde žije/bydlí?	What is his/her purpose?	Jaký má životní cíl?

Poslednímu sloupečku by měli žáci věnovat co nejvíce pozornosti, zvláště pak třem závěrečným otázkám.

Hodnotová reflexe:

Výsledky práce s pracovním listem shrňte pomocí otázek:

- Co mají oba chlapci společného a jaký je mezi nimi zásadní rozdíl?
- Dovedl/a bys ses kriticky podívat na svůj způsob života ve vaší rodině a připodobnit se k jedné z úvodních postav v textu? Zapojuješ se do rodinného života svou prací, nebo jsi spíše tzv. konzument?
- Můžete pomáhat svým rodičům také tím, že jste schopni se o sebe postarat v jakékoli situaci. Děláte to?
- Jaký je to pocit, když víte, že na vás někdo spoléhá?
- Už jste určitě mnohokrát přemýšleli nad svým životním cílem. Tuto otázku si ponechte ještě otevřenou a pokuste se nad ní více zamyslet. Poproste své rodiče, prarodiče nebo nejlepší přátele, jestli by nebyli ochotni vám s touto otázkou pomoci do příští hodiny.

3. Transfer do života

Transferem může být zadání otázky z reflexe.

Dejte žákům na výběr.

Literárně zdatní napíší krátkou úvahu nebo zamyšlení na téma „Mám svůj životní cíl? Co si o něm myslí ostatní?“

Matematici a systematici použijí formu **Vennova diagramu**, do kterého zaznamenají odpovědi ze zadání úvahy. V průniku by pak byly zaznamenány cíle, na kterých by se shodli všichni.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám podařilo splnit zadaný úkol? Zamýšleli jste se nad jeho zadáním poprvé, nebo si podobné otázky kladete běžně?
- Našli jste ve svém okolí osoby, které se podílely na plnění úkolu s vámi?
- Jaký byl jejich postoj k hodnocení vámi stanovených cílů? Shodli jste se, či nikoli? Proč tomu tak podle vás je?

Náhled učebnice

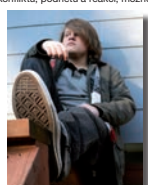

Dvě strany jedné mince

„Život se skládá z mnoha malých mincí. Kdo je doveď zvednout, je bohatý.“ Jean Anouilh

Ve světě lidí se nic neodehrává ve vzduchoprázdnu. Jako každý bod na naší planetě máte i vy své „zeměpisné souřadnice“. I vy jste se narodili do složitě sítě vztahů a konfliktů, podnětů a reakcí, možností a cílů, úspěchů i zklamání.

„Nepomáhá ani nijak nepřispívá na domácnost, to, že občas vykládá myčku, se snad ani nepočítá,“ vypráví Petra, matka dvadvacetiletého Davida, jejíž manžel je roky v invalidním důchodu, a tak táhne domácnost víceméně sama. David skutečně studuje, jenže dálkově a do školy jezdí jednou za čas, většinou se poťakuje doma nebo chodí na různé brigády. Příjmy z nich mu stačí na docela pohodlný život. „Když s ním na to zavеду řeč, bere si na pomoc zákony a tvrdí, že pokud bude studovat, musím ho živit do šestadvaceti,“ dodává Petra.

WALLEROVÁ, Radka. <http://ona.idnes.cz> [online]. 7. prosince 2011. 1:23. [cit. 2012-02-19] Kdy zavřít mamahotel? Popostrčte děti k samostatnosti. Dostupné z WWW: <http://ona.idnes.cz/kdy-zavrit-mamahotel-popostrcte-deti-k-samostatnosti-pji-deti.aspx?c=A111206_151452_deti_abr>.

Osmnáctiletý Jakub Tomáš je od narození bez rukou. Největší problém má s oblékáním, se kterým mu pomáhá asistentní pes. Auto ale řídit zvládne - nohama. Nedámo získal řidičský průkaz. Jakub se bez rukou narodil, místo té pravé má paňhýl se dvěma prsty. „Ani nevím, proč tohle postižení mám, po pravdě mě to ani moc nezajímá. Jsem spokojený tak, jak jsem,“ říká mladík, který má ještě čtyři starší sourozence.

Mladík z České Třebové v červnu dokončil dvouletou obchodní školu v Praze, nyní ho čeká další krok k samostatnosti. V září začne chodit na Střední průmyslovou školu stavební.

Na řízení, o kterém odmala snil, se Jakubovi líbí zodpovědnost a samostatnost. Tyto faktory podle něj ocení i jeho maminka. „Ať jako každá máma bude mít o mě strach. Ale myslím, že to je takový krok dopředu, že to zvládne,“ doufá Tomáš.

NĚMCOVÁ, Barbora. <http://zpravy.idnes.cz> [online]. 21. srpna 2009. 13:13. [cit. 2012-02-19] VI-DEO: Bezruký Jakub řídí auto nohama, s oblékáním mu pomáhá pes. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/video-bezruký-jakub-řídí-auto-nohama-s-oblékáním-mu-pomaha-pes-pu6-ldomaci.aspx?c=A090819_214455_idomaci_ban>.

- Domníváte se, že cíl, na kterém se tzv. shodne více zúčastněných osob, má větší váhu? Z jakého důvodu?
- Je dobré měnit cíle? Uved'te argumenty pro i proti?

4. Závěrečné zevšeobecněné lekce

Životní cíle mladých lidí se v tomto věku začínají vyhranovat. Souvisí to jednak s potřebou volby profesní orientace, jednak se zostřeným vnímáním sociální situace v rodinném prostředí. K nalezení vyváženého pohledu poslouží krajní extrémy obou příkladů.

Varianty:

Úvodní hru můžete obsahově přizpůsobit vašim potřebám:

- jaké mám silné stránky
- jaké mám slabé stránky
- co dělám nejraději
- co přímo nesnáším
- na co jsem hrdý
- na co bych nejraději zapomněl
- čím jsem někomu udělal radost
- čím jsem někoho naštvál

Na co se vás mohou žáci ptát:

Autorem úvodního citátu je **Jean Anouilh** (1910–1987), francouzský dramatik.

Možnost být vzorem

CÍL:

Žáci nacvičují pozitivní hodnocení a komunikační dovednosti.

Žáci si připomínají hodnotu vztahů s osobami důležitými v jejich životě.

Žáci se snaží uvědomit si, do jakých životních rolí vstupují.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 12A – **NEJDŮLEŽITĚJŠÍ V MÉM ŽIVOTĚ**, Pracovní list číslo 12B a 12C – **NÁVOD NA POUŽITÍ DOSPĚLÉHO**.

Důležité upozornění

V této kapitole začínají žáci pracovat na přípravě humorného časopisu nebo třeba sborníku nejlepších prací, který by při vhodné příležitosti mohli předat třídám mladších žáků ve škole jako určité „výchovné poselství“ a hmotný důkaz toho, co se naučili a v čem by mohli být ostatním vzorem.

Na tomto místě by měl každý pedagog posoudit časové možnosti své skupiny, protože k práci na jednotlivých PL (12B, 12C, 14A, 14B) budete potřebovat více času (nebo rozsáhlejší spolupráci s vyučujícími ostatních předmětů). Jednotlivé lekce mohou proběhnout i bez zařazení zmiňovaných PL, můžete si také vybrat pouze některé.

Pokud se ale rozhodnete pro časopis, jistě se vám podaří dát tématu Já, potenciální vzor pro druhé nový, hlubší rozměr, který může být velmi přínosný pro celkové klima školy. Můžete přinést do prostředí školy nový příklad spolupráce starších a mladších žáků, který pak budou ostatní přirozeně následovat. Není to jednoduchý postup, ale podle vlastní dlouholeté zkušenosti vám mohu zaručit, že výsledky stojí za námahu.

Součástí lekce 15 je PL – Moje hodnocení. Věnujte mu, prosím pozornost již teď pro případ, že jste zvyklí hodnotit žákovské práce ihned po dokončení. Mohl by se vám hodit.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K senzibilizaci velmi dobře poslouží hra VZORNÝ PŘEDMĚT. Je rychlá a zábavná a žáci si při ní procvičí své komunikační schopnosti. Hrajte podle časových možností.

Hodnotová reflexe:

Celou úvodní aktivitu shrňte s využitím textu v učebnici nebo následujících otázek:

- Domníváte se, že si teď lépe uvědomujete, že máte kolem sebe celou řadu dokonalých pomocníků, které většinou vůbec nevnímáte?
- Myslíte si, že s lidmi, kteří jsou vám blízcí, je to podobné?
- Jak se cítíte, když vás někdo pochválí? K čemu vás to motivuje?
- Jak se cítíte, když vás někdo naopak zapomeně pochválit a vaši pomoc a práci považuje za samozřejmost?
- Myslíte si, že pochvala je v životě důležitá? Stojí o ni každý?
- Dovedete pochválit? Dovedete pochvalu přijmout?

2. Nácvik ve třídě

Přečtěte si se žáky motivační zamyšlení v učebnici a rozdejte jim k doplnění **Pracovní list 12A – NEJDŮLEŽITĚJŠÍ V MÉM ŽIVOTĚ**. Není nutné, aby žáci vyplnili všechna políčka, a některé osoby se jim budou pravděpodobně opakovat.

Náhled pracovního listu

Lekce
12

A) NEJDŮLEŽITĚJŠÍ V MÉM ŽIVOTĚ

Do připravených políček vepíš jména nebo označení osob
(Pokud to nebude možné, můžeš nechat políčko prázdné. Osoby se také mohou opakovat)
POKUD JSI ODPOVÍDAL/LA PODLE PRAVDY, MÁŠ PŘED SEBOU
SEZNAM NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH OSOB V TVÉM ŽIVOTĚ

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 3: Já potenciální vzor pro druhé

Kdo tě doveče chrání?

Kdo ti radí, co a jak máš udělat?

Kdo určuje, jak se máš chovat?

Kdo tě odměňuje?

Kdo tě někdy trestá?

Kdo je tvým vzorem?

O čí uznání usiluješ?

Koho jsi ochoten poslouchat?

Koho doveče ochráníš?

Komu radíš, co a jak má udělat?

Komu říkáš, jak se má chovat?

Koho odměňuješ?

Koho někdy trestáš?

Komu jsi vzorem?

Kdo usiluje o tvé uznání?

Kdo je ochoten tě poslouchat?

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi ved'te jako diskuzi na téma **Já a moje vzory x Já jako vzor pro druhé**.

Můžete využít otázky:

- Dovedli byste seřadit osoby z vašeho dotazníku do nějakých společných skupin (např. rodina, škola, dospělí, vrstevníci apod.)?
- Ze které z těchto skupin je ve vašich dotaznících nejvíce osob? Překvapuje tě toto zjištění, nebo je to naprosto v pořádku?
- U koho cítíš, že jeho názory jsou pro tebe zvlášť důležité?
- U koho si naopak dáváš obzvlášť pozor, protože víš, že napodobuje tvoje chování a vzhlíží k tobě?
- Jaký je to pocit? Přináší ti radost, nebo tě svazuje?
- Cítíš se za někoho opravdu zodpovědný? V jakých situacích?
- Vrací ti tato osoba tvoji péči prostřednictvím náklonnosti?

3. Transfer do života

Jako transfer do života a zároveň jako příprava na další hodinu je zamýšlena základní instrukce k aktivitě **NÁVOD NA POUŽITÍ DOSPĚLÉHO**, která by měla přinést materiál pro budoucí časopis, do kterého by se mohly shromáždit nejlepší práce z této a dalších aktivit.

Rozdejte žákům k nahlédnutí **Pracovní list číslo 12B – NÁVOD NA POUŽITÍ DOSPĚLÉHO** (instrukce) a společně shrňte, co budou na příští hodinu potřebovat. Práce je zamýšlena do dvojic nebo trojic, žáci se mohou na závěr hodiny rozdělit a mohou začít pracovat na tématu, které dokončí v následující hodině. Pomůcky jsou uvedeny v jednotlivých částech soukolí tučně.

Hodnotová reflexe:

- Je vám jasné zadání úkolu? K čemu může takový úkol sloužit? Komu je jeho výsledek, tedy návod, určen?
- Domníváte se, že máte dostatečné zkušenosti k tomu, abyste mohli poradit mladší dětem v tom, jak úspěšně komunikovat s dospělými osobami?
- Myslíte si, že každý dospělý člověk je naprosto jiný, a vyžaduje tedy i jiné „zacházení“, nebo je možné při dodržení některých zásad úspěšně komunikovat s každým? Obhajte svůj názor za pomoci konkrétních příkladů.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 3: Já, potenciální vzor pro druhé

Lekce 12 **Možnost být vzorem**

„Dítě může vždycky naučit dospělého tři věci: být bezdůvodně spokojený, stále se něčím zabývat a umět vymáhat všechno, co si přeje.“
Paulo Coelho

HRA VZORNÝ PŘEDMĚT

Do připravené nádoby vložíte jakékoli dva nebo tři drobné předměty, které máte běžně s sebou ve škole. Mohou to být věci z pouzdra nebo další školní pomůcky, dívky mohou přinést nějaké zkrášlovací prostředky, hoši zase klíče nebo různé přívěsky a talismany. Pokuste se být originální, hra tím získá na zajímavosti. Každý z vás si se zavřenýma očima vybere jeden předmět. Máte dvě minuty na to, abyste se promysleli, jak a v čem může být váš předmět vzorem všem ostatním předmětům.

Příklad: „Vážím si této kancelářské svorky, která vždycky drží věci na svém místě.“
„Opatrně držím tuto rtěnku, protože dokáže Věrníky rty učinit neodolatelnými!“

Tak co, dařilo se vám? Určitě ano. A věřte, že se vám vaše „pochválené“ věci určitě dobře odvědí. Asi se to nedá jednoduše vysvětlit, ale tak nějak to funguje.

A úplně stejně je to ve světě lidí.

V ideálním případě jsme si sympatizovali, projevujeme si přátelství nebo lásku, respektujeme a oceňujeme některé vlastnosti. Ale někdy si k sobě trochu tak neumíme nalézt cestu. V takovém případě je každá rada drahá. Možná by někdy úplně stačilo, stejně jako v předchozí hře, uvědomit si, co pro nás lidé znamenají a co znamenáme my pro ně. Pokuste se o to při vyplňování pracovního listu **NEJDŮLEŽITĚJŠÍ V MĚM ŽIVOTĚ**.

Většina z vás je zvyklá rady spíše dostávat, poslouchat, odmlát a tu a tam se nějakou i řídit.

Dnes ale konečně přichází vaše chvíle. Všichni jsou připraveni vyslechnout vaše rady, lépe řečeno celý soubor rad, a to v tématu, na které jste všichni odborníci na slovo vzati. Vezmi si na pomoc svoje slohové dovednosti, nebo spolužáka, který je má.

Téma dnešní slohové práce zní:

NÁVOD NA POUŽITÍ DOSPĚLÉHO – příloha informace:

Tak už se to ve škole rozkřálo... Už to ví celé město.

Vaše třída umí parádně zacházet s dospělými a objevila dokonce pár nových fíniček.

Výrobce právě uvádí na trh nový typ a posílá za vámi svého manažera.

Určitě to něco hodí...

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Možnost být vzorem pro ostatní je pro mnohé žáky nová zkušenost. Vede žáky k zamyšlení nad vlastními postoji a chováním k ostatním a motivuje ke změně víc než jakékoli jiné výchovné působení.

Varianty:

Pokud jsou vaše **časové možnosti velmi omezené**, můžete práci zadat i jako domácí úkol. V tom případě je ale možné, že dvojice a skupinky nebudou mít tolik prostoru pro spolupráci. Vyhledejte i jiné možnosti (spolupráci s vyučujícími českého jazyka, výtvarné výchovy, informatiky nebo třeba suplovací hodiny).

Na co se vás mohou žáci ptát:

Autorem úvodního citátu je **Paulo Coelho** (1947), populární brazilský spisovatel, autor duchovně laděných románů.

Samé dobré rady

CÍL:

Žáci uplatňují tvořivost a kreativní přístup.
Žáci komunikují a kooperují v pracovních skupinách.
Žáci projevují empatický přístup ke starší generaci.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 12B a 12C, Pracovní list číslo 13 – SAMÉ DOBRÉ RADY. Příbalové letáčky z různých druhů léků (raději opatřete nějaké pro případ, že by některé skupiny neměly s čím pracovat), pastelky, fixy, obrázky (například z reklamních letáků), lepidla, nůžky apod.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K senzibilizaci využijte příběh v učebnici a otázky, které se k příběhu vztahují. Pokud chcete věnovat práci skupin opravdu maximum času, diskutujte na začátku hodiny pouze nad citátem. K hodnotové reflexi využijte otázky v učebnici.

Hodnotová reflexe:

K hodnotové reflexi využijte otázky v učebnici.

2. Návuk ve třídě

A/ NÁVOD NA POUŽITÍ DOSPĚLÉHO:

Projděte se žáky instrukce a přesvědčte se, že všichni rozumějí zadání a mají potřebné pomůcky. Znovu žákům zdůrazněte, že návod by **měl být určen pro mladší děti** (například 5.–7. třída) a že by se měli zaměřit na humornou stránku daného problému.

Pokud budou mít žáci problém s tím, **jak začít**, doporučte jim následující postup:

- Sestavit **osnovu** návodu (může se shodovat s členěním příbalového letáku – viz „V příbalové informaci naleznete“ – Co je dospělý a k čemu se používá atd.)
- V letáčkách **označit části textu**, které by mohli použít.
- Postupovat podle osnovy a ke každému bodu napsat pár jednoduchých vět (mnohdy lze pouze **změnit název léku za slovo dospělý**)
- Pro ilustraci přiložen **krátký příklad**:

NÁVOD NA POUŽITÍ DOSPĚLÉHO

Přečtete si pozorně celou příbalovou informaci dříve, než začnete dospělého používat.

Tento dospělý byl předepsán vám.
Nedávejte jej žádné další osobě,
a to ani tehdy, má-li stejné požadavky jako vy.

1. Co je to dospělý a k čemu se používá:

Dospělý je osoba, která již dále neroste. To je způsobeno tím, že již ukončil svůj vývoj, a tím je předurčen k tomu, aby zajišťoval potřeby (zejména stravu, byt, oblečení a někdy také zábavu, pohazení a soucit) svých potomků, kteří se vyvíjejí více než bouřlivě. Za tímto účelem dospělý pracuje.

Náhled pracovního listu

Lekce
13

DOBRÁ RADA NAD ZLATO

Přifať k sobě ta přísloví, která si navzájem odporují

Oko za oko, zub za zub

Kdo nic nedělá, nic nepokazí

Ráno moudřejší večera

Protiklady se přitahují

Bez práce nejsou koláče

Každý pták miluje své hnízdo

Vrána k vráně sedá,
rovný rovného si hledá

Nesedávej, má panenko, v koutě,
budeš-li tam sedat, nenajdou tě

Pálí ho dobré bydlo

Líná huba, holé neštěstí

Mluvíti stříbro, mlčetí zlato

Co můžeš udělat dnes,
neodkládej na zítřek

Lež má krátké nohy

Váhání, výsledek záhání

Co se v mládí naučíš,
ve stáří jako když najdeš.

Ty po mně kamenem
a já po tobě chlebem (biblické)

Kam tě nezhou,
tam se nehrá

Řekni pravdu a hledej,
kudy utečeš

Dvakrát měř a jednou řež

Kdo se v mládí učil leda,
bude v stáří volat: Běda!

2. Čemu musíte věnovat pozornost, než začnete dospělého používat:

Nutno říci, že být dospělým není zrovna lehká práce. U takového jedince se totiž předpokládá, že bude vždy „připraven k použití“. Ale i dospělý je koneckonců jenom člověk. Pokuste se proto dospělého používat jen ve chvílích, kdy je na to opravdu připraven.

3. Jak se dospělý užívá:

Dokonce i dospělého je možné předávkovat (vaší přítomností). V takovém případě je dobré vyklidit pole, protože účinky mohou být příliš silné. Pokud jste ale dospělého zapomněli „užít“, ihned užijte další dávku, protože dospělý dovede být velmi smutný.

4. Možné nežádoucí účinky:

Je potřeba dát si pozor na nesprávné užívání dospělého, které může být spojeno s nežádoucími účinky (zákazy, příkazy, úkoly, přísné pohledy, výhrůžky a podmínky). Ty jsou pro každého jedince specifické a často tak originální, že si s nimi uživatel nedokáže poradit.

5. Jak dospělého uchovávat:

Dospělého je třeba uchovávat jako v bavlne (někdy dokonce i mimo dosah dětí). I když se to zdá mnohdy nepravděpodobné, i dospělý má svou dobu použitelnosti, která je přímo úměrná způsobu, jakým s ním nakládáme.

6. Další důležitá upozornění:

Dospělých je třeba si vážit, bez nich by to tu fakt nebylo ono. Kde bychom bez nich byli...
...atp.

e. Na následujících odkazech můžete svým žákům stáhnout a vytisknout příbalové letáky:

Příbalový leták 1

http://www.lazenska-lekarna.cz/administrace/soubory_zbozi/1291012830_cz_ibalgin_200.pdf

Příbalový leták 2

http://www.lazenska-lekarna.cz/administrace/soubory_zbozi/1314176861_cz_paralen_12x500.pdf

Příbalový leták 3

<http://pribalove-letaky.cz/fenistil-gel>

Příbalový leták 4

<http://pribalove-letaky.cz/zyrtec-20x10mg-pribalovy-letak>

Příbalový leták 5

http://www.lazenska-lekarna.cz/administrace/soubory_zbozi/1329810773_cz_musocolvan_junior_sirup.pdf

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 3: Já, potenciální vzor pro druhé

Samé dobré rady

Lekce
13

„Kdyby se někdo zeptal na můj recept na štěstí, první krok by byl najít, co na světě děláte nejraději.“
J. K. Rowlingová

Kráčel městem tři: osel, dědeček, a vnuk. Dědeček se vezl na oslov, vnouček cupal pěšky. Vtom jeden kolemjdoucí pohoršeně vykřikl: „No tohle! Nestydíš se, dědku? Ty si jedeš a to ubohé dědko necháš běžet. Nevidíš, jaké má malé nožičky?“
Stařík si vzal jeho slova k srdci. Slezl z osla a nabídl své místo chlapci. Ale hned za rohem se zhroutil jiný muž: „Chudák starý pán, no ten se dočkal! Kluk se veze jako kníže, ale starci neprokáže úctu! To ti není hanba, harante?“
Teď se zase styděl klouček. Dědeček přisedl k němu a jeli na oslov oba dva.
„Fuji! Skandál!“ vyjekla jakási žena. „Chcete to ubohé zvíře zničit? To mu chcete strhat hřbet?“
Staříček i hošík slezli a už celí popletení kráčeli vedle osla. Mládenci z hospody vybuchli smích: „Podívejte se na ně,“ křičeli jeden přes druhého. „Mají osla a jdou pěšky! K čemu ho máte, hlupáci?“
Dědeček a vnouček na sebe bezradně pohledli. Pak vzali osla na ramena a nesli ho městem. Lidé vyběhali z domů, vykláněli se z oken a nemohli uvěřit svým očím. „To jsou blázni! Jeden větší osel nežli druhý,“ volali.

1. Co to znamená, když se řekne „dobrá rada nad zlato“?
2. Platí to také v našem příběhu?
3. Jak by se měly zachovávat hlavní postavy? Využijte řízení „zlátá střední cestu“.
4. Znáte nějakou podobnou řízení nebo přísloví, ve kterých se dozvíte, jak by se měli lidé správně chovat?

S dobrými radami je to někdy dost složité

Dobrá rada, i ta opravdu dobrá a dobře míněná, v jistých situacích pozbývá na platnost. Asi tomu tak bylo vždycky, protože i známá přísloví si v mnoha případech přímo protíří.

Vyzkoušejte si to v Pracovním listě číslo 13 DOBRÁ RADA NAD ZLATO.

Podle reakcí a ohlasů z pilotáže je aktivita Návod na použití dospělého pro žáky a učitele těžce uchopitelná. Přečtěte si, prosím, zkušenosti pilotujících učitelů, které vám mohou v mnohém napomoci:

1. Vytvořit Návod na použití dospělého byl opravdu úkol na celou hodinu – žáci v podstatě celý čas strávili nad jeho zpracováním (po mé „kontrolu“, připomínkách, námětech). Výtvorné zpracování tohoto návodu (jak bylo doporučeno v instrukcích pracovního listu) šlo v podstatě stranou. Není to v možnostech stihnout za jednu vyučovací hodinu – proto návody jednotlivých skupin беру jako počáteční práci, kterou žáci rozvinou a dokončí v hodinách mediální výchovy (uskuteční se to po domluvě s vyučující/m tohoto předmětu, která/ý s mým návrhem souhlasil/a).

2. Obávala jsem se, jak se žáci daného úkolu zhostí. Měli uloženo přinést si do hodiny příbalové letáky k lékům, bohužel, donesl je pouze jeden žák. Podle doporučení metodické příručky jsem si je zajistila sama, a tak je měli žáci k dispozici pro svou práci. Žáky jsem nechala, aby se sami rozdělili do čtyř skupin, a ve skupinách jsem je nechala rozdělit se na jednotlivá roční období (jaro, léto, podzim, zima). Vznikly

Lekce
13

tak úplně nové čtyři skupiny. K mému překvapení skupiny pracovaly velmi dobře (s výjimkou jedné skupiny). Při práci bylo nutné žáky velmi dobře navádět, podrobně vysvětlovat způsob práce na Návodu pro použití dospělého – zpočátku byly práce skupin velmi chaotické a nahodilé, neměly žádný řád. Žáci se nebyli schopni dostatečně orientovat podle příbalových letáků – až po mých opakovaných instrukcích. Nakonec byly ale jejich práce velmi zdařilé.

3. Žáci museli ve skupince popřemýšlet u pracovního listu 12B, jak je zadání myšleno. Ne všechny tento úkol zaujal, někteří však byli tímto úkolem nadšeni, obzvláště když jsem jim řekla, že mohou psát návod i na mě.

4. Téma bylo využito hned v několika hodinách – propojení s českým jazykem a využití suplovaných hodin. U návodu je vhodné použít krátký příklad.

Pokud budou některé skupiny hotové rychleji, rozdejte žákům **Pracovní list číslo 13 – SAMÉ DOBRÉ RADY**, na kterém mohou pracovat samostatně.

Správné odpovědi: DOBRÁ RADA NAD ZLATO

Oko za oko, zub za zub.	x	Ty po mně kamenem a já po tobě chlebem. (Biblické)
Mluvití stříbro, mlčení zlato.	x	Líná huba, holé neštěstí.
Dvakrát měř a jednou řež.	x	Váhání výsledek zahání.
Ráno moudřejší večera.	x	Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek.
Pálí ho dobré bydlo.	x	Každý pták miluje své hnízdo.
Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš.	x	Kdo se v mládí učil leda, bude v stáří volat: Běda!
Kam tě nezvou, tam se nehrň.	x	Nesedávej, má panenka, v koutě, budeš-li tam sedat, nenajdou tě.
Lež má krátké nohy.	x	Řekni pravdu a hledej, kudy utečeš.
Bez práce nejsou koláče.	x	Kdo nic nedělá, nic nepokazí.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi směřujte k tématu empatie a kreativity, práce ve skupině a pozitivní hodnocení druhých. Žáci budou činnosti dokončovat nerovnoměrně, obejděte proto jednotlivé skupiny a ptejte se přímo. Jejich práci zhodnoťte, oznámujte a uložte u sebe.

Můžete využít následující otázky:

- Má někdo z vás mladšího sourozence nebo je v kontaktu s mladším dítětem? Myslíte si, že vás to ovlivnilo ve vaší činnosti? Pracovalo se vám tak lépe?
- Jak jste si rozdělili práci ve skupině? Zapojili se všichni? Je někdo, koho byste chtěli obzvlášť ocenit? Je někdo, kdo vám práci ztěžoval?
- Jste se svou prací spokojeni, nebo si myslíte, že by se na ní dalo ještě něco změnit?

3. Transfer do života

Žáci, kteří jsou v kontaktu s mladšími dětmi, se zamyslí, jestli by se jejich práce dětem líbila a jestli by ji dokázaly ocenit.

Hodnotová reflexe:

- Domníváte se, že to, co jste pro děti vytvořili, bude pro ně zajímavé a přínosné?
- Je jednoduché připravit pro ostatní originální materiál, který by je zaujal?
- Dá se tato vaše zkušenost zevšeobecnit? Pokuste se vžít například do role vašich učitelů, rodičů, vedoucích zájmových činností apod.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Kreativita a originální nápady jsou v současné společnosti velmi ceněné hodnoty. Systém současného školství však ne vždy poskytuje dostatek prostoru pro jejich uplatnění. Je více než potřebné ukazovat žákům nové možnosti právě v této oblasti.

Varianty:

Výsledky prací se budou na závěr kapitoly hodnotit, můžete je ve třídě vystavit a domluvit si nějaký způsob hodnocení. Pohodlným způsobem jsou například nálepky (každý žák dostane tři malé nálepky a přilepí je ke třem pracím, které se mu nejvíce líbí) nebo bodové hodnocení (každý žák udělí třem nejlepším pracím body 1, 2, 3).

Na následujících odkazech naleznete další náměty, jak netradičním způsobem pracovat s příslovími:

Česká přísloví vědecky

<http://www.people.cz/fun/cs/articles-detail/aid-10291>

Přísloví vědecky on-line 1–5

<http://www.jirpa.cz/kviz/Vseobecny-prehled/Vseobecny-prehled-Ceska-prislovi-vedecky1.htm>

Jak změnit lidi, aniž se jich dotkneme

CÍL:

Žáci nacvičují schopnost vyjádřit pozitivní ocenění druhých.

Žáci se pokoušejí předat výchovné poselství mladším dětem.

Žáci zapojují kreativitu, spolupracují v týmu a uplatňují mezipředmětové znalosti a dovednosti.

Důležité upozornění:

Na tomto místě je potřeba opět **zvážit časové možnosti** skupiny a možnosti spolupráce s ostatními vyučujícími ve škole – viz „Důležité upozornění v lekci 12“.

Na obsah této lekce je třeba **pohlížet z úhlu pohledu mladších žáků (1.–3. třída)**, všechny obrázky, symboly a formy aktivit (kromě úvodní hry) jsou tomu přizpůsobeny. Rozhodně zde nehovoříme o vzorech současných devěťáků, ale o vzorech, které je mohly formovat v dětském věku a jejichž poselství by se měli pokusit předat svým mladším kamarádům.

Tyto vzory jsou časově tendenční, je tedy více než žádoucí **přizpůsobit a změnit nabízené hrdiny (v učebnici a PL) podle aktuální situace**, kterou si vaši žáci zmapují. To je důležitá část jejich úkolu.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 14A – TVŮJ VZOR, Pracovní list číslo 14B – JAK JE TO SPRÁVNĚ. Tvrdé papíry, bílé nebo barevné měkké papíry, nůžky, lepidlo, pastelky, fixy.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako senzibilizaci využijte hru ARANŽOVÁNÍ VÝKLADNÍ SKŘÍNĚ. Věřím, že se u ní všichni budou dobře bavit.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi proveďte s využitím otázek v učebnici.

2. Návuk ve třídě

Pokuste se žákům zprostředkovat cíl následujících aktivit tak, jak je formulován výše. Dejte jim na výběr ze dvou druhů aktivit:

A/ Pracovní list číslo 14A – TVŮJ VZOR

B/ Pracovní list číslo 14B – JAK JE TO SPRÁVNĚ

Rozdejte žákům připravené pracovní listy a povzbudte je k vlastní tvořivosti.

INSTRUKCE:

Pracovní list 14A Tvůj vzor – příprava sad otvíracích karet pro mladší děti

1. Rozstříhejte PL 14A na jednotlivé obrázky (pokud se žáci rozhodnou pro vlastní kresby, není nutné).
2. Z tvrdého papíru naměřte a nastříhejte **karty o rozměrech 12 x 6 cm**, v polovině delší strany přehněte na půl.
3. Na vnější stranu nalepte nebo **nakreslete obrázek hrdiny**.
4. Na vnitřní stranu pomocí **návodu v učebnici na straně 18** dopište jeho charakteristiky.

Poznámka: Pokud by měli vaši žáci problémy s identifikací některých postav, využijte text v učebnici nebo následující internetové stránky:

Časopis Spiderman

Náhled pracovního listu

Lekce
14

A) TVŮJ VZOR

Připravte sadu karet pro své mladší kamarády.

Na přední stranu můžete použít obrázky, které máte k dispozici, pokud se ale mezi vámi najde někdo výjimečně nadaný, pak má jedinečnou příležitost se projevit.

Už někteří nejste až tolik „v obraze“? Bude potřeba vyhledat nějaké spolehlivé informační zdroje („živé“ by byly zaručeně nejlepší, ale internet a knihovna se taky hodí).

Nezapomeňte využít instrukce, které máte v učebnici. HODNĚ ZDARU....

<http://www.egmont.cz/cz/casopisy/spider-man/>

Magazín Star-wars

<http://www.egmont.cz/cz/casopisy/star-wars/>

Časopis Witch

<http://www.egmont.cz/cz/casopisy/w-i-t-c-h/>

Časopis Hannah Montana

<http://hannicka-montana.stranky1.cz/casopis-hannah-montana/>

Želvy Ninja

<http://www.tmnt-blog.estranky.cz/>

Gormiti obrázky

<https://www.google.cz/search?q=gormiti+obr%C3%A1zky&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=eHzmUfaoNY-zhAf4IGoDw&ved=0CDgQsAQ&biw=1366&bih=628>

Superman obrázky

https://www.google.cz/search?q=superman+obr%C3%A1zky&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=rnzmuYUW_EY6ShQf394HYDQ&ved=0CDgQsAQ&biw=1366&bih=628

Batman obrázky

https://www.google.cz/search?q=superman+obr%C3%A1zky&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=rnzmuYUW_EY6ShQf394HYDQ&ved=0CDgQsAQ&biw=1366&bih=628

Pracovní list **14B – Jak je to správně** – tvorba komiksových příběhů

1. Pracovat mohou ve skupině, dvojici nebo samostatně. Ke zpracování si vyberou vždy jen část pracovního listu (s ohledem na vaše časové možnosti).
2. Nejdříve žákům vysvětlíte, že příběhy a kartičky jsou záměrně komunikačně jednoduché, protože výsledná práce bude sloužit jako **součást humorného časopisu** pro menší děti, který by mohl vzniknout z jejich prací.
3. Jednotlivé materiály je potřeba rozstříhat, rozmístit na tvrdý papír (zatím nelepit) a doplnit o vlastní dialogy nebo informace na kartičky.

4. Komunikační bubliny by si měli nejdříve napsat na měkký papír a poté teprve přiřadit k postavičkám. **Lepíme až v okamžiku, kdy je všechno skutečně připraveno.**
5. Tzv. vyšším levlem může být doplnění jednotlivých záběrů o jednoduché verše, které by danou situaci dokreslovaly.

Velmi zajímavé práce vznikají, pokud máte možnost nechat žáky pracovat na PC, do kterého jim nahrajete celý pracovní list. V tomto případě mohou s postavičkami a kartičkami libovolně manipulovat a často vznikají velmi zajímavé práce, které pak můžete využít v další činnosti. Další postavičky do komiksu naleznete na webových stránkách:

komiks 1

<http://office.microsoft.com/cs-cz/images/similar.aspx#a:MC900304529>

komiks 2

<http://office.microsoft.com/cs-cz/images/similar.aspx#a:MC900304331>

komiks 3

<http://office.microsoft.com/cs-cz/images/results.aspx?qu=kreslen%C3%A9%20postavi%C4%8Dky#>

Všechny práce **dobře uschovejte**. Není na škodu si zdařilé práce okopírovat (pokud žáci vidí výsledek, práce se zadává mnohem snadněji).

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 3: Já, potenciální vzor pro druhé

Lekce
14

Jak změnit lidi, aniž se jich dotkneme

"Dobrý příklad není jednou z možností ovlivnit jiné lidi. Je to jediná možnost"

Albert Schweitzer

Aranžování výkladní skříně

Už jste někdy přemýšleli o tom, jak by asi vypadala vaše třída, kdyby každý mohl dělat to, co má rád, nebo co právě chce? Mohl by to být docela zajímavý pohled, co říkáte?

V následující hře si každý vytvoří jednoho svého spolužáka. Pokuste se pro něho vymyslet nějakou zajímavou činnost nebo pozici, kterou má rád a kterou ve vyučování nemůže realizovat (většinou to budou věci, za které bývají učitelé napomínáni – Jarda už zase kouše do svačiny, Janča píše SMS apod.). Hra ale nebude tak jednoduchá. Váš spolužák může danou činnost uskutečnit jen „za odměnu“. Musíte nalézt něco, za co byste ho mohli pochválit, v čem by mohl být ostatním vzorem.

Například: „Kája se sám nabídl, že doma dokončí skupinovou práci z minulé hodiny, proto mu dovoluji, aby si dal nohy na lavici. Pokud má tedy čistě ponožky!“

Hrajte, postupně se vystřídejte (například podle abecedy) a uveďte všechny své spolužáky do zvolených činností. Na závěr se všichni dobře rozhlédněte. Ten pohled bude určitě stát za to. Myslim, že by se hodily i nějaké fotky (doba výroby třídního tabule se blíží).

1. Jak jste byli spokojeni s volbou, kterou jste si vylosovali?
2. Bylo pro vás láská něco vymyslet? O čem to asi svědčí?
3. Zjistili jste, že své spolužáky dobře znáte, nebo stále chodíte po třídě s očima zavřenýma?
4. Jaký je to pocit, když si někdo všimne toho, co jste udělali, a pochválil vás za to?
5. Co vám udělalo větší radost? Pochvala, nebo originální odměna?

SÍLA VZORU

Učíte si ještě vzpomínáte, když jste byli malí a všechno se zdálo být naprosto jednoduché. Dárky nosil Ježíšek (a to i v případě, že jste si je zas až tolik nezasloužili), zubní víla vám ukládala dárčky za každý vypadlý zoubek (vždycky to bylo jako zázrakem to, co jste si právě nejvíce přáli), Spiderman se Supermanem okamžitě odhalil každého zločince (a ještě zvládli utajit svoji identitu) a Hannah Montana s Carodělkami Witch měly vždycky po ruce dostatek přátel, kteří jim kdykoliv pomohli vyřešit jakýkoli problém (ty vlastní z toho nevyjmaj).

Tvůj hrdina:	UPŘESNĚNÍ:
Slabé stránky jeho/její povahy:	Jeho/její jméno:
Zvláštní schopnosti:	Dobré lidské vlastnosti:
Slabé stránky, se kterými bojuje:	Jak a k čemu je využívá:
Hrdinská činy:	Lidské slabosti, které se snaží překonávat:
	Pro koho a co vykonává:

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi a transfer do reálného života provedte opět formou individuálních pohovorů s pracujícími skupinami. Pokud žáci pracují v jiných seskupeních, ptejte se jich:

- *Změnilo se něco na vaší práci? Pracuje se vám v jiné skupině lépe/hůře? Z jakého důvodu?*
- *Zdá se vám nový úkol snadnější/náročnější?*
- *Daří se vám lépe vcítit se do myšlení mladších dětí? Učinili jste v tom od minula nějaký pokrok?*

3. Transfer do života

Na základě domluvy se žáky a ostatními kolegy promyslete a realizujte předání a zveřejnění vytvořených materiálů mladším žákům školy.

Hodnotová reflexe:

- *Domníváte se, že to, co jste pro děti vytvořili, může být pro ně přínosné?*
- *Napadl vás nějaký zajímavý způsob, jak vaše materiály předat dětem tak, aby je zaujaly?*
- *Může být někdy způsob podání a přenosu informací důležitější než informace samotná? Proč tomu tak je?*
- *Mohla by podobná situace nastat i v tomto případě?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Síla pozitivního hodnocení je obrovská. Jeho působení je mnohem účinnější než jakákoli kritika. Umět pochválit a ocenit je jeden ze základních předpokladů úspěšné komunikace.

Varianty:

A. Pokud máte dostatek času, mohou žáci pracovat na obou zadáních. Vaši žáci mohou požádat své vyučující výtvarné výchovy nebo informatiky o **konzultaci k výtvarnému pojetí nebo grafické úpravě**.

B. **Skupiny, u kterých se do PL z časových důvodů pouštět nebudete**, mohou ve zbytku hodiny pracovat s textem a tabulkou v učebnici v části Síla vzoru. U dětských kladných hrdinů (nebo jakýchkoli jiných podle vlastní volby) doplňujte informace k jednotlivým kategoriím v tabulce.

C. Jako další varianty mohou posloužit **návrhy a postřehy pilotujících učitelů**:

1. Obsah této kapitoly bych zaměřila na vzpomínky na dětství a současnou dobu, na osoby, které sehrály v životě žáků důležitou roli a proč tomu tak bylo, zda oni sami mají nějaký vzor či zda někoho obdivují a z jakých důvodů. Navazovala bych tak v podstatě na lekci č. 12, ve které se žáci dobírají k tomu, kdo v jejich životě hraje podstatnou roli.
2. Na začátku hodiny jsme se vrátili k hodině minulé, žáci přečetli své DÚ – Návod na použití dospělého (většinou to byly psané texty bez obrázků, někdo psal úvahu, jiní se drželi příbalových letáků), pak jsme zkusili hru Aranžování výkladní skříně. Měla jsem z této aktivity strach, myslela jsem, že se děti nebudou „chyťat“, ale kupodivu to šlo velice dobře. Přáli si: používání mobilu v hodině, opisování, používání taháku, kreslení si jen tak... Na druhé straně uměli své spolužáky pěkně pochválit, ocenit je za práci pro třídu, pro ostatní. Hodina se vydařila.
3. Hodina plynulá, děti to bavilo, velmi zábavná byla hra Aranžování výkladní skříně. Udělali jsme si fotografii, kterou žáci použijí jako dárek pro třídního učitele na konci roku. List 14 byl pro nás časově velmi náročný, nedodělali jsme ho.
4. Využití dalších dětských obrázků ke tvorbě komiksů. Některé skupiny svůj komiks ztvárnili ve „vánočních“ hodinách i dramaticky, což sklídilo větší ohlas než komiksy „kreslené“.
5. Dramatizace komiksů – vystoupení pro mladší spolužáky, možnost spojit s výstavkou komiksů a hrou „Hádej, kdo jsem?“

Na co se vás mohou žáci ptát:

Autorem citátu je **Albert Schweitzer** (1875–1965), protestantský teolog, misionář, filozof, vynikající varhaník, etik a držitel mnoha ocenění, především pak Nobelovy ceny míru (1952).

Jeho život může sloužit jako jeden z pozitivních vzorů. V roce 1904 se rozhodl, že důkladně změní svůj život. Mnozí ho měli za blázna, ale on si prosadil své. V roce 1905 začal studovat medicínu, a to na stejné štrasburské univerzitě, kde byl docentem teologie (současně kázal, přednášel a zajížděl i do Paříže, kde se zdokonaloval jako varhaník a koncertoval). Ke studiu musel mít povolení vlády, která to vyřešila výjimkou v situaci, kdy člen akademického sboru je zároveň veden jako řádný posluchač. Studia medicíny dokončil v roce 1912, opustil své jisté postavení na univerzitě, oženil se a zahájil nový život. Roku 1913 odjel z Evropy do Afriky a z vlastních prostředků založil v Lambaréné (tehdy Francouzská rovníková Afrika, dnes Gabon) nemocnici, kterou financoval jednak z darů, jednak z prostředků, které vydělával jako varhanní virtuóz prostřednictvím koncertů, na nichž interpretoval varhanní skladby Johanna Sebastiana Bacha.

Doporučení/pozor:

Pokud se rozhodnete hotové práce vystavovat ve třídě, vložte je například do euroobalů, aby se nepoškodily.

Stát si za svým

CÍL:

Žáci diskutují nad literárními texty, využívají mezipředmětové vztahy.

Žáci se zamýšlejí nad svými postoji k otázce pravdy.

Žáci obhajují své postoje ve společné diskuzi.

Žáci se pokoušejí o objektivní hodnocení a reflexi předcházejících aktivit.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 15 – MOJE HODNOCENÍ, popřípadě pomůcky k jiným způsobům ocenění prací žáků. Cedula k označení stanovišť pro hodnotovou škálu.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hodinu zahajte v komunitním kruhu. Zahrajte si jednoduchou hru „**Místa si vymění**“, která bude zaměřena na otázky spojené s vnímáním pojmu pravda. V kladení podmínek se mohou žáci střídát s učitelem. Tedy místa si vymění například ti, kteří v tomto týdnu, měsíci, v poslední době atd.

1. slyšeli slovo pravda.
2. řekli slovo pravda.
3. četli slovo pravda.
4. napsali slovo pravda.
5. museli obhajovat svou pravdu.
6. neobhájili svou pravdu.
7. řekli někomu pravdu, která nebyla příjemná.
8. neřekli pravdu, protože byla nepříjemná.
9. neřekli pravdu, protože nechtěli ublížit.
10. záměrně lhali, protože nechtěli ublížit.
11. lhali, protože se báli říct pravdu.
12. lhali, protože věděli, že to bude jednodušší.
13. lhali, protože ten druhý chtěl raději slyšet lež.
14. lhali, protože chtěli někomu udělat radost.
15. lhali, protože chtěli vypadat líp, úspěšněji.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi směřujte k **porovnání a specifikování chápání pojmů** pravda, nepravda, polopravda, lež, milosrdná lež, lhát, neříkat pravdu a dalších, které vyplynou v průběhu hry.

K jednotlivým pojmům se můžete vyjadřovat již v průběhu hry.

2. Návěst ve třídě

Přečtete se žáky ukázky a vraťte se k otázkám.

Návrhy na možná vysvětlení:

- **Aforismus:** Jen málokdo zvládne přijmout pravdu (zvláště pokud je nepříjemná) bez emocí, je potřeba určitých komunikačních dovedností, abychom zvládli takovou pravdu správně podat. (Pravda z hlediska lidského.)
- **Epigram:** Jednou pomník – oceněn až po smrti, jindy vazba – uvězněn (nebo také ky-tice), dřív než včas – v ten pravý čas, zlomí vaz – důsledky budou tragické. S pravdou se musí zacházet opatrně a s rozvahou. (Zde myšleno spíše ze společenského hlediska.)

Náhled pracovního listu

Lekce
15

MOJE HODNOCENÍ

AUTOŘI / OZNAČENÍ:	HODNOTIL:
1. ODPOVÍDÁ ZADANÉMU TÉMATU	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
2. JE JASNÁ A SROZUMITELNÁ	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
3. JE ZAJÍMAVĚ SLOHOVĚ ZPRACOVANÁ	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
4. OBSAHUJE VHODNÉ OBRÁZKY A SYMBOLY	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
5. ZAUJME GRAFICKOU ÚPRAVOU	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
6. JE ORIGINÁLNÍ A VTIPNÁ	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
7. CELKOVÝ DOJEM	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
6. NĚCO NAVÍC	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
SOUČET BODŮ:	MINIMUM MAXIMUM

AUTOŘI / OZNAČENÍ:	HODNOTIL:
1. ODPOVÍDÁ ZADANÉMU TÉMATU	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
2. JE JASNÁ A SROZUMITELNÁ	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
3. JE ZAJÍMAVĚ SLOHOVĚ ZPRACOVANÁ	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
4. OBSAHUJE VHODNÉ OBRÁZKY A SYMBOLY	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
5. ZAUJME GRAFICKOU ÚPRAVOU	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
6. JE ORIGINÁLNÍ A VTIPNÁ	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
7. CELKOVÝ DOJEM	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
6. NĚCO NAVÍC	0 ↔ 1 ↔ 2 ↔ 3 ↔ 4 ↔ 5 ↔ 6 ↔ 7 ↔ 8 ↔ 9 ↔ 10
MINIMUM	MAXIMUM
SOUČET BODŮ:	MINIMUM MAXIMUM

- **Bajka:** Dvě poučení:

1. Bez konce – když se říká pravda, vyplatí se to.
2. S posledním odstavcem – když člověku pořád něco opakujeme (i když to není pravda), nakonec ho to ovlivní v jeho chování.

Bude zajímavé sledovat, jak se názory žáků na toto téma různí, protože závěr bajky přináší morální dilema.

Dochází zde ke střetu dvou postojů:

nemluvit pravdu a mít z toho prospěch **X** mluvit pravdu, zůstat čestný, ale ztratit to, po čem toužíme.

V posledním odstavci se přidává **další princip mezilidských vztahů** – pokud něco stále opakujeme, má to vliv na chování a jednání člověka. Jak ale naložit s tím, že tvrzení sice nikomu neublíží, ale je nepravdivé?

Hodnotová reflexe:

Ve třídě vytvořte tři stanoviště pro jednotlivá tvrzení. Stanoviště označte, aby si žáci byli jisti, že stojí správně. Po rozdělení dejte žákům možnost, aby svoji volbu prodiskutovali a zvolili si mluvčího skupiny, který jejich názory shrne. Dejte žákům možnost, aby po diskuzi změnili své místo. (Vysvětlíte jim, že to není prohra ani ostuda. Prokazují tím spíše schopnost přijmout nové myšlenky.)

3. Transfer do života

K transferu do reálného života a zároveň k ukončení tématu využijte komunikační hru BALÍM SI KUFR.

Hodnotová reflexe:

K provedení hodnotové reflexe využijte otázky v učebnici.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Protipóly pravda a lež jsou často propojeny s morálními dilematy. K přijetí nepříjemné pravdy či zvládnutí lži, která se nás osobně dotýká, je třeba pokročilých komunikačních dovedností a jejich neustálého procvičování.

Varianty:

Úkolem této hodiny (či některé z následujících) je také stanovit:

1. způsob, jak budete se žáky vybírat práce, které se budou dále využívat;
2. zvolit si pro vás nejefektivnější způsob, jak práce předložit dětem, jimž jsou určeny.

Jaké máte možnosti (mimo ty, které napadnou vás a vaše žáky):

ad 1.

Vystavte práce ve třídě a dejte žákům možnost hodnotit. Využijte například náměty na hodnocení uvedené v kapitole Samé dobré rady.

Můžete použít hodnoticí tabulky v **Pracovním listě číslo 16 – MOJE HODNOCENÍ**, které žákům nakopírujete. (Pokud budou žáci vyplňovat pomocí barevných tužek – každá práce jedna barva – můžete použít jednu tabulku opakovaně.)

ad 2.

Stanovte si ve třídě redakční radu, která sestaví jeden či více časopisů pro děti.

Vystavte práce ve společných prostorách školy nebo tam, kde se cílová skupina dětí nejvíce zdržuje.

Přidejte práce žáků do časopisu, který se vydává ve vaší škole, nebo sestavte speciální číslo tohoto časopisu.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 3: Já, potenciální vzor pro druhé

Lekce 15

Stát si za svým

Třikrát za pravdou s Jiřím Žáčkem

„S pravdou je to jako s alkoholem: někdo snese jen ředěnou.“ (Jiří Žáček, aforismus, Hovory s mým horším já)

Za pravdu (epigram)

Za pravdu je různá sazba – jednou pomník, jindy vazba. Kdo ji řekne dřív než včas, tomu pravda zlomí vaz. (Jiří Žáček, Římy pro kočku)

Pravda a lež (bajka)

Pravda a Lež se nemohly dohodnout, koho z nich lidé potřebují víc. „Samozřejmě pravdu,“ řekla Pravda. „Ale kdo ji unese?“ namítla Lež. „Kdo chce být šťastný, musí občas zažít.“ „Naopak, nesmíš!“ trvala na svém Pravda. „Ale přeceďme se. Vidiš tamty dva mládence, kteří se dovírají dveře? Vstupme každá do dveří jednoho z nich, uvidíme, která z nás dvou zmůže víc!“ A tak se Pravda a Lež vstříkly do dvou chlapců. „Povízte mi, jaká jsem?“ řekla jim kolektivně dívka. „Krásná,“ vydechli mládence, v němž se usidila Pravda. „Ale také rozmazaná, sobecká, hašteřivá a líná,“ dodal popravdě. „Ty jsi ta nejkrásnější, nejmilejší, nejušlechtilější bytost pod sluncem,“ zašeptal vášnivě druhý, jemuž napovídala Lež. Jaký div, že první mládenec dostal košem, zatímco s druhým se dívka brzy zasnoubila. „Sama vidíš,“ řekla Lež, „kdo je lidem prospěšnější.“ „Já,“ nedala se Pravda. „Já jsem zabránila tomu, aby si čestný a pravdomluvný mládenec uvázal na křík takovou semetřiku!“ „Ale ten odmítnutý chlapec se pro svou pravdomluvnost trápí, zatímco lhář se těší z daru štěstí! Že si takový dar nezaslouží? Ale ano! Kdo je šťastný, snaží se, aby byli šťastní i ti druzí. A ona? Ženy jsou tvárné jako vosk. Když j milující muž bude den co den ujišťovat, že je něžná a ušlechtilá, nakonec se lež stane pravdou a ona bude skutečně taková. Není to zázrak? Ten přece stojí za trochu lhaní!“ Obě se odmlčely a poté Pravda řekla: „Zdá se, že milostné příběhy jsou naprosto nevhodné k mravnímu naučení.“ (Jiří Žáček, Bajky)

- Přečetli jste tři názory jednoho autora. Každý z nich pohlíží na téma PRAVDA z jiného úhlu pohledu. Dokázali byste tyto úhly pohledu nějak specifikovat?
- Bajka je literární útvar, který v závěru obsahuje nějaké zajímavé životní poučení. Jak toto poučení chápete?
- Kdyby bajka neměla poslední odstavec, změnilo by se její poselství? Jakým způsobem?
- Jak vy sami pohlížte na pravdu? Pokud byste se museli rozhodnout mezi následujícími tvrzeními, ke kterému byste se přiklonili? Uvztečte třetí „názorovou škálu“.

Pravdu říkám za všech okolností. Někdy mívám problémy, ale stojí to za to.

Pravdu sděluji jen velmi opatrně. Zejména při hodnocení druhých.

Pravdu si nechávám raději pro sebe. S říkáním pravdy mám špatné zkušenosti.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Autorem ukázek je **Jiří Žáček**.

Český lyrický a satirický básník a redaktor.

Autor knih pro děti.

Spisovatel na volné noze.

Jeho verše vynikají svěží obrazností, vtipem a smyslově radostným přístupem k životu.

Překonal vážnou nemoc (rakovinu hrtanu a hlasivek), která zanechala na jeho hlase trvalé následky.

Přesto se znovu naučil mluvit a dál zůstává naším nejčtenějším autorem.

Na stránkách www.dumy.cz si vyberte některou z prezentací o Jiřím Žáčkovi:

<http://dumy.cz/vyhledavani?fraze=ji%C5%99%C3%AD+%C5%BE%C3%A1%C4%8Dek&x=65&y=15>

Stránky Jiřího Žáčka:

<http://www.jirizacek.cz/zivotopis.html>

Pořad ČT Třináctá komnata Jiřího Žáčka

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/211562210800027-13-komnata-jiriho-zacka/>

Aforismus: Krátké vtipné zhodnocení nějakého problému či situace.

Epigram: Krátká veršovaná báseň, která hodnotí aktuální společenský problém.

Bajka: Kratší literární útvar, který obsahuje poučení. Většinou v ní vystupují zvířata, která jednají jako lidé, ale není to podmínkou (zvláště u soudobých děl).

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Diskutujte se žáky nad tématem Dobré rady v příslovích (**Pracovní list číslo 15 – DOBRÁ RADA NAD ZLATO**).

Delší: Dramatická hra ROTUJÍCÍ DIVADLO. Pracujte se vzory, které přinášejí do života žáků média (televize, film, počítačové hry apod.).

Zadejte dramatickou situaci (nějaký život ohrožující scénář – přemnožení jednoho druhu predátorů, útok nepřátelských mimozemšťanů, rozpuštění ledovců, kometa, která vychýlí dráhu Země).

Po úvodním zinscenování hry učitelem se žáci postupně jako jednotliví hrdinové zapojují do děje, který stále pokračuje dál. Vymění se tedy pouze část herců, někdy pouze jeden člověk.

Časové intervaly určuje učitel podle situace.

KOMPLEXNÍ PROSOCIÁLNOST A ROZVOJOVÁ POMOC (JE JEN JEDNA ZEMĚ)

Následující kapitola Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc přináší sedm lekcí věnovaných různým aspektům prosociálního chování. V rámci jednotlivých aktivit je potřeba vycházet ze znalostí a informací, které mají žáci z jiných předmětů. Pokuste se vycházet z těchto poznatků a ved'te žáky k zamyšlení nad různými způsoby diskriminace, jejími příčinami a důsledky. Směřujte jejich pozornost k rozvojovým oblastem, globálním problémům a formám humanitární pomoci.

Jaké to je, když jsou karty předem rozdány

CÍL:

Žáci si vyzkoušejí pocity diskriminovaných jedinců v prožitkové hře.

Žáci se seznámí se zvyky a obyčejí jiných zemí a kultur.

Žáci pracují s pojmem prosociálnost.

POMŮCKY:

Barevné samolepky či malé nalepovací štítky různých barev (pro každého žáka jeden) nebo smývatelné fixy. **Pracovní list číslo 16 – KDYŽ VÍM, MOHU JEDNAT.**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako senzibilizace k tomuto tématu je využita hra tečkování, pomocí které také vytvoříte skupiny žáků pro další práci. Učitel označí všechny ve třídě nálepkou nebo fixem, tak aby se vytvořily skupiny o stejném počtu žáků, a **dva žáky (pozor, jen vyrovnané a silné jedince s pevným postavením v třídním kolektivu) označí odlišně (jinou barvou než všichni ostatní a bez tečky)**. Počet žáků označených stejnou barvou záleží na tom, kolik chcete mít žáků ve skupinách pro následující činnost s PL, počet skupin (barev) se odvíjí od počtu žáků ve třídě.

Hodnotová reflexe:

Po této aktivitě je potřebná okamžitá hodnotová reflexe pomocí otázek v učebnici. Zaměřte se na vyhledávání paralel mezi touto navozenou situací a skutečnými zážitky žáků.

Na závěr odměňte dva záměrně diskriminované žáky tím, že jim dáte možnost zvolit si, ke které skupině se přiřadí.

Pokud podobnou hru zařazujete poprvé, mohou se vám hodit postřehy pilotujících učitelů:

- Hra „Tečkování“ se žákům líbila. Překvapilo mě, že se neostýchali chytit se za ruce – obávala jsem se, že v tomto věku už nebudou toho schopni a ochotní (přesto někteří žáci měli tendenci tento fakt shazovat a zlehčovat). Jejich pocity (sdělené v závěrečné reflexi) byly většinou pozitivní nebo neutrální („bylo to normální“, „bylo to v pohodě“, „celkem fajn“), objevily se ale i odlišné názory („nebylo mi to příjemné“, „bylo to jak v nějaké sektě“).
- Někteří žáci v průběhu hry hlasitě vyjadřovali své pocity, někteří se měli problém spojit v kruhu, stále se pouštěli sousedů.
- Žáci reagovali rozpačitě na zadání hry, přesto se všichni chytli za ruce. Tečky na čele jim nijak nevadily, přesto jsem pozorovala jejich chování. Někdo ucukl, někdo byl trpělivý a čekal. Probíhalo i napětí, kdo tečku nedostane. Bohužel se našli i takoví žáci, kteří měli sklony k podvádění a otevírali oči. Při zpětné vazbě své jednání vysvětlovali tak, že nevěděli co očekávat, což nebyla pravda. Věděli, že jim na čelo udělám jemně barevnou tečku.
- Žáci se zdráhali jít do kruhu, dále byl problém se zavřením očí. Doporučovala bych oči zavázat – pro větší objektivitu (přinést si z domova šátek). Dále byl ze začátku malý problém s vyčleněním dvou žáků, teprve po trpělivém vysvětlení začala hodina plynule a pěkně ubíhat.

Náhled pracovního listu

Lekce
16

KDYŽ VÍM, MOHU JEDNAT

1) V Thajsku je velmi nevyhované dotknout se u druhého člověka:
a) auta
b) domácího zvířete
c) klíče od dveří
d) hlavy

2) Před vstupem do něčího domu v Japonsku byste měli odložit:
a) šperky
b) brýle
c) boty
d) kalhoty

3) Ve Španělsku byste večeřeli nejpravděpodobněji v čase:
a) 13.30 hod
b) 17.30 hod
c) 19.30 hod
d) 22.30 hod

4) V Saudské Arábii byste neměli svému hostiteli ukázat:
a) že se potíte
b) vaše tetování
c) podrážky své obuvi
d) své zuby

5) Jste představení paní Chin Hua Mei z Číny. Budete ji oslovovat paní:
a) Hua
b) Chin
c) Mei
d) Manners

6) Pokud chcete v Řecku někoho urazit, měli byste:
a) na něho zamávat roztaženou dlaní
b) pokusit se zaplavit společnou večeři
c) dát mu tři malé kamínky
d) debatovat o počasí

7) Pokud jedete do Toga, očekáváte, že budete jíst:
a) všechno, co vám předloží
b) vestoje
c) pouze to, co je uvařeno
d) rukama

8) V Bulharsku znamená kývání hlavou směrem dopředu-důzadu:
a) že jste úplně šilehlý
b) ne
c) děkuji
d) ano

2. Nácvik ve třídě

Do skupin rozdejte **Pracovní list číslo 16 – KDYŽ VÍM, MOHU JEDNAT** a dejte jim čas na vyplnění. Požádejte je, aby si například **barevně nebo značkami označili**:

- otázky, u kterých jsou si jisti svou odpovědí;
- otázky, u kterých se ve skupině neshodli;
- otázky, u kterých nikdo ze skupiny nezná odpověď.

Pokud to dovolí vaše časové možnosti, můžete s **otázkami pracovat dále**:

Skupina si zvolí jednoho „vyzvědače“, který se pokusí u některé z okolních skupin zjistit správnou odpověď. Ostatní členové skupiny zůstávají na místě a podle svého rozhodnutí poskytují nebo neposkytují odpovědi vyzvědačům ostatních skupin (toto rozhodnutí ponechte na žácích, ale upozorněte je, že se nejedná o žádnou soutěž, spíše o jakýsi vztahový test). V terénu může být vždy pouze jeden vyzvědač a v této roli by se měli vystřídat všichni členové skupiny. V mezichase napište na zadní stranu tabule správné odpovědi, nebo si je připravte pro skupiny na zvláštní papír.

1D	2C	3D	4C	5B	6A	7D
8B	9D	10A	11C	12B	13B	14C

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi směřujte k zamyšlení nad úlohou informací a vzdělání při kontaktu se skupinami osob, které žijí v odlišných částech světa nebo patří k multikulturní společnosti v naší zemi. Ptejte se žáků na jejich vlastní zkušenosti a prožití či odpozorované „trapasy“. Ved'te je především k zamyšlení, jak těmto situacím předcházet a jak se na jejich zvládnutí připravit tak, abychom se byli schopni zachovat nejen správně, ale také podle zásad prosociálnosti. **Pojem prosociálnost je pro vás a pro vaše žáky shrnut a objasněn v učebnici v závěru předchozího tématu.**

3. Transfer do života

Pokud je to pro vás technicky možné (tedy pokud mají pracovní list k dispozici všichni žáci), vyzvěte je, aby test předložili svým rodičům. Ve většině případů se setkají se zájmem. V příští hodině se zeptejte žáků na jejich dojmy.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 4: Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc

Jaké to je, když jsou karty předem rozdány Lekce 16

„Až poznáš zvyky přítele, měl na ně ohledy.“ Publilius Syrus

Tečkování

- Postavte se do kruhu, zavřete oči a pokuste uvolnit. Se zavřenými očima lehce chyťte ruce svých sousedů.
- Dýchejte zhluboka a pomalu a soustřeďte se pouze na to, že jste všichni propojeni. Pomocí dotyku vnímejte pocity všech svých spolužáků, a pokud chcete, pošlete jim v duchu svoje myšlenky.
- Připravte se na to, že se vás učitel bude dotýkat na čele, ale nenechte se tím vyrušit. V tuto chvíli to není podstatné.
- Pomalu otevřete oči a prohlédněte si své spolužáky. Zatím mezi sebou nemluve a podle pokynů se rozdělte do skupin.

- Jaké jste měli pocity, když jste byli spojeni v kruhu? Jste schopni je nějak blíže popsat? Mysleli si, že se dají porovnat nebo srovnat s pocity ostatních? Pokud se své pocity vyjadřít jedním slovem.
- Co jste si mysleli, když se vás někdo dotýkal na čele? Podářilo se vám zůstat v klidu, nebo jste pocítovali obavy? Co vás při tom napadlo? Čeho jste se obávali?
- Popište své pocity, které jste zažívali při rozdělování do skupin. Připomínala vám tato situace něco, co už jste někdy zažili? Na které „straně“ jste tehdy stáli? Co pro vás tento zážitek znamená?
- Co pro vás bylo největším problémem při vytváření skupin? Byla to skutečnost, že sami nevidíte své označení, nebo bylo těžké respektovat, že se nesmíte slovně domlouvat? Zažili jste už někdy podobnou situaci v běžném životě? Kde a při jaké příležitosti? Jak jste se cítili?

V souvislosti s posledními dvěma otázkami se vám možná vybavila situace, kterou jste zažili na zahraniční dovolené. Někdy je skutečně velmi těžké pochopit jednání člověka, se kterým se nejme schopni domluvit prostřednictvím jazyka. A když ještě navíc neznáme zvyky a tradice té které země, bývá „zaděláno na pěkné trapasy“. Skutečně pak platí heslo v úvodu pracovního listu KDYŽ VÍM, MOHU JEDNAT. Přesvědčte se, jak jste na tom se znalostmi, a pokuste se zapamatovat si co nejvíce nových informací.

Žena na snímku s vámi asi tečkovatou nehraje. Víte, proč má na čele namalovánu červenou značku?

Hodnotová reflexe:

- Jak si s předloženými otázkami poradili vaši blízcí? Pozastavili se u stejných otázek jako vy, překvapily je stejné informace? Čím si to vysvětlujete?*
- Sdělili vám vaši rodiče nebo jiné zainteresované osoby nějaké další zajímavé informace? Předějte je ostatním.*
- Domnívají se vámi oslovené osoby, že je důležité poznávat jiná etnika a jiné kultury?*
- Pokud ne, pokusili jste se je přesvědčit o důležitosti tohoto postoje?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Diskriminace je v našem světě přítomna v různých formách. Je to silně prožitková a individuální záležitost, která však může negativně ovlivňovat celospolečenské dění. S pocity, které diskriminace a vyčlenění vyvolávají, je třeba neustále pracovat.

Varianty:

Pokud chcete toto téma rozšířit, můžete se vrátit k první kapitole, která obsahuje některé podobně zaměřené informace. Zopakujte je a využijte k sestavení podobných testových otázek jako v pracovním listě.

Na co se mohou žáci ptát:

Bindi (z bindu, což znamená v sanskrtu „tečka“ nebo „kapka“) je ozdoba čela nošená zejména v Indii a také v dalších zemích jižní a jihovýchodní Asie. Tradičně jde o tečku červené barvy uprostřed čela blízko obočí, ale může také jít o znak nebo o šperk na tomto místě. Tradičně bindi nosily vdané ženy. V dnešní době tuto ozdobu nosí ženy i dívky bez ohledu na věk, rodinný stav, vyznání nebo etnickou příslušnost.

Autorem citátu je **Publilius Syrus** (také Publius Syrus); byl to římský dramatik a básník 1. století př. n. l. Jeho Myšlenky (Sententiae) byly velice oblíbenou četbou ve středověku i v raném novověku.

Informace o kulturních zvyklostech a doprovodné fotografie naleznete na stránkách:

Thajsko – chování a zvyky

<http://www.thajsko.com/zakladudaje/chovani/chovani.htm>

10 japonských zvyků, které možná neznáte

<http://www.zapnimozek.cz/10-japonskych-zvyku-ktete-mozna-neznate/>

Hostitelská etiketa v islámských zemích

http://www.chovani.eu/islamske_zeme/c133

Španělsko – všeobecné informace

<http://hn.ihned.cz/c1-18683000-spanelsko>

Bulharsko – společenská etiketa

http://www.dovolena-bulharsko.cz/zeme_kapitola.php?klic=1163

Egypt a „bakšiš“

http://cestovani.idnes.cz/baksis-nepsane-pravidlo-v-egypte-d41-/kolem-sveta.aspx?c=A080902_161823_medinatours_bar

Poznámky:

Když dva dělají totéž

CÍL:

Žáci se seznamují s odlišnými komunikačními zvyklostmi vietnamské minority. Za pomoci dramatizace odhalují skutečné pohnutky účastníků komunikace. Žáci jsou vedeni k přehodnocení předsudků.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 17 – CO SE STALO V TRŽNICI, rekvizity na scénky. Větší fotografie občanů vietnamské národnosti různého věku a pohlaví v různých komunikačních situacích

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Senzibilizace k tomuto tématu se s největším úspěchem realizuje za pomoci různorodých fotografií, které si přinesete do hodiny. Je možné požádat žáky (s dostatečným časovým předstihem), aby si fotografie a obrázky přinesli sami. Vy si je pak určitě uschováte pro další práci. Pokud máte učebnu s náležitým technickým vybavením, můžete dětem ukázat fotografie prostřednictvím internetového prohlížeče.

Fotografie rozmístíte po třídě a ponechte žákům čas na podrobné prozkoumání. Na tabuli napište okruhy, na které by se **měli během prohlídky zaměřit**:

- a/ vnější podobnosti a rozdíly mezi lidmi patřícími k vietnamské národnosti a lidmi v České republice;
- b/ vnější podobnosti a rozdíly mezi samotnými Vietnamci;
- c/ gesta, kterými podle nich Vietnamci vyjadřují své pocity a emoce (nakolik jsou pro nás přehledná).

Během této aktivity se připraví 2 + 2 žáci (vždy chlapec a děvče) na dramatizaci aktivit popsaných v pracovním listě. Důkladně jim vysvětlíte, že je potřeba, aby pocity jednotlivých účastníků tzv. přehrávali, aby byl patrný také vnitřní monolog postav.

Jinou variantou senzibilizace mohou být nabízené odkazy, po jejichž zhlédnutí (třeba jen určité části) postupujte stejným způsobem:

Národnostní skupiny žijící v ČR

<http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=5>

Vietnamská hudební skupina – seznámení s jazykem

<http://www.youtube.com/watch?v=FENxbE-hiEdI>

Film o vietnamské komunitě v ČR

<http://www.youtube.com/watch?v=GUCAk-f4jxqc>

Hodnotová reflexe:

- *Zdá se vám, že jsou si všechny osoby patřící k vietnamské národnosti hodně podobné?*
- *Čím je to podle vás způsobeno?*
- *Dovedli byste popsat shody v rysech obličejů, typech postav, v chůzi, gestech a způsobech vystupování?*
- *Domníváte se, že také my, Středoevropané, můžeme Vietnamcům připadat stejní?*

Náhled pracovního listu

Lekce
17

CO SE STALO V TRŽNICI – ČÁST A

Petra, Češka, 29 let:

Potřebovala jsem si rychle koupit nějaké pěkné letní šaty na dovolenou. Kamarádka mi poradila, abych zašla do vietnamské tržnice, kde mají velký výběr a ceny jsou super. Udělala jsem to, ale bylo to naposled. Vietnamci se chovají neuvěřitelně drze.

Přišla jsem ke stánku a pozdravila. Vietnámec mi odpověděl „ano“. Nevšimla jsem si toho a šla jsem ke stojanu s letními šaty. Měli opravdu pěkný výběr. Vietnámec se ke mně přisoukal a okouněl, jak vybírám. Jedny oranžové šaty se mi opravdu líbily, tak jsem se zeptala, kolik stojí. Byly za dvě stovky, moc dobrá cena. Pověsila jsem šaty na stojan, dala si ruce v bok a ještě chvíli jsem usilovně přemýšlela, jaká barva by se mi nejvíce hodila. Vietnámec, aniž bych proti němu protestovala, mě najednou začal přesvědčovat, že ta cena je opravdu „malá“, že už ji nemůže snížit a že jinde levnější šaty ne- seženou. Asi mě tím chtěl donutit, abych si je koupila. Nebylo mi to příjemné. Mám přece právo sama posoudit, jak výhodné je pro mě zboží, nepotřebuju k tomu žádné komentáře! Ale šaty se mi líbily.

Vzala jsem je znovu ze stojanu, a abych trochu odlehčila atmosféru, rozverně jsem se zeptala: „Myslíš, že mi budou?“ A on řekl: „Budou, paní, ale dám vám raději větší. Vy jste pěkně tlustá.“ Taková drzost! Řekla jsem mu, co si to dovoluje, a on místo toho, aby se mi omluvil, se začal smát. Ztratila jsem nervy, pořádně jsem mu vynadala, ať se radši naučí slušně chovat, a rychle jsem odešla.

Vietnamci tady nejsou doma, a když už tady chtějí prodávat, měli by aspoň vědět, jak se chovat.

CO SE STALO V TRŽNICI – ČÁST B

Thien, Vietnámec, prodejce oblečení, 35 let:

Do Čech jsem přišel nedávno. Prodávám tady oblečení. Musím říct, že stále ještě nerozumím chování některých Čechů. V kurzu češtiny mě například učili, že dospělým neznámým lidem mám říkat Vy (vykat) a že to tak dělají všichni. Snažím se respektovat pravidla slušnosti a všem svým zákazníkům vykám. Oni mi však většinou říkají ty (tykají): „Ukaž mi...“ „Dej mi...“ „Rekni mi...“ Naučili mě správné pravidlo, nebo si mám spíš myslet, že Češi nedodržují své vlastní pravidla slušnosti a jsou nezdraví?

Ale i jinak je pro mě chování některých Čechů nepochopitelné. Nedávno se mi stala zvláštní příhoda s jednou českou zákaznicí. Všechno bylo zpočátku dobré, slušné jsme se pozdravili, ona si začala vybírat šaty. Postavil jsem se do uctivé vzdálenosti od ní, abych byl k ruce, kdyby něco potřebovala. Zeptala se, kolik ty šaty stojí. Byly za dvě stě korun. Zákaznice si dala ruce v bok. Pochopil jsem, že ji cena rozčilila, ale já myslím, že je to pěkná cena za letní šaty, která jinde prodávají třeba za 500 korun. Řekla jsem jí to, ale ona byla čím dál podrážděnější. Pak se zeptala, jestli jí ty šaty budou. Řekla jsem jí, že mám i větší čísla, a dovolil jsem si velice zdvořile ji pochválit, že vypadá pěkně tlustá. Ona se na mě ale rozčílila, co si to dovoluji! Přivedlo mě to do rozpaků, ale ona se rozčílovala čím dál víc, a nakonec na mě křičela, ať se naučím chovat. Bylo to velice trapné.

Možná jsem té zákaznici něco udělal nebo jsem se choval nějak nepřiměřeně. Chtěl bych se naučit dobře rozumět chování Čechů, aby naše vztahy byly co nejlepší.

2. Návčik ve třídě

Vybraní žáci předvedou scénky, doprovodný text zatím nerozdávejte, pouze žáky upozorněte na postavu, z jejíhož úhlu pohledu se situace hodnotí. Pokud se vám bude zdát, že scénka není pro žáky dostatečně přehledná a neposkytuje potřebné informace, přečtěte nebo rozdejte **Pracovní list číslo 17 – CO SE STALO V TRŽNICI**.

Dále pracujte s informacemi v učebnici a vybídněte žáky, **aby odhalili všechna vzniklá nedorozumění**. Zajímavá varianta: dramatizaci upravte tak, že jedna dvojice představuje Petru a Thiena a hraje hru klasicky a vede VNĚJŠÍ DIALOG daný scénářem. Druhá dvojice stojí za Petrou a Thienem a okamžitě formuluje NAHLAS jejich VNITŘNÍ myšlenky.

Další informace, které se vám mohou hodit:

KOMUNIKAČNÍ ZVYKLOSTI VE VIETNAMSKÉ KULTUŘE:

- Ve vietnamské kultuře neexistuje tykání a vykání. Vietnamština proto využívá zvláštní zdvořilostní obraty a slova. Pomocí široké škály osobních zájmen vyjadřuje vztahy nadřazenosti a podřízenosti, vztahy mezi staršími a mladšími, mezi mužem a ženou, mezi přáteli a vztahy neutrální.
- Zajímavé je, že ve vietnamské komunikaci se téměř nepoužívá zápor. Na přímou otázku vyžadující odpověď ano/ne Vietnamci reagují větami typu: „Myslíte, že je to opravdu tak?“, „Je to dost složité.“, „Musíme si to promyslet.“ Důvodem je vliv buddhistické filozofie: nesouhlasit s vysloveným stanoviskem druhé osoby je nezdvořilost. Naopak vyjádřit souhlas lze několika způsoby: „vang“, „u“ a „pha“ je neutrální ano, „da“ a „bam“ je zdvořilé ano.
- Podání obou rukou (držíme ruku druhé osoby ve svých dlaních nebo jsme si podali obě ruce) symbolizuje vzájemnou úctu. Podání jedné ruky bývá považováno za výraz neúcty.
- Podání předmětu pouze jednou rukou bývá taktéž považováno za výraz neúcty.
- Přímý pohled do očí je nezdvořilý, může vyjadřovat i domýšlivost.
- Gesto přivolávající druhou osobu – důležité je, aby ruka směřovala k zemi a prsty se pohybovaly k sobě. Ruka otočená dlaní vzhůru znamená projev nadřazenosti.
- Noha přes nohu – jestliže špička přehozené nohy směřuje k osobě sedící naproti, může to znamenat projev nadřazenosti.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 4: Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc

Lekce
17

Když dva dělají totéž...

Potká jedna paní druhou paní s jazyčnickem: „To je hezký pejsek? A co stojí?“
Majitelka psa odpovídá: „Nevím, proč si nesedne.“

Dát si ruce v bok ve vietnamské kultuře znamená „Jsem rozčilený, naštvaný, záškolácký nesouhlasím“. Pokud si zákazník dá mimoděk ruce v bok, vložil si to obchodník jako nesouhlas.

Vietnamský úsměv vede sympatie a humor rovněž vyjadřuje rozpak a nejistotu, omluvu, či účast s člověkem v nesnázích. V takových situacích pak mohou Češi považovat úsměv za vsměch....

Podle pravidel vietnamské etikety je krajně nevhodné dát na veřejnosti volný průchod svým negativním pocitům, nespokojenosti, nebo dokonce vzteku. Znaméná to „ztratit tvář“, tj. ztratit před okolím jakoukoli autoritu.

Vietnamská zdvořilostní fráze v doslovném překladu „Jste pěkně tlustá.“ znamená „Vypadáte pěkně, jste se vám daří dobře.“ V evropském kontextu ideálu štíhlosti působí tato věta jako urážka.

Vietnamští obchodníci a Vietnamci vůbec jsou velmi zdvořilí, ochotní a slušní. Vždy se snaží být zákazníkovi k ruce, kdyby něco potřeboval. Mnohým nakupujícím je to ale nepříjemné a vykládají si to jako obtěžování.

Doslovný překlad odpovědi na pozdrav z vietnamského je „ano“. V Čechách se ale nepoužívá, proto může tato reakce vypadat jako nezdvořilá.

- Ruce zkřížené na prsou jsou projevem rozčilení nad obsahem dialogu.
- Pohlazení – hladit někoho po vlasech nebo dotýkat se hlavy je považováno za projev velké neúcty. Vietnamské děti jsou více zvyklé na poplácání po ramenech nebo zádech.
- Doteky na veřejnosti – líbání na veřejnosti je ve Vietnamu nepřijatelné. Objímání a doteky mezi přáteli jsou však docela běžné.
- Oblečení – být slušně oblečen a upraven je projevem dobrého chování. Vietnamské ženy téměř nenosí sukně.
- V rámci slušného vystupování se ve Vietnamu vyžadují umírněné a uctivé chování a neafektované pohyby.

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi byste se žáky měli dospět k důvodům, které vedou k tomu, že i když se oba účastníci komunikační situace snaží jednat co nejlépe a bez předsudků, výsledek není optimální. Žáci by mohli dospět k závěru, že chování druhých tzv. čteme skrze své kulturní zvyklosti a k opravdovému pochopení je třeba mít řadu informací o odlišné kultuře.

Lekce
17**Můžete postupovat na základě následujících otázek:**

1. Cítíte někdy stud a rozpaky při jednání s Vietnamci? Domníváte se, že se oni mohou cítit podobně?
2. Znáte někoho z vietnamské komunity osobně? Jak jste se seznámili?
3. Přimělo vás bližší seznámení s těmito osobami změnit některé své názory? Které a proč?
4. Pomohla vám dnešní hodina v tom, abyste se při kontaktu s vietnamskou minoritou cítili uvolněněji?
5. Domníváte se, že se Vietnamci přizpůsobují našim zvyklostem a způsobům chování? Pokud ano, proč?
6. A naopak, myslíte si, že je pro vietnamskou minoritu jednoduché uchovávat si své tradice a zvyky? Znáte některé?

Pokud ne, můžete využít následující odkazy (vhodné i pro senzibilizaci):

Vietnamský kulturní den menšin – delší pořad

<http://www.youtube.com/watch?v=cBiqTspfZQM>

Vietnamský kulturní den – kratší amatérský záznam

http://www.youtube.com/watch?v=bY4_hzk_jql

3. Transfer do života

Vyzvěte žáky k dobrovolné návštěvě ve vietnamském obchodě. Příští hodinu si řekněte své postřehy, popřípadě si ukažte, co jste si nakoupili...

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se vám navštívit prostředí, ve kterém se pohybují a pracují osoby vietnamské národnosti?
- Vnímali jste některé komunikační mechanismy, o kterých jste hovořili v předcházející lekci? Které?
- Domníváte se, že nyní přistupujete k těmto osobám s větším zájmem a s větší pozorností? Pokud ano, čím je to způsobeno?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Současná multikulturní společnost přináší mnoho příležitostí k rozvoji přirozené komunikace na základě respektování rozdílných hodnot, životních postojů, zvyklostí a tradic. Má mnohá úskalí, která vycházejí zejména z nedostatku informací a následné neochoty tyto rozdíly přijmout. Cesta vzájemného poznání a respektu je však jediná možná.

Varianty:

Přípravu klíčové scénky můžete zadat jako domácí přípravu a podle vašich časových možností se může vystřídat i více skupin.

Doporučení/pozor:

Celá hodina musí být velmi citlivě vedena v případě, že je **členem skupiny dítě patřící do vietnamské komunity**. V tomto případě se snažte je co nejvíce zapojit jako korektora správnosti informací, ale možná budete překvapeni, že vietnamský žák nebo žákyně nebude mít o této problematice velké povědomí.

Více informací najdete v zajímavých postřezích pilotujících učitelů:

1. Velmi hezky zpracovaná lekce! Ve třídě jsou dvě Vietnamky, které informace o jejich kultuře a zvycích doplňovaly. Jedna z nich se na závěr rozplakala dojetím, že někdo stojí o to jim porozumět. Byla to emočně silná hodina pro celou třídu. Dramatizace se velmi povedla.
2. Zpočátku někteří žáci reagovali na text poznámkami na adresu vietnamské dívky v naší třídě, pak ale došlo k opaku, žáci se na tuto dívku obraceli s různými dotazy o vietnamské kultuře, a objasnili si tak některé mylné názory.
3. Téma odpovídá věkové kategorii, ale bohužel jsem se tomuto tématu musela věnovat jinak, protože mám ve třídě chlapce vietnamské národnosti. Chlapec je velmi citlivý na toto téma. Pocházíme z Jeseníku adáseřici, že každý druhý obchod patří Vietnamcům. I jeho rodičevlastní obchodavzhledem k citlivosti tématu a povaze chlapce jsme se nepouštěli do scének.
4. Věnovali jsme se také komunikačním zvyklostem ve vietnamské kultuře, což bylo velmi zajímavé. Žák vietnamské národnosti nám potvrdil některé zvyklosti jako například bod pohlazení. Opravdu nemá rád, když se jej někdo dotýká, reaguje uhýbáním. Vyhýbá se jakémukoliv bližšímu kontaktu.

Poznámky:

Kdo ví, dokáže se bránit

CÍL:

Žáci si vyzkoušejí pocity diskriminovaných lidí v modelové hře.

Žáci si ujasní pojmy stereotyp, předsudek a diskriminace.

Žáci jsou vedeni k prosociálnímu chování směrem k diverzitám ve společnosti.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 18 – PŘEDSUDEK MÁ MNOHO PODOB, sedm větších archů papíru rozmístěných po třídě, tak aby na ně žáci mohli psát (na spojených lavicích nebo lépe na tabulích a stěnách), tenčí fixy různých barev

PŘÍPRAVA UČITELE PŘED HODINOU: Na archy papíru napište větší nadpis a stručnou charakteristiku jednotlivých druhů diskriminace.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V rámci úvodu hodiny můžete krátce pohovořit o **autorovi citátu M. L. Kingovi** a objasnit spojitost s následující kapitolou.

K senzibilizaci je určena **Hra na outsidera**, jejíž pravidla jsou zadána v učebnici. Počet skupin ve třídě stanovte podle časových možností, v každé skupině by však mělo být nejméně sedm žáků. Předem žákům vysvětlíte, že v této hře **nejde o použití síly a agresivity**, žáci by se spíše měli pokusit najít „slabé“ místo ve skupině a přesvědčit jejich členy (např. „Mám takové a takové schopnosti...“, „V další práci se vám budu hodit...“, „Pokud mě pustíte dovnitř, přemluvím paní učitelku, abychom nepsalí test.“ apod.).

Zkrácená varianta: Hru mohou vyzkoušet pouze dobrovolníci, ostatní vystupují v rolích pozorovatelů nebo radí outsiderům, jak proniknout do skupiny. Žáci se tak mnohem více soustředí na formulování závěrů a postřehů a nejsou tolik zaujati svojí částí ve hře.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi a zobecnění proveďte pomocí otázek v učebnici. Využijte slovníček na konci tématu.

2. Návěst ve třídě

Přistupte k **Pracovnímu listu číslo 18 – PŘEDSUDEK MÁ MNOHO PODOB**. Postupně projděte se žáky jednotlivé termíny z pracovního listu a objasněte případné dotazy. Zejména ve třídách, kde se s těmito tématy doposud nepracovalo v jiných předmětech, věnujte více prostoru objasnění podstaty jednotlivých druhů diskriminace. Z časových důvodů **je možné využít jen vybrané druhy** (volbu můžete ponechat na žácích) a zbývající části tabulky buďto vynechat, nebo zadat jako domácí úkol.

• **Kratší varianta:** Žáci pracují samostatně a bez mluvení. Každý postupně obejde všechny archy a připsal příklady konkrétní „realizace“. Stanovte pevný časový limit, který dodržíte bez ohledu na to, jestli žáci obešli všechna stanoviště. K případným dalším návrhům se vrátíte v reflexi.

Náhled pracovního listu

Lekce
18

PŘEDSUDEK MÁ MNOHO PODOB

RASISMUS	
ZNAMENÁ: Diskriminace na základě příslušnosti k rase. Znamená zneužívání kultury jedné skupiny s cílem ponižovat a ničit. V moderní době je nepřipustné rozlišovat lidi podle rasy.	
SPOUŠTĚCÍ MECHANISMUS DISKRIMINACE: (co druhým „vadí“)	PŘÍKLADY:
MOJE OTÁZKY: (co mi není jasné)	
AGEISMUS	
ZNAMENÁ: Diskriminace na základě věku (příliš mládí, příliš staří).	
SPOUŠTĚCÍ MECHANISMUS DISKRIMINACE: (co druhým „vadí“)	PŘÍKLADY:
MOJE OTÁZKY: (co mi není jasné)	
SEXISMUS	
ZNAMENÁ: Diskriminace na základě pohlaví (mužská x ženská povolání).	
SPOUŠTĚCÍ MECHANISMUS DISKRIMINACE: (co druhým „vadí“)	PŘÍKLADY:
MOJE OTÁZKY: (co mi není jasné)	
ETHNICISMUS	
ZNAMENÁ: Diskriminace na základě příslušnosti k sociální skupině (rodina, děti, senioři, vesnice, město, sídliště).	
SPOUŠTĚCÍ MECHANISMUS DISKRIMINACE: (co druhým „vadí“)	PŘÍKLADY:
MOJE OTÁZKY: (co mi není jasné)	

• **Delší varianta:** Rozdělte žáky do skupin. Každá skupina nejdříve vyplní svůj pracovní list a poté se vydá dopsat své návrhy do připravených archů. Při tomto způsobu bude práce organizovanější, ale bude větší hluk.

Jak různorodým způsobem se může lekce vyvíjet a jak může být učitelem koncipována, dokazují následující postřehy pilotujících učitelů:

1. Někteří žáci byli příliš pasivní při pokusu o průnik do skupiny, někteří i přes vysvětlení používali sílu k průniku do skupiny. Nejdříve jsme navázali na předešlé hodiny (Karty... a Dva dělají totéž), připomněli jsme si, že jsme se asi všichni dostali do situace, kdy jsme nebyli někde vítáni. Pak následovalo představení M. L. Kinga, děti byly velmi pozorné. Pak jsme začali pracovat s pracovními listy. Samozřejmě nejvíce reagovali na rasismus vůči Romům, tam jsem to musela mírnit, jelikož ve třídě je jedna dívka romského původu.

2. Úvodní hra – hra se žákům velmi líbila, využívala jsem ji již dříve v nižších ročnících, kde má větší dopad a účinek – v devátém ročníku žáci nebyli příliš schopni přiznat své skutečné pocity, „shazovali“ je, říkali, že jim nevadilo být „mimo kruh“, „mimo skupinu“, tedy k vytěžení efektu z této hry jsem musela vynaložit hodně empatie, úsilí a snahy, ale zda opravdu pochopili a pocítili smysl aktivity – tím si nejsem jista.

3. Včlenění do kruhu se nám moc nezdařilo, dělali si z toho „srandu“, nadměrně používali fyzickou sílu, aby znemožnili vstup do kruhu, a já důsledně nevyžadoval, aby prolomili hranice. Ptal jsem se jich rovnou v průběhu této hry, co při tom cítí, bylo to poněkud zběsilé a hektické.

4. Hodina probíhala plynule, žáci přijali „outsidery“ bez problémů. Nikdo se nesnažil ani náznakem proniknout do skupiny násilím. Trochu jsem byla zklamaná, že se outsideři nemuseli nikterak namáhat a skupinka je v podstatě ihned přijala.

5. K „pojům“ předsudek, stereotyp a diskriminace jsem si připravila karty velikosti A4, na kterých bylo vysvětlení pojmu, ilustrační foto (vše jsem si zalaminovala, abych to mohla použít i v jiných ročnících, ve kterých pracuji s těmito pojmy). K předsudkům jsem si připravila malý příběh s rozhovorem, který jsem žákům přečetla („Blondýny jsou hloupý, brejlatý jsou šprtky“), a k diskriminaci jsem si připravila motivační fotky, po jejichž zhlédnutí mi žáci měli sdělit formou brainstormingu, co je napadá a jak mohou souviset s tématem, které probíráme.

6. Lekci bych omezila pouze na úvodní hru a na objasnění pojmů předsudek, stereotyp a diskriminace. Pracovnímu listu č. 18 – Předsudek má mnoho podob bych věnovala samostatnou lekci. Aby žáci mohli dobře pracovat, potřebují mít dostatek informací a dobře porozumět tématu. V tomto případě – alespoň mí žáci – velmi tápali a bylo nutné věnovat více času vysvětlení základních pojmů.

7. Hra na outsidera výborná, povedla se. Žáci nad očekávání dobře popsali pocity outsidera (hlavně Romové), přenesli to i na své etnikum, mluvila z nich zkušenost. Práce ve skupinách při dopisování návrhů do archů za stálé účasti učitele také povedená. Ale musela jsem být stále „po ruce“, stále vysvětlovat pojmy.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 4: Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc

Kdo ví, dokáže se bránit

Lekce
18

*„Nespravedlivost na jednom místě zeměkoule ohrožuje spravedlnost na celém světě.“
Martin Luther King*

Zkušenosti outsidera [outsidera]

- Rozdělte se ve třídu na skupiny. Skupina se krátce poradí a vymyslí si název, který bude vycházet ze společného rysu této skupiny.
- Každá skupina si zvolí dva jedince, kteří budou usilovat o to, aby se dostali do jiné skupiny. Své zástupce volte tak, aby jejich šance (při uplatnění různých strategií) byly co nejlépeší.
- Jedna skupina vytvoří kruh tak, aby mezi nimi nezůstal prostor. Člen druhé skupiny se snaží dostat do kruhu, přičemž zdaleka nejde pouze o použití síly.
- Členové jeho skupiny sledují všechny strategie a popřípadě radí, jak na to.

- Jak jste se cítili jako člen skupiny? Proč jste nedovolili outsiderovi vejít do kruhu?
- Jaké důvody vás naopak vedly k tomu, že jste mu vyhověli?
- Jak jste se cítili v roli outsidera? Proč jste se chtěli dostat do kruhu, proč jste chtěli patřit ke skupině?
- Která role byla pro vás snazší a proč?
- Podářilo se vám dostat do kruhu? Jaký to byl pocit?
- Jak jste se cítili, když jste přes všechnu snahu zůstali venku?
- Připomíná vám tato situace něco z běžného života? Pokuste se popsat, o co šlo.
- Co je důvodem k tomu, že takové situace v životě člověka vznikají? Dokázali byste při vysvětlení použít slova STEREOTYP, PŘEDSUDEK A DISKRIMINACE?
- Pokud vám tyto pojmy nejsou zcela jasné, podívejte se do slovníku na konci kapitoly.
- Pokuste se vytvořit více trojic podle vzoru:

Stereotyp: „Výchvní Češi pijí pivo.“

Předsudek: „Češi jsou opilci.“

Diskriminace: „Nezaměstnávám Čechy, protože jsou to opilci.“

Obvykle se domníváme, že rasismus je záležitost zлых lidí někde v jižní Africe. Ve skutečnosti existuje i mezi námi mnoho neoúvodňujících předsudků vůči některým společenským lidem nebo jednotlivcům. Věty „Bylo to tak vždycky.“, „Každý to tak dělá.“ nebo „Výchvní si to myslí.“ by vás měly spíše varovat a ne přesvědčit o tom, že je vlastně všechno v pořádku. Ono totiž není...

Lekce
18**Hodnotová reflexe:**

Hodnotovou reflexi tentokrát propojte s kontrolou práce žáků. Společně s celou třídou projděte jednotlivé návrhy, doplňte další, popřípadě upřesněte nejasnosti.

Při zevšeobecnění a vyvození závěrů se můžete zaměřit na témata:

- *Který druh diskriminace je podle vašeho mínění nejběžnější ve světě, v ČR?*
- *Který druh diskriminace je nejvíce medializován? Proč tomu tak je?*
- *Co vás v souvislosti s dnešním tématem nejvíce překvapilo, zaskočilo? Nad čím budete přemýšlet?*
- *Změnili jste na základě nových informací v některých otázkách své názory? Bude to mít vliv na váš budoucí postoj?*
- *Je ve vašem okolí někdo, o kom budete smýšlet jinak?*

3. Transfer do života

Do příští hodiny přemýšlejte a doplňujte další konkrétní příklady diskriminací na archy papíru (podle možností ponechané ve třídě).

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se vám v uplynulém období doplnit některé další konkrétní příklady diskriminace?*
- *V jakých souvislostech a jakým způsobem jste tyto nové informace získali? Čerpali jste z nějakých nových zdrojů, nebo vaše informace pocházejí z běžných životních situací?*
- *Domníváte se, že člověk, který má dostatek informací k tomuto tématu, může lépe ovlivnit své chování žádoucím směrem?*
- *Domníváte se, že takový jedinec se bude lépe schopen bránit diskriminačním projevům vůči své osobě?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Pochopení mechanismu vzniku kulturních a společenských stereotypů je prvním krokem k odhalení jednostranného pohledu, který se při jejich vzniku uplatňuje. Stereotypy komunikaci sice zjednodušují, ale vedou ke vzniku pocitů omezení, diskriminace a vyčlenění ze sociálních vazeb.

Na co se mohou žáci ptát:

Autorem citátu je **Martin Luther King**, který se narodil se v Atlantě roku 1929 jako syn černošského reverenda. Jako mladý studoval teologii a filozofii, později se stal americkým baptistickým kazatelem a jedním z nejvýznamnějších vůdců afroamerického hnutí za lidská práva. V roce 1964 obdržel za své úsilí o ukončení rasové segregace a diskriminace Nobelovu cenu míru. M. L. King byl zavražděn roku 1968 ve městě Memphis, kde na něj byl spáchán atentát.

Informace pro vaši potřebu naleznete například na stránkách:

Rasismus:

<http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=8>

Ageismus:

<http://www.ageismus.cz/>

<http://www.pecujici.cz/priruckyonline.shtml?x=197777>

Sexismus:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sexismus>

<http://leccos.com/index.php/clanky/sexismus>

http://zpravodajstvi.ecn.cz/index.stm?apc=zzgx3--&sh_itm=7577f4d3b890d1cfa1bfbe234da-c84c1&x=2145327&nocache=1&all_ids=1

Etnicismus:

http://www.studentsummit.cz/data/1265934406573BGR_ECOSOC_Integrace.pdf

Klasismus:

<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/praha-zalozila-zvlastni-skupinu-ktera-ma-dostat-bez-domovce-z-mhd>

<http://zpravy.e15.cz/zahranicni/udalosti/nechte-bezdomovce-spat-na-ulici-kara-madary-osn-744203>

Heterosexismus:

<http://www.translide.cz/books/japonsko/pojmy/16.html>

<http://www.queerprideparadetabor.cz/cz/glossarycz.htm>

Religionismus:

<http://litvinovjanov.blog.cz/0807/nabozenska-diskriminace>

Poznámky:

Hledá se národ

CÍL:

Žáci projeví sociální empatii, prosociální postoje a ochotu změnit své názory.

Žáci pracují ve skupinách a procvičují si komunikační schopnosti.

Žáci pracují s informační hodnotou romských rčení a přísloví.

Bylo by velmi lákavé napsat, že cílem tohoto podtématu je pochopení mentality, kultury, životních postojů a lidských hodnot Romů (a na tomto základě také dalších menšinových skupin obyvatel). Vzhledem k našim časovým možnostem se zaměříme alespoň na to, abychom v žácích podnítili zájem o tuto skupinu obyvatel a vedli je k přemýšlení nad informacemi, které o nich doposud získávali.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 19 – HLEDÁ SE NÁROD.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace:

K senzibilizaci je určen příběh s otevřeným koncem v učebnici. Není potřeba dětem sdělovat, že paní Demeterová je romské národnosti, pravděpodobně to ale sami odhadnou.

- **Kratší varianta:** Nechte žáky navrhnout všechna možná dokončení příběhu a poté dokončete:a rozdělala za pomoci svých vnoučat v parku takový oheň, že musela přijet hlídka. Děti nanesly na hromadu papíry, odpadky, klacky, kus lavičky a paní Demeterová, v tu chvíli už ne vzorná, ale rozhodně velice milovaná babička, škrtila sirkou.

Bombelová ze druhého to pořád nemůže pochopit, ale soudí, že je to všechno jedna verbež.

- **Delší varianta:** Pokud máte možnost věnovat tomuto tématu více času, můžete místo úvodního příběhu předložit žákům klíčová slova (PANÍ DEMETEROVÁ, ŠPINDÍRY, VZORNÁ BABIČKA, OHEŇ, JEDNA VERBEŽ), aby se pokusili odhadnout, o co v příběhu vlastně půjde.

Hodnotová reflexe:

Úvodní reflexi vedte například pomocí otázek:

1. S kým je srovnávána paní Demeterová a její dcery? Je to tak v pořádku? Může být jedna skupina obyvatel vzorem pro druhou? Proč ano, proč ne?
2. Co vedlo paní Demeterovou k takovému nepředvídanému jednání? Má to něco společného s příslušností k romské národnosti? Jste si tím jisti?
3. Myslíte si, že by celá situace byla posuzována jinak, kdyby oheň v parku zapálil někdo jiný?

2. Návěst ve třídě

V následující aktivitě pracují žáci **ve skupinách** s **Pracovním listem číslo 19 – HLEDÁ SE NÁROD** a zároveň s romskými rčeními a příslovími v učebnici.

Scénář:

Na zbytek hodiny se celá třída stává historiky (antropology), jejichž úkolem je vytvořit portrét skupiny – národa, který již neexistuje. Jediným svědectvím o této skupině jsou rčení a přísloví.

Kratší varianta: Žáci se zamyslí nad rčeními v učebnici a popřípadě si společně objasní jejich význam (jak jim oni sami rozumí). Doplní si tato rčení k předpřipraveným kategoriím v pracovním listě. Na jejich základě se pak pokusí sformulovat jednoduchá tvrzení.

Náhled pracovního listu

Lekce
19

HLEDÁ SE NÁROD

Jak se tento národ díval na svět:

- Podívej se do zrcadla, nejdív si smý vlastní špinu, až pak u druhé čistotel!
(Díkh pro gendalos, perši mor tele tiri mel, palis šaj sikhaves avrest!)
- Kdo nemá chléb, je chudý, kdo nemá rozum, je ještě chudší.
(Kas nane maro - čoro, kas nane godi - mek čoredar.)

Postavení mužů, žen, dětí:

- Správná žena umí obstarat chleba. (Ajsi romhi kampel, savi maro anel.)
- Poslouchej své rodiče, oni snědli více chleba jako ty!
(Šun tire dades, la da, bo jon chale buter maro sar tu!)

Vzájemné vztahy:

- Rom Roma umít nenechá. (Rom Romes te meral na dela.)
- Co Rom, to muzikant. (So Rom, oda lavutaris.)
- Dáš-li úctu, úcty se ti dostane. (Pativ des, pativ ararkhes.)

Vztahy k ostatním národům:

- Nekoukej na naší kůži, dívej se na naše srdce. (Madikh pre amari cipa, díkh pro amaro jilo.)
- Bílý hledá u Roma špinu, Rom úctu. (O parno rodel ko Rom mel, o Rom ko parno.)
- Ukáž gadžovi, že jsi člověk, a on ti ukáže, že i on je člověk. (Sikhav gadžeske, kaj sal manuš, jov tuke sikhavela, hoj the jov hin manuš.)

ÚKOL PRO VÁS:

Do příští hodiny si „nastavte radar“ na všechny informace o Romech, ať už v přímém styku s nimi, nebo zprostředkovaně. Pokud na žádné nenarazíte, vyhledejte náhodný zdroj (například na internetu). K dané informaci se snažte přiřadit některé z rčení a přísloví v pracovním listě, které by dané situaci odpovídalo. Zprostředkujte spolužákům.

Pokud nemáte dostatek času, můžete každé skupině zadat pouze jeden okruh. Společně si sdělte zjištěné informace.

Delší varianta: Žáci nejdříve pracují ve dvojicích nebo menších skupinách, po určitém čase se skupinky tzv. **metodou sněhových koulí** spojí (1 + 1), navzájem si sdělí, doplní a porovnají své informace. Postup se opakuje až do spojení celé třídy. Metoda je delší, ale velmi dobrá na cvičení komunikačních dovedností a vedení skupinové práce.

Postřehy a náměty pilotujících učitelů, které by vám mohli pomoci ve vaší práci:

1. Navázali jsme na předešlou – včerejší – hodinu, zabývali jsme se zase diskriminací a pak jsme začali tuto 19. lekci. Žáci byli překvapení, když jsem jim povídala o historii Romů, o jejich tradicích. Vysvětlili jsme si některá přísloví, příští týden budeme pokračovat. Hodina žáky zaujala, pouštěli se do diskuze, bohužel, musela jsem stále některé napomínat, aby neřešili sousedy, aby se zkusili podívat na problematiku celkově, bez předsudků = náplň hodiny. Je to těžké, když romskou problematiku vidíme denně negativně, abychom se na život Romů dívali bez předsudků. Polovina třídy se přiznala, že jsou rasisté, ale pouze co se týká Romů.
2. Námět – k danému tématu bych žáky rozdělila do skupin a nechala jim do příští hodiny za úkol shromáždit veškeré informace o Romech, jejich původu, hodnotách, které vyznávají, způsobu života. Následující hodinu bych věnovala vytváření plakátu, který by podával základní informace o této minoritě u nás. Plakát bych vystavila na veřejném místě ve škole, tak aby se i ostatní žáci mohli seznámit s tím, jaký je vlastně původ Romů, jaký je jejich hodnotový systém, co preferují, jak žijí... Podle mého mínění by to byl dobrý pokus o boření předsudků o Romech a snaha o pochopení této skupiny.

Hodnotová reflexe:

Opět můžete využít **následující otázky:**

- *Napadla by vás nyní jiná ukončení úvodního příběhu? Co by vás k tomu inspirovalo? Byly by to nějaké informace z pracovního listu?*
- *Která z nových informací vás nejvíce překvapila? Která z nich byla v největším rozporu s tím, co jste si mysleli? Nesouhlasíte s některým rčením? Proč?*
- *Myslíte si, že rčení a přísloví mohou mít informační hodnotu? Proč ano, proč ne?*

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 4: Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc

Lekce
19

Hledá se národ

„Kdo zničil byt jeden předsudek, je dobrodincem lidstva.“

Nicolas Chamfort

Milovaná babička

...paní Bombelová ze druhého patra je dost přísná, ale o paní Demeterové říká, že je hezká a slušná. Paní Demeterová skutečně moc hezky vypadá. Chodí v kosičkách, velice vkusně se maluje, má příjemné vystupování a je tichá. Má čtyři dcery, všechny jsou jako ze škatulky, ještě nikdy je nikdo neviděl na ulici neupravené, některé dívky jsou proti nim učiněné špindry. Přesto je jim někdy dáva paní Demeterová za příklad: „Tady slečna studuje na vysoké škole!“ říká.

Holky to ale neznají, mají děti.
...Paní Demeterová má čtyři vnoučata. Je to vzorná babička. Věra si to ovšem pokazila a paní Bombelová ze druhého patra ji nemůže přijít na jméno: „Taková byla slušná...“
Paní Demeterová, s tou slušnou pověstí, se snad nějak zapomněla a...

Co asi paní Demeterová udělala?

HLEDÁ SE NÁROD

Život je jako dětská košíka -
dřevý, špinavý a krátký.

Zítra bude mozná přet, ale
vltir vše vysuš.

Ústa vycházejí ze srdce.

Kdokoli chce mluvit pravdu, má by mít jednu nohu ve tmění.

Správná žena udělá z jedné koruny dvě.

Náš jazyk je naše síla.

Bůh dává, aby člověk bral.

Spousta dětí, spousta štěstí.

Poděj příteli ruku, ale spočítej si prsty.

Kdo má rád jenom sebe, neví, co je štěstí.

Život se skládá z mnoha lží a z trošku pravdy.

Ten, kdo té chce zotročit, ti nikdy neřekne pravdu o tvých předcích.

Uřízni si jazyk, než ti jazyk uřízne hlavu.

Nezahazuj velkou cestu pro malou.

Nebítá žena je jako nedopečené maso.

3. Transfer do života

Zadání: Do příští hodiny si „nastavte radar“ na **všechny informace o Romech**, ať už v mém styku s nimi nebo zprostředkovaně. Pokud na žádné nenarazíte, vyhledejte náhodný zdroj (například na internetu). K dané informaci se **snažte přiřadit některé ze rčení a přísloví** v pracovním listě, které by dané situaci odpovídalo. Zprostředkujte spolužákům.

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se vám získat nějaký nový informační zdroj v dané oblasti? Setkali jste se v uplynulém období s tematikou Romů?*
- *Korespondují tyto nové skutečnosti s vašimi dosavadními informacemi? Souhlasíte s nimi, nebo máte s jejich přijetím problémy?*
- *Pokuste se odlišit, jestli se jedná o předsudek, nebo o objektivní a ověřenou informaci.*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Problematické vztahy minority a majority a potřeba jejich řešení byly ve společnosti přítomny již od nepaměti. Do způsobu řešení tohoto problému vstupuje celá řada aspektů, z nichž rozhodující je schopnost prosociálního přijetí a pochopení.

Lekce
19

Na co se vás mohou žáci ptát:

Autorem citátu je **Nicolas Chamfort**, francouzský spisovatel 18. století, proslulý především svými epigramy a aforismy.

ROMOVÉ

HISTORIE:

- Předkové dnešních Romů žili na indickém subkontinentu, kde provozovali svá kočovná řemesla (kovářství, kotlářství, košíkářství, řeznictví, lékařství, hudba).
- Z Indie odešli v 8.–9. století a od 13. století jsou na evropském kontinentu.
- Od té doby známe **několik migrujících vln**, poslední na počátku 21. století.
- **V Evropě** byli Romové zpočátku vítáni, byli přijímáni na šlechtických a panovnických dvorech, dostávali průvodní a doporučující listy, kterými se pak vykazovali na dalších místech.
- Do Evropy přinášeli nové informace, krásnou hudbu, nové technologie (především ve zpracování kovů).
- Byli rovněž vyhlášeními zvěrolékaři a léčiteli, ženy uměly předpovídat budoucnost.
- Brzy však začalo **jejich pronásledování** jak ze strany církve, která je vinila z nevěrectví a čarodějnictví, tak ze strany světské moci, která jim podsouvala špionáž, sabotáže, loupežnictví, ale i nekalou konkurenci řemeslnickým cechům.
- **Velká část dosud tradovaných předsudků má středověký původ.**
- V 18. století byla ve většině západních zemí vystřídána politika vyhánění (eliminace) politikou více méně násilné asimilace.
- **Většina českých a moravských Romů zahynula během druhé světové války v koncentračních táborech.**
- Teprve v 90. letech 20. století dochází ke změnám, které přinášejí Romům základní politická práva, jsou uznáni jako národnostní menšina, **mluví se o neteritoriálním národu.**

ZÁKLADNÍ HODNOTOVÝ SYSTÉM:

- **Život** je pro Romy největší hodnotou.
- Vše, co vede k zachování, zmnožení a pokračování života, má vysokou hodnotu. („Hlavně že žije,“ je reakce Romů na zprávu, že je někdo vážně zraněn.)
- Podle toho, ze **které rodiny Rom je**, si ho ostatní cení, berou vážně jeho slova, projevují mu úctu.
- Proto Romové odvozují svou sebedůvěru více od své rodiny (rodu) než od své profese, vzdělání, postavení nebo majetku.
- **Láska k dětem** je pro Romy příslovečná, zvláště malé děti jsou někdy až nekriticky hýčkány.
- **Romství je zvláštní hodnotou Romů.** Patří sem charakteristický vzhled, znalost jazyka, zvyků, ale hlavně slušné vychování, které má v každém rodu svá specifika.
- V hodnotovém žebříčku Romů mají vysokou hodnotu **peníze** potřebné pro přežití a vychovávání dětí.
- **Budoucnost** má zvláště u starších Romů malou hodnotu, důležitější je minulost a přítomnost, která je jistá. **Proto si většina Romů necení školní vzdělání**, které přináší plody až po mnoha letech.

TRADICE:

- K romským tradicím patřily **vzájemná úcta, zdvořilost a pohostinnost** (vztahuje se i na příslušníky jiných rodů a na neromské obyvatelstvo).
- Celá řada tradic se **týkala jídla**. Některé potraviny byly považovány za nečisté nebo se jimi staly, když byly přehřívány, upadly na zem nebo v nich byl vlas.
- Tradiční **romské kroje** se postupně přiblížily oblákání ostatního obyvatelstva. Přesto však zůstalo několik prvků. Ženy střední generace upřednostňují pestřejší oblečení a muži tmavší obleky.
- Tradiční byl také **zákaz odhalování těla**, ani v domácnosti se členové rodiny před sebou nesvlékali, nechodili doma ve spodním prádle.
- **Dodržování tradic** jednotlivými členy včetně malých dětí sledovala celá velkorodina. Rodina dávala pozor, aby někdo z jejích členů nebyl pro ostudu, ostuda totiž padla na celou rodinu.
- **Odlišné zvyky a dodržování tradic se v nejmladší generaci ztrácejí.**

NEGATIVNÍ ASPEKTY SOUŽITÍ S ČECHY:

- **Romská menšina má v soužití s Čechy mnoho problémů.** Z české strany jsou jim vyčítány hlučnost, špatné sousedské vztahy, nevzdělanost, nízká kvalifikace, špatná pracovní morálka, lenost, nečestné jednání, agresivita, kriminalita. Romové vytýkají Čechům citový chlad, vypočítavost, nadřazené chování, xenofobii a rasismus.
- Mezi oběma skupinami leží rovněž **nevyřešené křivdy z minulosti**, zejména podíl protektorátní vlády na vyvraždění českých a moravských Romů v koncentračních táborech a **násilné rozbití cikánských osad v 60. a 70. letech 20. století**. Likvidace osad měla za následek i rozbití fungujícího systému norem a hodnot, odměn a sankcí, které v romské rodině pomáhaly řešit problémy.
- **Přes staletou přítomnost Romů** v České republice vnímá značná část české společnosti Romy jako přistěhovalce, kteří jen parazitují na sociální síti. Romové následně vnímají českou společnost jako nepřátelskou a odmítají i její pozitivní hodnoty.
- Současné tržní hospodářství vytlačilo z trhu práce některé skupiny obyvatel. Dlouhodobá nezaměstnanost živitelů rodin vede k utvrzování v předsudcích, že Romové jsou líní a zvyklí parazitickému způsobu života.
- Média, která upřednostňují senzace před objektivním hodnocením, škodí vztahům s Romy více než pravicoví extrémisté.

POZITIVNÍ VÝVOJ SITUACE:

- Pozitivní vývoj je zaznamenán v oblasti **emancipace romské rodiny**, vytváření vlastních pravidel a přejímání vlastní odpovědnosti.
- Potěšitelný je i **zájem učitelské veřejnosti** pomoci romským dětem k dosažení lepšího postavení ve společnosti.
- Vznikají mnohá **občanská sdružení** na podporu Romů.
- **Vychází** řada publikací s objektivními informacemi, časopisy a knihy v romštině, jsou zařazovány programy a vysílání pro Romy.

Internetové odkazy vztahující se k tématu lekce najdete na stránkách:

Cyklus pořadů o romském etniku romské internetové televize ROMEA TV:

Romská svatba a vše, co jí předchází:

<http://www.youtube.com/watch?v=QyRHoV6RtJw>

Narození potomka v romské rodině:

<http://www.youtube.com/watch?v=hEWga0xqTbs>

Vánoce v romské rodině:

<http://www.youtube.com/watch?v=hEWga0xqTbs>

Romská hudba:

<http://www.youtube.com/watch?v=lu4JMztNMFU>

Romský kulturní festival – krátký klip:

<http://www.youtube.com/watch?v=nQiRbXpm5cU>

Doporučení/pozor:

I v tomto případě platí stejné doporučení jako v případě kapitoly Když dva dělají totéž... Pokud máte ve skupině žáka/žakyni romské národnosti, **přistupujte k tomuto tématu velmi citlivě** (zvažte například použití ustáleného slovního spojení JEDNA VERBEŽ) a zapojte ho/ji do hodiny co nejvíce. **Motivace žáků** směrem k porozumění novým souvislostem je v tomto případě obzvlášť důležitá.

Za závojem poznání

CÍL:

Žáci si procvičí svoji schopnost empatického posuzování chování druhých.

Žáci vyjádří své vlastní postoje za pomoci názorové škály.

Žáci se pokusí přehodnotit některé své radikální postoje.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 20 – TAK CO JE LEPŠÍ? Větší archy papíru s hodnotícími tvrzeními pro vytváření názorových škál ve třídě.

Příprava před hodinou: Pro navození zajímavé atmosféry je možné použít jednoduchý kostýmový trik. Chlapci si ovážou hlavu arabskými šátky (u nás snadno dosažitelnými „arafatkami“), dívky si pro tuto hodinu přinesou lehká parea a zahalí si podle možnosti hlavu a tvář.

Příprava třídy: Pro druhou část lekce bude potřebný volný prostor pro přesuny žáků po názorové škále.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Žákům nesdělujte téma hodiny. Přečtete článek „Tvář za závojem“ a vyzvěte je, aby sami odhadli, jakým tématem se budete zabývat.

Tvář za závojem

Velké mandlové oči orámované hustými černými řasami, rychle sklopené k zemi při zachycení cizího pohledu. Víc z burky není vidět. Komu asi patří? Taře, Fáteme, Jusře, Bejhat, nebo úplně jiné ženě? To se asi nikdy nedozvím.

Zdá se mi velmi smutné a nespravedlivé, že krása musí být schována za závojem. Je to, jako kdyby někdo vypěstoval krásnou květinu, zabalil ji do vrstvy papíru a mohli jsme pouze cítit její vůni. Ta kytička by asi chřadla. Ale jak je to s muslimkami?

Pravděpodobně ne. Krása muslimek je určena jen jednomu muži a před ostatními chtivými pohledy ji chrání závoj a zahalení. Muslimky si tím vlastně chrání svou cudnost, nemusí se obávat nejnepřívětivějších poznámek některých mužů, jak je známe z Evropy.

To, že většina muslimek nepracuje, pociťuje spousta z nich jako výhodu. Nehoní se, nejsou uštvány, nervózní a protivné jako emancipované Evropanky.

Mají čas postarat se o domácnost, v klidu vychovávat děti, postarat se o pohodlí manžela. Odměnou je jim spokojenost rodiny, a tak je to podle jejich přesvědčení správné.

Ty bohatší ve městech chodí ke kadeřnici, na kosmetiku, dokonce si i zaplavat, když jsou vyhrazeny hodiny jen pro ženy. Manžel je zaopatří, koupí jim šperky. Někdy jim umožní i studovat a pracovat, o domácnost se postará služka.

Ale v každé pohádce bývá zlý skřítek nebo čarodějnice. Co když manželství nefunguje? Partnera vybrali rodiče, manžel náhle vzplane láskou k jiné ženě. Má-li dost peněz, aby stejným způsobem zaopatřil dvě ženy, není nic jednoduššího než si vzít další ženu. Ta původní zůstane zabezpečena a nemusí se bát o bezpečí své ani svých dětí. A určitě bude raději druhou manželkou než ženou rozvedenou. O tu by se musela postarat její původní rodina a navíc by ztratila vážnost. Není o co stát. Takto si muslim může vzít až čtyři ženy a navíc mít i milenky.

Tak nevím, jak je to s tou květinou? V arabských zemích je jiné klima než u nás, a tak ten obal asi bude nutný, jinak by v tom horu zvadla. Když ji ale doma rozbalíte, provoní vám celý byt a naplní ho krásou a pohodou.

Zkrátka jiný kraj, jiný mrav. A tak se opravdu asi nedozvím, kdo za závojem skrývá svou tvář...

Náhled pracovního listu

Lekce
20

TAK CO JE LEPŠÍ?

Za pomoci názorové škály se vyjádří k následujícím tvrzením

I. Aby bylo manželství pevné a trvalé, musí být manžel stejného vyznání (muslim si vezme muslimku, křesťan křesťanku apod.).				
1	2	3	4	5
NAPROSTO SOUHLASÍM	SOUHLASÍM	NEJSEM SI JISTÝ-A	NESOUHLASÍM	ZÁSADNĚ NESOUHLASÍM

II. Manželství je vždy věcí dohody.				
1	2	3	4	5
NAPROSTO SOUHLASÍM	SOUHLASÍM	NEJSEM SI JISTÝ-A	NESOUHLASÍM	ZÁSADNĚ NESOUHLASÍM

III. Arabským mužům se líbí pouze blondýnky.				
1	2	3	4	5
NAPROSTO SOUHLASÍM	SOUHLASÍM	NEJSEM SI JISTÝ-A	NESOUHLASÍM	ZÁSADNĚ NESOUHLASÍM

IV. České holky jsou lepší než muslimky.				
1	2	3	4	5
NAPROSTO SOUHLASÍM	SOUHLASÍM	NEJSEM SI JISTÝ-A	NESOUHLASÍM	ZÁSADNĚ NESOUHLASÍM

V. Žádní chlapci nejsou tak dobří jako Arabové.				
1	2	3	4	5
NAPROSTO SOUHLASÍM	SOUHLASÍM	NEJSEM SI JISTÝ-A	NESOUHLASÍM	ZÁSADNĚ NESOUHLASÍM

VI. Arabové zavou ženu doma, hodí ji hadr přes hlavu a nedovolí ji pracovat.				
1	2	3	4	5
NAPROSTO SOUHLASÍM	SOUHLASÍM	NEJSEM SI JISTÝ-A	NESOUHLASÍM	ZÁSADNĚ NESOUHLASÍM

VII. České dívky se oblékají a upravují vyzývavě.				
1	2	3	4	5
NAPROSTO SOUHLASÍM	SOUHLASÍM	NEJSEM SI JISTÝ-A	NESOUHLASÍM	ZÁSADNĚ NESOUHLASÍM

VIII. Vztah muže a ženy v islámské společnosti není rovnoprávný.				
1	2	3	4	5
NAPROSTO SOUHLASÍM	SOUHLASÍM	NEJSEM SI JISTÝ-A	NESOUHLASÍM	ZÁSADNĚ NESOUHLASÍM

Hodnotová reflexe:**K hodnotové reflexi můžete využít následující otázky:**

- Jakému tématu se budeme věnovat v dnešní lekci? Pokuste se vymyslet jednoduchý název, který by naznačoval její obsah.
- Jaká pozitiva a naopak jaká negativa přináší život ženám v arabském světě? Srovnajte se západním světem.
- Dovedli byste vysvětlit přísloví ze závěru ukázky „Jiný kraj, jiný mrav.“?
- Dají se pomocí tohoto přísloví „obhájit“ některá negativa, o kterých jsme četli? Proč ano, proč ne?
- Jaké problémy podle vás nastávají, když se střetávají dvě odlišné kulturní tradice (například soužití a svatby českých dívek a arabských mužů)?

2. Návčik ve třídě

Přejděte k rozhovorům v učebnici. Máte **několik možností, jak s nimi pracovat:**

- a/ Pověřte předem žáky a žákyně, aby si rozhovory připravili (včetně příslušných emocí).
- b/ Předem nacvičte rozhovory jako scénku. I v tomto případě je ale dobré, aby všichni žáci měli později texty k dispozici.
- c/ Zadejte žákům, aby formou brainstormingu zaznamenali na tabuli všechna klíčová slova z obou rozhovorů.
- Rozdejte žákům **Pracovní list číslo – 21 TAK CO JE LEPŠÍ?**, který přímo navazuje na rozhovory v učebnici. Některá tvrzení jsou v textu obsažena přímo, jiná shrnují dané otázky. Na vyplnění PL postačí většině žáků krátký čas.
- Na volném prostoru ve třídě zatím **vytvořte prostor** pro přeskupování žáků – hodnotící soudy 1–5 z PL umístěte na stěnu nebo na zem.
- Podle svých časových možností vyberte otázky, které použijete k provedení hodnotové reflexe.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 4: Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc

Za závojem poznání

Lekce 20

Náš úhel pohledu na věc nám nezaručuje, že se jedná o skutečnou realitu.

1. příběh

Ondra: Tak co, Masúde, co říkáš na české kočky?
Masúd: No, blončky se mi líbí, ty u nás nemáme.
Ondra: A co třeba Jane? Sice není úplně blondýna, ale kočička to teda je.
Masúd: Je moc pěkná... To jo, jenže já to nemám jednoduchý...
Ondra: Počkej, jak to myslíš? Tak ji někam pozvi, vždyť je to snadný!
Masúd: To bych mohl, to jo, ale vzít si tady žádnou holku nemůžu.
To by máma neprošlá. Musím si vzít muslimku.
Ondra: Cože? To si olášáš legraci. To ti holku vyberou rodiče?
Masúd: No ano, to je přece normální, manželství je vždycky věcí dohody.
Jana: Ahoj, kluci. Co tady řešíte?
Ondra: Tebe přece.
Jana: Jak to?
Ondra: Jestli jsou lepší české holky než muslimky a jestli by si tě mohl Masúd vzít.
Jana: No, tak to by mě našel fakt přízrabi.
Masúd: A to je vůbec možný? Pořád se říká, že muslimky musí chodit zahalený.
Jana: No, jasně! Zavřou ženu doma, hodí ji hadr přes hlavu a nedovolí ji pracovat.
A já fakt netoužím mít osm dětí. A tebe bych ani nechtěla.
Masúd: Tos teda docela přehnal. Já bych zase nechtěl holku, které kouká ze sukne zadek, kouká a pod mejkapem není ani vidět, jak vypadá.

2. příběh

Petra: Viš, o čem jsem přemýšlela? Chodí tvoje máma zahalená i doma?
Hasan: Ne, doma ne. Muslimky nechodí doma zahalený... a moje máma nechodí v šátku vůbec.
Petra: A to je vůbec možný? Pořád se říká, že muslimky musí chodit zahalený.
Hasan: Ono se o islámu vůbec spousta věcí jen říká... o různých skupinách, zemích... Vůbec mi vadí, že se říká, že islám je násilný, že chlapci se chovají k ženám špatně! Tak úplně pravda to teda není.
Petra: No ale úplně rovnoprávný vztah mezi sebou teda nemají!
Hasan: No a co je to ten rovnoprávný vztah? Čemu tak říkáš?
Petra: No... že máš oba právo svobodně rozhodovat o svém životě... že si každý z nich může dělat, co chce...
Hasan: No jo, ale zase taková ženská nemá žádnou oporu, žádnou jistotu. Když si chlap najde milenkou a rozvede se, tak žena zůstane na všechno sama a nikdo jí nepomůže. U nás si ji vezme a postará se o obě... Tak co je lepší?

Hodnotová reflexe:

- Žáci si vezmou své pracovní listy a po přečtení daného tvrzení si **stoupnou pod hodnocení**, které si zakroužkovali. Po vytvoření řad mohou žáci některá svá rozhodnutí zdůvodnit.
- V pokročilejších skupinách je vedle k tomu, aby si sami **navzájem kladli otázky**.

3. Transfer do života

Pracovní list si žáci vezmou domů a pomocí barevných tužek zaznamenají hodnocení alespoň **jednoho člena rodiny**. K jejich zjištění se vraťte na začátku další lekce.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se vám zapojit do spolupráce **některého člena rodiny**? Byla pro něho práce s PL zajímavá?
- Liší se vaše odpovědi? Jsou na opačné straně hodnotící škály, nebo pouze posunuté?
- Pokuste se přijít na příčiny odlišného hodnocení. Nezapomeňte na vnější okolnosti, jako jsou věk hodnotitele, jeho dosavadní životní zkušenosti s partnerstvím apod.
- Domníváte se, že vaše vlastní hodnocení může být ovlivněno informacemi, se kterými jste v lekci pracovali?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Udržování tradic a zvyků spojených s určitým sociokulturním prostředím se mnohdy setkává s překážkami, zejména pak proto, že podmínky a potřeby, které vedly ke vzniku těchto tradic, nejsou již ve společnosti přítomné. K pochopení tradice jiné země je potřebný otevřený a vstřícný postoj, který je nutno cíleně posilovat.

Varianty:

Pracovní list můžete žákům zadat jako domácí přípravu, ušetříte čas v hodině a poskytnete jim více prostoru pro zvážení odpovědí. V tomto případě rovnou propojte se zadáním z transferu do života.

Přečtěte si postřehy a náměty pilotujících učitelů:

1. Velmi vhodně zvolený příběh na úvod. Žáky aktivizuje úkol, že mají sami hledat vhodný název pro naši lekci. Velmi zajímavé návrhy žáků. V hodnotící škále se objeví odpověď „nejsem si jist, jista“, pozitivně hodnotím, že argumentují tím, že nemají informace, že nevědí. Nerozhodují se tedy tolik na základě stereotypů a předsudků. Zmínili jsme i pomoc vojsk NATO včetně vojáků Armády ČR v Afghánistánu a potřebu informovanosti o zvycích v muslimských zemích. Násilí páchané vojáky na civilistech může mít xenofobní kořeny. „Když chci pomáhat demokracii v těchto zemích, měl bych znát tradice.“ Značná ochota diskutovat o postavení ženy a muže v našich podmínkách.
2. Navázali jsme na předešlou hodinu a nejdříve jsem přečetla z metodiky Tvář pod závojem, pak jsme si četli z učebnice rozhovory a začala diskuze. Do ní jsem vstupovala dalšími informacemi z metodiky. Na závěr si děti vyplnily dotazník z pracovního listu a šli jsme společně na chodbu, kde jsme si dané otázky společně zodpověděli pomocí číslíkové stupnice, děti se přiřadily vždy k danému číslu, které se podle nich nejlépe hodilo k jejich odpovědi na mou otázku kladenou z pracovního listu. Hodina byla zajímavá, děti poslouchaly. Zapojovali se do diskuze i ti, kteří obvykle mlčí.
3. Aktivitu s arabskými šátky na hlavách jsem vynechala, myslím si, že by to u žáků vyvolalo rozpaky. Patnáctiletí jsou už dost hákliví na takovéto hraní si. Ale možná v jiné třídě bych tuto aktivitu zvolila, proč ne. (Moje kmenová třída 8. A je dosti hravá, v příštím roce to zkusím).
4. Na úvod si některé dívky zahály tvář a zůstaly tak celou hodinu, připomněli jsme si knihu a film Bez dcerky neodejdu. Zajímavé téma, které žáky vedlo k výborné spolupráci.
5. Při „škálování“ v prostoru byl po každém tvrzení a rozmístění žáků dán žákům prostor zeptat se konkrétních spolužáků, co je vedlo k jejich rozhodnutí. Vlastně je to podobné i v metodice a moc se to osvědčilo. Před samotným „škálováním“ jsem žáky ještě povzbudila k odvaze vyjadřovat svoje názory i proti proudu (ve třídě je totiž několik ostýchavých dívek).
6. Článek jsme nečetli, začali jsme dramatizací příběhů a brainstormingem. Z toho jsme odvodili téma hodiny. Úkol i hra výborná, mám ve třídě rozené herce.
7. Po přečtení rozhovorů jsem žákům zadala úkol písemně vypracovat, jak vnímají rozdíl mezi postavením muslimky a evropské ženy. Považovala jsem to za vhodné jako shrnutí všeho, o čem jsme si povídali, i jako zpětnou vazbu na text v učebnici. Práci žáků jsem krátce shrnula v následné diskusi a vyvolala otázku, která je na tom lépe a proč tomu tak je (většinou žáci dokázali vyvodit sami, že je to otázka tradic a prostředí, ve kterém vyrůstáme).
8. Námět – využití ukázky z knihy a filmu Bez dcerky neobejdu. Příběhy (reálné) soužití a svatby českých dívek a arabských mužů.
9. Námět – na závěr kapitoly bych přidala pouze krátké připomenutí, co je to islám, jak je toto náboženství rozšířené, popř. zajímavosti z islámských tradic, které jsou uvedeny v metodické příručce. Bohužel i přes fakt, že žáci jsou s tímto náboženstvím seznamováni během výuky mnohých předmětů (občanská výchova, rodinná výchova, dějepis), nemají o něm hlubší povědomí.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Informace, které by se vám mohly hodit:

POSTAVENÍ ŽENY V ISLÁMSKÉM SVĚTĚ

(V současné době existují v arabském světě značné rozdíly, předložené informace odpovídají ortodoxní společnosti.)

Výchova dívek:

- Dívky jsou vychovávány k poslušnosti, učí se pečovat o domácnost.
- Vzdělání se dostává dívkám spíše ve městech a z vyšší společnosti.
- Školy jsou zvlášť pro dívky a chlapce.
- Dívky si mohou hrát pouze doma, ven mohou jen chlapci.

Výběr partnera:

- Manžela dívky vybírají rodiče, rozhodující slovo má otec.
- Výběr je většinou věcí dohody, roli hraje majetek, postavení rodiny.
- Na názor dívky se nikdo neptá.
- Žena si nesmí vzít za muže nemuslima.

Manželství:

- Žena je zcela závislá na manželově vůli.
- Do zaměstnání smí jen s manželovým svolením.
- Rodina je jednou ze základních hodnot islámu.
- Čím více dětí, tím lépe.
- Porod syna zajistí ženě úctu.
- Žádat o rozvod může žena jen z velmi vážných důvodů (například když jí muž zláme kosti při bití).
- Rozvedená žena se vrací ke své rodině a ztrácí vážnost.
- Dítě odrostlé plenkám patří po rozvodu otci.

Zahalování:

- Ženy se zahalují od první menstruace.
- Míra a způsob zahalování se v islámských zemích liší.
- I v tolerantních zemích platí pravidlo, že musí být zahalena ramena a kolena.
- Sexuálním symbolem jsou vlasy – měly by být zahaleny.
- Doma se muslimky nezahalují.
- V některých zemích je zahalování povinné (Afgánistán, Saúdská Arábie), v některých dobrovolné (Tunisko).

Postavení:

- Žena je podřízena muži, v některých zemích absolutně.
- V některých zemích má žena omezené volební právo.
- Svědectví ženy má poloviční hodnotu.
- Dědický podíl ženy je nižší než mužův.
- Pokud žena pracuje, výdělek patří výhradně jí.
- Postavení ženy ve společnosti stanoví Korán jako o stupeň nižší než postavení muže.
- Žena nechodí bez doprovodu na veřejnost.
- V některých zemích nesmí žena řídit automobil (Saúdská Arábie).
- Ženy se nesmí fotografovat.

K dalšímu doplnění informací můžete využít odkazy, které jsou nabídnuty v první lekci učebnice „Co je normální?“ a také některé další:

Pravá tvář islámu 1:

<http://www.youtube.com/watch?v=hCp1MyOSeDw>

Pravá tvář islámu 2:

<http://www.youtube.com/watch?v=zRDXHhDfzRc>

Pravá tvář islámu 3:

<http://www.youtube.com/watch?v=pq3LFseHWSU>

Pravá tvář islámu 4:

<http://www.youtube.com/watch?v=hjlvagv1c0c>

Doporučení/pozor:

I v rámci tohoto tématu postupujte obzvláště citlivě v případě, že máte ve třídě žáky muslimského vyznání. Tato skutečnost bude ale spíše výjimkou.

Kořeny a kmeny

CÍL:

Žáci se zamýšlejí nad základními globálními problémy planety.

Žáci uplatňují informace z jiných vzdělávacích oblastí.

Žáci se snaží pochopit svoji spoluzodpovědnost za osud planety a lidstva.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 21A, 21B, 21C. Film nebo ukázky z filmu Avatar (není podmínkou)

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Sensibilizace/motivace

K sensibilizaci je zvolen film **Avatar**, který většina žáků zná. Pokud to dovolí vaše časové možnosti, je možné se žáky zhlédnout část tohoto filmu nebo vybrané scény a na jejich základě diskutovat o **rozdílném náhledu obyvatel planet Pandora a Země na:**

- způsob uspokojování svých životních potřeb;
- využívání zdrojů planety k zajištění podmínek pro život (pohodlí);
- porozumění pro potřeby přírody, spojení s přírodou;
- vztahy k odlišným skupinám obyvatel – návštěvníci, jiné kmeny.

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi se zaměřte na porovnání dvou pohledů (skutečný stav a jak „by to mělo být“). **Pracujte s ustálenými slovními spojeními.**

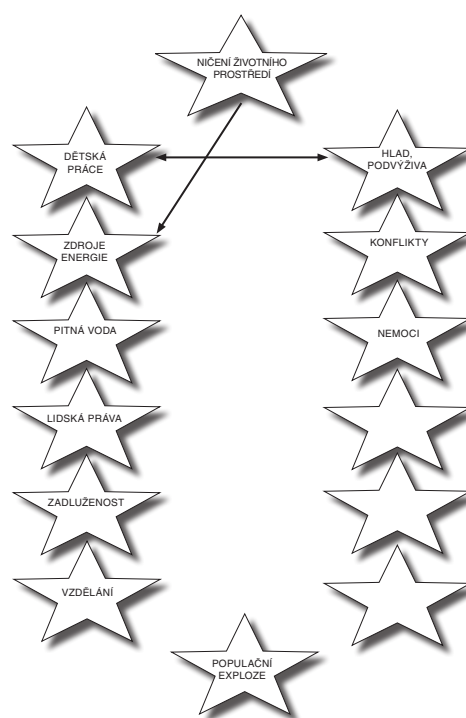
Můžete využít otázky:

- Určitě jste už slyšeli ustálené slovní spojení **URVAT SI, CO MŮŽEŠ**. Dal by se podle něho charakterizovat přístup člověka k přírodě? Máte nějaké konkrétní návrhy, jak by si člověk mohl opatrovat životní potřeby šetrněji?
- Domníváte se, že příroda v konečném důsledku reaguje na drancování životního prostředí podle rčení **OKO ZA OKO, ZUB ZA ZUB**? Napadají vás nějaké konkrétní příklady (skleníkový efekt, kácení deštných pralesů, ropné havárie, vymírání rostlinných a živočišných druhů)?
- Proč se někdy lidé chovají podle rčení **KOMU NENÍ RADY, TOMU NENÍ POMOCI** a i když vědí, že jejich přístup k přírodě je špatný, stejně své chování nezmění? Jaké osobní pohnutky je k tomu vedou? Dá se tento přístup obhájit před budoucími generacemi?
- Našli byste propojení mezi konzumním způsobem života v západním vyspělém světě a slovy **CO JE DOMA, TO SE POČÍTÁ**? A našli byste lepší uplatnění pro přebytky, které se znehodnocují bez užitku?
- Našli byste nějaké spojitosti mezi ekologickou tematikou a rčeními **KAŽDÝ SVÉHO ŠTĚSTÍ STRŮJCEM; TAK DLOUHO SE CHODÍ SE DŽBÁNEM PRO VODU, AŽ SE UCHO UTRHNE; JEDEN HOT, DRUHÝ ČEHÝ; KAŽDÝ SI ZAMEŤ PŘED SVÝM VLASTNÍM PRAHEM** atd.
- Napadají vás některá **další rčení nebo přísloví**, která by charakterizovala vztah člověka a přírody?
- Všimli jste si, že v podstatě každé rčení se **dá aplikovat** na ekologické otázky? Proč tomu tak je? (Je v nich ukryta lidská moudrost, protože člověk odnepaměti ví, jak se má chovat. Jenom se tím neřídí.)

Náhled pracovního listu

Lekce
21

A) PAVUČINA GLOBÁLNÍCH PROBLÉMŮ

2. Návčik ve třídě

Delší varianta:

Rozdělte žáky do skupin na **základě dobrovolnosti**. Počet skupin (**Pracovní list číslo 21B – MAPUJEME MYŠLENKY**) určete podle vašich časových možností (podle toho se bude odvíjet i počet otázek, které skupinám zadáte ke zpracování).

Rozstříhejte doplňkové informace (**Pracovní list číslo 21C – MAPUJEME MYŠLENKY**) na tolik částí, kolik máte ve třídě žáků, a rozdejte.

Projděte se žáky zadání **skupinové práce Kořeny a kmeny** v učebnici a přesvědčte se, že mu všichni porozuměli. **Žáci se pohybují po třídě a vyhledávají u ostatních informace**, které by mohli použít u svého tématu. Se získanou informací (zvažte, jestli tato informace bude pouze v ústní podobě, nebo jestli si žáci lístečky předají) se vrací ke svému kmeni.

Cílem tohoto zadání skupinové práce je, aby nikdo nezůstal pasivní, žáci se cvičí v dorozumívacích schopnostech, formulují otázky a odpovědi, třídí a zapisují informace a hledají souvislosti.

Po uplynutí časového limitu **seznámí jednotlivé kmeny ostatní** se zjištěním skupiny.

Kratší varianta:

V rámci úspory času lze pracovat pouze s připraveným **Pracovním listem číslo 21A – PAVUČINA GLOBÁLNÍCH PROBLÉMŮ**.

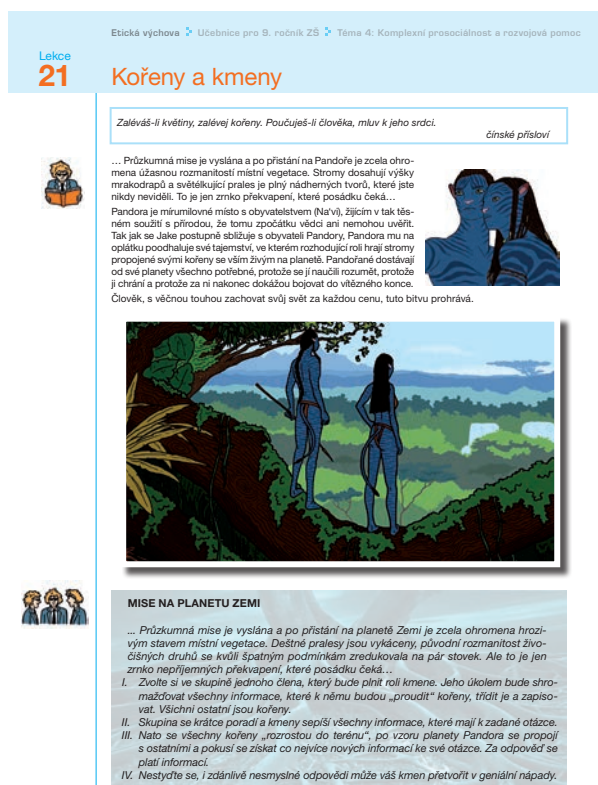
Veďte žáky k nalezení všech vztahů mezi jednotlivými oblastmi globálních problémů. Prázdná místa využijte k doplnění oblastí problémů, které vám budou v přehledu chybět.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi můžete vést na **základě otázek**:

- Co vede člověka k tomu, že ničí své prostředí? Je to záměr, nebo výsledek předchozích souvislostí?
- Jaké lidské vlastnosti pravděpodobně při takovémto jednání převažují?
- Co by měl člověk na svém chování změnit, aby se svět mohl stát příjemným místem k životu pro všechny?
- Myslíte si, že je to uskutečnitelné? Myslíte si, že se může stát něco, co člověka přinutí k ekologickému jednání? Vzpomeňte si na některé katastrofické filmy.

Náhled učebnice

3. Transfer do života

V této hodině jsme shrnuli a objasnili některé informace týkající se globálních problémů na Zemi. Nové informace vás možná překvapily a zaskočily. V průběhu následujícího týdne se všichni pokuste z nového úhlu pohledu zhodnotit svoje vlastní jednání (popřípadě jednání vaší rodiny).

Hodnotová reflexe:

Sledovali jste své vlastní jednání a jednání členů vaší rodiny s ohledem na dané téma? Překvapila vás některá zjištění? Příjemně, nebo nepříjemně?

Pomohla vám předchozí lekce vidět některé otázky z pozmeněného úhlu pohledu? Uveďte konkrétní příklad.

Pokusili jste se toto své zjištění předat i ostatním členům rodiny? S jakým výsledkem?

Domníváte se, že takovéto „vychovávaní“ okolí má svůj význam. Proč ano, proč ne?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Na příkladu globálních ekologických problémů se nejlépe ukazuje absolutní provázanost našeho světa. Na každém jednotlivci záleží, jak bude vypadat svět, který předáme následujícím generacím. Způsoby chování a jednání, které uplatňujeme v interpersonálních vztazích, mají zásadní vliv na úroveň řešení globálních otázek.

Varianty:

Žáci se mohou na hodinu předem připravit. V tom případě zadejte práci do skupin s předstihem i se zadáním v pracovním listě.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Další informace, které by se vám mohly hodit:

OHROŽENÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ I.

- **Tropické deštné pralesy:** Lesy jsou nejproduktivnějšími ekosystémy vůbec, zabírají 33 % pevniny. Nejohroženější jsou deštné pralesy, které produkují zhruba třetinu celkového množství kyslíku. Ročně jsou vykáceny pralesy o rozloze bývalého Československa.
- **Biodiverzita:** Odhaduje se, že na zemi jsou 3 milióny až 50 miliónů druhů živočichů, popsáno jich bylo 1,7 milionu. V rostlinné říši je známo asi 350 000 druhů. Nemáme právo ničit nebo ohrožovat ostatní formy života. Rostliny a živočichové jsou živými složkami ekosystémů, jejichž rovnováha je nezbytnou podmínkou uchování života na Zemi.
- **Desertifikace:** Důvody rozšiřování pouští jsou nadměrná pastva, kácení stromů a křovin, ničení tropických deštných pralesů a změny klimatu. Třetina dnes kultivované půdy je ohrožena postupem pouští.

OHROŽENÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ II.

- **Znečištění atmosféry:** Znečištění ovzduší nerespektuje hranice států. V 70. a 80. letech 20. století mělo nekvalitní spalování hnědého uhlí v tzv. černém trojúhelníku (sever Čech, Polsko, bývalé východní Německo) za následek vznik kyselých dešťů, které se prokazatelně podílely na okyselení skandinávských jezer, kde místní rybáři přicházeli o práci.
- **Skleníkový efekt:** Pokud dojde k oteplení o 2 až 4 stupně, začnou tát ledovce a bude se postupně zvyšovat hladina oceánu. V důsledku změn cirkulace ovzduší budou některé oblasti sušší, jiné vlhčí. V některých oblastech se teplota zvýší, jinde ochladí, a tím budou ohroženy současné ekosystémy.
- **Ozónová díra:** Ozónová vrstva chrání Zemi před účinky ultrafialového záření. Podle závazků Montrealského protokolu má být používání freonů zastaveno od roku 2005. Není ale jisté, zda se napříklád v rozvojových zemích tento zákaz respektuje, protože tyto země nevlastní moderní technologie.

PROBLÉMY NÁSILÍ:

- **Příčiny násilí:** Naprostou většinu svého vývoje byl člověk lovcem a přístup lovce máme takřka v genech. Člověk – lovec se od zvířat liší zásadním způsobem. Zvířata chrání svá teritoria a jen výjimečně boj končí smrtí slabšího.
- **Smysl zbrojení:** Na zbrojení je v rozvojových zemích vynakládáno až 30 % státního rozpočtu. Takový stát se chová bezohledně k vlastnímu obyvatelstvu, ale také k přírodním zdrojům země (tropické lesy jsou káceny, suroviny rabovány).
- **Další formy násilí:** Násilí, represe a teror jsou důsledkem pohrdání lidskými právy a jejich nedodr

POPULAČNÍ PROBLÉMY:

- **Proč mají lidé v rozvojových zemích více dětí:** V rozvojových zemích žije 80 % světové populace, převažují v nich lidé mladší věkové kategorie, kteří chtějí a mají potomky. V zemích, kde neexistuje sociální systém, se lidé domnívají, že pokud budou mít více dětí, bude alespoň některé z nich schopné se o své rodiče ve stáří nebo nemoci postarat. Děti jsou pro tyto země důležité jako levná pracovní síla, zejména v zemědělství a významnou roli hrají i kulturní tradice.
- **Problémy populačního růstu:** Čtyři pětiny lidstva žijí v chudobě.
- **Opatření k zastavení populačního růstu:** Existuje demokratický způsob, jak omezit růst populace? Je jím ekonomický rozvoj. Ve všech zemích, které se hospodářsky pozvedly, se stabilizoval i růst populace. Stát je bohatší, začíná fungovat sociální síť, zvyšují se vzdělanost a osvěta.

ZDRAVOTNÍ PROBLÉMY:

- **Rozvojové země:** V Africe, v jižní a jihovýchodní Asii a v Latinské Americe řadí cholera, malárie, tyfus, žlutá zimnice, lepra a další. Například lepra (malomocenství) sužuje dnes tři miliony lidí.
- **Vyspělé státy:** Obyvatelé vyspělých zemí trpí nemocemi z nadváhy, nádorovými onemocněními a také úrazy (automobilové nehody). Zdravotní problémy vznikají také v důsledku kouření, užívání alkoholu a drog.
- **AIDS:** Odborníci odhadovali, že v důsledku nemoci AIDS se může průměrný věk lidí snížit v Zambii z 66 na 33 let, v Zimbabwe ze 70 na 40 let, v Keni z 68 na 40 let a v Ugandě z 59 na 31 let. Současná lékařská věda dokáže zmírnit utrpení, ale vyléčit tuto chorobu zatím neumíme. Péče o pacienty je také velmi nákladná, takže si ji naprostá většina lidí v rozvojových zemích nemůže dovolit.

Globální problémy životního prostředí – soukromý web (velmi přehledné zpracování):

<http://www.veverka.eu/globalni-problemy-zivotniho-prostredi>

Afrika: Kontinent problémů a beznaděje – rozhovor s Martinem Kovářem z katedry sociální geografie Ostravské univerzity, odborníkem na Afriku a Oceánii (Aktuálně.cz):

<http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=114398>

Výsledky soutěže o nejlepší videospot (1.–4. místo) na téma Globální problémy lidstva:

<http://www.youtube.com/watch?v=HDE-2pru414>

Přelidnění – fotografie a komentář:

<http://www.youtube.com/watch?v=bQWrtGoleaM>

Globální oteplování:

<http://www.youtube.com/watch?v=4QRf6skLgFQ>

Nelze žít smysluplný život jen sám pro sebe

CÍL:

Žáci procvičují empatické chování na základě modelové situace.

Žáci spolupracují ve skupinách.

Žáci pracují s moderními informačními zdroji, vyhledávají, zpracovávají a prezentují nové informace.

Cílem následující kapitoly je emotivní formou směřovat pozornost žáků k tématu humanitární pomoci. Bude záležet na vaší volbě, zda využijete informace, které vesměs pocházejí z webových stránek nadačního fondu **ONE MORE DAY FOR CHILDREN** (www.omdc.cz/nadacni-fond/), nebo budete své žáky směřovat k jinému informačnímu zdroji.

Stránky této organizace byly vybrány mimo jiné z těchto důvodů:

- informace jsou zde velmi přehledně zpracovány;
- jsou podány ve srozumitelné a věku přiměřené podobě;
- je zde velké množství fotografií a doplňujících informací.

Po dohodě se zakladatelem nadačního fondu je možné tyto informace zpracovávat pro potřeby vyučování.

POMŮCKY:

50 (100) ks bonbónů nebo jiných malých odměn pro žáky, **Pracovní list číslo 22 – KROK ZA KROKEM.**

PŘÍPRAVA TŘÍDY: Pokud máte možnost přístupu na internet, využijte ke konci hodiny (není nutné).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Sensibilizace/motivace

K sensibilizaci využijte aktivitu nazvanou „80 + 20“.

Na aktivitu potřebujete 100 (nebo 50) bonbónů pro děti. Půjde totiž o názornou ukázkou přerozdělení majetku ve světě. Světové statistiky uvádějí, že 20 % lidí má 80 % majetku a 80 % lidí má 20 % majetku.

Využijte metodu šokujícího efektu. Řekněte žákům, že tu dnes pro ně máte připraveno překvapení, které jim chcete rozdat neobvyklým způsobem.

- Na lístečky napište čísla 20 (10) a 80 (40) a vyberte ve třídě dva kapitány. Jeden se bude jmenovat Vyspělý a druhý Rozvojový.
- Jejich prvním úkolem bude rozdělit si ostatní děti ve třídě tak, že Vyspělý si vyvolá k sobě ze třídy jednoho a Rozvojový čtyři. Pokračují, dokud si nerozdělí všechny děti.
- Potom kapitánům řeknete, že si přijdou pro tolik bonbónů, kolik bude napsáno na lístečku. Vyspělému dáte 80 (40) a Rozvojovému 20 (10). **Bude na nich, jak děti ve skupině podělí.**

Hodnotová reflexe:

Žáci budou cítit a také projevovat velmi rozporuplné pocity, které budou chtít dát najevo. **Hodnotové reflexi proto věnujte dostatek času.** Postupně přejděte od osobního prožitku k zobecnění a vysvětlíte žákům, že daná aktivita měla posloužit k navození atmosféry k následující lekci související se situací v rozvojovém světě.

Můžete využít následující otázky a okruhy:

- Jaké pocity ve vás vyvolala skutečnost, že jste byli vybráni jako členové rozvojového týmu, jako členové vyspělého týmu? Jaké

Náhled pracovního listu

Lekce
22

KROK ZA KROKEM

SKUPINA I. Pracujte na stránkách www.omdc.cz/nadacni-fond/ – JAK POMOCI DĚTEM V AFRICKÉ KENI Vytvořte výukový plakát nebo prezentaci obsahující tyto informace: - Co je to DMS: jednorázová/roční - Typy pomoci: - příspěvek na stavbu dětského domova (jen základní informace) - příspěvek na jídlo a léky pro děti - adopce na dálku (jen základní informace)	
NEZAPOMEŇTE NA FOTOGRAFIE A ILUSTRACE SKUPINA II. Pracujte na stránkách www.omdc.cz/nadacni-fond/ – ADOPCE NA DÁLKU – ČASTÉ OTÁZKY A ODPOVĚDI Vytvořte výukový plakát nebo prezentaci obsahující tyto informace: - Co je to adopce na dálku? - Jak si adoptovat dítě? - Proč je adopce dětí na dálku důležitá?	
NEZAPOMEŇTE NA FOTOGRAFIE A ILUSTRACE SKUPINA III. Pracujte na stránkách www.omdc.cz/nadacni-fond/ – STAVBA DĚTSKÉHO DOMOVA Vytvořte výukový plakát nebo prezentaci obsahující tyto informace: - Pro koho je dětský domov určen? - Aktuální informace o stavbě a využití domova? - Jak je možné se stavbou a provozem domova pomoci?	
NEZAPOMEŇTE NA FOTOGRAFIE A ILUSTRACE SKUPINA IV. Pracujte na stránkách www.omdc.cz/nadacni-fond/ – OMDC AKCE NA PODPORU DĚTÍ V KENI Vytvořte výukový plakát nebo prezentaci obsahující tyto informace: - Z aktuálních informací vyberte nejméně pět typů akcí, které se zaměřují na získání finančních prostředků pro děti v Keni. - Ke každé přidejte stručné informace.	
NEZAPOMEŇTE NA FOTOGRAFIE A ILUSTRACE SKUPINA V. Pracujte na stránkách www.omdc.cz/nadacni-fond/ – JINÉ NADAČNÍ FONDY PRO AFRIKU Vytvořte výukový plakát nebo prezentaci obsahující tyto informace: - Z aktuálních informací vyberte nejméně pět dalších nadačních fondů, které se zaměřují na pomoc v rozvojových zemích. - Můžete hledat i na jiných stránkách charity. - Ke každému fondu přidejte stručné informace.	

pocity ve vás vyvolala skutečnost, že jste vlastně **sami neměli na výběr**?

- Podařilo se vám **rozdělit si bonbóny spravedlivě** v rámci skupiny? Dohodli jste se, nebo o všem rozhodoval kapitán?
- Jak jste se vyrovnali s „**dvojí nespravedlností**“, že rozvojoví měli méně členů, a přitom větší odměnu?
- Pokuste se **najít paralelu** mezi hrou a situací ve vyspělém a rozvojovém světě.
- Domníváte se, že si lidé v rozvojovém světě **uvědomují toto nespravedlivé rozdělení**? Pokud ne, dá se to tím ospravedlnit? (Uvědomují, protože každodenně bojují za zajištění základních životních potřeb, jako jsou jídlo a voda.) (Nedá, protože my všichni to víme.)
- Zažili jste někdy stav, kdy jste **byli opravdu v nouzi**? Pomohl vám někdo? Jak? **Jaké pocity** vyvolává v člověku pomoc druhého?
- **Pomáhá někomu** vaše rodina, pomáháte vy sami? **Jaké pocity** přináší lidem možnost pomáhat?

Dále pracujte s materiály v učebnici a na základě otázek přejděte k danému tématu.

2. Nácvik ve třídě

Přečtěte si se žáky text v učebnici, a pokud máte ve třídě přístup k internetu, vstupte na webové stránky OMCD.

Rozdělte žáky do **pěti skupin**, v každé skupině stanovte jejího **vedoucího** a jemu **předejte lísteček se zadáním**.

Podle času, který chcete věnovat následující aktivitě, zadejte žákům **domácí přípravu**:

vyhledat informace a připravit fotografie;

vyhledat informace, připravit fotografie a zpracovat výukový plakát (nebo prezentaci v PowerPointu).

Rozstříhejte **Pracovní list 22 – KROK ZA KROKEM** na jednotlivé skupiny.

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi se můžete soustředit na následující body:

- Měli jste už nějaké **informace o situaci** v rozvojovém světě? Která z nových informací vás dnes nejvíce překvapila, šokovala, zaskočila? Co pro vás naopak bylo pozitivním zjištěním? (Že lidé organizovaně pomáhají.)

- Jaký je hlavní **účel jednorázové humanitární pomoci**? (Řešit aktuální neúnosnou situaci.)

- Na co by měla být zaměřena pomoc, **kte- rá by měla dlouhodobější důsledky**? Přemýšlejte nad příslovím: „Daruješ-li druhému rybu, nasytíš ho na jeden den; naučíš-li ho rybařit, nasytíš ho na celý život.“

(Na zajištění vzdělání, preventivní zdravotní opatření – očkování, zajištění hygieny, rozvoj vlastního zemědělství a průmyslu, fungující instituce atd.)

Další náměty k zamyšlení nad smyslem a formami poskytované humanitární pomoci naleznete například v rozhovoru Lidových novin s ředitelkou české pobočky UNICEF Pavlou Gombou – Adopce na dálku nejsou fér, vzdělání potřebují i osklivé děti: http://relax.lidovky.cz/adopce-na-dalku-nej-sou-fer-vzdelani-potrebuji-i-osklive-deti-plz-/zajimavosti.aspx?c=A110806_203952_mo-je-penize_sk

3. Transfer do života

Motivujte žáky k tomu, aby s internetovými stránkami seznámili své rodiče, prarodiče, kamarády.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 4: Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc

Nelze žít smysluplný život jen sám pro sebe

Lekce
22

„Vše, co vysíláme do okolí, se nám vrací... Tím, že ožijeme nějaké peníze, budeme mnohem bohatší i my. Tohle bohatství se ale peněz vyjádřit nedá...“
Jiří Pergl (zakladatel nadačního fondu One More Day For Children)

- Myslíš si, že jsi chudý/a, nebo bohatý/a? A proč?
- Jak se pozná, že je někdo chudý?
- Jak se pozná, že je někdo bohatý?
- Proč jsou chudí i některé země?
- V kterých částech světa je nejvíce chudých zemí? Zkus je vyjmenovat.
- Co je největším bohatstvím na světě?

JIŘÍ PERGL POKRAČUJE:

... Byť skutečně chudý znamená to, že dítě má AIDS, je bez rodičů nebo jen s mámou, která má AIDS, nebo žije pouze s pěstouny a ti nemají peníze na obživu. Děti jsou velmi vystražené, nemocné a umírají nejen na HIV. V současné době pravděpodobně díky zmíněnému klimatu v provincii Doldoi nepříliš již patnáct let. Tudiž voda a jídlo se do této oblasti musí dovážet, a to je pak znát na ceně. Rok od roku je jídlo a voda dražší a dražší. Ve slumech kolem města Nanyuki lze občas vidět děti umírající na ulici. Jsou bez domova a bez rodičů, čichají lepidlo, aby neměly hlad. Jsou vyhozeni z domova, často již od věku tří let, nebo prodány, popř. zabity vlastními rodiči, jelikož ti je nemají jak uživit. Je také mnoho případů, kdy rodiče prodávají na sex 7-14leté dívky keňským a britským vojákům, protože je to pro ně jediná obživa. Dívky se často vrací do slumů s AIDS a tuberkulózou...

Více na stránkách nadačního fondu – www.omcd.cz/nadacni-fond/

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se vám přivést ostatní k tomuto informačnímu zdroji? Jaké byly jejich reakce? Co vás potěšilo a co třeba naopak zklamalo vaše očekávání?
- Jaký je podle vás důvod odlišných reakcí lidí na tuto tematiku? Mohou souviset s celkovým životním postojem nebo dosavadními zkušenostmi?
- Domníváte se, že lidé, kterým už v minulosti někdo nabídl svou pomoc, budou ochotněji pomáhat jiným a naopak?
- Myslíte si, že existují lidé, kteří, ač sami v tíživé situaci, dokážou pomáhat ostatním? Znáte někoho takového?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Nerovnoměrné rozdělení prostředků s sebou přináší mnoho negativních pocitů. Pokud se to děje na celosvětové úrovni, je řešení situace nebo alespoň zmírnění následků záležitostí všech lidí na světě. Před touto skutečností není možné zavírat oči.

Varianty:

- Pokud to dovolí vaše časové možnosti, můžete věnovat hodnotové reflexi aktivity „80 + 20“ větší prostor. Nechte žáky, aby popsali své pocity písemně nebo aby si o nich nejdříve pohovořili ve vytvořených skupinách a stanovili si svého mluvčího, který bude mluvit za ostatní.
- Práci skupin můžete **zadat i s větším časovým předstihem**.
- Výukový plakát mohou žáci zpracovávat i v jiných vyučovacích předmětech (využijte mezipředmětové vztahy) nebo třeba v suplované hodině.

Velmi zajímavé a podnětné jsou postřehy a náměty pilotujících učitelů:

1. Presentace byla velmi zajímavá, některé (menšina) skupiny to pojala pouze jako splnění úkolu, přesto bylo cítit, že je práce nakonec zaujala. Několik skupin vypracovalo plakát, jiní prezentaci. Začátek jedné jsem přepočítala. Začíná takto: „Touto prezentací nebojujeme o skvělé známky ani o uznání paní učitelky. Jenom bychom vám chtěli přiblížit pro vás nejspíše zcela nepoznanou Keňu. Nejde nám o to přesvědčit vás všechny, abyste pomáhali. Jen jsme vám chtěli ukázat různé způsoby pomoci, a to nejen pro Keňu.“ Trochu komplikovanější je organizace práce, práce ve skupinách je ideální, jenže vyžaduje dost času na přípravu nejlépe ve škole. Po škole děti nemají možnost se scházet (někteří dojíždějí), internet nemají zase doma všichni. Proto jsem nakonec tomuto tématu věnovala vlastně tři hodiny. Jinak by práce neměla smysl.
2. Opět jste vybrali moc zajímavé téma, určitě odpovídá věkové kategorii, pravdou však je, že na mě žáci působili dost udiveně. O adopci na dálku už slyšeli, ale to pozadí – viz příběh v učebnici a jiné příběhy – to na ně působilo opravdu emočně.
3. Překvapil mě fakt, že spousta žáků uváděla, že jsou bohatí. Na dotaz, proč si to myslí, odpověděli, že je tomu tak proto, že jim vlastně nic nechybí, a když vidí některé své spolužáky, tak si uvědomují, že jsou na tom velmi dobře. Nikdo neuvedl, že by byl chudý nebo se tak cítil. Ale na otázky, které se týkaly chudoby některých zemí, v podstatě nedokázali odpovědět. Proto si myslím, že je nejprve potřeba s nimi pracovat v oblasti jejich konkrétních zážitků a teprve posléze přejít na obecnější téma (chudoba ve světě apod.). Na otázku, co je pro ně největším bohatstvím na světě, žáci odpovídali velmi shodně – rodina a láska. Toto téma je pro žáky velkým přínosem, ale rozhodně by to chtělo věnovat mu mnohem více lekcí. Protože jinak lze bohužel toto téma, které zasluhuje více pozornosti, probrat opravdu velmi povrchně.
4. Výborná aktivita „80 + 20“. Vyvolala živou diskuzi mezi žáky. Sami ukázali na souvislost s předchozími lekcemi (globální problémy). Navazují zajímavé otázky v učebnici. Žáci hovoří o tom, že se prožívají jako „nebohatí“. Pravděpodobně vliv rodiny. Vyjadřují obavy o nebezpečí zneužití finančních prostředků některými nadačními fondy. Žáci pracovní listy dopracovali jako domácí úkol.
5. Žáci vycházejí z celoškolského projektu Afrika a A zase ta Afrika! Porovnávají své znalosti. Pracují se stránkami dalších charitativních organizací, zjišťují konkrétní částky na poskytnutí jakékoliv pomoci, přicházejí s nápady na rozšíření celoškolského projektu Afrika.
6. Větší část hodiny jsme pracovali s výše uvedeným webem, jako plus bych uvedl hned v úvodu záštitu slavných osobností (Michal David, J. Welsch) a názornost většiny fotografií a videí. Myslím, podle ticha ve třídě při projekci, že je to skutečně oslovilo.

7. Výborný námět na motivační hru (doposud jsem neznala ani já), i přes velmi malý počet žáků ve skupině hra vyvolala značnou diskuzi a byla velkou motivací pro další aktivitu. Situace v naší skupině je specifická tím, že žáci naší školy aktivně poskytují během školního roku pomoc dětem z rozvojových zemí.

Doporučení/pozor:

Před zahájením práce v počítačové učebně se přesvědčte, že stránky fondu jsou přístupné (vaše škola může mít nastavený filtr, který žákům neumožní stránky otevřít, i když jsou běžně přístupné).

Poradte se se správcem sítě, jak situaci řešit.

Pokud se rozhodnete pracovat s jiným informačním zdrojem, bude nutné upravit pracovní list číslo 25.

Stránky jiných nadačních fondů a charitativních organizací (další naleznete v následující lekci):

Charitativní organizace registrované v ČR:

<http://www.czech.cz/cz/Zivot-a-prace/Jak-to-v-CR-funguje/Pravo/Charitativni-organizace-registrovane-v-CR>

Nadace a nadační fondy – vyhledávání podle jednotlivých krajů a měst:

http://www.firmy.cz/Institute-a-urady/Neziskove-a-humanitarni-institute/Nadace#utm_source=sklik&utm_medium=cpc&utm_campaign=Sklik%20-%20Kategorie

Adopce na dálku jako doopravdy

CÍL:

Žáci se pokusí uplatnit prosociální chování v reálné životní situaci.

Žáci uplatňují komplexní prosociálnost na praktickém příkladu, podle svých možností se snaží zapojit do některé z forem humanitární pomoci.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 22 – **KROK ZA KROKEM**. Pracovní list číslo 23 – **SMLOUVA SE SEBOU SAMÝM**.

PŘÍPRAVA NEBO VÝBĚR UČEBNY: Pro úspěšnou a zajímavou realizaci této lekce bude dobré, pokud se vám podaří zajistit místnost s přístupem na internet (interaktivní tabule) a s dostatkem prostoru pro uspořádání židlí do půlkruhu (počítačová učebna není z tohoto důvodu příliš vhodná).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace:

K senzibilizaci využijte texty v učebnici, které si se žáky přečtete. Senzibilizaci můžete doplnit využitím některého z následujících odkazů:

Přehled často kladených otázek v souvislosti s adopcí na dálku:

<http://praha.charita.cz/zahranici/adopce-na-dalku/faq-casto-kladene-dotazy/>

Databáze dětí Adopce na dálku – jedna z mnoha:

<http://adopce.dchhk.cz/adopce/detikadopci>

Fond Adoptuj panenku a zachrániš dítě:

http://dk_adopce.snadno.eu/Adopce-panenek-UNICEF.html

Kupte si kozu pro Tibet:

<http://www.protibet.org/>

Všechny texty pocházejí z webových stránek nadace OMCD, se kterými se žáci seznámili za domácí úkol.

Hodnotová reflexe:

Žáků se ptejte na:

- nové informace, které je překvapily, šokovaly, ale také třeba motivovaly ke konkrétní činnosti;
- na jejich dojmy a pocity, které v nich nové téma vyvolává;
- na to, jak reagovala jejich rodina;
- na to, jestli učinili nějaká rozhodnutí ohledně možnosti pomoci obsažených na webových stránkách.

2. Návěst ve třídě

Práce s tématem ve třídě se bude odvíjet na základě zadání z minulé hodiny.

- **Kratší varianta:** Skupiny mají připraveny výukové plakáty nebo prezentace. Krátce se poradí a postupně předstupují před třídu se svými informacemi. Prezentace můžete doplnit fotografiemi přímo ze stránek nadace nebo z jiných zdrojů.
- **Delší varianta:** Skupiny pracují na přípravě výukových plakátů a prezentací přímo v hodině. V tomto případě máte možnost žákům s prací poradit a pomoci.

Hodnotová reflexe:

Témata hodnotové reflexe sama vyplynou na základě otázek, které budou žáky v rámci tematiky nejvíce zajímat.

Náhled pracovního listu

Lekce
23

SMLOUVA SE SEBOU SAMÝM

SMLOUVA SE SEBOU SAMÝM

Já, se zavazuji,
že.....
Datum:.....
Podpis.....

SMLOUVA SE SEBOU SAMÝM

Já, se zavazuji,
že.....
Datum:.....
Podpis.....

SMLOUVA SE SEBOU SAMÝM

Já, se zavazuji,
že.....
Datum:.....
Podpis.....

Možno využít následující okruhy:

- Jaké pocity prožívají děti v rozvojových zemích?
- Co pro tyto děti znamená pomoc a podpora v rámci charitativních akcí? Přináší jim pouze materiální užitek a možnost zlepšení jejich životních podmínek, nebo může znamenat i něco více?
- Domníváte se, že v rámci humanitární pomoci může jednotlivec něco změnit? Proč ano, proč ne?
- Jaké způsoby pomoci jsou podle vás nejúčinnější a proč?
- Proč se lidé účastní charitativních akcí? Z jakých pohnutek? Co jim tato činnost přináší do života?

3. Transfer do života

Transferem do života bude v tomto případě **závěrečné zamyšlení – SMLOUVA SE SEBOU SAMÝM**. Projděte se žáky jednotlivé kapitoly tématu a na jednoduchých příkladech jim ukažte, že ve všech jsou obsaženy podněty ke konkrétní činnosti vedoucí ke změně. Příklady k jednotlivým kapitolám:

- Než pojedu letos na dovolenou, najdu si informace o obyvatelích a jejich zvyklostech – respekt.
- Na základě nových informací si budu více všimnout spoluobčanů z asijské komunity a budu se snažit je přijmout jako osobnosti s vlastní kulturou – porozumění.
- Pokusím se ve svém každodenním jednání rozpoznat a potírat prvky diskriminace – morální kvality.
- Budu se snažit hodnotit přijímané informace o jiných kulturách z různých úhlů pohledu a pak si teprve utvořím vlastní názor – informovanost, tolerance.
- Ve svém každodenním jednání se budu snažit myslet na životní prostředí, třeba jen ve zdánlivých maličkostech. Uvědomuji si, že každý musí začít u sebe – sebeovládání.
- Budu více vnímavý/á k utrpení lidí z různých částí světa. Zamyslím se nad svými možnostmi, jak těmto lidem pomoci – účast.
- Podle svých možností najdu konkrétní formu, jak se účastnit humanitární pomoci – praktická prosociálnost.

Rozdejte žákům **Pracovní list číslo 26 – SMLOUVA SE SEBOU SAMÝM** (například jako domácí úkol). Smlouvy můžete po domluvě se žáky vystavit ve třídě a příležitostně se k nim vracet.

Abyste se mohli připravit na různé eventuality, které mohou v souvislosti s transferem nastat, přečtěte si postřehy a náměty pilotujících učitelů:

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 4: Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc

Lekce 23 Adopce na dálku jako doopravdy

„Vždyť se i o tebe jedná, když sousední stavení hoří.“
Quintus Horatius Flaccus

Grace je 11letá holčička, která potřebuje zachránit z manželství. Má sestřenic, která utekla z manželství, a ona se o to pokusila také spolu se třemi kamarádkami. Chceme ji pomoci a vrátit ji zpět do školy.

Mila je 12letá dívka. Její otec je slepý a nemůže se postarat o rodinu. Pomáhala matce prodávat mléko, aby uživila svých šest mladších sourozenců. To ale nestačilo, proto ji matka prodala do manželství. Chceme ji vrátit zpět do školy.

Když jsem spolu s Helen a sociální pracovnící Josephine přijížděli k rozpadlé chatrči asi tak tři km od silnice, nevěřil jsem vlastním očím. Opravdu starý děda seděl na špačku a fezal větve na opravu domku, u něj žena kolem 30 let a dítě - Samuel. Říkám jim: „Kde je otec?“ 90letý děda se usměje a říká: „Práci já.“ Dům z rozpadlých kusů dřeva a trávy splácených doložkami bábem. Finanční prostředky žádné a výhled do budoucna také žádný. Samuel již do školy nechodí pro nedostatek finančních prostředků.

Fimah žije ve skromné klíně uvnitř slumu, kde spí na jedné posteli. Fimah a maminka a na druhé babička a její tři bratřenci a sestřenice. Ve venkovním příbytku žije strýc se dvěma bratřenci. Matka ztratila práci a již rok je bez výdělku. Jedinými osobami, které donesou peníze do celé domácnosti, jsou bratřenci a sestřenice. Příjem rodiny je ale jen 15 EUR!

Caro se narodila bláznivé a hloupé matce. Nikdy nešla na stěpný město. Stále usmívá bez jídla a hladová, málokdy se nají. Její současná situace je velmi vážná. Potřebuje okamžitou pomoc.

Caroline nikdy nepoznala otce, utekl. Prarodiče ji zemieli již dávno. Žije pouze s maminkou a čtyřmi sourozenci. Matka dostává práci pouze přilžitostně. Děti velmi hladoví. Caroline je nádherná holčička a velmi chytrá.

- Dnešní hodinu jsme zahájili prezentací DÚ (viz PL č. 22 – Krok za krokem), žáci si měli připravit jedno z témat Jak pomoci dětem. Mohli DÚ zpracovat samostatně nebo ve dvojicích, trojicích. Práce dětí byly velmi zdařilé, vypracovaly buď plakát, nebo prezentaci na PC. Byla jsem velmi mile překvapená, jak profesionálně svůj úkol splnily. Samozřejmě se našli tací, kteří úkol nedonesli, ale těch bylo velmi málo. Poté jsme si přečetli text ke kapitole č. 23 a potom si každý vytvořil svoji vlastní smlouvu, jak by mohl pomáhat dětem v Africe. Smlouvu jsme nepsali, pouze každý ve své mysli. Návrhy „Smlouvy“ jsem jim vytiskla z metodiky a každému lístek rozdala.
- Sepsání smlouvy se sebou samým se nesešlo s velkým ohlasem a přes snahu vysvětlit jim podstatu tohoto úkolu a znovu zopakování toho, čím jsme si v této kapitole prošli, plnili úkol žáci velmi formálně. Například napsali: nebudu rasista, nebudu mít předsudky nebo se naopak snažili dělat si z toho legraci – odpovědi typu „nebudu na PC 22 hodin denně“ apod.
- Smlouva se sebou samým je výborný nápad, zpočátku měli obavu, zda vše, co uvedou, bude správné, vhodné. Řekli jsme si, že vše, co je jejich názorem, je vhodné a že by se za svůj názor neměli stydět, a pak vše probíhalo mnohem lépe.

4. Pracovní list shledali žáci jako příliš násilný, místo něho raději konkrétně přemýšleli, jak někomu pomoci. Čas jsme využili na promyšlení podpory nemocné holčičky Michalky Láníkové (www.michalka-lanikova.cz), konkrétně sbírání nápojových víček. Žáci si rozdělili úlohy, kdo co zajistí, aby se do akce mohla zapojit celá škola (600 žáků).

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro vás vyplnění smlouvy těžkým oříškem, nebo jste okamžitě věděli, co napsat? Už jste se někdy zamýšleli nad podobným tématem?
- Stává se vám nebo někomu ve vašem okolí, že některé obtížně řešitelné úkoly raději zesměšníte nebo tzv. shodíte, jen abyste je nemuseli dotáhnout do konce? Stává se to i dospělým? Co byste jim poradili?
- Pokuste se nehodnotit jednotlivé smlouvy pouze z jednoho úhlu pohledu. Někdy je upřímně myšlené malé předsevzetí cennější než velká a vzletná přání.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Jakákoli forma humanitární pomoci je vyspělým projevem prosociálního jednání. Do humanitárních aktivit se může zapojit každý. Co se týče samotných žáků, přináší toto téma možnost realizovat se na poli šíření informací o formách a typech pomoci.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Autorem citátu je **Quintus Horatius Flaccus** (1. století př. n. l.), římský básník.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátké: Stereotypy:

Jakou máte představu o tom, jak vypadá neukázněný x vynikající sportovec, chudý x bohatý intelektuál, obchodník, puntičkář, hodný člověk, šprt, hippík, fotbalový chuligán apod.?

Delší: Stereotypy – hraní rolí:

Stojíte na silnici a kolem vás jezdí automobily nejrůznějších značek a SPZ.

Vyberte si ze čtyř možností:

1. Škodu Felicii, kterou řídí Čech ve špinavém triku a v montérkách, neoholený, evidentně jede z práce či na chatu.
2. Ford Mondeo, který řídí Čech, oblečen dobře, čistý, oholený, jede asi na služební cestu.
3. BMW, které řídí Němec, silnější, oholený, dobře oblečený, se spolujezdkyní, asi turisté.
4. FIAT UNO řídí mladý Ital, oblečený sportovně, pěkný, hudba hraje nahlas z rádia.

Koho budete stopovat a proč?

Obměna:

Jste řidič ve výše zmíněných autech a na silnici stopují lidé: pěkně oblečená dívka; dlouhovlasý chlapec s batohem; dívka a chlapec; dva chlapci slušně oblečení, z nichž jeden je tmavší pleti; dvě dívky nevalného zevnějšku, nepříliš čisté.

Jestli jste se rozhodli brát stopaře, koho vezmete?

DUCHOVNÍ ROZMĚR ČLOVĚKA

(Kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme)

Šíře a rozsah tohoto tématu jsou už samy o sobě námětem k dalekosáhlé diskuzi. Pracujete se žáky základní školy, jejichž rozumové chápání a duchovní zralost jsou na velmi rozdílné úrovni, proto se pokuste soustředit spíše na konkrétní pojmy, ke kterým jsou žáci schopni přiřadit nějaké osobní zkušenosti. Vzhledem ke kulturním dějinám střední Evropy budou žáci většinou lépe obeznámeni s dědictvím židovsko-křesťanské tradice. Z toho je dobré při výuce vycházet a využít jejich obeznámenost s hodnotami a symboly křesťanství, s nimiž se setkávají v hodinách dějepisu, v místní architektuře, v české i světové literatuře, kinematografii (synagoga, kostel, rabín, kněz, Bible, mše atd.) Vyhněte se teoretickým diskuzím a abstraktním debatám, zároveň vyjděte vstříc zájmu o to či ono probírané téma a buďte tvořiví a flexibilní v časovém rozvržení výuky. Hloubka a kvalita rozhovorů se žáky na tato témata bývají často pro pedagogy milým překvapením.

Téma zpracováno na základě lektorského příspěví Doc. Pavla Hoška, ThD., a Doc. PhDr. Zdeňka Vojtíšky, ThD., pedagogů Husitské teologické fakulty UK v Praze, kterým tímto autorka děkuje za spolupráci.

Lekce
24

Otazníky kolem života a smrti

CÍL:

Žáci se pokusí prostřednictvím výtvarné a komunikační složky vyjádřit své pocity.
Žáci se zamýšlejí nad otázkami existence duchovního světa a formulují své názory.

Následující lekce je vložena s cílem provést senzibilizaci k tématu Duchovní rozměr člověka a rozvinout dovednost žáků komunikovat o těchto otázkách prostřednictvím slovního a výtvarného vyjádření. Žáci si mohou zvolit pro sebe nejvhodnější formu zpracování.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 24 – CESTA K VLASTNÍM POCITŮM, výtvarné potřeby, výkresy.

Příprava třídy: Prostor pro komunitní kruh, technické vybavení k promítnutí materiálu z internetu (není podmínkou).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na úvod hodiny se posaďte do kruhu a pokuste se se žáky zodpovědět všechny **otázky úvodní lekce v učebnici**. Pozorně sledujte reakce žáků, zvláště téma smrti může být pro některé z nich **velmi citlivé**. Podle toho pak směřujte žáky v následujících aktivitách. Mnoho otázek k zamyšlení, ale také mnoho odpovědí nabízí text „Rozhovor dvojčat v děloze“ v modrém rámečku v učebnici.

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi ved'te žáky k zamyšlení nad účelem meditačních chvil a jejich propojení s běžným životem člověka.

K hodnotové reflexi můžete využít následující otázky:

- Už jste se někdy cíleně **pokoušeli** o meditační zklidnění? Máte o meditaci nějaké informace?
- **Proč** se meditace provádí? V jakém **prostředí**? Co je potřeba zajistit, aby mohla být úspěšná?
- Může podle vašeho mínění **provádět meditaci každý**? Je to jednoduché, nebo musíme meditaci cvičit? (Pro někoho je to snazší, ale každý musí úspěšné zvládnutí nacvičit).
- Domníváte se, že už jste byli v meditativním stavu, aniž jste se o to **cíleně snažili**? (Ano, člověk prožívá tyto stavy několikrát denně, byť na malý okamžik.)
- Jsou takové stavy pro člověka **důležité**? (Ano, poskytují rychlé uvolnění, odpočinek a také informace z podvědomí.)

Přečtete si, prosím, návrhy a postřehy pilotujících učitelů, díky nimž budete lépe připraveni na možné eventuality:

1. Zajímavý námět na **obměnu úvodní aktivity**:

Hra Ano – Ne: Uzavřené otázky: např. Je narození člověka vždy radostnou událostí? Smrt je úplný konec existence člověka? Žáci dostanou pokyn chvíli promýšlet odpověď, potom ukáží svoji kartičku, mohou se ptát spolužáka: „Jak jsi to myslel, když jsi ukázal Ano?“ Velmi zajímavá hra, obsahuje naslouchání, vyjasňování pozic. Výsledkem je, že moje Ano a tvoje Ne vlastně mohou být velmi blízko.

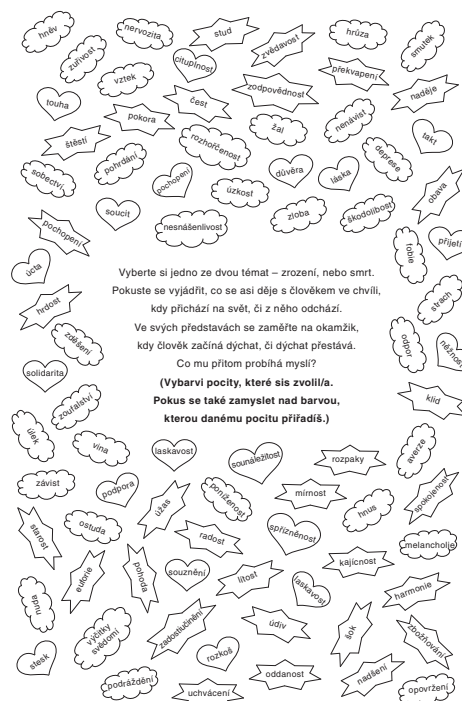
Náhled pracovního listu

Lekce
24

CESTA K VLASTNÍM POCITŮM

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 4: Komplexní promítnutí a rozvojové pomůcky

2. Překvapilo mě, jak se tohoto tématu samotní žáci zhostili. Obávala jsem se, že nebudou se mnou chtít diskutovat na téma smrti a budou dané téma zlehčovat. Ale právě naopak. Téma jejich možné smrti bylo pro ně velmi nosné – vyjadřovali své obavy, negativní emoce, které cítí v souvislosti se smrtí, dokázali sdílet své zkušenosti s „nadpřirozeným světem“.
3. Nejdříve jsem vycházela ze surrealismu a řekli jsme si pár informací o S. Dalí, ukázali si surrealistický obraz, vyzkoušeli meditaci k textu v učebnici, přistoupili k PL a děti diskutovaly na téma život – smrt, ke konci hodiny jsme zkusili napsat přání k narození dítěte. Hodina byla plynulá, žáci více reagovali na smrt než na narození, pouze jedna dívka povídání o smrti neustála, odešla z hodiny.
4. Je to velice citlivé téma pro žáky, kteří mají zkušenost s úmrtím někoho z rodiny. Žáci se nejprve sami seznámili s otázkami, měli čas si je promyslet. Dopředu jsme se domluvili, že pokud bude někdo mít s některou otázkou problém, může opustit třídu, což se také stalo. Naštěstí jsem nezpůsobila žádné trauma. Ostatní žáci se shodli na tom, že i o této problematice by se mělo nahlas mluvit.
5. Velice citlivé téma týkající se úmrtí pro žáky, kteří mají nějakou přímou zkušenost. Je tedy třeba některé otázky vynechat, ale vždy není učitel přesně obeznámen s rodinnými poměry žáků.
6. Někteří žáci neodpovídali na otázky týkající se smrti, jejich přání bylo respektováno.

2. Návčik ve třídě

Přečtěte si se žáky zadání individuálního úkolu pro tuto hodinu. Mají možnost **pracovat dvojím způsobem**:

- a/ **Výtvarné zpracování** – jako inspiraci použijte obrazy Salvadora Dalího v učebnici. V rámci vašich časových a technických možností doporučuji promítnout **videosekvence** s obrazy tohoto malíře (či jiných surrealistů) například ze stránek YouTube. Můžete si být jisti pozitivním ohlasem a navíc rozšíříte jejich povědomí o výtvarném umění a možnostech využití těchto internetových stránek pro vlastní poznání. Motivujte žáky k **vyjádření vlastních pocitů** – výtvarná technika bude záležet na jejich volbě. Opět se nabízí spolupráce s vyučujícím výtvarné výchovy apod.
- b/ **Pracovní list číslo 24 CESTA K VLASTNÍM POCITŮM** – žáci volí v nabídce podle zadání. Opět je možné využít individuální **chápání barev** a jejich spojitost s pocity a prožitky.
- c/ **Další možnosti jsou obsaženy v návrzích pilotujících učitelů:**

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 5: Duchovní rozměr člověka

Lekce 24 Otazníky kolem života a smrti

Cestu k vlastním pocitům můžeme nalézt, vydáme-li se jim vstříci za pomoci fantazie.

Premýšleli jste někdy o tom, jak jste přišli na svět? Jaké to bylo v těle matky? Co si asi myslela vaše maminka, když vás poprvé spatřila? Jak vás přivítali ostatní členové rodiny? Zažili jste už něco smrti? Viděli jste mrtvého člověka? Viděli jste umírat zvíře? Byli jste někdy na pohřbu? Jak byste jednou chtěli zemřít? Kdy byste chtěli zemřít – v nemocnici, u své rodiny? Věřte, že se narodíte znovu? Věřte v posmrtný život? Věřte, že existuje neviditelný, duchovní svět?

Rozhovor dvojčat

- Věříš v život po porodu?
- Určitě, něco po porodu musí být. Možná jsme tu hlavně proto, abychom se připravili na to, co bude pak.
- Bolest, žádný život po porodu není. Jak by vůbec mohl vypadat?
- To přesně nevím, ale určitě tam bude víc světla než tady. Třeba budeme běhat po svých a jíst pusou.
- No to je přece nesmysl! Běhat se nedá a jíst pusou, to je úplně směšné! Živí nás přece pupeční šnůra. Něco ti řeknu, život po porodu je vyloučený – pupeční šnůra je už teď moc krátká.
- Ee ne, určitě něco bude. Jen asi bude všechno trochu jinak, než jsme zvyklí. Tímel, na jeho konci světlo...
- Ale nikdo se přece odtamtud po porodu nevrátil. Porodem prostě život končí – a vůbec, život není než velká státnost v temnotě.
- No, já přesně nevím, jak to tam bude po porodu vypadat, ale každopádně uvidíme mámu a ta se o nás postará.
- Mámu? Ty věříš na mámu? A kde má podle tebe být?
- No přece všude kolem nás! V ní a díky ní žijeme. Bez ní bychom nebyli.
- Tomu nevěřím. Žádnou mámu jsme nikdy neviděli, takže je jasné, že žádná není.
- Ale někdy, když se ztláíme, můžeme ji zaslechnout, jak k nám promlouvá. Víš, já si myslím, že opravdový život nás čeká až potom...

Obrazy, které vidíš před sebou, namaloval jeden z největších světových malířů Salvador Dalí. Pokus se o něm zjistit více informací a jako inspiraci si pomoci internetem vyhledat jeho další díla.

1. Téma výborné, individuální úkol – výtvarné zpracování jsme nahradili jiným – „Co znázorňují obrazy S. Dalího v učebnici“ – byla jsem velmi mile překvapena, co vše žáci vymysleli. Pociťově to zvládli výborně.
2. Díky dobré práci žáků s tímto tématem se mi podařilo vytěžit z tématu to, co jsem měla v úmyslu – uvědomit si, co může vědomí „mé smrtelnosti a konečnosti“ přinést pozitivního do mého života. Přináší to uvědomění si důležitosti naší přítomnosti (neohlížet se stále na minulost a nedoufat stále v lepší budoucnost), důležitosti našich blízkých kolem nás a uvědomění si daru života, který jsme dostali. Zařadila bych to jako jeden z možných výstupů této lekce.
3. Jako dobrovolný domácí úkol jsem zadala žákům v předcházející hodině najít výtvarné dílo (např. i foto), které ovlivňuje jejich náladu ať pozitivně či negativně, někteří žáci pak přinesli zejména fotografie rodiny, krajiny z dovolené apod.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi provádějte v tomto případě už v **samotném průběhu práce**. Někteří žáci budou mít s vyjádřením pocitů určité problémy, motivujte ostatní, aby přispěli svými „radami“ a komentáři, a postupně tak zapojte do práce všechny žáky. Pokud to nebude ve třídě problém, dovolte žákům volně se pohybovat a prohlížet si práci ostatních.

Lekce
24

3. Transfer do života

Výtvarné práce a pracovní listy vystavte ve třídě a ponechte žákům čas na diskuzi nad jejich obsahem. Podle zkušenosti se bude o výstavku zajímat většina žáků, ponechte ji tedy **na dobrovolnosti**.

Hodnotová reflexe:

- *Domníváte se, že přesvědčivost sdělení jednotlivých kreseb (tedy to, jak silně na nás působí) souvisí s úrovní výtvarného projevu? Uvádějte argumenty pro a proti.*
- *Jsou vám některé kresby vašich spolužáků bližší než jiné? Proč tomu tak asi bude? S čím to může souviset?*
- *Myslíte si, že komunikace prostřednictvím výtvarného umění je srozumitelná pro všechny? Proč ano, proč ne?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Duchovní život každého jedince je nezaměnitelný. Cesta za jeho poznáním je tím největším dobrodružstvím, za jakým se může člověk vydat. Lidská mysl v sobě skrývá tajemství, které má být odhaleno.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Salvador Felip Jacint **Dalí** i Domènech (1904–1989) byl významný katalánský malíř, který se proslavil svými surrealistickými díly.

Dalí byl umělcem obrovského talentu a fantazie. Jako rodák z Katalánska trval na tom, že má arabské kořeny. Tvrdil, že jeho předkové byli potomci Maurů, kteří do Španělska vtrhli roku 711. Právě v tom Dalí spatřoval příčinu své lásky ke všemu, co je zlaté a přehnané, svoji vášeň pro luxus a orientální oblečení. Dalího výstřední a teatrální chování občas ale zastínilo jeho práci. Rád dělal neobvyklé věci jen proto, aby upoutal pozornost, což občas unavovalo jak jeho obdivovatele, tak jeho kritiky.

Na druhou stranu však vedla tato cílená pozornost k uznání jeho tvorby širokou veřejností a ke zvýšení prodeje jeho děl. V posledních letech žil Dalí ve věži zvané Galatea, jež byla součástí jeho muzea, kde dne 23. ledna 1989 také nakonec zemřel na srdeční selhání. Jako hluboce věřící člověk čerpal inspiraci ke svým uměleckým dílům z náboženské víry, hojně pracoval s náboženskou tematikou. Podle jeho přání bylo následně jeho tělo nabalzamováno a několik dní vystavováno v muzeu. Poté bylo pohřbeno tamtéž v podlaze atria. Dalí odkázal veškeré své dílo španělskému státu.

Stránky s videosekvencemi věnovanými S. Dalímu:

Nejznámější obrazy S. Dalího (krátká sekvence)

<http://www.youtube.com/watch?v=QHH28cRXu0U>

Nejznámější obrazy S. Dalího (delší sekvence)

<http://www.youtube.com/watch?v=izxHtDHE6do>

Fotografie S. Dalího (španělsky – pustit bez zvuku)

<http://www.youtube.com/watch?v=DzAZeLricvo>

Doporučení/pozor:

V této lekci pracují žáci se svými pocity, které mohou být v některých případech velmi silné. Pokud narazíte ve třídě na problém, který se vám bude zdát **opravdu zásadní**, seznámte se situací rodiče a popřípadě jim pomozte s vyhledáním odborné péče. Postupujte **velmi citlivě** a nesnažte se situaci řešit před ostatními žáky ve třídě.

Počátek i konec lidského života jsou zahaleny tajemstvím. Je **dobré povzbudit žáky k tomu**, aby se pokusili narození dítěte (tedy své vlastní narození i narození každého člověka) vidět spíše **jako „zá-zrak“ nového života**, který má nesmírnou hodnotu, než jako výsledek slepé náhody, která nemá hlubší smysl. **Také tajemství konce lidského života** by mělo vést žáky k zamyšlení, zda smrtí všechno končí, nebo zda smíme mít naději (kterou vyslovují náboženské tradice, o nichž bude řeč v příští lekci), že smrt je branou k věčnosti a že hluboký smysl a **hodnota každého jednotlivého lidského života tedy nejsou smrtí úplně zrušeny a popřeny**.

Poznámky:

Cesty poznání světa

CÍL:

Žáci vyhledávají, třídí a systematizují poznatky z oblasti náboženských systémů.

Žáci spolupracují a komunikují ve dvojicích a skupinách.

Žáci se učí dosahovat společného cíle.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 25A – KLÍČE K POZNÁNÍ; Pracovní list číslo 25B – KDO HLEDÁ, NAJDE (SE) (rozstříhat a vybrat dvojice kartiček podle počtu žáků)

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace:

Rozdejte žákům **Pracovní list číslo 25A – KLÍČE K POZNÁNÍ**. Upřesněte zadání. Pojmy, které jsou žákům neznámé, **zatím nevysvětľujte**, jako prvotní kontrola správnosti poslouží žákům motivy klíčů a zámek.

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi se můžete dotknout následujících postojevých hodnot:

- *Podařilo se vám vyplnit PL bez použití nápovědy?*
- *Snažili jste se přiřadit pojmy podle vědomostí, nebo jste jen sledovali zámky a klíče?*
- *Může tento váš postup něco naznačit o vašem přístupu k plnění zadaných úkolů ve škole i jinde?*
- *Co je přínosem a naopak nedostatkem těchto dvou přístupů k plnění úkolů?*

Interaktivní varianta práce s PL 25A vycházející z námětů pilotujících učitelů:

S časovým předstihem jsem **rozstříhala jednotlivé klíče**. Žáci pracovali v maximálně **čtyřčlenných skupinkách**. Každá skupinka dostala lístečky, které dala obrázkem dolů. Žáci postupně jeden po druhém **otáčeli vždy jeden klíček**, tak aby ho ostatní neviděli. Přečetli pojem a ostatní měli určit, **ke kterému zámku patří**. Bylo dobré, že žák, který klíček otáčel, měl hned kontrolu, zda jsou odpovědi správné.

2. Návěk ve třídě

Pracujte s učebnicí. Podle **vlastního uvážení můžete:**

- Přečíst všechny texty **společně**, a přitom současně objasnit pojmy v pracovním listu.
- Rozdělit práci do **pěti skupin**, které se připraví a následně prezentují nové informace a vyjasní pojmy za svou oblast (nejvíce odpovídá cílům etické výchovy).
- Zadat jako **samostatnou práci** nebo domácí přípravu.

Rozdejte žákům připravené kartičky **Pracovního listu číslo 29 – KDO HLEDÁ, NAJDE (SE)**. Pro práci ve třídě je nutný sudý počet, v případě potřeby se tedy **zapojte do hry i vy**. Účelem hry je vytvořit dvojice pojem + jeho vysvětlení a zopakovat si tak základní informace, hra ale také slouží k procvičení schopnosti spolupracovat, domlouvat se a dosahovat společného cíle. Po skončení časového limitu si žáci **stoupnou do dvou řad za sebe**, „pojem“ uchopí své „vysvětlení“ lekce za rameno a následuje postupná kontrola.

Poznámka:

Texty v učebnici jsou poměrně rozsáhlé a práce s nimi časově náročná. Základní informace by však žáci 9. ročníku měli získat v rámci vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Práci s texty je tedy možné vynechat.

Náhled pracovního listu

Lekce
25

A) KLÍČE K POZNÁNÍ

Pokus se přiřadit pojmy k příslušným kategoriím. Teprve potom si ověřte správnost pomocí klíčů a zámek.

JUDAISMUS	KŘESŤANSTVÍ	BUDDHISMUS HINDUISMUS	ISLÁM

NIRVÁNA	RAMADAN	DAVIDOVA HVĚZDA
KŘEST	MONOTEISMUS	LÁMA
MINARET	ŠABAT	MUHAMMAD
SEDMIRAMENNÝ SVÍCEN	MEDITACE	PAPEŽ
HOSTIE	BIBLE	TORA
KORÁN	ALLÁH	PŮLMĚSÍ
RABIN	SYNAGOGA	JÓGA
UPANIŠADY	PŘEVYŠTOVÁNÍ	JEŽÍŠ KRISTUS
PESACH	NOVÝ ZÁKON	MEŠITA
BUDDHA	STARÝ ZÁKON	MOJŽIS
MUSLIM	POLYTEISMUS	
KŘÍŽ		

Jako další možnost se jeví zařazení krátkých videosekvencí věnovaných jednotlivým náboženstvím:

Světová náboženství Judaismus (krátká videosekvence):

http://www.youtube.com/watch?v=kkSwpYv_AiU

Světová náboženství Křesťanství (krátká videosekvence):

<http://www.youtube.com/watch?v=FPaKabDPT3U>

Světová náboženství Hinduismus (krátká videosekvence):

<http://www.youtube.com/watch?v=5H5mrwFmEsY>

Světová náboženství Buddhismus (krátká videosekvence):

<http://www.youtube.com/watch?v=2FSrW2iLJWg>

Světová náboženství Islám (krátká videosekvence):

<http://www.youtube.com/watch?v=SCKoCyuqhLU>

Hodnotová reflexe:

K hodnotové reflexi můžete využít následující otázky:

1. Dokázali byste každý jedním slovem **charakterizovat pocity**, které ve vás hra vyvolala? (Napětí, nechuť, zmatek, stres, vzrušení, chuť soutěžit a ukázat poznatky, strach, že zůstanu „na ocet“, pocit bezpečí, nezáměr.)
2. Když **jste byli ve dvojici**, pomáhali jste ostatním, nebo jste jen čekali a byli spokojeni? Jak se obecně cítí člověk, který **dosáhl cíle**? Je ochoten pomáhat druhým? Na čem to závisí?
3. Jak se cítili ti, kterým se **nepodařilo nalézt** protějšek? Jak se obecně cítí člověk, který nemá informace potřebné ke splnění úkolu?
4. Co je zapotřebí k tomu, aby skupina **splnila úkol jako celek**? Podařilo se vám to?

3. Transfer do života

Vytvořte **jednoduchou** tabulku – na boční tabuli ve třídě, na nástěnku apod. Do příští hodiny si žáci promyslí a zapíšou, který myšlenkový směr (které náboženství) **se jim zdá nejzajímavější a o kterém by se chtěli dozvědět více**. Mohou se zapisovat anonymně – čárka do tabulky, ale mohou také přidat svoje stanovisko a objasnění svého postoje. K tabulce, která vám poskytne určitý přehled o situaci ve třídě (včetně extrémních názorů), se vraťte příští hodinu.

JUDAISMUS	KŘESŤANSTVÍ	BUDHISMUS, HINDUISMUS	ISLÁM

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 5: Duchovní rozměr člověka

Lekce 25

Cesty poznání světa

„Koránem všeho zla je nedostatek poznání.“ Buddha

JUDAISMUS

Duchovní tradice židovského národa se vyznačuje vírou v jediného Boha Stvořitele. Člověka stvořil Bůh jako nositele „Božího obrazu“. Z této myšlenky vyvozuje judaismus posvátnost lidského života a důstojnost každé lidské bytosti. Nejzákladnější etickou Bůh vložil do dvou pravidel: **miluj Boha** a **miluj svého bližního**. Každý, kdo tyto dvě věci splní, bude v Bůhu mít svého otce. Pro židovské náboženství má ale nejdůležitější význam **zjevení**, kterého se dostalo **prarodci židovského národa Abrahamovi**. Obsahem tohoto zjevení je smlouva mezi Bohem a Abrahamovými potomky. Podstatou této smlouvy je **zvláštní poslání**, které se týká právě židovského národa. Tento národ je pověřen úkolem žít v souladu se souborem Božích přikázání a tak být **„světlem všech národů“**, a sice v zemi (později nazvané Izrael), kterou Bůh jednou židovskému národu **svěřil**. **Boží přikázání**, jejichž soubor se nazývá **Tóra**, byla židovskému národu zjevena prostřednictvím **Mojžíše na hoře Sinaj** poté, co byl celý národ pod jeho vedením **vyvolán z otroctví v Egyptě**. Vyprávění o těchto událostech, a také o dalších osudech židovského národa, jsou zapsána v **Hebrejské bibli**, **svaté knize**, která je v Evropě známá pod názvem **Starý zákon**. Středem náboženského života židů je **svědomité dodržování přikázání Tóry** a studium svatých textů, které vykládají židovští učenci, **rabíni**.

KŘESŤANSTVÍ

Křesťané věří stejně jako Židé v jediného Boha, který stvořil vesmír a člověka **svěřil zvláštní poslání**. Křesťanství na židovské náboženství navazuje, protože vzniklo před dvěma tisíci lety jako určitý směr v rámci tehdejšího judaismu. V době rozšířeného očekávání příchodu zaslíbeného Krále začal mezi Židy veřejně kázat **Ježíš z Nazaretu**. Jádrem Ježíšovy zvěsti bylo tvrzení, že Bůh od lidí neobklopuje upřímnou snahu přesně dodržovat všechna přikázání a pravidla, ale že je jako **milující Otec** zve k osobnímu vztahu lásky a důvěry a že jim odpouští jejich chyby a nedostatků. Ježíšovi odpůrci se rozhodli, že nejlepší bude Ježíše umřít – **oddat ho římským úřadům** a vyzádat soudní proces, který skončí **Ježíšovou popravou – ukřižováním**. Podle svědectví Ježíšových následovníků se **třetí den po Ježíšově popravě stal zázrak**: Bůh ho **vzkřísil z mrtvých** a tím vlastně přitáhl tomu, co Ježíš během svého života hlásal. Ježíš nebyl jen zaslíbeným židovským králem, ale **Božím Synem**. Jeho **smrt na kříži** nebyla jen hanebnou vraždou, ale **zástupnou obětí za hříchy všech lidí**. Ježíšovi učedníci vyrazili do světa s novou vírou, která se stala základem křesťanství. Zvěstování Ježíšových učedníků se setkalo s nepřátelstvem, ale také s nadšením přijetí mnohých současníků. Tak se **před dvěma tisíci lety zrodila křesťanská církev**.

BUDHISMUS

Zakladatel buddhismu **Siddhártha Gautama** se narodil v Indii v šestém století před naším letopočtem. Pocházel ze šlechtické rodiny, ale poté, co zažil **šokující setkání s různými projevy lidské bíd**, opustil palác a vydal se na **cestu duchovního hledání**. Nedlouho poté **prožil osvícení** a začal veřejně kázat. Svě učení, ke kterému na základě osvícení dospěl, Buddha zformuloval jako **čtyři vznešené pravdy**. První pravda spočívá v konstatování, že **všechny lidské bytosti jsou utrpení**. Druhá pravda spočívá v **příčině tohoto utrpení v touze**. Třetí pravda ukazuje cestu ven z utrpení prostřednictvím **vykoření všech touh**. Čtvrtá pravda pak zahrnuje konkrétní **pokyny k životu**, který vede k osvobození od utrpení prostřednictvím vykoření touh. **Buddhovo učení vychází ze starších indických tradic**. Z nich Buddha přijal učení o **zákonu karmy** a také ideál oproštění ode všech tělesných i duševních tužeb a potřeb. Tento **cílový stav** buddhisté nazývají **nirvána – vyhasnutí**. **Buddhovo učení se netýká pouze Indů, ale je adresováno všem lidem**. Proto se také buddhismus od počátku úspěšně šířil do mnoha zemí na jihu i na severu od Indie. **Buddhovo učení zcela rovnostářské**, ruší tedy společenské třídy a třídní rozdíly tradiční indické společnosti.

Hodnotová reflexe:

- **Téma je velmi široké a na základní škole je třeba k němu přistupovat poněkud „schematicky“**. Podobně jako jinde i v této lekci jsou informace spíše prostředkem k dosažení cíle. Přesto bude dobré podle vašich časových možností vyjít vstříc zájmu žáků.
- **V hodnotové reflexi je nutné vycházet ze sdělení, která zapíšou žáci do tabulky (i žádné zápisy jsou v tomto případě sdělením – žáci pravděpodobně nemají o toto téma zájem a není třeba ho dále rozvádět)**.
- **Pokud transfer naznačí zájem žáků o určitou oblast, pokuste se připravit pomocí informačních zdrojů uvedených v metodice a dalších a zodpovědět jim jejich otázky**.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Duchovní tradice nejvýznamnějších světových náboženství odnepaměti ovlivňovaly světové dění a jsou trvale vepsány do kulturního dědictví naší společnosti. Jsou nositeli etických norem ovlivňujících myšlení a jednání miliónů lidí.

Varianty:

Hru vycházející z **Pracovního listu číslo 25B – KDO HLEDÁ, NAJDE (SE)** si můžete zahrát vícekrát, dokud nevyčerpáte všechny kartičky. Po skončení hry můžete pověřit skupinu žáků, aby dvojice kartiček nalepili na větší list papíru a popřípadě doplnili informace ilustračními obrázky. Plakátek může posloužit jako zdroj informací k opakování.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Informace, které by se vám mohly hodit: Pokud si sami nejste jisti svými informacemi v tomto tématu, připravte si informační zdroje, na které své žáky v případě potřeby odkážete. Šíře zájmu žáků může být velká a je velmi nesnadné odhadnout, o co se budou nejvíce zajímat. Můžete také konzultovat s místním farářem nebo ho pozvat do výuky.

Odpovědi na některé postojové otázky vám poskytne text, který pro potřeby učebnice připravil docent Zdeněk Vojtíšek.

Náboženství na miskách vah

Lidé někdy vedou spory o to, zda náboženství člověku pomáhá a prospívá, anebo ho zatěžuje, omezuje či mu jinak škodí. Takové spory nemají řešení. Záleží totiž na mnoha okolnostech.

Jeden velký rozdíl je v situaci, v jaké se člověk s náboženstvím setkává. Pokud je na něho náboženství vloženo zvenku např. příliš náročnými rodiči, může být pocíťováno jako břemeno. Takového člověka pak náboženská tradice může obtížit pocity viny, snahou být dokonalý, splnit všechna nařízení apod. Pokud se pro náboženství naopak člověk rozhodne s vnitřním přesvědčením, může prožívat radost a naplnění. Svobodně prožívané náboženství mívá konkrétní pozitivní důsledky pro tělesné i duševní zdraví, pro zvládání obtížných situací, pro schopnost navazovat kvalitní mezilidské vztahy apod.

Jedním z nebezpečí, jemuž se ovšem naprostá většina náboženských lidí naštěstí vyhýbá, je používat náboženství k nějakým vlastním cílům (vlastně ho zneužívat). Náboženství tak může sloužit např. jako útočiště pro člověka, který není ochoten čelit problémům, nebo jako prostředek pro jeho vlastní prosazení, pro potvrzení jeho hodnoty, splnění politických cílů apod. Nebezpečné jevy, jakými je např. náboženský fanatismus, mají kořeny v pocitech méněcennosti, ve strachu, pocitu bezmoci, ve snaze vyniknout a zasloužit si uznání apod. Náboženství tedy může problémy člověka zvětšovat a vyhrcovat napětí, ale stejně tak je může velmi účinně řešit a předcházet konfliktům a násilím.

Snad každý nábožensky žijící člověk oceňuje hodnoty, které mu poskytuje náboženské společenství (církve apod.). Společenství mu poskytuje podporu, prostředí důvěry, motivaci a nástroje k osobnímu růstu a mnoho dalších užitečných a obohacujících věcí. Na druhou stranu ale existují společenství, která s jednotlivcem neodpovědně manipulují, vyvíjejí tlak na jeho poslušnost, přivlastňují si ho a zneužívají jeho prostředky. Lidově se takovým společenstvím říká „seky“. Naštěstí jich není mnoho, ale na veřejnosti někdy bývají hodně viditelná. Jejich nábor je někdy až téměř agresivní, i když je „zabaleno“ do krásných slov a předáván spolu s projevy lásky a přátelství. I ve věci společenství je tedy třeba mít otevřené oči a o všem se poradit s blízkými a důvěryhodnými lidmi.

Doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th.D., Husitská teologická fakulta UP Praha.

Rozšířené texty učebnice pro vaši potřebu (zpracoval Doc. Pavel Hošek, Th.D)

JUDAISMUS

Duchovní tradice **židovského národa** se vyznačuje **vírou v jediného Boha Stvořitele**. Člověka stvořil Bůh jako **nositele „Božího obrazu“**. Z této myšlenky vyvozuje judaismus **posvátnost lidského života a důstojnost každé lidské bytosti**. V dějinách vesmíru a lidského rodu Bůh zvláštním způsobem jedná. Řídí dějinné události a zjevuje svou vůli lidem, kterým svěřuje **konkrétní úkoly a poslání**. Bůh svou vůli zjevuje všem lidem, nejen židovskému národu. Nejdůležitější stránkou Boží vůle jsou **pravidla dobrých mezilidských vztahů** (lidé by si měli pomáhat a být k sobě ohleduplní, neměli by lhát, krást, ubližovat si atd.). Pro židovské náboženství má ale nejdůležitější význam **zjevení**, kterého se dostalo **praotci židovského národa Abrahámovi**. Obsahem tohoto zjevení je **smlouva mezi Bohem a Abrahámovými potomky**. Podstatou této smlouvy je **zvláštní poslání**, které se týká právě **židovského národa**. Tento národ je pověřen úkolem žít v souladu se souborem Božích přikázání, a tak být **„světlem všech národů“**, a sice v zemi (později nazvané **Izrael**), kterou Bůh **jednou židovskému národu svěřil. Boží přikázání**, jejichž soubor se nazývá **tóra**, byla židovskému národu zjevena prostřednictvím **Mojžíše na hoře Sinaj** poté, co byl celý národ pod jeho vedením **vysvobozen z otroctví v Egyptě**. Posléze doputoval celý národ do země, kterou Bůh zaslíbil Abrahámovi, a tam se trvale usídlil.

Vyprávění o těchto událostech a také o dalších osudech židovského národa jsou zapsána v **Hebrejské bibli**, svaté knize, která je v Evropě známá pod názvem **Starý zákon**. V zemi, kterou Bůh svěřil židovskému národu, bylo posléze zřízeno království, ale v důsledku všeobecného úpadku víry a poslušnosti Božím přikázáním došlo k tomu, že byli **Židé ze své země vyhnáni** a jejich království zrušeno. Dostali se pod nadvládu nežidovských vládců a v **rozptýlení mezi ostatními národy žili Židé dva tisíce let**. Středem jejich náboženského života bylo svědomité dodržování přikázání tóry a studium svatých textů, které vykládali židovští učenci, **rabíni**.

Židé se snažili poctivě plnit Boží vůli a zároveň s nadějí vyhlíželi dobu, kdy bude celý národ vyveden z rozptýlení mezi ostatními národy zpět do dávné pravlasti a v jeho čele stane **zaslíbený Král (Mesiáš)**, který nastolí království míru a spravedlnosti. Naděje očekávající příchod Mesiáše je součástí židovské víry dodnes.

KŘESŤANSTVÍ

Křesťané věří stejně jako Židé v **jediného Boha**, který **stvořil vesmír** a člověku **svěřil zvláštní poslání**. Křesťanství na **židovské náboženství navazuje**, protože vzniklo před dvěma tisíci let jako určitý směr v rámci tehdejšího judaismu. Židé v oné době trpěli pod nadvládou Římské říše a toužebně vyhlíželi, kdy se naplní Boží zaslíbení a do čela lidu se postaví **Bohem poslaný Král – Mesiáš**, který vysvobodí židovský národ od nepřátel a nastolí království míru a spravedlnosti. Mezi věřícími Židy se šířily zvěsti o tom, že doba příchodu tohoto Vysvoboditele už přišla.

V době rozjitřeného očekávání příchodu zaslíbeného Krále začal mezi Židy veřejně **kázat Ježíš z Nazaretu**. Jeho působení mělo **silnou odezvu**. Získal četné **následovníky** i zaryté **odpůrce**. Jádrem Ježíšovy zvěsti bylo tvrzení, že Bůh od lidí neočekává především úpěnlivou snahu přesně dodržovat všechna přikázání a pravidla, ale že je **jako milující Otec zve k osobnímu vztahu lásky a důvěry** a že jim **odpouští jejich chyby a nedostatky**. Ježíšovi stoupenci jej brzy začali považovat za Bohem poslaného Krále a Vysvoboditele. Jeho odpůrci se domnívali, že je to samozvaný buřič a nezodpovědný náboženský blouznivec. Tito odpůrci se nakonec rozhodli, že nejlepší bude Ježíše umlčet – vydali ho římským úřadům a vyvolali soudní proces, který skončil **Ježíšovou popravou – ukřižováním**.

Ježíšovi stoupenci byli zdrceni a domnívali se, že Ježíšovo působení skončilo naprostým krachem. Třetí den po Ježíšově smrti ale začali směle a veřejně hlásat, že Ježíš není mrtvý, že jeho příběh neskončil tragicky. Podle svědectví Ježíšových následovníků se **třetí den** po Ježíšově popravě stal **zázrak**: Bůh ho **vzkřísil z mrtvých**, a tím vlastně přitakal tomu, co Ježíš během svého života hlásal.

Ježíšovi stoupenci pak vyprávěli svým současníkům, že se s ním po jeho vzkříšení setkali. Zároveň postupně porozuměli nejhlubšímu významu Ježíšova působení, jeho života, smrti a vzkříšení: Ježíš nebyl jen zaslíbeným židovským králem, ale **Božím Synem**. Jeho smrt na kříži nebyla jen hanebnou vraždou, ale **zástupnou obětí za hříchy všech lidí**.

Ježíšovi učedníci tedy vyrazili do světa s novou vírou, která se **stala základem křesťanství**. Podle této víry Bůh nežádá od lidí především dodržování náboženských předpisů nebo hromadění zbožných zásluh, ale jako milující Otec zve každého člověka k osobnímu vztahu lásky a důvěry. Každý, kdo s důvěrou přijme ujištění o tom, že Bůh pro Ježíšovu oběť odpouští všechna provinění, dostane od Boha dar nového života ve znamení víry, lásky a naděje. Zvěstování Ježíšových učedníků se setkala s nepřítelstvím, ale také s nadšením přijetím mnohých současníků. Tak se **před dvěma tisíci let** zrodila **křesťanská církev**.

ISLÁM

Islám vychází stejně jako judaismus a křesťanství z **víry v jediného Boha**, který je **Stvořitelem vesmíru a Pánem dějin**. **Zakladatelem islámu** byl arabský prorok **Mohamed**, který žil v **sedmém století našeho letopočtu** ve městě **Mekka**. V jeho době věřili Arabové v mnoho různých bůžků a kouzel, jejich náboženství obsahovalo mnoho pověr.

Mohamed, který věřil v jediného Boha, se tím trápil. Ve věku čtyřiceti let prožil neobyčejně **silný duchovní zážitek** – byl **povolán Bohem** k tomu, aby své současníky **volal k víře v jediného Boha** a nabádal je, aby se odvrátili od falešných bohů. Mohamed se zpočátku se svými duchovními prožitky svěřil jen svým nejbližším. Ti ho utvrdili v přesvědčení, že k němu opravdu mluví Bůh, a stali se jeho prvními stoupenci.

Mohamedova zvěst se v mnohém podobala judaismu a křesťanství. Mohamed také považoval původní judaismus a křesťanství za pravá a Bohem zjevená náboženství, která se však podle něj **v průběhu staletí pokazila a potřebují zásadní nápravu**.

Po jisté době váhání Mohamed vystoupil se svou **zvěstí veřejně**. Někteří jeho kázání přijali, většina jeho soukmenovců jej ale zpočátku odmítla a vysmáli se mu. Mohamed nakonec musel se svými věrnými z rodného města uprchnout a **uchýlit se do Medíny**, města, které jej přijalo a stalo se jeho novou základnou. Po několika ozbrojených konfliktech nakonec obyvatelé Mekky Mohamedovo učení přijali.

V Medíně Mohamed přijal řadu zjevení, která se týkala nejdůležitějších zásad soukromého i společenského života v souladu se zjevenou Boží vůlí. Spolu se zjeveními přijatými už v Mekce byla tato zjevení později zapsána a společně tvoří **svatou knihu islámu Korán**.

Vedle Koránu patří ke **svatým písmům** islámu **sbírky hadísů**, tedy vyprávění o Mohamedových činech a výroci. Na základě Koránu a hadísů vypracovali islámští učenci podrobné předpisy pro jednotlivé oblasti života. Mohamedovu zvěst lze celkově charakterizovat právě **slovem islám**, což znamená **odevzdání do Boží vůle**.

Nejdůležitějšími pokyny islámu je **tzv. pět pilířů islámu, tedy vyznání víry** (Není boha kromě Boha a Mohamed je jeho prorok), dále **náboženská daň**, dále předepsaná **modlitba pětkrát denně**, dále každoroční třicetidenní **půst v měsíci ramadán** (vždy od úsvitu do soumraku) a několikadenní **pout' ke svatyni v Mekce**, kterou je třeba vykonat jednou za život. Všechny tyto předepsané úkony by měl muslim provádět s upřímným srdcem a zbožným předsevzetím.

BUDDHISMUS

Zakladatel buddhismu **Siddhártha Gautama** se narodil v **Indii v šestém století před naším letopočtem**. Pocházel ze šlechtické rodiny, v dětství a mládí byl zahrnut blahobytem. Rozmařilý život ho ale neuspokojoval. Poté, co zažil šokující **setkání z různými projevy lidské bídy**, opustil palác a vydal se **na cestu duchovního hledání**. Nějakou dobu se věnoval přísnému odříkání, ale nakonec došel k závěru, že **sebezničující trápení vlastního těla k duchovnímu pokroku nevede**.

Nedlouho poté **prožil osvícení**, které zásadním způsobem určilo celou jeho následnou životní pouť. Začal veřejně kázat a brzy získal značné množství žáků, kteří utvořili **společenství mnichů – sanghu**. Své učení, ke kterému na základě osvícení dospěl, Buddha zformuloval jako **čtyři vznešené pravdy**. První pravda spočívá v konstatování, že **veškeré lidské bytí je utrpení**. Druhá pravda spatřuje **příčinu tohoto utrpení v touze**. Třetí pravda ukazuje cestu ven z utrpení prostřednictvím **vykořenění veškeré touhy**. Čtvrtá pravda pak zahrnuje konkrétní **pokyny k životu**, který vede k osvobození od utrpení prostřednictvím vykořenění touhy.

Buddhovo učení vychází **ze starších indických tradic**. Z nich Buddha přijímá učení o **zákonu karmy** a také ideál oproštění od všech tělesných i duševních tužeb a potřeb. Buddha rovněž spatřuje cíl duchovní cesty ve vymanění se z koloběhu životů. Tento **cílový stav** buddhisté nazývají **nirvána – vyhasnutí**.

Na rozdíl od hinduismu se ale Buddhovo učení netýká pouze Indů, ale je **adresováno všem lidem**. Proto se také buddhismus od počátku **úspěšně šířil do mnoha zemí na jih i na sever od Indie**. Na rozdíl od hinduismu je Buddhovo učení zcela rovnostářské, ruší tedy společenské třídy a třídní rozdíly tradiční indické společnosti.

V průběhu dějin se buddhismus vyvinul **v několik svébytných podob**, z nichž nejdůležitější je teraváda, jejímž těžištěm je mnišský **život v kláštorech a studium svatých textů** a mahajána, lidovější podoba buddhismu, jejímž nejvyšším ideálem je bodhisattwa, člověk, který dospěl až na práh nirvány, ale vzdává se jí ve prospěch druhých, protože je **naplněn soucitem** se všemi cítícími a dosud nevědomými tvory.

HINDUISMUS

Rozmanité **duchovní a náboženské tradice Indie** se označují společným názvem **hinduismus**. Jedná se vlastně o **národní náboženství Indie**, které se odvolává na **starověké posvátné texty zvané védy**. Védy obsahují obrovské množství obřadních a obětních předpisů, chvalozpěvů, návodů a pokynů k nejrůznějším náboženským úkonům a také výpovědi o božských bytostech, jejich typických vlastnostech, oblastech působení atd. Autory a vykladači védských spisů byli **brahmáni**, zvláštní společenská vrstva, jejíž příslušníci se specializovali na náboženské záležitosti.

Tradiční indická společnost zahrnuje vedle této kněžské vrstvy brahmánů další **tři vrstvy či třídy**: jsou to **kšatrijové**, tedy vládcové a bojovníci, dále **vaišjové**, tedy hospodáři, a **šúdrové**, služebníci. Toto rozdělení společnosti souvisí se dvěma dalšími důležitými idejemi indické náboženské tradice – s učením o **převtělování** a učením o **zákonu karmy**.

Podle učení o převtělování prochází každý člověk v průběhu svého duchovního vývoje **řadou vtělení**. Podle toho, **jak si vedl v současném životě**, narodí se v nadcházejícím životě buď v příznivějších, nebo v méně příznivých podmínkách – tedy ve vyšší nebo nižší společenské vrstvě a s lepšími či horšími vyhlídkami na duchovní pokrok.

Zákon karmy se týká právě skutečnosti, že duchovní a morální kvalita lidského života se přenáší z jednoho vtělení do druhého. Navíc zde platí spravedlivá **rovnováha**: pokud člověk působil druhým bolest, bude muset právě takovou bolest vytrpět, pokud konal dobré skutky, stane se příjemcem odpovídajícího dobra.

Cílem duchovní cesty však není nekonečná řada životů, cílem je **vysvobození, mókša**. Toto vysvobození spočívá ve vymanění se z koloběhu znovuvtělování a splynutí s božstvím. Důležitou součástí cesty k duchovnímu pokroku je postupné **odpoutávání od tělesných tužeb** a od pomíjivé, smysly vnímatelné skutečnosti a **usebrání do vlastního nitra**. Významnou pomocí na cestě duchovního pokroku je soubor tělesných a meditačních technik zvaný **jóga**.

Na této cestě směrem ke spojení s božstvím člověku může pomoci jak **konání dobrých skutků**, tak **studium svatých textů a rozjímání nad nimi**, tak oddané **uctívání božské bytosti**. Kromě mužských bohů, jako jsou **Brahma** – stvořitel, **Višnu** – udržovatel či **Šiva** – ničitel, jsou v indickém náboženství velmi důležité také bohyně (např. **Šakti**).

V dějinách indického náboženství došlo k **několika reformám**, z nichž nejdůležitější je reforma starého védského náboženství v období **Upanišad** (8.–4. století př. n. l.), filozoficky zaměřených **výkladů starých védských spisů**, které přesouvají důraz ze společenství na jednotlivce a z veřejných obřadů na proměnu lidského nitra.

Jednotlivé duchovní tradice představujte **nestranně a nezaujatě**. Není vhodné, aby učitel využil tyto lekce ke zvěstování a šíření vlastního světonázoru. Na druhé straně je třeba realisticky vycházet ze skutečnosti, že **židovsko-křesťanská tradice** má vzhledem ke kulturním dějinám Evropy pro vzdělání českých žáků rozhodující význam – s jejími stopami a ohlasy se budou po celý život setkávat.

Doporučení/pozor:

V této lekci se vás pravděpodobně budou žáci chtít zeptat na vaše názory týkající se víry a vašeho duchovního světa. Promyslete si předem, jakým způsobem jim odpovíte, abyste se necítili sami zaskočeni.

Kdo chce hýbat světem

CÍL:

Žáci tvůrčím způsobem dotvářejí motivační text, přičemž uplatňují empatii.

Žáci se formou hry učí rozeznávat, popisovat a zvládat negativní emoce.

Žáci uplatňují schopnost pozitivního přeformulování životních situací.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 26 – BEZPEČNÁ HRA S NEBEZPEČNÝMI POCITY. (Nakopírovat podle počtu žáků – hraje dvojice, ale třetí žák může působit v roli nestranného rozhodčího. Stranu obsahující otázky kopírovat na zvláštní papír, aby hráči nemuseli obracet herní plán.) Hrací kostky a figurky pro dvojice nebo trojice hráčů

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Pracujte s motivačním textem v učebnici, který si žáci přečtou a doplní podle vlastního uvážení. Pro vaši potřebu přikládáme celý text bez vynechaných skutečností:

Veronika je Věřina spolubydlící na koleji, kterou vzali s sebou na chalupu, aby se trochu vzpamatovala z hrozivých událostí, **jež se kolem ní v poslední době odehrály. Martin, tak se jmenoval její kluk, jenž měl vysokou postavu, usměvavé oči a zálibu ve všem, co nějak souviselo s romantikou a dobrodružstvím, lezl po skalách, sjížděl divokou vodu, autostopem sjel půlku Evropy.** S Veronikou se potkal na univerzitním plese před dvěma lety; tam spolu poprvé tančili a od té doby tančili vlastně už jen spolu. Láska na první pohled a na vždycky, Romeo a Julie na konci století, zmiňovala se o nich doma občas Věra. **Před časem odjel Martin s partou horolezců na skály, kde utrpěl těžký úraz, kterému vzápětí podlehl.** Měli před svatbou a Veronika šlela bolesti.

Za nějaký čas začali Veroniku navštěvovat podivní lidé. S přechochtnou starostlivostí naslouchali její bolesti, s velikým zájmem a laskavým úsměvem, trpělivě, den co den jí vysvětlovali, že vše, co se odehrálo, **odehrálo se k jejímu dobru**, k tomu, aby prohlédla a našla Cestu.

Časem ji pozvali mezi sebe, do komunity náboženské sekty, která byla řízena vůdcem, žila podle přísných, vůdcem stanovených pravidel a lidem „zvenku“ byla uzavřena.

Čím častěji Veronika komunitu navštěvovala, **tím rychleji zapomínala na své trápení.** Současně však zapomínala i na to, co ji v životě obklopovalo dobrého, její vztah ke světu „tam venku“ zlostejněl, stejně tak se postupně uvolňovaly vazby na **přátele, spolužáky a nakonec i rodiče.** Nenápadně, krůček po krůčku ztrácela Veronika vlastní osobnost, svoji identitu a svobodu. Začala myslet jako oni, cítit jako oni, toužit jako oni. Přestávala **být sama sebou.**

Změny si naštěstí ještě včas **povšimli rodiče a s pomocí přátel** vyvedli Veroniku z „bludného kruhu“ sekty, a tak ji ochránili před dalšími metodami psychického nátlaku, jež používal vůdce sekty k tomu, aby své následovníky udržel v **absolutní poslušnosti a oddanosti.**

„Tento postup má dokonce svůj odborný název v angličtině, říká se tomu **brainwashing** – vymývání mozku,“ vysvětlovala v předěšlém týdnu Věra „rodinné radě“, kterou svolala proto, aby se poradila, jak Veronice pomoci a dohodla s rodiči její pobyt na chalupě.

Hodnotová reflexe:

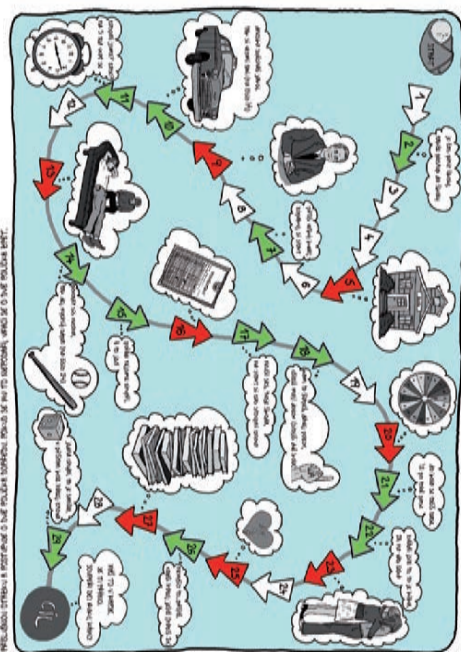
V hodnotové reflexi se žáky prodiskutujte následující náměty:

- Měli jste **více návrhů**, jak doplnit text? Co měly vaše návrhy společného? Čím se naopak lišily?

Náhled pracovního listu

Lekce
26

BEZPEČNÁ HRA S NEBEZPEČNÝMI POCITY

Na základě vašich návrhů a dalších úvah se pokuste zobecnit, **jaké situace vedou člověka** do „spárů“ sekty.

- Co jim **sekta nabízí** a proč jsou její nabídky tolik lákavé? (Únik z reality; ochrana před zlým světem venku; možnost na nic nemyslet a nic neřešit; nechat druhé rozhodovat o svém životě v době, kdy si sami nevíme rady.)
- Co za toto **sekta požaduje**, čím se musí „platit“? (Absolutní poslušnost a oddanost, často práci bez odměny, odevzdání finančních a jiných hmotných prostředků.)
- Jaké **pohnutky tedy vedou představitele sekty** k takovému jednání, co je jejich cílem? (Mít moc, manipulovat, získat nemalé prostředky.)
- Kdo by měl ovládaným lidem přispěchat **na pomoc**?
- Domníváte se, že **pomoci takovým lidem je jednoduché**? (Ne, často sami nechtějí a neuvědomují si problém; sekta je jen tak nepropustí.)

2. Návzik ve třídě

Senzibilizace zcela volně přechází k samotné práci ve třídě. Prohlédněte si se žáky fotografie a jejich popisky v učebnici, podle vlastního uvážení rozveďte diskuzi nad osobními zážitky žáků a přidejte další informace. **Vycházejte z místní situace**, kterou byste si měli **předem zmapovat**, a věnujte pozornost aktuálním problémovým otázkám.

Přejděte k zadání deskové hry v **Pracovním listě číslo 26 – BEZPEČNÁ HRA S NEBEZPEČNÝMI POCITY**.

Hodnotová ref exe:

Hodnotovou ref exe směřujte k zamyšlení nad otázkou obsaženou v úvodu – **Kdy na nás mohou náboženské sekty**.

Dále se ptejte na pocity, které v hráčích vyvolaly jednotlivé navozené situace:

Můžete využít například otázky:

1. Jak se vám hra hrála? Měli jste štěstí, nebo spíše smůlu? Slučuje se pocit ze hry s vaším osobním pocitem prožívání života?
2. Měli jste potíže s přeformulováním negativních situací? Která z nich je pro vás nejméně přijatelná? Máte s některou z nich osobní zkušenost?
3. Kdo vám může pomoci, když se vám nedaří najít pozitivní přístup k řešení?
4. Snažíte se najít řešení spíše sami, nebo se obracíte o pomoc a podporu k ostatním? Souvisí tato skutečnost také s vaším osobnostním zaměřením?
5. Může tato skutečnost nějak ovlivnit „náchylnost“ k lákadlům náboženských sekt?

Náhled učebnice

Kdo chce hýbat světem

Lekce
26

Proč má nutit dělat věci, které neumím,
dosáhnout něčeho, o co nestojím,
používat způsoby, které se mi příčí,
abych se zalíbila lidem, kteří mě ničí?

... Veronika je Věřina spolubydlička na koleji, kterou vzali s sebou na chalupu, aby se trochu vzpa-
jeně měl vysokou postavu. S Veronikou se potkal na univerzitním
plese před dvěma lety, tam spolu poprvé tančili a od té doby tančí vlastně už jen spolu. Láska na první po-
hled a na vždycky. Romeo a Julie na konci století, zmiňovala se o nich doma občas Věra. Před časem odjel

Za nějaký čas začali Veroniku navštěvovat podivní lidé. S příchodem starostlivosti naslouchali její
bolesti, s velkým zájmem a laskavým úsměvem, trpělivě, den co den jí vysvětlovali, že vše, co se
odehrálo, aby prohlédla a našla cestu.
Časem ji pozvali mezi sebe, do komunity náboženské sekty, která byla řízena vůdcem, žila podle přísných,
vůdcem stanovených pravidel a lidem „venku“ byla uzavřena.
Čím častěji Veronika komunitu navštěvovala, tím Současná však zapo-
mínala i na to, co ji v životě obklopovalo dobrého, její vztah ke světu „tam venku“ zhostejněl, stejně tak
se postupně uvolňovaly vazby na Nenápadně, krůček po krůčku ztrácela
Veronika vlastní osobnost, svoji identitu a svobodu. Začala myslet jako oni, cítit jako oni, toužit jako oni.
Přestávala

Změny si naštěstí ještě včas vyvedli Veroniku z „bludného kruhu“ sekty,
a tak ji ochránili před dalšími metodami psychického nátlaku, jež používal vůdce sekty k tomu, aby své
následovníky udržel v „Tehle postup má dokonce svůj odborný název v angličtině, říká se tomu vymývání
mozku“, vysvětlovala v předěšlém týdnu Věra „rodinné radě“, kterou svolala proto, aby se poradila,
jak Veronice pomoci, a dohodla s rodiči její pobyt na chalupě.

Nevěsty v bílých šatech a ženichové
v černých oblecích s červenou kravatou...
Hromadná mezzarasová svatba Církve

Slavnost u příležitosti otevření nového
kostela Scientologické církve – populární
hudba, moderní tanec, demonstrace bohat-
ství a moci.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sekta>

3. Transfer do života

Motivujte své žáky, aby si doma pohovořili se svými rodiči, prarodiči, staršími sourozenci nebo jinými dospělými na téma **Moje zkušenosti se sektami**. Mohou vycházet z podobných otázek, které jste si zadávali po úvodním příběhu. Pokud se vám žáci s některými svými zážitky **nesvěřili v hodině**, mohlo by to vyplýnout z následujících rozhovorů.

Hodnotová ref exe:

- *Podařilo se vám oslovit někoho ze svých blízkých a pohovořit s ním na dané téma?*
- *Učinili jste nějaká zajímavá zjištění? Přinesl rozhovor nějaké další zajímavé informace, které zatím nezazněly?*
- *Mají vaši blízcí za sebou nějakou osobní zkušenost se sektami? Jste ochotni nám ji zprostředkovat?*
- *Ovlivnil vás nějak rozhovor na toto téma? Je něco, na co jste přišli a co jste nově pochopili? Řekněte to, prosím, ostatním.*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Odolávat otevřeně nebo skrytě manipulaci je velmi náročné. V tomto případě je žádoucí, aby člověk vycházel z vlastních pevně zakotvených hodnot a z pozitivního přístupu k životu. Ten je však třeba, zvláště u osob s přirozeným sklonem k pesimismu a melancholii, cíleně budovat a posilovat.

Lekce
26

Varianty:

Pracovní list číslo 26 – BEZPEČNÁ HRA S NEBEZPEČNÝMI POCITY můžete využít jako zadání **sa-mostatné práce** například do suplovaných hodin nebo na vyplnění volného času na závěr školního roku. Pro zcela odlišnou variantu práce s tímto tématem je pro vaše potřeby připraveno shrnutí **teoretických poznatků**. Pokud máte pocit, že by pro vaše žáky bylo přínosné se s těmito informacemi seznámit, poskytněte jim kopie nebo uložte fakta do počítače, aby s nimi mohli pracovat. Nicméně se domnívám, že je to spíše středoškolské téma. Informace jsou připraveny **především pro vaši potřebu**.

Přečtěte si, prosím, zajímavé postřehy a návrhy pilotujících učitelů:

1. Většina žáků vzala téma sekt velmi vážně. Jejich dotazy ovšem odhalili jejich ještě dětskou důvěřivost a naivitu, přičemž jsem si uvědomila, jak je dobře, že toto téma je tak zajímavě zpracované! (Téma se stočilo i na podomní prodavače, bylo to velmi zajímavé.) Jinak mnoho žáků zatím nemá příliš velkou zkušenost s oslovování členy sekt. Naštěstí.
2. V hodině jsme použili Vennovy diagramy Církev – Sekta. Vyšli jsme z průniku (víra, láska, Bůh, pravidla, autorita). Velmi rychle žáci vyvozují rozdíly.
3. Jeden ze studentů (věděli jsme to o něm) má příbuzného, který je členem sekty. Přestože celá jejich rodina s ním přerušila kontakt, student se ho (této organizace) ať již vědomě či jinak, pořád zastával. Respektive obhajoval názory, které mu jinak nejsou příjemné. Museli jsme postupovat velmi opatrně a nezacházet do detailů, ale po chvíli jsme se hnuli z místa a zbytek hodiny už vše probíhalo bez větších problémů.
4. Pro obohacení hry by bylo příjemné, kdyby bylo vypracováno více otázek pro tmavé šipky a žáci by si je losovali (otázky by nebyly vázány k číslu pole). Mohlo by se tak hrát i více kol. Žáky tato aktivita velmi bavila. Jediný problém byl se sehnáním dostatečného počtu kostek. Nakonec jsme využili aplikaci, která se dá nahrát do mobilního telefonu a funguje na podobném principu jako hrací kostka.

Zajímavé dokumenty pro vaše potřeby nebo pro potřeby vyučování:

Sekty a jejich vůdci 0 delší dokument (možno využít jen úvod nebo některé části):

<http://www.youtube.com/watch?v=dd1CsQXYj7k>

Hnutí Hare Krišna – jejich tance, hudba (populární píseň):

<http://www.youtube.com/watch?v=icAwYp2lcCM>

Hnutí Hare Krišna – méně známé melodie doprovázené fotografiemi symbolů:

<http://www.youtube.com/watch?v=ZN71NGrdTbs>

Svědkové Jehovovi – upoutávka k filmu Oddělené světy, který hovoří právě o problematice střetu světa Svědků Jehovových a okolního světa:

<http://www.youtube.com/watch?v=w2RVpsLS9Wk>

Svědkové Jehovovi – začátek filmu Oddělené světy, rituál křestu, bohoslužba:

<http://www.youtube.com/watch?v=EIDwXYACfmM&list=PL4092CCAFD7966428>

Svědkové Jehovovi – delší dokument (možno využít jen úvod nebo některé části):

<http://www.youtube.com/watch?v=me9QQzUMurw>

Církev sjednocení reverenda Moona – delší dokument (možno využít jen úvod nebo některé části):

<http://www.youtube.com/watch?v=nl80F-7OHQU>

Scientologická církev – dokument BBC v angličtině, symboly, populární osobnosti:

http://www.youtube.com/watch?v=QuJIZ_f1594

Tom Cruise a jeho postavení ve Scientologické církvi:

<http://www.youtube.com/watch?v=TIIOVYQjaNY>

Na co se vás mohou žáci ptát:

Informace, které by se vám mohly hodit:

V čem spočívá hrozba sekt v dnešním slova smyslu?

- Název sekta znamená v původním významu **menší náboženskou skupinu, která se odštěpi-la od většího společenství**. V dnešní době se význam posunul ke společenství s nekompromisními postoji a přísně autoritativním vedením, jež může být pro jeho členy ohrožující. Je pak třeba rozlišit sektu od skupiny vyznávající některý náboženský směr, ale respektující soukromí a osobnost svých členů.
- Intelekt, technika, výkon – nic z toho není zdrojem lásky. Slábnoucí význam rodiny v dnešní době znamená ztrátu pocitu jistoty, sebejistoty, přináší do mezilidských vztahů odstup. **Mladý člověk, kterému chybí zázemí a podpora jeho nejbližších, se může setkat se skupinou lidí, kteří mu právě tohle nabízejí.** Pokud jeho hlad po vztahu a závislost na přítomnosti někoho dalšího nejsou kritické, většinou racionálně posoudí rizika a past nesklapne. **Ale pokud se takový člověk cítí hodně bezmocný a sám, rozum zůstává stranou a sekta má nového člena.**

- Člověk závislý na sektě si připadá až dětinsky šťastně, **může se držet někoho za ručičku a nemusí nést zodpovědnost**. Varovné signály z okolí většinou bere jako potvrzení toho, co dělá, nebo závist nad tím, jak je mu dobře.
- To, že závislost na čemkoliv má vždy stejný základ, dokládá i fakt, že lidé, kteří se dokázali dát přesvědčit a ze sekty odešli, upadli v některých případech do závislosti na alkoholu. Lidé věrní své sektě se vystavují riziku **přerušování sociálních kontaktů, izolace od života mimo sektu**. Sekta má **vypracovaný systém**, jak izolaci podporovat, aby blízcí jejich nové oběti nedokázali působit proti ní.
- Sekty mají také slušnou praxi, jak přinutit své členy, aby se **s ní podělili o majetek**, případně je postupně přivést zcela na mizinu. **Oběť tak zapadá do izolace víc a víc**, může mít potíže v zaměstnání, ztrácí individualitu, poslední zbytky sebevědomí a původních mezilidských vztahů.
- Je logické, že představa cizího, nepřátelského světa je argumentem proti opuštění sekty.
- Pokud se to přece jen podaří, stojí dezorientovaný člověk sám (případně bez majetku) a zoufalý jako ztracené hladové dítě na peróně hlavního nádraží. Velmi často **je před ním jen několik cest** – na psychiatrii, aby se zbavil traumatu z pobytu v sektě, jiná forma závislosti nebo návrat k sektě. V nejlepším případě **návrat k blízkým lidem**, kteří ho podpoří při léčení a začlenění se do normálního života.
- Členové sekt **ohrožují zdraví své i svých dětí** například odmítáním lékařské péče, očkování, transfúzí, operací. Vážné nebezpečí představuje i extrémní závislost na sektě, která přeroste ve fanatickou poslušnost a může být i příčinou katastrofy – už zmíněné hromadné sebevraždy nebo vraždy.
- Jiným rizikem jsou **sekty otevřeně se hlásící k násilí**, jako je sekta satanistů. Někteří příslušníci budí svou zmateností až soucit, ale členství v sektě je pro ně kompenzací nejisté osobnosti a se sektou za zády si mohou dokazovat svou moc násilnými činy.
- Nebezpečí sekt spočívá i v jejich schopnosti **infiltrovat politické struktury** a využívat nejen členy, ale i vytípané osoby a instituce ve svůj prospěch (jako např. scientologové, moonisté, příslušníci sekt Osho, Srí Chimnoy nebo SathyaSai Baba).

To, čemu jsou lidé v trýznivé duševní situaci schopni uvěřit, je až nepochopitelné.

- V roce 1977 zemřelo v Kalifornii asi 38 členů sekty Nebeská brána. Proč? Prolétala „kolem“ totiž Hale-Boppova kometa a v jejím chvostu byl pro ně připravený nebeský koráb. Tím měli odletět se svým vůdcem, mimozemšťanem (!) Applewhitem. Bylo ale třeba sebevraždou odložit lidské tělo...
- Členové sekt jsou závislí na vedení, potřebují gurua a kazatele. Přivedeno do extrému to může znamenat, že se dají bezmyšlenkovitě dovést třeba **až k vraždě nebo sebevraždě**. Jednou z prvních a současně do dnešní doby nejkrutějších byla kauza **hnutí Svatyně lidu** v Guyaně. Destabilizující prostředí sekty a snahy rodinných příslušníků odvést své příbuzné z jejího dosahu vyústilo do násilného střetu, během něhož došlo k tragickým úmrtím kongresmana Ryana a členů jeho doprovodu. Vůdce sekty Jones pak inicioval „revoluční sebevraždu“. **Z celkového počtu 914 členů sekty přežilo jen 85 lidí.**

Některé konkrétní sekty:

- **Scientologové** slibují jako největší bonus nesmrtelnost. Kromě toho pomocí speciálních technik (často jsou obviňováni z vymývání mozku, tzv. **brainwashingu**) slibují optimalizovat jednání člověka tak, aby nic nebránilo uplatnit skryté možnosti duše. To blíže popisuje **dianetika**, na které je hnutí založeno. Pověst scientologů je poněkud diskutabilní i kvůli jejich hospodářským a politickým aktivitám. V mnoha státech je **jejich činnost sledována bezpečnostními strukturami**. Uvádí se také jejich prvenství v počtu trestních řízení a soudních procesů v souvislosti s jejich činností. Jejich atraktivitu po potenciální členy, kteří neumějí vyztužit své sebevědomí jinak, zvyšuje i **přítomnost lidí považovaných za celebrity**. Není to povznášející, patřit do stejné „rodiny“ jako „bratr“ Tom Cruise?

- I v Čechách se objevil nový mesiáš, a to v roce 1991 – nedostudovaný scenárista J. D. Dvorský, kterému „otevřely oči“ spisky Hnutí grálu německého vizionáře Bernhardta. Dočetl se v nich, že je očekávaným mesiášem jménem Parsifal Imanuel a sepsal spolu se svou družkou knihu Syn člověka. On a jeho družka byli jediní „nepřevrácení“, kteří mají vybudovat Tisíciletou říši. Přívrženci museli odevzdat všechny peníze a poté byli na základě své trestuhodně žluté aury ze sekty vyloučeni, jejich peníze však měly auru správnou, takže sektě zůstaly. Řada z vyloučených dezorientovaných osob se pokusila o sebevraždu, našťastí údajně téměř vždy neúspěšně. První, kdo si zachoval zbytky zdravého rozumu a požádal po vyloučení ze sekty o hospitalizaci na psychiatrii, inicioval řetěz dalších událostí. Vedly až k rozpuštění sekty v roce 1995. Parsifal Imanuel žije snad na Slovensku a svým příznivcům posílá dál motáky.
- **Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanství** – tady je slovo sekta trochu eufemismem. Globální impérium **reverenda Moona** tvoří množství organizací všeho druhu a jeho členové vidí v Moonovi skutečného mesiáše. Vždyť jak alespoň tvrdí, hovořil s Buddhou, Ježíšem i s Mohamedem. Bůh v Moonovi a jeho druhé ženě našel **skutečné rodiče pro lidstvo**. Taktika moonistů je v propracovaných studijních programech a zahrnování příštích členů „láskou“ a lichotkami, takže zatouží patřit do takové idylly. Moonisté pracují na bázi hospodářské a politické moci, **zakládají mnoho společností**, které nejsou na první pohled s nimi provázány, a vlastní řadu podniků. Pořádají konference a získávají pro účast na nich **dokonalou manipulaci** i politiky nebo akademiky, tedy lidi, kteří mohou ovlivnit veřejné mínění.

Jaké znaky má nebezpečná sekta:

1. Autoritářské vedení – má absolutní vliv na vše, vyžaduje se oddanost.
2. Elitářství – sekta je vyvolená a jediná schopná vyřešit všechny problémy. Nespolupracuje s nikým zvenku a je uzavřená.
3. Šíření dogmat – o učení nelze pochybovat, vše jiné vede k nějaké záhubě. Vůdce je nedotknutelný.
4. Přesná pravidla a zásady – zahrnující i soukromý život. Existují tresty za porušení.
5. Víra v učení je nad rozumem – důraz na pocity a emoce, diskuze se nepřipouštějí.
6. Pronásledování – většinou je učení (členové) pronásledováno někým zvenku.

Doporučení/pozor:

V této lekci je nutný **velmi citlivý a obezřetný přístup** v případě, že máte ve své skupině žáka, jehož rodina je ve spojení s některou ze sekt. Nesnažte se tuto problematiku řešit v rámci společných činností, a pokud narazíte na nějaká závažná zjištění, spolupracujte s odborníkem.

Můj „betlém“ aneb Kdo ke mně přichází...

CÍL:

Žáci pracují s moderními informačními zdroji.

Žáci se různými cestami seznamují s pozitivními vzory a hodnotí přínos získaných informací.

POMŮCKY:

Velký arch pevnějšího papíru, lepidla, nůžky, psací a výtvarné potřeby

Příprava třídy: Lekci je třeba realizovat v místnosti, kde mají žáci **přístup k internetu** (nejlépe v počítačové učebně), práci vám usnadní připojení tiskárny.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V názvu lekce se objevuje slovo betlém, navozuje atmosféru vánočního **putování za duchovním poselstvím**, a i když se budete tomuto tématu věnovat v úplně jiném ročním období, využijte tuto symboliku. Celé téma se snažte **aktualizovat** pro mladou generaci – například pusťte ze stránek uvedených níže (nebo z jakéhokoli vámi vyhledaného zdroje) Rockovou nadílku koled – společné nastudování skupin Tři sestry a Divokej Bill. Zaručuji pozitivní odezvu.

http://www.youtube.com/watch?v=2h8ygt3rUOs&feature=results_main&playnext=1&list=PLB5B7B-CA2B6CA9ACA

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi směřujte k pochopení symboliky lekce – lidé urození i prostí přicházeli do Betléma a přinášeli Ježíškovi to nejlepší, co měli = také k vám neustále přicházejí lidé, kteří vám prostřednictvím svého života, svých činů a názorů chtějí předat to nejlepší, co se naučili.

Můžete žáky navést následujícími otázkami:

- Vzpomeňte si na svá dětská léta a zamyslete se nad způsobem, jakým jste získali své první dovednosti. (Napodobováním ostatních.)
- Myslíte si, že tento **způsob učení používáte stále**, nebo patří jen k dětskému věku? (Napodobováním se učí lidé až do konce svého života.)
- Jak si vybíráte vzory, které pak napodobujete? **Z jakého prostředí** si tyto vzory volíte? (Ze svého bezprostředního okolí, rodina, přátelé, škola, ale také masmédia, knihy, filmy, počítačové hry apod.)
- Domníváte se, že někteří jedinci mohou být považováni za tzv. **všeobecně uznávané vzory** pro velké množství lidí?
- Jsou tito lidé vždy **pozitivním vzorem**? (Ve většině případů ano, jsou však i výjimky – viz například lekce Sekty.)

Náhled pracovního listu

Pro tuto lekci není
pracovní list

2. Návěst ve třídě

Pracujte s učebnicí a projděte se žáky návrhy, jak mohou daný úkol splnit.

Jeden příklad za všechny:

Žáky pravděpodobně nejvíce zaujme osobnost **Nicka Vujicice** – na internetových stránkách najdou celou řadu dalších informací a také krátká videa zaznamenávající jeho pozoruhodný život.

Další informace pro vaše potřeby a potřeby vašich žáků získáte například na následujících odkazech, které můžete využít i jako součást výuky:

Animovaný film Matka Tereza (doporučte svým žákům jako domácí přípravu):

<http://www.youtube.com/watch?v=fm86HLNhh9E>

Matka Tereza – delší dokument (můžete využít jen úvod):

<http://www.youtube.com/watch?v=maPpBCIWHgk>

Dokument o životě matky Terezy (asi 10 minut):

<http://www.youtube.com/watch?v=qdmemw3ih60>

Videosekvence fotografií Mahatma Gandhi (kratší):

<http://www.youtube.com/watch?v=lxRMwOkJmU>

Videosekvence Mahatma Gandhi (delší s hudebním doprovodem):

<http://www.youtube.com/watch?v=Lcc9dJhZyCE>

Film Gandhi s českým dabingem (doporučte svým žákům, můžete využít jen závěr):

<http://www.youtube.com/watch?v=YEEUgRjEVJw>

Video Nick Vujicic – Something more (hudební motivační video):

<https://www.youtube.com/watch?v=3XqypfUZp1Y>

Video Nick Vujicic – motivační video (české titulky):

<http://www.youtube.com/watch?v=vCvNcMxXo0>

Cílem samostatné práce žáků je vytvořit společnou koláž na téma – MŮJ BETLÉM ANEB KDO KE MNĚ PŘICHÁZÍ SE SVÝM POSELSTVÍM. Práci podle časových možností rozdělte do dvojic, skupin, žáci ale mohou pracovat i samostatně.

Pro ilustraci nabídněte tyto možnosti:

- Žáci **vyhledají osobnost**, která je svým životem, postoji a myšlenkami inspiruje – fotografie, údaje o životě, myšlenky zpracují a poté nalepí na arch papíru.
- Žáci si vyhledají **citát na téma**, které je oslovuje, a poté vyhledají údaje o autorovi citátu.
- Žáci mohou pracovat s **informacemi v učebnici** a pracovních listech a použít to, co je zde zaujme.
- Žáci podobným způsobem pracují s **učebnicemi jiných předmětů** – literární výchova, výchova k občanství, výchova ke zdraví, dějepis, zeměpis, fyzika...
- Žáci se podívají do aktuálního **přehledu zpráv** – pokud najdou údaje vhodné ke zpracování, postupují jako u b/.

F. Žáci si pamatují **knihu nebo film**, které je zaujaly svým poselstvím – vyhledají fotografie a pokusí se myšlenku jednoduše formulovat.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 5: Duchovní rozměr člověka

Lekce 27 Můj „betlém“ aneb kdo ke mně přichází...

„Nikdy ti není dáno přání, aniž by ti současně nebyla dána síla jej splnit. Možná však pro to budeš muset těžce pracovat.“ Richard Bach

Úkol 1. Několikrát si přečti hymnu života. Znáš ženu, která ji napsala? Vyhledej fotografie a údaje o jejím životě.

Matka Tereza
Hymna života

Život je šance - využij ji
Život je krása - obdivuj ji
Život je blaženost - užij ji
Život je sen - uskutečň ho
Život je výzva - přijmi ji
Život je povinnost - naplň ji
Život je hra - hraj ji
Život je bohatství - ochraňuj ho
Život je láska - potěš se s ní
Život je záhada - pronikni ji
Život je slib - splň ho
Život je smutek - překonej ho
Život je hymna - zpívej ji
Život je boj - přijmi ho
Život je štěstí - zaskuž si ho
Život je život - žij ho

Úkol 2. Znáš osobu, o které se mluví v textu, a víš, jak vypadá? Vyhledej, jak se správně píše její jméno. Narodil se roku 1869 v Britské Indii. Byl jeden z největších politických a duchovních vůdců Indie a indického hnutí za nezávislost. Prosazoval filozofii aktivního, ale nenásilného odporu satjagraha, založeného na principu nenásilnosti, která nakonec dovedla Indii k vyhlášení nezávislosti roku 1947.

Úkol 3. Zjisti údaje o chlapci a muži, kterého vidíš na fotografiích. Jmenuje se Nick Vujicic. Pusť si také některé z videí, jež ti internet nabídne.

Hodnotová reflexe:

Hodnotová reflexe bude přínosná a mnohde i potřebná **už v samotném průběhu práce**. Žáky, kteří si nebudou vědět s úkolem rady, směrujte pomocí otázek. Otázky otevírejte před celou třídou, při práci bude sice rušněji, ale její smysl se tím výrazně posílí.

Návrhy otázek k hodnotové reflexi po ukončení práce (tedy po tom, co bude hotový betlém nějakou dobu žákům ve třídě k dispozici, aby si ho všichni mohli prohlédnout):

- Podařilo se vám všem vyjádřit přesně to, co jste chtěli, nebo máte teď pocit, že byste chtěli něco změnit či dodat?
- Která z osobností v našem pomyslném betlému vás nejvíce zaujala, a chtěli byste se proto o ní dozvědět víc? Co pro to můžete udělat?
- Chtěli byste vyzdvihnout některou z myšlenek, která vám připadá zásadní, nová, inspirující?
- Mohou mít jednotlivé životní postoje lidí v vašem betlému obecnou platnost, tzn. je možné je uplatnit v životě každého člověka? Které ano, které ne?

3. Transfer do života

Transfer tentokrát směřujte ke školnímu prostředí. Pověřte žáky, aby **postupně oslovili všechny vyučující**, kteří chodí do jejich třídy, a zapojili je do práce na společném betlému. Někteří si budou chtít svoji volbu promyslet, určete proto přiměřený čas.

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se vám zapojit do dané aktivity některé vyučující? Jaké byly jejich reakce na úkol?*
- *Jistě jste se seznámili s osobnostmi, které do betléma přibyly. Která z nich vás nejvíce zaujala a proč?*
- *Překvapila vás volba některého z pedagogů? Domníváte se, že vybrané osobnosti vám k učitelům tzv. sedí, nebo byste je tipovali na někoho jiného?*
- *Nezapomeňte učitelům za účast poděkovat.*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Síla pozitivního vzoru patřila, patří a vždy bude patřit mezi nejdůležitější a nejučinnější prostředky výchovy. Díky vzdělání a všeobecnému přehledu získáváme možnost vybrat si vzory mezi významnými osobnostmi. Přesto nejdůležitější úlohu stále sehrávají pozitivní vzory v naší bezprostřední blízkosti, tedy v rodině, ve škole a mezi přáteli.

Varianty:

Varianty pro úsporu času:

1. Samostatnou žákovskou práci s internetem můžete zadat jako domácí úkol (po náležitém objasnění).
2. Celkové **grafické zpracování** betlému můžete zadat skupině žáků, tak aby byl dotvořen výsledný dojem. Může to být také práce do hodiny výtvarné výchovy (uplatnění mezipředmětových vztahů).
3. Pokud vyučujete etickou výchovu ve více třídách, můžete pověřit skupinu žáků, aby si připravili „**prezentaci**“ **výsledné práce třídy pro jinou skupinu**. Můžete využít i v jiných předmětech – například výchova k občanství apod.
4. Pokud budou žákovské betlémy v dobrém stavu, **uschovejte** si je pro ilustraci (nebo si pořídte fotodokumentaci) – příště se vám bude lépe zadávat a vysvětlovat práce.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Připravte se na to, že i vás se budou žáci ptát na osobnost, kterou za sebe přidáte do betlémské krajiny. Připravte se předem a svůj příspěvek připevněte jako první.

Doporučení/pozor:

Informace, které by se vám mohly hodit:

Autorem úvodního citátu je **Richard David Bach**, který se narodil roku 1936 v Oak Parku (Illinoise). Pracoval jako akrobatický pilot a pilot vojenského bombardovacího letadla, odborný letecký instruktor a spisovatel. Třebaže letectví byla jeho opravdová vášeň, vždy chtěl psát. Jeden z jeho učitelů tělocviku v něm podpořil jeho nadání a mladý Richard tehdy napsal a publikoval první článek v rámci školního předmětu. V mnoha jeho knížkách používá letadla jako „nositele poselství“. Byl dokonce (jako vypravěč a akrobatický pilot) postavou ve filmu *Nothing by Chance*, natočeném na základě jeho knihy. Na základě jeho knih vznikla i četná divadelní představení.

Můžete žáky upozornit, že také Richard Bach je nositelem duchovního poselství pro četné čtenáře jeho knih. Jeho knihy jsou však podle mého názoru určeny jiné věkové kategorii.

Závěrečné zamyšlení

Podle potřeby se žáky zopakujte znění Desatera. Na základě příkladů v učebnici je motivujte k vytváření konkrétních podmíněných přání, ve kterých by se pokusili vyjádřit ke svým hlavním problémům v soužití s ostatními.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Hra na asociace: Žáci postupně říkají (nebo zapisují na tabuli) asociace spojené s otázkou **CO PRO MĚ ZNAMENÁ SLOVO NÁBOŽENSTVÍ.**

Delší: Pracujte se **slovní zásobou, která má svůj původ v Bibli** a je jejím stále živým etickým odkazem. U řady výrazů si žáci ani nebudou uvědomovat souvislost mezi biblickým původem a současným užitím v řeči nebo literatuře. Vybírejte taková tvrzení, která jsou živá a blízká mladé generaci.

Může to být například:

V rouše Adamově, Evině = být nahý, Adam a Eva v ráji.

Oko za oko, zub za zub = princip odvety, ze Starého zákona.

Nikdo není doma prorokem = není snadné si vydobýt vážnost mezi svými nejbližšími.

Jobovka = špatná zpráva, na Joba doléhaly samé špatné zprávy, ale on zůstal pevný ve víře.

Nevěřící Tomáš = Tomáš pochyboval o zmrtvýchvstání Krista, dokud se nedotkl jeho ran.

Kámen úrazu = překážka v cestě.

Jidáš = zrádce, Jidáš zradil Krista.

Myji si ruce = zbavuji se odpovědnosti, Pilát vydal Krista Židům, i když věřil v jeho nevinu.

Farizej = domýšlivý člověk, pohrdá druhými.

Šalamounské řešení = chytré, Šalamoun byl král, který vynikal moudrostí.

Sodoma a Gomora = mravní úpadek, biblická města, která byla zničena (zachráněn byl pouze spravedlivý Lot se svou rodinou).

Stojí jako solný sloup = bez hnutí, Lotova žena se při útěku ohlédla a byla přeměněna na solný sloup.

To je hotový Babylon = místo, kde se hovoří mnoha jazyky, kde žije mnoho národností. Přeneseně také zmatek a chaos. Bůh „zmátl“ jazyky stavitelů Babylonské věže.

Po nás potopa = chováme se tak, jako by nezáleželo na budoucnosti. Bůh chtěl vymýtit zkažené lidské plémě. Zachoval pouze Noa, jeho ženu, tři syny a jejich manželky a zvířata na arše.

ETICKÁ STRÁNKA LIDSKÉ SEXUALITY

Cílem kapitoly Etická stránka lidské sexuality je připravit žáky na toto obecně velmi citlivé a aktuální životní téma. Lekce by se měly odvíjet v atmosféře vzájemné důvěry a otevřenosti, a proto je velmi důležité ponechat všechny žákovské projevy na dobrovolnosti a spontánním projevu. Úroveň zkušeností s city a intimními zážitky je u této věkové kategorie na značně rozdílné úrovni.

Již na začátku zdůrazněte, že vaším společným cílem není odhalovat skrytá tajemství a vzájemně se porovnávat, ale vyvodit některé obecné závěry, které by jim mohly usnadnit orientaci v tomto velmi důležitém životním období.

Jakou barvu má láska

CÍL:

Žáci si procvičí komunikační dovednosti a umění citlivě naslouchat druhým.
Žáci uplatní schopnost empatie.

Následující lekce je motivována cílem vytvořit příjemnou a otevřenou atmosféru pozitivní komunikace. Ukázky textů jsou zaměřeny na srovnání hodnot dvou velmi důležitých životních citů a jejich projevů – lásky a přátelství. V období, kdy se přátelské vztahy mezi spolužáky a vrstevníky mění, dotýká se toto téma řady z nich velmi osobně.

POMŮCKY:

Prostor ve třídě pro přípravu komunitního kruhu.

Bloček **samolepicích barevných lístečků** (popřípadě nastříhané barevné papíry, špendlíky a vhodný povrch k připevnění lístečků – nástěnka, korková tabule apod.)

Text a hudba písně Josef Vágnr: Láska nebo přátelství dostupné z:

<http://www.youtube.com/watch?v=lvEKU6tyyYI>

<http://www.youtube.com/watch?v=uruxAG6Txv0>

Pouze hudba a fotografie:

<http://www.youtube.com/watch?v=fB-c7hXO6Qg>

Pouze text a hudba bez fotografií:

http://www.youtube.com/watch?v=kvrNoXJ7q_A

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Senzibilizaci provedte pomocí aktivity **Jaká jména dává láska**. Utvořte komunitní kruh otevřený směrem k prostoru pro připevnění lístečků.

Na lavici připravte sady barevných lístečků k volnému výběru a zadejte úkol: **Na samostatné lístky papíru napište odpovědi na následující otázky a připevněte je na tabuli, nástěnku apod.**

- Jaká jména dáváte těm, které máte rádi?
- Jak vám doma říkají rodiče, sourozenci, prarodiče, když vyjadřují svou náklonnost k vám?
- Jak vy oslovujete vrstevníky, když vám udělali radost?
- Jak byste chtěli oslovit milovanou dívku nebo milovaného chlapce?
- Jaká jména si dávají zamilovaní, když mají někoho z celého srdce rádi?

Barevná varianta: Motivujte žáky k zamyšlení nad možností propojení barvy lístečku a slova, které je na něm napsáno. Žáci si mohou vybrat pro svá oslovení jednu pro ně příjemnou barvu nebo napsat každé jméno na jinou barvu lístečku. Postupují intuitivně.

Jako návrh z pilotáže vznikla i tato varianta aktivity:

Z aktivity „Jaká jména dává láska“ byli žáci trochu rozpačití, tak jsem postupovala následovně:

Každý žák ode mě dostal dva lístečky. Na jeden měl napsat, jak ho oslovují rodiče a okolí, které mu chce vyjádřit náklonnost. Na druhý lístek měli psát, jak oni sami oslovují druhé, když chtějí vyjádřit pozitivní city. Mohli si vzít libovolný počet dalších lístečků. Když měli všichni napsáno, vyzvala jsem jednoho po druhém, aby přečetli svoje lístečky, řekli k tomu komentář, a nalepili lístek na lavici, kterou jsme umístili doprostřed kruhu. Zároveň jsem upozornila, že nikdo nebude promluvy druhých nijak hodnotit ani nevhodně komentovat. A bylo to doslova úžasné!! Každý se hodně rozpovídal, až jsem byla překvapená. Aktivita zabrala hodně času. Žáci sami z toho byli celí zjhlí.

Náhled pracovního listu

*Pro tuto lekci není
pracovní list*

Hodnotová reflexe:**Společně projděte seznam oslovení a zamyslete se nad otázkami:**

- Proč se lidé oslovují něžně?
- Znáte někoho, kdo se bez takových oslovení dokáže obejít?
- Jak se cítíte, co prožíváte, když na vás někdo zavolá jménem, které máte nejraději?

Lístky se jmény ponechte ve třídě. Hned v úvodu můžete upozornit žáky na úkol, který je zadán jako transfer.

2. Nácvik ve třídě

Pracujte s učebnicí. Podle svých časových možností vyberte kratší text písně, delší příběh nebo obojí. Pracujte společně nebo rozdělte práci do skupin.

Sestavte pořadí čísel (**příběh: 1, 3, 5, 2, 4**) a přečtěte příběh.

Představme si dívku, bude se jmenovat Přátelství. A druhou, kterou pojmenujeme Láska. Zdá se, že druhá dívka se svým jménem dopadla lépe, že?

Pro kolik z vás je láska důležitější než přátelství? Sáhněte si do svědomí...

Když se obě dívky setkají, je již od pohledu jasné, že se neshodnou.

Láska se na Přátelství zamračí a praví: „Jdi pryč, Přátelství, teď jsem tady já.“

A povýšeně se usměje. Moc dobře ví, že i když láska není tak trvalá a pevná jako přátelství, lidé jí dávají zaslepeně přednost.

A teď si představme chlapce, dáme mu třeba jméno Michal.

Michal se zná s oběma děvčaty. Přátelství je jeho dlouhodobá kamarádka, která ho vždy v životě podržela. Zato Láska je dívka, do které se před nedávnem zamiloval, a touží s ní trávit veškerý čas.

Proč ne? Je to dívka, kterou miluje.

Kdykoli se tito tři potkají, Láska si nedokáže odpustit jízlivé poznámky, ze kterých je více než jasné, že má nad Přátelstvím převahu. Michal však nic nevidí a přes všechny náznaky, které mu Přátelství dává, aby pochopil, jaká Láska opravdu je, věnuje jí pouze pohled, který jako by říkal: „Láska je pro mne důležitější. S tebou mohu být kdykoliv jindy. Nekaž nám tyto chvíle.“

Přátelství se jen smutně usměje a pomyslí si: „Dobře, odejdu, když si to přeješ, ale protože nejsem pomíjivá jako ty, Lásko, vždy tady budu, abych mohla osušit slzy.“

Odchází a marně doufá, že se za ní Michal alespoň ohlédne.

Michal a Láska jsou spolu šťastní, ale když přijdou problémy, Michal hledá podporu u Přátelství.

Po čase se vše urovná a Michal jako by na svou kamarádku opět zapomněl a veškerý svůj čas věnuje Lásce. Dívka je smutná, je sama a Michal si jí všimne, jen když potřebuje.

A pak se Láska rozhodne chlapce opustit. Je přece pomíjivá. Chlapec, stále nepoučen a zaslepen, hledá podporu u Přátelství, které ho utěšuje, ale jen do doby, kdy se Láska rozhodne zase vrátit. Naivní Michal znovu odsouvá Přátelství na druhou kolej.

Když ale dojde k dalšímu rozchodu Lásky a Michala, Přátelství ztratí trpělivost a už odmítá pomoci:

„Vždy, když jsi něco potřeboval, byla jsem zde, byla jsem nablízku a pro tebe. Nechal jsi mě ale samotnou, dával jsi Lásce přednost přede mnou. Choval ses ke mně jako k hračce a byls tak zaslepený, sobecký a povrchní. Já to tolerovala a doufala, že si uvědomíš své chyby. Dala jsem ti spoustu šancí, ale tys je promarnil. Já odcházím a už tady pro tebe nebude. Budu tady pro někoho jiného, kdo mi to bude stejným dílem oplácet a nebude mi způsobovat bolest. Já se poučila, teď mohu jen doufat, že ty se jednou také poučíš!“

Opuštěný Michal si najednou uvědomil, jakou udělal chybu, když zahodil Přátelství kvůli pomíjivé Lásce. Na vlastní kůži si vyzkoušel, jak se musela jeho kamarádka cítit. V té chvíli si moc přál dostat další šanci. Takovou, kterou by si skutečně zasloužil.

Ze studentského webu: http://www.psanci.cz/dilo.php?dilo_id=322-laska-nebo-pratelstvi.

Zkráceno a upraveno.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 6: Etická stránka lidské sexuality

Lekce
28**Jakou barvu má láska**

Jakou barvu má láska?
Láska je duhová, láska je ohrovná,
a proto stobarevná,
a proto věčně jiná.

Poskládejte příběhy z jednotlivých úryvků a napište pořadí čísel.

Představme si dívku, bude se jmenovat Přátelství. A druhou, kterou pojmenujeme Láska. Zdá se, že druhá dívka se svým jménem dopadla lépe, že?
Pro kolik z vás je láska důležitější než přátelství? Sáhněte si do svědomí...
Když se obě dívky setkají, je již od pohledu jasné, že se neshodnou.
Láska se na Přátelství zamračí a praví: „Jdi pryč, Přátelství, teď jsem tady já.“
A povýšeně se usměje. Moc dobře ví, že i když láska není tak trvalá a pevná jako přátelství, lidé jí dávají zaslepeně přednost.

A teď si představme chlapce, dáme mu třeba jméno Michal.
Michal se zná s oběma děvčaty. Přátelství je jeho dlouhodobá kamarádka, která ho vždy v životě podržela. Zato Láska je dívka, do které se před nedávnem zamiloval, a touží s ní trávit veškerý čas.
Proč ne? Je to dívka, kterou miluje.

Když ale dojde k dalšímu rozchodu Lásky a Michala, Přátelství ztratí trpělivost a už odmítá pomoci.
„Vždy, když jsi něco potřeboval, byla jsem zde, byla jsem nablízku a pro tebe. Nechal jsi mě ale samotnou, dával jsi Lásce přednost přede mnou. Choval ses ke mně jako k hračce a byl jsi tak zaslepený, sobecký a povrchní. Já to tolerovala a doufala, že si uvědomíš své chyby. Dala jsem ti spoustu šancí, ale tys je promarnil. Já odcházím a už tady pro tebe nebude. Budu tady pro někoho jiného, kdo mi to bude stejným dílem oplácet a nebude mi způsobovat bolest. Já se poučila, teď mohu jen doufat, že ty se jednou také poučíš!“

Michal a Láska jsou spolu šťastní, ale když přijdou problémy, Michal hledá podporu u Přátelství.
Po čase se vše urovná a Michal jako by na svou kamarádku opět zapomněl a veškerý svůj čas věnuje Lásce. Dívka je smutná, je sama a Michal si jí všimne, jen když potřebuje.
A pak se Láska rozhodne chlapce opustit. Je přece pomíjivá. Chlapec, stále nepoučen a zaslepen, hledá podporu u Přátelství, které ho utěšuje, ale jen do doby, kdy se Láska rozhodne zase vrátit. Naivní Michal znovu odsouvá Přátelství na druhou kolej.

Kdykoli se tito tři potkají, Láska si nedokáže odpustit jízlivé poznámky, ze kterých je více než jasné, že má nad Přátelstvím převahu. Michal však nic nevidí a přes všechny náznaky, které mu Přátelství dává, aby pochopil, jaká Láska opravdu je, věnuje jí pouze pohled, který jako by říkal: „Láska je pro mne důležitější. S tebou mohu být kdykoliv jindy. Nekaž nám tyto chvíle.“
Přátelství se jen smutně usměje a pomyslí si: „Dobře, odejdu, když si to přeješ, ale protože nejsem pomíjivá jako ty, Lásko, vždy tady budu, abych mohla osušit slzy.“
Odchází a marně doufá, že se za ní Michal alespoň ohlédne.

Sestavte text písně (3, 2, 1, 2, 4) a z uvedených zdrojů stáhněte nebo přímo pusťte píseň (doporučuji k navození vhodné atmosféry k tomuto tématu).

Josef Wágner

Láska nebo přátelství

Já tě znám už od dětství,
kdy mezi námi vzniklo přátelství.
Bylas holka svéhlavá,
spíš kluk, jako já.
Plavali jsme proudem níž,
měli jsme ve skalách svou tajnou skrýš.
Až o těchle prázdninách
jsi proměněná.

Ptám se, kdo to z nás dnes ví,
láska, anebo přátelství.
Mám s tebou, tak nádhernou, být kamarád.
Ptám se kvůli kráse tvý,
láska, anebo přátelství.
Vím, ty říkáš přátelství, nemám se ptát.

Říkáš: přátelství je víc,
můžem si pomáhat a všechno říct.
To pro trochu líbání
jen zkazit se dá.
V tanci mám tě v náručí
a tvoje blízkost mě snad umučí,
já ale stejně vím, že cítíš, co já.

Ptám se, kdo to z nás dnes ví,
láska, anebo přátelství.
Mám s tebou, tak nádhernou, být kamarád.
Ptám se kvůli kráse tvý,
láska, anebo přátelství.
Vím, ty říkáš přátelství, nemám se ptát.

Já to první z nás dnes vím.
Láska, a nejen přátelství.
Nejde s tebou, tak nádhernou, být kamarád,
Láska, nebo přátelství.
Ptej se sebe tam někde v hloubce svý,
doufám, že láska zvítězí,
přestaň se bát.
Mám tě rád.

Odkazy na další zdroje, které se vztahují k tomuto tématu:

Láska je jako večernice, Vladimír Mišík:

<http://www.youtube.com/watch?v=dw-Tz255GFg>

Petr Rezek, Přátelství:

<http://www.youtube.com/watch?v=f8Vo6KO09oY>

Ewa Farna, Přátelství:

<http://www.youtube.com/watch?v=5hbq0dC0q6o>

Citáty o přátelství:

<http://www.youtube.com/watch?v=GIUMtlaZ9-I>

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi můžete zahájit otázkami:

- *Stalo se vám někdy, že jste kvůli své dívce/svému chlapci zanedbávali své přátele?*
- *Pokud ano, proč tomu tak bylo?*
- *Máte opačnou zkušenost? Neměl na vás čas váš kamarád/kamarádka, protože se zamiloval/a?*
- *Jak jste se cítili? Myslíte si, že to „mají jinak“ chlapci a jinak dívky?*

Žáci se rozdělí do **diskuzních skupin** na základě vlastního stanoviska:

Poté můžete využít následující aktivitu:

Přátelství je důležitější než láska.
Láska je důležitější než přátelství.
Obojí je stejně důležité.

Pokud je některá skupina hodně početná, rozdělte ji na menší skupinky. Žáci se krátce poradí a přednesou **obhajobu svého stanoviska**. Nejdříve dostanou slovo všechny skupiny a podle vašich časových možností se mohou ještě vyjádřit k názorům, které slyšeli.

Na závěr dejte možnost těm, kteří by na základě diskuze chtěli změnit názorovou skupinu.

Upozorněte žáky, že se nejedná o soutěž a že každý názor může mít svoji hodnotu vycházející z vlastních zkušeností mluvčího.

3. Transfer do života:

K transferu využijte úvodní aktivity. Každý žák má možnost vzít si jakýkoli lísteček/ky s pozitivním oslovením a s vysvětlením ho věnovat někomu ve svém okolí. Žáci se zamyslí nad způsobem, jakým oslovují své blízké, a pokusí se změnit některé navykklé způsoby. Zvláště vhodné ve třídách, kde cítíte nedostatky ve vzájemné komunikaci. Třeba připomínat a vracet se k tématu téměř v každé hodině.

Hodnotová reflexe:

- *Někteří z vás obdrželi lístečky s pozitivními oslovením. Jaký pocit tento dárek provázel? Motivovalo vás to k tomu, učinit podobnou věc i pro druhé?*
- *Domníváte se, že i malé slovíčko může být podnětem ke změně chování druhé osoby či našeho vlastního?*
- *Co přináší „lepší“ pocity? Darovat, nebo být obdarován? Liší se lidé v postoji k této otázce? O čem to může vypovídat?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Láska a přátelství patří mezi nejsilnější lidské city. Pokud spolu nesoupeří, dokáží se vhodně doplňovat a na jejich základě je možné vybudovat trvalý vztah. Oba city jsou si ve svých základních hodnotách velmi podobné.

Partnerství – celoživotní úkol

CÍL:

Žáci cvičí a uplatňují schopnost hodnocení a empatie, kreativně pracují s fotografiemi a texty. Žáci se zamýšlejí nad předpoklady, hodnotami a možnostmi partnerských vztahů, prezentují a obhajují své názory.

POMŮCKY:

Píseň k senzibilizaci SKIPE & Gamba – 3 druhy žen, dostupná na: <http://www.youtube.com/watch?v=QQV9GNqn3HA>

Tužky nebo propisky (každý žák jednu).

Pracovní list číslo 29 – PARTNERSKÁ LABORATOŘ (ČÁST A PÁNOVÉ a ČÁST B DÁMY) – možno rozstříhat. Magnety, špendlíky nebo lepicí guma a plocha vhodná pro připevnění lístků.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodní části lekce si žáci vezmou **tužku nebo propisku** a vytvoří dvojice. Tužku uchopí tak, aby se každý z nich dotýkal jednoho konce pouze ukazováčkem. Balancují s tužkou a pokoušejí se ji udržet za pohybu, při sedání a vstávání apod. Mohou změnit partnera.

Těžší varianta: použití dvou tužek současně.

Nejtěžší varianta: trojice se pokusí udržet mezi sebou tři tužky.

Hodnotová reflexe:

Po skončení aktivity proveďte krátkou hodnotovou reflexi:

- Jak se vám dařila vzájemná spolupráce?
- Dá se vytvořit paralela mezi balancováním s tužkami a partnerským vztahem?
- Dá se vytvořit paralela mezi „starostí“ o tužku a péčí obou rodičů o dítě (o dvě děti)?
- Co se stane, když do vztahu vstoupí třetí osoba a každý musí „hrát“ (držet tužku) na dvě strany?

2. Návčik ve třídě

- I. Podle svých technických možností použijte ke vstupu do tématu **píseň**, ve které se zpěvák zamýšlí nad jednotlivými typy žen (doporučuji jako způsob motivace blízký této věkové skupině).
- II. Pracujte nejprve pouze **s učebnicí, přečtete úvodní text** a v rychlém sledu přiřaďte se žáky typy a fotografie. **Názorové rozdíly využijte ke zdůraznění čistě individuální stránky tohoto problému.** Dívky a chlapci by měli hodnotit partnery svých přátel velmi opatrně, protože na ně pohlížejí ze svého úhlu pohledu.
- III. Do smíšených skupin (max. čtyři až pět žáků) rozdejte obě části **Pracovního listu číslo 29 – PARTNERSKÁ LABORATOŘ (ČÁST A PÁNOVÉ a ČÁST B DÁMY).** V případě potřeby vysvětlete některé termíny – viz **Pojmy, se kterými pracujeme** – na konci tématu. Skupinky vytvoří po vzájemné dohodě **partnerské dvojice a připevní** (například pomocí magnetek, špendlíků nebo lepicí gumy) na vhodnou plochu lístky do tolika sloupců, kolik je skupin. Poté upravte pořadí lístků – stejné dvojice (vyskytují se u více skupin) nahoru, ostatní dolů.
- IV. Podle svých časových možností dejte žákům **možnost objasnit volby** – zejména u nejvíce preferovaných dvojic. Skupiny se střídají a doplňují.

Náhled pracovního listu

Lekce 29

A) PARTNERSKÁ LABORATOŘ (PÁNOVÉ)

Co rozhoduje o tom, že se k sobě hodíme? Sotva to bude to, že „On“ je černovlasý a „Ona“ je blondýna. Partnerství mezi mužem a ženou, láskou, manželství jsou složitější vztahy, v nichž vystupují do popředí vhodné nebo nevhodné vlastnosti a vzorce chování.

Jaké partnerské vztahy mají podle vás naději na úspěch?

ROMANTICKÝ SMILEK 	Je to romantik tělem i duší. Pravidelně své vyvolené nosí květiny a čokoládu a při večeri zapaluje desítky svíček. Často volá, aby ji řekl, jak na ni právě myslí. Při rozhovorech hledí partnerce hluboko do očí a rád rozebírá své i její pocity.	Co tento typ nabízí: Ženy zbožňují, když je někdo hýčká, naslouchá se zájmem a oceňuje jejich půvab. A to pravý romantik umí. Používá taková gesta, jako je objetí, jemný polibek a pohlázení, aby naznačil, co k ní cítí. Zároveň se nestydí své city přímo vyjádřit a dokáže se okamžitě vcítit do partnerčiny nálady.
SEBEVĚDOMÝ BOSS 	Je si sebou a svým jednáním na 100 % jistý a nikdy nepochybuje. Na veřejnosti je průbojný a důrazný, dává najevo svou sílu a sebekontrolu. Nikdy nežaluje na jiné muže, nechtí se jimi ohrožovat.	Co tento typ nabízí: Ženy velmi přitahují rozhodní a sebevědomí muži. Když si muž myslí, že je neodolatelný, je tu možnost, že i jeho partnerka si začne myslet o něm samé. Tento typ mužů nepotřebuje na určité věci od žen souhlas - a to je dělá ještě atraktivnějším. Většinou jde o politiku, vysoké postavení manažery, úspěšné podnikatele a filmové hvězdy.
ROZEVĚLÝ UMĚLEC 	Tito muži jsou sice podobní romantikům, ale na rozdíl od nich jsou velmi spontánní a žijí pro danou chvíli. Aby ženu okouzili, použijí svou kreativitu. Mohou nás dostát písní, kterou nám složil, nebo obrazy, který namaloval právě jen a jen pro nás.	Co tento typ nabízí: Ženy prostě chtějí být obdivovány a cítit se jedinečné. A aby to tak bylo, nejlepší je, když muž použije svou múzu nebo inspiraci. Žena ocení mužovo kreativní myšlení i to, že tvoří jen a jen pro ni.
ZÁHADNÝ CIZINEC 	Pochází ze vzdálené, pro nás exotické země, má rozkošný přízvuk nebo odlišné, u nás nezvyklé názory a zvyky. A to ženy velmi přitahuje. Ale on nemusí být zrovna opravdovým cizincem, aby zaujal. Pokud je zcestovalý a ovládá několik jazyků, dojem šarmantního cizince dovede zdatně vyvolat.	Co tento typ nabízí: Má prostě charisma. O nic víc tu nejde. Tajemství a nepoznané věci jsou tak lákavé. Ženy si tyto muže vyberou proto, aby poznaly něco nového. Ale vystrážlivě přijde tehdy, když na sebe narazí dvě různé kultury: rozdílné názory, jiné osobní hodnoty.
NESPOUTANÝ JAKO PTÁK 	Tento typ muže jde tam, kam ho vítr odnese. A jde většinou o nějaké duchy vyrazující dozdružďství, lezdi na motorce, okamžitě si vezme volno v práci, aby vzal partnerku na lákavý last minute, a ve skutečnosti se vůbec nestará o důsledky svého jednání. Prostě si počká, co přinese život.	Co tento typ nabízí: Mnoho žen touží po neodolatelném rebelovi. Milují jeho bezstarostný přístup a čekají, že tak budou žít i oni. Duch „zlehého chlapeče“ přináší do vztahu špetku mladosti a ženy se toho svého divocha pokoušejí krotit. I když šance, že se to podaří, je minimální.
VEČNÝ HLEDAČ SPŘÍZNĚNÉ DUŠE 	Je zvláštní, je jiný a nikdo mu nerozumí. Jeho duše je složitá a naznačuje, že mu obyčejná žena nemůže rozumět. Stále hledá tu pravou, nenachází, spálí se, a to ho trápí. Jeho bývalá ho vůbec nechápala, jeho rodina se mu odzvírá. Je prostě nikým nepochopený.	Co tento typ nabízí: Tento typ dovede vzbudit v ženě představu, že ona je ta pravá a spasil ho. Myslí si, že právě na vás čekal a jen vy pochopíte jeho zvláštnosti a složitou povahu. Ale pozor, i když si budete myslet, že už je jen váš, on je věčný nespokojenec a hledat bude zase dál.
ZAJÍMAVÝ INTROVERT 	Je to typ muže, který je nepolapitelný a neuchopitelný. Má svá tajemství a trvá mu hodně dlouho, než o sobě něco poví. Je obestřen kouzlem nepoznaného. Je uzavřený do sebe, hovoří obecně, o sobě mluví. To ženy přitahuje. Chtějí se mu dostat na kobytku, dozvědět se o něm víc.	Co tento typ nabízí: Je obestřen tajemnou auru, chrání si své soukromí, ale je to často jen divadlo a strategie. Ví, že jeho postoj ženy láká a vábí. Naznačuje, že prožil cosi nestandardního, své soukromí pomalu a s promyšleností dává. A to jeho partnerku stále udržuje v příjemném napětí.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi **propojte se zadáním transferu** a směřujte ji ke shrnutí obecných pravidel vytváření a fungování vztahů.

Postupujte například podle otázek:

- Čím se necháváme ovlivnit při výběru partnera nebo partnerky? Co považujeme za důležité? Jsou si lidé v této otázce podobní, nebo to vidí každý jinak?
- Je pro fungující vztah nutné, aby byli partneři podobní, nebo je lépe, když se navzájem doplňují (co jednomu chybí, má ten druhý)? Vzpomeňte si na balancování s tužkami.
- Jsou dobré vstupní předpoklady zárukou fungujícího vztahu?
- Přejděte k zadání domácího úkolu na delší časové období – např. 14 dnů.

3. Transfer do života

Žáci se pokusí „zanalyzovat“ **vztah svých rodičů, popřípadě prarodičů** nebo někoho ze svého okolí. Přiřadí partnery k některému z typů (nebo kombinaci) a napíše si pár poznámek k otázce jejich vzájemného soužití (jak se navzájem doplňují z hlediska vlastností, rozdělení činností, pro které mají vlohy, z hlediska péče o děti a o společné záležitosti). **Využijte lekci Rodinný kruh – rodinný dluh.**

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro vás těžké hodnotit vztah svých rodičů? Je vůbec možné vztahy nějakým způsobem analyzovat v případě, že jsme sami jejich součástí?
- Dají se vztahy dvou osob jednoznačně zařazovat do nějakých kategorií? Dají se vzájemně srovnávat? Uvádějte argumenty pro a proti.
- Jaké vnější okolnosti mohou zásadně ovlivnit fungování vztahů? Uvádějte reálné příklady.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

To, jaké si volíme vztahové protějšky, o nás mnohé vypovídá. Budování trvalého vztahu s sebou přináší příležitost pracovat na svém vnitřním citovém životě, rozšířit svoji osobnost o další rozměr a také zmírnit negativní stránky naší povahy.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 6: Etická stránka lidské sexuality

Lekce 29 Partnerství – celoživotní úkol

„Čekat na setkání s ideálem znamená strávit život v čekárně.“ Putigriřli

Každý jsme jedineční, máme unikátní genetický kód a naše povaha se rozhodně nevejde do jednoho šupičku. Zároveň také každá lidská společnost má určitá pravidla pro vznik, zřetel existenci i zánik partnerských vztahů. Partnerství ve všech svých formách je celoživotním experimentem. Nezáleží na tom, jestli se správně rozhodnete kolem sebe, nebo se už snažíte budovat stálý vztah. Často se ukáže, že jsme nezvolili správný směr, a je třeba vrátit se na začátek. Občas nám dojdou síly v polovině putování a potřebujeme někoho, o koho bychom se mohli opřít. Je třeba si dobře vybrat...

Přiřaďte k sobě fotografie a typy mužů a žen. Vytvořte dvojice, které se podle vašeho uvážení budou v partnerských vztazích nejlépe doplňovat.

Varianty:

Pokud jste v časové tísní, zadejte úkol v pracovním listě jako domácí nebo průběžnou školní přípravu. Připravte ve třídě prostor, kam mohou skupiny své partnerské dvojice připevňovat.

Pokud se vám pracovní listy jeví pro vaše žáky jako náročné nebo pokud máte malý časový prostor, můžete využít zajímavou variantu práce ve skupinách, která vzešla z pilotáže:

- Rozdělte žáky do skupin (ve skupině by měli být podle možností vyváženě zastoupena obě pohlaví).
- Skupiny obkreslí na balicí papír postavu muže nebo ženy (podle jejich dohody).
- Jednou barvou popisují do postavy, jak se vidí dané pohlaví – ženy/muži (jsme spolehlivé, starostlivé/jsme odvážní, silní).
- Druhou barvou napíšou, jak ho/ji vnímá protějšek.

Doporučení/pozor:

Při zadávání jednotlivých činností si dejte pozor na **radikální a nonkonformní postoje jednotlivých žáků** (připravte se i na možnost, že budou chtít vytvářet dvojice stejného pohlaví - a proč ne?) a svá vlastní stanoviska uplatňujte jen ve velmi omezené míře.

U žáků z neúplných rodin pozor na transfer – použijte modifikaci.

Lásko, přináším ti dar!

CÍL:

Žáci uplatní dovednost sebehodnocení a na tomto základě zobecní své postoje ve vzájemných vztazích. Žáci procvičí zásady pozitivní komunikace a zamyslí se nad základními vztahovými hodnotami.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 30 C – **SPEKTRUM CITŮ**

Pracovní list číslo 30A, B – **KDO S ČÍM ZACHÁZÍ, TÍM TAKÉ SCHÁZÍ**

Pracovní list číslo 30 D – **SPEKTRUM HODNOT**

Příloha 30 – vyhodnocení testu.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K navození radostné soudržné atmosféry ve skupině využijte hru Body language neboli Řeč těla. Úkolem žáků je bez přípravy a pouze pomocí **řeči těla přehrát určitý cit ke druhému** pohlaví. Skupina odhaduje, o jaký cit šlo.

City, které si žáci losují na lístečcích, obsahuje **Pracovní list číslo 30 C – SPEKTRUM CITŮ**.

Hodnotová reflexe:

V krátké reflexi se zaměřte na pocity, které v žácích hra vyvolala:

- Jaké pocity se lépe vyjadřují – pozitivní, nebo negativní?
- Jaké pocity se lépe odhadují a poznávají – pozitivní, nebo negativní?
Proč tomu tak je?
- Měli jste s vyjádřením pocitů problémy? Styděli jste se, nebo jste nevěděli, jak na to?
- Vypovídá to něco o vašem charakteru nebo postoji ke vztahům?

Je možné, že jste tuto aktivitu se žáky již absolvovali v nižších ročnících nebo ji žáci znají z jiného předmětu. Pro vás je zde připraven námět vycházející z pilotáže:

Jako vhodný začátek lekce se jeví příběh **Filemon a Baucis** (E. Petiška, Staré řecké báje a pověsti, Albatros, 2001, strana 133) nebo povídka O'Henryho (vlastním jménem **William Sidney Porter**) o Jimovi a Delle.

http://www.rozhlas.cz/kultura/portal/_zprava/210829

2. Návčik ve třídě

Rozdejte žákům **Pracovní list číslo 30A – KDO S ČÍM ZACHÁZÍ, TÍM TAKÉ SCHÁZÍ**.

Vysvětlete úvodní rčení – je to určitá obdoba základního **etického pravidla „Co chceš, aby jiní dělali tobě, dělej ty jim.“**

Vyhodnocení by měli vidět až po vyplnění, pokud budete kopírovat na druhou stranu dotazníku, zabraňte jim v otáčení.

Bodovat můžete společně se třídou (bodovací tabulka je vložena dále), dvojice se obodují vzájemně (pozor – chlapci a dívky mají jinak obodované otázky).

Náhled pracovního listu

Lekce
30

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 6: Etická stránka lidské sexuality

A) KDO S ČÍM ZACHÁZÍ, TÍM TAKÉ SCHÁZÍ

BUDE MÍT ČASANOVA KONKURENCI?					
TEST PRO CHLAPCE	ANO	body	NE	body	celkem
1 Někdy slibuji více, než mohu splnit.					
2 Rád se starám o druhé.					
3 Mám rád společnost.					
4 Inteligence u dívek mě nezajímá.					
5 Snažím se prosadit za každou cenu.					
6 Osudy druhých mě příliš nezajímají.					
7 Často a rád nosím divkám květiny.					
8 Nemám rád rozruch a komplikace.					
9 Dívky jsou pro mě především erotickým objektem.					
10 Se zdravím nemám problémy.					
11 Rád zůstávám na jednom místě a nemám rád změny.					
12 Budoucnosti se příliš nezabývám.					
13 Od okolí nežádám pozornost a obdiv.					
14 Rád se dívám dlouho na televizi.					
15 Často se bojím, abych se nezeměnil.					
POČET ZISKANÝCH BODŮ					

DOBRA VILA, NEBO XANTIPA?					
TEST PRO DÍVKY	ANO	body	NE	body	celkem
1 Velmi ráda pozoruji východ a západ slunce.					
2 Skoro na každém člověku je něco přitažlivého.					
3 Je důležitější, abych byla oblíbená, než úspěšná.					
4 Raději volím muže přitažlivého, než s porozuměním.					
5 Za neuvážené jednání musí následovat trest.					
6 Člověk musí být neustále ostražitý.					
7 Dočasně mi jdou na nervy i malíčkosti.					
8 Myslím, že nejsem urážlivá.					
9 Na své pravdě si stojím za každou cenu.					
10 Nevěra je znakem nudy, ne narušeného manželství.					
11 Ráda se dívám do plamenů ohně.					
12 Nejraději jsem sama.					
13 Nesnáším pohled na cizí bolest.					
14 Myslím, že moudřejší vždycky ustoupí.					
15 Nesnáším bázlivé a uflukané lidi.					
POČET ZISKANÝCH BODŮ					

Hodnotová reflexe:

Pracujte s učebnicí a prohlédněte si se žáky **obrázky s filmovými záběry** dvou potenciálních životních situací.

- Jaký je mezi nimi zásadní rozdíl?
- Je věrnost vlastnost, nebo osobnostní rys?
- Dá se věrnosti naučit či odnaučit?
- Jaký podíl na tom mají dosavadní životní zkušenosti?
- Co věrnost do vztahů přináší?
- O co naopak dodržováním věrnosti přicházíme?
- Co má podle vás větší hodnotu?
- Jaké další předpoklady tvoří a zároveň podpirají pomyslný žebříček hodnot vztahů? Inspirujte se v učebnici a přidejte další.
- Můžete pracovat s **Pracovním listem číslo 30 D – SPEKTRUM HODNOT**, jenž obsahuje kartičky, které žáci řadí podle vlastních preferencí.

3. Transfer do života

Rozdejte žákům čisté dotazníky s vyhodnocením pro rodiče nebo jiné rodinné příslušníky. Závěry využijte v následující lekci.

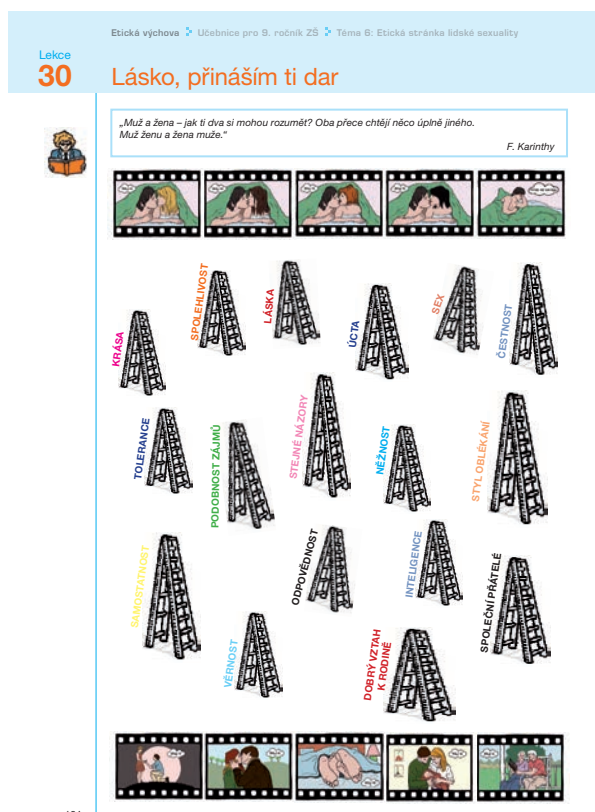
Hodnotová reflexe:

- Podařilo se vám do zadané aktivity zapojit někoho z dospělých osob? Bylo těžké je přesvědčit, nebo spolupracovali se zájmem? Proč tomu tak asi bylo?
- Dozvěděli jste se pomocí dotazníku o svých blízkých nějaké nové informace? Bylo mezi nimi něco, co vás překvapilo? Jak reagovali vaši blízcí na vaše vlastní dotazníkové výsledky?
- Domníváte se, že podobná psychologická šetření mohou o člověku něco napovědět? Na čem to závisí?

Varianty:

Pokud máte na toto téma dostatek času, využijte hru **Lobování aneb vytváření „nátlakových“ skupin**.

- Rozdělte třídu na jednopohlavní skupiny.
- Pracujte s **Pracovním listem číslo 30 D – SPEKTRUM HODNOT**, jenž obsahuje kartičky, které žáci řadí podle vlastních preferencí.

Náhled učebnice

- Každá skupina vytvoří vlastní žebříček hodnot důležitých pro fungující vztah a poskládá je například na podlahu ve středu vytvořeného komunitního kruhu.
- V komunitním kruhu promíchejte chlapce a dívky, aby se potlačil prvek soutěžení.
- Skupiny se budou snažit pomocí kompromisů, přesvědčování a ovlivňování dospět ke **společnému výslednému pořadí, které bude víceméně přijatelné pro obě skupiny**.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Frigyes Karinthy [friděš karinty] (1887–1938) byl maďarský spisovatel, novinář, dramatik a překladatel.

Rodinný kruh – rodinný dluh

CÍL:

Žáci se na základě srovnání a svých dosavadních zkušeností pokusí odhalit zákonitosti rodinných vztahů. Žáci procvičí schopnost empatie, citlivé komunikace, konstruktivní kritiky a pozitivního hodnocení.

V následující lekci obraťte pozornost žáků na okruhy vztahů, které mají rozhodující vliv na formování vztahových vzorců dětí – tedy na jejich rodiče, prarodiče, příbuzné či ostatní blízké osoby. Žáci využijí materiály z transferu předchozích dvou lekcí a zamyslí se nad tím, co by rádi uplatnili i ve svých budoucích partnerstvích či co by raději dělali jinak.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 31 – **ABECEDA ODPOVĚDNÉHO VZTAHU.**

Videosekvence k senzibilizaci, dostupné z:

Retore – Druhá Šance: rap s tématem druhá šance ve vztahu:

<http://www.youtube.com/watch?v=ZRUmnX1WMC>

Dianetika Praha: Vztahy, manželství a partnerství. Co to je?

(Co je to manželství? Co manželství narušuje? Jak ho znovu obnovit? 0–7.00 min):

<http://www.youtube.com/watch?v=2dqM2gXlp9s>

Přednáška Psychologie.cz – Zdravé vztahy: Jak se najít a nezkazit to (sestřih):

Jan Patrman: Jak se seznámit: 0–2.19 min; Mirka Čejková: Komunikace ve vztazích: 2.19–4.30 min

http://www.youtube.com/watch?v=zGL2OAuqJ_U

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K provedení senzibilizace nabízíme tentokrát dvě možnosti

A/ Využijte **Pracovní list číslo 31 – ABECEDA ODPOVĚDNÉHO VZTAHU.** Podle svých časových možností můžete pracovat několika způsoby:

- PL se žáky jednoduše projděte (není nutné kopírovat, postačí promítnout). Pokud žáci některým slovům nerozumějí, odkážete na **slovníček** na závěru kapitoly. Některé z pozitivních a negativních hodnot, situací a vztahů jsou **vyloženy protikladně**, upozorněte na to žáky. Můžete hledat v rychlém sledu další příklady na daná písmena.
- Rozstříhejte** PL na tolik částí, kolik máte žáků ve třídě (popřípadě do skupin). Po krátké přípravě žáci vysvětlí, **jakým způsobem jimi vybrané hodnoty ovlivňují vztahy** (co pozitivní hodnoty do vztahu přinášejí, jak negativní hodnoty vztah omezují a narušují).
- Vyspělé skupiny** se mohou zamyslet nad tím, jak se pozitivní hodnoty dohnané tzv. do krajnosti **mohou změnit** v negativa a omezení (např. přehnaná ochrana vede k nesamostatnosti, přehnaná umírněnost vede k nerespektování pravidel, přehnaná náklonnost vede k pocitům omezení).

B/ K senzibilizaci využijte nabízené videosekvence v daných časových intervalech, které si nejdříve sami prohlédnete.

Náhled pracovního listu

Lekce
31

ABECEDA ODPOVĚDNÉHO VZTAHU

ABECEDA ODPOVĚDNÉHO VZTAHU					
	POZITIVNÍ POCITY			NEGATIVNÍ NÁSLEDKY	
A	ADOPCE			ALIMENTY	
B	BEZPEČÍ			BOLEST	
C	CITY			CYNISMUS	
D	DOMOV			DLUH	
E	EMPATIE			EXTRÉM	
F	FANTAZIE			FAKTA	
G	GENY			GENDER	
H	HUMOR			HÁDKA	
CH	CHVÁLA			CHYBA	
I	IDEÁLY			IZOLACE	
J	JISTOTA			JEDNOTVÁRNOST	
K	KLID			KRIZE	
L	LÁSKA			LEŽ	
M	MAMINKA			MACECHA	
N	NÁKLONNOST			NÁSILÍ	
O	OCHRANA			OMEZENÍ	
P	POCHOPENÍ			PODVOD	
R	ROMANTIKA			REALITA	
S	SOUZNĚNÍ			SAMOTA	
T	TATÍNEK			TRÁPENÍ	
U	ÚSMĚV			UMÍNĚNOST	
V	VELKORYSOST			VYDÍRÁNÍ	
Z	ZÁJEM			ZÁVISLOST	

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi můžete využít následující otázky:

- Jak podle vás vypadá **dobře fungující vztah**?
- Co takový vztah **přináší** všem zúčastněným?
- Znáte někoho ve svém okolí, kdo **má hezký partnerský vztah**?
- Co naopak partnerské soužití **narušuje**?
- V čem nás může stálý partnerský vztah **omezovat**? Jaké naopak přináší **jistoty a obohacení**?
- Dá se podle vašeho mínění **obnovit** narušený vztah?
- Co to od obou partnerů **vyžaduje**?

2. Návuk ve třídě

Nejdříve pracujte s učebnicí, projděte se žáky jednotlivé typy vztahů. Zdůrazněte, že ani jeden z typů **není vyloženě negativní** a ve všech dochází k naplňování určitých potřeb dvojice.

Podrobnější informace k jednotlivým typům vztahů:

Pes a kočka

Jak je zřejmé z názvu párového typu, tato dvojice bez přestání mezi sebou bojuje, a to v soukromí i na veřejnosti. Klidně před vámi na sebe křičí, a když se jich pak zeptáte, proč se nerozejdou, nejspíš vás označí za blázna hned, jakmile se usmíří. Tento pár je k sobě přitahován, protože se oba vyžívají v cyklech, kde se střídá boj a usmiřování. Problémy mohou přijít, když jeden z páru opravdu naruší důvěru druhé polovičky. To se stává ze vztahu peklo a případný rozchod bývá ošklivý.

Idol a fanoušek

Pro tento pár je vše černobílé. Jedna polovina páru je úžasná, nejlepší a skvělá a ta druhá ji uctívá. Ve skutečnosti mohou být oba z páru úspěšní, ale jeden z nich dobrovolně přebírá roli uctíváče, aby posílil sebevědomí druhého. V některých špatných případech může idol dokonce přesvědčovat druhého, že je horší a nikdy nenajde nikoho, kdo by ho tak miloval. Takové vztahy nemívají dlouhé trvání, protože není dost prostoru pro rozvoj obou.

Pronásledovatel – distancovaný

Pro tento vztah je typické, že se jeden snaží zajistit u druhého pozornost a lásku, zatímco druhý buď předstírá, že o tom neví, nebo si užívá vzrušení z pronásledování a neustálého dobývání. Role pronásledovatele a odměřeného si partneři někdy vyměňují. Když jeden vycítí, že druhý ztrácí zájem, zbystří. Oba partneři obvykle děsí představa, že je jiní považují za chudáčky, kteří jsou na někom závislí. Jenže přesně to se většinou v průběhu let stane.

Rodič a dítě

Ve vztahu se ten, kdo představuje rodiče, cítí být zodpovědný za svého partnera, kterého považuje za méně schopného. Ulyšíte ho, jak druhému říká: „Za minutku jdeme, máš kabát?“ Může tomu tak ale být i v případě, že jeden z partnerů je nějak znevýhodněný – nemocný, ztratil zaměstnání apod. „Rodič“ je k partnerovi.

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi se pokuste žáky přivést k vyvození vlastních závěrů týkajících se jejich **budoucího stálého partnerského soužití**. Pravděpodobně to pro ně bude nesnadný úkol, soustředte se proto jen na **obecné formulace** a pracujte s náměty, které vyplynuly v průběhu **realizace scének** (ty nejlépe ukáží na způsoby jednání a chování, se kterým jsou žáci konfrontováni ve svém nejbližším okolí).

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 6: Etická stránka lidské sexuality

Rodinný kruh – rodinný dluh

Kde rodina v rozbroji, tam je zlato na hnoji.

České přísloví

TPY vztahů, které v životě vytváříme, jsou do značné míry ovlivněny tím, co jsme prožili a zažili v dětství. I když si myslíme, že ve vlastním vztahu děláme vše po svém, v klíčových okamžicích děláme to, co jsme odkoukali v dětství od rodičů. Často pak na sebe bereme roli matky či otce a ve svých vztazích opakuje jejich chování.

Pes a kočka

Jak je zřejmé z názvu párového typu, tato dvojice bez přestání mezi sebou bojuje, a to v soukromí i na veřejnosti. Klidně před vámi na sebe křičí, a když se jich pak zeptáte, proč se nerozejdou, nejspíš vás označí za blázna hned, jakmile se usmíří.

Idol a fanoušek

Pro tento pár je vše černobílé. Jedna polovina páru je úžasná, nejlepší a skvělá, a ta druhá ji uctívá. Ve skutečnosti mohou být oba z páru úspěšní, ale jeden z nich dobrovolně přebírá roli uctíváče, aby posílil sebevědomí druhého.

Pronásledovatel – distancovaný

Pro tento vztah je typické, že se jeden snaží zajistit u druhého pozornost a lásku, zatímco druhý buď předstírá, že o tom neví, nebo si užívá vzrušení z pronásledování a neustálého dobývání.

Rodič a dítě

Ve vztahu se ten, kdo představuje rodiče, cítí být zodpovědný za svého partnera, kterého považuje za méně schopného. Ulyšíte ho, jak druhému říká: „Za minutku jdeme, máš kabát?“

Můžete využít následující okruhy:

1. Na základě zhlédnutých scének se pokuste zamyslet nad:

- **pozitivním chováním** (tedy takovým, které vztah posiluje)
- **destruktivním negativním chováním a jednáním** (takovým, které vztah narušuje a rozbíjí)

Pracujte formou **brainstormingu** do dvou sloupců na tabuli. Poté společně označte **nejdůležitější pozitiva a nejrizikovější negativa**.

2. Přemýšleli jste někdy o tom, jak by měl vypadat váš budoucí stálý partnerský vztah? Máte o něm nějaké představy? Využijte poznatky z transferu lekcí 29 a 30 a pokuste se shrnout:

- Co se ti **na vztazích tvých blízkých líbí** a co bys chtěl/a mít podobně a proč.
- Co bys **dělal/a jinak** a proč.

3. Transfer do života

Obraťte pozornost žáků na dění ve společnosti a pozitivní rekordy v oblasti manželství. Do příští hodiny budou mít za úkol nalézt pomocí informačních technologií páry, kterým to (oproti současnému trendu střídání partnerů) tzv. vydrželo. Bude dobré, když přinesou fotografie, aby všichni ve třídě věděli, o koho se jedná.

Příští hodinu se k tématu krátce vraťte.

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se vám nalézt nějaké zajímavé informace? V jakých informačních zdrojích jste pátrali?*
- *Co je podle vašeho názoru nezbytně nutné k tomu, aby partnerský vztah vydržel po dlouhá desetiletí?*
- *Domníváte se, že vztahy s rekordními délkami trvání byly vždy jen harmonické a bezproblémové? Proč ano, proč ne?*

Stránky pro vaši potřebu:

Podle Guinnessovy knihy rekordů trval nejdelší manželský svazek 86 let. Sir Temuldži Bhikadži Nárima a Ladí Nárimová z Indie spolu žili od roku 1853 do roku 1940.

<http://www.svetovanej.cz/nejdelsi-manzelsky-svazek-na-svete/>

Kdo trhá rekordy mezi celebritami (žáci budou pravděpodobně znát především manžele Beckhamovi): http://www.tyden.cz/fotogalerie/vztahy-celebrit-aneb-kdo-trha-manzelske-rekordy_5297/?imgOffset=7#thumbs

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Volba partnera pro budoucí život je jedním z nejdůležitějších životních úkolů. Při jeho plnění nás ovlivňuje několik faktorů. Hodnotíme vlastní rodinné prostředí, pozorujeme ostatní a vycházíme z vlastních prožitků a zkušeností ve vztazích.

Doporučení/pozor:

Stejně jako u předchozích lekcí je třeba **zamezit radikálním slovním projevům** a nekompromisním stanoviskům. Žáci budou vycházet z rodinné situace a tlumočit názory (i způsoby prezentace) některých členů. Zapojení žáků do diskuzí musí být dobrovolné.

Závěrečné zamyšlení

Motivujte žáky k napsání sdělení podle zadání v učebnici. Mohou se inspirovat různými zdroji (například na internetu) a své sdělení by měli směřovat **do oblasti, která je jim blízká**. Tímto způsobem mohou vznikat opravdu hodnotné práce.

Jak s nimi naložit:

- Stejně jako u tématu Sociální empatie můžete práce uložit do vhodné nádoby a symbolicky poslat všem, kterým jsou určeny (vhodit do tekoucí vody, zakopat na odlehlém místě).
- Pokud budou všichni souhlasit, je možné práce uložit na vhodný studentský chat nebo využít některou ze sociálních sítí.
- Pro pokročilejší skupiny, ve kterých jsou rovnoměrně zastoupeni chlapci i dívky: vložte anonymní práce do obálek (dívky a chlapci zvlášť), poté si žáci z „protichůdných“ obálek vytáhnou sdělení a pokusí se na ně reagovat.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Diskutujte nad rozdílnými významy slovních spojení **RODINNÁ KRIZE x KRIZE RODINY** (aktuální životní situace x proměna klasické monogamní rodiny) a jejich dopady.

Delší: Hra Podomní prodejce

Žáci si vyberou jakýkoli pozitivní termín z nabídky **Pracovního listu číslo 31 – ABECEDA ZODPOVĚDNÉHO VZTAHU**. Mohou pracovat samostatně nebo ve skupinkách (každá si pak zvolí svého prodejce, který bude mít největší šanci na úspěch). Prodejci nabízejí a vychvalují kvality své hodnoty a nakupující se je snaží tzv. nachytat na hruškách svými dotazy. Poté se například formou hlasování rozhodne o nejprodávanějším produktu.

Poznámky:

ETICKÉ CTNOSTI (COSI TAM VE MNĚ)

Téma Etické ctnosti je umístěno na závěr učebnice zcela záměrně. Přináší nejen několikere zamyšlení nad pojetím etických hodnot, ale také symbolické poselství na cestu. Při práci s tématem se pravděpodobně budou projevovat mezi žáky značné rozdíly, a to nejen v samotném vnímání etických hodnot a jejich vlivu na kvalitu života, ale také v dovednosti chápat samotný význam pro žáky ještě velmi abstraktních pojmů.

Nejen z tohoto důvodu je celé téma propojeno příběhy skutečných lidí, na jejichž životech jsou demonstrovány různé způsoby prožívání a řešení závažných životních situací.

Při realizaci tohoto tematického celku mějte obzvláště na zřeteli, že cesty lidí k dosažení životního cíle a osobní spokojenosti se mohou značně lišit, a dávejte si pozor na jednoznačné hodnotící soudy.

Dveře, kterými ke mně vchází svět

CÍL:

Žáci se pokoušejí výtvarně nebo slovně provést sebehodnocení.
Žáci uplatňují empatii a schopnost pozitivního oceňování.

Kapitola Dveře, kterými ke mně vchází svět je vložena na úvod tématu Etické ctnosti jako rychlý exkurz do oblasti hodnocení, sebehodnocení, pozitivního oceňování a empatického jednání, který by měl žáky připravit na závěrečné shrnující téma. Pro některé žáky bude toto téma poněkud hůře uchopitelné a jejich vyjádření výtvarná (nakreslí dveře, ale nebudou schopni rozkrýt symboliku) nebo slovní (vyplní dotazník, ale budou mít problém s dalšími částmi tabulky pracovního listu) budou na velmi rozdílné úrovni.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 32 – KLÍČ K MÉMU SRDCI, volné listy papíru ve formátu A4 (možno zvolit i tužší papír), pastelky, fixy, popřípadě barvy, „rozmazky“ či voskovky

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodní části hodiny si žáci na základě instrukcí a otázek v učebnici **nakreslí dveře – symbol jejich vztahu k okolnímu světu**.

Hodnotová reflexe:

Reflexi můžete zařadit i v samotném průběhu práce – pro některé může být inspirací, jak své pocity výtvarně vyjádřit. Pokuste se žáky směřovat k zamyšlení nad základními vzorci jejich chování, které uplatňují ve vztazích k okolí. Můžete používat pojmy extrovert a introvert, které nejsou žákům neznámé. **Nabízí se i paralela:**

- **Extrovert** = ten, který žije spíše přede dveřmi nebo s otevřenými dveřmi.
- **Introvert** = ten, který pobývá uvnitř a dveře zavírá.

K hodnotové reflexi a k navedení váhajících žáků správným směrem můžete využít následující okruhy (jistě v souvislosti se žákovskými pracemi přijdete na další):

Zamyslete se nad svým vztahem ke světu:

1. Jsou vaše dveře stále otevřené? Zvou ostatní k návštěvě? Jsou vyzdobené a lákavě upravené?

Pak máte rádi společnost ostatních lidí. Jste ochotni vyjít vstříc každé návštěvě. Zajímáte se o ostatní a těší vás jejich společnost.

Jen si dejte pozor na to, aby se k vám nevloudila nevíтанá návštěva.

2. Jsou vaše dveře zavřené? Je na nich mříž nebo pevný zámek? Jsou pevné a chrání vaše soukromí?

Pak si velmi ceníte svého soukromí a ne každý se k vám může přiblížit. Vaše chování má ostatní spíše odradit, aby vám dali pokoj. Jste rádi sami se sebou a na tom není nic špatného.

Ale dveře jsou tu od toho, aby se otevíraly. Svět za nimi (ten váš) i před nimi (ten venku) jistě stojí za návštěvu.

- 3 Jsou vaše dveře tajemné a zahalené? Na první pohled si jich možná ani nevšimneme, ale kdo je hledá, je příjemně překvapen? Pak jste jistě osobností, která ví, že v sobě nosí víc, než si ostatní zatím stačili všimnout. Jste zahalení tajemstvem, které nosíte v sobě.

Náhled pracovního listu

Lekce
32

KLÍČ K MÉMU SRDCI

„Kdykoli se setkají dva lidé, ve skutečnosti je přítomno lidí šest.
V každém z těch dvou přítomných je člověk – jak vidí sám sebe,
člověk – jak jej vidí ostatní a člověk – jaký opravdu je.“ William James, psycholog

Doplň krátký dotazník a pak se zamysli nad svým jednáním.

- ▼ Co ti pomůže, když prožíváš dané situace?
- ▼ Jak by se měli chovat lidé okolo tebe, aby ti pomohli změnit tvé negativní pocity?
- ▼ Jak můžeš pomoci svým přátelům, aby se cítili lépe?

Zaškrtni nejčastější možnosti:	Co na mě platí, když...	Co na tebe platí, když...
Dostal/a jsem ve škole neočekávaně špatnou známku. ☐ Vztekm se. ☐ Jsem smutný/á. ☐ Zlobím se na všechny. ☐ Nekomunikuji. ☐ Zlehčím situaci. ☐ Potřebuji do něčeho praštit. ☐		
Pohádala/a jsem se s kamarády: ☐ Uzavřu se do sebe. ☐ Jdu za někým jiným. ☐ Dělam, jako že se nic nestalo. ☐ Napíšu výhrůžný dopis. ☐ Požaduji vysvětlení situace. ☐ Provokuji. ☐		
Ve škole jsi dostal/a úkol, který jsi nechtěl/a: ☐ Vylévám si zlost na druhých. ☐ Vykášu se na to. ☐ Vyměním si ho s někým. ☐ Urazím se a dělám naschvály. ☐ Oddaluji splnění. ☐ Nepřijdu do školy. ☐		
Kamarád/ka vyzradil/a přede všemi tvoje tajemství: ☐ Vrhnu se na něho/ni. ☐ Zůstanu jako opařený/á. ☐ Stydím se a uteču. ☐ Řeknu něco nepřijemného. ☐ Vymyslím pomstu. ☐ Udělám to samé. ☐		

Vyčkejte na správnou příležitost a ukažte světu, co ve vás je.

4. Jsou vaše dveře originální a netradičně vyzdobené? Už na první pohled si jich každý musí všimnout? Potom jste vždy nápadití a přicházíte s nezvyklými myšlenkami. Příliš se nepřizpůsobujete a vždy toužíte vyčnívat z davu. Je na vás vždy zajímavý pohled.

Dejte si pozor na to, že i originalita má své meze, za kterými už se stává přehnaným extrémem.

5. Jsou vaše dveře moderní a jsou vybaveny nejnovějšími technickými vymoženostmi? Vypadají spíše jako vstup do kosmické lodi nebo laboratoře budoucnosti.

Pak jste vždy v obraze a zajímá vás každý pokrok a rozvoj. Rychle se přizpůsobujete a nepotrpíte si na zbytečné okolkování. Máte jasno a víte, co v budoucnu od života očekáváte.

Jen si dejte pozor, abyste si s sebou nezapomněli vzít všechno důležité, co patří k vaší minulosti a současnosti.

Poznámka:

Je docela možné, že vám práce aktivita „Dveře, kterými ke mně vchází svět“ zabere veškerý čas určený pro tuto lekci. Je to zcela v pořádku.

Pro ty, kteří se se svými žáky chtějí věnovat méně abstraktní náplni, je určen PL 32.

Senzibilizaci pak proveďte podle následujícího zjednodušeného postupu, který vzešel jako návrh z pilotáže:

Žáci z časových důvodů nekreslili svoje dveře, vybírali si dveře z fotografií v učebnici.

Nejdříve žáci zkusili hádat, jaké dveře si spolužák vybral, a poté zdůvodňovali svou volbu. Žáci sami navrhovali způsoby, kudy ke mně přichází svět – např. očima, kůží, ušima, vlastní zkušeností, příběhy jiných lidí, myšlením, učením.

Další obrázky dveří naleznete na stránkách:

<http://www.shutterstock.com/similar-70247131/stock-photo-colourfull-door-in-sandstone-wall.html>

2. Nácvik ve třídě

Rozdejte žákům **Pracovní list číslo 32 – KLÍČ K MÉMU SRDCI** a rozeberte s nimi úvodní citát.

Pracovní list je pokračováním úvodní aktivity (odtud propojovací symbol klíče od dveří). Žáci by se měli pokusit, tentokrát písemnou formou, **popsat způsoby**, jakými reagují na běžné opakující se životní situace, co na ně tzv. platí, čemu jsou otevření.

V **dotazníku jsou záměrně uvedeny záporné reakce**, protože právě ty jsou zdrojem konfliktů a negativních pocitů u obou zúčastněných stran.

V další části si žáci procvičí hodnocení, empatii a pozitivní oceňování a pokusí se ve skupinách zkonfrontovat popsané způsoby jednání z **pohledu druhých osob** a poskytnout tak zpětnou vazbu. Pro práci ve skupině využijí levý sloupec tabulky, do kterého jinému spolužákovu dopíše svoje postřehy (zejména pokud se odlišují od názoru majitele PL). Není nutné, aby byly vyplněny všechny kolonky.

Rozdělení do skupin **ponechte na rozhodnutí samotných žáků**, skupiny by však neměly mít více než pět členů.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi je možné podle časových možností provést **dvojím způsobem**:

- Postupně **obejděte jednotlivé skupiny v průběhu práce** a snažte se je navést správným směrem. Každá skupina bude mít vlastní otázky a sporné momenty. Třidu už dobře znáte, vyjděte ze svých poznatků o chování a jednání žáků.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 7: Etické ctnosti

Lekce
32

Dveře, kterými ke mně vchází svět

Dveře otvíráme mnohým, srdce málokomu.

Gruzínské přísloví

Než se začneme věnovat následující kapitole, představte si dveře. Ano, dveře. Jsou některé dveře, které máte rádi? Vyberte si dveře, které otvíráte lehoučce, a jiné, které otvíráte s určitou námahou. Dovedete si představit dveře, za kterými by bylo možné očekávat určitě překvapení? Jaké pocity ve vás vyvolávají dveře s nápisem „Vstup zakázán“ nebo dveře stále zamčené?

Zavři oči a přemýšlej o tom, jak vypadají dveře, jimiž k tobě vchází svět. Popiš je nebo namaluj. Jsou širší, nebo spíše užké? Jaký mají rám a kliku, jakou mají barvu, jsou nějak zdobené? Jsou na nich slova či obrázky?

- ☞ Může obrázek dveří napovědět něco o tvém vztahu ke světu?
- ☞ Jak se tvé dveře otevírají?
- ☞ Musí přichodí klepat, nebo může vejít jen tak?
- ☞ Co by měl návštěvník říci, když vejde?
- ☞ Poznává se podle tvých dveří, jestli máš svět rád?

Lekce
32

- b) Společná reflexe ve třídě je vhodná u vyspělejších a samostatně pracujících tříd. Ved'te žáky k úvahám nad smyslem hodnocení a sebehodnocení.

Můžete využít následující otázky:

1. Dozvěděli jste se v průběhu práce o sobě něco nového, překvapivého?
2. Uvědomili jste si, že uplatňujete některé stálé způsoby chování a jednání, které vám pomáhají, nebo naopak brání v dosažení cíle?
3. Myslíte, že je snadné tyto vzorce změnit? Proč ano, proč ne?
4. Proč je dobré znát tyto vzorce jednání (u sebe i u ostatních)?
5. Jaká schopnost se uplatňuje při odhalování těchto způsobů jednání? (Empatie.)

3. Transfer do života

Oba pracovní materiály, obrázek dveří i pracovní list, je možné přenést do jiného prostředí – do rodiny nebo mezi kamarády mimo třídu. Každý by si **měl najít alespoň jednoho člověka**, se kterým by materiály dále doplnil nebo prodiskutoval.

Transferem může být také **výstavka obrázků dveří** ve třídě. Ve většině případů budou mít žáci zájem hodnotit práce sami od sebe. V příští hodině proveďte krátkou reflexi.

Hodnotová reflexe:

- *Jistě jste si prohlédli obrázky dveří svých spolužáků. Domníváte se, že některý z nich má obzvlášť přesvědčivou výpovědní hodnotu o svém tvůrci? Pokuste se vysvětlit svůj dojem.*
- *Jak se vám pomocí symbolů pracovalo? Potýkali jste se s nějakými problémy (např. technickými či výtvarnými nedostatky, problémy s převedením myšlenky do obrazu apod.)?*
- *Podařilo se někomu pracovat zcela intuitivně a bez velkého přemýšlení? Jaký byl výsledek?*
- *Jak sami posuzujete výpovědní hodnotu vlastních obrázků?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Náš vztah k okolnímu světu je ovlivňován mnoha faktory. Mezi nejsilnější patří temperament, vzory v rodině a naše dosavadní zkušenosti. V rámci daných předpokladů pak můžeme volit a vybudovat si vlastní postoj k životní realitě. Pokud ale pociťujeme spíše negativní pocity, je třeba se zamyslet nad uplatňovanými vzorci chování.

Varianty:

Někteří žáci budou potřebovat na kresbu dveří více času. Mohou kresbu dokončit za domácí úkol nebo je možné využít spolupráci s vyučujícím výtvarné výchovy (toto zadání tématu je zajímavé i z hlediska výtvarného vyjadřování). Obrázky dveří **ponechte po určitý čas ve třídě**, budou nejen zajímavou výzdobou.

Cosi tam ve mně

CÍL:

Žáci se pokoušejí pochopit a vlastním způsobem vysvětlit obsah pojmu etické ctnosti. Na základě příkladů z literární a filmové tvorby pro mládež hledají stabilní lidské hodnoty.

Cílem následující kapitoly je přiblížit žákům všudypřítomný boj protikladů ve světle základní etické ctnosti – umírněnosti, která přináší rovnováhu. Na základě práce s různými typy materiálů by si žáci mohli uvědomit, že v oblasti mezilidských vztahů není nic tzv. černé, nebo bílé (dobré, nebo zlé) a že velmi záleží na úhlu pohledu na danou problematiku. Pokuste se zprostředkovat svým žákům různé cesty, jakými mohou dospět k etickým ctnostem přinášejícím stabilní hodnoty, na kterých lze vystavět smysluplný lidský život.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 36 – **BRÝLE**.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K senzibilizaci, ale také k základnímu definování etického pojmu **MÍRNOST** můžete přistoupit trojím způsobem:

A/ Využijte tentokrát delší citát z Aristotelova díla Etika Nikomachova.

B/ Poté směřujte pozornost žáků **k černobílé ilustraci**, na které se při dobrém pozorování opakuje stále stejný motiv, a to i v zadní části, kde to není na první pohled tak patrné. Ilustrace znázorňuje boj a zároveň jednotu protikladů... Je to jakási obdoba známého černobílého symbolu jing a jang.

C/ Pracujte **s textem v učebnici**. Veďte žáky k tomu, aby vyjádřili dané tvrzení vlastními slovy a doplnili příkladem.

Příklady:

POVINNOST bez lásky činí mrzutým (člověk, který vykonává své povolání jen z povinnosti, nemá radost ze života, je stále ve špatné náladě a často to dává znát svému okolí).

ODPOVĚDNOST bez lásky činí bezohledným (člověk se snaží splnit své úkoly za každou cenu, jde tzv. přes mrtvolu a zapomíná na pravidla lidského soužití).

SPRAVEDLNOST bez lásky činí tvrdým (některá jednání, i když jsou spravedlivá a v podstatě se jim „nedá nic vytknout“, jsou vůči postiženým velmi tvrdá.).

MOUDROST bez lásky činí hrozným (i velmi chytrý člověk, který není zároveň laskavý k lidem, je obávaný a každý se mu vyhýbá).

PŘÁTELSTVÍ bez lásky činí falešným (díky lásce dovedeme odpustit a brát přátele takové, jací ve skutečnosti jsou; na druhé straně dovedeme přijmout i kritiku, protože si jsme jisti, že je míněna dobře).

POŘÁDEK bez lásky činí malicherným (přísným dodržováním pořádku a jeho vyžadováním dovedeme otrávit život všem kolem sebe; někdy je potřeba „přimhouřit oko“).

ČEST bez lásky činí domýšlivým (když je někdo dokonalý a stále to všem předhazuje, začnou to ostatní nenávidět a vyhýbají se kontaktu).

MAJETNOST bez lásky činí lakomým (také – kdo má majetek a nedovede se o něho podělit, začne všechny ostatní podezřívat, že jsou s ním jen kvůli penězům).

VÍRA bez lásky činí fanatickým (věřící člověk musí ostatním kolem sebe ponechat možnost volby, i když je sám přesvědčen, že jeho cesta je ta správná)

Náhled pracovního listu

Lekce
33

BRÝLE

Do třídy přišel nový spolužák/spolužačka. Tato situace v sobě skrývá řadu pozitivních i negativních skutečností. Záleží na tvém úhlu pohledu. Nasad si brýle...

NASAD SI BRÝLE.		ZHODNOT DANOU SITUACI.	
		KLADY	ZÁPORY
	BRÝLE DŮVĚRY		
	NESCHOPNÉ BRÝLE		
	BRÝLE KRITIKY		
	USTRAŠENÉ BRÝLE		
	CHLUBIVÉ BRÝLE		
	TVRDOHLAVÉ BRÝLE		
	BRÝLE OBLIBY		

Jednotlivé řádky textu je možné přidělit na přípravu do dvojic nebo skupin. Úkol je poměrně složitý, žáci budou potřebovat vaši pomoc (například s vysvětlením slov malicherný, fanatický) a není nutné, aby se věnovali všem tvrzením.

Hodnotová reflexe:

V hodnotové reflexi se pokuste shrnout obsah klíčového slova **UMÍRNĚNOST** a jeho význam pro běžný život:

Můžete využít následující otázky:

- Jistě jste se zamýšleli nad tím, že se ve svém životě **chcete věnovat celé řadě různých činností a aktivit** (mít své přátele, partnerské vztahy, vzdělávat se, vykonávat povolání, založit rodinu, věnovat se zálibám a koníčkům). Dají se všechny tyto činnosti vykonávat **pořád s plným nasazením**?
- Podle čeho si člověk **vybírá oblast**, které věnuje nejvíce času a síly? (Podle momentálního zájmu a potřeb svých a ostatních.)
- Na co by ale člověk **neměl zapomínat** i v době, kdy jde za svým cílem a plní si své sny? (Že existují i všechny ostatní oblasti jeho života, že existují lidé, kteří ho potřebují.)
- Co dělají špatně lidé, kteří se **zaměřují jen na jednu oblast**? (Pro partnera zapomenou na své staré přátele, kvůli přátelům zanedbávají školu, kvůli počítači téměř nemluví se svými rodiči ani sourozenci.) O co přicházejí?
- Co dělají špatně lidé, kteří se **snaží stihnout mnoho věcí najednou**?
- Je pro vás někdy těžké věnovat se něčemu, co právě **není vaší prioritou**? Jak se motivujete?
- Cítili jste se někdy **smutní nebo odstrčený**, když člověk, o jehož pozornost stojíte, se věnoval něčemu, co ho zajímá? Jak jste situaci spolu vyřešili?

2. Návuk ve třídě

A/ Přejděte k fotografiím z učebnice, na nichž jsou záběry z několika filmů, ve kterých dochází k otevřenému boji dobra a zla a ve kterých hrdinové sami svádějí vnitřní boj s různými stránkami své osobnosti. Veďte žáky k tomu, aby se tyto skutečnosti pokusili odhalit.

1. **Kniha a film Harry Potter:** Dobří x špatní kouzelníci; Harry touží zabít Voldemorta, který mu zahubil rodiče, a v této souvislosti zažívá trvalé negativní pocity. Narodil se však s vyšším posláním – zachránit celý kouzelnický svět.
2. **Kniha a film Eragon:** Dobrý x špatný čaroděj; podobně jako Harry i Eragon touží pomstít své rodiče, ale zároveň jde za vyšším posláním – záchranou země.
3. **Kniha a film Pán prstenů:** Lidé, hobiti, elfové a enti x zlo reprezentované Sauronem a Sauronem; vnitřní boj svádějí všechny kladné postavy, nejvíce pak Glum, který prožívá přímo rozdvojení osobnosti.

4. **Film Avatar:** Návštěvníci ze Země x obyvatelé planety Pandora; hlavní hrdina Jack prožívá dvojí život – jako člověk a jako avatar. Nakonec si zvolí cestu harmonie s přírodou.

5. **Kniha a film Stmívání:** Svět lidí x svět upírů x svět vlkodlaků; každý z hlavních hrdinů svádí boj mezi láskou a vazbami k vlastnímu rodu.

B/ Rozdějte žákům Pracovní list číslo 33 – BRÝLE. Pracovní list mohou opět vypracovávat samostatně, ve dvojicích či skupinách. Některé úhly pohledu by mohly žákům činit potíže, na veďte je proto základní myšlenkou.

Například:

BRÝLE DŮVĚRY:

- + Těším se na nového člověka ve svém životě, jistě si porozumíme.
- Doufám, že se neklamou.

NESCHOPNÉ BRÝLE:

- + Pozornost třídy a učitelů se bude směřovat na nového žáka, třeba bude ještě horší než já.
- Zase nová situace, které se budu muset přizpůsobovat.

BRÝLE KRITIKY:

- + Výborně, krásný nový objekt pro mé kritické poznámky.
- To zas bude něco, už byl ve třídě chvilku klid, a teď toto!

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 7: Etické ctnosti

Cosi tam ve mně

Lekce
33

„... ctnost je vždycky uprostřed mezi dvěma krajnostmi. Nedosahovat správné míry při nějaké činnosti je právě tak škodlivé, jako ji přehánět. Např. fyzické síle škodí jak přehnané cvičení, tak i nedostatečné. Pro zdraví je škodlivé jíst nebo pít jak příliš mnoho, tak příliš málo. Stejně je to s mírností, odvahou a ostatními ctnostmi. Kdo utíká před vším, kdo se bojí všeho a nepostaví se na odpor proti ničemu, je zbabělý; kdo se zase ničeho nebojí a jde hlava nehlava proti všemu, je nerozvážný. Kdo vyhledává všechny slasti a nikdy se neomezuje, je nemírný. Kdo se vyhýbá radostem života, je podivín...“

Aristoteles (Etika Nikomachova)

POVINNOST bez lásky činí mrvutným.
ODPOVĚDNOST bez lásky činí bezohledným.
SPRAVEDLNOST bez lásky činí tvrdým.
MOUDROST bez lásky činí hrozným.
PŘÁTELSTVÍ bez lásky činí falešným.
POŘÁDEK bez lásky činí malicherným.
ČEST bez lásky činí domýšlivým.
MAJETNOST bez lásky činí lakomým.
VÍRA bez lásky činí fanatickým.
ŽIVOT bez lásky je nesmysl.

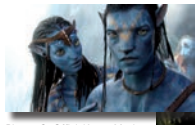
Photos © Warner Bros

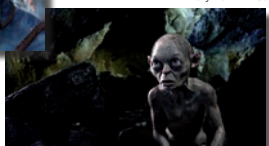
Photos © 20th Century Fox

Photos © Twentieth Century-Fox Film Corporation

Photos © OfficialAvatarMovie

Lekce
33**USTRAŠENÉ BRÝLE:**

- + Konečně zase situace, kdy se pozornost všech bude soustředit na nový objekt a já budu mít chvíli klidu.
- Nemám rád/a nové situace, nemám rád/a nové lidi. Všechno bude zase vzhůru nohama.

CHLUBIVÉ BRÝLE:

- + Konečně někdo nový, před kým budou moci vyniknout moje kvality a kdo mě jistě ocení.
- Zase někdo nový, komu budu muset dokazovat svoje kvality. To je ale práce. Pořád dokola.

TVRDOHLAVÉ BRÝLE:

- + Třeba to bude někdo, koho budu moci přetáhnout na svou stranu v tom našem třídním sporu. Kdo uzná moji pravdu.

- Ne a ne. Ten nový/ta nová se mi nebude líbit. A nikdo mě nepřesvědčí. Ne a ne!

BRÝLE OBLIBY:

- + Už teď se mi líbí. Moc. Určitě budeme kamarádi/kamarádky a já už nebudu ve třídě sám/a.
- Co když ho/ji budou ostatní obdivovat více než mě? Co když bude úspěšnější a obdivovanější?

Jako námět z pilotáže přikládáme i tuto variantu aktivity:

V pracovním listu č. 33 – Brýle bych nerozdělovala danou situaci na klady a zápory, ale pouze bych požadovala po žácích, aby se pokusili vyjádřit, jak by vnímali nového spolužáka v případě, že by si „nasadili určité brýle“. Jaké to je, pokud se na někoho díváme s důvěrou, jaké to je, když se díváme brýlemi kritiky, jaké to může být, když nosíme brýle chlubitivé (i tak je to úkol pro žáky velmi obtížný). **Pak je možné srovnat jednotlivé pohledy a vyvodit závěr, že nikdy není něco jen černé nebo bílé a nakolik je podstatné vnímat věci, jevy, situace a lidi v našem životě z mnoha úhlů pohledu.**

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi směřujte k pochopení významu umírněnosti a rovnováhy jako základní etické hodnoty. Můžete využít otázky:

- Jak se cítíte, když prožíváte negativní pocity (smutek, vztek, zklamání atp.)?
- Po čem toužíte, když tyto city ovládnou vaše myšlenky?
- Tyto pocity patří k životu, dá se ale s nimi fungovat dlouhou dobu?
- Může člověk stále prožívat radost a nadšení? Proč ano, proč ne?
- Může být člověk úspěšný ve všem, co dělá? Co ho tento úspěch stojí?
- Celá příroda okolo vás směřuje k zachování rovnováhy, neměl by se takto chovat i člověk? Je toho schopen? Snaží se o to všichni?

3. Transfer do života

Motivujte žáky k tomu, aby si přečetli některou z knih či zhlédli některý z filmů, o nichž byla řeč. I ty, které už četli nebo viděli. Tentokrát by měli zaměřit pozornost na otázky dobra a zla a na vnitřní boj hlavních hrdinů.

Hodnotová reflexe:

- Stává se vám někdy, že čtete knihu, sledujete film nebo posloucháte hudbu již poněkoličtí a stále v ní nacházíte nové úhly pohledu?
- Máte nějakou takovou oblíbenou knihu, film nebo píseň? Doporučte ji ostatním.
- Stává se vám někdy, že se s přáteli bavíte o stejných knihách, filmech nebo písničkách a každý v nich nacházíte něco jiného?
- Na čem to asi závisí? Je to žádoucí? Proč ano, proč ne?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Vyváženost je jedním z klíčových pojmů vnitřního hodnotového systému. Život je hledání této vyváženosti. Mnohdy se pohybujeme nad propastí extrémů, abychom pochopili, že cesta je lemována nejen dosaženými cíli a splněnými přáními, ale také ústupky a kompromisy.

Varianty:

S filmy a knihami můžete opět pracovat po domácí přípravě. Žáci si připraví velmi stručný obsah, kde se soustředí na situace související s tématem kapitoly.

Na co se vás mohou žáci ptát:

Informace, které by se vám mohly hodit:

1. Kniha a film Harry Potter

Harry Potter je název řady fantasy románů britské spisovatelky J. K. Rowlingové. Romány zachycují dobrodružství mladého čaroděje Harryho Pottera a jeho přátel Ronalda Weasleyho a Hermiony Grangerové, kteří všichni studují na Škole čar a kouzel v Bradavicích. Hlavním tématem příběhu je Harryho souboj s černokněžníkem Lordem Voldemortem, jehož cílem je dosažení vlastní nesmrtnosti, dobytí čarodějnického světa, podmanění nekouzelníků a zničení všech, kdo mu stojí v cestě, zejména pak samotného Harryho Pottera.

2. Kniha a film Eragon:

Eragon je chudý farmářský chlapec, který jednoho dne najde v lese safírový kámen s bílými žilkami. Ve zme si jej a doufá, že si za něj bude moci koupit jídlo na několik měsíců. Jenže nejde o kámen, ale o vejce, jak Eragon zjistí, když se z něj začne klubat malý dráček. Eragon slýchal historky o dracích a dráčích jezdcích, ale žádný se už neobjevil po celé století.

Začne se o draka tajně starat, ale nic nemůže být ukryto navěky, a tak se ve městě objeví Ra'zakové, posluhovači krále. Když Eragonovi zabijí strýce, nemá kam jít, nečeká ho žádná budoucnost. V této situaci se ho ujme tajemný Brom. Vysvětlí mu všechno důležité o jezdcích, učí ho kouzlit, zacházet s mečem. Spolu se vydají zabít Ra'zaky. Cesta se ale začne klikatit, a tak se Brom, Eragon a Safira (jméno draka) setkají s nečekaným nebezpečím, které bohužel pro jednoho z nich skončí smrtí. Jenže příběh se ještě více prohloubí, hrdinové jsou nuceni jít dál a nakonec zvítězí. Autorem je Christopher Paolini.

3. Kniha a film Pán prstenů:

Pán prstenů (v anglickém originále The Lord of the Rings) je fantastická trilogie Johna Ronalda Reuela Tolkiena. Příběh popisuje klasický konflikt dobra se zlem. Základním úkolem dobra v tomto příběhu je zničit Prsten, který ve spojení se svým pánem Sauronem představuje děsivou ničivou sílu pro celou Středozem. V knize sledujeme sjednocení mnoha národů a ras Středozemě v posledním zápase s Temným pánem. V několika dějových liniích můžeme sledovat jak kolektivní hrdinství posledních vojsk Západu, tak individuální hrdinství a problémy jednotlivých členů původního Společenstva Prstenu. Jednotlivé díly trilogie se nazývají Společenstvo Prstenu, Dvě věže a Návrat krále.

4. Film Avatar:

Desátník Jake Sully, bývalý příslušník americké námořní pěchoty, který je upoután na invalidní vozík, přiletá na Pandoru, aby nahradil svého náhle zemřelého bratra – dvojče Toma Sullyho při výzkumu domorodých obyvatel Na'vi. K proniknutí k domorodcům totiž slouží tzv. Svatati, vypadající jako domorodci, které vědci vytvářejí kombinací lidské DNA a DNA Na'vi. Tohoto avatara může pak člověk, kterému byl avatar vytvořen na tělo s využitím jeho DNA, ovládat na dálku svou myslí. Kromě skupiny vědců kolem botaničky Dr. Grace Augustinové je ale na planetě také žoldácká armáda, které velí plukovník Miles Quaritch, a podnikatelé v čele s Parkerem Selfridgem, kteří mají zájem o velmi cennou horninu, unobtainium. Největší naleziště se ale nachází pod obrovským Rodným stromem, kolem kterého je soustředěno centrum života domorodců. Jake Sully se dostane mezi Na'vi a má je přimět k přestěhování. To se mu ale nepodaří, místo toho se zamiluje do domorodé princezny Neytiri a postupně objevuje a poznává přírodu Pandory, neznámá zvířata, rostliny a mytologii kmenů Na'vi (kořeny stromů a veškerá příroda na planetě jsou propojené obdobou nervových vláken, domorodci se na tuto síť často napojují a nazývají ji božstvem Eywa). Po čase je Jake přijat mezi domorodce a vede válku proti lidem. Ti sice dokáží těžkou technikou, bojovými vrtulníky, roboty a bombardéry zpusťošit část pralesa a zničit Rodný strom, ale Jakeovi se podaří stmelit obyvatele planety a k boji se přidají i zvířata. Lidé jsou z planety vyhnáni, Jake Sully splyne se svým avatarem a zůstává na Pandore jako jeden z Na'vi.

5. Kniha a film Stmívání:

Twilight (Stmívání), kniha Stephanie Meyerové, popisuje náhle změněný život Belly Swanové, která se přestěhuje od své matky z prosluněného Phoenixu do malého městečka Forks. Dívka se zamiluje do božsky krásného upíra Edwarda a on do ní. Milenci to nemají lehké, protože Edward může Bellu nechtěně zabít. Na scéně se navíc objevuje další skupinka upírů, kteří lační po její krvi... Další díly knihy: Nový měsíc, Zatmění, Rozbřesk.

Adresy, na kterých najdete krátké filmové sekvence ke zvoleným filmům):

Harry Potter a princ dvojí krve (delší filmová upoutávka s rozbořem hlavních postav):

<http://www.youtube.com/watch?v=9iVDlvX4cF8>

Harry Potter a ohnivý pohár (krátká upoutávka na film):

<http://www.youtube.com/watch?v=hxutC83X8fg>

Harry Potter- He Lives in You (hudební upoutávka na film Harry Potter a kámen mudrců – záběry z filmu):

<http://www.youtube.com/watch?v=ISZw7KK0FBs>

Eragon a Saphira (hudební upoutávka na film Eragon):

<http://www.youtube.com/watch?v=cuciYX6VOWk>

The Story of Gollum (krátká hudební upoutávka na film Pán prstenů – záběry z filmu věnované příběhu Gluma):

http://www.youtube.com/watch?v=MG_HGrrt9T0

Enya: The River Sings by Valerio (videoklip k písni se záběry z filmu):

<http://www.youtube.com/watch?v=N-MOZ4YFGTo&list=PLEEC1D32024161BB6>

Lord of the Rings Theme Song (hudební upoutávka na film Pán prstenů – fotografie z filmu):

<http://www.youtube.com/watch?v=DV6trOI5VKE>

Avatar 2 teaser trailer (krátká hudební upoutávka na film Avatar – záběry z filmu):

http://www.youtube.com/watch?v=vZDg_L0srXU

Avatar 2 – Trailer official (delší hudební upoutávka na film Avatar – záběry z filmu):

<http://www.youtube.com/watch?v=s2rJprvkVMk>

Twilight – Edward and Bella – Piano ballad (delší hudební upoutávka na film Stmívání – záběry z filmu):

<http://www.youtube.com/watch?v=D2m6yrRfS9A>

Autorem citátu je Aristoteles, filozof vrcholného období řecké filozofie, nejvýznamnější žák Platónův a vychovatel Alexandra Makedonského. Jeho rozsáhlé encyklopedické dílo položilo základy mnoha věd. Etika Nikomachova je pokládána za jedno z nejdůležitějších filozofických děl.

Akutní polidštění člověka

CÍL:

Žáci se pokoušejí pochopit a vysvětlit pojem lidskost a jeho uplatnění v běžném životě.

Žáci se seznamují s pojmem morální dilema.

V následující kapitole by se žáci měli prostřednictvím úvodního textu zamyslet nad pro ně ještě velmi málo uchopitelným pojmem **LIDSKOST** (vysoká morální hodnota s všeobecnou platností).

Dále pak jsou žákům předložena tzv. **morální dilemata**, tedy závažné životní situace, ve kterých se musíme rozhodnout i v případě, že žádné z řešení není pro nás výhodné nebo spravedlivé. Volíme kompromis, při kterém bude vždy někomu ukřivděno, někdo se bude cítit podveden, ošizen, poškozen. Jedná se o situace, ve kterých lidé ustupují od svých zájmů a potřeb, aby se mohly uplatnit vyšší principy mezilidských vztahů.

POMŮCKY:

Malé předměty (nafukovací balonky, tužky, kuličky, u starších žáků se osvědčí například poukázky k přednostnímu vstupu na oběd apod.) v počtu, který nebude stačit pro všechny přítomné žáky, **Pracovní list číslo 34 – AKVÁRIUM SE ZLATOU RYBKOU**.

Příprava třídy: V průběhu hodiny bude potřeba upravit prostor ve třídě tak, aby bylo možné vytvořit kruh ze židlí pro polovinu žáků.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přečtete si se žáky úvodní motivační text Miroslava Holuba a zamyslete se nad poselstvím, které je v tomto situačně jednoduchém příběhu velmi dobře vyjádřeno. Je možné, že žákům bude dělat problém jazykové zpracování (umělecký styl), řešením je přečíst text vícekrát a rozebrat jednotlivé části příběhu.

Hodnotová reflexe:

Hodnotovou reflexi proveďte na základě otázek v učebnici.

2. Nácvik ve třídě

A. K navození sugestivních pocitů můžete využít podobnou metodu jako v kapitole Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc. Uved'te žáky do záměrného umělého morálního dilematu a přimějte je, aby se rozhodli.

- Přineste do třídy určitý počet malých předmětů (nafukovací balonky, tužky, kuličky, u starších žáků se osvědčí například poukázky k přednostnímu vstupu na oběd apod.). Předměty ale nebudou stačit pro všechny. **Ponechte bez komentáře a sdělte žákům, že je na nich, jak si předměty rozdělí.**

- Žáci budou projevovat dosti protichůdné pocity, ale pokuste se nezasahovat.

- **Vyhodnocení proveďte například prostřednictvím názorové škály.**

Žáci se postaví na pomyslnou čáru: **spokojení spokojení s výhradami nespokojení** a pokusí se popsat svoje pocity.

B. Rozdělte třídu na **čtyři skupiny**:

- Rozdejte žákům **Pracovní list číslo 34 – AKVÁRIUM SE ZLATOU RYBKOU**, a to tak, že **dvě skupiny pracují s částí A a druhé dvě skupiny s částí B**.
- Žáci si ve skupinách připraví různá řešení nastíněných morálních dilemat (taková, ve kterých se uplatní vlastní sobecké zájmy aktérů, i taková, ve kterých účastníci při svém rozhodování uplatní etické principy).

Náhled pracovního listu

Lekce
34

AKVÁRIUM SE ZLATOU RYBKOU – ČÁST A

Kamila se vypravuje na dlouho předem domluvenou narozeninovou slavnost u své nejlepší kamarádky. Tu ji maminka požádá, aby pohlídala mladšího sourozence, protože se na poslední chvíli dozvěděla, že musí do práce.

Adam si šetřil na svoje první auto a konečně se dočkal toho, že si může koupit ojetý vůz. Včera se ale dozvěděl, že jeho přítelkyně **Jana** vážně onemocněla a potřebuje léky, které pojišťovna nehradí.

AKVÁRIUM SE ZLATOU RYBKOU – ČÁST B

Ve škole se vybírají peníze na závěrečný výlet devátáků. **Jitka** odcházela ze školy poslední a našla v šatně na zemi obálku s tisícikorunou. **Aneta**, která peníze ztratila, klidně šla za tatínkem a řekla si o novou částku. Její rodiče jsou rozvedeni a maminka se tak nic nedoví. Jitčina nejlepší kamarádka **Petra** nemůže jet na výlet, protože její rodiče nemají tolik peněz na zaplacení.

Petr je zamilován do **Zuzany**. Pozval ji na sobotu večer na diskotéku a chce tam jít společně se svou partou. Tu ale slyší, že se **Michal** - „nejsilnější“ kluk v partě, o jehož ocenění Petr velmi stojí, vyjadřuje o Zuzaně velmi pohrdavě.

C. Aktivita Akvárium se zlatou rybkou:

- Utvořte ve třídě **kruh ze židlí**, na které se posadí žáci, kteří zpracovávali pracovní list A, a ostatní se postaví vně tohoto kruhu a budou sledovat probíhající diskuzi.
- Žáci postupně přednesou všechna řešení první situace a po ukončení diskuze vyberou pozorovatelé takové řešení, které je podle nich „nejlepší“ (mohou se uplatnit různá kritéria).
- Poté se obě skupiny vymění a opakují hru až do posledního případu.

Zajímavý námět z pilotáže:

Při práci s morálními dilematy žáci použili metodu Vnitřní hlasy. Při prezentaci sdělovali kladné i záporné (pomáhající i sobecké) pocity rozhodující se osoby pronášené v 1. osobě čísla jednotného (já). Bylo to velmi silné.

Hodnotová reflexe:**Můžete využít následující otázky:**

- *Může člověk něco získat, pokud se něčeho vzdá?*
- *Může člověk chování v takovýchto závažných situacích „nacvičit“ tak, aby je zvládal lépe – s menším emočním vypětím?*
- *Je snadné posoudit, kdy se jedná o vstřícné lidské jednání a kdy se vzdávám svých práv, na které mám nárok?*
- *Mají lidé tendenci druhé v takovýchto situacích zneužívat? Co je k tomu vede?*
- *Dovedou ostatní kolem vás a také vy sami dostatečně ocenit vstřícné jednání?*

3. Transfer do života

Zadejte žákům týdenní úkol, při kterém se pokusí (společně s rodiči) **vyhledávat morální dilemata ve sledovaných televizních pořadech**. K úkolu se vraťte na začátku následující hodiny.

Jako námět z pilotáže byla přidána další varianta transferu, která vychází z reálné situace v současných rodinách:

Žáci se svými rodiči nesledují téměř žádné pořady (mají rozdílný „vkus“). Jako reálnější se proto jeví zadání, při kterém učitel sám předem vybere pořad (popřípadě více pořadů) a zadá žákům za úkol jejich sledování. Na začátku další hodiny s nimi jejich dojmy rozebere a společně poukáží na morální dilemata v těchto pořadech.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 7: Etické ctnosti

Lekce
34**Akutní polidštění člověka**

„Člověk v sobě nosí větší bytost, než je on sám.“

Antoine de Saint-Exupéry

To takhle jedete tramvají, která nejede, nebo jede jen málo, a proto v ní jede dvakrát tolik lidí, než by v ní mělo jít. Jestli parno a jste zmíněni různými silami pohybu nepřiměřeného a nesetvářného. Ačkoli cestující jsou povinni se držet, nemůžete se držet, protože nedosáhnete na tyč, jakožto i proto, že ve vás stoupá nezdolitelná nenávisť k propocenému pánovi, který vám mímě naloženou brašnu systematicky podráží nohy. Paní v modrém zjevně nenávidí paní v bílém, protože tato stojí na ní padá, zatímco paní v bílém nenávidí paní v modrém, protože sedí, zabírá místo a je namalovaná víc, než paní v bílém uznává za vhodné pro sedící paní v modrém. Všichni nenávidí řidiče, neboť dlouho nejel a cuká s nimi, řidič pak nenávidí všechny, neboť proč je jich tolik, proč nepostoupí a proč vůbec jsou.

Tu se přihodí, že paní v modrém zbledne a sesune se, neboť její srdce přestalo pro tuto chvíli snášet tvrdou realitu. Oběhové sehnání, řečené nehoda. A tu paní v bílém bleskem se vyzuje ze své nenávisli a již pomáhá sesutému bližnímu. Jí je její ovčák, jí povolává varovné signály o nehodě. Pán s brašnou, která se rázem změnila na poloviční objem, se s neuvěřitelnou obratností neexistujícím prostorem prodere k řidiči a oznámí mu stav věci. Řidič okamžitě zastaví a neexistujícím prostorem navštíví místo nehody, utíleš dobrým slovem, vrátí se, zastaví u dozorce, vyhlíží se z vozu a objedná záchranku na místo, kam během pěti minut bude s to dojet, protože na Národní třídě se stál nemůže. Jede dál a při každé příležitosti se obrací a ptá se po stavu pacientky a celý obsah vozu sborově odpovídá. Z celého vozu se stala loď míru, pomoci, zachráněná naděje.

Nehoda má rozhodující podíl na procesu akutního polidštění člověka.

Miroslav Holub: K principu rolnícký

- ◀ Pokuste se popsat, k jaké změně v myšlení a jednání lidí v příběhu došlo.
- ◀ V jakých situacích k této změně dochází? Dokázali byste najít podobné případy?
- ◀ Zažili jste už někdy obdobnou situaci na „vlastní kůži“? Byli jste v roli toho, kdo pomáhá, nebo jste zažívali pocity člověka, který je odkázán na cizí podporu?
- ◀ Zamyslete se nad pocity člověka, který je náhle odkázán na cizí pomoc. Co je pro něho nejtěžší? Jaký přístup mu nejvíce pomůže? Platí zde nějaká obecná pravidla, nebo je nutné uplatnit empatické schopnosti?
- ◀ S jakými pocity odchází člověk, který dokázal pomoci druhému v nouzi? Může tento prožitek člověka trvale změnit?
- ◀ Je podle vašeho názoru snazší pomoci člověku v akutní nouzi, kdy nemáme mnoho času na rozmyšlenou, nebo lidé pomáhají spíše tam, kde si mohou dobře rozmyslet všechna pro a proti?
- ◀ V této souvislosti se znovu zamyslete nad úvodním citátem a poslední větou příběhu.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se vám ve sledovaných pořadech nalézt příklady morálních dilemat, o kterých pojednávala předchozí lekce? Pokuste se je zprostředkovat druhým.
- Morální dilemata jsou pro literární nebo filmové tvůrce často vyhledávaným tématem. Našli byste jejich obdobu například ve scénářích počítačových her nebo ve videoklipech doprovázejících populární písni?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Lidskost je vlastnost, která už podle svého názvu byla dána pouze člověku. Je to právě tato hodnota, která podává pomocnou ruku tam, kde to ostatní dávno vzdali, která se vydává z posledních sil a zachraňuje životy v extrémních podmínkách. Tato hodnota, dávaná či přijímaná, dokáže naplnit smysl života.

Varianty:

Pokud vás **omezují vaše časové možnosti:**

- vynechte úvodní aktivitu s rozdělováním předmětů;
- zadejte žákům text a otázky v učebnici jako domácí přípravu (mohou to být i vybraní jednotlivci, které budete motivovat získáním známky).

Druhá šance

CÍL:

Žáci se zamýšlejí nad komplexní otázkou smyslu života.

Žáci hledají řešení konkrétních těžkých životních situací.

Cíl následujícího tématu je přivést žáky k zamýšlení nad obsahem pojmu **SMYSL ŽIVOTA**. Na základě aktivit v učebnici a pracovním listu by si žáci mohli uvědomit několik skutečností:

- Lidské štěstí je velmi křehké a může být narušeno mnoha způsoby.
- Chápání smyslu života a jeho hodnoty je velmi individuální záležitost.
- Každý člověk se vyrovnává se ztrátou smyslu po svém, a i když se to mnohdy zdá nemožné, vždy je prostor pro druhou šanci.

POMŮCKY:

Pracovní list číslo 35A a 35B – DRUHÁ ŠANCE (jednu nebo dvě kopie rozstříhat na tolik částí, kolik máte žáků ve třídě, včetně využití nadpisu a fotografie), symbolický předmět pro aktivitu putovní mikrofon (druhá šance – kovový čtyřlístek, záchranný polštářek, plyšové sluníčko, kotva, předměty ve tvaru srdce apod.).

Příprava třídy: Vytvořte prostor pro práci skupin (dvě větší nebo čtyři menší) a později prostor pro komunitní kruh.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Pracujte s úvodním citátem, je možné se krátce zmínit i o osobnosti Viktora Frankla. Přejděte k úkolu zadanému v učebnici a věnujte se mu podle vlastních časových možností.

Hodnotová reflexe:

- *Dokázali byste obecně formulovat, co je to „smysl života“?*
- *Zamýšleli jste se někdy nad tím, co je smyslem vašeho života?*
- *Je podle vás nějaký rozdíl mezi smyslem života patnáctiletého, dvacetipětiletého... člověka?*
- *Jestli ano, čím je tento rozdíl způsoben? (zkušenostmi, událostmi, životními prohrami, tragédiemi apod.).*

Zajímavým způsobem propojení částí hodiny je rap skupiny Tibet Druhá šance, který najdete na stránkách:

<http://www.youtube.com/watch?v=lwhdgAhjd5E>

2. Návčik ve třídě

Rozdejte žákům části pracovních listů **35A a 35B – DRUHÁ ŠANCE** (každému jednu) a dejte jim čas k vytvoření skupin na základě sestavení celých příběhů Ivety a Petra (v menších třídách – max. 16 žáků – dvě skupiny, při větších počtech stříhejte větší úseky textu a vytvořte čtyři skupiny).

- Žáci na lavicích sestaví texty a společně s celou skupinou je přečtou.
- Úkolem skupiny je **vymyslet návrhy** (počet podle vašich časových možností), jak by se mohl život Ivety a Petra obrátit k lepšímu, jak by naši hrdinové mohli dostat **tzv. druhou šanci**.
- Ve skupině si stanoví své mluvčí.
- **Putovní mikrofon** – konverzační shrnutí. Žáci se posadí do komunitního kruhu a přečtou jeden příběh. Předávají si symbolický předmět a přednesou své návrhy řešení. Řečník nejdříve stručně shrne předchozí návrh (není nutné, ale je to zajímavé) a přednese svůj návrh. **Tež opakuje s druhým příběhem.**

Náhled pracovního listu

Lekce
35

A) DRUHÁ ŠANCE

Iveta, 17 let

Rodiče Ivety se rozvedli, když chodila do šesté třídy. Zůstala sama se svou matkou, která si však více než ji hleděla krátkodobých známostí a alkoholu.

Po skončení školní docházky nastoupila Iveta do učení v sousedním městě, ale učení a práce ji nebavily. Začala chodit za školu, toulat se a vyhledávat party starších kluků. S jedním klukem pak utekla z domova do Prahy.

Tam pobývala u jakýchsi jeho známých, přes den se snažila ukrást něco k jídlu, na noc se vracela do špinavého bytu. Jednoho večera přišel její dočasný známý s podnapilým starším mužem a chtěl po ní, aby se před nimi svlékla. Když odmítla, surově ji uhodil, strhal z ní šaty a přinutil ji k souloži se svým společníkem.

Ráno se dozvěděla, že za to dostal od staršího muže zaplacen. Další den přišel s jiným mužem a situace se opakovala. Nakonec Ivetu prodal skupině pasáků na dálnici poblíž západní hranice.

Takto si teď Iveta vydělává na živobytí. Několikrát měla možnost utéct svým „zaměstnavatelům“, ale nečinila tak. Možná proto, že má strach, že by ji pasáci našli a zohyzdili ji tvář žiletkami, jako to učinili jedné dívce, která odmítla poslušnost. Možná.

Ale možná, že jí život na dálnici vyhovuje, že nemá vůli k životu na vlastní zodpovědnost, necítí potřebu normálně pracovat a normálně žít. Kdo ví? Ví to Iveta sama?

Celé příběhy pro vaši potřebu:**Iveta, 17 let**

Rodiče Ivety se rozvedli, když chodila do šesté třídy. Zůstala sama se svou matkou, která si však více než jí hleděla krátkodobých známostí a alkoholu.

Po skončení školní docházky nastoupila Iveta do učení v sousedním městě, ale učení a práce ji nebavily. Začala chodit za školu, toulat se a vyhledávat party starších kluků. S jedním klukem pak utekla z domova do Prahy.

Tam pobývala u jakýchsi jeho známých, přes den se snažila ukrást něco k jídlu, na noc se vracela do špinavého bytu. Jednoho večera přišel její dočasný známý s podnapilým starším mužem a chtěl po ní, aby se před nimi svlékla. Když odmítla, surově ji uhodil, strhal z ní šaty a přinutil ji k souloži se svým společníkem. Ráno se dozvěděla, že za to dostal od staršího muže zapláceno. Další den přišel s jiným mužem a situace se opakovala.

Nakonec Ivetu prodal skupině pasáků na dálnici poblíž západní hranice. Takto si teď Iveta vydělává na živobytí. Několikrát měla možnost utéct svým „zaměstnavatelům“, ale neučinila tak. Možná proto, že má strach, že by ji pasáci našli a zohyzdili jí tvář žiletkami, jako to učinili jedné dívce, která odmítla poslušnost. Možná.

Ale možná že jí život na dálnici vyhovuje, že nemá vůli k životu na vlastní zodpovědnost, necítí potřebu normálně pracovat a normálně žít. Kdo ví? Ví to Iveta sama?

Petr, 35 let

Petr byl to, čemu se říká selfmademan [séfmajdmen] – člověk, který se vypracoval z ničeho. Hned po škole nastoupil do firmy zabývající se obchodováním se zahraničím a postupně se dostal až na místo šéfa oddělení. Ve dne pracoval v kanceláři, po nocích studoval ekonomii, obchodní angličtinu, ruštinu a zahraniční obchod.

Po nějakém čase se osamostatnil, založil zprostředkovatelský servis pro firmy obchodující s východními zeměmi. Jeho firma byla úspěšná. Dokonce tak úspěšná, že si Petr mohl dovolit založit dceřinou společnost a začít obchodovat s cennými papíry.

Jeho hvězda prudce stoupala výš a výš, obchodní úspěchy šly ruku v ruce s osobním štěstím. Petr

se oženil s milou dívkou a šťastnému páru se narodila malá Ema. Zdálo se, že nic nemůže ohrozit harmonickou rodinu.

Až přišel ten den. Den, který zpočátku vypadal stejně jako ostatní dny v týdnu. Petr skončil práci v kanceláři, sedl do auta a jel vyzvednout malou Emu k babičce. Když se vracel s dcerou na předměstí, kde si nechal postavit přepychovou vilu s bazénem, projížděl skrz světelnou křižovatku na zelenou. Náhle spatřil z boku velký stín a vzápětí ucítil náraz, který jej odmrštil na okraj sedadla. Ztratil vědomí. Až v nemocnici se dozvěděl, co se stalo. Vinou porouchané signalizace do něj v plné rychlosti najel těžký tahač a zdemoloval zadní část vozu, kde seděla Ema. Ema náraz nepřežila.

Přestože za havárii mohla porucha světelné signalizace, Petr vinil sám sebe ze smrti dcery. Aby přehlušil pocit vlastní viny, začal pít. Nejdříve po nocích, pak i přes den. V práci dělal stále větší chyby, až jeho vinou – tentokrát skutečně jeho vinou – šla firma i přidružená společnost do likvidace. Ale Petr pil stále. Aby měl na alkohol, musel prodat vilu s bazénem, pak i luxusní automobil, jachtu. Žena se s ním rozvedla a on zůstal sám bez blízkých a přátel, utopený v alkoholu a dluzech.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 7: Etické ctnosti

Lekce
35**Druhá šance**

„Usilovná snaha hledat smysl vlastního života je základní hybnou silou v člověku. Dovolují si tvrdit, že neexistuje na světě nic, co by člověku pomohlo přežít i ty nejhorší podmínky tak účinně, jako poznání, že jeho život má nějaký smysl.“

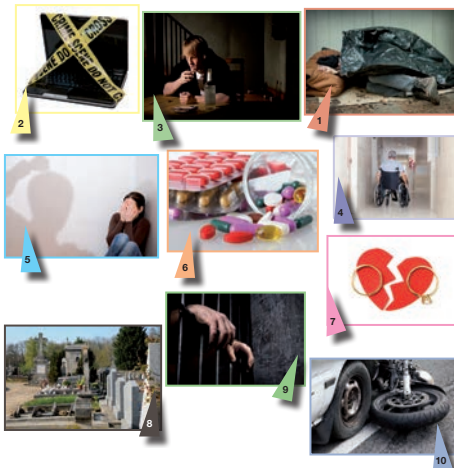
Viktor Frankl

Když je člověk šťastný, málokdy se zajímá o smysl života.

Bohužel, v lidském životě i malé příčiny mají velké následky.

Na obrázcích jsou pod čísly 1 – 10 zobrazeny životní situace, které mohou výrazně pozměnit smysl a směr života každého člověka.

- Pokuste se je seřadit podle závažnosti, kterou podle vašeho názoru mohou mít.
- Našli byste další podobné skutečnosti, které mohou mít rozhodující vliv na prožívání osobního života?
- Působí tyto skutečnosti na všechny osoby stejně, nebo mohou být ve způsobu prožívání nepříznivých situací rozdíly?

Lekce
35**Jak velmi rozdílně může hodina probíhat, ukazují následující postřehy pilotujících učitelů:**

1. Ačkoli je téma smyslu života pro žáky celkem těžké, průběh první poloviny hodiny byl velmi příjemný a vyznačoval se aktivitou žáků. Byli ochotni se zamýšlet nad tím, co může být smyslem života, a rovněž se pokusit odpovědět na otázku, zda oni sami jsou schopni nějakým způsobem uchopit a formulovat smysl svého života (z pohledu teď a tady). Rovněž zajímavě reagovali na situace, které mohou změnit směr smyslu života člověka.
2. Žákům i mně samotné se líbilo sestavení textu. Tím ale bohužel aktivita žáků ustala. V podstatě nebyli schopni ani ochotni vymyslet návrhy na to, jak by se život hlavních hrdinů mohl obrátit k lepšímu. Ve skupině nebyli ochotni ke spolupráci, čekali, „až někdo něco řekne“ a na celkovém výsledku práce jim v podstatě nezáleželo.

Hodnotová reflexe:**Můžete využít následující otázky:**

- Vidíte nějaký rozdíl v pojmech vnitřní a vnější svoboda? (Učitel pomůže pochopit rozdíl.)
- Byli lidé v příbězích vnitřně svobodní? Co ovlivňovalo jejich rozhodnutí, jak naložit se svým životem?
- Domníváte se, že překonat překážky, které si stavíme sami ve své mysli, je snazší, než překonat vnější omezení?

3. Transfer do života

Kdybych měl kouzelnou hůlku: Představte si, že vlastníte kouzelnou hůlku, kterou může každý člověk změnit jednu věc na světě. Ptejte se starších lidí kolem sebe (členů rodiny, učitelů, trenéra atd.), co by změnili a proč? Ptejte se také na to, jestli je daná věc konkrétně zasáhla v jejich životě? Odpovědi si запиšte a přineste do příští hodiny.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se vám oslovit někoho s dospělých s danou otázkou? Jak reagovali? Byli překvapeni, zaskočení, nebo naopak potěšeni?
- Která z odpovědí vás nejvíce oslovila? Dokázali jste se s odpověďmi vašich blízkých ztotožnit, nebo máte na věc spíše jiný názor?
- Vypovídá přání něco o tom, kdo je vyslovil?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Život každého z nás ovlivňují prožitky ztráty, hledání a opětovného nacházení životních jistot. Tato cesta je často provázena řadou bolestných ztrát, nepříjemných zkušeností a zklamání, ale také znovunalezených sil, přátelské pomoci a sebeobětování.

Varianty:

Senzibilizaci je možné provést také následujícím způsobem: Rozdejte žákům listy papíru, na které napíšete velkým tiskacím písmem věc, situaci, problém, které mohou podle jejich názoru nejvíce ohrozit pocit pozitivního prožívání života (inspirací mohou být obrázky v učebnicích). Na volný prostor na zemi žáci položí své návrhy a pokusí se je na základě argumentace seřadit podle síly vlivu na život člověka. Při větším počtu žáků je dobré pracovat v menších skupinách, žáci se rychleji dohodnou.

Na co se mohou žáci ptát:

Autorem citátu je **Viktor Emil Frankl** (1905–1997), rakouský neurolog a psychiatr, zakladatel existenciální analýzy a logoterapie.

Zabýval se mimo jiné problémem sebevražd školní mládeže při vydávání vysvědčení. Viktor Frankl vystihl lidskost člověka, jeho logoterapie vidí v člověku bytost hledající smysl.

Jsou tři možnosti, jak dát životu smysl:

- vykonáním činu s ohledem na druhé;
- prožitím zážitku, který povznáší a obohacuje;
- utrpením, kdy i v beznadějně situaci, z níž není úniku (např. neoperativní karcinom), vidí za jistých okolností smysl.

V průběhu války byl vězněn v Terezíně, Osvětimi a Türkheimu.

Na cestu

CÍL:

Žáci se pokoušejí zhodnotit svůj minulý i současný život.

Žáci se zamýšlejí nad svým budoucím životem, jeho směrem a myšlenkovým poselstvím.

Cílem poslední kapitoly učebnice je „vybavit“ žáky poselstvím na cestu. Poselstvím nejen myšlenkovým, ale také hmatatelným, symbolizovaným žlutou stuhou. Z těch, kteří jsou ochotni toto poselství vyslyšet, jsou někteří připraveni předat ho hned, některým bude ještě určitou dobu trvat, než naleznou protějšek, se kterým budou žlutou stuhu sdílet.

POMŮCKY:

Žluté stuhy pro všechny žáky, **Pracovní list číslo 36A – FILM MÉHO ŽIVOTA**, **Pracovní list číslo 36B – ŽLUTÁ STUHA**.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Pracujte s **úvodním motivačním textem v učebnici**. Možná bude na místě zdůraznit, že se jedná o pohádku a Pán Bůh je pohádková postava. Je možné zadat pohádku některému žákovi předem, aby si nacvičil umělecký přednes. Podle svých časových možností se věnujte poselství, které je v pohádce ukryto.

Hodnotová reflexe:

Můžete využít následující otázky k zamyšlení v učebnici:

- Patří k lidské povaze spokojenost se životem a možnostmi, které se lidem nabízejí?
- Proč si lidé pořád přejí něco víc, než mohou dostat, a jaký má tento postoj vliv na vnímání osobní spokojenosti?
- V čem by nám, lidem, mohla být zvířata vzorem?
- Proč si lidé mnohdy na sebe „nakládají“ neúměrně mnoho?
- K čemu nabádá Pán Bůh v závěru pohádky? Co by tedy mohlo být hlavním smyslem lidského života, společným pro všechny lidi? (Ve všech obdobích života nakládat podle svých možností se životem tak, aby-chom se za sebe nemuseli stydět.)

A také některé další (pro pokročilejší skupiny):

Diskutujte nad významem rčení „Co tě nezabije, to tě posílí!“ O co jsou bohatší lidé, kteří dokáží i ve špatných životních situacích vidět pozitivu? Jaká tato pozitivita mohou být?

Přemýšleli jste někdy nad skutečností, že se do života lidí opakovaně vracejí stále stejné negativní situace? Je to jen náhoda? Proč ano, proč ne?

Negativní pocity patří k životu člověka. Jak se dají pozitivně využít? Mohou nás směřovat?

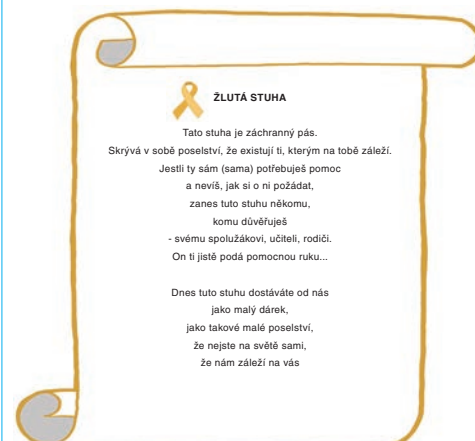
Jedním z hlavních cílů lidského bytí je zajištění pokračování rodu. Co by měli lidé udělat pro to, aby nastupující generaci předali to nejlepší? (Správně a pozitivně myslet a jednat, nejen o tom mluvit.)

Pokud byste měli lidem poradit jednou větou, jak by tato věta zněla? Můžete se inspirovat citáty ve vaší učebnici.

Náhled pracovního listu

Lekce
36

B) ŽLUTÁ STUHA

Závěrečné zamyšlení

K tradičnímu závěrečnému zamyšlení nám tentokrát poslouží myšlenky napsané v úvodu každé kapitoly vaší učebnice. Pevně věřím, že se vám podaří zúročit všechno, co jste se během celého školního roku naučili, a že úspěšně zvládnete poslední aktivitu. Projděte si znovu citáty a vyberte jednu z myšlenek, která se vám bude zdát pro vaše úmysly tou nejvýstižnější. Napište ji na žlutou stuhu, kterou jste dostali.

Promyslete si, komu svou stuhu předáte. Je jen na vás, jestli to bude někdo ze třídy, z vaší rodiny, vašeho okolí. Je jen na vás, kdy své poselství pošlete dál.

Na svou žlutou stuhu jsem napsal/a větu:

.....

protože:

.....

Pro vaši inspiraci je určen také následující komentář pilotující učitelky:

V této části bych opět doporučila, že méně je někdy více. Text je vybrán velmi dobře, stejně jako otázky k reflexi textu – ty se mi moc líbily a skvěle navazovaly na text a pomáhaly žákům k jeho pochopení a celkovému uchopení tématu. Už samo o sobě je toto téma velmi silné, a proto jsem vynechala pracovní list č. 35B – Žlutá stuha. Nechtěla jsem, aby se jednalo o nějakou formální záležitost, a rozhodla jsem se s tímto pracovním listem pracovat až v závěrečné hodině ETV. Vnímám to tak, že pokud nechci, aby text v učebnici nebyl „pouze přečten“, je nutné z něj vytěžit to podstatné pomocí otázek, rozpoutat diskuzi na dané téma, nechat žákům čas na to, aby „pochopili“, „uchopili“. Často se stává, že žáci nechtějí komunikovat, a pak je potřeba umět trochu pracovat s tichem. To vše potřebuje čas, proto mi přijde jako vhodné nastavit na jednu lekci méně aktivit a o to více je využít k tomu, co bych ráda předala žákům jako poselství.

2. Nácvik ve třídě

Pracujte s posledními stránkami v učebnici. Vysvětlete žákům **smysl symbolu žluté stuhy** a přečtěte si společně skutečné příběhy, které by jim mohly pomoci pochopit, jak se dá se žlutou stuhou a jejím poselstvím naložit.

Zdroj aktivity Žlutá stuha, kde také najdete další náměty a příběhy:

NOVÁKOVÁ, Marie. Učíme etickou výchovu: Manuál etické výchovy pro základní a střední školy. 1. vyd. Praha: Luxpress. ISBN 80-7130-126-4, str. 38.

Melodie vhodné k navození atmosféry závěrečných aktivit:

Enya – May it be (lyrics):

http://www.youtube.com/watch?v=_8u4VLk0iTI

Edward Cullen playing piano only for you:

<http://www.youtube.com/watch?v=loX-cpnLJBE>

Titanic Song (with lyrics):

<http://www.youtube.com/watch?v=VKyVoAGSbp4>

Citáty o Životě:

<http://www.youtube.com/watch?v=m3krS2C23dk>

Hodnotová reflexe:

K hodnotové reflexi využijte poslední **Pracovní list číslo 36B – ŽLUTÁ STUHA** se závěrečným zamyslením a podle vašeho uvážení doplňte na stuhy citáty. Při této příležitosti můžete žákům předat

také své vlastní osobní „poselství“. Budou připraveni si ho vyslechnout.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 9. ročník ZŠ ■ Téma 7: Etické ctnosti

Lekce 36 Na cestu

„Člověk musí žít velmi dlouho, aby se stal člověkem.“
Antoine de Saint-Exupéry

Pán Bůh poté, co stvořil nebe i zemi a veškerá zvířata, učinil každému z nich počet let na zemi.
Jako první zástupce zvířeny k němu přišel osel. Bůh mu povídá: „Tobě, osle, jsem určil třicet let života. Jsi spokojený?“ Nebožný osel vyřekl: „Tobě, Pane Bože, smluv se! Víš, jak těžký náklad stále nesu na svých bedrech? Za svou drinu a práci mám jen samé nadávky, nevědomě a kopance. Prosim tě, dej mi méně let!“ I rozhodl se Pán nad oslem smluvat a vyměřil mu pouze osm let.

Jako druhý ze zástupců živočišných přichází k Pánu Bohu pes. „Tobě, pejsku, jsem vyměřil třicet let života. Jsi spokojený?“ Pes se však na Boha zadívá a zaprosí: „Pane Bože, smluv se a dej mi méně let! Celý život hlídám, musím být v neustálé pozornosti a ve střehu. Často mě pak již opouštějí mé smysly, vypadávají mi zubu, sužují mě různé nemoci. Ležím tam kdesi k nepotřebě, sám v koutku. To nemůžu vydržet ani osm let, cos dal oslovi. Pán Bůh se zamyslí a nakonec psovi vyhově. Dá mu pouhých dvanáct let života.

Do třetice přichází k Pánu Bohu opice. „Tobě, opičko, jsem vyměřil třicet let života. Jsi spokojený?“ Opice se však vyděsí: „Pane Bože, tolik let! To nemůžu vydržet!“ „Jak to?“ diví se Bůh. „Vždyť ty přece neděláš nic jiného, než jen rozradostňuješ lidi!“ „Pane Bože, ty nevíš, že to je právě to nejtěžší!“ Bůh se na chvíli zamyslí a pak opici vyměřil pouhých osm let života.

Jako poslední přijde k Pánu Bohu člověk. Pán Bůh již zcela odevzdaně říká: „Tobě, človče, jsem vyměřil třicet let života. Jsi spokojený?“ Člověk na Boha vyděšeně pohlédne: „Pane Bože, jenom! Je-nom třicet let? Vždyť to sotva vyrostu, sotva se někým stanu, sotva si založím rodinu, zasadím strom a postavím dům a už bych měl odejít? Prosim tě, smluv se nade mnou a dej mi více let!“ I zamyslí se Bůh a povídá: „Dobrá tedy. Dám ti ještě osm let života, dvanáct let psích a osm let opičích. Ale o víc už nepros!“ Člověk tedy jen něco pro sebe zamumlá, ani nepoděkuje a jako jediný odchází nespokojený.

Od té doby má člověk to, co chtěl. Tedy třicet let života svého – období, ve kterém dospívá, prožívá první lásky i zklamání. Je to věk, který mu právem patří. Pak jej čeká osm let oslích. To jsou léta plná dřiny a námahy, léta vysilující práce, kdy má člověk stejné pocity, že za svou práci dostává spíše jen rány a kopance. Aby to nestačilo, čeká na člověka ještě dvanáct let psích. To je již opravdu sužující různé nemoci a neduhy, občas skutečně leží v koutku bez povšimnutí. Ale to ještě není všechno. Na člověka ještě čekají léta opičí, kdy stárne, senilní a je směřný svou malicherností a nedůvěrností.

A Pán Bůh se tam někde nahoře na člověka kouká, zamýšleně krouží hlavou a myslí si: „Jo, jo, človče, když už jsi tolik let chtěl a já ti ve své nerozumnosti tolik let dal, prosím tě, prožij je tak, aby ses mohl na konci podívat zpět a říci – i přes všechna ta léta oslích, psích a opičích, i přes to všechno, bylo to krásné a mělo to smysl.“

pohádka bratří Grimmů, zkráceno a upraveno

- 1) Patří k lidské povaze spokojenost se životem a s možnostmi, které se lidem nabízí?
- 2) Proč si lidé pořád přejí něco víc, než mohou dostat, a jaký má tento postoj vliv na vnímání osobní spokojenosti?
- 3) V čem by nám, lidem, mohla být zvířata vzorem?
- 4) Proč si lidé mnohdy na sebe „nakládají“ neumímám mnoho?
- 5) K čemu nabádá Pán Bůh v závěru pohádky? Co by tedy mohlo být hlavním smyslem lidského života, společným pro všechny lidské bytosti?

3. Transfer do života

Žáci si odnášejí ze závěrečné hodiny do života poselství reprezentované žlutou stuhou a **Pracovním listem číslo 36B – ŽLUTÁ STUHA**.

Hodnotová reflexe:

- Jaké pocity ve vás vyvolaly příběhy osob, v jejichž životě sehrála žlutá stuha významnou roli?
- Žlutá stuha je symbolem. Obsah tohoto symbolu může mít pro každého jinou konkrétní náplň. Dokázali byste vlastními slovy vyjádřit, co tento symbol znamená pro vás?
- Znáte nějaké podobné symboly, které by s sebou přinášely silné poselství? Představte je ostatním.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Lidé přicházejí na svět, aby se mnohému naučili, mnohé pochopili a přijali. Přicházejí předat své poselství dalším generacím. Většina z nás nenapíše žádnou knihu, nenatočí film a nenazpívá píseň. Přesto své poselství předáváme. Svým životem, svými vítězstvími a prohrami, nabízenou pomocí a projeveným lidstvím.

Varianty:

K závěrečnému **hodnoticímu zamyšlení** můžete využít **Pracovní list číslo 36A**, který má univerzální platnost, a můžete ho zařadit k celé řadě aktivit v učebnici. Podle pokynů v PL proveďte úvodní „zklidnění“ (každý žák samostatně nebo společně v komunitním kruhu) a poté ponechte žáky vyplnit jednotlivé kolony. Tento PL může posloužit také jako **transfer do života nebo domácí úkol**.

Pokud máte možnost využít barevné kopie, okopírujte žákům stránku s barevnou žlutou stuhou a poselstvím z učebnice. Můžete také zalisovat a předávat společně se stuhami **jako pamětní list**.

▪ Aktivitu Žlutá stuha je možné využít také při **různých akcích souvisejících s ukončením školní docházky žáků 9. ročníku** (závěrečná setkání, slavnostní „vyřazování“ apod.), které jsou ve vaší škole tradicí. V tomto případě si celou aktivitu dobře promyslete, aby se neztratil její smysl nebo aby průběh předávání žlutých stuh nebyl příliš patetický.

Doplňkové aktivity – aneb kdyby náhodou:

Krátká: Diskutujte nad citátem amerického ekonoma Petera Ferdinanda Druckera (1909–2005), považovaného za zakladatele moderního managementu:

„Je daleko důležitější dělat správnou věc, než dělat věc správně.“

Delší: Řeka životní spokojenosti:

1. Utvořte ve třídě dostatek volného prostoru a stanovte most A = stoprocentní životní spokojenost a most B = nejnižší možná životní spokojenost.
2. Žáci se rozdělí v řece životní spokojenosti plynoucí mezi těmito dvěma mosty podle svého aktuálního pocitu.
3. Své rozhodnutí mohou slovně zdůvodnit, není nutné, aby se vystřídali všichni žáci.
4. Žáci se pokusí vzpomenout na své pocity před dvěma měsíci a postupným „plynutím“ v řece životní spokojenosti změni své místo a zdůvodní svůj posun.
5. Můžete opakovat s použitím různých časových údajů.

ZÁVĚR

Drazí kolegové, pokud jste došli až k těmto stránkám, dá se předpokládat, že byste rádi znali odpověď na mnoho otázek – otázek, které si při své práci musí pokládat snad každý pedagog a vychovatel. Krása, ale zároveň úskalí etické výchovy spočívá v tom, že stejně jako v mnoha předchozích případech si na ně budete muset odpovědět sami.

Za všechny snad jen jedno krátké zamyšlení nad smyslem našeho počínání:

I přes zřejmou skutečnost, že měřitelnost úspěšnosti výchovné práce je vzhledem k jejímu zaměření na budoucnost velmi relativní, i přes neustálé kolísání míry spokojenosti s výsledky práce se žáky v jednotlivých hodinách má vaše práce smysl. Potvrzují to ověřené zkušenosti generací učitelů před vámi a potvrzuje to i fakt, že výchova mladých lidí patřila, patří a vždy bude patřit mezi jedno z nejdiskutovanějších témat společnosti.

Přeji vám hodně úspěchů ve vaší práci, ať už se rozhodnete přistupovat k učebnici etické výchovy jako k celku, nebo si vyberete jen některé, třeba i drobné části. Vždyť: „Je lepší zapálit malé světýlko, než hubovat na tmou.“

Použitá literatura

- BAKALÁŘ, Eduard. *Nové psychohry: společenské hry pro všestranný rozvoj osobnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 223 s., 8 s. obr. příloh. ISBN 80-717-8235-1.
- CANFIELD, Jack a Frank SICCONI. *Hry pro výchovu k odpovědnosti a sebedůvěře*. Vyd. 1. Překlad Zdeňka Dostálová. Praha: Portál, 1998, 380 s. ISBN 80-717-8194-0.
- HERMOCHOVÁ, Soňa a Jan NEUMAN. *Hry do kapsy: sociálně psychologické, motorické a kreativní hry*. Vyd. 1. Ilustrace Petr Ďoubalík. Praha: Portál, 2003, [96] s. ISBN 80-717-8672-1.
- HERMOCHOVÁ, Soňa. *Hry pro život: sociálně psychologické hry pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 146 s. ISBN 80-852-8280-1.
- HORSKÁ, Viola. *Občanská výchova pro 8. a 9. ročník základní školy*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 1999, 215 s. ISBN 80-716-8641-7.
- Interkulturní výchova ve školním vzdělávacím programu: Sborník z projektu "Varianty - projekt interkulturního vzdělávání". Praha: o.s. Kritické myšlení, 2005.
- JANÍKOVÁ, Věra a Ivan JANÍK. *Průvodce labyrintem: Manuál pro pedagogy*. 1. vyd. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2006.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar, Anna ČEČILOVÁ a Monika ONDRÁČKOVÁ. *Občanská výchova 6 s blokem Rodinná výchova: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2003, 136 s. ISBN 80-723-8207-1.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 7: Rodinná výchova 7 : učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2004, 128 s. ISBN 80-723-8325-6.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 8: Rodinná výchova 8 : učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005, 144 s. ISBN 80-723-8393-0.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 9: Rodinná výchova 9 : učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2006, 152 s. ISBN 80-723-8528-3.
- KARNS, Michelle a Frank SICCONI. *Jak budovat dobrý vztah mezi učitelem a žákem: zásady a cvičení*. Vyd. 1. Překlad Zdeňka Dostálová. Praha: Portál, 1995, 151 s. Zásady a cvičení. ISBN 80-717-8032-4.
- KAŠPAROVÁ, Zdena a Tomáš HOUŠKA. *Sám sebou 3*. Vyd. 1. Praha: Sdružení rodiče proti drogám, 1995, 78 s. ISBN 80-901-7406-X.
- KAŠPAROVÁ, Zdena a Tomáš HOUŠKA. *Sám sebou 4*. 1. vyd. Praha: Papyrus s.r.o., 1996. ISBN 80-901740-8-6.
- KAŠPAROVÁ, Zdena a Tomáš HOUŠKA. *Sám sebou: 6. třída/prima*. Vyd. 1. Praha: Sdružení rodiče proti drogám, 1995, 60 s. ISBN 80-901-7401-9.
- KAŠPAROVÁ, Zdena a Tomáš HOUŠKA. *Sám sebou: 7. třída/sekunda*. Vyd. 1. Praha: Sdružení rodiče proti drogám, 1995, 71 s. ISBN 80-901-7405-1.
- KINCHER, Jonni. *Nové psychologické testy pro kluky a děvčata: [40 zábavných testů, které pomohou poznat druhé lidi]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 175 s. Nápady, hry, tvořivost. ISBN 80-717-8505-9.
- LENCZ, Ladislav a Eva IVANOVÁ. *Etická výchova: metodický materiál*. 1. vyd. Praha: Luxpress, 2003, 115 s. ISBN 80-713-0107-8.
- LENCZ, Ladislav a Olga KRIŽOVÁ. *Etická výchova: metodický materiál*. 1. vyd. Překlad Helena Šťastná. Praha: Luxpress, 2000, 168 s. ISBN 80-713-0091-8.
- LENCZ, Ladislav a Olga KRIŽOVÁ. *Etická výchova: metodický materiál*. 2. vyd. Překlad Jiří Drejnar, Helena Šťastná. Praha: Luxpress, 2005, 168 s. ISBN 80-7130-116-7.
- MARÁDOVÁ, Eva. *Výchova ke zdraví: pracovní sešit pro 6.-9. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2004, 64 s. Zdravý životní styl. ISBN 80-716-8914-9.
- MELGOSA, Julián. *Žít naplno: kniha o dospívání*. 1. vyd. Praha: Advent-Orion, 1999, 191 s. ISBN 80-717-2300-2.
- MELGOSA, Julián. *Zvládni svůj stres!: kniha o duševním zdraví*. Vyd. 1. Překlad Milan Hlouch. Praha: Advent-Orion, 1997, 190 s. Život a zdraví. ISBN 80-717-2240-5.

NEKVAPILOVÁ, Marie, Olga PŘÍBORSKÁ, Ilona GILLERNOVÁ a Marie HANZOVÁ. *Český jazyk pro 9. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1993, 119 s. ISBN 80-716-8035-4.

NĚMEC, Jiří a Ivana BODLÁKOVÁ. *Vím, co chci?: Interakční program pro děti a mládež ve věku 14 až 18 let*. 1. vyd. Praha: Eteria s.r.o.

NĚMEC, Jiří a Ivana BODLÁKOVÁ. *Vím, co chci?: interakční program pro děti a mládež ve věku 14 až 18 let : metodika práce s programem*. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Eteria, 2004?, 17 s., [11] s. obr. příl. ISBN 80-239-2278-5.

NOVÁKOVÁ, Marie. *Učíme etickou výchovu: manuál etické výchovy pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Vydalo Etické fórum v nakl. Luxpress, 2006, 131 s. ISBN 80-7130-126-4X.

NOVÁKOVÁ, Marie. *Učíme etickou výchovu: Maunuál etické výchovy pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Luxpress. ISBN 80-7130-126-4.

PIKE, Graham a David SELBY. *Cvičení a hry pro globální výchovu*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 235 s. ISBN 80-717-8474-5.

PORTMANN, Rosemarie. *Hry pro posílení psychické odolnosti: koncepce a model tvořivě humanistické výchovy*. Vyd. 2. Překlad Jana Křížová. Praha: Portál, 2001, 103 s. ISBN 80-717-8607-1.

PORTMANNOVÁ, Rosemarie. *Hry pro posílení psychické odolnosti*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001, 103 s. ISBN 80-717-8607-1.

Reforma multikulturního vzdělávání: Manuál pro učitele základních škol. 1. vyd. Praha: Humanitas-profes o.p.s., 2005.

Sborník příspěvků z podzimních kurzů r. 2001: určeno školním metodikům protidrogové prevence a sociálně patologických jevů. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2001, 78 s. ISBN 80-732-9001-4.

SHAPIRO, Daniel. *Konflikt a komunikace: Průvodce labyrintem vedení konfliktu*. New York: Open Society Institute, 1995.

SOKOL, Jan. *Etika a život: pokus o praktickou filosofii*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2010, 239 s. ISBN 978-807-4290-633.

VALENTA, Milan. *Občanská výchova pro 7. ročník*. 3. vyd. Úvaly: Albra, 2003, 117 s. Učebnice pro základní školy (Albra). ISBN 80-862-8711-4.

VALENTA, Milan. *Občanská výchova pro 8. ročník*. 2. vyd. Praha: Práce, 1998, 116 s. Učebnice pro základní školy [Práce]. ISBN 80-208-0459-5.

VALENTA, Milan. *Občanská výchova pro 9. ročník*. 1. vyd. Praha: Práce, 1998, 101 s. Učebnice pro základní školy (Práce). ISBN 80-208-0476-5.

VALIŠOVÁ, Alena. *Komunikace a vzájemné porozumění: hry pro dospívající*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 138 s. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0842-6.

VALIŠOVÁ, Alena. *Komunikace a vzájemné porozumění: hry pro dospívající*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 138 s. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0842-6.

VOJTÍŠEK, Zdeněk, Pavel DUŠEK a Jiří MOTL. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 231 s. ISBN 978-80-262-0088-8.

VOPEL, Klaus W. *Skupinové hry pro život 1: zařazení do skupiny, kontakt, smyslové vnímání, přátelství, sebevědomí : pro děti od 6 do 12 let*. Vyd. 1. Překlad Dana Lisá, Alena Veselá. Praha: Portál, 2007, 138 s. ISBN 978-807-3672-867.

VOPEL, Klaus W. *Skupinové hry pro život 2: uvolnění napětí, zvědavost, učení, komunikace, vztahy : pro děti od 6 do 12 let*. Vyd. 1. Překlad Dana Lisá, Alena Veselá. Praha: Portál, 2008, 133 s. ISBN 978-807-3673-529.

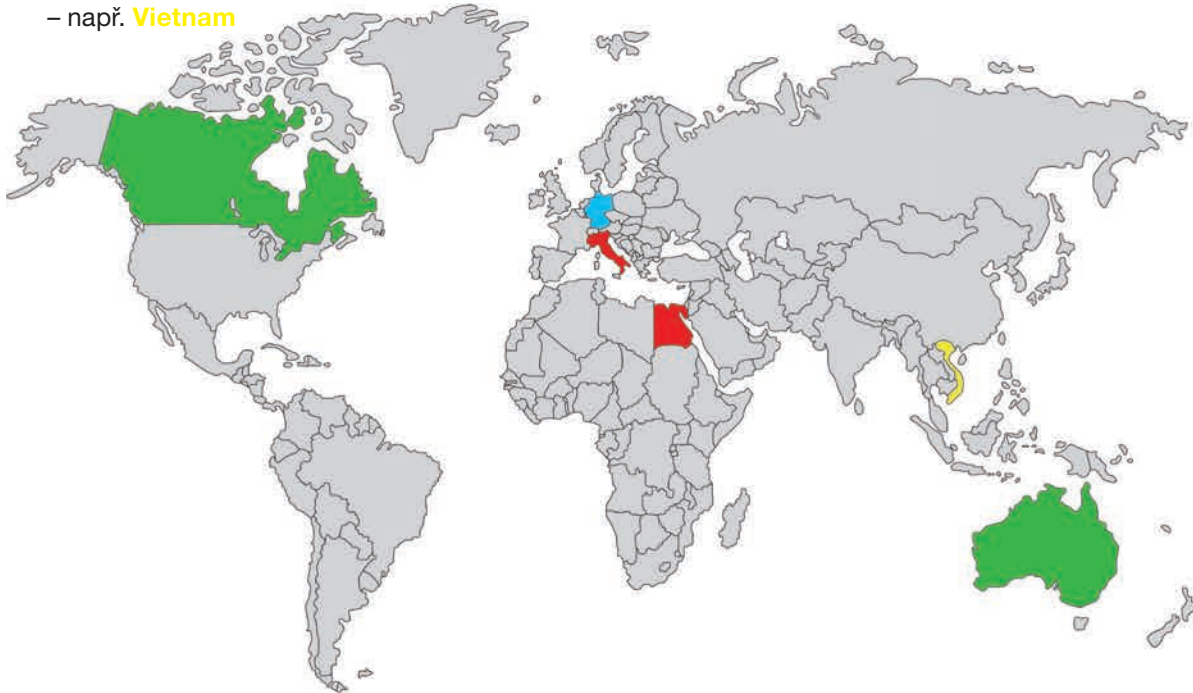
ZELINOVÁ, Milota. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace: koncepce a model tvořivě humanistické výchovy*. Vyd. 1. Překlad Jana Křížová. Praha: Portál, 2007, 139 s. ISBN 978-807-3671-976.

Přílohy pro 8. ročník

MOJE HRANICE - řešení

A. SVOBODA POHYBU je jedním z lidských práv. Na mapě světa označ:

- 2 místa - státy, které jsi navštívil/a – červeně – např. **Itálie, Egypt**
- 2 místa - státy, které by sis přál/a navštívit – zeleně – např. **Kanada, Austrálie**
- 1 místo - stát, ze kterého někoho znáš – modře – např. **Německo**
- 1 místo - stát, ze kterého bývají návštěvníci našeho státu, s nimiž ses u nás potkal/a – žlutě – např. **Vietnam**

http://www.mapysveta.eu/slepa_mapa_sveta_hranice_2.php

B. V ČEM JSOU SI ROVNI?

Spoj každou dvojici z prvního řádku s těmi nabídkami druhého řádku, o kterých si myslíš, že pro ně platí rovnost mezi osobami.

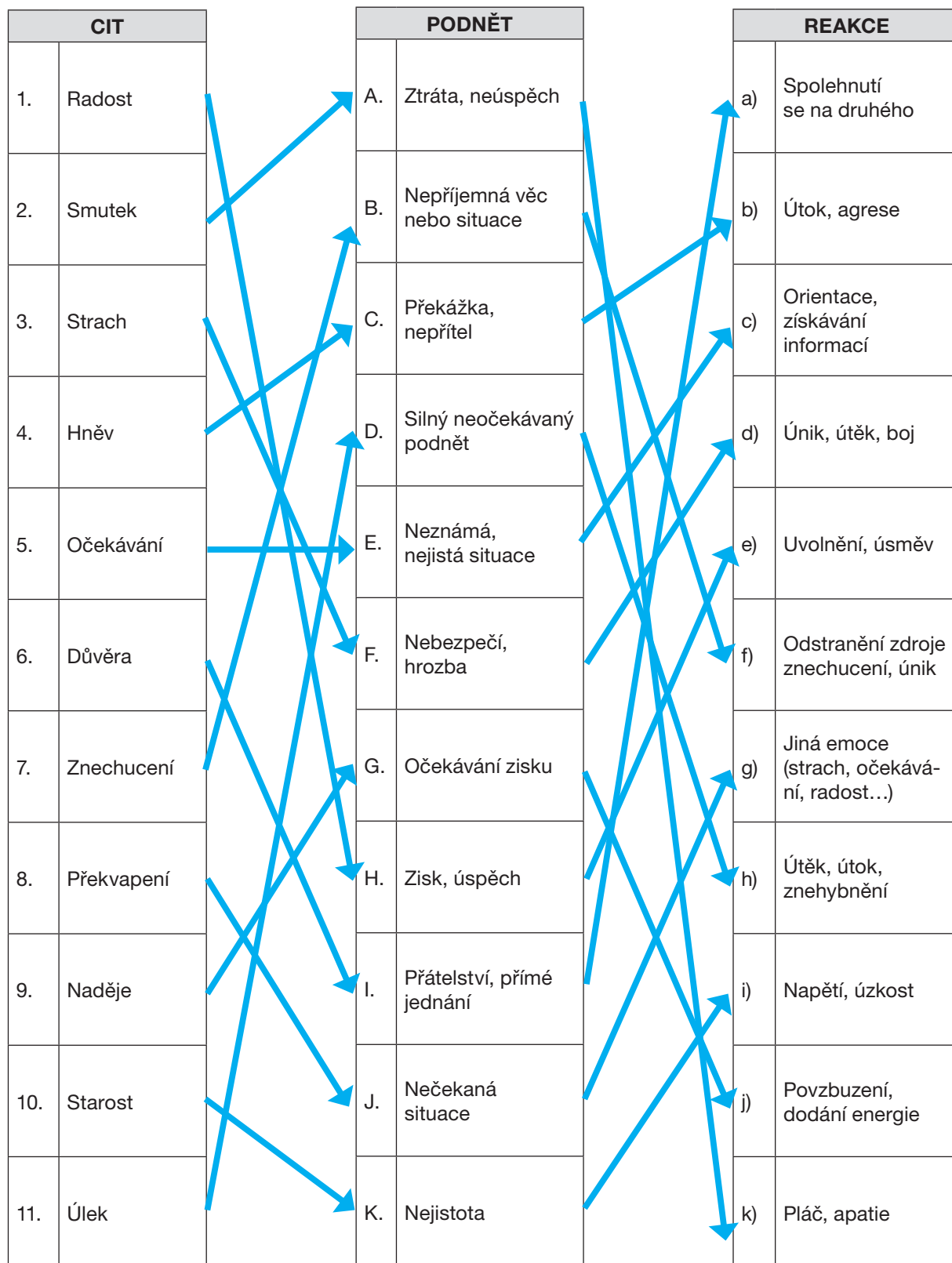
MUŽ A ŽENA		ČECH A PŘISTĚHOVALEC		ZDRAVÝ ČLOVĚK A TĚLESNĚ POSTIŽENÝ ČLOVĚK			
výše platu na stejném pracovním místě	možnost účastnit se voleb	nabídka práce	zdravotní a sociální zabezpečení	soudní proces	mateřská dovolená	uzavření manželství	ucházení se o politickou funkci

Connections shown in the image:

- Orange line: MUŽ A ŽENA → výše platu na stejném pracovním místě
- Orange line: MUŽ A ŽENA → nabídka práce
- Green line: MUŽ A ŽENA → uzavření manželství
- Pink line: ČECH A PŘISTĚHOVALEC → zdravotní a sociální zabezpečení
- Pink line: ČECH A PŘISTĚHOVALEC → soudní proces
- Green line: ZDRAVÝ ČLOVĚK A TĚLESNĚ POSTIŽENÝ ČLOVĚK → uzavření manželství
- Green line: ZDRAVÝ ČLOVĚK A TĚLESNĚ POSTIŽENÝ ČLOVĚK → ucházení se o politickou funkci

CITOVÉ KŘIŽOVATKY – řešení

Vytvořte skupiny po čtyřech. Spojte čarami CIT + PODNĚT, který cit vyvolá, + REAKCI, kterou způsobí.

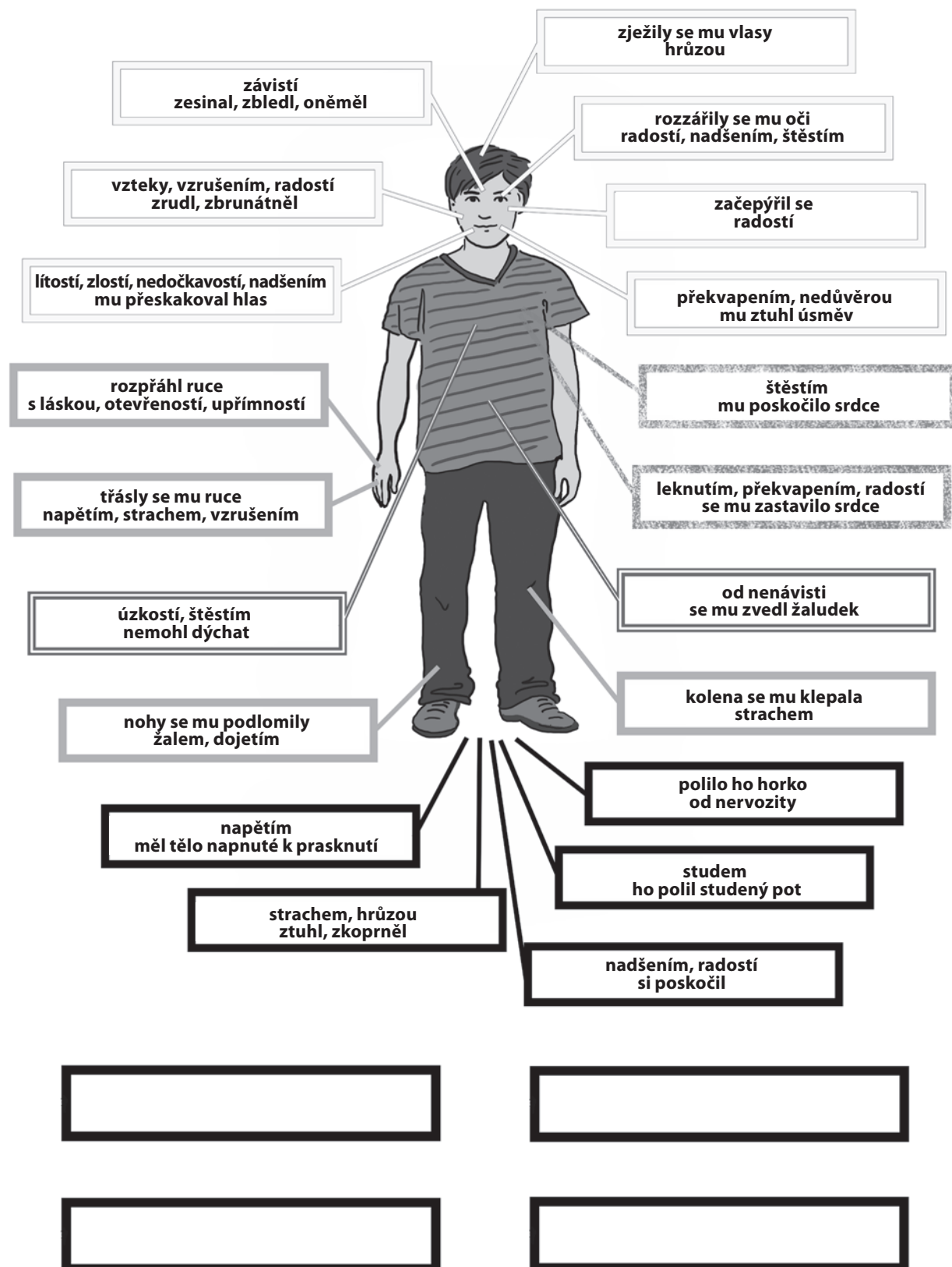
PŘÍRAZENÉ TROJICE:

1.H.e); 2.A.k); 3.F.d); 4.C.b); 5.E.c); 6.I.a); 7.B.f); 8.J.g); 9.G.j); 10.K.i); 11.D.h)

CO NA TO MOJE TĚLO – řešení

Doplňte do rámečků, jaké emoce způsobují tělesné stavy a změny, pak počkejte na pokyn, sejděte se s někým ve dvojici a porovnejte spolu svá doplnění. Pak se na další pokyn znovu sejděte s další dvojicí a znovu porovnávejte. Snažte se najít co nejvíc různých variant, popřípadě doplňte další.

Příklady doplnění:

NEPRAVDIVÁ ZRCADLA – řešení

Rozbité zrcadlo nevěstí nic dobrého. Ani pokřivené zrcadlo není k ničemu. Nakoukni do těchto zrcadel – myslíš, že ukazují pro tebe přijatelné výroky? Vyhledej asertivní právo, které napraví „pokřivený“ výrok ze zrcadla, a zalep rozbitou díru.

Schopný člověk přece chyby nedělá!	Máme právo dělat chyby a být za ně odpovědní.	Máme právo říci: „Já nevím.“	To přece ví už sedmileté dítě!
Když jsi ten názor vyslovil, nesmíš ho přece změnit!	Máme právo změnit svůj názor.	Máme právo sami posoudit, zda a nakolik jsme odpovědní za problémy druhých lidí.	Přece mi musíš pomoci, je to morální povinnost!
To mi musíš vysvětlit, co tě k tomu vedlo!	Máme právo nenabízet žádné výmluvy či omluvy ospravedlňující naše chování.	Máme právo být nezávislí na dobré vůli ostatních.	Je nutné se přizpůsobit, když to chtějí!
Sluší se to, tak to tak udělej!	Máme právo říci: „Je mi to jedno.“	Máme právo dělat nelogická rozhodnutí.	To je nerozumné a nelogické, to přece nemůžeš udělat!
Přece nemůžeš sám posuzovat své chování, myšlení a emoce!	Máme právo sami posuzovat své chování, myšlenky, emoce a nést za ně a za jejich důsledky odpovědnost.	Máme právo říci: „Já ti nerozumím.“	To jsi přece mohl vědět!

JÁ, MANIPULÁTOR – řešení

Shostormovo dělení nachází prvky manipulace v devíti charakteristických stylech osobnosti. Zamysli se nad označením a charakteristikou stylu a pokus se k sobě přiřadit správné pojmy.

1. Diktátor

E. Odvolává se na autoritu a tradici, hojně využívá citáty. Bývá to často autoritativní šéf nebo otec rodiny, jeho zbraní bývá formulace: „Řekl jsem!“

2. Chudáček

G. Zdůrazňuje, co ho znevýhodňuje, jaké má překážky, zakládá si na svém pocitu méněcennosti. Svou jakoby neschopností zastírá neochotu, nepříjemné úkoly „neslyší“. Formulace: „To já nedokážu, to po mně nemůžete chtít...“

3. Počtář

A. Řídí se tím, co je pro něj v dané situaci nejvýhodnější, tu náhle „zapomene“ či „onemocní“, obvykle nemá touhu vyniknout a plní jen jednodušší úkoly. Formulace: „Zapomněl jsem/nebylo mi dobře, můžete mi s tím teď rychle někdo pomoci?“

4. Břečťan

F. Předstírá závislost na ostatních, rád je do značné míry zneužívá, aby se o něj starali. Trpí často hypochondrií a zdůrazňuje nepřízeň osudu. Formulace: „Bez vás to nezvládnou, nikdo nemá tak těžké úkoly jako já, nemohli byste...“

5. Drsňák

B. Manipuluje hrubostí, je pevně přesvědčen o své pravdě, nepřipouští kompromis, ani pouhou diskuzi, každého ukřičí, používá nadávky a výhrůžky. Formulace: „Nic měnit nebudu, o tom nediskutuji, jestli mne neposlechnete...“

6. Obětavec

D. Vystihuje ho výrok „nejhorší jsou nejhodnější lidé“, nechce nic pro sebe, jen pro dobro druhých, po vás chce jen „občas maličkost“, nezajímá ho váš názor. Je zastoupen především v osobě matky. Formulace: „Já ti nejlíp rozumím, jsem tu pro tebe, dělám to pro tvoje dobro, tak mi můžeš vyjít vstříc, udělat to pro mne...“

7. Poslední
spravedlivý

I. Neustálou kritikou ve svém okolí vyvolává pocit viny, nedostatečnosti, své chyby ale přehlíží, považuje se za bezchybného. Typický především pro mužské pohlaví. Formulace: „Takovou chybu bych já nikdy neudělal, všichni jste nemožní, všechno musím dělat já...“

8. Opatrovatel

C. Neustále se stará o druhé, často proti jejich vůli. Sám ví nejlépe, co je pro ostatní dobré, ale zapomene se jich zeptat, jestli o to stojí. Typické zejména pro autoritativní rodiče. Formulace: „Zařídila jsem ti... Nedělej si starosti, já to udělám, to se ti bude líbit...“

9. Mafián

H. Manipuluje silou, ale zároveň nabízí určitou ochranu a záštitu. Udělá pro vás leccos, vy ale nesmíte udělat nic, s čím nesouhlasíte. Jeho heslem je: „Kdo nejde se mnou, jde proti mně.“ Tento typ manipulace se často používá v politické sféře. Formulace: „Pomůžu ti, ale ty pro mne uděláš..., podpořím tě, když ty se za mne přimluvíš..., ochráním tě, ale jestli mne podrazíš ...“

MANIPULÁTORSKÉ BUDÍKY – řešení

Manipulátoři v našem okolí se nás vědomě i nevědomě snaží přesvědčit o svých pravdách, a je jen na nás, zda se jim dokážeme včas vyhnout nebo se jim alespoň účinně bránit. Vytvořte skupiny a doplňte podle smyslu manipulačních vět, jaký pocit tyto věty budí v člověku. Nedokončené věty zkuste dokončit. Potom vytvořte možnosti asertivních odpovědí na dané reakce. Nezapomeňte, že i mlčení někdy může být asertivní odpovědí.

1. Manipulace budící pocit **méněcennosti**:

- „Každý by to pochopil, ale ty...“
- „Všichni už jsou hotoví, zatímco ty...!“
- „Ostatní ve třídě už splnili úkol naprosto jasně, ale ty...?“

2. Manipulace budící pocit **úzkosti**:

- „Co by tomu, co děláš, asi řekla matka...“
- „Tohle si asi nenechám pro sebe...“
- „Příště si rozmyslím, jestli se obrátím zrovna na tebe...“
- „Co bys dělala ty na mém místě?“

3. Manipulace budící pocit **viny**:

- „Už tu s tebou sedím hodinu. Místo toho jsem mohl...“
- „Radši ani nemyslet, kvůli komu jsem na tom takhle!“
- „Všichni ostatní by mi pomohli, tak bys taky mohla.“

Možnosti asertivních odpovědí:

- * **Žádná odpověď** – na manipulaci nereagujeme slovně, ale ani pocitově! Partner se totiž na nic neptal, ani nic nežádal (1a, 1b, 2c, 3a, 3b)
- * **Asertivní žádost o vysvětlení**, např.: „Teď ti nerozumím, co tím přesně myslíš?“ nebo „Řekni mi, prosím, co je ti na mé práci nejasné?“ (1c). „V čem konkrétně ti mohu pomoci?“ (3c)
- * **Asertivní souhlas**, např.: „Máš pravdu, jde mi to pomalu.“ (1b), „Ano, pořád to nemohu pochopit, zkus mi to, prosím, ještě jednou vysvětlit!“ (1a)
- * **Odražení** – „To je tvůj problém“, „To je tvoje věc“ (2b, 2c, 3a), „To opravdu nevím.“ (2d) nebo mírněji, např. „Prosím, udělej to, nemohu ti v tom samozřejmě bránit.“ (2c)
- * **Jasná a konečná odpověď** – „Věřím, že by ti ostatní pomohli, ale já teď nemohu.“ (3c). Nebo, chceme-li pokračovat: „Řekni mi, jestli ti mohu pomoci někdy jindy nebo jinak?“

.....

.....

.....

.....

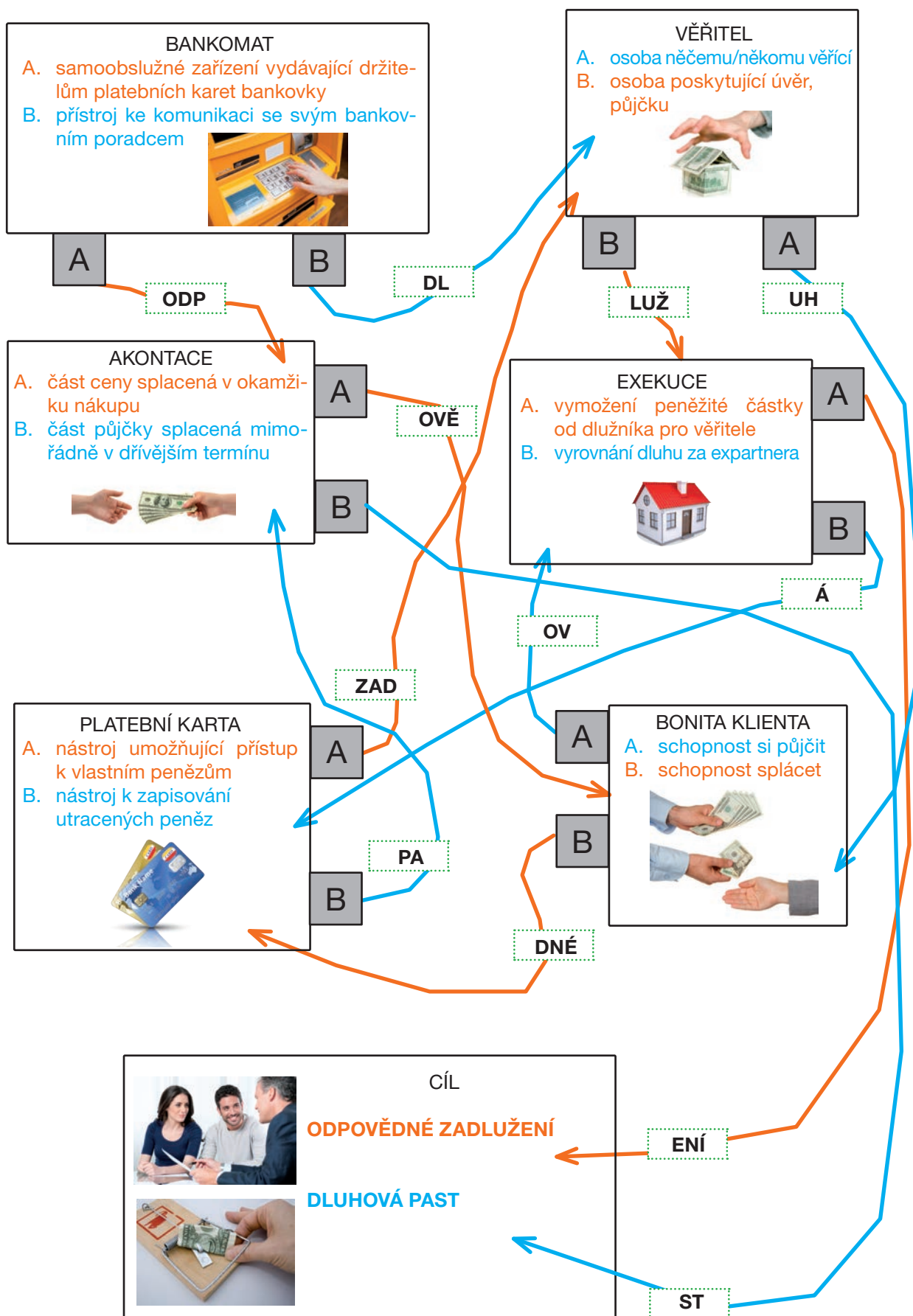
.....

ŽIVOT S REKLAMOU 2

SKUPINA 1	ČLENOVÉ SKUPINY:
TEXT	Ne každá reklama je podbízivá a manipulativní a může budoucímu spotřebiteli jednoduše přinést skvělý tip na věc nebo službu, kterou velmi využije. Jak by měli zákazníci získávat informace o produktech, které potřebují nebo chtějí?
POZNÁMKY	
SKUPINA 2	ČLENOVÉ SKUPINY:
TEXT	V souvislosti s reklamou slýcháme často slova jako klamání, podbízění, manipulace. Diskuze se pak točí kolem toho, do jaké míry reklama zneužívá principy lidského vnímání, intenzity lidských tužeb a neschopnosti své potřeby a přání racionálně vyhodnocovat. Má konečnou odpovědnost za volbu o nákupu čehokoli spotřebitel, nebo prodávající volbou „šikovného“ reklamního sdělení? Jaký typ reklamy byste povolili?
POZNÁMKY	
SKUPINA 3	ČLENOVÉ SKUPINY:
TEXT	Při přemýšlení o reklamě často uvažujeme pouze o výrobcí nebo obchodníkovi, kteří zboží dodávají. Jejich motivací je zisk s jejich podnikáním spojený. Nevyhnutelnou součástí ceny každého výrobku je ale i práce všech, kteří se na jeho výrobě podíleli a kteří se mohou díky prodejnímu úspěchu firmy ve svém zaměstnání realizovat a získat obživu. Jak by pak podle vás mohli všichni podnikatelé informovat zákazníky o tom, čím jim mohou být užiteční?
POZNÁMKY	

HRA – BANKOVNÍ CESTOVATEL – řešení

Vyber si písmeno odpovědi a cestuj podle šipek. Po cestě sbírej písmena a sestav v cíli sousloví. Vysvětli získané pojmy.

TĚŽKÉ ROZHODOVÁNÍ – nápověda

Zopakuj si – najdeš souvislost mezi situacemi a předcházejícími lekcemi? Promysli, jaké vidíš možnosti řešení.

Situace 1 – důstojnost člověka

Jdeš ze školy a už jsi nedaleko od domova, když uvidíš dva výrostky o něco starší, než jsi ty, jak si dělají legraci ze starší paní. Poskakují kolem ní, paní se po nich ohnala svou holí a zavrávorala. Co uděláš?

Situace 2 – komunikace citů – strach

Maminka ti ráno dá peníze na oběd a ty si je cestou do školy strčíš do kapsy bundy. Když se pro ně před obědem vracíš, v kapse už nejsou, ale v šatně sedí třídní rváč a hrubián, kterému se každý raději vyhne. Řekneš mu o svém problému, zeptáš se ho, jestli něco neviděl? Proč ano, proč ne?

Situace 3 – asertivita – manipulace

S několika spolužáky máš domluvenou akci po vyučování. Přijde však třídní a žádá někoho o pomoc při výzdobě třídy. Ruku zvedne tvůj spolužák, který se má také účastnit akce, obrátí se na tebe a řekne nahlas: „Nejlíp bude, když to uděláš ty, protože minule se ti to bezvadně povedlo. A navíc chodíš do výtvarky, máš na to cit.“ Jak zareaguješ?

Situace 4 – sexuální zdraví

Jedeš sám/sama autobusem za babičkou. Když si kupuješ lístek, všimneš si vzadu samotné dívky. Vidíš, že si k ní přisedá dospělý muž, vrávorající jako pod vlivem alkoholu, a obtěžuje ji nevhodným chováním. Vstoupíš do situace? Pokud ano, jak? Pokud ne, proč?

Situace 5 – média

Lákavá nabídka reklamy tě přiměje koupit kosmetický přípravek jako dárek pro maminku. Po zakoupení zjistíš, že výrobek má prošlou lhůtu spotřeby. Prodavačka se však s tebou nechce o řešení vůbec bavit. Jak budeš situaci řešit a proč?

Situace 6 – komplexní prosociálnost

Jdeš s kamarády ven a po cestě potkáte dvojici mladých lidí s kasičkou na charitu. Účel vybírání se vám líbí, takže každý přispěje drobným obnosem. Ty vkládáš minci poslední a všimneš si, že kasička nemá žádnou pečeť či zámek. Jak zareaguješ?

Situace 7 – ekonomika

Půjčil/a jsi polovinu svého kapesného nejlepšímu kamarádovi. Kamarád slíbil, že ti půjčku vrátí hned druhý den, ale nevrátil. O týden později stále nic, kamarád se s tebou nechce bavit. Ty ale peníze potřebuješ, protože musíš zaplatit zálohu na školní výlet. Co uděláš?

Přílohy pro 9. ročník

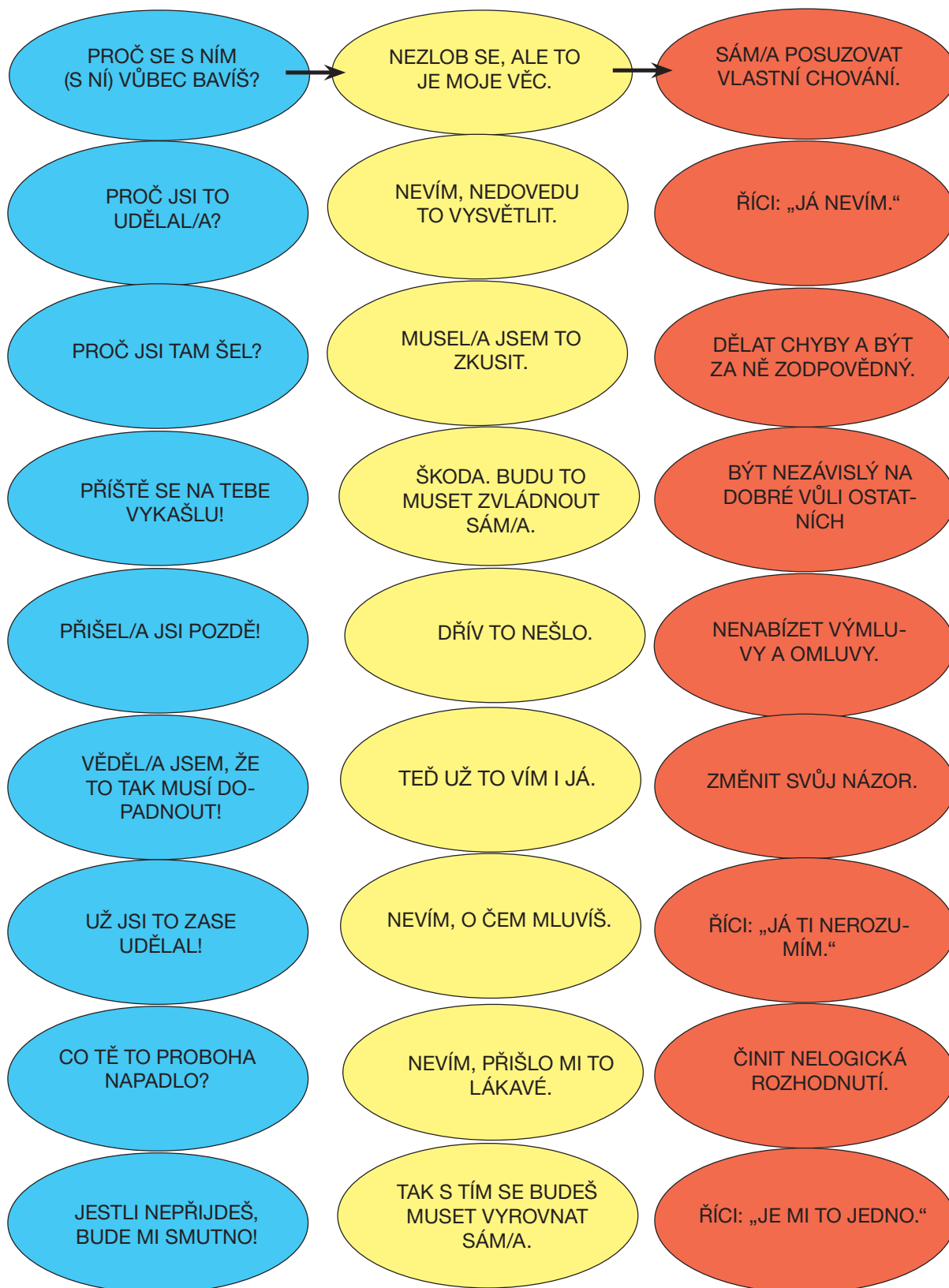
PRAVDA, NEBO LEŽ – řešení II

rozdělení do skupin (O – obecná tvrzení, A – alkohol, C – cigarety, T – tvrdé drogy, G – gambling, D – doping)

T Neléčená závislost na heroinu končí většinou tragicky.	G Gambler je ochoten obětovat veškeré finanční prostředky.
T Člověk závislý na tvrdých drogách si sám nedokáže pomoci.	O Léčba závislosti je nezbytná a nikdy na ni není pozdě.
O Čím dříve se s léčbou závislosti začne, tím je naděje na úspěch větší.	O Pro závislého je důležitá podpora jeho blízkých.
O Závislý člověk není schopen brát svůj problém s potřebným objektivním nadhledem.	D Závislý sportovec si vymyslí desítky logických důvodů, proč mu doping prospívá.
C Normální je nekouřit.	A V prvním stadiu člověk pije kvůli příjemným účinkům, které alkohol na organismus má.
D Závislý sportovec pokračuje v užívání dopingu i přesto, že jsou zjevné důkazy o poškozování vlastního organismu.	G O gamblersství hovoříme v okamžiku, kdy se nemůžeme obejít bez pravidelného hraní na automatech.
O Nezralý člověk je mnohem náchylnější ke vzniku závislosti.	A Návyk na alkohol vzniká několik let, na tvrdé drogy již po několika dávkách.
C K rychlému šíření tabáku přispěl fakt, že se mu přisuzovaly léčivé účinky.	A Nejrozšířenější drogou je alkohol.
D Doping je problémem moderní doby.	C Cigarety „light“ zdraví neohrožují.
C Kouření vadí jen ženám a dětem.	A Léky a alkohol mohou být užívány současně.
C Ve veřejných budovách v ČR neplatí zákaz kouření.	D Doping je sice škodlivý, ale nedochází při něm k poškozování organismu.
G Hraní počítačových her není závislost.	G Hazardní hry nejsou věkově omezené.
A Vyléčený alkoholik se může občas napít.	A Na alkohol si organismus může postupně zvyknout.
T Marihuana u nás patří mezi legální drogy.	T Droga extáze nemá žádné vedlejší účinky na nervový systém.

HRA BUBLINKY – kontrolní list

Umíte reagovat na neoprávněnou nebo manipulativní kritiku? Někdy pomáhá, když si představíte, že váš protějšek místo nepříjemných slov vypouští bublinky. Přiřaďte k sobě trojice podle vzoru: **KRITIKA – REAKCE – UPLATNĚNÉ ASERTIVNÍ PRÁVO**

LÁSKO, PŘINÁŠÍM TI DAR

Vyhodnocení testu

BUDE MÍT CASANOVA KONKURENCI?						
	TEST PRO CHLAPCE	ANO	body	NE	body	celkem
1	Někdy slibuji více, než mohu splnit.		2		1	
2	Rád se starám o druhé.		1		2	
3	Mám rád společnost.		2		1	
4	Inteligence u dívek mě nezajímá.		2		1	
5	Snažím se prosadit se za každou cenu.		2		1	
6	Osudy druhých mě příliš nezajímají.		1		2	
7	Často a rád nosím dívkám květiny.		2		1	
8	Nemám rád rozruch a komplikace.		1		2	
9	Dívky jsou pro mě především erotic- kým objektem.		2		1	
10	Se zdravím nemám problémy.		2		1	
11	Rád zůstávám na jednom místě a ne- mám rád změny.		1		2	
12	Budoucností se příliš nezabývám.		2		1	
13	Od okolí nežádám pozornost a obdiv.		1		2	
14	Rád se dívám dlouho na televizi.		1		2	
15	Často se bojím, abych se nezesměšnil.		1		2	
POČET ZÍSKANÝCH BODŮ						

DOBRÁ VÍLA, NEBO XANTIPA?						
	TEST PRO DÍVKY	ANO	body	NE	body	celkem
1	Velmi ráda pozoruji východ a západ slunce.		2		1	
2	Skoro na každém člověku je něco přitažlivého.		1		2	
3	Je důležitější, abych byla oblíbená než úspěšná.		1		2	
4	Raději volím muže přitažlivého než s porozuměním.		2		1	
5	Za neuvážené jednání musí následovat trest.		2		1	
6	Člověk musí být neustále ostražitý.		2		1	
7	Dost často mi jdou na nervy i maličkosti.		1		2	
8	Myslím, že nejsem urážlivá.		1		2	
9	Na své pravdě si stojím za každou cenu.		2		1	
10	Nevěra je znakem nudy, ne naruše- ného manželství.		1		2	
11	Ráda se dívám do plamenů ohně.		1		2	
12	Nejraději jsem sama.		2		1	
13	Nesnáším pohled na cizí bolest.		1		2	
14	Myslím, že moudřejší vždycky ustoupí.		1		2	
15	Nesnáším bázlivé a ufnukané lidi.		2		1	
POČET ZÍSKANÝCH BODŮ						

Příklady dobré praxe

Mezigenerační vztahy

Autor:	Mgr. Hana Brichová		
Název lekce:	Barvy života/Podzim života		
Téma:	Mezigenerační vztahy	Ročník:	6.–9.
Cíl:	Podpora a posílení dobrých mezigeneračních vztahů. Objevení podzimu života jako období dozrávání a moudrosti		
Pomůcky:	Data projektor, PC – k využití spotů (odkazy jsou aktivní)		
Organizace:	Lze využít jednotlivé aktivity nebo celé téma v průběhu několika vyučovacích hodin. Lze flexibilně upravit podle možností školy.		
Popis činnosti:	Senzibilizace – spoty		

1. SPOT: Sto let ve 150 vteřinách...

Které období života vás nejvíce zaujalo? Proč?

Jak vnímáte váš věk a čas, který plyne?

Máte pocit dobře prožitého života? Proč ano, proč ne? Dá se na tom něco změnit?

2. SPOT: Aukce

Jak na vás tento spot působil?

Jak reagovali lidé na aukci pana Navrátila?

Jak byl představený pan Navrátil?

Zdá se vám také, že jsou senioři přehlíženi a podhodnoceni společností? Podle čeho konkrétně tak soudíte?

Proč tomu tak je?

Na závěr zazní: „Stáří nám může dát víc, než myslíme“ – Co konkrétně nám může dát?

Může mít příjmení Navrátil nějakou symboliku?

Nácvik

1. AKTIVITA ANO X NE

Žáci sedí v komunitním kruhu a KAŽDÝ ŽÁK má v ruce dva lístečky. Na jednom je napsáno ANO, na druhém NE.

Učitel dá zjišťovací otázku, po které následuje TICHŮ, během kterého žáci „pouze“ přemýšlejí nad odpovědí. Po odeznění domluveného časového limitu (např. 10 sekund) zazní zvukový signál (třeba cinknutí lžícemi o sebe) a celá skupina NAJEDNOU zvedne ruku s odpovědí (ano x ne).

Následuje fáze KLADENÍ OTÁZEK, kdy mají žáci postupně možnost ptát se v tomto kole svých spolužáků, proč odpověděli kladně nebo záporně. Tázaný žák má právo nechat otázku bez odpovědi. Přesto ale upozorníme, že v zájmu dobrých vztahů ve skupině je vhodné otázky otevřeně zodpovědět. Vždy platí, že ná-zory sdělené ve skupině se nikam „nevynášejí“.

Po celou dobu platí pravidla:

Vždy mluví pouze jeden, protože každý si zaslouží, aby se mu naslouchalo.

Každý po svém vystoupení nechá mluvit alespoň xx osob (podle velikosti skupiny), než se znovu přihlásí. Všichni dodržují fázi ticha.

Následuje další kolo novou zjišťovací otázkou.

Otázky

Jsou tvoje zkušenosti se starými lidmi spíš pozitivní?

Pustil/a jsi už někdy starého člověka v dopravním prostředku sednout?

Máš obavy ze svého stáří?

Znáš nějakého skutečně moudrého člověka, kterému je víc než 70 let?

Myslíš, že se dokážeš postarat o svoje rodiče, až budou staří?

Může se senior ještě zamilovat?

Chtěl bys jednou bydlet v domově důchodců?

Pro koho z vás má babička/děda úplně zásadní význam v životě?

Rozumíš si víc s prarodiči než s rodiči?

Dokázal bys pět minut vyprávět životopis svých prarodičů?

2. AKTIVITA: CITÁTY O STÁŘÍ

Učitel rozmístí do rohů třídy citáty o stáří z kopírovacího listu a vyzve žáky, aby si rozdělili do skupin, podle toho, který citát je jim nejbližší.

Každá skupina krátce diskutuje na téma vybraného citátu a pokusí se zformulovat nějaký „konkrétní“ důkaz o pravdivosti svého citátu nebo výklad citátu – proč je citát zaujal.

Potom si každá skupina zvolí svého mluvčího, který seznámí třídu se závěrem diskuze.

Žijte dobrý a čestný život. Až zestárnete a podíváte se zpátky, budete se moci radovat podruhé. (Dalajláma)

Krásní mladí lidé jsou hříčkou přírody, ale krásní staří lidé jsou umělecká díla.

Vysvětlíme žákům, že účelem není „splnit co nejjednodušeji úkol“, ale pokusit se navázat vztah opravdovým zájmem o člověka, tím, že mu dokážeme naslouchat, naslouchat jeho životnímu příběhu. Výstupem rozhovoru bude seznámit třídu s kým, jak a kde rozhovor probíhal, co žáka nejvíce zaujalo.

Vysvětlíme žákům, že účelem není „splnit co nejjednodušeji úkol“, ale pokusit se navázat vztah opravdovým zájmem o člověka, tím, že mu dokážeme naslouchat, naslouchat jeho životnímu příběhu. Výstupem rozhovoru bude seznámit třídu s kým, jak a kde rozhovor probíhal, co žáka nejvíce zaujalo.

Stáří se nevysmívej – vždyť k němu směřuješ. (Menandros)

Se špatnou náladou se stárne velmi rychle (Ivan Sergejevič Turgeněv)

Následná reflexe:

Byla diskuze přínosná? Proč ano, proč ne?

Který názor vás nejvíce oslovil?

3. AKTIVITA: MLUVME O STÁŘÍ

MÁŠ TO ZA PÁR práce se spotem o stáří: https://www.youtube.com/watch?v=v1TlAL-_wfM

Při práci je možné využít webové stránky: <http://www.mastozapar.cz/> Videoexperiment (velmi zajímavé video!)

Jak to celé vzniklo

Takhle dopadneš

Stačí jen chvilka

Co o tom vlastně víš – test

Jak na vás web působí?

Má smysl dělat podobné experimenty?

Překvapily tě výsledky experimentu?

4. AKTIVITA: CHCEŠ UDEĚLAT VÍC?(Vícedenní projekt)

ZADÁNÍ PROJEKTU – Rozhovor s osobou starší 70 let.

1. Výběr respondenta je zcela v kompetenci každého žáka (rozhovor lze vést s osobou příbuznou, známou nebo po domluvě s klientem domova pro seniory). Domov důchodců se osvědčilo navštěvovat po dvojicích. Ostatní rozhovory mohou uskutečnit jednotlivci.

Příprava na rozhovor

Jako správný reportér musí mít každý žák předem připravené otázky.

Otázky, úvod (představení se) i závěr (rozloučení) si připraví žáci písemně ve skupinách při hodině.

Např.: Dobrý den, jmenuji se... a chodím do... třídy... školy.

Dostali jsme ve škole úkol – udělat rozhovor se starším člověkem. Mohl bych si, prosím, náš rozhovor nahrát MP3? Nebude vám vadit, když si při rozhovoru budu dělat poznámky?)

Otázky

Kde jste chodil do školy? Bavilo vás to?

V čem to bylo jiné než dnes?

Kdo vás v životě nejvíce ovlivnil?

Se kterou známou osobou jste se v životě setkal?

Cestoval jste? Jaké jste měl zájmy?

Co vás v životě baví teď?

Co byste vzkázal mladým?...

Na přípravu otázek učitel dohlíží, zástupce skupin prezentuje výsledky práce skupiny celé třídy (= učitel má tak příležitost upravit dotazy, aby byly vhodné, adekvátní a dostatečně citlivé).

Prezentace rozhovorů

Jednotlivci/dvojice seznámí skupinu s průběhem rozhovoru a odpoví především na dvě hlavní otázky:

V čem vidí přínos celého rozhovoru?

Co nového se dozvěděl?

Jaká byla atmosféra?

Byl rozhovor pro obě strany příjemný?

Transfer

Přemýšlej, co bys mohl/a udělat dnes nebo v nejbližší době, abys potěšil někoho ze starší generace ve tvém okolí.

Otázky k závěrečné reflexi:

Která aktivita tě nejvíce zaujala?

Co si „odnášíš“ z dnešních aktivit?

Co konkrétně můžeš udělat už teď, aby tvé stáří bylo jednou umělecké dílo?

Doporučení, případně návaznost:

Aktivita z učebnice Etické výchovy pro 6. ročník:

ÚCTA KE STÁŘÍ: Staniční učení – (Etv 6. roč.)

Tipy na webové stránky k tématu:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/mezigeneracni-vztahy-a-starnuti-v-svp>

<http://www.otevrenoseniorum.cz/>

<http://www.mastozapar.cz/>

<http://www.zivot90.cz/>

<http://www.pecujici.cz/>

<http://www.pecujdoma.cz/>

<http://www.mluvmeostari.cz/>

<http://www.nezavirejteoci.cz>

<http://www.cestadomu.cz/> (informace o hospici, paliativní péči + tabuizovaná témata: konec života, umírání, smrt.) Podle odborníků je věk 10–15 let velmi vhodný pro citlivé rozhovory na toto téma.

Použitá literatura:

Spoty:

<http://www.otevrenoseniorum.cz/>

<http://www.mastozapar.cz/>

<http://www.mluvmeostari.cz/>

Ostatní materiály jsou z archivu autora.

Život s HIV

Autor:	Muratidisová Anna
Název aktivity:	Život s HIV
Téma:	Sexuální zdraví – bezpečný sex – rizikové sexuální chování, pohlavně přenosné choroby – HIV/AIDS
Čas:	45 minut
Cíl:	Žák pochopí význam zodpovědného sexuálního chování. Diskutuje o problematice lidí postižených HIV, srovnává život člověka s HIV a zdravého člověka. Žák si vytváří postoj k osobám s HIV, přistupuje k nim bez predsudků.
Pomůcky:	Psací potřeby, nakopírované části Petřina příběhu pro každého žáka; přílohy – 4 pracovní listy.
Organizace:	Individuální práce, skupinová práce.
Popis činnosti:	Každému žákovi rozdáme jinou část příběhu. Části jsou čtyři se třemi otázkami v závěru (viz příloha č. 1). Pokud budeme mít 20člennou třídu, bude mít pět žáků stejnou část. Tito žáci se stejným textem potom utvoří skupinu, ve které budou dále pracovat. Žáci nejdříve budou pracovat samostatně, pokusí se najít odpovědi na otázky a následně ve skupině vyberou ty, které budou podle nich nejpravděpodobnější. Na závěr se dovědí správné odpovědi. Senzibilizace Žákům vyprávíme, že se nám do rukou dostal příběh Petry, která se nakazila virem HIV a je jednou z přibližně 1500 lidí nakažených tímto virem v ČR. Příběh popisuje Petřinu minulost, dobu jejího osudového seznámení, její život s HIV a současnost. Hodnotová reflexe: Zeptáme se žáků, jestli ve svém okolí znají někoho nakaženého virem HIV nebo postiženého onemocněním AIDS. Zeptáme se, co si myslí, čím je to vina, když se někdo nakazí? Jak se dá předcházet nakažení? Jak se projevuje AIDS? Jak se s ním dá žít? Nácvik Žáci si přečtou část příběhu o Petře a pokusí se sami za sebe zamyslet a odhadnout odpovědi na otázky položené v závěru příběhu; odhady si zapíší. Odpovědi znát nemohou, vycházejí totiž z dalších částí příběhu, které nečetli. Poté se rozdělí podle toho, kterou část příběhu četli, a ve skupince budou diskutovat nad svými tipy. Úkolem skupinky bude shodnout se na odpovědích, případně vymyslet nové a napsat si je. Se svými domněnkami seznámí zbytek třídy vždy každá skupina v pořadí příběhu. Od ostatních se následně dozví skutečnost. Odpovědi uvedeme na pravou míru s realitou.
Otázky k reflexi:	<i>Jak jste se cítili po přečtení příběhu? Jak probíhala diskuze ve skupinkách? Jak se vám dařilo domluvit se na podobě odpovědí? Jaké byly vaše odhady? Překvapily vás některé skutečné odpovědi? Z jakého důvodu? Myslíte si, že lidé, kteří se nakazí virem HIV, jsou špatní? Jak byste se cítili, kdyby se jeden z vašich přátel nakazil virem HIV? Změnilo by to vaše přátelství? Je něco, co jste si v průběhu aktivity uvědomili, pokud ano, co to bylo? Které chování Petry bylo rizikové?</i>
Doporučení, případně návaznost:	Je nutné vysvětlit žákům, že nemohou znát odpovědi na otázky, že se jedná o jakýsi jejich tip, jak to asi mohlo s Petrou být ve skutečnosti.

Pracovní list k popsané aktivitě:

Příběh Petry – část č. 1

Petra

Petra žila do svých 27 let v Kopřivnici se svými rodiči. Na základní i střední školu chodila ve stejném městě. Vyučila se v oboru kuchař/číšník. Protože Kopřivnice je malé město, neměla žádnou příležitost práce a odstěhovala se do Ostravy, kde si našla práci na recepci jednoho hotelu. Seznámila se s mužem, u něhož pak i bydlela, a všechno se zdálo být v pohodě. Ne na dlouho - rozešli se, kvůli kamarádce přítele, která na ni žárlila. Petra se prodírala životem sama ještě dalších pět let v Ostravě. Pracovala v pizzerii, potom v obchodním centru. Moc stálých partnerů neměla, a když už se s někým seznámila, připadalo jí, že její partneři ji mají „jen do postele“.

Odhadni:

1. Jak Petra zjistila, že je HIV pozitivní?
2. Jak se Petra cítila, když zjistila, že je HIV pozitivní?
3. Kde teď asi Petra pracuje?

1.	
2.	
3.	

Pracovní list k popsané aktivitě:

Příběh Petry – část č. 2

Osudové seznámení

Petra se přes internet seznámila s Jakubem a přestěhovala se za ním do Českých Budějovic. Pracovala v Makru. V té době se seznámila s člověkem, s nímž si navzájem padli do oka. Petra svého nového kamaráda navštívila všehovšudy dvakrát a náklonnost byla tak silná, že poprvé v životě šla do nechráněného sexu. Bohužel se infikovala.

Zhruba za čtyři týdny po nechráněném sexu se u Petry projevila tzv. primoinfekce. Dostala vysoké horečky kolem 40 stupňů, zánět dutiny ústní, objevila se vyrážka a pocení. Bezvládné tělo skoro nedokázala přinutit k chůzi. Lékařka jí nasadila antibiotika, a když nezabrala, tak druhá - silnější. Ani ta si nedokázala s podivnou nemocí poradit, a tak Petru odeslali na infekční oddělení. Musela podepsat, že souhlasí s odběrem krve pro rozbor na HIV infekci. Lékaři zjistili, že je Petra pozitivní.

Odhadni:

1. Jakou Petra vystudovala školu?
2. Kdo Petře pomáhal vyrovnat se s tím, že je HIV pozitivní?
3. Našla si Petra nějakého přítele potom, co se nakazila?

1.	
2.	
3.	

Pracovní list k popsané aktivitě:

Příběh Petry – část č. 3

Život s HIV

Když ji paní doktorka oznámila diagnózu, byl to pro ni samozřejmě šok. Hodinu seděla v ordinaci a vydýchovala to. Co se týče cesty domů, nic si nepamatuje. Vůbec netuší, jak se dostala zpět do svého bytu. Naštěstí ji doma čekali její přátelé, kteří věděli, že si jde pro výsledek, a nechtěli ji v tom nechat samotnou. Petra byla za psychickou podporu vděčná, byla pro ni nesmírně důležitá. Přátelé ji nelitovali, prostě jí pomáhali. Ale i tak ji zradila psychika, rok trvalo, než byla zase v pořádku. Po nasazení léků nemá v současné době žádné zdravotní problémy, i když je HIV pozitivní.

Odhadni:

1. Proč neměla Petra moc partnerů před tím, než se nakazila virem HIV?
2. Jak se Petra nakazila virem HIV?
3. Plánuje Petra budoucnost?

1.	
2.	
3.	

Pracovní list k popsané aktivitě:

Příběh Petry – část č. 4

Dnes

Další etapa jejího života se odehrála v Jindřichově Hradci. Žila tam u svého přítele. Ten ji sice snášel modré z nebe a staral se o ni, ale protože byl sám HIV negativní, sexu s Petrou se přece jen bál. Bylo to tedy spíš velmi dobré přátelství. Problém byl také v tom, že dům, ve kterém bydleli, byl starý a vlhký, ve zdech měl plíseň a k vytápění sloužila jen kamna na dřevo nebo uhlí. Petra v takovém prostředí nemohla zůstat, a tak odešla do Prahy do Domu světla.

Nyní v Domě světla nejen bydlí, ale zároveň tu pracuje. Budoucnost neplánuje, žije přítomností. Říká: „Dnes tady jsem, zítra tu být nemusím. Ne kvůli své nemoci, ale můžu vyjít ven na ulici a přejede mě třeba auto nebo mi spadne na hlavu letadlo.“

Odhadni:

1. Proč se Petra rozešla se svým prvním klukem?
2. Kdy po nakažení virem HIV se u Petry projevily první příznaky?
3. Jak dlouho jí trvalo, než byla psychicky v pohodě?

1.	
2.	
3.	

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 6. ročník základního vzdělávání

Téma	Žák:	Výstup	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Otevřená a citlivá komunikace	• otevřeně a citlivě komunikuje • uvědomuje si příčiny komunikačních šumů a chyb • zvládá odstraňovat komunikační překážky a bariéry • rozvíjí schopnost naslouchat druhým	• otevřené vyjadřování • rozměr citlivosti a lásky vůči druhému v komunikaci • komunikační chyby • komunikační šum • komunikační překážky a bariéry • důležitost respektu a vzájemného naslouchání • komunikace ve ztížených podmínkách • hádka • eliminace hrubých výrazů ve vyjadřování	• otevřené vyjadřování • rozměr citlivosti a lásky vůči druhému v komunikaci • komunikační chyby • komunikační šum • komunikační překážky a bariéry • důležitost respektu a vzájemného naslouchání • komunikace ve ztížených podmínkách • hádka • eliminace hrubých výrazů ve vyjadřování	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Environmentální výchova - o Výchova demokratického občana - o Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - o Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému - o sociální a personální - o občanské - o pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /VZ, Tv/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Rozhodnost a řešení problémů	• vnímá problém jako výzvu • si uvědomuje potřebu tvořivě řešit problém • spolupracuje s druhými ve ztížených podmínkách • zpracovává své zkušenosti • vyvozuje z nich závěry využitelné pro další jednání	• pozitivní formulace problému • analýza problému • schopnost podívat se na věc očima druhého • způsoby řešení problému • postup při přeformulování problému • spolupráce ve ztížených podmínkách • kritické posuzování svých výsledků a vyvozování z nich závěrů pro využití v budoucnosti	• pozitivní formulace problému • analýza problému • schopnost podívat se na věc očima druhého • způsoby řešení problému • postup při přeformulování problému • spolupráce ve ztížených podmínkách • kritické posuzování svých výsledků a vyvozování z nich závěrů pro využití v budoucnosti	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Environmentální výchova - o Výchova demokratického občana - o Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - o Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému - o komunikativní - o sociální a personální - o občanské - o pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Fair play	• vnímá výhody, nevýhody soutěživosti • dokáže se chovat prosociálně i v soutěživých situacích • reflektuje význam pravidel ve hře • jedná ve stylu fair play.	• význam a zásady soutěživosti • zdravá soutěživost • význam pravidel • význam pravidel ve hře a jejich dodržování • asertivita a prosociálnost v soutěživých situacích • prosociálnost a sport • umění férově se prosadit a obhájit	• význam a zásady soutěživosti • zdravá soutěživost • význam pravidel • význam pravidel ve hře a jejich dodržování • asertivita a prosociálnost v soutěživých situacích • prosociálnost a sport • umění férově se prosadit a obhájit	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Výchova demokratického občana - o Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - o Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k řešení problému - o komunikativní - o sociální a personální - o občanské - o pracovní	Člověk a společnost /VO/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce

Média a jejich vliv na člověka	• vnímá pozitivní vzory prezentované médií • reflektuje vliv médií na svůj život • reflektuje vztah médií a svého volného času	• nabídka pozitivních vzorů v médiích • kritický přístup k působení médií • média a volný čas	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Environmentální výchova - o Výchova demokratického občana - o Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - o Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému - o komunikativní - o sociální a personální - o občanské - o pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a příroda /Př, Z/ Člověk a zdraví /Tv/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie
Rodina, ve které žijí	• více poznává vlastní rodinu • se spolupodílí na zlepšování atmosféry ve vlastní rodině • projevuje úctu k členům rodiny a starším lidem • otevřeně komunikuje v rodině • reflektuje svoji kritičnost vůči rodičům a dalším autoritám • uplatňuje osvojené sociální dovednosti v rodině	• poznání vlastní rodiny a jejích pravidel • práva a povinnosti v rodině • role v rodině • formulace nevyslovených pravidel a očekávání • hodnota rodiny • zlepšení atmosféry v rodině • komunikace v rodině • pochopení jednotlivých členů rodiny • reflexe kritičnosti v rodině • úcta ke členům rodiny • úcta ke stáří • uplatnění sociálních dovedností v rodině	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Environmentální výchova - o Výchova demokratického občana - o Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému - o komunikativní - o sociální a personální - o občanské - o pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /VZ/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie
Etika a ochrana přírody a životního prostředí	• projevuje úctu k životu ve všech jeho formách • vnímá krásu a mnohotvárnost přírody • přijímá zodpovědnost za životní prostředí • aktivně se podílí na ochraně přírody	• úcta k životu ve všech jeho formách • citový vztah člověka k přírodě • vnímání krásy a mnohotvárnosti přírody • zodpovědnost za životní prostředí • ochrana přírody a prosociálnost • etický rozměr ochrany přírody	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Environmentální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k řešení problému - o komunikativní - o sociální a personální - o občanské - o pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie
Dospívání	• reflektuje vztahy mezi chlapci a děvčaty • rozvíjí svoji sexuální identitu	• vztahy mezi děvčaty a chlapci • přátelství a láska • mládí – příprava na lásku, sexuální identita	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Výchova demokratického občana PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k řešení problému - o komunikativní - o sociální a personální - o občanské	Člověk a společnost /VO, D/ Člověk a zdraví /VZ, Tv/ Člověk a příroda /Př/ Informační a komunikační technologie

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 7. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup Žák:	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Pravidla komunikace	- rozvíjí základní komunikační dovednosti - si uvědomuje význam pravidlé komunikace - si uvědomuje nebezpečí lži pro mezilidské vztahy	- připomenutí základních komunikačních dovedností - význam pravidlé komunikace - autentičnost v komunikaci - souhlasnost verbální a neverbální komunikace - nebezpečí polopravd a lží - čest a dobré jméno - tajemství	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - Osobnostní a sociální výchova - Mediální výchova - Environmentální výchova - Výchova demokratického občana - Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - k učení - k řešení problému - komunikativní - sociální a personální - občanské - pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a příroda /Z/ Informační a komunikační technologie
Přiměřené sebevědomí	- vytváří si přiměřené sebevědomí - dále rozvíjí své sebepřijetí - rozvíjí své sebepoznání - rozvíjí práci se svými chybami	- rozvoj sebevědomí - podpora sebeoceňování - sebepríjeti - radost a optimismus v životě - sebepoznání – silné a slabé stránky - práce s chybami - seberozvoj	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - Osobnostní a sociální výchova - Výchova demokratického občana PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - k učení - k řešení problému - komunikativní - sociální a personální - občanské - pracovní	Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /VZ, Tv/ Umění a kultura /Vv/
Positivní hodnocení událostí a druhých	- pozitivně hodnotí situace a události - dokáže pozitivně přeformulovat situace a události - reflektuje dobro, které mu projevilo jeho okolí, a dokáže být za něj vděčný	- vnímavost k „pozitivitě“ situace a události - schopnost přeformulovat význam situace a události - význam dovednosti pozitivně přeformulovat význam situace a události - verbální vyjádření pozitiv druhých - reflexe nad dobrem, které od druhých přijímáme	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - Osobnostní a sociální výchova - Mediální výchova - Environmentální výchova - Výchova demokratického občana - Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - k učení - k řešení problému - komunikativní - sociální a personální - občanské - pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a příroda /Z/ Umění a kultura /Vv/ Člověk a zdraví /Tv/

Reálné a zobrazené vzory	- všímá si vzorů ve svém nejbližším okolí - vnímá působení vzorů ve svém životě - rolišuje pozitivní vzory od pochybných idolů - se identifikuje s pozitivními prosociálními vzory - vnímá nebezpečí identifikace a imitace pochybných vzorů - reflektuje svůj vztah k autoritě - rozvíjí svůj mravní úsudek na příkladech ze života vzorů	- základní informace o vlivu vzorů na život jedince - funkce vzorů - změny ve vzorech během lidského vývoje - senzibilizace pro rozlišování vzorů - nebezpečí pochybných idolů - vliv reálných vzorů - prosociální vzory ve vlastní rodině - prosociální vzory ve veřejném životě - vliv zobrazených vzorů a vhodné literární a filmové prameny - smysl autority - vztah k autoritě - podstata imitace a identifikace - pravidla zdravé identifikace - nebezpečí nezdravé identifikace - rozvoj mravního úsudku na příkladech ze života vzorů	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - Osobnostní a sociální výchova - Mediální výchova - Environmentální výchova - Výchova demokratického občana - Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - k učení - k řešení problému - komunikativní - sociální a personální - občanské - pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /NZ, Tv/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie
Asertivita	- vnímá asertivitu ve vztahu ke zdravému sebeprosazení - nahrazuje agresivní a pasivní chování chováním asertivním. - neagresivním způsobem obhájí svá práva	- agresivní a pasivní styl chování - podstata asertivity - vysvětlení a nácvik asertivních technik - asertivní komunikační dovednosti - zdravé sebeprosazení se	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - Osobnostní a sociální výchova - Výchova demokratického občana - Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - k řešení problému - komunikativní - sociální a personální - občanské - pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv/
Prosociálnost ve ztížených podmínkách	dokáže jednat prosociálně i ve ztížených podmínkách	- limity prosociálnosti - prosociální chování k neoblíbeným, nesympatickým atd. lidem - prosociální rozhodování a chování ve vyjatých situacích	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - Osobnostní a sociální výchova - Výchova demokratického občana - Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - k učení - k řešení problému - komunikativní - sociální a personální - občanské - pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv/

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 8. ročník základního vzdělávání

Téma	Žák:	Výstup	Učivo	Integrované obory průřezová témata poznámky	Mezipředmětové vztahy
Důstojnost lidské osoby	- vnímá důstojnost lidské osoby u každého člověka - orientuje se v lidských právech - zvládá pozitivně hodnotit druhé v obtížných situacích - reflektuje své potenciality		- lidská práva, - zdroje lidských práv, - svoboda, - rovnost, - potenciality člověka, - pozitivní hodnocení druhých v obtížných situacích	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - Osobnostní a sociální výchova - Výchova demokratického občana PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - k řešení problému - komunikativní - sociální a personální - občanské	Člověk a společnost /VO/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Umění a kultura /Vv/
Komunikace citů	- přiměřeně komunikuje city. - dokáže vyjadřovat vyšší city. - dokáže nenásilným způsobem zvládat prudké emoce. - dokáže přiměřeným způsobem vyjadřovat své negativní city - zvládá techniky přeladění - vnímá spojitost mezi zdravím a emocemi		- návinky vyjádření citů - emoce a hodnocení jevů - vyšší city a jejich typy - vyjadřování vyšších citů - pocity vzteku a impulzivnost, - usměrňování citů, - přeladění, - dopady jednání při hněvu, ve strachu a při pesimismu, - techniky vyjádření negativních citů, - zdraví a emoce	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - Osobnostní a sociální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - k učení - komunikativní - sociální a personální	Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Umění a kultura /Vv/
Asertivita	- reflektuje asertivní práva - dokáže rozlišit manipulativní chování a vhodné na něj reagovat. - dokáže správně argumentovat		- typy manipulátorů, - manipulační pověry, - zásady reakce na manipulaci, - asertivní práva - způsoby správné argumentace, - přijatelný kompromis, - požádání o laskavost, - stíznost,	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - Osobnostní a sociální výchova - Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - k učení - komunikativní - sociální a personální	Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/
Empatie	- reflektuje situaci druhých - poskytuje adekvátní pomoc - dokáže chápat situace a chování druhých především v rodině a ve škole na základě vlastních zkušeností a zážitků - identifikuje důvody radosti a smutku u sebe a druhých - dokáže zmírnit prožívání smutku druhých		- vnímavost k situaci druhých - pochopení situace druhých prostřednictvím vlastních zkušeností a zážitků - pochopení rodičů, sourozenců a dalších členů rodiny - vzájemné pochopení ve třídě - důvody k radosti a smutku u sebe a u druhých - zmiřňování prožívání smutku u druhých	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - Osobnostní a sociální výchova - Výchova demokratického občana - Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - k řešení problému - komunikativní - sociální a personální - občanské	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/

Sexuální zdraví	• utváří si zodpovědný vztah k sexualitě • vnímá mládí jako přípravu na lásku a partnerský život • vnímá význam sebeovládání pro zdravý rozvoj vlastní sexuality	• zodpovědný vztah k sexualitě • etický aspekt sexuality • nezralé rodičovství • sebeovládání a sexualita	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k řešení problému - o sociální a personální	Člověk a zdraví /VZ/ Člověk a příroda /Př/
Média a jejich vliv na člověka	• kriticky přistupuje k informacím z médií • vytváří si strategie účinné obrany proti manipulaci médií	• eliminace vlivu agrese z médií • rozlišování mezi realitou a pseudorealitou • účinná obrana proti manipulaci médií	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému - o komunikativní - o sociální a personální	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Umění a kultura /VV/ Informační a komunikační technologie
Komplexní prosociálnost	• dokáže se chovat prosociálně k jakémukoliv člověku. • v kontextu své situace a svých možností přispívá k řešení sociálních problémů • osobně se angažuje a podílí na vytváření pozitivního školního klimatu	• význam komplexní prosociálnosti • formy komplexní prosociálnosti • pomoc anonymnímu člověku • osobní angažovanost • projekty na řešení sociálních problémů	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Výchova demokratického občana - o Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému - o občanské - o komunikativní - o pracovní	Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie
Etika a ekonomika	• zvládá rozumně nakládat s penězi • vnímá peníze jako prostředek • rozvíjí ekonomické čtnosti ve svém životě • reflektuje rizika konzumního způsobu života	• rozumné nakládání s penězi • peníze jako prostředek • vztah mezi ekonomikou a etikou • rozvíjení ekonomických čtností – šetrnost, podnikavost atd. • skromnost • konzumní způsob života	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Výchova demokratického občana PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému	Člověk a společnost /VO/ Matematika a její aplikace /M/ Informační a komunikační technologie
Etické čtnosti	• reflektuje mravní hodnoty a normy • respektuje normy, které se ho týkají • rozvíjí morální úsudek	• mravní hodnoty a normy • podněty pro rozvoj morálního úsudku • každodenní události a morální úsudek • morální úsudek a školní prostředí	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o komunikativní - o sociální a personální - o občanské	Člověk a společnost /VO/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 9. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup	Učivo	Integrované obory průřezová témata poznámky	Mezipředmětové vztahy
Žák: • je vnímavý k sociálním problémům • analyzuje prožitky a situace lidí se sociálními problémy • vnímá dopady sociálních problémů na člověka • rozvíjí účinnou prevenci a strategie při obraně proti sociálně patologickým jevům	Sociální empatie	• seznámení se se sociálními problémy, typy sociálních problémů, analýza a popis prožitků a situace lidí s různými sociálními problémy, • dopad sociálních problémů na člověka a jeho okolí, • vnímavost k obtížné situaci druhých, • sociálně patologické jevy a jejich rizika pro děti a mládež • hodnota stárí • mezigenerační vztahy	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Výchova demokratického občana - o Multikulturální výchova - o Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k řešení problému o sociální a personální o komunikativní o občanské	Člověk a společnost /D, VO / Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/
Asertivita ve skupině	• jedná asertivně i ve ztížených podmínkách • reaguje vhodně na neoprávněnou kritiku • rozvíjí asertivní chování ve vrs- tevnické skupině	• Asertivita ve ztížených podmínkách • reakce na neoprávněnou kritiku • techniky, jak vhodně reagovat na neoprávněnou kritiku • asertivita ve skupině	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o pracovní	Člověk a společnost /D, VO / Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/
Člá potencionální vzor	• žije uvědomělým způsobem života • zvládá autonomní jednání • reflektuje smysl svého života • formuluje si cíle svého života	• smysl a cíl mého života, • úspěšný životní cíl • moje postoje, moje role • zodpovědný život, • mé schopnosti a okolí, • autonomie a konformita	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému o sociální a personální o pracovní	Člověk a společnost /VO Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Informační a komunikační technologie
Komplexní prosociální pomoc	• rozvíjí porozumění k etnickým, národnostním, sociálním a náboženským minoritám. • je vnímavý k potřebám lidí z chudých částí světa • vyhledává informace o lidech z jiných koutů světa, především tam kde vládne chudoba • aktivně se účastní humanitárních aktivit zaměřených na zmírnění bída a chudoby ve světě. • uplatňuje toleranci ve svém jednání	• informace o menšinách, • vztah k menšinám, • využití prosociální v multikulturální společnosti, • pozitivní vztah k diverzitám, tolerance • bída světa, • informovanost o situaci zemí třetího světa, • formy humanitární pomoci, • humanitární projekty,	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Environmentální výchova - o Výchova demokratického občana - o Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - o Multikulturální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské o pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie

Duchovní rozměr člověka	• získává podněty pro utváření vlastního světónázoru • toleruje lidi s jiným světónázorem • získává informace o různých světónázorech	• obrana proti sektám • utváření vlastního světónázoru • tolerance k lidem s jiným světónovým názorem • informace o různých světónázorech	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Výchova demokratického občana - o Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - o Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k učení - o k řešení problému - o komunikativní - o sociální a personální - o občanské - o pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Umění a kultura /Vv/
Etická stránka lidské sexuality	• aplikuje etické ctnosti ve svém sexuálním životě • uplatňuje věrnost ve vztahu • rozvíjí úctu ke druhému • rozvíjí svoji odpovědnost za vztah s druhými	• etické ctnosti a sexualita • věrnost není slabost • úcta ke druhému • odpovědnost za vztah	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k řešení problému - o komunikativní - o sociální a personální	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /VZ/ Člověk a příroda /Př/ Umění a kultura /Vv/
Etické ctnosti	• reflektuje rozdíly mezi dobrem a zlem • vnímá a rozvíjí usudek svého svědomí • reflektuje morální dilemata • rozvíjí etické ctnosti • reflektuje etiku pevného bodu	• dobro a zlo • svědomí • morální dilemata • etické ctnosti • etika pevného bodu • běh lidského života – lidský vývoj	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: - o Osobnostní a sociální výchova - o Mediální výchova - o Výchova demokratického občana - o Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: - o k řešení problému - o komunikativní - o sociální a personální - o občanské	Člověk a společnost /VO/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /VZ/ Informační a komunikační technologie

Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství,
mládeže a tělovýchovy

Čj. 12586/2009-22

V Praze dne 16. 12. 2009

Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Čl. 1

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy mění v souladu s § 4 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vydaný Opatřením ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 31504/2004-22 ze dne 13. prosince 2004, ve znění Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 27002/2005-22 ze dne 29. srpna 2005, Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 24653/2006-24 ze dne 30. dubna 2007 a Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 15523/2007-22 ze dne 26. června 2007.

Čl. 2

Do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání se do části 5.10 Doplňující vzdělávací obory vkládá jako část 5.10.3 nový doplňující vzdělávací obor s názvem Etická výchova.

Čl. 3

Text doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova je uveden v Příloze č. 1 tohoto opatření.

Čl. 4

Toto opatření nabývá účinnosti dnem 1. září 2010.

Ministryně:

PhDr. Miroslava Kopicová, v.r.

Příloha č. 1 k Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, čj. 12586/2009-22

5.10.3 ETICKÁ VÝCHOVA

DOPLŇUJÍCÍ VZDĚLÁVACÍ OBOR

Obsah doplňujícího vzdělávacího oboru tvoří následující témata:

1. Mezilidské vztahy a komunikace.
2. Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.
3. Pozitivní hodnocení druhých.
4. Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného rozhodnutí.
5. Komunikace citů.
6. Interpersonální a sociální empatie.
7. Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.
8. Reálné a zobrazené vzory.
9. Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.
10. Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.

Na deset základních témat navazuje šest aplikačních témat, mezi která patří:

- Etické hodnoty
- Sexuální zdraví
- Rodinný život
- Duchovní rozměr člověka
- Ekonomické hodnoty
- Ochrana přírody a životního prostředí
- Hledání pravdy a dobra jako součást přirozenosti člověka

Etická výchova vytváří celou řadu mezipředmětových vztahů. Ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura navazuje etická výchova na učivo naslouchání, mluvený projev, písemný projev a tvořivé činnosti s literárním textem a ve vzdělávacím oboru Cizí jazyk na učivo pravidla komunikace v běžných každodenních situacích. Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět navazuje na učivo domov, škola, rodina, soužití lidí, chování lidí, základní globální problémy, ohleduplné chování k přírodě, ochrana přírody, partnerství, rodičovství a základy sexuální výchovy. Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství navazuje na učivo naše škola, obec, region, kraj, lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití, podobnost a odlišnost lidí, osobní rozvoj, vnitřní svět člověka a lidská práva. Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda ve vzdělávacím oboru Přírodopis navazuje na učivo životní styl a ochrana přírody a životního prostředí. Ve vzdělávací oblasti Člověk a kultura ve vzdělávacím oboru Výtvarná výchova navazuje na učivo prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností a ověřování komunikačních účinků. Ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví navazuje na učivo vztahy mezi lidmi a formy soužití, změny v životě člověka a jejich reflexe, zdravý způsob života a péče o zdraví, rizika ohrožující zdraví a jejich prevence a osobnostní a sociální rozvoj. V doplňujícím vzdělávacím oboru Dramatická výchova navazuje na učivo základní předpoklady dramatického jednání a proces dramatické a inscenační tvorby. Z průřezových témat navazuje především na vzdělávací obsah osobnostní a sociální výchovy, multikulturní výchovy, environmentální výchovy a mediální výchovy.

Etická výchova žáka především vede: k navázání a udržování uspokojivých vztahů, k vytvoření si pravdivé představy o sobě samém, k tvořivému řešení každodenních problémů, k formulaci svých názorů a postojů na základě vlastního úsudku s využitím poznatků z diskuze s druhými, ke kritickému vnímání vlivu vzorů při vytváření vlastního světonázoru, k pochopení základních environmentálních a ekologických problémů a souvislostí moderního světa.

Doplňující vzdělávací obor etická výchova u žáka rozvíjí: sociální dovednosti, které jsou zaměřeny nejen na vlastní prospěch, ale také na prospěch jiných lidí a celé společnosti, na samostatné pozorování s následným kritickým posouzením a vyvozením závěrů pro praktický život, samostatnost při hledání vhodných způsobů řešení problémů, správné způsoby komunikace, respekt k hodnotám, názorům a přesvědčení jiných lidí, schopnost vcítit se do situací ostatních lidí, pozitivní představu o sobě samém a schopnost účinné spolupráce.

Hlavním důvodem pro zařazení etické výchovy do RVP ZV je skutečnost, že v naší školské soustavě chybí předmět, který by systematicky rozvíjel mravní stránku osobnosti žáků. Důležitost a aktuálnost tohoto kroku podporují i zkušenosti z většiny zemí OECD, ve kterých je předmět s podobným obsahem do vzdělávacího systému zařazen.

Vzdělávání je založeno na zásadách svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání (§ 2, odst. 1, písm. e) školského zákona).

Vzdělávací obsah

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- *si osvojí oslovování křestními jmény, používání vhodných forem pozdravu, naslouchání, dodržování jednoduchých komunikačních pravidel ve třídě, poděkování, omluvu, přiměřenou gestikulaci*
- *se podílí na vytváření společenství třídy prostřednictvím dodržování jasných a splnitelných pravidel*
- *si osvojí základní (předpoklady) vědomosti a dovednosti pro vytvoření sebeúcty a úcty ke druhým*
- *si osvojí základy pozitivního hodnocení a přijetí druhých*
- *zvládá prosociální chování: pomoc v běžných školních situacích, dělení se, vyjádření soucitu, zájem o spolužáky*
- *vyjadřuje city v jednoduchých situacích*
- *využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů*
- *reflektuje situaci druhých a adekvátně poskytuje pomoc*

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- *reflektuje důležitost prvků neverbální komunikace, eliminuje hrubé výrazy z verbální komunikace, zvládá položit vhodnou otázku*
- *si uvědomuje své schopnosti a silné stránky, utváří své pozitivní sebehodnocení*
- *se dokáže těšit z radosti a úspěchu jiných, vyjadřuje účast na radosti i bolesti druhých, pozitivně hodnotí druhé v běžných podmínkách*
- *identifikuje základní city, vede rozhovor s druhými o jejich prožitcích, na základě empatického vnímání přemýšlí nad konkrétní pomocí*
- *jednoduchými skutky realizuje tvořivost v mezilidských vztazích, především v rodině a v kolektivu třídy*
- *iniciativně vstupuje do vztahů s vrstevníky, dokáže rozlišit jejich nabídky k aktivitě a na nevhodné reaguje asertivně*

Učivo

ZÁKLADNÍ KOMUNIKAČNÍ DOVEDNOSTI

- **komunikace při vytváření výchovného kolektivu** – představení se, vytvoření základních komunikačních pravidel kolektivu, zdvořilost, otevřená komunikace
- **základní prvky verbální komunikace v mezilidských vztazích** – pozdrav, otázka, prosba, poděkování, omluva
- **základy neverbální komunikace** – seznámení se s možnostmi neverbální komunikace, postoje těla, mimika, zrakový kontakt, gesta, podání ruky
- **komunikace citů** – identifikace, vyjádření a usměrňování základních citů, pocity spokojenosti, radosti, sympatie, smutku, obav a hněvu

POZITIVNÍ HODNOCENÍ SEBE A DRUHÝCH

- **sebepojetí** – sebezpoznání, sebehodnocení, sebezpřijetí, sebezprezentace, sebeovládání, podpora sebeoceňování
- **pozitivní hodnocení druhých** – v běžných podmínkách projevoování pozornosti a laskavosti, vyjádření uznání, účinnost pochvaly, připisování pozitivních vlastností druhým, správná reakce na pochvalu
- **akceptace druhého** – zážitek přijetí pro každé dítě, nácvik přátelského přijetí, umění odpustit, pomocí empatie předpokládat reakci druhých

TVOŘIVOST A ZÁKLADY SPOLUPRÁCE

- **tvořivost v mezilidských vztazích** – vytváření prožitků radosti pro druhé, společné plnění úkolů, zbavování se strachu z neznámého řešení úkolu a z tvořivého experimentování
- **schopnost spolupráce** – radost ze společné činnosti a výsledku, vyjádření zájmu, základní pravidla spolupráce
- **elementární prosociálnost** – darování, ochota dělit se, povzbuzení, služba, vyjádření soucitu, přátelství

ZÁKLADY ASERTIVNÍHO CHOVÁNÍ

- **iniciativa** – ve vztahu k jiným, hledání možnosti, jak vycházet s jinými lidmi v rodině, ve třídě, mezi vrstevníky, iniciativa nepřijatá jinými, zpracování neúspěchu
- **asertivní chování** – rozlišování mezi nabídkami druhých, schopnost odmítnutí nabídky k podvodu, krádeži, pomlouvání, zneužívání návykových látek a sexuálnímu zneužívání

2. stupeň**Očekávané výstupy**

žák

- *komunikuje otevřeně, pravdivě, s porozuměním pro potřeby druhých a přiměřeně situaci*
- *respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí*
- *analyzuje a aplikuje empatii v kolektivu*
- *nahrazuje agresivní a pasivní chování chováním asertivním, neagresivním způsobem obhajuje svá práva*
- *rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory*
- *spolupracuje i v obtížných sociálních situacích*
- *je vnímavý k sociálním problémům, v kontextu své situace a svých možností přispívá k jejich řešení*
- *analyzuje etické aspekty různých životních situací*
- *se rozhoduje uvážlivě a vhodně v každodenních situacích a nevyhýbá se řešení osobních problémů*
- *aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy*

Učivo**KOMUNIKACE**

- **otevřená komunikace** – úroveň komunikace, zásady verbální komunikace, komunikační chyby, dialog, komunikace ve ztížených podmínkách
- **aktivní naslouchání** – cíle, výhody, zásady, způsob a nácvik aktivního naslouchání

DŮSTOJNOST A IDENTITA LIDSKÉ OSOBY

- **úcta k lidské osobě** – lidská práva, zdroje lidských práv, svoboda, rovnost, potenciality člověka, pozitivní hodnocení druhých v obtížných situacích, občanská zralost
- **jedinečnost a identita člověka** – rozvoj sebevědomí, hodnotová orientace, rozvoj sebeovládání a morálního úsudku, self management, úvahy nad mravními zásadami, radost a optimismus v životě

ASERTIVNÍ CHOVÁNÍ

- **asertivní chování** – přijatelný kompromis, konstruktivní kritika, přijetí pochvaly, požádání o laskavost, stížnost, otázka po důvodu, realizace svých práv, řešení konfliktu
- **obrana před manipulací** – asertivní techniky – manipulace, vysvětlení a nácvik jednotlivých asertivních technik
- **fair play** – zdravá soutěživost, dodržování pravidel hry, asertivita a prosociálnost v soutěživých situacích, prosociálnost a sport

REÁLNÉ A ZOBRAZENÉ VZORY

- **pozitivní vzory versus pochybné idoly** – senzibilizace pro rozlišování vzorů, vliv reálných vzorů, prosociální vzory ve veřejném životě, vzory ve vlastní rodině, vliv zobrazených vzorů a vhodné literární prameny, smysl autority, vztah k autoritě

- **podpora pozitivního působení televize a médií** – nabídka pozitivních vzorů v médiích, kritický přístup k působení médií, eliminace vlivu agrese, zvládání agrese, rozlišování mezi realitou a pseudorealitou, účinná obrana proti manipulaci médii, média a volný čas
- **já** – potenciální vzor pro druhé – smysl a cíl mého života, postoje, zodpovědný život, mé schopnosti a společnost, zdravý způsob života, autonomie a konformita

INICIATIVA A KOMPLEXNÍ PROSOCIÁLNOST

- **iniciativa a tvořivost** – renatalizace, nácvik tvořivosti, prosociální aspekt iniciativy a tvořivosti ve školním prostředí a v rodině, psychická a fyzická pomoc, ochota ke spolupráci, přátelství
- **iniciativa ve ztížených podmínkách** – pozitivní formulace problému, pomoc anonymnímu člověku, veřejná osobní angažovanost
- **uplatnění komplexní prosociálnosti** – bída světa, informovanost o situaci zemí třetího světa, vztah k menšinám, využití prosociálnosti v multikulturní společnosti, pozitivní vztah k diverzitám

APLIKOVANÁ ETICKÁ VÝCHOVA

- **etické hodnoty** – zdroje etiky, osobní odpovědnost, smysl života, aplikace mravních zásad a hodnot, ctnosti, svědomí a jeho rozvoj
- **sexuální zdraví** – zodpovědný vztah k sexualitě, mládí – příprava na lásku, sexuální identita, nezralé rodičovství
- **rodina** – poznání vlastní rodiny a jejích pravidel, práva a povinnosti v rodině, role v rodině, formulace nevyslovených pravidel a očekávání, hodnota rodiny, zlepšení atmosféry v rodině, komunikace v rodině, úcta ke členům rodiny, úcta ke stáří
- **duchovní rozměr člověka** – obrana proti sektám, tolerance k lidem s jiným světovým názorem, informace o různých světových názorech
- **ekonomické hodnoty** – rozumné nakládání s penězi, zájem o otázky národního hospodářství, vztah mezi ekonomikou a etikou, rozvíjení ekonomických ctností – šetrnost, podnikavost
- **ochrana přírody a životního prostředí** – úcta k životu ve všech jeho formách, citový vztah člověka k přírodě, vnímání krásy a mnohotvárnosti přírody, zodpovědnost za životní prostředí

Poznámky:

Poznámky:

Poznámky:

